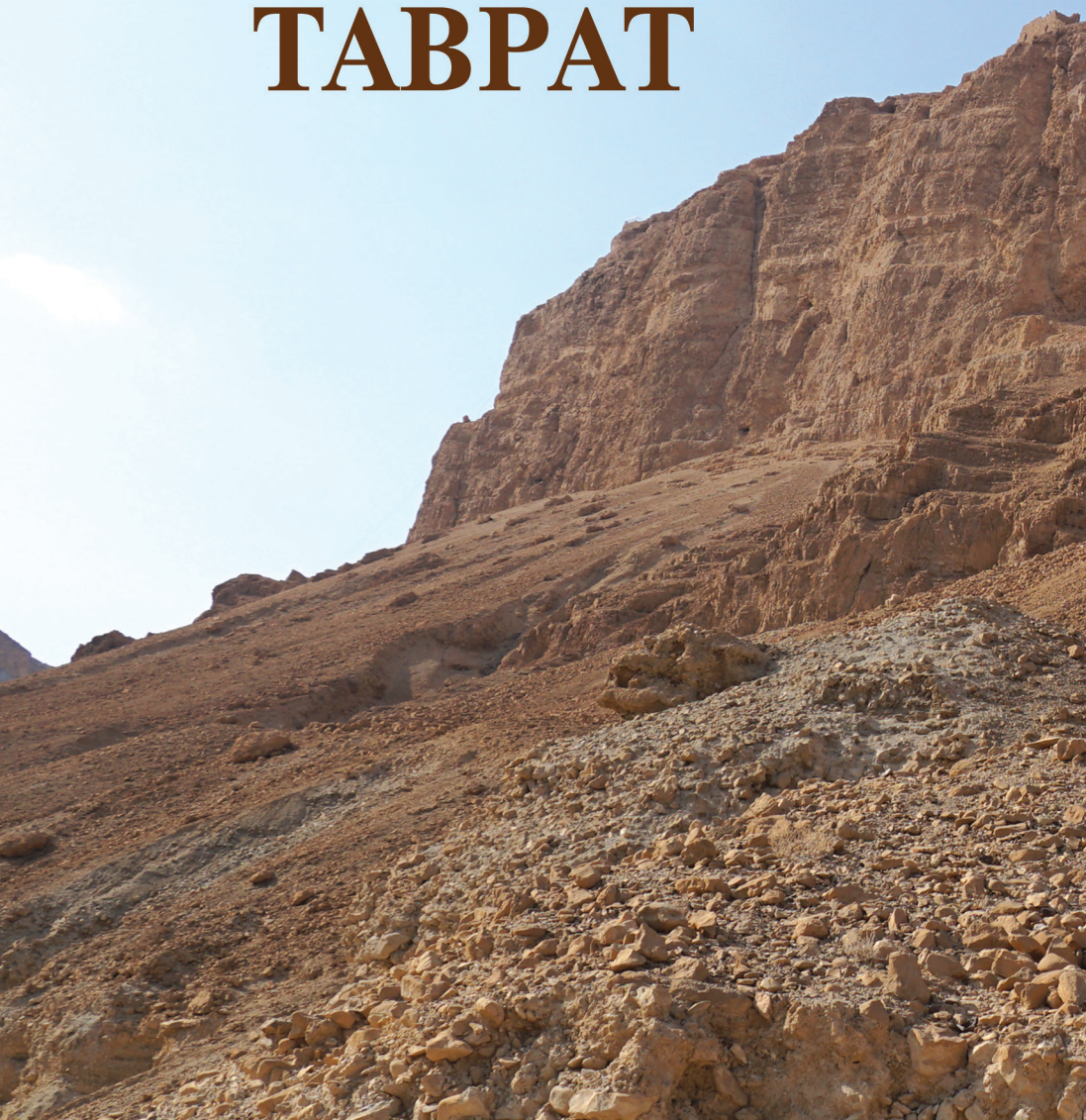

TABPAT

**Институт языка, литературы и искусства им. Г. Цадасы
Дагестанского федерального исследовательского
центра РАН**

**Россияны илмулар академиясыны
Дагъыстан федерал ахтарыв марказыны
Гь. Цадасаны атындагъы тил,
адабият ва инчесаният институту**

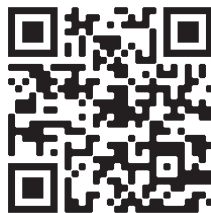
ТАВРАТ

Библияны таржумасыны институту

Москва 2021

Таврат

Библияны кумукъча таржумаларыны
электрон кыйдаларын ва аудио язывларын
ИПБ-ни шу сайтындан язып алма бола:
ibt.org.ru/ru/media?id=KUM

ISBN 978-5-93943-303-7

© Институт перевода Библии, 2021

Тавратгъа гиришив

Гьюрметли охувчу!

Таврат – Сыйлы Язывланы биринчи гесеги. О беш китапдан амалгъа гелген: Яратылыв, Чыгъыш, Левили, Санавлар ва Къанунну Такрары. Таврат деген англав адатлы гьалда «къанун» деп таржума этиле. Тек бу атлыкъ ягъуди тилден «насигъат этмек», «уыйретмек» деген маъналары булангъы ишликлерден амалгъа гелген, шо саялы бу сёзню бирдагъы маънасы «насигъат этив, уыйретив» бола.

Тавратны ичинде ону авторлугъун токъташдырар йимик тувра гёрсетивлер ёкъ. Тек ягъудилер де, Исаны якъчылары да, бусурманлар да Таврат Муса пайхаммаргъа тюшюрюлген деп бир тавушдан токъташдыра. Тавратдагъы бары да калималаны, шоланы ким язгъан буса да, иман салгъанлар учун Озью Аллагъ айтгъан.

Таврат Эсги Разилешивню объеги болуп токътай. Эсги Разилешивню бары да китапларында дегенлей Тавратгъа асасланывлар бар. Забурда Таврат макъталып йырлана. Тарихи китапларда Исрайылны муъмин башчылары Тавратгъа гёре юрюме къасткъыла болгъан ва олар бютюн халкъны да шо ёлда юрюме чакъыра болгъан деп эсгериле. Пайхаммарланы китаплары Тавратгъа тынглама чакъыра.

Таврат Сыйлы Язывлагъа хас болгъан дюнья къаравну кюрчюсюдюр. Бу китап инсан оьзюню Аллагъ булангъы аралыкъларын кърма тюшеген аслу ёлланы суратлап бере. Инсан янгыз Аллагъны буйрукъларын кюте ва шоллагъа таби бола туруп яшама герек – муна бютюн Тавратдан къызыл сызакъ болуп оьтеген аслу ой.

Таврат инг башлап не болгъаны гъакъында хабарлай ва гележекде не болажакъны сырыны пердесин ачып бере (Яратылыв 49:1).

Аллагъ бир башлап Ибрагъимге, сонг буса Исрайылны халкъына кѣп керенлер булай ваъда этген: «Мен сизин Аллагъыгъыз болажакъман, сиз буса Мени халкъым болажакъсыз» (Яратылыв 17:7-8; Чыгъыш 6:7; Левилер 26:12; Къанунну Такрары 29:13). Тавратны савлай ичделиги шо ваъданы айланасында къурулгъан. «Разилешивню шо къануну» Аллагъ бары да инсанланы оъзюне багъып бакъдырагъан тарихи барышны аслу мурадын гѣрсете. Аллагъ шо мурат булан Исрайылны халкъын Мисриден чыгъаргъан ва Синай тавну къырыйында олар булан Разилешив бегетген (Чыгъыш 19:5-6).

Исрайыллылар Синай тавну къырыйында Аллагъны танглагъан халкъы бола. Шо аралыкълар сыйлы Разилешив булан бегетиле. Тавратны яртысындан кѣп яны шону суратлавгъа багъышлангъан. Китапда Аллагъны халкъы болмакъ учун исрайыллылар кютме борчлу буйрукълар ва яшавлукъ къайдалар берилген. Тавратда Исрайылны халкъыны гъакъындагъы хабар Муапны топурагъында Муса оылген мюгълетде тамамлана (Къанунну Такрары 34:5). Сонг шо хабар Нунну уланы Ясуаны, Башчыланы ва Эсги Разилешивню оъзге тарихи китапларында узатыла.

Тавратны беш де китабы аламланы яратгъан Аллагъ оъзтерече халкъны амалгъа гелтирегени гъакъында хабарлай. Шо халкъдан таба дюньядагъы бары да инсанланы шабагъатламакъ учун, Аллагъ оланы Оъзюне къуллукъ этме чакъыра.

Къумукъ тилге Библияны дагъы да шулай китаплары таржума этилген: Яратылыв, Айтывлар, Забур, Аюб, Пачаланы китаплары, Янгы Разилешив.

Биз бу китапны гъазирлевде ортакъчылыкъ этгенлени барысына да – таржумачыгъа, редакторлагъа, суратчылагъа – гъакъ юрекден разилигибизни билдиребиз.

Библияны таржумасыны институту

Яратылыв

Сыйлы Язывланы башлапгъы беш китабына «Таврат» деп айтыла. Бу китапларда Исрайылны халкъы нечик амалгъа гелгени ва Аллагъ шо халкъ булан Разилешив бегетгени гъакъда хабар юрюле. Тек шону гъакъында сёз башлангъанча, инсанлар нечик яралгъанны, Разилешив не учун бегетилгенни англамакъны кёп уллу маънасы бар. Шоланы гъакъында буса Сыйлы Язывланы инг биринчи китабында сёйлене. Китап биринчилей яратылгъан ягъуди тилде шогъар, китапны башлапгъы сёзлерине гёре, «Инг башлап» деп айтыла. Къумукъ тилге буса китап «Яратылыв» деген ат булан гёчюрюлген, неге тюгюл бу китапда кёкню, кёкдеги гюнешни, айны, юлдузланы, ерни, ердеги яшавну, инсанны яратылыву гъакъында лакъыр юрюле.

Яратылывну башлапгъы 11 башы бютюн дюнья тарихине гиришив болуп токътай. Аллагъ бу дюньяны, инсанны яратгъан, тек инсан Аллагъ булан кыйышып яшамагъа суймеген ва оъзюню ёлун оъзбашына танглама гиришген. Шо саялы инсанланы яшаву лап башданокъ да жинаятчылыкъдан толгъан. Аллагъ муъмин Нугъ пайхаммарны уягълюсюндегилерден къайры, гъатта бары да инсанланы кырып битдире. Нугъдан таба буса инсанланы янгы къавуму амалгъа гелме герек болгъан.

12-нчи башдан тутуп Аллагъны танглагъанларыны гъакъында хабар юрюлме башлай. Аллагъ олардан таба инсанлагъа къутгъарылывну ёлун гёрсетме сюе. Ибрагимни, Исакъны, Якъубну ва ягъуди халкъны къавумларына баш салгъан ону он эки уланыны гъакъындагъы хабарда биз Аллагъ Оъзюню халкъына этген ваъдаланы гёребиз: оланы къавумларыны санаву бек артажакъ, олар Аллагъ оъзлеге

ваьда этген топуракьда ерлешежек, бары да инсанлагъа гьакъ гертиликни билдирежек. Тюю, Аллагъны танглагъанлары гьар-бир якъдан камил инсанлар болмагъан — оланы кёп кемчиликлери ва гюнагъ ишлери болгъан. Буса да олар Аллагъны чакъырывуна иман салып сесленген ва Ону буйрукъларына тынглап юрюген.

Китапгъа адабият тилни тюрлю-тюрлю къайдалары хас: биз мунда бир-бирде шо гётеринки суратлаву, бир-бирде буса къужурлу ва гъавасландырагъан гъаракатны, бирдагъы гезиклерде къавумланы узун гъисапгъа алывун, башгъа гезиклерде буса шиъру къайдалы шабагъатлавларын гёребиз. Башгъа тилге таржума этегенде, китапны бир-бир чеберлик аламатлары, айрокъда сёзлени ойнатывлары, тас болуп къала. Шолай гезиклерде таржумада баянлыкълар бериле.

Яратылывну гъакъындагъы хабар

1 ¹Инг башлап Аллагъ кёкню ва ерни яратгъан. ²Ер бош ва гёлемсиз болгъан, терен сувланы уьстюн къарангылыкъ къуршагъан болгъан. Аллагъны Ругъу сувланы уьстюнде къалкъып айлангъан. ³Аллагъ: «Ярыкъ болсун», — деп айтгъан. Ярыкъ болгъан. ⁴Аллагъ, ярыкъ яхшы экенни гёрюп, шону къарангылыкъдан айыргъан. ⁵Аллагъ ярыкъгъа «гюндюз» деп, къарангылыкъгъа буса «гече» деп ат къойгъан. Ахшам болгъан, эртен болгъан — бу ишлер биринчи гюн болгъан.

⁶Аллагъ: «Сувланы ортасы булан шо сувланы эки бёлеген гюмез болсун», — деп айтгъан. Айтгъан кюйде болгъан. ⁷Аллагъ, гюмезни яратып, шону тюбюндеги сувланы шону уьстюндеги сувлардан айыргъан. ⁸Гюмезге «кёк» деп ат къойгъан. Ахшам болгъан, эртен болгъан — бу ишлер экинчи гюн болгъан.

⁹Аллагъ: «Кёкню тюбюндеги сувлар биригип, къуру гёрюнсюн», — деп айтгъан. Айтгъан кюйде болгъан. ¹⁰Аллагъ къуругъа «топуракъ» деп, бирикген сувлагъа буса «денгизлер» деп ат къойгъан. Аллагъ бу ишлер яхшы экенни гёрген. ¹¹Аллагъ: «Топуракъдан урлукълу отлар, гъарисини обзюню журасына

гёре емиш береген урлукълу тюрлю тереклер обссюн», – деп айтгъан. Айтгъан кюйде болгъан. ¹²Топуракъдан урлугъу булангъы тюрлю отлар, гъарисини овзюню JURасына гёре урлугъу булангъы емиш береген тюрлю тереклер обсген. Аллагъ бу ишлер яхшы экенни гёрген. ¹³Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу ишлер уьчюнчю гюн болгъан.

¹⁴Аллагъ: «Кёкню гюезинде гечени гюндюзден айырмакъ учун ярыкъ береген затлар болсун. Шолар болжалланы гёрсетсин, гюнлени ва йылланы оьлчесин. ¹⁵Олар кёкню гюезинден ярыкъ берип, ер юзюн ярыкъландырсын», – деп айтгъан. Айтгъан кюйде болгъан. ¹⁶Аллагъ кёкде ярыкъ береген эки затны яратгъан: гюндюзлеге гъакимлик этмек учун уллусун, гечелеге гъакимлик этмек учун гиччисин ва юлдузланы. ¹⁷⁻¹⁸Шолар ер юзюне ярыкъ берсин, гюндюзлеге, гечелеге гъакимлик этсин деп ва къарангылыкъны ярыкъдан айырмакъ учун, Аллагъ шоланы кёкню гюезинде ерлешдирген. Аллагъ бу ишлер яхшы экенни гёрген. ¹⁹Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу ишлер дёртюнчю гюн болгъан.

²⁰Аллагъ: «Сувлар кёп жанлардан толсун. Оьрде – кёкню гюезинде къушлар учсун», – деп айтгъан. ²¹Аллагъ зор уллу денгиз аждагъаланы, сувда турагъан жан-жаныварны, гъар тюрлю къушланы яратгъан. Аллагъ бу ишлер яхшы экенни гёрген. ²²Аллагъ оланы: «Артыгъыз, кёп болугъуз, денгизни сувларын толтуругъуз. Ерте де къушлар кёп болсун», – деп шабагъатлагъан. ²³Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу ишлер бешинчи гюн болгъан.

²⁴Аллагъ: «Топуракъда тюрлю жанлар: гъайван-мал, ерте юрюп айланагъан жанлар ва къыр жанланы тюрлю жынслары тувсун», – деп айтгъан. Айтгъан кюйде болгъан. ²⁵Аллагъ къыр жанланы, гъайван-малны ва ерте юрюп айланагъан гъар-бир жанны тюрлю жынсларын яратгъан. Аллагъ бу ишлер яхшы экенни гёрген.

²⁶Аллагъ: «Бизин келпетибизге, Оьзюбюзге ошатып, адамны яратайыкъ. Ол денгиздеги балыкълагъа, кёкдеги къушлагъа, гъайван-малгъа, бютюн ер юзюндеги къыр жанлагъа ва ерте юрюп айланагъан гъар-бир жангъа гъакимлик этсин», – деп айтгъан.

²⁷ Аллагъ адамны Озьюню келпетине ошатып яратгъан. Ол эргишини ва къатынгишини яратгъан.

²⁸ Аллагъ, оланы шабагъатлай туруп, булай айтгъан: «Кёп яшлар тапдырыгъыз, артып йиберигиз, ер юзюн толтуругъыз, шону елегиз. Денгизлердеги балыкълагъа, кёкдеги къушлагъа, ерде юрюп айланагъан гъар-бир жангъа гъакимлик этигиз. ²⁹ Мен сизге ер юзюндеги бары да урлукълу отланы, емиш береген тереклени беремен. ³⁰ Ичинде жаны булангъы бары да затгъа буса: жанлагъа, къушлагъа, ерде юрюп айланагъан гъар-бир жангъа – Мен ашамакъ учун яшыл осыюмлюклени беремен». Айтгъан кюйде болгъан. ³¹ Аллагъ, Озью яратгъан затлагъа къарап, шолар бек яхшы экенин гёрген. Ахшам болгъан, эртен болгъан – бу ишлер алтынчы гюн болгъан.

2 ¹ Шолай кёк, ер, шолардагъы бары да зат бир низамгъа гелтирилген сонг, яратылыв тамамлангъан. ² Аллагъ еттинчи гюнге яратыв ишлерин тамамлагъан. Яратыв ишлерин тамамлагъан сонг, Ол еттинчи гюн парахат тургъан. ³ Еттинчи гюнню шабагъатлап, Аллагъ шону сыйлы этген. Неге тюгюл, яратыв ишлерин тамамлагъан сонг, Ол шо гюн парахат тургъан. ⁴ Кёкню ва ерни, шолар яратылгъан заманны гъакъындагъы хабар муна шолай.

Адам ва Гъава Эдемни бавунда

Раббибиз Аллагъ кёкню ва ерни яратгъанда, ⁵ дюньяда не улькю, не от болмагъан. Раббибиз Аллагъ дюньягъа янгур явдуруп битмеген болгъан, топуракъны ишлетмеге адамлар да болмагъан. ⁶ Ерден чыгъагъан сув бютюн топуракъны сугъара болгъан. ⁷ Раббибиз Аллагъ ердеги хумдан адамны яратгъан, ону бурнуна яшав береген тынышны уьфюрген, адам* жанлы келпетге гирип къалгъан.

⁸ Раббибиз Аллагъ, Эдемде, гюнчыгъышда бав этип, шонда Озью яратгъан адамны ерлешдирген. ⁹ Раббибиз Аллагъ шо бавда гёзге арив гёрюнеген, тизив емишлери булангъы кёп тюрлю тереклер оьсдюрген, шону ортасында буса яшав береген

^{2:7} Ягъуди тилдеги «адам» деген сёзню айтылышы шо тилдеги «топуракъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

терекни ва яхшыны-яманны гыакында билим береген терекни оьсдюрген.

¹⁰ Эдемни ичинден бавну сугъарагъан оьзен агъа болгъан. Оьзен дёрт бутакъгъа айрыла болгъан. ¹¹ Шоланы бирисини аты Пишон болгъан. Шо оьзен Гъавила элинден таба айланып-айланып агъа болгъан. Гъавилада алтын болгъан. ¹² (Шо элде тизив алтын, атир ийисли чайыр ва багъалы шогъам ташлар бар.) ¹³ Экинчи оьзенни аты Гигъон болгъан. Шо оьзен Куш элинден таба агъа болгъан. ¹⁴ Уьчюнчю оьзенни аты Тигр болгъан. Шо оьзен Ашшурну гюнчыгъыш ягъындан агъа болгъан. Дёртюнчю оьзенни аты Фират болгъан.

¹⁵ Адам Эдемдеги бавгъа къуллукъ ва къаравул этсин деп, Аллагъ ону шо бавда ерлешдире. ¹⁶⁻¹⁷ Раббибиз Аллагъ огъар булай деп бувара: «Сагъа яхшыны-яманны гыакында билим береген терекден къайры, шу бавдагъы къайсы терекни емишин де ашамагъа ярай. Вёре, шону емишин ашап къойма! Эгер де ашасанг, шо гюн оьлежексен».

¹⁸ Раббибиз Аллагъ: «Адамгъа янгыз турма яхшы тюгюл, Мен огъар оьзюне къыйышывлу ёлдаш яратайм», – дей. ¹⁹ Раббибиз Аллагъ, Оьзю топуракъдан яратгъан бары да жанланы ва къушланы яратып, адам шолагъа нечик атлар къояр экен деп, шоланы ону янына гелтире. Адам шолай жанлагъа атлар къоя. ²⁰ Адам бары да гъайван-малгъа, къушлагъа, жан-жанываргъа атлар къоя, тек шоланы арасында оьзюне къыйышывлу ёлдаш тапмай. ²¹ Шо заман Раббибиз Аллагъ адамны къатты юхугъа батдыра, ону бир къабургъасын чыгъарып алып, шо ерине гён къаплап къоя. ²² Раббибиз Аллагъ, къабургъадан къатынгишини яратып, ону адамны янына гелтире. ²³ Адам булай дей:

– Бу мени сюегимден алынган
сюек, этимден алынган эт.

Муну аты къатынгиши* болажакъ,
неге тюгюл ол эргишиден алынган.

²⁴ Шо саялы адам, ата-анасыны уьюнден чыгъып, къатыны булан бирлешежек, сонг экевю де туташ бир къаркъара болажакъ.

^{2:23} Ягъуди тилдеги «къатынгиши» деген сёзню айтылышы шо тилдеги «эргиши» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

²⁵Экевю де ялангъач болса да, эргиши де, къатынгиши де бир-биринден уялмай болгъан.

Биринчи гюнагъ

З¹Раббибиз Аллагъ яратгъан жанланы арасындан йылан инг де гыллачысы болгъан. Йылан къатынгишиге:

– Аллагъ сизге шу бавдагъы бир емишни де ашама къоймайгъаны тюзю? – деп сорай.

²Къатынгиши:

– Бизге емишлени ашама ярай. ³Тек Аллагъ шу бавну ортасындагъы терекни емишин ашамагъыз, тийип де къарамагъыз, ёгъесе оълежесиз деди, – дей.

⁴Йылан къатынгишиге:

– Оълмежесиз. ⁵Эгер сиз шо терекни емишин ашасагъыз, гёзлеригиз ачылып, Оъзю йимик яхшыны ямандан айырып билежесиз Аллагъ биле, – дей.

⁶Къатынгиши шо терекни емиши ашама яхшы экенни, гёзге арыв гёрюнегенни гёре. Терекни емиши оъзюн гъакъыллы эте деген ой ону айрокъда бек иштагъландыра. Ол емишни уъзюп алып ашай. Къатынгиши булан ону эри де болгъан. Ол емишден эрине де бере, ол да ашай. ⁷Экевюню де гёзлери ачылгъандай болуп къала. Олар, оъзлер ялангъач экенин гёрюп, инжир терекни япыракъларындан байламлар этип, беллерине байлай.

⁸Олар, ахшам салкъында Раббибиз Аллагъ бавда юрюйген тавушну эшитип, тереклени артына яшынып къала. ⁹Раббибиз Аллагъ Адамгъа:

– Сен къайдасан? – деп къычыра.

¹⁰– Сени бавдан гелегенингни эшитдим. Оъзюм ялангъач экенимден къоркъуп яшындым, – дей ол.

¹¹– Ялангъач экенингни сагъа ким айтды? Мен сагъа ашамассан деген терекни емишин ашадынгмы? – деп сорай Раббибиз Аллагъ.

¹²– Магъа шо емишни Сен магъа деп берген къатынгиши берди, мен де ашадым, – дей Адам.

¹³– Шолай неге этдинг? – деп сорай Раббибиз Аллагъ къатынгишиге.

– Йылан алдатды мени, мен де ашадым, – дей ол.

¹⁴ Раббибиз Аллагъ йылангъа булай айта:

– Налат болсун сагъа да, этген ишинге де. Бары къыр жанланы ва гъайван-малны арасында, налатланып, къурсагъынгдан суюкелип юрюп туражакъсан. Сав оьмюрюнг хум ашап туражакъсан. ¹⁵ Сени де, къатынгишини де ва сени наслуларынгны да, къатынгишини наслуларын да бир-биригизге душман этежекмен. Оланы наслулары сени башынгны янчып туражакъ, сен буса оланы табанындан тигип туражакъсан.

¹⁶ Раббибиз Аллагъ къатынгишиге:

– Сени яшгъа токътагъан вакътингдеги азап чегивюнгню артдыражакъман; яшларынгны азап чеге туруп табажакъсан. Эринге гъасирет къалажакъсан, ол буса сагъа гъакимлик этип туражакъ, – дей.

¹⁷ Адамгъа буса Раббибиз Аллагъ булай айта:

– Къатынгишиге де тынглап, Мен сагъа ашамассан деген емишни ашап токътадынг! Гъали сен саялы топуракъ налатланды. Рызкы болдурмакъ учун, сен сав оьмюрюнг авур загъмат тегежексен. ¹⁸ Топуракъ сагъа тегенеклер, чёп отлар оьдюрежек. Сен авлакъ оьсюмлюклени ашажакъсан. ¹⁹ Тап сен оьзюнден алынган топуракъгъа гирип къалганча, авур загъмат тегюп туражакъсан, рызкынгны да тер тегюп табажакъсан. Сен хумсан, къайтып хумгъа айланып да къалажакъсан.

²⁰ Адам къатынына Гъава* деп къоя, неге тюгюл ол ер юзюндеги бары да адамланы баш анасы болуп токътай. ²¹ Раббибиз Аллагъ, сакътияндан опуракъ этип, Адамны ва ону къатынын гийиндире.

²² Раббибиз Аллагъ:

– Адам, гъали яхшыны-яманны билеген болуп, Бизин бирибиз йимик болуп къалды. Гъали энни яшав береген терекни емишин де ашап, бир де оьлмейген болуп къалмагъай эди! – дей. ²³ Оьзю алынган топуракъгъа къуллукъ этсин деп, Раббибиз Аллагъ Адамны Эдемдеги бавдан къувалай. ²⁴ Адамны къувалай, Эдемдеги бавну алдында буса, гюнчыгыш ягъында,

^{3:20} Гъава – бу атны ягъуди тилдеги «яшав» деген маънасы болма имканлы.

яшав береген терекге багъып элтеген ёлну сакъламакъ учун, карубланы* ва дётерек айланып турагъан ялынлы кылычны сала.

Къабил ва Гъабил

4¹ Адам къатыны Гъавагъа ювукълукъ эте. Ол, яшгъа авур болуп, Къабил деген улан таба.

– Раббимни кёмеги булан мен инсан тапдым! – дей ол.² Сонг Гъава Къабилни иниси Гъабилни таба. Гъабил къойлар сакълай болгъан, Къабил буса топуракъгъа кюллукъ эте болгъан.³ Раббизге кюрбан этмек учун, бир гюн Къабил топуракъ берген емишлеринден гелтире.⁴ Гъабил буса сиривюню башлапгъы кюзуларыны ичмайын гелтире. Раббиз Гъабилни савгъатына рази къала,⁵ Къабилни савгъатына буса рази къалмай. Шо заман Къабил ачувлана, ону бети бузула.⁶ Раббиз Къабилге булай айта:

– Неге ачувландынг? Неге бузулду бетинг? ⁷ Яхшылыкъ эте бусанг, сени къабул этежекмен, этмей бусанг, эшик алда гюнагъ яшынып тура. Шо сагъа гъасирет къалып тура, тек сен шону енгме герексен.

⁸ Къабил иниси Гъабилге:

– Авлакъгъа чыгъайыкъ, – дей. Олар авлакъгъа чыгъа. Шонда Къабил, Гъабилни устюне чабып, ону оьлтюре.

⁹ Сонг Раббиз Къабилге:

– Ининг Гъабил къайда? – деп сорай.

– Билмеймен, иниме къаравулчуманмы мен? – деп жавап бере Къабил.

¹⁰ Раббиз булай айта:

– Сен не этип къойдунг? Инингни къаны Магъа топуракъдан таба ялбара.¹¹ Налат болсун сагъа! Инингни къаны тёгюлген топуракъ сени гери уражакъ.¹² Сен нечакъы кюллукъ этсенг де, топуракъ сагъа рызкъы бермежек. Энниден сонг сен кюваланып, ер юзюнде уйсюз-эшиксиз юрюп айлана къалажакъсан.

¹³ – Бу авур жаза, мен ону гётерип болмажакъман.¹⁴ Сен мени топурагъымдан кювалайсан, мен Сенден яшынажакъман.

^{3:24} *Каруб* – малайиклени инг оьр даражадагъыларыннан бириси.

Къувалангъанман, уйсюз-эшиксизмен, магъа къаршылашгъан гъар ким мени оьлтюрюп къояжакъ, – дей Къабил.

¹⁵Тек Раббибиз:

– Къабилни ким оьлтюрсе, шондан етти къабат артыкъ оьч алынажакъ, – дей. Къаршылашгъанлар ону оьлтюрюп къой-масын деп, Раббибиз Къабилге бир айры белги сала. ¹⁶Къабил, Раббибизни гёз алдындан тайып, Эдемден гюнчыгышда ер-лешген Нот деген элде ерлеше.

Къабилни наслусу

¹⁷Къабил къатынына ювукълукъ эте. Ол, яшгъа авур болуп, Гъанок деген улан таба. Къабил шо вакътиде шагъар къура болгъан, шо шагъаргъа Гъанок деп уланыны атын къоя. ¹⁸Гъанокгъа Ират деген улан тува, Иратгъа – Мегъуайыл, Мегъуайылгъа – Метушел, Метушелге буса Ламек тува.

¹⁹Ламек эки къатын ала; бирини аты – Ада, бирисиники Силла болгъан. ²⁰Ада Ябал деген улан таба. Ябалдан чатырларда да яшай туруп тувар сакълайгъан халкъ амалгъа геле. ²¹Ону иниси Юбалдан къомуз ва зурнай согъагъанланы барысы да амалгъа геле. ²²Силладан Тубал-Къабил деген улан тува. Ол багъыр ва темир токъалайгъан темир уста бола. Тубал-Къабилни Наама деген къызардашы болгъан.

²³Ламек оьзюню къатынларына булай дей:

– Ада, Силла, тынглагъыз магъа!

Тынглагъыз, къатынларым, мен айтагъангъа!

Эгер де мени эргиши яраласа, мен ону оьлтюрежекмен.

Эгер магъа уланъяш урса, мен ону оьлтюрежекмен.

²⁴ Эгер Къабил учун етти керен оьч ала буса,

Ламек учун етмиш етти керен алынажакъ.

Шис ва Энош

²⁵Адам къатынына дагъы да ювукълукъ эте, ол дагъы да улан таба. Яшгъа Шис деп къоя. Неге тюгюл, Гъава оьзю айтагъан кюйде, Къабил оьлтюрген Гъабилни орнуна Аллагъ оьзюне башгъа урлукъ салгъан болгъан. ²⁶Шисни Энош деген уланы

болгъан. Шо замандан тутуп инсанлар Раббибизни атын тутуп, Огъар сужда этмеге башлайлар.

Шисни наслусу

5¹ Муна Адамны ва ону наслуларыны тайпа-тухуму. Аллагъ адамны яратгъанда, ону Оьзюне ошатып ярата. ² Ол, эргишини ва къатынгишини яратып, оланы шабагъатлай. Яратгъанда, олагъа адам деп ат къоя.

³ Адамгъа юз отуз йыл болагъанда, ондан ону келпетине, огъар ошайгъан улан тува. Адам огъар Шис деп къоя. ⁴ Шис тувгъан сонг, Адам сегиз юз йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ⁵ Адам тогъуз юз отуз йыл яшап гечине.

⁶ Оьзюне юз беш йыл болагъанда, Шисге Энош деген улан тува. ⁷ Энош тувгъан сонг, Шис сегиз юз етти йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ⁸ Шис тогъуз юз он эки йыл яшап гечине.

⁹ Эношгъа тогъуз юз йыл болагъанда, ондан Кенан деген улан тува. ¹⁰ Кенан тувгъан сонг, Энош сегиз юз он беш йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ¹¹ Энош тогъуз юз беш йыл яшап гечине.

¹² Кенангъа етмиш йыл болагъанда, ондан Магъалал деген улан тува. ¹³ Магъалал тувгъан сонг, Кенан сегиз юз къыркъ йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ¹⁴ Кенан тогъуз юз он йыл яшап гечине.

¹⁵ Магъалалгъа алтмыш беш йыл болагъанда, ондан Гьерет деген улан тува. ¹⁶ Гьерет тувгъан сонг, Магъалал сегиз юз отуз йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ¹⁷ Магъалал сегиз юз токъсан беш йыл яшап гечине.

¹⁸ Гьеретге юз алтмыш эки йыл болагъанда, ондан Гъанок деген улан тува. ¹⁹ Гъанок тувгъан сонг, Гьерет сегиз юз йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ²⁰ Гьерет тогъуз юз алтмыш эки йыл яшап гечине.

²¹ Гъанокгъа алтмыш беш йыл болагъанда, ондан Матушалагъ деген улан тува. ²² Матушалагъ тувгъан сонг, Гъанок уьч юз йыл яшай. Ол Аллагъны ёлундан тайышмай юрюй. Ону дагъы да уланлары ва къызлары бола. ²³ Гъанок уьч юз алтмыш беш

йыл яшай. ²⁴Ол Аллагъны ёлундан тайышмай юрюй. Гъанок гечинген сонг, Аллагъ ону Оъзюню янына ала.

²⁵Матушалагъгъа юз сексен етти йыл болагъанда, ондан Ламек деген улан тува. ²⁶Ламек тувгъан сонг, Матушалагъ етти юз сексен эки йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ²⁷Матушалагъ тогъуз юз алтмыш тогъуз йыл яшап гечине.

²⁸Ламекге юз сексен йыл болагъанда, ондан улан тува. ²⁹Ламек, огъар Нугъ* деп ат да къоюп:

– Раббибиз налатлагъан топуракъда ол бизге ишибизде, загъма-тыбызда юрекге маслагъат болуп туражакъ, – дей. ³⁰Нугъ тувгъан сонг, Ламек беш юз токъсан беш йыл яшай. Ондан дагъы да уланлар ва къызлар тува. ³¹Ламек етти юз етмиш етти йыл яшап гечине.

³²Нугъгъа беш юз йыл болагъанда, ондан Сим, Гъам ва Япет деген уланлар тува.

Нугъ

6 ¹Дюнъяда инсанлар бирден-бир артып тербей. Олардан къызлар тува. ²Шо заман инсанланы къызларыны аривлюгюн гёрюп, Аллагъны малайиклери оъзлер ушатгъанларын къатын этип алалар. ³Раббибиз:

– Мени тынышым инсанда гъаман болуп турмажакъ. Инсан янгыз къаркъарадыр, ону яшавуну мезгили юз йигирма йыл болсун, – дей.

⁴Шо заманларда (шондан сонг да йимик) дюнъяда девлер – бырынгъы девюрлерден берли белгили игитлер – яшай болгъан, неге тюгюл Аллагъны уланлары инсанланы къызларына ювукълукъ эте болгъан, олар да яшлар таба болгъан.

⁵Раббибиз дюнъяда инсанлардан чыгъагъан яманлыкъ кёп экенни гёре, неге тюгюл оланы бары ойлары яманлыкъгъа бакъгъан болгъан. ⁶Раббибиз бу дюнъяда инсанны яратгъанына гъёкюне, Ону юрегине къайгъы тюше ва:

⁷– Мен яратгъан инсанланы барын да ер юзюнден ёкъ эте-жекмен, олар булан бирче гъайванланы, ерде юрюп айланагъан

^{5:29} *Нугъ* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «маслагъат» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

жанланы ва кѳушланы ёкъ этежекмен, неге тююл Мен оланы ярат-
гъаныма гѳекюндюм, — дей. ⁸Амма Раббибиз Нугъгъа рази болгъан.

⁹Муна Нугъну ва ону наслусуну гъакъындагъы хабар. Шо замангъы инсанланы арасындан янгыз Нугъ муъмин ва камил болгъан. Ол Аллагъны ёлунда юрюй болгъан. ¹⁰Нугъну Сим, Гъам ва Япет деген уьч уланы болгъан.

¹¹Бу дюнья Аллагъны алдында пасат ёлгъа тюшме башлай, яманлыкълардан тола. ¹²Аллагъ дюнья пасат ёлгъа тюшме баш-
лагъанны гѳере, неге тююл инсанланы барысы да пасатлыкъны ёлунда юрюй болгъан. ¹³Аллагъ Нугъгъа булай айта:

— Дюньяда яшайгъанланы мен ёкъ этежекмен, неге тююл дюнья оланы яманлыкъларындан толгъан. Мен оланы ва олар булан бирче сав дюньяны ёкъ этежекмен. ¹⁴Тек сен, кипарис агъачдан геме де этип, шону ичинде бѳлмелер эт, тыш ва ич якъларына буса сылама сюрт. ¹⁵Шону узуну юз отуз беш, генги йигирма эки, бийиклиги буса он уьч тирсек болсун. ¹⁶Гемени уьст янында бир тирсек* оьлчевдеги терезе, къабургъасында буса эшик эт. Гемед биринчи, экинчи, уьчюнчю къатлар болсун. ¹⁷Мен, дюньяны сув алдырып, ичинде яшавну тынышы бар бары затны ёкъ этежекмен. Дюньяда яшайгъанланы бары да оьлежек. ¹⁸Тек сени булан Мен разилешив бегетежекмен. Сен уланларынг, къатынынг ва уланларынгны къатынлары булан гемеге гирерсен. ¹⁹Сени булан бары жанлардан, жут этип, эркегин де, тишисин де аларсан, шолар да сени булан сав къалсын. ²⁰Кѳушланы гъар жынсындан, гъар гъайвандан ва ерде юрюп айланагъан гъар жандан жутларын аларсан, шолар да сав къалсын. ²¹Гъазирлик гѳрюп, шолагъа да, оьзюнге де гъар тюрлю азыкъларсан.

²²Нугъ Аллагъны бары да буйрукъларын кюте.

Сув алыв

7 ¹Раббибиз Нугъгъа булай айта:

— Агълюнгно де алып, гемеге гир. Неге тююл, гъали яшап турагъанланы арасында Мени алдымда биргине-бир сен муъмин экенни гѳрюп тураман. ²Гъалал этилген бары да жанлардан,

^{6:16} *Тирсек* — 45 сантиметрге ювукъ гелеген оьлчевню бир къайдасы.

еттишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин ал, гъарам этилген бары да жанлардан да, экишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин, ³кёкдеги къушланы бары да жынсындан да, еттишер жут этип, эркеклерин ва тишилерин озюнг булан ал. Дюнъяда шоланы жынслары да сакълансын. ⁴Етти гюнден сонг Мен дюнъягъа янгур явдуражакъман — янгур къыркъ гече, къыркъ гюн яважакъ. Мен яратгъан бары затны ер юзюнден ёкъ этежекмен.

⁵Нугъ Раббизни бары да буйрукъларын кюте. ⁶Нугъгъа алты юз йыл болагъанда, дюнъяны сув алма башлай. ⁷Нугъ, уланлары, къатыны ва уланларыны къатынлары булан сувдан яшынып, гемеде сыйына. ⁸Гъалал ва гъарам этилген гъайванланы жынсларындан, къушлардан ва ерде юрюп айланагъан жанлардан ⁹гемеге ону янына, Аллагъ буюргъан кюйде, эркеги де, тишиси де жут-жут болуп гирелер. ¹⁰Етти гюнден сонг дюнъяны сув алма башлай.

¹¹Нугъну оьмюрюню алты юзюнчу йылында, йылны экинчи айында, айны он еттинчи гюнюнде терендеги сувланы алды йырыла, кёк тешилгендей, ¹²къыркъ гече, къыркъ гюн дюнъягъа янгур ява. ¹³Шо гюн Нугъ уланлары Сим, Гъам, Япет, къатыны ва уланларыны къатынлары булан гемеге мине. ¹⁴Олар булан гъар къыр жанны, гъар гъайван-малны, ерде юрюп айланагъан гъар жанны ва гъар къушну жынслары да гире. ¹⁵Гемеге Нугъну янына ичинде жаны бар бары да затдан да экишер жут гире. ¹⁶Раббиз Нугъгъа буюргъан кюйде, гъар жынсдан эркеги де, тишиси де гире. Раббиз Нугъну арты булан гемени эшигин яба.

¹⁷Сув алыв къыркъ гюн узатыла. Сув кёп болгъан сайын, геме гётерилип тура ва юзме башлай. ¹⁸Сув кёп болуп, дюнъяны батдырып тура, геме буса юзюп тура. ¹⁹Сув буса, кёклени тюбюндеги инг бийик тавланы башларын батдыргъанча, бирден-бир гётерилип тура. ²⁰Сув тавлардан он беш тирсекге оьрге гётериле ва шолар сувну тюбюнде гёрюнмейген бола. ²¹Шо заман ер юзюнде яшайгъан бары да зат: къушлар, гъайванлар, къыр жанлар, ерде юрюп айланагъан жанлар, бары да инсанлар — къырылып бите. ²²Къурудагъы тыныш алып яшайгъан бары да жан къырыла. ²³Дюнъядагъы бары да зат: инсанлар, гъайванлар, ерде юрюп айланагъан жанлар, кёкдеги къушлар — бары да ер юзюнден ёкъ бола. Биргине-бир Нугъ ва ону

булан бирче гемеде болгъанлар сав къала. ²⁴Ер юзюн сув алыв юз элли гюн узатыла.

Сув алывну ахыры

8 ¹Аллагъ Нугъну, ону булан бирче гемеде болгъан уй ва къыр жанланы эсге ала. Ол ер юзюнде ел чыгъара ва сувлар аз болма башлай. ²Терендеги сувланы алды бегиле, кёк ябыла, янгурну явагъаны токътай. ³Астаракъ ер юзюнден сув тайма башлай. Юз эллинчи гюн сув кемиме башлай. ⁴Еттинчи айны он еттинчи гюнюнде геме Арарат тавланы устюнде токътай. ⁵Йылны онунчу айы етишгенче, сув астаракъ артгъа тартылып тура. Онунчу айны биринчи гюнюнде тавланы башлары гёрюнме башлай.

⁶Къыркъ гюн оьте. Озью этген терезени де ачып, ⁷Нугъ къыргъа къаргъаны учура. Ер юзю къуругъунча, къаргъа бир учуп гетип, бир де къайтып гелип тура. ⁸Арты булан Нугъ, сув алыв битгенми экен деп, гёгюрчюнню йибере. ⁹Тек гёгюрчюн къонма ер тапмай, къайтып геле, неге тюгюл ер юзю гъали де сувну тюрюнде къалып тура болгъан. Нугъ, къолун узатып, гёгюрчюнню гемеге ала. ¹⁰Етти гюнден сонг Нугъ гёгюрчюнню янгыдан учуруп йибере. ¹¹Гёгюрчюн ахшам авзунда зайтун терекни янгы узьюлюп алынган япырагъы да булан къайтып геле. Шо заман Нугъ сув алыв токътагъанны англай. ¹²Дагъы да етти гюн токътап, ол гёгюрчюнню янгыдан учура. Гёгюрчюн дагъы къайтып гелмей.

¹³Нугъну оьмюрюню алты юз биринчи йылында, биринчи айны биринчи гюнюнде сув кемий. Нугъ гемени ача ва ер юзюнден сув тайгъанны гёре. ¹⁴Экинчи айны йигирма еттинчи гюнюнде ер юзю къуруй.

¹⁵Шо заман Аллагъ Нугъгъа булай айта:

¹⁶— Къатынынгни, уланларынгни ва уланларынгни къатынларын да алып, гемеден чыкъ. ¹⁷Бары жанланы да: къушланы, гъайванланы, ерде юрюп айланагъан жанланы — чыгъар. Шолар ер юзюн толтуруп къойсун, яйылсын, артып тербесин.

¹⁸Нугъ уланлары, къатыны, уланларыны къатынлары булан гемеден чыгъа. ¹⁹Ону арты булан ер юзюнде яшайгъан бары гъайванланы, ерде юрюп айланагъан бары жанланы, бары къушланы гъар жынсы чыгъа.

*Аллагыны Нугьгъа этген ваздасы ва ону булан бегетген
разилешивю*

²⁰ Сонг Нугь Раббибизге кьурбанлыкьны салагъан ерни кьура, гьалал этилген жанланы ва кьушланы гьар жынсындан яллатып кьурбан эте. ²¹ Раббибиз, кьурбанлыкьлардан ийис тюшюрювлени сезе туруп, Оьз-оьзюне булай айта:

– Энниден сонг инсанлар саялы Мен ер юзюн налатламажакъман. Тап жагьил чагьындан тутуп оланы ойлары яманлыкьгъа бакьгъан буса да, Мен дагъы бары жанлы затны ёкь этмежекмен. ²² Ер юзю бар чакъы, чачыв ва орув, сувукь ва яллав, яз ва кьыш, гюн ва гече болуп туражакь.

9 ¹ Аллагь Нугьну ва ону уланларын булай айтып шабагьатлай: – Кёп яшлар тапдырыгьыз, артып йиберигиз, ер юзюн толтуругьуз. ² Ер юзюндеги бары да жанлар, кёкдеги бары да кьушлар, ерде юрюп айланагъан бары да жанлар, денгизлердеги бары да балыкьлар сизден кьоркьсун ва титиресин. Олар сизин кьолугьузгъа берилди. ³ Алда яшыл оьсюмлюклени бергеним йимик, Мен сизге ашамакь учун бары да жанлы затны беремен. ⁴ Тек ичинде кьаны булангъы этни ашамакьгъыз, неге тюююл кьан яшавдур. ⁵ Сизин кьаныгъыз, демек кьыйылгъан жаныгъыз учун, ким кьан тёксе – ол жан буса да, оьзге инсанны жанын кьыйгъан инсан буса да – Мен ону жавапгъа тартажакъман. ⁶ Бир инсан оьзгесини кьанын тёксе, башгъасы ону кьанын да тёксюн, неге тюююл Аллагь инсанны Оьзюню келпетине ошатып яратды. ⁷ Яшлар тапдырыгъыз ва артып йиберигиз, ер юзюн толтуруп, шонда ерлешип кьалыгъыз!

⁸ Аллагь Нугьгъа ва ону уланларына булай айта:

⁹⁻¹⁰ – Мен сизин ва сизин наслуларыгъыз булан ва бары да гемеден чыкьгъан жанлы зат булан: кьушлар, гьайван-мал ва кьыр жанлар булан – ер юзюндеги бары да жанлар булан разилешивю бегетемен. ¹¹ Мени сизин булангъы разилешивюм будур: энниден сонг Мен сув алдырып бары да жанлы затны кьырмажакъман, сув алдырып дагъы ер юзюн дагъытмажакъман.

¹² Аллагь дагъы да булай айта:

– Муна Мен сизин булан ва бары да жанлы зат булан бегетген даимлик разилешивюмню белгиси: ¹³ Мен булутлагъа

жаямны, демек энемжаяны илдим. Шо Мени ва дюнъяда яшайгъанланы арасындагъы даимлик разилешивню белгисидир. ¹⁴ Мен ер юзюню уьстюне булутлар жыйгъанда, булутларда энемжая гёрюнежек. ¹⁵ Шо заман Мен сизин булан ва бютюн жанлы зат булангъы разилешивюмню эсге алажакъман. Дагъы бютюн жанлы затны сув алдырып дагъытмажакъман. ¹⁶ Мен булутларда энемжаяны гёргенде, дюнъяда яшайгъанланы барысы да булан бегетген даимлик разилешивюмню эсге алажакъман.

¹⁷ Аллагъ Нугъгъа:

– Шо зат дюнъяда яшайгъанланы барысы да булан Мен бегетген разилешивню белгисидир, – дей.

Нугъну уланлары

¹⁸ Нугъну гемеден чыккыгъан уланлары булардыр: Сим, Гъам ва Япет. (Гъам – Канъанны атасы.) ¹⁹ Олар уьчев болгъан. Ер юзюндеги бары да халкълар олардан баш ала.

²⁰ Нугъ топуракъгъа къуллукъ эте болгъан. Ол биринчилей болуп юзюм орнатгъан инсан. ²¹ Нугъ, чагъыр ичип эсирип, ялангъач гъалында чатырыны ичинде ятгъан болгъан. ²² Гъам (Канъанны атасы) ону ялангъачлыгъын гёрюп, чыгып, шо гъакъда агъаларына айта. ²³ Шо заман Сим де, Япет де, инбашларына абаларын да салып, артларын да берип, атасыны чатырына гире ва аба булан атасыны ялангъачлыгъын яба. Оьзлер буса башларын бир якъгъа бургъан кюйде тура, шо саялы да атасыны ялангъачлыгъын гёрмей. ²⁴ Айыгып уянгъан Нугъ, гиччи уланы этген ишни англап, ²⁵ булай дей:

– Налат болсун Канъангъа!

Ол агъаларыны къара къулу

болуп къалажакъ!

²⁶ Дагъы да булай дей:

– Симни Аллагъы болгъан Раббизге макътав болсун!

Канъан буса Симни къулу болуп къалсын.

²⁷ Аллагъ Япетни топуракъларын генгleshдирсин!

^{9:27} *Янет* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «генгleshдирмек» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

Япетни наслулары, Симни наслулары яшайгъан ерге
гелип,
олар булан бирче орунлашып къалсын!
Кангъан буса Япетни къулу болуп къалсын.

²⁸ Нугъ сув алывдан сонг да дагъы да уч юз элли йыл яшай.
²⁹ Ол тогъуз юз элли йыл яшап гечине.

Нугъну уланларыны наслулары

10 ¹Муна Нугъну уланлары Симни, Гъамны ва Япетни гъа-
къындагъы ва оланы наслуларыны гъакъындагъы хабар.
Сув алывдан сонг Симден, Гъамдан ва Япетден яшлар тува.

²Япетни уланлары: Гомер, Маъжуж, Мадай, Яван, Тубал, Ме-
шек ва Тирас. ³Гомерни уланлары: Ашкеназ, Рипат ва Тогъар-
ма. ⁴Яванны уланлары: Элиша, Таршиш, Киттим ва Доданим.
⁵Яванны наслулары денгизни ягъа бойларындагъы топуракъ-
ларда ерлеше. Булар къавумларына, тиллерине, топуракълары-
на, халкъларына гёре Симни наслулары.

⁶Гъамны уланлары: Куш, Мисри, Пут ва Кангъан. ⁷Кушну
уланлары: Себа, Гъавила, Сабта, Рагъама ва Сабтека. Рагъа-
маны уланлары: Себа ва Дедан. ⁸Кушну Нимруд деген ула-
ны болгъан. Ол ер юзюнде биринчи батыр ⁹ва Раббибизни
алдындагъы гючлю гъавчу болгъан. (Шо саялы «Раббибиз-
ни алдындагъы уллу гъавчу Нимруд йимик» деген айтыв да
бар.) ¹⁰Бир башлап ону пачалыгъына Бабил, Эрек, Аккад ва
Калне деген шагъарлар гире болгъан. Булар бары да Шинар
элиндеги шагъарлар болгъан. ¹¹Ол, шо элден Ашшургъа ге-
тип, шонда Нинава, Регъобот-Ир, Калагъ ¹²ва шолай да Ни-
наваны ва Калагъ деген аслу шагъарны арасындагъы Ресен
шагъарланы къура.

¹³Мисриден лут, анам, легъап, наптугъ ¹⁴патрус, каслугъ ва
каптор халкълар амалгъа геле. Капторлардан пилистимли
халкълар чыгъа.

¹⁵Кангъандан Сайдан (бу ону биринчи уланы), Гъет, ¹⁶ва
шолай да ябус, амур, гиргаш, ¹⁷гъив, арк, син, ¹⁸арват, семар,
гъамат халкълар амалгъа геле. Гечге таба кангъан къавумлар
чачылып ерлеше. ¹⁹Оланы топуракълары Сайдандан башлап

Герар ва Газа шагъарлагъа ерли узатыла, мундан буса Содом, Гумура, Адма ва Сабуйим шагъарлагъа багъып Лаша шагъаргъа ерли узатыла. ²⁰ Булар къавумларына, тиллерине, топуракъларына, халкъларына гёре Гъамны наслулары.

²¹ Симники де яшлары болгъан. Ол бары да эбер халкъланы ата-бабасы, Япетни агъасы. ²² Симни уланлары: Элам, Ашшур, Арпагъшат, Лут ва Арам. ²³ Арамны уланлары: Уц, Гьул, Гетер ва Маш. ²⁴ Арпагъшатны Шелагъ деген уланы, Шелагъны буса Эбер деген уланы болгъан. ²⁵ Эберден эки улан тува. Оланы бирине Пелек* деп къоя, неге тюгюл ону заманында дюньяны халкълары гъариси гъар якъгъа чачыла. Экинчиси – Йокътан. ²⁶ Ону Алмодат, Шелеп, Гъасармавет, Ярагъ, ²⁷ Гъадарам, Узал, Дикла, ²⁸ Обал, Абимайыл, Шеба, ²⁹ Опир, Гъавила ва Юбап деген уланлары болгъан. Булар бары да Йокътанны уланлары. ³⁰ Олар Мешени ва гюнтувушдагъы тавланы арасындагъы топуракъда яшайлар. Меше буса Сепар улкеге тийген болгъан. ³¹ Булар къавумларына, тиллерине, топуракъларына, халкъларына гёре Симни наслулары.

³² Бу Нугъну уланларыны агълюлерини озлени халкъларына гёре тайпа-тухумудур. Сув алывдан сонг ер юзюндеги бары да халкълар олардан амалгъа геле.

Бабилдеги бийик бина

11 ¹ Шо заманларда савлай дюньяда ортакъ бир тил ва бир сёйлев болгъан. ² Инсанлар, гюнтувущдан таба гелип, Шинар элдеги бир тюзлюкге етише ва шонда ерлеше. ³ Олар бир-бирине:

– Балчыкъдан керпич гесип, шону отда къыздырып къатдырайыкъ, – дей. Шолай олар ташны орнуна керпични, киречни орнуна сылама къоллама башлай. ⁴ Инсанлар:

– Бийиклиги кёкlege етердей минмарасы булангъы шагъар да къуруп, атыбызны белгили этейик, ёгъесе гъарибиз гъар якъгъа чачылып къалажакъбыз, – дей.

^{10:25} *Пелек* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «айырмакъ», «бёлмек» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

⁵Раббибиз инсанлар кьургъан шагъаргъа ва бинагъа къарамакъ учун ерге тюше. ⁶Раббибиз булай айта:

– Булар бир халкъ, барысыны да тили бир. Бу чу оланы ишлерини янгыз башы! Булар чы не затгъа урунса да, артына чыгъып болажакъ! ⁷Оланы ягъына тюшюп, бир-бирин англап болмасын учун, оланы тилин булгъайым чы!

⁸Раббибиз оланы гъарисин гъар якъгъа чачып йибере, адамлар да озлени шагъарын къурагъанын токътата. ⁹(Шо саялы шо шагъаргъа Бабил* деп айтыла, неге тюгюл Раббибиз шонда ер юзюнде яшайгъанланы барысыны да тилин булгъай ва гъарисин дюньяны гъар ягъына чачып йибере.)

Симни наслулары

¹⁰Муна Симни ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Сув алыв битип, эки йылдан сонг, Симге юз йыл болагъанда, ондан Арпагъшат деген улан тува. ¹¹Арпагъшат тувгъан сонг, Сим беш юз йыл яшай; ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

¹²Арпагъшатгъа отуз беш йыл болагъанда, ондан Шелагъ деген улан тува. ¹³Шелагъ тувгъан сонг, Арпагъшат дёрт юз уьч йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

¹⁴Шелагъгъа отуз йыл болагъанда, ондан Эбер деген улан тува. ¹⁵Эбер тувгъан сонг, Шелагъ дёрт юз уьч йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

¹⁶Эберге отуз дёрт йыл болагъанда, ондан Пелек деген улан тува. ¹⁷Пелек тувгъан сонг, Эбер дёрт юз отуз йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

¹⁸Пелекге отуз йыл болагъанда, ондан Рав деген улан тува. ¹⁹Рав тувгъан сонг, Пелек эки юз тогъуз йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

²⁰Равгъа отуз эки йыл болагъанда, ондан Саруж деген улан тува. ²¹Саруж тувгъан сонг, Рав эки юз етти йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

^{11:9} *Бабил* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «булгъамакъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

²² Саружгъа отуз йыл болагъанда, ондан Нагъор деген улан тува. ²³ Нагъор тувгъан сонг, Саруж эки юз йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

²⁴ Нагъоргъа йигирма тогъуз йыл болагъанда, ондан Терагъ деген улан тува. ²⁵ Терагъ тувгъан сонг, Нагъор юз он тогъуз йыл яшай. Ону дагъы да уланлары ва къызлары болгъан.

²⁶ Терагъгъа етмиш йыл болагъанда, огъар Ибрайим, Нагъор, Аран деген уланлар тува.

Терагъны наслулары

²⁷ Муна Терагъны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Терагъдан Ибрайим, Нагъор ва Аран деген уланлар тува. Аранны Лут деген уланы болгъан. ²⁸ Аран буса атасы Терагъны савунда, оъз ватанында, Калдидеги Ур деген шагъарда оъле. ²⁹ Ибрайим ва Нагъор уйлелене: Ибрайимге къатын болуп Сарай, Нагъоргъа буса Аранны къызы Милка геле. (Аран – Милканы ва Исканы атасы.) ³⁰ Сарайдан яш болмай болгъан, шо саялы ону авлетлери болмагъан.

³¹ Терагъ, Калдидеги Урдан чыгъып, уланы Ибрайим, уланыны уланы Лут (Аранны уланы) ва гелини Сарай (Ибрайимни къатыны) булан Канъан топурагъына чыгъып гете. Олар, Гъаран деген шагъаргъа етишип, шонда ерлеше. ³² Терагъ шонда эки юз беш йыллыкъ чагъында оъле.

Аллагъ Ибрайимни танглай

12 ¹ Аллагъ Ибрайимге булай айта:
– Оъз уълкенгни, къардашларынгны ва атангдан къалгъан ожакъны къоюп, Мен сагъа гърсетген уълкеге бар. ² Мен сенден таба бир уллу халкъны амалгъа гелтирежекмен ва сени шабагъатлажакъман. Мен сени атынгны белгили этежекмен, сенден таба башгъалар да шабагъатланажакъ! ³ Сени шабагъатлагъанны Мен де шабагъатлажакъман! Сени налатлагъанны Мен де налатлажакъман! Сенден таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек!

⁴ Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, Ибрайим ёлгъа тюше. Ибрайим булан Лут да бара. Гъаррандан чыкыгъанда,

Ибрайимге етмиш беш йыл бола болгъан. ⁵ Ол, оъзю булан къатыны Сарайны, инисини уланы Лутну, бары жыйгъан малматагъын ва Гьарранда уьюнде болгъанланы барын да алып, олар булан бирче Канъангъа ёл чыгъа.

Олар Канъангъа етише. ⁶ Ибрайим Шекемни ювугъундагъы Мура деген уллу эмен терекни ягъына геле. Шо заманларда бу топуракъда канъанлылар яшай болгъан. ⁷ Шо заман Раббибиз, Ибрайимге гёрюнюп:

– Мен шу топуракъны сени наслуларынга бережекмен, – дей.

Шонда Ибрайим оъзюне гёрюнген Раббибизге къурбанлыкъны салагъан ерни къура. ⁸ Сонг ол Бет-Эл деген шагъарны гюнтувуш ягъында ерлешген тавлагъа багъып тербене ва шонда оъзюню чатырларын къура. Бет-Эл шо ерни гюнбатыш ягъында, Гай деген шагъар буса гюнтувуш ягъында болгъан. Ибрайим, шонда Раббибизге къурбанлыкъны салагъан ерни къуруп, Ону атын тутуп сёйлей. ⁹ Сонг ол къыблагъа багъып, Негепге бара.

Ибрайим Сарай булан бирче Мисриге гёче

¹⁰ Шо вакъти Канъанда ачлыкъ болгъан. Ибрайим бир гесекге Мисриге яшамагъа чыгъа, неге тюгюл ачлыкъ шонча да гючлю болгъан. ¹¹ Мисриге етише туруп, ол Сарайгъа булай дей:

– Мен сен нечик арив экенингни билемен. ¹² Мисриликер, сени гёрюп, сен мени къатыным экенни англажакъ. Сени сав къоюп, мени оьлтюрежек! ¹³ Олагъа мени къызардашымсан деп айтып къоярсан. Шолай этсенг, бары зат яхшы болажакъ, мени оьлюмден къутгъаражакъсан.

¹⁴ Ибрайим Мисриге гелгенде, мисриликер Сарайны аривлюгюн гёре. ¹⁵ Вазирлер, Сарайгъа къарап, ону аривлюгюн пиръавунгъа макътамагъа башлай. Шону учун Сарайны пиръавунну къаласына ала. ¹⁶ Ибрайим Сарайны эркъардашы деп ойлашып, пиръавун огъар рагъмулу бола. Ибрайимге тувар, къойлар, эшеклер, къуллар, къаравашлар ва тюелер бере.

¹⁷ Тек пиръавун оъзюне Ибрайимни къатыны Сарайны алгъаны саялы, Раббибиз огъар ва ону къаласындагъылагъа уллу балагълар гелтире. ¹⁸ Ибрайимни чакъырып, пиръавун огъар:

– Сен этип кьойгъан недир? Сарай сени къатынынг экенни неге яшыргъан эдинг? ¹⁹Неге къызардашым деп айт-дын? Мен чи шодайдыр деп, ону къатын этип алгъан эдим! Алып къатынынгны да, гет! – дей. ²⁰Пиръавун Ибрайимни къатыны ва бары мал-матагъы булан къувалап йибермеге буйрукъ бере.

Ибрайим Лутдан айрыла

13 ¹Ибрайим, къатыны ва бары мал-матагъы булан Мисриден къайтып, Негепге гете. Ону булан Лут да гете. ²Энни гъайван-малы, гюмюшю, алтыны болуп, Ибрайим бек бай бола. ³⁻⁴Ибрайим ёлун узата ва Негепден Бет-Элге багъып гете. Бир вакътилерде шонда, Бет-Элни ва Гайны арасында, ону чатыры къурулуп салынгъан болгъан. Алда Ибрайим шо ерде къурбанлыкъны салагъан ерни къургъан болгъан. Шонда Ибрайим Раббизни атын тутуп сёйлей.

⁵Ибрайим булан гёчюп юрюйген Лутну да гъайван-малы ва чатырлары болгъан. ⁶Экевге топуракъ азлыкъ эте: оланы малы-мюлкю шонча да кёп болгъан чы, гъатта олагъа бирче яшама тыгъыслыкъ этме башлай. ⁷Ибрайимни ва Лутну кьойчуларыны арасында эришивлюклер башлана. (Шо заманларда бу ерлерде канъанлылар ва перизлилер яшай болгъан.)

⁸Ибрайим Лутгъа булай дей:

– Бизин арабызда – мени кьойчуларымны да, сени кьойчуларынгны да арасында – эришивлюк болмайгъан кюйню этейик, биз чи къардашларбыз. ⁹Муна алдында топуракъ – гел, биз айрылайыкъ. Сен сол якъгъа багъып барсанг, мен онг якъгъа багъып гетермен. Сен онг якъгъа багъып барсанг, мен сол якъгъа багъып гетермен.

¹⁰Лут къарап, савлай Урдун Къол тап Соаргъа ерли, Раббизни бавудай, Мисрини топурагъыдай, сугъарылып турагъанны гёре. (Бу затлар Раббиз Сodomну ва Гумураны дагъытгъынча болгъан.) ¹¹Лут, Урдун Къолну сайлап, гюнтувушгъа багъып тербене. Буланы ёллары шодай айрыла. ¹²Ибрайим Канъанда, Лут буса Къолну шагъарларыны ягъында ерлеше. Ол, Сodomну къырыйында чатырларын да къуруп, шонда яшамагъа

башлай. ¹³Содомну халкыы яман болгъан. Шондагы адамлар Раббизге къаршы кеп гюнагъ ишлер эте болгъан.

¹⁴Лут ва Ибрайим бир-биринден айрылгъандан сонг, Раббиз Ибрайимге булай айта:

– Айлананга къара! Мундан таба темиркъазыкыгъа ва кыблагъа, гюнтувушгъа ва гюнбатышгъа къара. ¹⁵Сен гёрюп турагъан бу бары топуракъны Мен даимликге сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ¹⁶Мен сени наслунгну денгиз ягъадагы кыйыр бюртюклени санавудай кеп этежекмен. Кыйыр бюртюклени санама бажарылмайгъанда йимик, шотай сени наслуларынгни да санама бажарылмажакъ. ¹⁷Бар, топуракъны узунуна да, генгине де юрюп чыкъ, неге тюгюл Мен шону сагъа бережекмен.

¹⁸Озьюню чатырларын гечюрюп, Ибрайим Гъабрун шагъарда, Мамре деген адамны эменлигини ювугъунда орунлаша. Ол шонда Раббизге кърбанлыкыны салагъан ерни къура.

Ибрайим Лутну кутгъара

14 ¹⁻²Шо вакътилерде Шинарны пачасы Амрапел, Элласарны пачасы Ариок, Эламны пачасы Кедарламер ва Гойымны пачасы Тидал, бирче жыйылып, Содомну пачасы Берагъа, Гумураны пачасы Биршагъа, Адманы пачасы Шинапгъа, Сабуйимни пачасы Шемеберге, Баланы (гъали Соар деп айтылагъан) пачасына къаршы дав этмеге бара. ³Артда эсгерилген беш де пача Сиддим къолда, гъалиги Олю денгиз бар ерде, бир-бирине къошула. ⁴Олар он эки йылны узагъында Кедарламерни зулмусуну тюбюнде тура, он учюнчю йыл буса баш гетере.

⁵⁻⁶Он дёртюнчю йыл буса озлер де булан бирлешип иш гереген пачалар да булан Кедарламер геле. Олар Аштарут-Карнайимде репайымлылардан, Гъамда зузулардан, Шаве-Кирьятайымда эмлилерден, дангылны ягъасындагы Эл-Паранда озъ тав эли Саирде гьорлулардан уст геле. ⁷Шондан олар Эн-Мишпатгъа (гъали Къадиш деп айтылагъан) багъып бурула ва Гъасисан Тамар деген ерде яшайгъан амаликчилерден ва амурлулардан уст чыгъа.

⁸⁻⁹Содомну пачасы, Гумураны пачасы, Адманы пачасы, Сабуйимни пачасы ва Баланы (гъали Соар деп айтылагъан) пачасы,

Сиддим кьолда Эламны пачасы Кедарламерге, Гойымны пачасы Тидалгъа, Шинарны пачасы Амрапелге, Элласарны пачасы Ариокгъа кьаршы чыгып, олар булан дав юрюте. Дёрт пача беш пачагъа кьаршы ябуша. ¹⁰ Сиддим кьолда буса сыламадан толгъан кёп кьуюлар болгъан. Содомну ва Гумураны пачаларыны асгерлери, кьачма башлап, шо кьуюларда батылып кьала. Кьалгъанлары буса тавлагъа кьачып гете. ¹¹ Уьст болгъанлар, Содомну ва Гумураны бары байлыгъын, шоланы бары сурсатын да алып, ёкь болуп гете. ¹² Олар Содомда яшайгъан Ибрайимни агъасыны уланы Лутну да алып гете. Ону бары малын-мюлкюн де чыгъарып ала.

¹³ Сав кьалгъанланы арасындан бириси, амурлу Мамрени эменлигини ягъында яшайгъан гелгинчи, Ибрайимни янына гелип, огъар болгъан ишни гьакъында хабарлай. Мамре, Ашкул, Анер деген агъа-инилер Ибрайим булан бир болгъан. ¹⁴ Лутну есирликде экенин билгенде, Ибрайим, тувгъандан берли озюню уьюнде тувгъан, дав юрютюп бажарагъан уьч юз он сегиз адамын да жыйып, оланы артындан тюше. Ол душманланы Дан деген шагъаргъа ерли гьызарлап юрюй. ¹⁵ Гече душманланы кьуршавгъа алып, оланы янча ва тап Шамны темиркьазыкь ягъында ерлешген Гьобагъа ерли кьувалап юрюй. ¹⁶ Ол душманлардан бары талагъанын, Лутну, ону мал-матагъын, кьатынгишилени ва есирлени кьайтара.

Малкиседек Ибрайимни шабагъатлай

¹⁷ Кедарламерден ва ону булан бир болгъанлардан уьст болуп кьайтып гелегенде, Шаве деген кьолда (гъали Пача кьол деп айтылагъан) Ибрайимни алдына Содомну пачасы чыгъа. ¹⁸ Аллагъу-Тааланы дин кьуулукъчусу ва Салимни пачасы болгъан Малкиседек Ибрайимге экмек ва чагъыр чыгъара. ¹⁹ Малкиседек ону булай айтып шабагъатлай:

– Кёкню ва ерни Яратывчусу

Аллагъу-Таала Ибрайимни шабагъатласын!

²⁰ Душманларынгни сени кьолунга берген Аллагъу-

Таалагъа

макътав болсун!

Ибрайим озюне тышгенини ондан бир пайын Малкиседекге бере. ²¹Содомну пачасы Ибрайимге:

– Мени адамларымны кьайтар, сагъа тышгенни буса озюнге кьой, – дей.

²²⁻²³Амма Ибрайим пачагъа булай дей:

– Раббизни, Аллагъу-Тааланы, кёклени де, ерлени де Яратывчусуну алдында кьолумну гётере туруп, сени бир затынгны да, гьатта чарыкъларынгны бавларын да алмасман деп ант эте тураман мен. Шо заман сен бирдокъда: «Ибрайимни бай этген менмендир», – деп айтып болмассан. ²⁴Адамларыма ашавлукъгъа гетген затдан кьайры, магъа бир зат да тарыкъ тыюл. Мени булан бирче давгъа гелген Анер, Ашкул ва Мамре озлеге тиеген пайларын алсын.

Аллагъ Ибрайим булан разилешив бегете

15 ¹Шо агьвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, Раббизни булай сёзлерин эшите:

– Кьоркъма, Ибрайим, Мен сени Кьалкъанынгман. Сагъа уллу савгъат берилежек.

²Ибрайим буса булай дей:

– Есим, Раббим! Мен авлетсиз оьлежек бусам, Сени савгъатларынг магъа негердир? Мени варисим – Шам шагъарлы Элиезер. ³Сен магъа авлет бермеген сонг, мени варисим уьюмде тувгъан шо кьул болажакъ.

⁴Ибрайим Раббизни булай сёзлерин эшите:

– Сенден улан туважакъ, ол да сени варисинг болажакъ.

⁵Раббиз, Ибрайимни чатырдан кьыргъа чыгъарып, огъар:

– Кёкге къара, юлдузланы бир санап къара – шоланы санап боламысан? Сени наслуларынгны санаву да шончакъы болажакъ! – дей. ⁶Ибрайим Аллагъгъа инана. Аллагъ да Ибрайим Озьюне инангъанлыкъны муьминликге санай.

⁷Раббиз Ибрайимге:

– Мен, шу топуракъны сагъа есликге бермек учун, сени Калдидеги Ур деген шагъардан гелтирдим, – дей.

⁸ – Есим, Раббим! Бу топуракъ меники болажакъны белгиси недир? – дей Ибрайим.

⁹ – Магъа мунда уъч йыллыкъ сыйырны, уъч йыллыкъ эчкини, уъч йыллыкъ къойну, уый ва къыр гёгюрчюнлерден де бирерни гелтир, – дей Раббибиз огъар.

¹⁰ Ибрайим, жанланы гелтирип, шоланы тенг этип, экишер гесекге бёле, чархларын буса бир-бирине къаршы сала. Къушланы буса бёлмей къоя. ¹¹ Къыргыйлар учуп гелип, чархлагъа ябушуп йибере, тек Ибрайим оланы къюшлей.

¹² Гюн арта туруп, Ибрайимни къатты юху басма башлай, ону тун къарангылыкъ, зор къоркъунчлукъ къуршап ала. ¹³ Раббибиз Ибрайимге булай айта:

– Билип къой: сени наслуларынг ят элде дёрт юз йылны узаргъында есирликде ва къурбатлыкъда къалажакъ. ¹⁴ Тек оланы есир этген халкъгъа Мен дуван этежекмен. Шондан сонг сени наслуларынг шо ерден уллу байлыкъ булан чыгъажакъ. ¹⁵ Сени сёйлесек, сен аталарынгни янына парахат гёчежексен, къабурунга абурлу къарт гысапда гирежексен. ¹⁶ Мунда сени халкъынг дёрт наслу гетген сонг къайтажакъ, неге тюгюл амурлулар гъали де ончакъы кёп гюнагъ этип битмеген.

¹⁷ Гюн арта ва бары ерни къарангылыкъ къуршап ала. Бирден гъайванланы бёлюнген чархларыны арасындан тюттейген очакъ ва башы янгъан таякъ оътюп гете. ¹⁸⁻²¹ Шо гюн Раббибиз Ибрайим булан булай разилешив бегете:

– Мен сени наслуларынга Мисри озенден тутуп уллу Фират озенге ерли кенлилени, кеназлыланы, кадмонлуланы, гьетлилени, перизлилени, репайымлыланы, амурлуланы, канъанлыланы, гиргашлыланы ва ябуслуланы бу топуракъларын барын да беремен.

Гъажар ва Исмайыл

16 ¹ Ибрайимни къатыны Сарайдан яш болмай болгъан. Ону Гъажар деген мисрили къаравашы болгъан. ² Сарай Ибрайимге:

– Раббим магъа авлет бермей. Мени къаравашыма ювукъ-лукъ эт, балики, ол сама да магъа яш табар, – дей.

Ибрайим Сарай айтгъанны эте. ³Сарай да огъар къатын этип озъюню къаравашы мисрили Гъажарны бере. Шо заман Ибрайим Канъан элде ерлешгенден берли он йыл бите болгъан. ⁴Ибрайим Гъажаргъа ювукълукъ эте. Гъажар айлы бола ва озъюню еси Сарайгъа октем къарама башлай.

⁵Сарай Ибрайимге:

– Мени абурсуз болгъанлыгъыма сен жаваплысан. Мен сагъа къатын этип къаравашымны берген эдим, ол буса, айлы да болуп, гъали магъа октем къарайгъан болгъан. Сагъа да, магъа да тюз дуванын Раббиз этсин, – дей.

⁶– Къаравашынг сени ихтиярынгда. Озъюнг тюз гёреген кюйде эт, – деп жавап бере Ибрайим. Сарай Гъажаргъа зулму этме башлай. Гъажар да ону янындан къачып гете.

⁷Дангылда, Шургъа багъып элтеген ёл уьстдеги булакъны ягъында, ону уьстуне Раббизни малайиги гелип:

⁸– Сарайны къаравашы Гъажар, къайдан гелесен, къайда барасан? – деп сорай.

– Есим Сарайдан къачып бараман, – дей ол.

⁹Раббизни малайиги огъар булай дей:

– Къайтып есингни янына да барып, огъар таби болуп къал.

¹⁰Мен сени наслуларынгны санап болмасдай кёп этежекмен.

¹¹Сен айлысан, сен улан табажакъсан. Огъар Исмайыл* деп къоярсан, неге тюгюл Раббинг сени агъынгны эшитди. ¹²Уланынг къыр эшекдей болажакъ. Ол бары халкъгъа къаршы, бары халкъ буса огъар къаршы болажакъ. Къардашлары булан эришивлюкде яшап къалажакъ.

¹³Гъажар озъю булан сёйлеген Раббизге Эл-Рой деп ат къоя. Шо сёзлер: «Мени гёреген Аллагъны озъ гёзюм булан гёрдюм!» – деген маънаны бере болгъан. ¹⁴Шо саялы да къуюгъа Бер-Лагъай-Рой* деп айтыла. Шо Къадишни ва Бередни арасында ерлешген.

¹⁵Гъажар Ибрайимге улан таба. Ибрайим Гъажардан тувгъан уланына Исмайыл деп къоя. ¹⁶Гъажар Исмайылны тапгъанда, Ибрайимге сексен алты йыл бола болгъан.

^{16:11} *Исмайыл* – бу ат ягъуди тилде «Аллагъ эшите» демекдир.

^{16:14} *Бер-Лагъай-Рой* – бу ат ягъуди тилде «гъакъ, мени гёреген Аллагъ» демекдир.

Разилешивню белгиси гысапда сюннет этдири

17 ¹Ибрайимге токъсан тогъуз йыл болагъанда, огъар Раб-бибиз гёрюнюп, булай айта:

– Мен Къудратланы Еси Аллагъман. Мени гёз алдымда яшап тур ва муъмин кююнде тур. ²Мен сени булан разилешив беге-тежекмен, сенден бир уллу халкъ болдуражакъман.

³Ибрайим Ону алдында ерге къапланып ята. Аллагъ булай айта:

⁴– Къара чы! Муна, Мен сени булан бегетеген разилешив: сен кёп халкъланы ата-бабасы болажакъсан. ⁵Энниден сонг сени атынг Ибрайим* тюгюл, Ибрагъим болажакъ, неге тюгюл Мен сени кёп халкъланы ата-бабасы этежекмен. ⁶Сени наслуларынгни артдыражакъман: бир хыйлы халкълар сенден таба баш алажакъ, сени наслуларынгдан чыкыгъанлар пачалар болажакъ! ⁷Мени разилешивюм, сени булан ва сени наслуларынг булан даимликге бегетилип, наслудан-наслугъа берилип туражакъ. Мен сени ва сени наслуларынгни Аллагъы болажакъман. ⁸Буссагъат сен заманлыкыгъа орунлашып яшап турагъан топуракъны Мен сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. Бютюн Канъан топуракъны Мен сени наслуларынга даимликге есликге бережекмен ва оланы Аллагъы болажакъман.

⁹⁻¹⁰ Сонг Аллагъ Ибрагъимге булай айта:

– Тек сен ва сени наслуларынг Мени булан бегетген разилешивню наслудан-наслугъа кютмеге герексиз. Муна, Мен сизин булан бегетеген разилешив: сизин бары да эргишилеригиз сюннетленмеге герек. ¹¹Мени булан бегетилген разилешивню белгиси гысапда сюннет этдиригиз. ¹²Сизин янгы тувгъан гъар уланъяшыгъыз сегизинчи гюн сюннет этилмеге герек. Наслудан-наслугъа да шолай юрюлюп турсун. Сени ожагъынгда тувгъан гъар уланъяш, сени наслунгдан болмай, ят халкълардан сатылып алынган буса да, сюннет этилмеге герек. ¹³Сёзсюз осу да, башгъасы да – уйде тувгъаны да, сатып алынганы да – сюннет этилмеге герек. Шоллукъда къаркъарагъызда Мени булан бегетилген даимлик разилешивню белгиси къалажакъ. ¹⁴Сюннет этилмеген адам буса, Мени булан этилген разилешивню кютмегени саялы, оъз халкъындан айрылажакъ.

^{17:5} *Ибрайим* – бу ат ягъуди тилде «гъюрметли ата» демекдир. *Ибрагъим* – бу ат ягъуди тилде «кёплени атасы» демекдир.

¹⁵ Аллагъ Ибрагъимге дагъы да булай айта:

– Энниден сонг сени къатынынгни аты Сарай тюгюл, Сара болажакъ. ¹⁶ Мен ону шабагъатлажакъман, сагъа ондан улан тувдуражакъман. Мен Сараны шабагъатлажакъман, ондан таба бир хыйлы халкълар баш алажакъ. Ону наслуларындан чыкъгъанлар пачалар болажакъ.

¹⁷ Ибрагъим ерге къапланып ята, оъзю буса кюлемсирей туруп:

– Юз йыллыкъ къартдан яшлар тувамы? Токъсан йыл болагъан Сараны яш табагъан заманымы дагъы? – деп ойлаша.

¹⁸ Ол Аллагъгъа:

– Исмайыл сама мени варисим болсун, – дей.

¹⁹ – Къатынынг Сара улан табажакъ, сен огъар Исгъакъ* деп ат къояжакъсан. Мен ону ва ону наслулары булан даимлик разилешив бегетежекмен. ²⁰ Сени Исмайыл булан байлавлу тилевюнгни де къабул этдим. Мен ону шабагъатлажакъман, ону налусун артдыражакъман ва огъар кѣп санавда наслулар бережекмен. Исмайылдан он эки бий туважакъ, ол уллу халкъны ата-бабасы болажакъ. ²¹ Тек Мени разилешивюм Исгъакъ булан болажакъ. Сара сагъа ону бир йылдан сонг шу вакътилерде табажакъ, – дей Аллагъ огъар. ²² Аллагъ, Ибрагъимге шолай да айтып, гете.

²³ Шо гюн Ибрагъим, Аллагъ оъзюне буюргъан кюйде, уланы Исмайылгъа, ожагъындагъы бары да эргишилеге: тувмадан ожагъы булан байлавлу эргишилеге ва бары да сатып алгъан къуллагъа – сюннет эте. ²⁴ Сюннетленген заманында Ибрагъимге токъсан тогъуз йыл, ²⁵ уланы Исмайылгъа буса он уьч йыл бола болгъан. ²⁶⁻²⁷ Бир гюнню ичинде Ибрагъимге, ону уланы Исмайылгъа, Ибрагъимни ожагъындагъы бары да эргишилеге: тувмадан ожагъы булан байлавлу эргишилеге ва ят халкълардан сатылып алынгъан къуллагъа – сюннет этиле.

Ибрагъимге Сарадан улан туважакъ деп вагъда этиле

18 ¹Тюшню яллаунда Мамре эменликде Ибрагъим чатырыны алдында олтуруп турагъанда, огъар Раббиз

^{17:19} Исгъакъ – бу ат ягъуди тилде «ол кюлей» демекдир.

гёрюне. ²⁻³ Ибрагым гёзлерин гётерип къарай — алдында уч адам эретуруп бола. Ибрагым чабып оланы янына бара. Оланы алдында ерге къапланып ятып, ол булай дей:

— Бийим, ярай буса, сени къулунг болгъан мени янымдан оьтюп гетип къалма хари. ⁴ Сизге аякъларыгъызны жувма сув гелтирер, терек тюпде олтуруп ял аларсыз. ⁵ Къулугъуз болгъан мени янымдан оьтюп бара болгъан сонг, ёлугъузгъа чыкъгъанча, сизге хапма аш да берермен.

— Яхшы. Шолай эт, — деп жавап бере олар.

⁶ Ибрагым, чабып чатыргъа гирип, Сарагъа:

— Инг яхшысындан тез бир дорба ун ал, хамур басып, экмек бишир, — дей.

⁷ Сонг Ибрагым, туварына багъып чабып, яхшы семиз бузавну ала ва тез гъазир этсин деп, шону къуллукъчусуна бере.

⁸ Ибрагым оьзю къонакълагъа къаймакъ, сют, бузав эт бере. Къонакълары ашап турагъан заманны ичинде Ибрагым оланы янында, терек тюпде эретуруп тура.

⁹ — Къатынынг Сара къайда? — деп сорай олар Ибрагымге.

— Шунда, чатырда, — деп жавап бере ол.

¹⁰ — Мен сени янынга тогъуз айдан къайтып гележекмен. Шо заман Сараны уланы болажакъ, — дей олардан бириси.

Сара буса чатырны ичинде Ибрагымни артында эретуруп тынглап тура болгъан. ¹¹ Ибрагым ва Сара бек къарт болгъан, Сара буса яш табып болагъан чагъындан оьтген болгъан.

¹² Ичинден кюлемсиреп, Сара булай деп ойлаша:

— Мени заманым гетди, есим де къарт. Яш тапма насип де къайдадыр гъали?

¹³ Шо заман Раббиз Ибрагымге булай айта:

— «Къарт да болуп, мен гертиден де яш табып болурманмы дагъы?» — деп де айтып, Сара неге кюлеп къойду? ¹⁴ Раббизгиз этип болмасдай гъеч зат бармы? Мен айтылгъан болжалдан, тогъуз айдан, къайтып гележекмен, шо заман Сараны уланы болажакъ.

¹⁵ Къоркъгъан Сара:

— Мен кюлемедим, — деп ялгъан айтып къоя.

— Ёкъ, сен кюлей эдинг, — дей Раббиз огъар.

Ибрагъим Содом саялы ялбара

¹⁶Эргишилер, гетмеге деп онгарылып, эретура ва Содомгъа багъып къарай. Къонакъларың узатмакъ учун, Ибрагъим олар булан чыгъа. ¹⁷Раббибиз булай айта:

– Мен Ибрагъимден Оьзюмню хыялларымны яшырмажакъман. ¹⁸Ибрагъимден таба чы бек уллу ва гючлю халкъ амалгъа гележек. Ондан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек. ¹⁹Авлетлерине ва наслуларына Аллагъны ёлунда, демек адилли ва тюз кюйде юрюмекни буюрсун деп, Мен Ибрагъимни сайладым. Шоллукъда Мен, Раббигиз, огъар этген ваъдамны кютежекмен.

²⁰Шо заман Раббибиз булай айта:

– Мен Содомгъа ва Гумурагъа къаршы бакъдырылгъан бек гючлю айыплавланы эшитдим. Оланы гюнагъы обтесиз уллу. ²¹Мен эшитген айыплавлар гертиден де тюзюмю экен деп билмек учун, тюпге багъып барма тарыкъман.

²²Шондан сонг эки де эргиши гете ва Содомгъа багъып бара, Раббибиз буса Ибрагъим булан бола. ²³Ибрагъим, Огъар ювукъ болуп, булай дей:

– Яманлар булан бирге Сен гъали муъминлени де дагъытажакъмысан? ²⁴Балики, шу шагъарда элли муъмин адам бардыр. Шо элли адамны хатиринден сама, шагъаргъа языкъсынмай, Сен шону дагъытажакъмысан? ²⁵Сен шо ишни этмессен! Сен муъминлени яманлар булан бирге къырмайсандыр. Муъмин де, яман да бир къысмагъа тарымагъа ярамас. Шолай болмагъа ярамас! Бютюн дюньяны Дуванчысы адилсиз дуван этип болармы?

²⁶– Мен Содомда элли муъминни тапсам, оланы хатиринден шо шагъаргъа языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

²⁷– Шо заман Ибрагъим булай деп сёзюн узата:

– Мен бир чанг, хум бусам да, амма Есиме айтма болушлукъ этейим: ²⁸эгер эллиге беш муъмин етишмесе, етишмейген шо бешевню хатиринден Сен бютюн шагъарны дагъытажакъмысан дагъы?

– Ёкъ, эгер де шонда къыркъ беш муъминни тапсам, дагъытмажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

²⁹ – Эгер шонда янгыз кыркъ муъмин табылса? – деп узата Ибрагъим.

– Кыркъ болса да, шо ишни этмежекмен, – деп жавап бере Раббибиз.

³⁰ – Есим айтажакъ сёзлериме къзапланмасын. Эгер шонда янгыз отуз муъмин болуп къалса? – дей Ибрагъим.

– Эгер шонда отуз муъминни тапсам, шагъаргъа языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

³¹ – Есиме сорамагъа болушлукъ этейим: шонда олар янгыз йигирма бар буса? – дей Ибрагъим.

– Йигирманы хатиринден языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз.

³² – Есим къзапланмасын, бу ахырынчы соравум – эгер шонда олар янгыз онав бар буса? – дей Ибрагъим.

– Онавну хатиринден языкъсынажакъман, – деп жавап бере Раббибиз. ³³ Шону да айтып, Раббибиз гете, Ибрагъим буса уёуне къайта.

Аллагъ Содомну ва Гумураны дагъыта

19 ¹Ахшам болгъанда, Содомгъа эки малайик геле. Лут шагъарны къапусуну алдында олтуруп тура болгъан. Лут, малайиклени гёрюп, оланы къаршыламагъа чыгъа ва алдында ерге къапланып ята. ²Ол булай дей:

– Бийлерим, сизин къулугъуз болгъан мени уёуме гелигиз. Бизде гече къаларсыз, аякъларыгъызны жуварсыз, эртенинде буса ёлугъузну узатарсыз.

– Ёкъ. Биз гече майданда къалайыкъ, – дей олар.

³Амма Лут малайиклеге шолай бек тилей чи, олар рази болуп къала. Лут оланы уёуне гелтире, ахшамгъы ашны гъазирлей, чапелеклер бишире ва олар ашай. ⁴Олар ятып да битгинче, шагъарда яшайгъанлар – Содомну бары да эргишилери, яшы-уллусу булан – Лутну уёун дёрт де ягъындан аралап ала. ⁵Олар Лутгъа булай кычыра:

– Къайда сагъа гече къалма гелгенлер? Оланы мунда чыгъар, биз олагъа ювукълукъ этейик!

⁶Лут, посагъагъа чыгып, арты булан эшикни яба ⁷ва булай дей:

– Къардашлар, тилеймен сизге, яман затны этмегиз! ⁸ Мени гъали де санына эргиши тиймеген эки кызым бар. Оланы берейим сизге, олагъа не суйсегиз де этигиз, тек мени ожагъыма гелгенлени кьоюгъуз.

⁹ – Ёкъ бол гъали шундан! Сен гелгинчисен, сен къалгъанмысан мунда буйрукъ этме? Гъали сагъа шондан да бетерин этербиз! – дей огъар. Олар, Лутну уъстюне басып гелип, эшикни бузуп ачмагъа айлана. ¹⁰ Тек Лутну къонакълары, ону тартып, къайтарып уйге гийире ва эшикни бегите. ¹¹ Олар эшик алда эретургъанланы барын да, уллусу-гиччиси булан, сокъур этип къоя. Олар нечакъы излеп айланса да, эшикни табып болмай.

¹² Къонакълар Лутгъа:

– Бу шагъарда дагъы да киминг бар? Уланларынг, кызыларынг, гиевлеринг, дагъы озге адамларынг бармы? Барын да чыгъар мундан, ¹³ неге тюгюл биз бу шагъарны дагъытажакъбыз! Раббибиз Содомда яшайгъанлагъа къаршы бакъдырылгъан бек гючлю айыплавланы эшитди. Ол бизин бу шагъарны дагъытма йиберди! – дей.

¹⁴ Лут барып кызыларыны гелешмишлерине:

– Тез бу шагъардан гетигиз! Раббибиз гъали муну дагъытажакъ, – дей. Олар буса Лут масхара этедир деп къоя.

¹⁵ Танг билинип гелегенде, малайиклер Лутну:

– Тез бол, къатынынгни да, эки де кызынгни да алып гет! Ёгъесе, гюнагълы шагъар булан бирге озюнг де оълежексен! – деп, алгъасатма башлай.

¹⁶ Лут буса аста айлана болгъан. Шо заман малайиклер, Лутну, ону къатыныны ва эки де кызыны къолларындан тутуп, оланы шагъардан чыгъара, неге тюгюл Раббибиз Лутгъа языкъсына. ¹⁷ Чыкъгъанда, малайик Лутгъа булай дей:

– Къачып къутул, артынга бурулуп къарама! Къолда да узакъ токътамай, тавлагъа багъып къач, ёгъесе оълежексен!

¹⁸ – Ёкъ, мени Есим! ¹⁹ Сен магъа, къулунга, нече де рагъмусан! Сени магъа бакъгъан якъдагъы рагъмунг зор уллу: сен мени оълюмден къутгъардынг! Тек тавлагъа ерли мен чабып етишип болмажакъман – балагъ артымдан етишежек, мен де оълюп къалажакъман. ²⁰ Къара, бираз ариде бир гиччирек шагъар бар. Шо чу бир гиччирек шагъар, магъа шонда багъып

къачмагъа изну бер. Шонда чабып етишип, мен къутгъарыла-жакъман, – деп жавап бере Лут.

²¹ – Яхшы. Шону да этежекмен сени хатирингден. Сен айтагъан шагъарны мен сакълажакъман. ²² Тек тез чабып йибер шонда. Неге тюгюл, сен шонда етишмей туруп, мен башлап болмайман, – дей малайик. (Шо саялы да шо шагъаргъа Соар деп айтыла.)

²³ Лут Соаргъа гелгенде, гюнеш гётерилмеге башлай. ²⁴ Содомгъа ва Гумурагъа Раббибиз кёклерден таба яллайгъан кюкюртню явдуруп йибере. ²⁵ Раббибиз эки де шагъарны, къолну, шонда яшайгъанланы барын да ва топуракъда оьсеген бары да затны дагъытып къоя. ²⁶ Амма Лутну къатыны артына бурулуп къарай ва ол туз багъанагъа айланып къала.

²⁷ Эртен тез Ибрагъим алдындагъы гюн оьзю Раббибизни алдында токътагъан ерге геле. ²⁸ Содомгъа, Гумурагъа, къолгъа къараса – топуракъдан отбашдан йимик тютюн гётерилип тура. ²⁹ Къолдагъы шагъарланы дагъыта туруп, Аллагъ Ибрагъимни эсге ала. Лут яшагъан шагъарланы дагъытса да, Аллагъ Лутну оьлюмден къутгъара.

Лут ва ону къызылары

³⁰ Лут, эки де къызын да алып, Соардан тавлагъа чыгъып гете, неге тюгюл ол шонда къалмагъа къоркъа. Олар бир анакъда ерлеше. ³¹ Уллу къызы гиччисине булай дей:

– Бизин атабыз къарт. Бу бютюн уьлкеде бизден яш болагъан кюйде бизин къатын этип алардай бир эргиши де ёкъ. ³² Атабызгъа чагъыр ичирип, ону булан ятайыкъ. Атабыздан таба тухумубузну, сёнмеге къоймай, узатайыкъ!

³³ Гече олар атасын чагъыр ичирип эсиртелер. Уллу къызы, атасыны къырыйына гелип, ону булан ята. Атасы буса бир затны да – къызы оьзю булан не ятгъанны, не гетгенни – билмеген кюйде къала. ³⁴ Артындагъы гюн уллусу гиччиси къызардашына:

– Гетген гече атабыз булан мен ятдым. Бу гече де ону ичирейик. Сен гелип, ону булан ятарсан. Атабыздан таба тухумубузну, сёнмеге къоймай, узатайыкъ! – дей. ³⁵ Олар гече янгыдан

атасын чагъыр ичирип эсиртелер. Гиччи кызы гелип, атасы булан ята. Атасы буса бир затны да — кызы обзю булан не ятгъанны, не гетгенни — билмеген кюйде къала.

³⁶Шолай Лутну эки де кызы обз атасындан айлы бола. ³⁷Ул-лусу улан таба ва огъар Муап* деп къоя. Ол гъалиги муаплыланы ата-бабасы. ³⁸Гиччиси де улан таба ва огъар Бен-Амми* деп къоя. Ол гъалиги аммунлуланы ата-бабасы.

Ибрагъим ва Абимелек

20 ¹Ибрагъим, шо ерлерден кыблагъа, Негепге багъып гетип, Къадишни ва Шурну ортасында яшамагъа башлай. Сонг буса Герар деген шагъарда ерлеше. ²Ол адамлагъа Сара обзюню кызардашы деп айтып юрюй. Шо саялы Герарны пачасы Абимелек, Сараны артындан йиберип, ону обзюне ала. ³Тек Абимелекге гече тюшюнде Аллагъ гёрюнюп, булай айта:

— Шо къатынны алгъанынг саялы, сен олежексен. Ону эри бар.

⁴Абимелек буса огъар тийме де тиймеген болгъан.

— Есим! Гертилей де, Сен айыпсыз халкъны олтюрежек-мисен? — деп ялбара ол. ⁵Шо адам чы огъар кызардашым деп обзю айтгъан эди! Къатын да шолай дей эди! Мени намусум таза, мунда мени гюнагъым ёкъ!

⁶⁻⁷ — Герти, Мен сени намусунг таза экенни билемен. Шо саялы да Мен сени шо къатынгъа тиймеге кюймадым, Мени алдымда гюнагъ этмекден сакъладым. Тек гъали энни ону эрине къайтар. Ол пайхаммар. Ол сен сав къалсын деп дуа этежек, сен де сав къалажакъсан. Эгер сен ону эрине къайтармасанг, обзюнг ва бары да уьюнгдегилер де олежекни билип къой, — деп жавап бере огъар тюшюнде Аллагъ.

⁸Эртенине Абимелек, бары да вазирлерин де чакъырып, бу сёзлени олагъа етишдире. Олар бары да бек къоркъа. ⁹Абимелек, Ибрагъимни обзюню янына чакъырып, огъар булай деп бетлей:

^{19:37} *Муап* — бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «атадан» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{19:38} *Бен-Амми* — бу ат ягъуди тилде «мени халкъымны уланы» демекдир.

– Недир сен бизге этегенинг? Мени де, савлай пачалыгъымны да шу гюнагъгъа тарытардай сагъа не ачув этген эдик? Шолай этмеге ярамас чы! ¹⁰ Не саялы этдинг шо ишни?

¹¹ Ибрагъим булай жавап бере:

– Мен бу якъларда Аллагъдан кърккъмайдыр деп ва къатыным саялы мени оьлтюрмеге болар деп ойлашгъан эдим. ¹² Ондан къайры да, ол, гертилей де, мени кызардашым. Ол мени атамны башгъа къатынындан болгъан кызы. Мен ону къатын этип алгъан эдим. ¹³ Тек Аллагъ магъа атамдан къалгъан уьюнню къоюп сапар чыкъмагъа буйрукъ этгенде, мен огъар: «Тилеймен сагъа, магъа шу яхшылыкъны эт: къайда барып къалсакъ да, мен сени эркърдашынг деп айтып тур», – деп айтгъан эдим.

¹⁴ Абимелек Ибрагъимге къркърлар, сыйырлар, къулар-къаравашлар савгъат эте, огъар Сараны къайтара. ¹⁵ Ол Ибрагъимге булай дей:

– Мени бары топурагъым сени алдынгда. Не ерде сюе бусанг, шонда яша.

¹⁶ Сарагъа буса булай дей:

– Мен сени эркърдашынга бир минг гюмюш акъча бермен. Шо бары да сени булангъыланы алдында сен айыпсыз экенликни исбатлажакъ.

¹⁷ Ибрагъим Аллагъгъа дуа эте. Аллагъ Абимелекни, ону къатынын ва къаравашларын сав эте. Къатынгишилер къайтып яшлар табып болагъан бола. ¹⁸ Шондан алда буса Ибрагъимни къатыны Сара саялы Раббибиз Абимелекни уьюндеги бары да къатынланы яш тапмайгъан этген болгъан.

Исгъакъ тува

21 ¹ Раббибиз буса, Оьзю айтгъан кюйде, Сарагъа рагъмулу бола ва Оьзюню ваъдасын кюте. ² Сара айлы бола ва Аллагъ токъташдыргъан болжалда къарт болуп турагъан Ибрагъимге улан таба. ³ Ибрагъим Сарадан янгы тувгъан уланына Исгъакъ деп къоя. ⁴ Аллагъ оьзюне буюргъан кюйде, сегизинчи гюн огъар суннет эте. ⁵ Исгъакъ тувгъан заманда Ибрагъимге юз йыл бола болгъан. ⁶ Сара булай дей:

– Аллагъ мени къуванчлы гьалгъа салып къойду. Бу затны гьакъында эшитген гъар ким мени булан бирче къуванып туражакъ. ⁷Ибрагъимге Сара кёкюрегинден яш ичирежек деп ким айтар эди? Амма муна къарт чагъында менден огъар улан болду!

Гъажар яшы да булан къувалана

⁸Яш торая. Ол эмчекден айрылган гюн Ибрагъим уллу той эте. ⁹Ибрагъимни мисрили Гъажардан болган уланы Исгъакъ булан ойнайгъанны гёрюп, ¹⁰Сара Ибрагъимге:

– Уланы да булан къаравашны къувалап чыгъар! Неге тюгюл, къаравашны уланы азат къатынны уланы булан бирче бир заманда да варисликге ортакъчы болма ярамас, – дей.

¹¹Ибрагъимге озъюю уланыны гьакъында шо сёзлени эшитме авур бола. ¹²Амма Аллагъ огъар булай дей:

– Уланынга ва къаравашынга байлавлу къайгъырма. Сагъа Сара айтаган кюйде эт, неге тюгюл сени наслунг Исгъакъдан таба узатылажакъ. ¹³Амма къаравашны уланындан да Мен бир халкъны амалгъа гелтирежекмен, неге тюгюл ол да сени банг чы.

¹⁴Эртенине Ибрагъим, Гъажаргъа аш ва тулукъ булан сув да берип, шоланы ону инбашына да салып, яшы да булан чыгъарып йибере. Гъажар гете ва Бер-Шеба дангылда айлана туруп къала. ¹⁵Тулукъдагъы сув битгенде, Гъажар яшны улькю тюпде къоя. ¹⁶Яшны оьлегенин гёрмейим деп, юз абат чакъы ариге де тайып олтуруп, йылап йибере.

¹⁷Тек Аллагъ яш йылайгъанны эшите ва Аллагъны Малайиги кёклерден Гъажаргъа булай дей:

– Не болган сагъа, Гъажар? Къоркъма! Сен къойган яшынгны йылайгъанын Аллагъ эшитди. ¹⁸Тур, яшны янына бар, къолунга алып, ону рагъатландыр! Мен ондан уллу халкъ болдуражакъман.

¹⁹Аллагъ Гъажарны гёзлерин ача, ол да къую гёре. Ювукъ барып, Гъажар тулукъну толтура ва яшгъа ичире. ²⁰⁻²¹Яш торая, Аллагъ да ону булан болуп тура. Ол Паран деген дангылда яшай ва яхшы окъчу бола. Анасы огъар Мисриден къатын гелтире.

Ибрагъм Абимелек булан разилешив бегете

²² Шо вакъти Абимелек, янында асгербашчы Пикул да булан гелип, Ибрагъмге булай дей:

– Сен не эте бусанг да, сагъа Аллагъ кѳмек эте. ²³ Магъа, мени яшларыма, яшларымны яшларына хыянатлыкъ этмежекге Аллагъны аты булан ант эт. Мен сени булан нечик рагъммулу болгъан бусам, сен де магъа ва сени сыйындыргъан элге шолай рагъммулу болажакъгъа ант эт!

²⁴ Ибрагъм де ант эте. ²⁵ Шо заман Ибрагъм Абимелекни адамлары оъзюню къуюсун чыгъарып алгъангъа кант эте.

²⁶ – Мен шону ким этгенни билмеймен. Сен магъа бир зат да айтмагъан эдинг. Мен шону гъакъында эшитегеним биринчи-лей, – деп жавап бере Абимелек.

²⁷ Ибрагъм, Абимелекге къойлар ва сыйырлар берип, ону булан разилешив бегете. ²⁸ Ол башгъаларындан айырып етти къойну сала. ²⁹ Абимелек огъар:

– Бу етти къойну, буланы неге айырып салгъансан? – деп сорай.

³⁰ – Менден бу къойланы къабул эт. Мен бу къуюну къазгъанлыкъгъа шагъатлыкъ болуп токътажакъ шо, – дей Ибрагъм.

³¹ Шо ерге Бер-Шеба* деп айтыла, неге тюгюл олар шонда бир-бирине ант этгенлер.

³² Бер-Шебада Ибрагъм булан разилешив бегетип, Абимелек ва ону асгербашчысы Пикул пилистимлилени уълкесине къайта. ³³ Ибрагъм Бер-Шебада тамариск терек орната ва Раббизни, гъар даим де Бар болгъан Аллагъны, атын тутуп сѳйлей. ³⁴ Шондан сонг Ибрагъм пилистимлилени уълкесинде дагъы да узакъ заман яшай.

Ибрагъм сынала

22 ¹ Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оътюп, Аллагъ Ибрагъмни сынап къарай.

^{21:31} *Бер-Шеба* – бу ат ягъуди тилде «антны къуюсу» яда «еттевно къуюсу» демекдир.

– Ибрагым! – дей Аллагъ огъар.

– Мен мунаман! – деп жавап бере Ибрагым.

²– Биргине-бир, кѣп сюеген уланынг Исгъакъны да алып, ону да булан Мориа деген вилайтгъа бар. Шонда, Мен сагъа гѣрсетген тавда, уланынгны яллатып къурбан этерсен, – дей Аллагъ.

³Эртенине Ибрагым эшегин де ерлей, оъзю булан эки къул-лукъчусун ва Исгъакъны да ала. Ол, яллатып къурбан этмек учун агъач да гесип, Аллагъ айтгъан ерге багъып ёл чыгъа.

⁴Ибрагым, юрой туруп, уъчюнчю гюн арекден шо ерни гѣре.

⁵Ол къуллукъчуларына булай дей:

– Сиз эшек булан шу ерде токътап туругъуз, биз буса, яш да булан барып, Аллагъгъа сужда кылып, сонг къайтып сизин яныгъызгъа гелербиз.

⁶Ибрагым, яллатып къурбан этмек учун онгарылгъан агъачланы алып, Исгъакъны инбашларына сала. Сонг отну ва бичакъны алып, Исгъакъ да булан бирче дагъы да ариге юрой.

⁷Исгъакъ атасына:

– Атам! – дей.

– Вай, уланым? – деп жавап бере Ибрагым.

– Бизин отубуз да, агъачларыбыз да бар, яллатып къурбан этмек учун токълубуз къайда дагъы? – деп сорай Исгъакъ.

⁸– Уланым, яллатып къурбан этмек учунгъу токълуну Аллагъ Оъзю бережек! – дей огъар Ибрагым. Олар экевю де ёлун узата.

⁹Оъзюне Аллагъ айтгъан ерге етгенде, Ибрагым къурбанлыкъны салагъан ерни къуруп, шонда агъачланы сала. Ол, Исгъакъны байлап йиберип, ону къурбанлыкъны салагъан ердеги агъачланы устъюне сала. ¹⁰Шо заман Ибрагым уланын соймакъ учун бичагъын чыгъара. ¹¹Амма огъар кѣкден Аллагъны Малайиги:

– Ибрагым, Ибрагым! – деп кычыра.

– Мен мунаман! – деп жавап бере ол.

¹²– Огъар къолунгнү гѣтерме. Огъар бир зат да этме. Гъали сен Аллагъдан къоркъагъанынгны билдим, неге тююл оъзюнгню биргине-бир уланынгны Огъар берме кыызгъанмадынг! – дей Малайик.

¹³Шонда Ибрагым мююзлери чырхылыкъгъа кысыдырылып турагъан иркни гѣре. Ол, ювукъ барып, иркни ала ва уланыны

орнуна шону яллатып къурбан эте. ¹⁴ Бары да шу затлар болгъан ерге Ибрагъим Ягъве-Ире деп ат тагъа. («Раббибиз Оьзюню тавунда бережек» деген айтыв да мундан чыкыгъан.)

¹⁵ Раббизни Малайиги кёкден янгыдан Ибрагъимге булай кычыра:

¹⁶ — Оьзюм булан ант этемен, — дей Рабби Аллагъ: сен шу ишни этгенинг, демек биргине-бир уланынгны бермеге кыызгъанмагъанынг саялы, ¹⁷ Мен сени шабагъатлама да бир шабагъатлажакъман дагъы! Мен сагъа кёкдеги юлдузланы санаву чакъы, денгиз ягъадагъы къайыр бюртюклер чакъы кёп наслулар бережекмен. Сени наслуларынгны алдында душманларынгны къапулары дагъылып къалажакъ! ¹⁸ Мени буйругъумну кютгенинг саялы, сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек.

¹⁹ Ибрагъим къллукъчулары кююп гетген ерге къайтып геле. Олар булан бирче Бер-Шебагъа къайтып, шонда яшап тура.

Нагъорну наслулары

²⁰ Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, Ибрагъимге иниси Нагъорну къатыны Милка уланлар тапгъан деген хабар етише: ²¹ Уц (биринчи авлети), Буз, Кемуйыл (бу Арамны атасы), ²² Кесет, Гъазо, Пилдаш, Идлап ва Бетуел. ²³ Бетуелден Ребека деген кыыз тува. Ибрагъимни иниси Нагъоргъа къатыны Милка тапгъан сегиз де улан шулардыр. ²⁴ Ондан къайры да, Нагъорну Реума деген экинчи къатыны огъар Тебагъ, Гагъам, Тагъаш, Маака деген уланлар таба.

Сара оьле

23 ¹ Сара юз йигирма етти йыл яшай. ² Ол Кангъан топуракъда ерлешген Кырыят-Арба деген шагъарда (гъали огъар Гъабрун деп айтыла) оьле. Ибрагъим гелип, Сарагъа йылап яс эте. ³ Сонг буса оьлюню янындан тайып, гъет халкъына булай дей:

⁴ — Мен бу якълардан тююлмен, мен гелгинчимен. Оьлген къатынымны гёммек учун, магъа къабургъа ер беригиз.

⁵Гьетлилер булай жавап бере:

⁶– Тынгла бизге, бийибиз. Бизин арабызда сен Аллагыны бийисен. Кыатынынгны бизин кыабурларыбызны инг яхшысында гём. Бизин кыайсыбыз да сагъа оыз тухумубузну кыабурундан ер бережекбиз.

⁷Ибрагым, туруп йиберип, бу ерни халкыны – гьетлилени алдында ерге кыапланып ятып, ⁸булай дей:

– Эгер сиз магъа оylumню гёмме ихтияр бере бусагъыз, ярай буса, Согъарны уланы Эпронгъа тилегиз. ⁹Ол магъа оюзюню авлагыны ягъасында ерлешген Макпеланы анагын сатсын. Гёмеген ер болсун учун, шо авлакны мен сизин алдыгъызда гюмюш берип толу багъасына сатып алажакъман.

¹⁰Гьетлилени арасында олтургъан Эпрон, шагъарны кыапуну алдында олтургъан бары да гьетлилер де эшитеген кюйде, Ибрагымге булай дей:

¹¹– Ёкъ, бийим! Магъа тынгла, шу авлакны анакъ да булан бирче мен сагъа бермен. Мени халкым шагъатдыр: мен шу авлакны сагъа оylumню гёммек учун бермен! – дей.

¹²Шо виляятны халкыны алдында ерге кыапланып ятып, ¹³Ибрагым Эпронгъа булай дей:

– Тынгла магъа, оylumню гёмежек авлак саялы менден гюмюш ал!

¹⁴Эпрон булай жавап бере:

¹⁵– Яхшы, бийим! Магъа тынгла! Шу авлакны багъасы дёрт юз гюмюш шекел* болуп токътай – оylumню гёммек учун, шо магъа да, сагъа да кёпмю дагъы?

¹⁶Ибрагым Эпрон айтгъан багъагъа рази бола. Ибрагым Эпронгъа шагъат болгъан гьетлилени алдында оюзю токъташдыргъан чакъы гюмюшню оылчеп бере: савдюгерчилени арасында юрюлеген оылчев булан дёрт юз гюмюш шекел.

¹⁷⁻¹⁸Шолай Макпеладагъы, Мамрени ювугъундагъы Эпронну авлагы, шондагъы анакъ ва бары да тереклер де булан бирче Ибрагымни мюлкюне гире. Шагъарны кыапуну алдында жыйылгъан бары да гьетлилер шогъар шагъатлар болуп токътай. ¹⁹Шондан сонг Ибрагым кыатыны Сараны Канъан топуракъда

^{23:15} *Шекел* – ювукъ гысапда 11 грамгъа тенг гелеген авурлукъну оылчевю.

Мамрени (гъали огъар Гъабрун деп айтыла) кырыыйндагъы Макпеланы авлагъындагъы анакъда гёме. ²⁰ Авлакъ ва анакъ, гьетлилерден Ибрагъимге къалып, гёмеген ер болуп токътай.

Исгъакъ ва Ребека

24 ¹Ибрагъим шайлы къарт бола. Раббибиз бары да ишлеринде ону шабагъатлап тура. ²⁻³Ибрагъим, обзюню ожагъын ва уый ишлерин юрютюп турагъан баш къуллукъчусун чакъырып, огъар булай дей:

– Бутума да тийип, кёклени де, ерни де Аллагъы болгъан Раббибизни аты булан уланыма къатын этип ерли канъанлы кызыны алмажакъгъа, ⁴ мени ватаныма, къардашларымны янына барып, Исгъакъгъа къатын шондан гелтирежекге ант эт.

⁵– Эгер кызы мени булан мунда, бу топуракъгъа гелме сюймесе, сен чыкыгъан топуракъгъа уланынгны къайтарма герек болажакъманмы? – деп сорай къуллукъчусу.

⁶– Вёре-вёре! Уланымны шонда къайтарма! ⁷ Кёклени Аллагъы болгъан Раббибиз мени атамны ожагъындан, ватанымдан чыгъарып алды, бу топуракъны мени наслуларыма бережекмен деп магъа ант этди. Сен уланыма къатын гелтирсин деп, Ол сени алдынг булан Обзюню малайигин йибережек. ⁸ Эгер кызы сени булан гелмеге сюймесе, сен шо андан къутуласан. Тек мени уланымны шонда къайтарма! – деп жавап бере Ибрагъим.

⁹ Къуллукъчу, есини бутуна да тийип, ант эте. ¹⁰ Ол, есини он тюесин ва кёп тюрлю багъалы савгъатларын да алып, Месопотамияда Нагъор яшайгъан шагъаргъа ёлгъа тюше. ¹¹ Къуллукъчу, шагъаргъа гелип, шону алдындагъы къуюну ягъында тюелерин токътатгъанда, ахшам, шагъардагъы кызылар сув алмагъа чыгъагъан вакъти болгъан.

¹² Ибрагъимни къуллукъчусу булай дуа эте:

– Раббим, бийим Ибрагъимни Аллагъы! Бугюн ишлерим тюзелсин, есим Ибрагъимге рагъму эт! ¹³ Муна, мен гъали шагъардагъы кызылар сув алма гелеген къуюну кырыыйнда токътагъанман. ¹⁴ Кызыланы бирине: «Кажинингден сув ичме къой», – деп айтарман. Эгер де шо кызы: «Ич, мен сув тюелеринге де гелтирермен», – деп айтса, шо кызыны къулунг

Исгьякъгъа танглагъанынг ачыкъ болажакъ. Сен есима рагъму этгенни белгиси шо болсун!

¹⁵ Къуллукъчу шо дуасын этип де битгинче, инбашында кажини де булан Ибрагъимни иниси Нагъорну ва къатыны Милканы уланы Бетуелни къызы Ребека геле. ¹⁶ Ол бек арив ва санына эргиши тиймеген къыз болгъан. Къыз, къуюгъа багъып тюшюп йиберип, кажинин толтура. Къайтып гетип бара турагъанда, ¹⁷ Ибрагъимни къуллукъчусу, чабып ону янына барып:

– Магъа кажинингден ичме сув бер! – деп тилей.

¹⁸ – Ич, бийим, – деп, къыз, шоссагъат инбашындагъы кажинин тюшюрюп, Ибрагъимни къуллукъчусуна бере.

¹⁹ Ол ичген сонг, къыз:

Буссагъат мен сени тюелеринге де сув гелтирермен, олар да тойгъунча ичсин, – дей.

²⁰ Чалт сувну гъайванлар ичеген ерге де тѳгюп, къайтып къуюгъа багъып чабып гете. Шолай бары да тюелер тойгъунча, сув ташып тура. ²¹ Раббибиз озюню ишлерин тюзелтгенине мекенли инанмакъ учун, къуллукъчу сѳйлемей къарап тура.

²² Тюелер сувдан тойгъан сонг, ол къызгъа бурнуна тагъагъан ярты шекел тартагъан багъалы сыргъа ва он шекел тартагъан эки алтын билезик де бере. ²³ Сонг къуллукъчу:

– Кимни къызысан? Магъа атангны уюнде гече къалмагъа ер табылармы? – деп сорай.

²⁴ – Мен Милканы ва Нагъорну уланы Бетуелни къызыман.

²⁵ Гъайванлар учун бизин кѳп саламыбыз да, тирлигибиз де бар. Гече ятмагъа ер де табылар, – деп жавап бере къыз.

²⁶ Шо заман Ибрагъимни къулу Раббибизни алдында ерге къапланып ятып сужда къыла ²⁷ ва булай дей:

– Бийим Ибрагъимни Аллагъы Раббибизге макътав болсун! Ол бийиме гьякъ герти кюйде рагъмусун гѳрсетди. Раббим мени тувра бийимни къардашларыны уюне гелтирип къойду!

²⁸ Ребека, чабып уюне, анасыны янына гелип, гелген къонакъны гьякъында хабарлай. ²⁹⁻³⁰ Ребеканы эркъардашы Лабан къызардашында сыргъаны ва билезиклени гѳргенде ва гелген адам ону булан нени гьякъында сѳйлегенни билгенде, къуюгъа багъып алгъасай, Ибрагъимни къуллукъчусуну янына багъып

бара. Ол буса тюелери де булан кьююну кырыйында токътат тура болган. Лабан огъар:

³¹ – Хошгелдинг, Раббизни шабагыты болган адам! Не этесен мунда эретуруп? Мен чи сагъа уй гызирлегенмен, тюелеринге де ер онгарганман, – дей.

³² Ибрагимни кюлукъчусу уйге гире. Тюелени ерлерин чечип, олагъа салам да, тирлик де сала, кьонакыгъа ва ону ёл-дашларына буса аяклары жувма деп сув бере. ³³ Ону алдына аш сала. Ибрагимни кюлукъчусу буса булай дей:

– Мени шунда неге йибергенни айтмай туруп, мен ашама-жакъман.

– Айт, – деп жавап бере огъар.

³⁴ Ол хабарлама башлай:

– Мен Ибрагимни кюлукъчусуман. ³⁵ Раббиз бийиме аявсуздан шабагытын герсетди, ону кеп бай этди. Огъар кьойлар, сыйырлар, гююш, алтын, кюллар, кьаравашлар, тюелер, эшеклер берди. ³⁶ Бийимни кьатыны Сара кьарт болуп турганда, огъар улан тапды. Ол бары да мюлкюн уланына берди. ³⁷⁻³⁸ Бийим уланына ерли, канъанлы кызыны алмажакыгъа, обзюню ватанына, кьардашларыны янына барып, уланына кьатын шондан гелтирежекге мени ант этдирди. ³⁹ Мен бийиме: «Эгер кызы мени булан гелмесе?» – деп сорадым. ⁴⁰ Ол магъа: «Алдында бары яшавум оьтген Раббиз, Обзюню малайигин йиберип, уланыма мени халкъымдан, мени кьардашларымдан кьатын гелтирсин деп, сени ишлерингни тюзлежек», – деп айтды. ⁴¹ Ол дагы да: «Тек сен кьардашларымны янына барып, олар да сагъа кызы бермесе, сен андан кьутулажакъсан», – деди.

⁴²⁻⁴³ Шолай бугюн кьююну ягына геле туруп, мен булай дедим: «Раббим, бийим Ибрагимни Аллагы, эгер Сен ишлерим тюзелгенни сюе бусанг, муна мен гъали кьююну ягында токътат тураман. Шунда сув алма деп кызы гелгенде, мен огъар: „Кажинингден сув ичме кьой“, – деп айтажакъман. ⁴⁴ Эгер ол: „Ич, мен сув тюелеринге де гелтирермен“, – деп айтса, Раббиз шо кызыны бийимни уланына кьатын этип танглагъаны ачык болажакъ».

⁴⁵ Шону гъакында дуа этип де битмеген эдим, кьарайман, инбашында кажини де булан, кьююгъа багып тюшюп, Ребека

сув ала. Мен ондан сув тиледим. ⁴⁶ Ол, шоссагыат магъа кажинин берип: «Ич, мен сув тюелеринге де гелтирермен», — деди. Мен ичдим, сонг Ребека тюелеге де сув гелтирди. ⁴⁷ Мен огъар: «Кимни кызысан?» — деп сорадым. Ол: «Милканы ва Нагъорну уланы Бетуелни кызыман», — деп жавап берди. Шо заман мен огъар бурнуна тагъагъан сыргъа ва билезиклер бердим.

⁴⁸ Мен де Раббибизни алдында ерге къапланып ятып сужда къылдым. Бийимни уланына ону къардаш тайпасындан кызы алмакъ учун мени тувра шунда гелтиргени саялы, бийим Ибрагымни Аллагы болгъан Раббибизге алгъыш этдим. ⁴⁹ Гъали энни сёз сизде: бийиме гъакъ герти кюйде рагъмугъузну гёрсетме хыялыгъыз бармы? Магъа жавап беригиз, не этмеге герегимни билейим.

⁵⁰ Лабан ва Бетуел булай жавап бере:

— Бу иш Раббибизден экенни гёрюп турабыз, шогъар къаршы не айтып болайыкъ биз? ⁵¹ Муна Ребека — ону объюнг булан алып гет. Раббибиз сюеген кюйде, ол сени бийингни уланыны къатыны болсун, — дей.

⁵² Шону эшитип, Ибрагымни къуллукъчусу янгыдан Раббибизни алдында ерге къапланып ята. ⁵³ Сонг ол Ребекагъа гийимлер, гюмюш ва алтын тагъымчакълар, ону эркъардашына ва анасына багъалы савгъатлар бере. ⁵⁴ Шондан сонг къул ва ону ёлдашлары ашап, юхлама яталар. Эртенинде буса Ибрагымни къуллукъчусу:

— Изну берсегиз, мен бийимни янына къайтажакъ эдим, — дей.

⁵⁵ Ребеканы эркъардашы ва анасы:

— Ол бир он гюн сама турсун бизин булан, сонг гетерсиз, — дей.

⁵⁶ Ибрагымни къуллукъчусу:

— Мени токътатмагъыз. Мени ишлеримни Раббибиз тюзлеген сонг, магъа бийимни янына къайтмагъа изну беригиз! — дей.

⁵⁷ — Къызыны чакъырайыкъ, объю не айтагъанына тынглап къарайыкъ, — дей олар.

⁵⁸ Ребеканы чакъырып, огъар:

— Сен бу адам булан барамысан? — деп сорай.

— Бараман, — дей ол.

⁵⁹ Шо заман олар, Ребека, ону эмчек анасы, Ибрагымни къуллукъчусу ва ону ёлдашлары булан савболлаша туруп, ⁶⁰ Ребеканы булай айтып шабагъатлай:

– Къызардашым, сени наслуларынг мингден де,
он мингден де артыкъ болсун!

Сени авлетлерингни алдында

душманланы къапулары дагъылып къалсын!

⁶¹ Ребека ва ону къаравашлары, туюелеге де минип, Ибрагъимни къуллукъчусуну артына тюше. Олар Ребеканы да алып гете.

⁶² Исгъакъ буса, Бер-Лагъай-Ройдан янгы къайтып, Негепде яшай болгъан. ⁶³ Ол ахшам бир затланы гъакъында ойлашма деп авлакъгъа чыкъгъанда, ювукълашып гелеген туюелени кериванын гёре. ⁶⁴ Ребека Исгъакъны гёргенде, туюеден атылып туюшюп, ⁶⁵ Ибрагъимни къуллукъчусуна:

– Бизге багъып гелеген адам кимдир? – деп сорай.

– Ол мени бийим, – деп жавап бере къуллукъчу. Шонда Ребека, шаршавну алып, шогъар чырмала.

⁶⁶ Шо заман къуллукъчусу Исгъакъгъа сапарыны гъакъында хабарлай. ⁶⁷ Исгъакъ Ребеканы анасы Сарадан къалгъан чатыргъа гийире ва Ребека ону къатыны бола. Исгъакъ Ребеканы сююп къала, сонг ону гечинген анасы булан байлавлу къайгъысы басыла бара.

Ибрагъимни башгъа наслулары

25 ¹ Ибрагъим янгыдан къатын ала. Кетура деген янгы къатыны ² огъар Зимран, Йокъшан, Медан, Мидьян, Ишбакъ ва Шуагъ деген уланланы таба. ³ Йокъшандан Шеба ва Дедан тува. Деданны наслулары – ашшурлулар, летушлулар ва леумлулар. ⁴ Мидьянны уланлары: Эпа, Эпер, Гъанок, Абида ва Элдаа. Булар бары да Кетураны наслусу.

⁵ Ибрагъим озъюню бары да мюлкюн Исгъакъгъа бере. ⁶ Бири-си къатынларындан болгъан уланларын буса Ибрагъим озъюню савунда, аявсуздан савгъатлар да берип, гюнтувуш топуракълагъа багъып, Исгъакъдан ариге чыгъарып йибере.

Ибрагъим оъле

⁷ Ибрагъим юз етмиш беш йыл яшай. ⁸ Ол яшавдан тазза тоюп, шайлы къарт чагъында оъле ва ата-бабаларыны янына гёче.

⁹ Уланлары Исгъакъ ва Исмайыл ону Согъарны уланы гьетли Эпронну Мамрени ювугъунда ерлешген авлагъындагъы Макпела анагъында гёме. ¹⁰ Ибрагъим шо авлакъны гьетлилерден сатып алгъан болгъан. Ибрагъим ва Сара шонда гёмюлген. ¹¹ Ибрагъим оьлген сонг, Раббибиз ону уланы Исгъакъны шабагъатлай. Исгъакъ Бер-Лагъай-Ройну ювугъунда яшай болгъан.

Исмайылны наслулары

¹² Муна Ибрагъимге Сараны къаравашы мисрили Гъажардан тувгъан уланы Исмайылны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. ¹³ Исмайылны уланларыны атлары, уллусундан башлап: Небайот (Исмайылны биринчи уланы), Кедар, Адбеел, Мибсам, ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Гъадат, Тема, Этур, Напиш ва Кедма. ¹⁶ Булар он эки къавумну он эки бийи болгъан Исмайылны уланлары. Оланы атлары юртлагъа ва къонушлагъа къоюлгъан. ¹⁷ Исмайыл юз отуз етти йыл яшай. Ол оьле ва ата-бабаларыны янына гёче. ¹⁸ Ону наслулары Гъавиладан башлап Ашшургъа барагъан ёлдагъы Мисрини дазусундагъы Шургъа етгинче ерлешген болгъан. Олар агъа-инилери булан татывсуз яшай болгъан.

Исав ва Якъуб тува

¹⁹ Муна Ибрагъимни уланы Исгъакъны ва ону наслуларыны гъакъындагъы хабар. Ибрагъимден Исгъакъ тува. ²⁰ Оьзюне къыркъ йыл болагъанда, Исгъакъ Месопотамиядан арамлы Бетуелни къызы ва арамлы Лабанны къызардашы Ребеканы къатын этип ала. ²¹ Исгъакъ къатыны Ребека учун Раббибизге дуа эте, неге тюгюл ондан яш болмай болгъан. Раббибиз де ону дуасын къабул эте ва Ребека айлы бола. ²² Тек ону къарнындагъы уланлар бири-бири булан ябушма башлай. Дуа да этип, Ребека Раббибизге:

– Неге бола экен бу зат магъа? – деп сорай.

²³ Раббибиз огъар булай дей:

– Сени къурсагъынгда эки къавум бар,

къарнынгдан эки башгъа халкъ чыгъажакъ.

Оланы бириси бирисинден гючлю болуп чыгъажакъ,

уллусу гиччисине къуллукъ этежек.

²⁴ Чагъы етишип, эки эгиз тува. ²⁵ Биринчисини устю кызылсув тюсю ва гъайванны гёнюдей тюкге батгъан болгъан. Огъар Исав* деп къоялар. ²⁶ Ону арты булан, Исавну табанын да тутуп, бириси де тува. Огъар Якъуб* деп къоялар. Олар тувгъанда, Исгъакъгъа алтмыш йыл бола болгъан.

Исав оъзюню баш авлет болмагъын сата

²⁷ Улангъашлар оъсе. Исав гюнерли гъавчу, авлакъланы адамы, Якъуб буса юваш хасиятлы, уй бавурлу болуп оъсе. ²⁸ Буланы атасы Исгъакъ кыыр эчкини этин сую болгъан, шо саялы да Исавну артыкъ гёре болгъан. Анасы Ребека буса Якъубгъа яхшы гёзден къарай болгъан.

²⁹ Бир керен Якъуб шорпа этип турагъанда, Исав гъавдан талып къайтып геле.

³⁰ – Магъа шу кызыл затдан ашама бер. Мен талгъанман! – дей ол Якъубгъа. (Шо саялы да огъар Адум* деп ат такъгъанлар.)

³¹ – Сен магъа баш авлет болмагъа ихтиярны бер, – дей Якъуб.

³² – Баш авлет болмагъым магъа башгъа не бере? Оъле турман чы, – дей Исав.

³³ – Биринчилей ант эт! – дей Якъуб.

Исав баш авлет болмагъа ихтиярны Якъубгъа беремен деп ант эте. ³⁴ Шо заман Якъуб Исавгъа экмек ва бурчакъ шорпа бере. Ол, ашап, ичип, туруп гете. Баш авлет болмагъа ихтиярны гъакъында буса ону бир гъайы да болмай.

Исгъакъ ва Абимелек

26 ¹ Уълкеде алда, Ибрагъимни заманларында йимик, ачлыкъ бола. Исгъакъ Абимелек деген пилистимли пачаны янына Герар шагъаргъа багъып гете. ² Раббиз, Исгъакъгъа гёрюнюп, булай айта:

^{25:25} *Исав* – бу ат ягъуди тилдеги «тюклю» демекдир.

^{25:26} *Якъуб* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «табан» деген сёзю айтылышына ошашлы геле.

^{25:30} *Адум* – бу ат ягъуди тилдеги «кызыл» демекдир.

– Мисриге барма, Мен сагъа гёрсетежек уълкеде яшап тур.
³Шо уълке сени сыйындыражакъ. Мен буса сени булан болуп туражакъман ва сени шабагъатлажакъман. Сени атанг Ибрагъимге берген антымны кютежекмен: Мен шо бары да топуракъланы сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ⁴Мен сагъа кёкдеги юлдузланы санаву чакъы кёп наслулар бережекмен. Олагъа бары да шу топуракъланы бережекмен. Сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек. ⁵Ибрагъим Магъа таби болгъаны, бары да буйрукъларымны, уйретивлеримни кютгени саялы, Мен олагъа шабагъат этежекмен.

⁶Шо саялы Исгъакъ Герарда ерлеше. ⁷Мунда яшайгъанлар огъар Ребеканы гъакъында сорагъанда, ол: «Бу мени къызардашым», – деп жавап берип къоя. Исгъакъ: «Ол мени къатыным», – деп айтма къоркъа, неге тюгюл шондагъы эргишилер бек арив Ребеканы алмакъ учун, озюн оьлтюрер деп ойлаша. ⁸Заман гетип тура. Бир керен пилистимли пача Абимелек терезеден таба Исгъакъ Ребеканы къучакълап айланагъанын гёрюп къоя. ⁹Исгъакъны озюню янына чакъырып:

– Ол чу сени къатынынг экен?! Къызардашым деп неге айтдынг? – деп сорай.

– Ол саялы мени оьлтюрюп къояр деп къоркъа эдим, – деп жавап бере Исгъакъ.

¹⁰– Недир сен бизге этегенинг? Арабыздан ким буса да бирев сени къатынынга ювукълукъ этип кьойгъан буса, уьстюбюзге чи бек уллу гюнагъ тюшежек эди! – дей Абимелек.

¹¹Абимелек бары да халкъгъа:

– Ким бу адамгъа яда муну къатынына тийсе, ол оьлюмге тарылажакъ, – деп билдире.

¹²Шо уълкеде де ерлешип, Исгъакъ ашлыкъ чачма башлай. Ону гелими юз керен артыкъ бола, неге тюгюл Раббибиз ону шабагъатлай болгъан. ¹³Ону байлыгъы артып тербей ва ол бек бай адам болуп токътай. ¹⁴Ону кьой сиривлери, сыйыр туварлары ва кёп къуллукъчулары бола. Пилистимлилер огъар гюнчулюк этмеге башлай. ¹⁵Олар Ибрагъимни заманында Ибрагъимни къуллары къазгъан къуюланы топуракъ тёгюп толтура.

¹⁶Абимелек де Исгъакъгъа:

– Бизин яныбыздан тайып, ари гет, неге тюгюл сен бизден эсе хыйлы гючлю болуп чыкьдынг, – дей.

¹⁷ Исгьякъ да, шо ерден тайып, ари гете. Ол Герар къолда чатыр къуруп орунлаша ва шонда ерлеше. ¹⁸ Шонда ол Ибрагьимни заманында къазылып, ол гечинген сонг буса пилистимлилер топуракъ булан басдырып къойгъан къуюланы янгьдан къазып ачма башлай. Шо къуюлагъа ол Ибрагьим бир вакътилерде берген атларын къайтара.

¹⁹ Бир керен къолда Исгьякъны къуллары къазып булакъ чыгъара. ²⁰ Тек герарлы къойчулар Исгьякъны къойчулары булан: «Шо сув бизинки!» – деп эришмеге башлайлар. Шо саялы Исгьякъ бу къуюгъа Эсек* деп ат тагъа, неге тюгюл олар ону булан эрише болгъан. ²¹ Башгъа къую къаза, тек шону устьюнден де эришивлюк бола. Шо саялы огъар Ситна* деп ат тагъа. ²² Шо заман Исгьякъ, дагъы да арекге гетип, бирдагъы къую къаза. Шону устьюнден буса эришивлюк болмай. Шо къуюгъа Исгьякъ Регьобот* деп ат тагъа. Шо «Биз шу топуракъда артсын деп, Раббибиз ахырда да бизге эркин топуракъ берди» деген маънаны англата болгъан.

²³ Сонг Исгьякъ Бер-Шебагъа къайта. ²⁴ Шонда тап биринчи гечесинде огъар Раббибиз гёрюне.

– Мен сени атанг Ибрагьимни Аллагъыман. Къоркъма, Мен сени буланман. Мен сени шабагъатлажакъман, сени наслунгну артдыражакъман. Мен шону къулум Ибрагьим саялы этежекмен, – дей Ол. ²⁵ Исгьякъ шо ерде къурбанлыкъны салагъан ерни къуруп ва Аллагъны атын тутуп сёйлей. Шонда Исгьякъ чатырларын къура ва ону къуллары къую къазмагъа башлай.

²⁶ Шо заман Герардан Абимелек вазири Агъузат ва асгербашчысы Пикул булан Исгьякъны янына геле.

²⁷ – Неге гелдигиз мени яныма? Сиз чи мени суймейген болуп, къувалап йиберген эдигиз! – дей Исгьякъ.

²⁸ – Биз Раббибиз сени булан экенни гёрюп турабыз, шо саялы да бизин булан ант байлагъанны сюебиз. Разилешив бегетейик!

^{26:20} Эсек – бу ат ягъуди тилде «обчешив» яда «эришивлюк» демекдир.

^{26:21} Ситна – бу ат ягъуди тилде «душманлыкъ» демекдир.

^{26:22} Регьобот – бу ат ягъуди тилде «эркин» демекдир.

²⁹ Сен бизге яманлыкъ этмежекмен деп ант эт: биз де сагъа яманлыкъ этмедик чи, яхшылыкъ этдик, сени парахат гетме кьойдукъ. Гъали Аллагъ сени шабагъатлагъаны англашылды, — дей олар.

³⁰ Исгъакъ олар учун уллу кьонакълукъ эте. Олар ашай, иче.

³¹ Эртенине олар бир-бирине ант эте. Исгъакъ оланы йибере, олар да ону янындан парахат кюйде гете.

³² Олар, Исгъакъны янына гелип, огъар сув тапгъанын билдире. ³³ Исгъакъ шо кьююгъа Шиба* деп ат тагъа. (Шагъарны аты бугюнлеге ерли де Бер-Шеба.)

³⁴ Озьуне кыркъ йыл болагъанда, Исав гьетли Беерни кызы Егъудитни ва гьетли Айлунну кызы Басематны къатынлар этип ала. ³⁵ Исгъакъгъа ва Ребекагъа оланы экевю де булан яшама кыйын бола.

Исгъакъ Якъубну шабагъатлай

27 ¹ Бир керен къарт болгъан, гезлери гърмейген Исгъакъ озьюню янына уллу уланын чакъыра.

— Уланым! — дей ол Исавгъа.

— Вай, атам! — деп жавап бере ол.

² — Мен гъали къарт болгъанман, магъа яшамагъа нечакъы кьалгъанны да билмеймен, — дей Исгъакъ.

³ Жаянгны да, окъларынгны да алып, авлакъгъа кыыр эчкиге гъавгъа барып гел. ⁴ Гелтиргенде, мен сюеген кюйде татывлу этип аш биширерсен. Мен ашап битген сонг, олюмюмден алда сени шабагъатлажакъман.

⁵ Ребека буса оланы лакъырына тынглап тура болгъан. Исав кыыр эчкиге деп гетгенде, ⁶ ол Якъубгъа булай дей:

— Мен сени атанг, Исавгъа кыыр эчки гелтирип, ⁷ шондан татывлу аш этмеге буюргъанны эшитдим. Атанг ашажакъ, сонг буса олюмюмден алда Раббибизни алдында Исавну шабагъатлажакъ. ⁸ Гъали тынгла чы, уланым, мен айтагъанны эт. ⁹ Сиривге барып, эки улакъ айырып гел. Мен оланы атанг сюеген кюйде татывлу этип биширермен, ¹⁰ сен буса огъар алып барарсан. Ол ашап, олюмюмден алда сени шабагъатлажакъ.

^{26:33} *Шиба* — бу ат ягъуди тилде «антлар» яда «етти» демекдир.

¹¹ – Агъам Исавну къаркъарасы тюкге батгъан, мени буса гёнюм таза. ¹² Атам магъа тийип йиберсе? Эгер де ол мен озюн алдатагъанны англаса, магъа шабагъат этилмежек, налат бери-лежек, – дей Якъуб.

¹³ – Шо налат магъа болуп къалсын, уланым. Сен мен айтагъанны эт. Бар, алып гел, – дей анасы.

¹⁴ Якъуб улакъланы гелтире. Ребека оланы Исгъакъ сюеген кюйде татывлу этип биширип онгара. ¹⁵ Сонг ол, уллу уланы Исавну уйде бар инг яхшы опуракъларын алып, оланы гиччиси уланы Якъубгъа гийдире. ¹⁶ Ол Якъубну къолларына ва тюксюз бойнуна улакъланы терилерин байлай. ¹⁷ Сонг огъар этни ва экмекни бере.

¹⁸ Якъуб, атасыны янына гирип:

– Атам! – дей.

– Вай, уланым! Сен къайсысан? – деп жавап бере Исгъакъ.

¹⁹ – Мен биринчи уланынг Исавман. Мен бары да затны сен айтагъан кюйде этдим. Бираз гётерилип олтур, къыр эчкиден аша, сонг мени шабагъатла, – деп жавап бере Якъуб.

²⁰ – Уланым, къыр эчкини булай нечик тез тутуп болдунг? – деп сорай Исгъакъ.

– Раббибиз, Сени Аллагъынг, мени ишимни тюзелтди, – деп жавап бере Якъуб.

²¹ – Ювукъ гел, уланым. Гел, мен сагъа тийип къарайым чы, гертилей де, Исавму экенсен? – дей Исгъакъ.

²² Якъуб атасыны янына геле. Атасы, огъар тийип къарап:

– Тавушу Якъубнуки, къоллар буса Исавнуки, – дей.

²³ Якъубну къоллары да Исавну къоллары йимик тюкге батгъан саялы, Исгъакъ ону танымай ва ону шабагъатлай.

²⁴ – Сен мени уланым Исавсан дагъы? – деп сорай ол Якъубгъа.

– Дюрмен, атам, – деп гертилей ол.

²⁵ Шо заман Исгъакъ:

– Бер, къыр эчкини этинден ашайым, уланым, сени де шабагъатлайым, – дей.

Якъуб атасына аш да, чагъыр да узата. Ашап-ичип битгенде,

²⁶ Исгъакъ:

– Ювукъ гел, уланым, оып мени, – дей.

²⁷ Якъуб, ювукъ гелип, атасын оьбе. Ону опуракъларыны ийисин сезип, Исгъакъ Якъубну шулай сёзлер айтып шабагъатлай:

– Мени уланымны ийиси Раббим шабагъатлагъан авлакъланы ийисидир.

²⁸ Аллагъ сагъа кёкдеги янгурдан,
ерни берекетинден таба тюшюмню,
ашлыкъны, чагъырны ниъматын берсин.

²⁹ Халкълар сагъа къуллукъ этсин,
къавумлар алдында баш ийсин.
Агъа-инилерингни арасында оланы бийи болажакъсан,
анангны уланлары сени алдында баш иежеклер.
Сени налатлайгъангъа оьзюне налат болсун,
сени шабагъатлайгъангъа оьзюне шабагъат болсун!

³⁰ Исгъакъ, Якъубну шабагъатлап, уланы атасыны янындан чыкъгъандокъ, гъавдан къайтып Исав геле. ³¹ Ол да татывлу этип аш бишире ва атасына гелтирип:

– Атам! Бираз гётерил, мен гелтирген кыр эчкини этинден аша, мени шабагъатла! – дей.

³² – Сен кимсен? – деп сорай Исгъакъ.

– Мен сени уланынгман, биринчи уланынгман, Исавман, – дей ол.

³³ Исгъакъ, бек гъалек болуп:

– Сен гелгинче, кыр эчкини этин де табып, мени ашатгъан ким эди дагъы? Мен чи ону шабагъатладым, гъали энни шабагъат огъар болажакъ чы! – дей.

³⁴ Шо сёзлени эшитип, Исав гючлю аччы тавуш этип кычырып йибере. Сонг атасына:

– Мени де шабагъатла, атам! – деп тилей.

³⁵ – Ининг, мени яныма гелип, сагъа этилмеге герекли шабагъатны гылла булан алып токътады, – дей Исгъакъ.

³⁶ – Негъакъ тюгюл огъар Якъуб деп кьойгъаны, ол менден алдынлыкъ этегени бу экинчи керен! Башлап ол мени биринчи болма ихтиярымны алды, гъали буса мени шабагъатымны да алды! Магъа гъеч бир шабагъат да къалмагъанмы дагъы? – дей Исав.

³⁷ – Мен ону сени бийинг этдим, бары да агъа-инилерин огъар къулар этдим, огъар ашлыкъны да, чагъырны да бердим. Сени учун не этип боламан, уланым? – дей Исгъакъ.

³⁸ – Атам, сени биргине-бир шабагыатынг тюгюл ёкьму эди дагы? Мени де шабагыатла, атам! – деп, Исав йылап йибере.

³⁹ Исгьякь буса огьар булай дей:

– Сени яшавунг ерни берекетинден, кёкдеги янгурдан йыракьда болажакь. ⁴⁰ Сен кылычынг булан яшап туражакьсан, ининге кьуллукь этежексен. Тек шолай бир заман гележек – сен кьаршылыкь билдирип, бойнунгдагы боюнсангны алып атажакьсан.

Якьуб Лабанны янына багып кьача

⁴¹ Атасыны шабагыатын алгыаны саялы, Исав Якьубгьа оьчлю бола.

– Узакь кьалмай мени атам гечинежек, биз де ону артындан кьайгыра кьалажакьбыз. Сонг буса мен иним Якьубну оьлтюрежекмен, – деп ойлаша Исав.

⁴² Амма Ребекагьа уллу уланыны хыяллары гьакьында етишдирелер. Ол, гиччиси уланы Якьубну янына чакьырып, огьар:

– Агьанг Исав сени оьлтюрмеге айлана. ⁴³ Уланым, мени сёзлериме тынгла: эркьардашым Лабанны янына, Гьаррангьа багып кьач. ⁴⁴⁻⁴⁵ Инингни кьзапланыву басылгьынча, сагьа бакьгьан якьдагы ачуву тайгьынча, ол сен оьзюне этген затны унутгьунча, шонда яшап турарсан. Сонг буса мен, артындан йиберип, сени гелтирермен. Ёгьесе, мен бирче экевню тас этежек гюн гелип кьалажакь! – дей.

⁴⁶ Ребека Исгьякьгьа:

– Шу гьетли тиштайпалар саялы яшавдан гёнгюм чыгып тура. Эгер Якьуб да шулар йимик, ерли, гьетли кьызны кьатын этип алса, магьа шолай яшав негердир? – дей.

28 ¹ Исгьякь Якьубну чакьыра. Ону шабагыатлап, булай буйрукь эте:

– Канъанлы кьызланы кьатын этип алма. ² Месопотамиягьа, анангны атасы Бетуелни янына бар. Оьзюнге кьатын этип анангны эркьардашы Лабанны кьызларындан бирин ал. ³ Кьудратланы Еси Аллагь сени наслунгну артдырсын ва сагьа кёп санавда наслулар берсин дагы! Сенден таба бир хыйлы

халкълар болсун дагъы! ⁴Ибрагъимге берген шабагъатын Ол сагъа да, сени наслуларынга да берсин дагъы! Сен де Аллагъ Ибрагъимге берген, сен гелгинчи болуп яшап турагъан топуракъгъа ес болуп къал дагъы!

⁵Исгъакъ уланын йибере, ол да Месопотамиягъа, арамли Бетуелни уланы Лабанны янына гете. Лабан Якъубну ва Исавну анасы Ребеканы эркърдашы болгъан. ⁶Исав Исгъакъ Якъубну шабагъатлагъанны, ону къатын алмакъ учун Месопотамиягъа йибергенни, атасы огъар шабагъаты булан бирче канъанлы къызланы алмагъа деп буваргъанны, ⁷ол да, ата-анасыны айтгъанын этип, Месопотамиягъа гетгенни биле. ⁸Шо заман Исав атасы канъанлы къызланы къабул этмейгенни англай. ⁹Ол, Исмайылны янына барып, озюне бирдагъы бир къатын этип Ибрагъимни уланы Исмайылны къызы, Небайотну къызардашы Магъалат деген къызны ала.

Якъуб Бет-Элде тюш гёре

¹⁰Шо вакътиде буса Якъуб, Бер-Шебадан чыгъып, Гъаррангъа багъып ёл чыгъа. ¹¹Ол бир ерге етише туруп, гече бола. Шонда токътап, башыны тюрбюне таш да салып, юхлама ята. ¹²Тюшюнде ол ерни де, кёкню де къошагъан батгъычны гёре. Шо батгъычдан Аллагъны Малайиклери минип-тюшюп тура болгъан. ¹³Раббибиз, Якъубну янында токътап, огъар булай дей:

– Мен Раббимен, атанг Ибрагъимни, Исгъакъны Аллагъыман. Шу сен ятып турагъан топуракъны Мен сагъа ва сени наслуларынга бережекмен. ¹⁴Сени наслуларынг къайыр бюртюклер чакъы кёп болажакъ. Олар гюнбатышгъа ва гюнтувушгъа, темиркъазыкъгъа ва къыблагъа багъып ййылажакъ. Сенден ва сени наслуларынгдан таба дюньяны бары да халкъларына шабагъат этилежек. ¹⁵Мен даим сени булан болуп туражакъман. Сен къайда барсанг да, Мен сени къоруп сакълажакъман. Сени бу уълкеге къайтарып гелтирежекмен. Мен сени къоюп къоймажакъман, ваъда этген бары да затымны яшавгъа чыгъаражакъман.

¹⁶Якъуб, уянып йиберип:

– Гертиден де, шу ерде Раббибиз бар экен! Мен буса шону билмей тургъанман, – дей.

¹⁷ Ол кьоркьуп, булай дей:

– Не кьоркьунчлу ер экен бу ер! Бу чу Аллагьны уью, кёк-лени кьапулары!

¹⁸ Эртенине Якьуб оьзю башлыкь этип ятгъан ташны ала, шону сыйлы таш йимик эретургьузуп салып, уьстюне зайтун май тёге. ¹⁹ Шо ерге о Бет-Эл* деп ат тагъа. Шондан алда буса бу шагъарны аты Луз болгъан.

²⁰ Якьуб булай ант эте:

– Эгер де Аллагь, мени якълай туруп, магъа аш ва опуракь берип, мени булан ёлда болуп турса, ²¹ мен де парахат кюй-де атамны уюне къайтсам, Рабби мени Аллагьым болажакь. ²² Мен салгъан сыйлы таш Аллагьгъа сужда этеген ер болуп токьтажакь, Сен берген бары да затдан он пайдан бир пайын Сагъа берип туражакьман.

Якьуб Месопотамиягъа етише

29 ¹ Якьуб ёлун узата ва гюнтувуш халкъланы топурагъына етише. ² Ол авлакьда кьуюну ва шону янында уьч кьой сиривню гёре. Шо кьуюдан сиривлени ичире болгъан, амма кьуюну уьстю уллу таш салынып ябылгъан болгъан. ³ Бары да сиривлер жыйылгъанда, кьойчулар, шо ташны йылышдырып, кьойлагъа сув ичирип, сонг къайтарып кьуюну башын яба болгъан.

⁴ – Сиз къайдансыз, кьардашлар? – деп сорай Якьуб кьойчулагъа.

– Гьарранданбыз, – деп жавап бере олар.

⁵ – Нагьорну уланыны уланы Лабанны таныймысыз? – деп сорай Якьуб.

– Таныйбыз, – деп жавап бере олар.

⁶ – Нечикдир ону кюйлери? – деп сорай Якьуб.

– Яман тюгюл, яхшы. Гьона, ону кьызы Рагьил де сиривлери де булан геле тура, – деп жавап бере олар.

⁷ – Гюн артгъынча гъали де узакь заман бар, сиривлени жыйма заман болмагъан. Сиривлени де ичирип, оланы отлавлукьгъа гъайдагъыз, – дей Якьуб кьойчулагъа.

^{28:19} *Бет-Эл* – бу ат ягьуди тилде «Аллагьны уью» демекдир.

⁸ – Бары да сиривлер жыйылмай туруп болмайбыз. Шо заман кьююдан ташны йылышдыражакъ, биз де кьойланы ичирежек-биз, – деп жавап бере олар.

⁹ Булар сёйлеп турагъанда, Рагьил атасыны сиривлерине ювукълаша. Ол кьойчу кьыз болгъан. ¹⁰ Сиривлери де булан ону гелегенин гёрюп, Якъуб кьююгъа багъып бара, ташны йылышдыра ва сиривлени ичире. ¹¹ Сонг ол, Рагьилни де объюп, кьычырып йылап йибере. ¹² Кьызгъа оьзю ону атасыны кьызардашы Ребеканы уланы эженни айтып бере. Чабып барып, Рагьил бу хабарны атасына айта.

¹³ Оьзлеге кьызардашыны уланы Якъуб гелегени эшитип, Лабан кьонакъны алдына чабып чыгъа, ону кьучакълап, объюп, уьюне элте. Якъуб огъар оьзюню гьакъында хабарлай. ¹⁴ Лабан буса: – Гертилей де, сен мени кьардашымсан, кьаным-жанымсан! – дей. Якъуб Лабанны уьюнде яшайгъанлы бир ай оьте.

Якъуб Лияны ва Рагьилни кьатынлар этип ала

¹⁵ Сонг Лабан огъар:

– Мени кьардашым болгъан сонг, магъа гьавайын ишлеп турармысан дагъы? Нечик гьакъ телегенимни сюегенингни айт? – дей.

¹⁶ Лабанны эки кьызы болгъан, уллусуну аты Лия, гиччиси Рагьил болгъан. ¹⁷ Лияны кьуймур гёзлери болгъан, Рагьилни буса бети де, бою-сою да исбайы болгъан. ¹⁸ Якъуб Рагьилни сююп къала ва Лабангъа:

– Сен магъа гиччи кьызынг Рагьилни кьатын этип бережек-ге мен сагъа етти йыл ишлежекмен, – дей.

¹⁹ – Яхшы. Ят адамгъа эрге баргъынча, сагъа барсын. Яша бизде, – дей Лабан. ²⁰ Рагьил саялы Якъуб огъар етти йыл ишлей. Тек шо етти йыл огъар бир нече гюн йимик гёрюне – шонча да бек сюе болгъан ону.

²¹ Артда да ол Лабангъа:

– Магъа Рагьилни кьатын этип бер. Болжал етишди, гьали энни огъар меники болмагъа заман болду, – дей.

²² Шо заман бары да хоншуларын да чакъырып, Лабан той эте. ²³ Къашкьаралгъанда, ол Якъубну янына Рагьилни орнуна

Лияны гелтирип кьоя. Якъуб да огъар ювукълукъ эте. ²⁴ (Лабан Лиягъа къуллукъчу этип обзюню къаравашы Зилпаны бере.) ²⁵ Эртен болгъанда, Якъуб къараса – алдында Лия!

– Недир сен магъа этгенинг? Рагъил саялы тюгюлмю эди мен сагъа ишлегеним? Сен мени неге алдатдынг? – дей Якъуб Лабангъа.

²⁶ – Бизин якъларда уллу кызын кьоюп, гиччисин береген адат ёкъ. ²⁷ Муна шу тойну жумасы битсин, биз сагъа гиччисин де бережекбиз. Тек шо саялы сен магъа дагъы да етти йыл иш-лежексен, – деп жавап бере Лабан.

²⁸ Якъуб рази бола. Тойну жумасы битген сонг, Лабан огъар гиччи кызы Рагъилни бере. ²⁹ (Лабан Рагъилге къуллукъчу этип обзюню къаравашы Валланы бере.) ³⁰ Якъуб Рагъилге ювукълукъ эте. Ону Лиядан кёп сюе. Рагъил саялы ол Лабангъа дагъы да етти йыл ишлей.

Якъубну авлетлери

³¹ Якъуб Лияны суймейгенни гёрюп, Раббибиз ону яш табып болагъан эте. Рагъил буса яш табып болмай болгъан. ³² Айлы болуп, Лия яш таба ва огъар Раубим* деп кьоя.

– Раббим мени къайгъымны гёрдю. Гъали энни чи эрим мени сюежек, – дей Лия.

³³ Сонг къайтып айлы болуп, бирдагъы улан таба.

– Раббим мени суймейгенни эшитди, магъа бирдагъы улан берди! – дей ол. Уланына ол Симон* деп кьоя.

³⁴ Сонг къайтып айлы болуп, дагъы да улан таба.

– Гъали энни чи эрим магъа исинежек. Мен огъар уьч улан тапдым чы! – дей ол. Уланына ол Леви* деп кьоя.

³⁵ Бирдагъы керен айлы бола ва къайтып улан таба.

^{29:32} *Раубим* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «ол мени къайгъымны гёрдю» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

^{29:33} *Симон* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «эшитди» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{29:34} *Леви* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «исинежек» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

– Гъали Раббиме макътавлар этейим! – дей ол ва уланына Ягьуда* деп къоя. Шондан сонг ол бир гесекге яш тапмайгъан болуп къала.

30 ¹Рагъил буса, Якъубгъа яш табып болмайгъанын гёрюп, къызардашын гюллеп тура.

– Магъа яш бер, ёгъесе мен оълежекмен! – дей ол Якъубгъа.

²Якъуб буса, ачувланып, огъар:

– Не эте, мен сагъа авлет бермейген Аллагъ болуп къалгъанманмы? – деп жавап бере.

³– Муна мени къаравашым Валла. Ону булан яшап тур, ол магъа къучагъыма тутуп болардай яш тапсын. Шолайлыкъда мени оъзюмню яшларым болар! – дей Рагъил.

⁴Рагъил эрине къатын этип къаравашы Валланы бере. Якъуб огъар ювукълукъ эте. ⁵Валла да айлы болуп, огъар улан таба.

⁶– Аллагъ магъа дуван этди. Ол, мени тилевюмню къабул этип, магъа улан берди – дей Рагъил. Ол улангъа Дан* деп къоя.

⁷Валла къайтып айлы бола ва Якъубгъа бирдагъы улан таба.

⁸– Мен къызардашым булан къаныгъып ябушдум, амма мен оър чыкъдым, – дей Рагъил. Ол улангъа Наптали* деп къоя.

⁹Шо заман Лия, оъзюнден дагъы яш болмас деп ойлашып, Якъубгъа къатын этип къаравашы Зилпаны бере. ¹⁰Зилпа Якъубгъа улан таба.

¹¹– Бу насипге! – дей Лия. Улангъа Гат* деп къоя.

¹²Лияны къаравашы Зилпа Якъубгъа экинчи уланын таба.

¹³– Не насиплимен дагъы мен! Гъали энни къатынлар магъа насипли деп туражакълар, – дей Лия. Улангъа Ашир* деп къоя.

^{29:35} *Ягьуда* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «макътамакъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{30:6} *Дан* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «ол дуван этди» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

^{30:8} *Наптали* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «ябушув» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{30:11} *Гат* – бу атны айтылышы ягьуди тилдеги «насип» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{30:13} *Ашир* – бу ат ягьуди тилде «насипли» демекдир.

¹⁴ Бир керен, оракъны заманында, Раубим авлакъда адамот таба ва шону анасы Лиягъа гелтире. Рагъил Лиягъа:

– Уланынг тапгъан адамотну магъа бер, – дей.

¹⁵ – Эримни чыгъарып алгъанынг азмы? Гъали уланым табып гелген адамотну да алма сюемисен? – дей Лия.

– Шо адамотну орнуна бу гече Якъуб сени булан ятсын, – дей Рагъил.

¹⁶ Шолай, ахшам Якъуб уйге къайтгъанда, Лия ону алдына чыгъып, огъар:

– Мени яныма гел. Мен сени уланым тапгъан адамотну орнуна къызардашымдан алдым, – дей. Шо гече Якъуб Лия булан ята.

¹⁷ Раббиз де Лияны тилевюн къабул эте: ол къайтып айлы бола ва Якъубгъа бешинчи уланын таба.

¹⁸ – Муну Аллагъ магъа эриме къаравашымны берген саялы савгъат этип берди, – дей Лия. Ол уланына Иссакар* деп къоя.

¹⁹ Лия къайтып айлы бола ва Якъубгъа алтынчы уланын таба.

²⁰ – Аллагъ магъа тизив савгъат берди! Гъали энни чи абурлажакъ эрим мени, мен огъар алты улан тапдым чы дагъы! – дей ол. Лия уланына Забулун* деп къоя. ²¹ Сонг Лия къыз таба ва огъар Дина деп къоя.

²² Аллагъ Рагъилни де унутмай, тилевюн къабул этип, ону яш табып болагъан эте. ²³ Рагъил, айлы болуп, улан таба.

– Аллагъ мени авлетсиз къоймай, биябурлукъдан къутгъарды, – дей ол. ²⁴ Уланына Юсуп* деп къоя ва:

– Раббим магъа бирдагъы бир улан берсин дагъы! – деп тилей.

Якъубну Лабан булангъы разилешивю

²⁵ Юсуп тувгъан сонг, Якъуб Лабангъа булай дей:

^{30:18} *Иссакар* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «савгъатлав» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{30:20} *Забулун* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «макътав» яда «гъюрмет» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

^{30:24} *Юсуп* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «къошсун» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

– Магъа уюме, ватаныма, къайтма изну бер. ²⁶Оьзлер учун мен сагъа къуллукъ этген яшларымны да, къатынларымны да бер магъа. Мен сагъа яхшы къуллукъ этгенимни билесен!

²⁷– Тынгла магъа, ярай буса! Сени яхшылыгынгдан Раббибиз мени шабагъатлады деген пал тюз чыкъгъанын билдим. ²⁸Айт чы, сен нечик гъакъ тѳлегенимни сюесен? – дей огъар Лабан.

²⁹– Мен сагъа нечик яхшы къуллукъ этгенни, мени яхшылыгъымдан сиривлеринг нечакъы артып гетгенни оьзюнг билесен. ³⁰Мен гелгенде, гъайван-малынг кѳп тюгюл эди, гъали, гѳресен, нечик кѳпдюр! Мен гелгенде, Раббибиз сени шолай шабагъатлады! Тек оьзюмню ожагъыма къачан ишлеме башлайым мен? – деп жавап бере Якъуб.

³¹– Айт чы, нечик гъакъ бергенимни сюесен сен? – деп сорай Лабан.

– Сенден магъа бир зат да тарыкъ тюгюл. Эгер де магъа мен айтагъанны этсенг, сиривлерингни дагъы да отлатып, сакълап туражакъман. ³²Гел, бугюн сиривлерингни айланып чыгъайыкъ. Мен сиривлерингден бары да увакъ, уллу дамгъалы, къара къойланы да, шолай да увакъ, уллу дамгъалы эчкилени де айырайым. Энниден сонг шолай къойлар, эчкилер сени магъа береген гъагъынг болсун. ³³Сагъа мени гъалаллыгъымны тергеме тынч болажакъ: энниден сонг, эгер де сен гъакъ гъисапда мен не алгъан деп къарама гелип, менде увакъ, уллу дамгъасы ѳкъ эчкини яда къара тюгюл къойну тапсанг, шоланы мен урлагъангъа гъисап этерсен, – деп жавап бере Якъуб.

³⁴– Яхшы, сѳйлешдик. Сен айтагъан кюйде болсун, – дей Лабан.

³⁵Амма шо гюнденокъ Лабан бары да ала-къула, дамгъалы эркечлени де, увакъ, уллу дамгъалы (акъ къашгъалары булангъы) эчкилени де, бары да къара къойланы да айырып, оланы уланларына бере. ³⁶Олар да Якъубдан уьч гюн яв юрюп етеген ерге гете. Якъуб Лабанны къалгъан сиривлерин багъып тура.

³⁷Ол, тал, бадам, уьрге тереклени яш бутакъларын алып, шоланы къабугъун гъыз-гъыз этип ѳна. ³⁸Сув ичме гелгенде, эчкилер, къойлар ѳнулгъан бутакълагъа къарасын деп, шоланы олар сув ичеген ерге сала. Олар буса сув ичеген вакътисинде атылта болгъан. ³⁹Атылтагъан вакътисинде эчкилер гъыз-гъыз

этилип ёнулган бутакълагъа къарайган саялы, оланы улакълары, къозулары ала-къула, увакъ ва уллу дамгъалы болуп тува.

⁴⁰ Къойланы буса Якъуб айры сакълай, оланы Лабанны сиривлериндеги ала-къула ва къара къойларына къарап турардай буруп сала. Энни Якъубну озъюню сиривлери бола. Якъуб шоланы Лабанны сиривлеринден айры сакълай. ⁴¹ Къойланы инг тизивлери атылтаган вакътисинде Якъуб сув ичеген ерге, къойлар шо чубукъланы ягъында атылтсын деп, бутакъланы оланы гёз алдына сала. ⁴² Къойланы осал тайпасы атылтаганда буса, шо бутакъланы салмай. Шолайлыкъда, осал къойлар Лабангъа тюше, тизив къойлар буса Якъубгъа тюше. ⁴³ Якъуб мекенли бай болуп токътай. Ону эчки-къой сиривлери, къулары ва къаравашлары, тюелери ва эшеклери бола.

Якъуб Лабандан къача

31 ¹Якъубгъа Лабанны уланлары озъюню гъакъында булай сёйлейгени белгили бола: «Якъуб атабызны бары байлыгъын чыгъарып алып токътады! Ол озъюню бары да байлыгъын бизин атабыз себепли болуп жыйды!» ²Лабан озъюне алда йимик янашмайгъанны Якъуб озъю де эслей. ³Шо заман Раббиз де Якъубгъа:

– Ватанынга, къардашларынгны янына къайт. Мен сени булан болажакъман, – дей.

⁴Рагъил де, Лия да озъюню сиривлерин отлатаган авлакъгъа чыкъсын деп айтып, Якъуб оланы артындан йибере. ⁵Якъуб олагъа булай дей:

– Мен къарайман, сизин атагъыз магъа алда йимик янашмай. Амма атамны Аллагъы даим мени булан. ⁶Мен сизин атагъызгъа арымай-талмай ишлегенимни озъюгюз билесиз. ⁷Атагъыз буса мени алдата эди, сёйлешинген гъакъны оьлчевюн гъар заман алышдырып тура эди. Тек Аллагъ ону магъа зарал гелтирге къоймады. ⁸Эгер атагъыз магъа: «Бары увакъ дамгъалы гъайванлар сеники болажакъ», – десе – бары да гъайванлар увакъ дамгъалы болуп тува эди. «Сени гъагъынг ала-къула гъайванлар болажакъ», – десе – бары да туваган гъайванлар ала-къула бола эди. ⁹Шолай Аллагъ магъа сизин атагъызны сиривлерин берди.

¹⁰ Якъуб сёзюн булай узата:

– Бир керен гъайванлар атылтагъан заманда мен тюш гёрдюм. Тюшюмде эчкилеге атылагъан бары эркечлер неде ала-къула, неде увакъ дамгъалы, неде ёлакъ экенни гёрдюм. ¹¹ Аллагъны Малайиги магъа тюшюмде: «Якъуб!» – деди. «Мен мунаман!» – деп жавап бердим. ¹² Ол магъа булай деди: «Къара чы, бары да эчкилеге атылагъан эркечлер неде ала-къула, неде увакъ дамгъалы, неде ёлакъ. Мен сагъа Лабан этеген ишлени барын да гёрюп тураман. ¹³ Мен чи, Озьюм салгъан сыйлы ташны устюне зайтун май да тегюп, сен Магъа ант этген Бет-Элни Аллагъыман. Туруп, шу элден гет, ватанынга къайт».

¹⁴ Рагыл ва Лия Якъубгъа булай жавап бере:

– Атабызны мал-мюлкюнден яда варислигинден бизге тиеген гъеч зат бармы? ¹⁵ Атабыз бизин ят гёре. Ол, бизин сатып, биз саялы алгъан бары да акъчаны харжлады. ¹⁶ Шолай болгъан сонг, Аллагъ атабыздан алгъан бары да байлыкъ бизинки, бизин уланларыбызныки болуп токътай. Шо саялы да сагъа Аллагъ айтагъан кюйде эт.

¹⁷ Якъуб, яшларын да, къатынларын да туюелеге миндирип, ¹⁸ бары да байлыгъын да жыйып, Месопотамияда озью ес болгъан бары да гъайванын да алып, Канъангъа, атасы Исгъакъны янына багъып ёл чыгъа.

¹⁹ Лабан шо заман кьой къыркъма гете. Рагыл буса озью булан атасыны сужда къылагъан уй аллагъларын да ала. ²⁰ Якъуб да арамлы Лабанны шолай алдата: огъар озью гетегенин айтмай къоя.

Лабан Якъубну артындан тербене

²¹ Якъуб, бары малын-мюлкюн де алып, Фират озенден чыгъып, Гилат тавлагъа багъып бара. ²² Уьчюнчю гюн Лабангъа Якъуб гетгенни етишдире. ²³ Къардашларын да алып, Лабан Якъубну артындан тербене. Етти гюнден сонг Лабан Гилат тавларда Якъубну артындан етише. ²⁴ Шо гече арамлы Лабангъа тюшюнде Аллагъ гёрюнюп:

– Вёре, бирдокъда Якъубгъа къоркъув берип къойма! – дей.

²⁵ Якъуб Гилат тавларда чатырларын да къуруп токътагъан болгъан. Етишгенде, Лабан къардашлары да булан Якъуб токътагъан ерни ювугъунда орунлаша. ²⁶ Лабан Якъубгъа булай дей:

– Сен не этесен? Сен чи мени алдатдың! Къызларымны да да къолгъа тюшген есирлер йимик алып къачгъансан! ²⁷ Неге менден яшыртгъын, мени алдатып, магъа бир зат да айтмай гетдинг? Мен чи сени шат йырлар булан, тепни, къомузну тавушлары булан ёлгъа салажакъ эдим. ²⁸ Сен буса къызларымны да, оланы яшларын да объюп савболлашма сама къоймадың. Сен авлиялыкъ этдинг. ²⁹ Гъакимлигимден пайдаланып, шо ишлер саялы мен сизге зарал этип болажакъ эдим. Тек бу гече тюшюмде атангны Аллагъы гёрюнюп, магъа: «Вёре, бирдокъда Якъубгъа къоркъув берип къойма!» — деди. ³⁰ Мен сен гетгенингни билемен, неге тюгюл атангны ожагъына къайтма сюйгенсендир. Амма мени уй аллагъларымны урлап не эте эдинг?

³¹ – Мени къоркъувум бар эди. Сен къызларынгни къайтарып алып къояр деп ойлаша эдим. ³² Тек сени уй аллагъларынг кимде буса да биревде табылса, шо адам сав къалмажакъ! Къардашларыбыз шагъатлар болсун: мени бары затыма къарап чыкъ, сеники болгъан бары затны ал! — деп жавап бере Якъуб Лабангъа. Якъуб буса уй аллагъланы Рагъил урлагъанны билмей болгъан.

³³ Лабан Якъубну, Лияны, эки де къаравашны чатырларын тюнтюп чыгъа, тек бир зат да тапмай. Сонг ол Рагъилни чатырына гире. ³⁴ Шо заман Рагъил, уй аллагъланы алып, тюени ерини тюбюне салып, оъзю буса уьстюнде олтуруп къала. Атасы ону чатырын да тюнтюп чыгъа, тек бир зат да тапмай.

³⁵ Рагъил буса атасына:

– Оьзюню алдында эретуруп болмайгъаным саялы, къазапланмасын мени бийим: къатынгишилеге хас болгъан кепсизлигим бар, — дей. Лабан бары да затны хотгъап чыгъа, тек уй аллагъланы тапмай.

³⁶ Шо заман Якъуб, къазапланып йиберип, Лабанны булай айыплама башлай:

– Сен мени артымдан тербенердей не айыбым бар, не жинатчы иш этгенмен мен? ³⁷ Бары затымны хотгъап чыкъдың — оьзюнгню гъеч затынгны тапдыңмы? Мунда мени ва сени къардашларыбызны алдында гёрсет. Экевиюбюзге де олар тёре гессин.

³⁸ Мен сагъа йигирма йыл ишледим. Шо заманны ичинде не къойларынг, не эчкилеринг ичсалмады. Мен сени сиривюнгдеги къойларынгни ашамадым. ³⁹ Эгер гъайванны къыр жан талап къойса, ону сагъа гелтирмей, гъагъын тѣлеп къоя эдим. Гюндюз болсун, гече болсун – гъеч тас болгъан затны менден талап эте эдинг. ⁴⁰ Мени гюндюз яллав, гече сувукълукъ инжитип турду, амма мен кирпик къакъмай турдум. ⁴¹ Сени янынгда йигирма йыл турдум. Къызларынг саялы сагъа он дѣрт йыл, гъайван-мал саялы алты йыл ишледим, сен буса даим сѣйлешинген гъагъынгни оьлчевюн алышдырып турдунг. ⁴² Эгер мени булан атамны Аллагъы – Ибрагъимни Аллагъы, Исгъакъны Къоркъуву болмагъан эди буса, сен мени гъеч бир затсыз ёлума салажакъ эдинг. Тек Аллагъ мени языкълыгъымны, тѣкген къыйынларымны гѣрюп тура: бу гече Озью мени янымны тутду!

⁴³ Лабан Якъубгъа булай жавап бере:

– Булар чы мени къызларым, мени яшларымны яшлары, мени гъайван-малым. Шунда сен гѣреген зат бары да меники. Къызларымны, оланы авлетлерин сакъламакъ учун, мен не этип боламан дагъы? ⁴⁴ Гел, разилешив бегетейик, сени де, мени де арабызда шагъатыбыз да болсун.

⁴⁵ Шо заман Якъуб уллу ташны сыйлы таш йимик эретургъузуп сала. ⁴⁶ Ол къардашларына:

– Ташлар жыйыгъыз, – дей. Олар, ташлардан тѣбе этип, шону ягъында ашама гирише. ⁴⁷ Лабан шо тѣбеге Егар-Сагъадута* деп, Якъуб буса Гилат деп ат тагъа. ⁴⁸ Лабан:

– Шу тѣбе бизин разилешивюбюзню шагъатыдыр, – дей. Шо саялы шо ерге Гилат деп айталар. ⁴⁹ Дагъы да Миспа* деп де айталар, неге тюгюл Лабан булай деп де къоша:

– Биз бир-бирибизден айрылгъан сонг, Раббибиз бизин тергеп турсун дагъы. ⁵⁰ Эгер сен мени къызларыма зулму этсенг яда олардан къайры башгъа къатынлар алсанг, бизин шагъатыбыз инсан тюгюл, Аллагъ экенни эсингде сакълап къой. ⁵¹ Бу ташлардан этилген тѣбе, бу бизин арабызгъа мен салгъан сыйлы

^{31:47} *Егар-Сагъадута* – бу ат арам тилде «бу тѣбе шагъатдыр» демекдир. *Гилат* – бу ат ягъуди тилдеги «бу тѣбе шагъатдыр» демекдир.

^{31:49} *Миспа* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «къарайгъан ер» деген сѣзлени айтылышына ошашлы геле.

таш — ⁵² булар арабыздагъы разилешивню шагъатларыдыр. Сагъа зарал гелтирмек хыял булан тѣбени ари ягъына мен де чыкъмажакъман, магъа зарал гелтирмек хыял булан тѣбени, сыйлы ташны бери ягъына сен де чыкъма. ⁵³ Ибрагъимни Аллагъы, Нагъорну Аллагъы бизге дуванын этсин дагъы.

Якъуб да атасы Исгъакъны Къоркъуву болгъан Аллагъны аты булан ант эте. ⁵⁴ Сонг Якъуб, тавда къурбан союп, къардашларын ашгъа чакъыра. Ашап битип, олар тавда гече къала. ⁵⁵ Эртен болгъанда, Лабан, кызларын, оланы яшларын объюп, барын да шабагъатлап, уюне къайта.

Якъуб Исавну къаршылама гъазирлик гѣре

32 ¹ Якъуб ёлун узата. Огъар Аллагъны Малайиклери ёлугъа. ² Оланы гѣрюп, Якъуб:

— Бу Аллагъны асгер къонушудур, — дей. Ол шо ерге Магъанайим* деп ат тагъа.

³ Якъуб Саир топурагъына, Адум уълкеге агъасы Исавну янына чавушларын йибере. ⁴ Огъар булай сѣзлени етишдирмекни тапшура:

— Мени бийиме, Исавгъа. Булай сени къулунг, Якъуб сѣйлей: мен ят ерлерде, Лабанны янында гъали болгъунча яшап турдум.

⁵ Гъали мени объюзлерим, эшеклерим, къойларым, къул-къаравашым бар. Мен сагъа, мени бийиме, шу хабарны йибере туруп, сенден рагъму къаравуллайман.

⁶ Къайтып гелип, элчилер Якъубгъа:

— Биз сени агъанг Исавну янына бардыкъ. Ол, дѣрт юз адам да алып, сени къаршылама геле тура, — дей. ⁷ Якъубну уллу къоркъув ва гъалеклик къуршап ала. Ол адамларын, гъайванмалын, тюелерин эки къонушгъа бѣле.

⁸ — Эгер Исав, бир къонушгъа чапгъын этип, барын да кырып битдирип къойса, бириси къонушдагъылар сама къачып къутулмагъа болур, — деп ойлаша Якъуб.

⁹ Якъуб Аллагъдан булай тилей:

— Гъей атам Ибрагъимни Аллагъы, атам Исгъакъны Аллагъы, магъа уюме, къардашларымны янына къайтмагъа буйрукъ

^{32:2} *Магъанайим* — бу ат ягъуди тилдеги «эки къонуш» демекдир.

этген, магъа яхшылыкъ этежекге ваьда этген Раббим! ¹⁰ Сен гьаман да магъа, Сени кьулунга, гёрсетип тургъан гьакъ герти рагъмунга мен лайыкълы да тьююлмен. Мен Урдунну ари ягъына чыгъып гетегенде, кьолумда биргине-бир таягъм тьююл ёкъ эди, гъали буса малым-мюлкюм эки кьонушгъа бёлюнген.

¹¹ Агъам Исавдан мени кьутгъар дагъы! Мен кьоркьуп тураман: ол, гелип йиберип, бизин барыбызны да, кьошуп кьатынланы, яшланы да оьлтюрюп кьояжакъ! ¹² Сен чи магъа яхшылыкъ этежекге ваьда этген эдинг. Сен магъа наслуларым денгиздеги кьайыр бюртюклени санавудай кёп болажакъ деп ваьда этген эдинг!

¹³ Якъуб гече шонда къала. Ол да сиривлеринден агъасы Исавгъа савгъат гысапда ¹⁴ эки юз эчки, йигирма эркеч, эки юз кьой, йигирма ирк, ¹⁵ балалары да булангъы савулагъан отуз тьое, кьыркъ сыйыр, он оьгюз, йигирма тиши ва он эркек эшек айыра. ¹⁶ Якъуб оланы гъар сиривню бир гъайдавчусу болагъан кюйде кьулларына тапшура ва олагъа:

– Алгъа багъып, сиривлени арасында мезгил кьоюп юрюгюз, – дей.

¹⁷ Биринчи гъайдавчусуна Якъуб булай бувара:

– Агъам Исавгъа ёлукъгъанда, ол сагъа: «Кимни кьулусан? Къайда барасан? Кимни гъайванларын гъайдап барасан?» – деп сораса, ¹⁸ сен: «Булар кьулунг Якъубну бийим Исавгъа савгъат этип йиберген гъайванлары. Озью Якъуб буса артда геле тура», – деп жавап берерсен.

¹⁹ Якъуб экинчи гъайдавчусуна да, уьчюнчюсюне де, оьзгелерине де, Исав булан ёлукъгъанда, шолай айтарсыз деп бувара ва:

²⁰ – «Кьулунг Якъуб артда геле тура», – деп кьошмагъа унутмагъыз, – дей. Алды булан савгъатлар да йиберип, Якъуб шолай Исавну рагъмусун къазанмагъа сюе. – Сонг биз оьзюн къаршылагъанда, балики, ол мени яхшы кьабул этер, – деп ойлаша Якъуб. ²¹ Алды булан савгъатланы да йиберип, Якъуб кьонушда гече къала.

Якъуб Бирев булан ябуша

²² Шо гечесинде Якъуб, туруп, эки де кьатынын, эки де къараваш кьатынын, он бир де уланын да тургъузуп, Яббукъ деген оьзенден

юрюп чыгъа. ²³Оланы барын да ва оьзюню бары да затын да оьзенни бириси ягъасына чыгъарып, ²⁴оьзю янгыз къала. Шонда гелип ону булан Бирев ябушмагъа башлай ва ону булан танг къатгъанча ябушуп тура. ²⁵Якъубдан уьст гелип болмайгъанын гёрюп, Ол, ону бутуну сом ерине бек уруп, янчып йибере ва Якъубгъа:

²⁶ – Йибер мени, танг къатды, – дей.

– Сен мени шабагъатлагъанча, йибермежекмен, – дей Якъуб.

²⁷ – Атынг кимдир сени? – деп сорай Ол.

– Якъуб, – деп жавап бере.

²⁸ Шо заман Ол:

– Энниден сонг сени атынг Якъуб тюгюл, Исрайыл* бола-жакъ. Неге тюгюл, сен, Аллагъ булан ва адамлар булан ябушуп, уьст гелип турдунг, – дей.

²⁹ – Магъа сени атынгны айт! – деп тилей Якъуб.

Тек Ол:

– Мени атымны неге сорайсан? – деп жавап бере ва Якъубну шабагъатлай.

³⁰ Бу иш болгъан ерге Якъуб Пенуэл* деп ат тагъа, шо буса «Мунда мен Аллагъны бетге-бет гёрдюм ва сав къалдым» демек бола. ³¹Якъуб Пенуэлден чыгып гетегенде, гюн чыгъа. Ол бутуну сом ери себепли болуп акъсакълай. ³² (Шо саялы бугюнге ерли де Исрайылны наслулары бутну сом ерин ашамай. Неге тюгюл, Якъуб булан Ябушгъан ону тап шо ерине, бутуна къарап, ургъан.)

Якъуб Исавну къаршылай

33 ¹Якъуб къарап, алдына дёрт юз адамы да булан Исав гелегенни гёре. Ол Лияны, Рагъилни ва эки де къаравашны авлетлерине аналарыны янында токътасын деп буюра. ²Якъуб оланы булай эретургъуза: алда яшлары да булан къаравашланы, оланы артында яшлары да булан Лияны, олардан сонг буса Рагъилни ва Юсупну. ³Якъуб оьзю буса алгъа багъып чыгъа. Агъасына ювукълашгъанча, ону алдында етти керен баш ие.

^{32:28} *Исрайыл* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «ол Аллагъ булан ябуша» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

^{32:30} *Пенуэл* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «Аллагъны бети» деген сёзлени айтылышына ошашлы геле.

⁴Тек Исав ону алдына чабып бара, ону къучакълап, бавруна баса, оьбе, олар экевию де йылап алалар. ⁵Исав, къатынгишилени ва яшланы гёрюп:

– Булар сени кимлеринг бола? – деп сорай.

– Булар магъа, сени къулунга, Аллагъ Оьзюню рагъмусу булан берген яшлар, – деп жавап бере Якъуб.

⁶Къаравашлар, яшлары да булан ювукъ гелип, Исавну алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ⁷Сонг шо кюйде яшлары булан Лия ювукъ гелип, баш уралар. Сонг Рагъил булан Юсуп баш уралар.

⁸– Ёлда магъа ёлукъгъан не сиривлер эди? – деп сорай Исав.

– Олар булан сени рагъмунгну къазанмагъа умут эте эдим, бийим, – деп жавап бере Якъуб.

⁹– Мени бар затым магъа бола, иним. Оьзюнгню малынгны оьзюнге кьой, – дей Исав.

¹⁰– Ёкъ, рагъму эт, ярай буса, савгъатларымны ал! Сени булан гёрюшмек магъа рагъмуну Аллагъ булан бетге-бет гёрюшмекге тенг эди. Сен буса магъа булай рагъмулусан! ¹¹Мени савгъатымны къабул эт. Аллагъ рагъмусун гёрсетди, мени бары затым бар, – дей Якъуб. Якъуб Исавгъа кёп тилей, ол да савгъатланы алмагъа рази бола.

¹²– Ёлгъа тюшейик. Мен сени булан гелемен, – дей Исав Якъубгъа.

¹³Тек Якъуб булай дей:

– Сен, бийим, яшлар нечик осал болагъанны билесен. Кьойларым да, сыйырларым да буса савула. Оланы чалт гъайдап турса, бир гюнден кьырылып къалажакъ. ¹⁴Сен, бийим, алдым булан бар, мен буса, сени къулунг, артынгдан аста булан, яшланы да, гъайванланы да юрюшюне гёре аста булан гелермен. Бийим, артынг булан Саирге етишермен.

¹⁵– Сени булан мени адамларымны да кьояйым, – дей Исав.

– Негер тарыкъдыр? Сен, бийим, магъа артыкъ рагъмулусан, – дей Якъуб.

¹⁶Шо гюн Исав Саирге ёл чыгъа. ¹⁷Якъуб буса Суккут деген шагъаргъа багъып ёл чыгъа. Ол шонда оьзюне уй къура, гъайванмалына буса аранлар эте. (Шо саялы шо ерге Суккут* деп айтыла.)

^{33:17} Суккут – бу ат ягъуди тилде «аранлар» демекдир.

¹⁸ Якъуб, Месопотамиядан сапарын эсен-аман тамамлап, Канъандагъы Шекем шагъаргъа етише ва шону ягъында чатырларын къура. ¹⁹ Ол чатырларын къургъан ерни топурагъын Шекемни атасы Гъаморну уланларындан юз гюмюш акъчагъа ала. ²⁰ Якъуб, шонда къурбанлыкъны салагъан ерни къуруп, шогъар Эл, Исрайылны Аллагъы деп ат тагъа.

Дина учун Шекемден оьч алына

34 ¹ Якъубну Лиядан болгъан Дина деген къызы ерли къызланы янына бара. ² Шо элни гъакими гывли Гъаморну уланы Шекем Динаны гёре, тутуп, ону гюч булан хорлай. ³ Ол, Якъубну къызы Динаны сююп, ону ушатып къоя, огъар арив сёзлер сёйлей. ⁴ Атасы Гъаморгъа:

– Шо къызны магъа къатын этип ал, – дей.

⁵ Якъуб къызы Дина хорлангъанны биле. Шо вакътиде ону уланлары авлакъда гъайван-мал сакълап тура болгъан. Олар гелгинче, Якъуб бир зат да этмей тура. ⁶ Шекемни атасы Гъамор Якъубну янына сёйлемеге деп геле. ⁷ Шо заман буса Якъубну уланлары, болгъан ишни де англап, уюне къайтып тура болгъан. Олар тазза къазапланып, оьчленип тура болгъан. Неге тюгюл, Якъубну къызын хорламакъ – Исрайыл учун уллу би-ябурлукъ, шолай этмеге ярамас!

⁸ Гъамор булай дей:

– Уланым Шекем сени къызынгны сююп къалгъан. Ону уланыма къатын этип беригиз! ⁹ Биз сизин булан къардаш боларбыз, сизин къызларыгъызны бизинкилеге къатынлар этип берерсиз, бизин къызларыбызны сизинкилеге къатынлар этип аларсыз. ¹⁰ Бизин булан бирче яшап къалыгъыз, уьлкебиз сизин алдыгъызда тура. Мунда да ерлешип, эркин кюйде айланып, топуракълагъа ес болуп боласыз.

¹¹ Шекем оьзю буса Динаны атасына ва эркъардашларына булай дей:

– Рагъму этигиз, мен сизге не айтсагъыз да бережекмен!

¹² Лап уллу къалымны, лап багъалы савгъатланы токъташдырыгъыз. Сиз айтгъан бары да затны бережекмен, тек сиз шо къызны магъа къатын этип беригиз.

¹³Якъубну уланлары Шекемге ва ону атасы Гьаморгъа гылла булан жавап бере, неге тюгюл Шекем оланы кызардашы Динаны хорлагъан.

¹⁴ – Биз шону этип болмайбыз. Кызардашыбызны сюннет этилмеген эргишиге бермек бизин учун биябурлукъ болажакъ. ¹⁵Янгыз бир шарт булан, демек, эгер де сизин эргишилеригизге бизин йимик сюннет этилсе, биз рази болажакъбыз. ¹⁶Шо заман биз сизге кызларыбызны бережекбиз, оъзюбюз де сизин кызларыгъызыны алажакъбыз. Биз де сизин булан яшап, бир халкъ болуп къалажакъбыз. ¹⁷Эгер де сиз бизге тынгламай, оъзюгюзге сюннет этдирмесегиз, кызыбызны да алып гетебиз, – дей олар.

¹⁸Гьамор да, Шекем де салынгъан шо шартлагъа рази бола. ¹⁹Шекем чалтлыкъда олар айтгъанны этме башлай, неге тюгюл Якъубну кызын сую болгъан. Шекемни буса атасыны ожагъында инг де кёп абуру болгъан. ²⁰Олар шагъарны къапусуна багъып бара. Шо ерде шагъарны жыйынлары оьтгериле болгъан. Гьамор ва Шекем шагъарлылагъа булай дей:

²¹ – Бу адамлар ярашывлукъ булан гелген. Олар, бизин топуракъда ерлешип, шонда эркин кюйде айлансын. Олар учун да ерлерибиз нечакъы да бар. Оланы кызларын къатын этип биз де алайыкъ, олагъа бизин кызларыбызны да берейик. ²²Тек олар, бизин булан яшап, бир халкъ болуп къалма бир шарт булан рази бола: бизин бары да эргишилерибиз олар йимик сюннетленме герек. ²³Эгер оланы шо шартын кютсек, оланы сиривлери, мюлкю, гъайван-малы – бары да бизинки болажакъ, олар бизин булан бирче яшап къалажакъ!

²⁴Шагъарлылар Гьамор ва Шекем айтгъангъа рази бола ва шагъарны бары да эргишилерибиз сюннет этиле. ²⁵Уьчюнчю гюн буса, олар авруп турагъанда, Якъубну Симон ва Леви деген уланлары – Динаны эркъардашлары, къылычлар да алып, гьеч бир пуршавсуз шагъаргъа гире ва шагъардагъы бары да эргишилени оьлтюре. ²⁶Гьаморну ва Шекемни къылыч булан оьлтюре. Шекемни уьюнден Динаны да алып гете. ²⁷Сонг кыргъын болгъан ерге гелип, Якъубну башгъа уланлары кызардашы хорлангъан шагъарда талавур юрюте. ²⁸Олар кьойланы, сыйырланы, эшеклени гъайдай, шагъарда ва авлакъда тапгъан бары да затын ала. ²⁹Шагъарлыланы бары мал-матагъын ала, оланы

яшларын ва къатынларын есир эте, олары уйлериндеги бары да мал-матагъны талай.

³⁰ Якъуб Симонгъа ва Левиге булай дей:

– Сиз мени башыма балагъ гелтирдигиз! Ерли канъанлы, перизли халкъланы магъа оьчлю этдигиз. Бизин адамларыбыз кѣп тююл, олар буса бирлешип, мени де оьлтюрежек, бизин тухумубуз буса дагъылып къалажакъ!

³¹ Симон ва Леви огъар:

– Къызардашыбызгъа къагъба къызгъа йимик янашмагъа ярамас! – деп жавап бере.

Якъуб Бет-Элге къайта

35 ¹ Аллагъ Якъубгъа булай айта:

– Туруп, Бет-Элге бар ва шонда ерлешип токъта. Шонда агъанг Исавдан къачагъан заманда сагъа гѣрюнген Аллагъгъа къурбанлыкъны салагъан ерни къур.

² Оьзюню агълюсюне ва бары да адамларына Якъуб булай дей:

– Сизде бар бары да ят аллагъланы лагъ этип тайдырып, тазаланыгъыз, опуракъларыгъызны алышдырыгъыз. ³ Биз, шондан чыгып, Бет-Элге барабыз. Магъа къыйынлыкъларда кѣмекге табылгъан, къайда барсам да, мени булан болуп тургъан Аллагъгъа мен шонда къурбанлыкъны салагъан ерни къуражакъман.

⁴ Олар да оьзлерде бар бары да ят аллагъларын ва къулакъларындагъы сыргъларын Якъубгъа бере. Якъуб, шоланы барын да жыйып, Шекемни ягъындагъы эмен терекни тьюбуне гѣмюп къоя. ⁵ Олар ългъа тьюше. Оьзлени Аллагъны къоркъуву къуршагъан айланадагъы шагъарларда яшайгъанлар Якъубну уланларын гъызарламай.

⁶ Якъуб адамлары да булан Луз (гъалиги Бет-Эл) деген шагъаргъа етише. ⁷ Шонда къурбанлыкъны салагъан ерни къура. Ол шо ерге Бет-Элни Аллагъы деп ат тагъа. Неге тьююл, Якъуб агъасындан къачып барагъанда, шонда огъар Аллагъ гѣрюнген болгъан.

⁸ Ребеканы эмчек анасы Дебора гечине ва ону Бет-Элни ювугъунда эмен терекни тьюбунде гѣме. Шо саялы эмен терекге «Ваягъны эмени» деп ат тагъа.

⁹Якъуб Месопотамиядан къайтгъан сонг, Аллагъ огъар бир-дагъы керен гёрюне. Якъубну шабагъатлай туруп, ¹⁰Ол:

– Сени атынг Якъуб, тек энниден сонг сагъа Якъуб деп айтылмажакъ. Гъалиден сонг сени атынг Исрайылдыр! – дей. Шолай Аллагъ огъар Исрайыл деген атны бере. ¹¹Аллагъ Якъуб-гъа дагъы да булай айта:

– Мен Къудратланы Еси Аллагъман. Яшлар тапдырыгъыз ва артып йиберилиз! Сенден халкъ амалгъа гележек, кёп халкълар топланажакъ! Сени наслуларынгдан чыкъгъанлар пачалар болажакъ! ¹²Ибрагъимге, Исгъакъгъа берген топуракъны да Мен сагъа, сени наслуларынга бережекмен. ¹³Аллагъ Якъубну янындан гете. ¹⁴Якъуб, шонда Аллагъ объю булан сёйлеген ерге сыйлы таш салып, шону уьстюне чагъыр ва зайтун май тёге. ¹⁵Ол шо ерге Бет-Эл деп ат тагъа.

Рагъилни обълюю

¹⁶Олар, Бет-Элден чыгып, Эпратагъа етише турагъанда, Рагъил тулгъакъ тутуп аврума башлай. ¹⁷Рагъил, яш табып болмай, бек инжинип тура. Шо заман энечи къатын огъар:

– Къоркъма! Къара гъали, сени бирдагъы бир уланынг бар! – дей. ¹⁸Ахырынчы тынышын ала туруп оьле турагъан Рагъил уланына Бен-Они* деп къоя. Тек атасы огъар Буньямин* деп башгъа ат бере.

¹⁹Рагъил шолай гечине. Ону Эпратагъа (гъали Байтлагъам деп айтылагъан ерге) барагъан ёлну уьстюнде гёмелер. ²⁰Якъуб ону къабуруну уьстюне сыйлы таш сала. Рагъилни къабуруну уьстюндеги сыйлы таш шонда гъали де бар.

²¹Исрайыл ёлун узата ва Мигдал-Эдер деген ерден сонг чатырларын къура. ²²Шонда токътагъан заманны ичинде Раубим атасыны къатынларыны бириси Валлагъа ювукълукъ эте. Шо гъакъда буса атасы билип къоя.

^{35:18} *Бен-Они* – бу ат ягъуди тилде «мени азап чегивлеримни уланы» демекдир.

^{35:18} *Буньямин* – бу ат ягъуди тилде «онг къолну уланы» демекдир.

Якъубну он эки уланы болгъан. ²³Лияны уланлары булардыр: Раубим (биринчи уланы), Симон, Леви, Ягьуда, Иссакар ва Забулун. ²⁴Рагьилни уланлары булардыр: Юсуп ва Буньямин. ²⁵Рагьилни къаравашы Валладан болгъан уланлары булардыр: Дан ва Наптали. ²⁶Лияны къаравашы Зилпадан болгъан уланлары булардыр: Гат ва Ашир. Булар – Якъубну Месопотамияда тувгъан уланлары.

Исгьякъны облюмю

²⁷Якъуб атасы Исгьякъны янына Мамреге, Къырыят-Арбагъа (гъали шо ерге Гъабрун деп айтыла) геле. Шонда бир вакътилерде Ибрагъим ва Исгьякъ яшай болгъан. ²⁸Исгьякъ юз сексен йыл яшай. ²⁹Ол, къарт болуп, яшавдан тазза тоюп, гечине ва ата-бабаларыны янына гёче. Атасын уланлары Исав ва Якъуб гёме.

Исавну наслулары

36 ¹Муна Исавну (обзюне Адум деп де айтылагъан) ва ону наслуларыны гьякъындагъы хабар. ²Исав къатын этип канъанлы эки къызны ала: гьетли Айлунну къызы Аданы ва гьивли Сибееонну къызыны къызы, Ананы къызы Оголибаманы. ³Олардан къайры да, Исмайылны къызы, Небайотну къызардашы Басематны да ала. ⁴Ададан Исавгъа – Элипас, Басематдан – Рагъуйыл, ⁵Оголибамадан Еуш, Ялам ва Корагътува. Булар – Исавну Канъанда тувгъан уланлары.

⁶Исав, къатынларын, уланларын, къызларын, бары да обзюню адамларын, бары гъайван-малын, Канъанда жыйгъан бары да малын-мюлкюн де алып, иниси Якъубну янындан тая ва башгъа ерге чыгъып гете. ⁷Неге тюгюл, оланы малы-мюлкю шонча да кёп бола чы, гъатта олагъа бирче турма тарлыкъ этеген бола. Олар ерлешген топуракъ экевюне де, оланы сиривлерине, туварларына етишмейген бола. ⁸Обзюне Адум деп де айтылагъан Исав Саир тавланы ягъында ерлеше.

⁹Муна Саир тавланы ягъында ерлешген адумлуланы ата-бабасы болгъан Исавну ва ону наслуларыны гьякъындагъы хабар.

¹⁰ Исавну уланлары булардыр: Исавну Ададан болгъан уланы – Элипас, Исавну Басематдан болгъан уланы – Рагъуйыл.

¹¹ Элипасны уланлары булардыр: Теман, Омар, Сепо, Гатам ва Кеназ. ¹² Элипасны экинчи къатыны Тимна огъар Амаликни таба. Булар – Исавну Ададан болгъан наслулары. ¹³ Рагъуйылны уланлары булардыр: Нагъат, Зарагъ, Шамма ва Мизза. Муна Исавну Басематдан болгъан наслулары. ¹⁴ Сибееонну къызыны къызы, Ананы къызы Оголибамадан Исавну Еуш, Ялам ва Корагъ деген уланлары тува.

¹⁵ Муна Исавну наслуларыны тухум-тайпасы. Исавну биринчи уланы Элипасдан бу тухумлагъа баш салгъанлар тува: Теман, Омар, Сепо, Кеназ, ¹⁶ Корагъ, Гатам ва Амалик. Булар – Элипасдан болгъан тухумлар, Аданы наслулары. Олар Адум элде яшай. ¹⁷ Исавну уланы Рагъуйылдан бу тухумланы башчылары тува: Нагъат, Зарагъ, Шамма ва Мизза. Булар – Рагъуйылны тухумлары, Исавну Басематдан болгъан наслулары. Олар Адум элде яшай. ¹⁸ Исавну Оголибамадан бу тухумланы башчылары тува: Еуш, Ялам ва Корагъ. Булар – Исавну къатыны, Ананы къызы Оголибаманы тухумлары. ¹⁹ Адум деп де айтылагъан Исавну наслулары ва оланы тухумлары булайдыр.

²⁰ Шо элде инг башлап да яшагъан гъорлу Саирни уланлары булардыр: Лотан, Шобал, Сибееон, Ана, ²¹ Дишон, Эсер ва Дишан. Саирни Адум уьлкедеги бу уланлары гъорлуланы башчылары болгъан.

²² Лотанны уланлары булардыр: Гъори ва Гъемам. Лотанны къызардашыны аты Тимна болгъан. ²³ Шобалны уланлары булардыр: Алван, Манагъат, Гибал, Шепи ва Онам. ²⁴ Сибееонну уланлары булардыр: Айя ва Ана (Сибееонну эшеклерин отлатагъанда, атасы дангылда булакъ тапгъан шо баягъы Ана.) ²⁵ Ананы яшлары булардыр: Дишон ва Ананы къызы Оголибама. ²⁶ Дишанны уланлары булардыр: Гъемдан, Эшбан, Итран ва Керан. ²⁷ Эсерни уланлары булардыр: Билгъан, Зааван ва Акан. ²⁸ Дишанны уланлары булардыр: Уц ва Аран.

²⁹ Гъорлу тухумланы башчылары булардыр: Лотан, Шобал, Сибееон, Ана, ³⁰ Дишон, Эсер ва Дишан. Бу Саир топурагъында яшагъан гъорлу тухумланы санаву.

Адумну пачалары

³¹ Исрайыллылардан пачалар арагъа чыгъып битгенче, Адумда гъакимлик этген пачалар булардыр. ³² Башлап Адумда Баурну уланы Бала пача бола. Ол Дингъаба шагъарда яшагъан. ³³ Бала оьлгенде, ону орнун Босра шагъардан чыкъгъан Зарагъны уланы Юбап тута. ³⁴ Юбап оьлгенде, Теманны наслуларыны уьлкесинден чыкъгъан Гъушам пача бола. ³⁵ Гъушам оьлген сонг, Бедатны уланы Гъадат пача бола (Муап топуракъда мидьянлылардан уьст гелген Гъадат.) Ол Авит шагъарда яшагъан. ³⁶ Гъадат оьлген сонг, Масрекадан чыкъгъан Самла пача бола. ³⁷ Самла оьлген сонг, оьзен ягдадагъы Регъобот шагъардан чыкъгъан Шаул пача бола. ³⁸ Шаул оьлген сонг, Акбурну уланы Баал-Гъанан пача бола. ³⁹ Акбурну уланы Баал-Гъанан оьлген сонг, Гъадар пача бола. Ол Пагъу деген шагъарда яшагъан. Ону къатыны Мезагъавну къызыны къызы, Матретни къызы Мегъетабил болгъан.

⁴⁰ Муна Исавну тухумларыны башчылары, юртлары ва атлары: Тимна, Алва, Етет, ⁴¹ Оголибама, Эла, Пинон, ⁴² Кеназ, Теман, Мибсар, ⁴³ Магъдиел ва Ирам. Гъар тухум оьзюню аты къоьулгъан ерде яшай болгъан. Адумлуланы ата-бабасы Исавдур.

Юсупну тюшлери

37 ¹ Якъуб буса алда атасы яшагъан Канъан топуракъда ерлеше. ² Муна Якъубну ва ону наслуларыны гъакъын-дагъы хабар.

Юсупгъа он етти йыл бола болгъан. Ол оьзюню агъалары, Валланы ва Зилпаны уланлары булан бирче къойлар сакълай болгъан. Юсуп атасына оланы сёгюп сёйлей болгъан. ³ Якъуб оьзге уланларындан эсе Юсупну артыкъ сюе болгъан. Неге тюгюл, Юсуп Якъуб къарт болгъанда тувгъан болгъан. Атасы огъар ала гёлек де тикдирген болгъан. ⁴ Атасы Юсупну оьзлерден кёп сюегенни гёргенде, агъалары, иниси Юсупну бирден-бир гёрюп ярамайгъан бола ва огъар яхшы сёйлемеге болмай.

⁵ Бир керен Юсуп тюш гёре. Ол тюшюн агъаларына хабарлагъанда, олар ону дагъыдан-дагъы гёрюп ярамайгъан бола. ⁶ Ол булай хабарлай:

– Тынглагъыз, тюшюмде магъа не гёрюнгенни айтайым!
⁷Биз будай тарлавда кюлтелер байлап тура эдик. Мени кюлтем тюппе-тюз эретургъан эди, сизин кюлтелеригиз буса, меникин аралап алып, шогъар баш ийди!

⁸Агъалары огъар:

– Не эте, сен бизге пача да болуп, бизге гъакимлик эте-жекмен деп ойлашамысан? – дей. Тюшлери ва хабарлары саялы олар Юсупну дагъыдан-дагъы бек гёрюп ярамайгъан бола.

⁹Сонг Юсупгъа бирдагъы да тюш гёрюне, ол шону да агъаларына хабарлай:

– Тюшюмде магъа гюн, ай, он бир юлдуз баш ийди!

¹⁰Юсуп шо тюшюн атасына ва агъаларына хабарлагъанда, атасы огъар:

– Не тюшлердир сагъа гёрюнеген? Не эте, биз барыбыз да: мен, ананг, агъаларынг, ининг – гелип йиберип, алдында то-букъдан туруп, сагъа баш уражакъбызмы? – деп къайнашып ала. ¹¹Агъалары Юсупгъа ачувлана, атасы буса ол айтгъан затны эсинде сакълап къоя.

Агъалары Юсупну сата

¹²Бир керен Юсупну агъалары атасыны сиривлерин отлатмакъ учун, Шекемни ягъына багъып гете. ¹³Исрайыл Юсупгъа:

– Агъаларынг сиривлени Шекемни ягъында сакълап тура. Гел, мен шонда сени де йиберейим, – дей.

– Мен гъап-гъазирмен, – деп жавап бере Юсуп.

¹⁴– Бар. Оланы ишлери нечик экен, сиривлер нечик экен – къарап гел. Къайтгъанда, магъа хабарларсан, – дей атасы. Юсуп, атасы булан да савболлашып, Гъабрун къолдан чыгъа.

Шекемге гелгенде, ¹⁵огъар бир адам ёлугъа.

– Не излейсен? – деп сорай шо адам авлакъдан гезеп айланагъан Юсупгъа.

¹⁶– Мен агъаларымны излеймен. Олар сиривлерин къайда отлатагъанын айтсана, – дей Юсуп.

¹⁷– Олар бу ерден гетди. Мен олар Дотангъа барабыз дейгенин эшитдим, – дей ол Юсупгъа.

Юсуп, агъаларыны артындан барып, оланы Дотанда таба.
¹⁸ Олар буса, Юсупну ариденекъ гёрюп, ол ювукълашып битгенче де, ону оьлтюрмеге сёйлеше.

¹⁹ – Муна бизин тюшгёрювчюбюз де геле тура. ²⁰ Ону бир бош кьюгъа ташлап оьлтюрейик, кьыр жанлар талады деп айтып кьоярбыз. Шо заман кьарарбыз ону тюшлери яшавгъа чыгъагъан кююне! – дей олар бир-бирине.

²¹ Шону эшитген Раубим Юсупну кьутгъара.

– Не этебиз ону оьлтюрюп? ²² Къан тёкмеге негер тарыкъдыр? Оьз кьолларыгъыз булан оьлтюргюнче, ону дангылдагъы шо бош кьюгъа ташлап кьюгъуз, – дей Раубим. (Гьакъыкъатда буса ол, Юсупну кьутгъарып, атасыны янына къайтармагъа сюе болгъан.)

²³ Юсуп агъаларыны янына етишгендокъ, олар ону ала гёлегин юлкзуп чечелер, ²⁴ тутуп, ону кьюгъа ташлай. Шо кьюю бош болгъан, шонда сув болмагъан.

²⁵ Ашама деп олтургъандокъ, Юсупну агъалары Гилатны ягъындан таба исмайыллыланы кериваны гелегенни гёре. Оланы тюелери атир ийисли сыламалар ва балгъамлар да юкленген гъалында Мисриге бара болгъан. ²⁶ Ягъуда:

– Оьзюбюзню инибизни де оьлтюрюп, ону оьлгенин яшырсакъ, шондан бизге башгъа не пайда бар? ²⁷ Ону исмайыллылагъа сатсакъ кьолай, кьолларыбыз да таза болажакъ. Нечик де, ол инибиз чи, бизин къаныбыз бир чи, – дей. Юсупну агъалары рази бола. ²⁸ Мидьянлы савдюгерчилер ювукъ гелгенде, агъалары Юсупну кьююдан чыгъара ва исмайыллылагъа йигирма гююш акъчагъа сата. Олар да Юсупну Мисриге алып гете.

²⁹ Раубим кьюгъа къайтып гелгенде, шонда Юсуп ёкъну гёрюп, гючлю къыйналмакълыгъындан уьстюндеги опуракъларынын йыртып пара-пара этип кьоя. ³⁰ Раубим, инилерини янына къайтып:

– Яш ёкъ чу! Мен энни не этип боламан? – дей.

³¹ Агъалары Юсупну гёлегин ала, эчки союп, гёлекни ону къаны булан бояй. ³² Сонг гёлекни атасына гелтирип:

– Муна биз тапгъан зат! Къара гъали, шу сени уланынгны гёлегими? – деп сорай.

³³ Якъуб, гёлекге де къарап:

– Уланымны гёлеги! Ону кыыр жанлар талагъан! Паралагъан, Юсупну паралагъан! – деп кычычырып йибере.

³⁴Якъуб, опуракълары да йыртып, кирлер де гийип, уланына арт-артындан кёп гюнлер яс эте. ³⁵Уланлары ва кыызлары ону гёнгюн алма юрюп тура. Тек Якъуб сабурлукъ этмеге болмай.

– Ёкъ! Уланыма яс этип туражакъман! Яс эте туруп, ахырат-гъа гёчюп гетежекмен – деп, ол Юсупгъа этеген ясын узата.

³⁶Мидьянлылар буса шо вакъти Юсупну Мисриге гелтире ва пиръавунну вазири, къаравулланы башчысы Потипаргъа сата.

Ягъуда ва Тамар

38 ¹Шо заманларда Ягъуда, агъа-инилерин де кююп, Гъира деген адулламлы бир адамны янында яшай болгъан. ²Ол шонда Шуа деген канъанлы бир гишини кызы булан таныш бола. Ягъуда ону къатын этип ала. ³Ол айлы бола ва улан таба. Ягъуда улангъа Ир деп кюя. ⁴Ягъуданы къатыны дагъы да айлы бола ва экинчи уланын таба. Огъар Онан деп кюя. ⁵Сонг бир-дагъы улан таба ва огъар Шела деп кюя. (Бу иш олар Кезипде яшайгъан вакътиде бола.)

⁶Ягъуда биринчи уланы Ирге Тамар деген кызыны къатын этип ала. ⁷Ир кёп яманлыкъ этгени саялы, Раббиз огъар рази болмай ва ону оьлтюре. ⁸Ягъуда Онангъа:

– Агъангдан къалгъан къатын булан яшап тур. Агъангны орнун тутуп, огъар наслу болдурарсан, – дей. ⁹Тек Онан Тамар тапгъан яшлар оьзюнюки гысапланмажагъын биле болгъан. Шо саялы да Тамаргъа ювукълукъ этегенде, агъасына яшлар болмасын деп, ол урлугъун ерге тёгюп кюя болгъан. ¹⁰Раббиз Онанны шолай этегенин ушатмай, шо саялы ону да оьлтюре.

¹¹Ягъуда Тамаргъа:

– Уланым Шела оьсгенче, тул къатын болуп, барып атангны ожагъында яшап тур, – дей. (Шону ол: «Уллуларыны арты булан гиччиси де сама оьлмесин!» – деп ойлашып айта.) Тамар атасыны ожагъына къайта.

¹²Арадан кёп заман гете. Шуаны кызы, Ягъуданы къатыны, гечине. Яс битгенде, Ягъуда адулламлы Гъира деген кюрдашы да булан кюйлары кыркъмагъа деп Тимна деген шагъаргъа

ёл чыгъа. ¹³Тамар къайнатасы къойлар къыркъмагъа Тимнагъа барагъанны эшите. ¹⁴Ол, тул къатынлар гиеген опуракъларын да чечип, бетин шаршав булан яба ва чырмалып, Тимнагъа барагъан ёлда ерлешген Энайим деген шагъаргъа гиреген ерде олтуруп токътай. (Ол Шела оьсгенни ва огъар оьзюн къатын этип алмайгъанны гёрюп тура.)

¹⁵Ягъуда, Тамаргъа къарап, ол бир къагъба къатын деп тура, неге тюгюл ону бетине шаршав ябылгъан болгъан. ¹⁶Ол, ёлну ягъасында олтургъан Тамарны янына гелип:

– Мен сени булан ятма сюемен, – дей. Ягъуда ол оьзюню гелини экенни билмей болгъан чы дагъы.

– Мени булан ятсанг, магъа не бережексен? – деп сорай Тамар огъар.

¹⁷ – Мен сагъа бир улакъ йибережекмен, – деп жавап бере Ягъуда.

– Шону йибергинче, юк гысапда бир зат къой, – дей ол.

¹⁸ – Не юк сюесен? – деп сорай Ягъуда.

– Йипге тагъылгъан мягъюрюнгню де, къолунгдагъы асаягъынгни да, – деп жавап бере Тамар. Ягъуда, ол тилеген затланы да берип, огъар ювукълукъ эте. Тамар ондан айлы бола. ¹⁹Сонг Тамар туруп гете, бетиндеги шаршавун да тайдырып, къайтып оьзюню тул къатынлар гиеген опуракъларын гие.

²⁰Ягъуда, улакъ да берип, адулламлы къурдашын юк гысапда къойгъан затларын алмакъ учун йибере. Нечакъы излесе де, ол Тамарны табып болмай. ²¹Ол шо ерде турагъан адамлардан:

– Энайимге барагъан ёлда олтургъан къагъба къатын къайдадыр? – деп ахтара. Тек огъар:

– Мунда бир къагъба къатын да ёкъ эди, – деп жавап бере.

²²Ол, Ягъуданы янына къайтып:

– Мен ону тапмадым. Шо ерде турагъан адамлар магъа шонда бир къагъба къатын да ёгъун айтды, – дей.

²³ – Шо затлар огъар къалып къалсын, адамлар устьюбюзден кюлегенни суймеймен. Мен огъар улакъ берип йиберемен, сен буса ону табып да болмайсан! – дей Ягъуда огъар.

²⁴Уъч айлар гетип, Ягъудагъа:

– Сени гелининг Тамар къагъба къатындай гюнагъ иш этген ва гъали айлы, – дейлер.

– Ону алып отгъа ташлап яллалыгъыз, – деп буюра Ягьуда.
²⁵Тек объюн жазаламакъ учун элтип барагъанда, Тамар къай-
 натасына:

– Мен шу затланы есинден айлы болгъанман, – деп етиш-
 диригиз деп тилей.

– Сагъа шу йипге тагъылгъан мюгъюр де, асатаякъ да та-
 нышмы? – деп сорай Тамар.

²⁶Ягьуда, шо затланы гёрюп, булай дей:

– Ол менден эсе артыкъ муъмин. Неге тюгюл, мен огъар ула-
 ным Шеланы бермедим. Ягьуда дагъы огъар ювукълукъ этмей.

²⁷Тамарны яш тапмагъа заманы етише. Ону къурсагъында
 эгизлери болгъан экен. ²⁸Яш тапмагъа башлагъанда, къыргъа
 яшны къолу чыкыгъанда, энечи къатын, яшны къолуна къызыл
 йип байлап: «Бусу башлап чыкыды», – дей. ²⁹Амма яш къолун
 къайтарып гийирип къоя ва ону эгиз ёлдашы чыгъа. «Сен не-
 чик чыгъып болдунг?» – дей энечи къатын ва яшгъа Парес*
 деп къоя. ³⁰Ону арты булан къолунда къызыл йиби булангъы
 бириси яш да чыгъа. Огъар Зарагъ* деп къоя.

Юсуп ва Потипарны къатыны

39 ¹Юсупну Мисриге гелтире. Шонда Потипар деген адам
 Юсупну исмайыллылардан сатып ала. Потипар пиръ-
 авунну вазири, къаравулланы башчысы болгъан. ²Раббибиз,
 даим Юсуп булан болуп, ону бары ишлерин тюзелтип тура.
 Юсуп еси Потипарны уёунде яшай. ³Потипар Раббибиз Юсуп
 булан экенни англай. Неге тюгюл, Юсуп не этмеге урунса да,
 Раббибиз ону ишлерин тюзелтип тура. ⁴Потипар Юсупгъа ра-
 зи болгъан ва ону объюню къуллукъчусу эте. Сонг ол Юсупгъа
 объюню уёуне гъакимлик этмекни тапшура ва бары еслигине
 ихтиярны огъар тапшура. ⁵Шо вакътиден тутуп Юсупну ях-
 шылыгъындан Раббибиз Потипарны бары да мюлкюн: уёун ва
 авлагъын – шабагъатлай. ⁶Потипар, Юсупгъа бары да еслигине

^{38:29} *Парес* – бу ат ягьуди тилде «къутулмакъ», «сыпкъырылмакъ» демек-
 дир.

^{38:30} *Зарагъ* – бу ат ягьуди тилде «къызыл» яда «ярыкъ» демекдир.

ихтиярны тапшургъан сонг, объюню ашап-ичип турмакъдан эсе дагъы къайгъысы болмай.

Юсупну бети ва бою-сою исбайы болгъан. ⁷Потипарны къатыны огъар гёз сала ва:

– Мени булан ят, – дей. ⁸Амма Юсуп, къатынны сёзлерин гери уруп, огъар:

– Есим объюню бары да еслигине ихтиярны магъа тапшургъан, объю буса уйдеги бир затны да гъайын этмей. ⁹Мен шу ожакъда ону булан тенг ихтиярлы кюйде башчылыкъ этемен. Сенден къайры, мени бары да затгъа ихтиярым бар, неге тююл сен ону къатынысан. Мен шолай уллу яман ишни, Аллагъны алдындагъы шолай гюнагъны этмеге боларман дагъы? – дей. ¹⁰Потипарны къатыны буса огъар гюн сайын тилеп тура, амма Юсуп ону булан ятмагъа рази болмай.

¹¹Бир керен Юсуп объюню къуллугъун кютмек учун есини уёуне гиргенде, уйде бирев де болмай. ¹²Потипарны къатыны, ону опуракъларындан да тутуп:

– Мени булан ят, – деп дагъы да къаныгъа. Юсуп опуракълары ону къолунда къалгъан кюйде къачып чыгъа.

¹³Юсуп къачгъанны, ону опуракълары буса объюню къолунда къалгъанны гёрюп, ¹⁴къатын къуллукъчуларын чакъыра ва олагъа булай дей:

– Къарагъыз гъали, бу исрайыллыны мунда бизин хорламакъ учун гелтирген! Мунда да гелип, ол магъа гюч булан ювукълукъ этмеге суйген эди! Мен буса гъуя салып къычырдым. ¹⁵Ол мен гъуя салып къычырагъанны гёрдю, опурагъын да къоюп, уйден къачып гетди!

¹⁶Юсупну еси къайтып гелгинче, къатын ону опуракъларын янында сакълап тура. ¹⁷Шо заман Потипаргъа да шо хабарны айтып бере:

– Сен уюбюзге гелтирген шо исрайыллы къул мени хорламагъа суйген эди! ¹⁸Мен гъуя салып къычырдым. Ол, гъатта опурагъын да къоюп, уйден къачып гетди!

¹⁹Къатынынындан къулу шо ишни этмеге суйгенни эшитгенде, Юсупну еси бек къазапланып йибере. ²⁰Юсупну тутуп, ол пачаны туснакълары сакъланагъан туснакъгъа ташламагъа буюра. Шолай Юсуп туснакъгъа тюше. ²¹Тек Раббиз ону

булан болуп ва огъар рагъмусун гёрсетип тура. Туснакъны башчысы Юсупгъа рази къала. ²² Ол туснакъдагъыланы барын да Юсупну ихтиярына бере. Бары да затгъа Юсуп жаваплы бола. ²³ Туснакъны башчысына буса бир затны гъайын этмесе де ярайгъан бола. Неге тюгюл, Раббибиз, Юсуп булан болуп, ону бары да ишлерин тюзелтип тура.

Юсуп туснакъланы тюшлерин чечип бере

40 ¹ Шо агъвалатлардан сонг бираз заман обгюп, пачаны чагъыр тегеген баш къуллукъчусу ва пачаны экмекчиси обзлени еси болгъан пиръавунну алдында айыплы бола. ² Пиръавун обзюню ювукъ къуллукъчулары гъисапланагъан чагъыр тегеген баш къуллукъчусуна ва баш экмекчисине къазаплана, ³ оланы къаравулланы башчысыны уьондеги туснакъгъа салмагъа буюра. Юсуп буса тап шо туснакъда олтургъан болгъан. ⁴ Къаравулланы башчысы Юсупну олагъа къуллукъ этмеге сала. Арадан заман гете.

⁵ Бир гече пачаны чагъыр тегеген баш къуллукъчусу ва баш экмекчиси тюшлер гёре. Оланы гъариси обз, бир маънасы булангъы тюшлер гёре. ⁶ Эртен оланы янына гелген Юсуп олар бир тамаша гъалекленип турагъанын гёре. ⁷ Туснакъда обзю булан бирче олтургъан пиръавунну къуллукъчуларына Юсуп:

– Не къыйыныгъыз бар? – деп сорай.

⁸ Олар Юсупгъа:

– Биз тюшлер гёрдюк, тек шоланы чечме бирев де ёкъ.

– Тюш чечив Аллагъандыр. Хабарлагъыз магъа тюшлеригизни, – дей Юсуп.

⁹ Чагъыр тегеген баш къуллукъчу булай деп хабарлай:

– Тюшюмде магъа алдымда юзюм борла гёрюндю. ¹⁰ Шону уьч яш бутагъы бар эди. Шолар обсуп йиберди, чечекленип гетди, юзюм салкъынлар гёрюндю, шолар бишди. ¹¹ Къолумда буса пиръавунну чагъыр ичеген аягъы бар эди. Салкъынланы уьзюп алдым, шоланы сыкъдым, аякъгъа да тегюп, пиръавунгъа бердим.

¹² Юсуп огъар булай дей:

– Сени тюшюнгю маънасы булайдыр. Уьч яш бутакъ уьч гюндюр. ¹³ Уьч гюн гетип, пиръавун сени янгыдан гётережек.

Ол кьайтып сени алдагьы кьуллугьунга салажакъ. Сен де алда йимик огъар чагъыр аякъ береген болажакъсан. ¹⁴Сагъа бир тилевюм бар: ишлеринг яхшы болуп гетгенде, мени де унутуп кьоймассан, магъа рагъмунгну гёрсетерсен: мени гьакъымда пиръавунгъа айтып, шундан кьутгъарарсан! ¹⁵Мени исрайлылыланы топурагъындан урлап гелтирген чи дагъы! Мунда туснакъгъа салардай мен бир яман иш де этмегенмен!

¹⁶Баш экмекчи, Юсуп тюшню яхшы чечип бажарагъанын гёрюп, огъар булай дей:

– Мен буса тюшюмде башыма уьч четен салып гёрдюм.

¹⁷Уьстдеги четенде пиръавун учун биширилген ашлар бар эди. Четенни ичиндеги ашланы кьушлар чокъуй эди.

¹⁸Юсуп огъар булай дей:

– Муна сени тюшюнгню маънасы. Уьч четен уьч гюндюр.

¹⁹Уьч гюн гетип, пиръавун сени де гётережек: сени асмакъда асажакъ, кьушлар буса сени сюегингни чокъуп туражакъ.

²⁰Уьч гюнден сонг пиръавунну тувгъан гюню бола. Ол озьюнню вазирлери учун йыбав къура. Пиръавун туснакъдан чагъыр тегеген баш кьуллукъчусун ва баш экмекчисин гелтирте. ²¹Чагъыр тегеген баш кьуллукъчусун кьайтып озьюнню алдагъы кьуллугъуна сала ва ол пиръавунгъа чагъыр аякъ берегени бола. ²²Баш экмекчисин буса, Юсуп айтгъан кюйде, асып оьлтюре. ²³Амма чагъыр тегеген баш кьуллукъчу Юсупну ва ону тилевюн унутуп къала.

Юсуп Мисрини пиръавунуну тюшлерин чечип бере

41 ¹Арадан эки йыл озьгюп, пача булай тюш гёре: ол Нил озьзенни ягъасында токътап бола. ²Нилден етти арив, семиз сыйыр чыгъып геле. Олар озьзенни ягъасындагъы къамушлукъда отлап тура. ³Оланы арты булан Нилден дагъы да башгъа етти сыйыр чыгъып геле. Олар осал, арыкъ. Шо сыйырлар бирисилерини янында токътай. ⁴Бирден шо осал, арыкъ сыйырлар арив, семиз сыйырланы ашап кьоя! Пиръавун уянып къала.

⁵Янгыдан юлагъанда, башгъа тюш гёре: бир саптакъда бёртют толгъан етти будайбаш озьсе. ⁶Олардан сонг топуракъдан, кьургъакъ ел кьурутгъан, осал етти будайбаш озьсе. ⁷Шо осал

будаибашлар бёртюп толгъан будаибашланы ашап къоя. Пиръавун уянып къала ва оьзюне гёрюнгени тюш экенни англай. ⁸ Эртен бек гьалекленип, пиръавун Мисрини ичиндеги бары палчыланы ва ойчуланы чакъыра, олагъа гёрген тюшлерин хабарлай. Тек ону тюшлерин бирев де чечип болмай.

⁹ Шо заман чагъыр тегеген баш къуллукъчу пиръавунгъа булай дей: «Бир вакътиги гюнагъым эсиме тюшюп гетди! ¹⁰ Бир керен сен, пачам, къулларына къазапланып, баш экмекчи де булан бирче мени къаравулланы башчысыны уьюндеги туснакъгъа салма буйрукъ берген эдинг. ¹¹ Бир гече экибизге де оьзтерече маънасы булангъы тюшлер гёрюндю. ¹² Бизин булан буса бир къуллукъчу, исрайыллы, къаравулланы башчысыны къулу бар эди. Биз огъар тюшлерибизни хабарладыкъ, ол да бизге шоланы чечип берди. Гъарибизге тюшлерибизни маъналарын англатып берди. ¹³ Ол бизге айтгъан кюйде болуп да чыкъды: мени алдагъы къуллугъума къайтарды, баш экмекчини буса асып оьлтюрдю».

¹⁴ Пиръавун Юсупну артындан йибере. Ону тезлик булан туснакъдан чыгъара, сакъалын-мыйыгъын, башын юлюп ва опуракъларын алышдырып, пачаны алдына гелтире. ¹⁵ Пиръавун огъар:

– Мен тюш гёрдюм, тек ону бирев де чечип болмай тура. Мен буса сен тюшню эшитгендокъ, чечип бола деп англагъанман, – дей.

¹⁶ – Иш менде тюгюл, пиръавунгъа яхшы болагъан кюйде Аллагъ чечип бережек, – деп жавап бере Юсуп.

¹⁷ Пиръавун Юсупгъа булай хабарлай:

– Нилни ягъасында токътагъанман деп тюш гёремен. ¹⁸ Нилден етти арив, семиз сыйыр чыгъып гелди. Олар оьзенни ягъасындагъы къамушлукъда отлап тура эди. ¹⁹ Оланы арты булан Нилден дагъы да башгъа етти сыйыр чыгъып гелди. Арыкъ, къатанкъы, осал, гёнюнден де, сюегинден де къайры заты ёкъ сыйырлар эди. Савлай Мисриде де гёрмегенмендир мен шолай гёлемсиз сыйырланы. ²⁰ Шо арыкъ, гёлемсиз сыйырлар етти де семиз сыйырны ашап къойду. ²¹ Гъатта гёлемсиз сыйырлар семизлерин ашагъанда да, бирев де олар шону этди деп айтып болмас эди. Мен уянып къалдым. ²² Сонг мен бир башгъа тюш

гёрдюм: бир саптакъда бёртюп толгъан етти будайбаш болду. ²³Шолардан сонг топуракъдан, къургъакъ ел къурутгъан, осал етти будайбаш оьсдю. ²⁴Шо осал будайбашлар бёртюп толгъан будайбашланы ашап къойду. Мен тюшлеримни палчылагъа хабарладым, тек олар магъа бир зат да англатмады.

²⁵Юсуп пиръавунгъа булай дей:

— Шо эки тюш тюгюл, бир тюш. Аллагъ пачама Оьзю этежек затланы билдирип тура. ²⁶Етти яхшы сыйыр етти йылны англата, етти яхшы будайбаш да етти йылдыр. Шо шолай бир тюш. ²⁷Шоланы артындан чыкъгъан арыкъ, гёлемсиз сыйырлар да, осал, къургъакъ ел къурутгъан етти будайбаш да етти йылдыр. Шолар ачлыкъны етти йылын англата.

²⁸Шо саялы мен пачама: «Аллагъ пиръавунгъа Оьзю этежек затланы билдирип тура», — деп айтгъан эдим. ²⁹Мисрини топурагъына берекетли етти йыл геле тура. ³⁰Тек шоланы арты булан ачлыкъны етти йылы гележек. Ачлыкъ шонча да гючлю болажакъ чы, халкъ алдагъы бары да берекетни унутуп да къалажакъ. Ачлыкъ уьлкени дагъытып къояжакъ. ³¹Алдагъы берекетден бир зат да къалмажакъ. Шонча да гючлю ачлыкъ болажакъ. ³²Тюш пиръавунгъа эки керен гёрюнгени Аллагъ къатты кюйде токъташып битгенни, узакъ къалмай Ол бары да ишлени яшавгъа чыгъаражагъын англата.

³³Гъали буса сен, пачам, англавлу ва гъакъыллы адамны айырып, Мисриге ёлбашчылыкъ этмеге сал. ³⁴Сен бютюн уьлкеге тергевчулени сал. Олар гележек берекетли етти де йыл халкъны къайтаргъан тюшюмюнден беш пай этгенде бир пайын жыйсын. ³⁵Олагъа будай жыйып, шагъарларда ону артгъа салып сакъламагъа ихтияр бер. ³⁶Шо кюйде Мисриде болажакъ ачлыкъны етти де йылына жыйылгъан ашлыгъы да болуп, уьлке ачлыкъдан оьлмежек!

Юсупну бютюн Мисрини гъакими эте

³⁷Пиръавун ва ону вазирлери Юсупну сёзлерин арив гёре.

³⁸— Дагъы булай адамны тапмагъа къыйын. Мунда Аллагъны ругъу бар! — дей пиръавун ювукъларына. ³⁹Сонг ол Юсупгъа булай дей:

– Аллагъ бу ишлени барын да сагъа ачыкъ этгени сенден англавлу ва гъакъыллы адам ёкъ экенни исбатлай. ⁴⁰ Бугюнден тутуп сен мени бары да еслигиме гъакимлик этежексен, халкъым да сагъа тынглажакъ. Сенден янгыз бир пача атым булан артыкъ болажакъман.

⁴¹ – Муна, мен сени бютюн Мисриге гъакимлик этмеге сала тураман! – дей пиръавун Юсупгъа. ⁴² Ол, мюгъюрю булангъы юзюгюн чечип, Юсупну бармагъына тагъа. Пиръавун огъар инг юккъа кетенден этилген опуракълар гийдире ва бойнуна алтын шынжыр тагъа. ⁴³ Ол Юсупгъа пачалыкъдагъы экинчи адамны атарбасын бере. Юсуп шо атарбагъа минип барагъанда, ону алды булан: «Юсупгъа баш ийигиз», – деп кычыра болгъан. Шолай пиръавун Юсупну бютюн Мисрини гъакими эте.

⁴⁴ – Муна, мен, пиръавун, буюра тураман. Бугюнден сонг сенден ихтиярсыз бютюн Мисри топурагъында бирев де не къолун, не бутун шытырлатмажакъ! – дей ол Юсупгъа. ⁴⁵ Пиръавун Юсупгъа Сапнат-Панеагъ деп янгы ат къоя. Огъар Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусу Потипераны кызы Аснатны къатын этип бере. Юсуп Мисриге гъакимлик этмеге башлай.

⁴⁶ Пиръавунгъа къуллукъ этмеге башлагъанда, Юсупгъа отуз йыл бола болгъан. Юсуп, пиръавунну янындан гетип, бютюн Мисри элни айланмакъ учун ёл чыгъа. ⁴⁷ Берекетли етти йылны узагъында топуракъ мол тюшюм берип тура. ⁴⁸ Шо йылларда Мисриде жыйылгъан бары да ашлыкъны Юсуп шагъарлагъа пайлап бере. Ол гъар шагъаргъа айланасындагъы авлакълардан къайтарылгъан ашлыкъны пайлап бере. ⁴⁹ Юсуп денгиздеги къайыр бюртюклени санавудай кёп ашлыкъ жыя, гъатта гысабын юрютмейген де болуп къала, неге тюгюл оьлчеп билип де болмай.

⁵⁰ Ач йыллар гелип битгенче, Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусуну кызы Аснат Юсупгъа эки улан таба. ⁵¹ Биринчи уланына Юсуп Манасса* деп къоя. Шо ат «Аллагъ магъа бары къыйынлыкъларымны ва ата ожагъымны унутма къойду» деген затны англата болгъан. ⁵² Экинчи уланына буса Апрайим* деп

^{41:51} *Манасса* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «унутмакъ» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

^{41:52} *Апрайим* – бу атны айтылышы ягъуди тилдеги «тюшюмлю» деген сёзню айтылышына ошашлы геле.

къоя. Шо ат «Аллагъ мен азап чегеген топуракъда мени емиш береген этди» деген маънаны англата болгъан.

⁵³ Мисрини берекетли етти йылы тамамлана. ⁵⁴ Юсуп да айтгъан кюйде, ачлыкъны етти йылы етишип геле. Шо ачлыкъ бары да элlege яйыла, Мисриде буса ашлыкъ болгъан. ⁵⁵ Ачлыкъ гелип, мисрилилер пиръавундан аш тилеме башлагъанда, ол: «Юсупну янына барыгъыз, ол не айтса, шону этип туругъуз», – дей. ⁵⁶ Савлай дюнья ачлыкъгъа тарый. Юсуп, гъамарланы ачып, мисрилеге ашлыкъны сатмагъа башлай, неге тюгюл Мисриде ачлыкъ баргъан сайын гючленип тербей. ⁵⁷ Мисриге, Юсупну янына, сатып ашлыкъ алмакъ учун хоншу уьлкелерден де гелип тура. Неге тюгюл, ачлыкъ бютюн дюньяны къуршап алгъан болгъан.

Юсупну агъалары Мисриге ёл чыгъа

42 ¹ Якъуб, Мисриде ашлыкъ барны эшитип, уланларына: – Бир-биригизге неге къарап токътагъансыз? ² Мисриде ашлыкъ бар дейлер. Барыгъыз шонда, ачдан оьлмес учун, сатып ашлыкъ алып гелигиз, – деп де айтып, оланы узата.

³ Юсупну он да агъасы Мисриге ашлыкъ алмакъ учун ёл чыгъа. ⁴ Юсупну бир анадан тувгъан иниси Буньяминни буса Якъуб, огъар да бир балагъ гелип къалар деп къоркъуп, йибермей къоя. ⁵ Исрайылны уланлары башгъа халкълар булан Мисриге ашлыкъ алмагъа геле, неге тюгюл ачлыкъ бютюн Канъан топуракъгъа кьопгъан болгъан.

⁶ Олар гелген уьлкени гъакими буса Юсуп болгъан, ашлыкъны да ол сата болгъан. Агъалары, ювукъ гелип, ону алдында тобукъдан туруп, баш уралар. ⁷ Юсуп, оланы гьргендокъ, таный. Тек оьзюн ят адам йимик тутуп, олагъа:

– Къайдан гелгенсиз? – деп къатдырып сорай.

– Канъандан гелгенбиз, ашлыкъ алмагъа, – деп жавап бере олар.

⁸ Юсуп агъаларын таныса да, олар танымагъан чы дагъы ону!

⁹ Юсуп, агъаларыны гъакъындагъы тюшлерин эсине алып, олагъа:

– Сиз тынчыларсыз. Бизин топуракъны осал ерлерин тергеп билмеге гелгенсиз, – дей.

¹⁰ – Ёкъ, бийибиз! Биз, сени къулларынг, ашлыкъ алмагъа гелгенбиз. ¹¹ Биз агъа-инилербиз, бир атаны яшларыбыз. Биз, сени къулларынг, тынчылар тюгюлбюз, намуслу адамларбыз! – деп жавап бере олар.

¹² – Тюгюл, сиз бизин топуракъны осал ерлерин билмек учун гелгенсиз, – дей Юсуп.

¹³ – Биз, сени къулларынг, он эки агъа-ини бар эдик. Биз барыбыз да Канъанда яшайгъан бир атадан тувгъан яшлар эдик. Гиччибиз гъали атабыз булан. Бирибиз буса ёкъ, – деп жавап бере олар.

¹⁴ – Муна, мен айтдым чы. Сиз тынчыларсыз. ¹⁵ Тек биз сизин тергежекбиз. Пиръавунну яшаву булан ант эте тураман: гиччи инигиз гелмей туруп, сизин мундан чыкъмагъа къоймажакъ. ¹⁶ Ону артындан арагъыздан биригизни йиберигиз, къалгъанларыгъызны буса къаравулла сакълап туражакъ. Шо заман къарарбыз, тюзмю экен сиз айтагъан хабарлар. Тюгюл буса, пиръавунну яшаву булан ант эте тураман: сиз тынчыларсыз! – дей Юсуп. ¹⁷ Юсуп оланы уьч гюнге туснакъгъа сала.

¹⁸ Уьчюнчю гюн Юсуп олагъа:

– Мен айтагъан кюйде этсегиз, сиз сав къалажакъсыз, неге тюгюл мен Аллагъдан къоркъаман. ¹⁹ Эгер сиз гертилей де намуслу адамлар бусагъыз, биригиз туснакъда къалсын. Къалгъанларыгъыз буса, ач къалып турагъан ожакъларыгъызгъа барып, ашлыкъ етишдирип, ²⁰ гиччи инигизни де алып, мени яныма къайтыгъыз. Эгер сёзлеригиз тюз болуп чыкъса, сиз оьлмежексиз, – дей. Олар рази бола.

²¹ – Бу бизге инибиз саялы гелип турагъан жазадыр! Инибиз чегип турагъан азапланы гёрсек де, ол бизге нечакъы ялбарса да, огъар языкъсынмадыкъ. Муна, гъали бизин башыбызгъа да балагъ гелди! – дей олар бир-бирине.

²² Раубим олагъа булай дей:

– Мен сизге: «Яшгъа зарал этмегиз», – деп айтмагъан эдимми дагъы? Амма сиз тынгламадыгъыз. Гъали буса биз ону тёгюлген къаны учун жавапгъа тартылып турабыз.

²³ Агъалар Юсуп оьзлени лакъырын англап турагъанны билмей. Неге тюгюл, Юсуп олар булан тилмачдан таба сёйлей болгъан. ²⁴ Юсуп буса, бир якъгъа да тайып, йылап ала. Сонг

къайтып гелип, янгыдан олар булан сёйлей. Сонг ол, Симон-ну айырып, агъаларыны гёз алдында ону байламагъа буйрукъ бере.

Юсупну агъалары Канъангъа къайта

²⁵ Сонг Юсуп къуллукъчуларына агъаларыны къапларын ашлыкъдан толтурмагъа ва оланы гъарисини къабына озюню гюмюшюн къайтарып салмагъа, къошуп ёлда ашамакъ учун аш да салмагъа буюра. ²⁶ Агъалар, ашлыкъны эшеклеге де юклеп, уьюне багъып ёл чыгъа. ²⁷ Гече ял алма токътагъанда, оланы бириси эшекге ем бермеге деп къабын ачып къарай. Къараса — гюмюшю къапны башында салынып тура!

²⁸ — Гюмюшюм магъа къайтгъан! — дей ол агъа-инилерине.
— Муна къапны устьюнде салынып тура!

Оланы къоркъуп жаны гете. Къоркъмакълыкъдан олар бир-бирине:

— Аллагъ бизге этеген недир? — деп сорай.

²⁹ Канъангъа, атасыны янына къайтып, агъа-инилер огъар озълеге болгъан бары да затны хабарлай:

³⁰ — Шо уьлкеде гъакимлик этеген адам бизин булан къатты кюйде сёйледи, бизин тынчылар деп гысаплады. ³¹ Биз намуслу адамлар экенибизни, тынчылар тюгюлюбюзню, ³² бир атадан тувгъан он эки агъа-ини бар экенибизни, бир инибиз буса ёкъ болгъанын, гиччибиз буса атабыз булан Канъанда экенни айтдыкъ. ³³ Амма ол бизге булай деди: «Мен сиз тюз айтгъан-ны-айтмагъанны тергеп къаражакъман. Биригизни мунда къоюп тураман, къалгъанларыгъыз буса ач къалып турагъан ожакъларыгъызгъа ашлыкъ етишдиригиз. ³⁴ Тек гиччи инигизни де алып, мени яныма къайтып гелигиз. Шо заман мен сиз тынчылар тюгюл, намуслу адамлар экенигизге инанажакъман. Инигизни де йибережекмен, сизге де топурагъыбызда эркин айланма ихтияр бережекмен».

³⁵ Олар къаплардагъы затларын чыгъарма башлай. Гъарисини къабындан гюмюшю булангъы туюню чыгъып геле. Шону гёргенде, атаны ва агъа-инилени уллу къоркъув къуршап ала.

³⁶ Якъуб олагъа:

– Мени сиз уланларымдан бирини артындан бирин магърюм этип турасыз. Юсуп ёкъ, Симон ёкъ. Энни Буньяминни де алып гетмеге турасыз. Бары да балагълар мени башыма геле! – дей.

³⁷ Раубим атасына:

– Эгер мен Буньяминни къайтарып алып гелмесем, мени эки уланымны оьлтюрмеге боласан. Огъар мен жаваплы болайым, мен ону къайтарып алып гележекмен, – дей.

³⁸ – Ёкъ, уланым сизин булан гелмежек. Ону агъасы оьлген, магъа биргине-бир Буньямин къалгъан. Эгер ёлда огъар бир зат болуп къалса, мен шо ишни гётерип болмажакъман: сиз мени, башы ап-акъ болгъан къартны, къайгъыгъа да батдырып, къабургъа гийирежексиз, – дей Якъуб.

Агъалар Буньямин де булан Мисриге ёл чыгъа

43 ¹Тек ачлыкъ бирден-бир гючленип тербей. ² Мисриден гелтирген ашлыкъ битген сонг, атасы уланларына:

– Дагъы да бираз ашлыкъ гелтиригиз, – дей.

³ Ягъуда булай жавап бере:

– Шо адам бизге гиччи инибизни гелтирмей туруп, оьзюню гёзюне де гёрюнемсин деп къатты кюйде бுவарды. ⁴ Эгер ону бизин булан йиберсенг, сагъа ашлыкъ алма баражакъбыз.

⁵ Йибермесенг, биз бармажакъбыз. Шо адам гиччи инибизсиз оьзюню гёзюне де гёрюнегиз деп бுவарды.

⁶ – Не эте эдигиз мени башыма бу балагъны гелтирип? Сизин дагъы да инигиз барны айтып не эте эдигиз? – дей Исрайыл.

⁷ Олар булай жавап бере:

– Шо адам бизин гъакъыбызда, къардашларыбызны гъакъында кёп соравлар берип турду. Ол атабыз савму деп, дагъы да агъа-инилеригиз бармы деп сорады. Биз буса жавап берип турдукъ. Ол гиччи инибизни гелтир деп буйрукъ этер деп кимни эсине геле эди дагъы?

⁸ Ягъуда атасы Исрайылгъа булай дей:

– Инибизни бизин булан йибер, биз гетейик. Шолай этсек, барыбыз да сав къалажакъбыз, ачлыкъдан биз де, сен оьзюнг де, бизин яшларыбыз да, бирибиз де оьлмежекбиз. ⁹ Инибизге мен жаваплы болажакъман, ону гъайын этмеге сёз де бермен. Эгер

мен ону сагъа къайтарып гелтирмесем, олюп къалгъынча, сени алдынгда айыплы къалажакъман. ¹⁰ Эгер биз чалт айлангъан бусакъ, эки керен барып да гележек эдик!

¹¹ Исрайыл булай дей:

— Шолай болгъан сонг, мен айтагъанны этигиз. Бизин топуракъ не зат булан бай буса, къапларыгъызны шо затлардан толтуруп, шо адамгъа элтигиз: балгъамны, балны, атир ийисли сыламаланы, къозну, бадамны. ¹² Къапларыгъызгъа салгъанларын къайтармакъ учун, гюмюшню эки керен артыкъ алыгъыз. Балики, олар янгылыш болгъандыр. ¹³ Буньяминни сизин булан алып, шо адамны янына къайтып барыгъыз. ¹⁴ Симон булан Буньяминни йиберсин деп, Къудратланы Еси Аллагъ шо адамны сизге бакъгъан якъда рагъмулу этсин дагъы! Эгер мен оланы олюмюню къайгъысын гёрме тарыкъ бусам, шолай болуп къалсын.

¹⁵ Агъа-инилер савгъатлар гъазир эте, алдагъы гезикден эсе бу гезик гюмюшню эки керен артыкъ этип ала. Мисриге гелип, Юсупну алдында токътай. ¹⁶ Олар булан Буньямин де барын гёргенде, Юсуп баш къуллукъчусуна:

— Бу адамланы мени уюме элтип, нечакъы тарыкъ буса гъайван да союп, аш гъазирлеп тур. Бугюн тюш ашны олар мени булан ашажакъ, — дей.

¹⁷ Юсупну буйругъуна гёре, баш къуллукъчу оланы Юсупну уюме алып юрой. ¹⁸ Тек агъа-инилер, озлени алып барагъанда къоркъуп, бир-бирине:

— Бизин шонда алда къапларыбыздан чыкъгъан гюмюш саялы элте! Олар, бизин устюбюзге чабып, тутуп, къул этежек, эшеклерибизни чыгъарып алажакъ! — дей.

¹⁹ Уйню посагъасына етишгенде, олар баш къуллукъчугъа булай дей:

²⁰ — Бийибиз, ярай буса, бизин айтмагъа къой! Биз мунда алда бир керен ашлыкъ алмагъа гелген эдик. ²¹ Къайтагъан ёлубузда буса, гече ял алмакъ учун ятгъанда, къапларыбызны ачып къарадыкъ. Гъарибизни къабыбызны башында ашлыкъ учун берилген гюмюшлерибиз салынып табылды. Шо гюмюшню биз къайтарып гелтиргенбиз. ²² Дагъы да ашлыкъ алмакъ учун да гюмюш гелтиргенбиз. Биз шо гезик къапларыбызгъа гюмюшню ким салгъанны билмейбиз.

²³ – Парахат болугъуз. Къоркъмагъыз. Сизин къапларыгъыз-гъа шо гюмюшню Аллагъыгъыз, атагъызны Аллагъы салды. Гюмюшюгюз шо заман магъа бары да етишген эди! – дей олагъа баш къуллукъчу. Ол Симонну агъа-инилени янына чыгъара.

²⁴ Сонг оланы барын да Юсупну уьуне чакъырып, аякъларын жувмакъ учун сув гелтире ва эшеклерине ем сала. ²⁵ Агъа-инилер, савгъатларын да онгарып, тюшге Юсупну къаравуллап токътай. Олагъа озлер тюш ашны мунда ашажагъы гъакъда айтылгъан болгъан. ²⁶ Юсуп уьуне къайтгъанда, огъар гелтирген савгъатларын бере ва ону алдында тобукъдан туруп, баш ура. ²⁷ Юсуп, олагъа салам берип:

– Магъа озьюню гъакъында хабарлагъан атагъызны кюю нечикдир? Ол савму? – деп сорай.

²⁸ – Сени къулунг болгъан атабыз сав-саламат, – деп жавап бере агъа-инилер ва ону алдында бирдагъы да тобукъдан туруп, баш ура.

²⁹ Юсуп, къарап, иниси Буньяминни гөрюп, булай дей:

– Буму сиз магъа айтгъан гиччи инигиз? Сагъа Аллагъны рагъмусу болсун, балам! ³⁰ Юреги инисине бакъгъан якъда сюювден толуп, Юсуп йылап йибермеге аз къала. Тезлик булан башгъа уйге чыгъып, шонда йылап ала.

³¹ Сонг жувунуп, къайтарып къонакъланы янына геле ва озьюн къолгъа алып, аш салмагъа буюра. ³² Аш Юсупгъа айры, къонакълагъа айры, мисрилилеге айры салына. Неге тюгюл, мурдар болмагъа суймейли, мисрилилер исрайыллылар булан бирче ашамай болгъан. ³³ Агъа-инилени Юсупну алдында гезик булан, уллусундан башлап, гиччисине ерли олтурта. Олар, шо-гъар тамаша болуп, бир-бирине къарай. ³⁴ Юсуп олагъа озьюню тепсисинден ашлар йибере. Буньяминге буса озгелеринден беш керен артыкъ бере. Олар Юсуп булан тойгъунча ашап-иче.

Юсупну тас болгъан гюмюш аягъы

44 ¹ Юсуп баш къуллукъчусуна:

– Оланы къапларын, нечакъыны алып гетип бола буса, шончакъысын ашлыкъдан толтур. Гъарисини къабыны башына къайтарып озьюню гюмюшюн сал. ² Гиччисини къабына

буса гюмюшю булан бирче мени гюмюш аягъымны да сал, — дей. Баш къуллукъчу Юсуп айтгъан кюйде эте.

³Танг вакътиде къонакъланы эшеклери де булан ёлгъа сала.

⁴Агъа-инилер шагъардан чыгъа. Тек олар ариге гетип де битгинче, Юсуп баш къуллукъчусуна булай дей:

— Тез оланы артындан етиш! Етишгенде буса, булай айт: «Неге яхшылыкъгъа яманлыкъ этдигиз? ⁵Неге бийимни гюмюш аягъын урладыгъыз? Шо чу ону пал салагъан, ичеген аягъы. Намарт иш этгенсиз сиз!»

⁶Баш къуллукъчу, оланы артындан да етишип, объюне буюргъан сёзлени айта. ⁷Агъа-инилер булай жавап бере:

— Бийибиз, сен неге шолай сёзлени айтасан? Биз, сени къулларынг, шолай ишни этип болармы эдик дагъы? ⁸Биз чи къапларыбыздан чыкъгъан гюмюшню де Канъандан тутуп шунда ерли къайтарып гелтирген эдик! Биз сени бийингни гюмюшюн яда алтынын урлап не этейик? ⁹Эгер де урлангъан аякъ бизин бирибизден чыгъып къалса, ону оьлтюрюп къойсун, биз буса бийинге къулла болуп къаларбыз.

¹⁰— Яхшы, сиз айтагъан кюйде болсун. Тек урлангъан аякъ кимден чыкъса, ол къул болуп къалажакъ, оьзгелер буса паракъат кюйде гетежек, — деп жавап бере баш къуллукъчу.

¹¹Агъа-инилер, алгъасавлу кюйде къапларын да ерге салып, оланы башларын чече. ¹²Баш къуллукъчу оланы уллусундан башлап гиччисине ерли барын да тюнтюп чыгъа. Аякъ Буньяминден табылып къала. ¹³Агъа-инилер къайгъырмакъны гючлююгюнден опуракъларын йыртып пара-пара эте ва эшеклерин янгыдан ерлеп, шагъаргъа къайта.

¹⁴Ягъуда агъа-инилери де булан гелгенде, Юсуп уйде болгъан. Олар Юсупну алдында тобукъдан туруп баш ура. ¹⁵Юсуп буса олагъа:

— Сиз этген недир? Мени йимик адамланы пал салма пагъмусу болагъанны билмейми эдигиз? — дей.

¹⁶— Не айтайыкъ биз бийибизге? Нечик жавап къайтарайыкъ? Айыбыбызны нечик жувайыкъ? Бизин айыбыбыз Аллагъны алдында ачылып къалды. Бугюнден сонг биз барыбыз да — объюнде аякъ табылгъан да, оьзгелер де — бийибизни къулла-рыбыздыр, — дей Ягъуда.

17 – Ёкъ. Мен шолай этмежекмен! Аякъ кимден табылгъан буса, ол мени къулум болажакъ, сиз буса паракхат атагъызны янына къайтыгъыз, – дей Юсуп.

Ягъуда Буньямин саялы ялбара

18 Шо заман Ягъуда, Юсупну янына гелип, булай дей:

– Бийим, магъа, сени къулунга, сёйлемеге ихтияр бер. Магъа ачувланма, бийим! Сен чи объюнг де бир пиръавун йимиксен! 19 Сен, бийибиз, бизге: «Атагъыз да, дагъы агъа-инигиз де бармы?» – деп сорагъан эдинг. 20 Биз сагъа атабыз сав, тек къарт деп, ону дагъы да гиччи уланы бар деп жавап берген эдик. Бу ону къарт чагъында болгъан авлети. Ол анасындан тувгъан авлетлерден янгыз къалгъан, ону агъасы да оьлген. Атабыз ону бек сюе. 21 Сен де бизге гиччи инибизни гелтирмекни талап этген эдинг. 22 Биз сагъа, бизин бийибизге, эгер ол атасындан айрылса, ону атасы оьлюп къалажагъын айтгъан эдик. 23 Тек сен бизге: «Гиччи инигизсиз дагъы гёзюме гёрюнмегиз», – деген эдинг.

24 Биз уйге, сени къулунг болгъан атабызны янына къайтгъанда, огъар сени сёзлерингни етишдирдик, бийим. 25 Атабыз янгыдан бираз ашыкъ гелтиригиз дегенде буса, 26 биз гиччи инибизсиз бармажагъыбызны, осуз сени гёзюнге гёрюнме де ярамайгъанны айтып бердик. 27 Атабыз да бизге булай деди: «Къатыным магъа эки улан тапгъанны сиз де билесиз. 28 Бири гетди мени янымдан. Шексиз кюйде, къыр жанлар ону паралап къойгъандыр, неге тююл шондан берли мен ону гёрмегенмен. 29 Гъали экинчисин де алып гете турасыз. Огъар да бир зат болуп къалса, мен ону гётерип болмажакъман: сиз мени, башы ап-акъ болгъан къартны, къайгъыгъа да батдырып, къабургъа гийирежексиз».

30 Атабызны шонча бек сюеген уланын да къоюп, мен нечик уйге къайтмагъа боларман? 31 Атабыз бизин булан инибиз ёкъну гёргендокъ, оьлюп къалажакъ. Атабыз, сени къулунг, акъсакъаллы къарт, биз саялы къайгъыра туруп, ахыратгъа гёчежек! 32 Мен, сени къулунг, инибиз къайтажакъгъа атама ант этдим. Эгер ону уйге къайтарып гелтирмесем, атамны алдында

айыплы кьалажакъман. ³³ Шо саялы ону орнуна мунда мен, сени кьулунг, кьалайым! Инибиз буса агъалары булан кьайтып гетсин. ³⁴ Атамны янына осуз мен нечик кьайтып боларман? Мен атамны кьайгысын гёрме болмажакъман!

Юсуп объю ким экенин ачыкъ эте

45 ¹ Юсуп, кьуллукъчуларыны арасында дагъы чыдап болмай:

– Барыгъыз да чыгъыгъыз! – деп кычыра. Янындан бары да халкъ тайгъан сонг, Юсуп агъаларына, инисине объю ким экенин ачыкъ эте. ² Ол шонча да гючлю йылай чы, гьатта мисрилилер эшитип, хабарны пиръавунгъа етишдире.

³ – Мен Юсупман. Атабыз сав-саламатмы? – дей ол агъаинилерине. Олар буса, бир сёз де айтма болмай токътап кьала, неге тюгюл бек кьоркъа. ⁴ – Ювукъ гелигиз, – дей Юсуп. Агъаинилери ювукъ геле. Юсуп булай дей:

– Мен Юсупман. Сиз мени Мисриге сатгъан инигизмен. ⁵ Тек шо ишигиз саялы кьыйналмагъыз, гьёкюнмегиз. Мени мунда сизин кьутгъармакъ учун Аллагъ йиберди. ⁶ Ачлыкъ узатылып турагъаны эки йыл бола. Дагъы да беш йылны узагъында не сюрюв, не орув болмажакъ. ⁷ Ер юзюнде сизин гъайран кюйде кьутгъарсын, наслуларыгъыз сав кьалсын учун, мени мунда сизден алда Аллагъ йиберди. ⁸ Тап шо кюйде, сиз тюгюл, мунда мени Аллагъ йиберди. Ол мени пиръавунну маслагъатчысы, ону бары да еслигини бийи, бютюн Мисри топуракъгъа гьаким этди.

⁹ Атамны янына алгъасагъыз, огъар булай айтыгъыз: «Сени уланынг Юсуп шулай айта: Аллагъ мени бютюн Мисриге гьаким этди. Тезлик булан мени яныма етиш. ¹⁰ Сен уланларынг, уланларынгны яшлары булан, бары гъайван-малынг, бары мал-матагъынг булан мени ювугъумда, Гошен топуракъда ерлешерсен. ¹¹ Шонда мен сени яшавунгну не сен, не сени ожагъынг, не сени гъайван-малынг тарчыкъгъа тарымагъан кюйде онгаражакъман, неге тюгюл энниден сонг дагъы да беш йыл ачлыкъ болуп туражакъ».

¹² Юсуп булай давам эте:

— Сиз де, иним Буньямин де сизин булан мен, сизин инигиз, сёйлейгенни оьзюгюз гёрюп турасыз чы. ¹³ Атама Мисриде мени нечик абурум барны, шунда гёрген бары да затны гьакъында хабарлагъыз. Тезлик булан атабызны мунда гелтиригиз.

¹⁴ Ол иниси Буньяминни къучакълап йылай. Ону къучакълап, Буньямин де йылай. ¹⁵ Сонг Юсуп, йылай туруп, бары да агъаларын да къучакълай, оьбе. Сонг олар ону булан сёйлемеге башлай.

¹⁶ Пиръавунгъа Юсупну агъалары, иниси гелген деген хабар етише. Пиръавун ва ону вазирлери сююне. ¹⁷ Пиръавун Юсупгъа булай дей:

— Агъаларынга, ининге эшеклерин де ерлеп, Канъангъа барсын деп айт. ¹⁸ Атагъызны ва оьзлени агълюлерин гелтирсин. Мен олагъа Мисриде бар бары да тизив затны бережекмен. Бизин топуракъны берекетинден леззет алсын! ¹⁹ Олагъа Мисриден яшлар, къатынлар учун атарбалар алсын деп айт. Олар оьзлер булан атасын да гелтирсин. ²⁰ Олар шонда къалгъан малматагъыны гьакъында ойлашмасын. Мунда оланы Мисриде бар инг тизив ниъматлары болажакъ!

²¹ Исрайылны уланлары шолай эте. Юсуп олагъа пиръавун буюргъан кюйде атарбалар, ёлгъа азыкъ ²² ва гъарисине янгы гийим бере. Буньяминге буса ол уьч юз гюмюш акъча ва беш янгы гийим бере. ²³ Ол атасына, он эшекге де юклеп, Мисрини ниъматларындан йибере. Дагъы да он эшекге юклеп, ёлгъа ашлыкъ, экмек ва башгъа азыкъ йибере. ²⁴ Ол, агъалары, иниси булан савболлаша туруп, булай дей:

— Ёлда эришмегиз!

²⁵ Олар, Мисриден чыгып, атасыны янына Канъангъа къайта.

²⁶ — Юсуп сав. Ол гъали бютюн Мисриге гьакимлик этип тура, — дей олар Якъубгъа. Якъубну юреги титиреп гете. Ол инанып битмей. ²⁷ Амма уланлары огъар Юсупну сёзлерин айтып бере. Ол Юсуп оьзюн гелтирсин деп йиберген атарбаланы оьзюню гёзлери булан гёре. Шо заман Исрайыл, ругъланып йиберип:

²⁸ — Яхшы, буса! Уланым Юсуп гъали де савму? Мен оьлгюнче, барып ону булан гёрюшейим, — дей.

Якъуб бары да наслусу булан Мисриге ёл чыгъа

46¹ Исрайыл, бары мал-матагъын да жыйып, ёлгъа тюше. Ол Бер-Шебагъа етишгенде, атасы Исгъакъны Аллагъына къурбан эте. ² Аллагъ гече бир гъайран гёрюнюште ону:

– Якъуб, Якъуб! – деп чакъыра.

– Мен мунаман, – дей Исрайыл.

³– Мен Аллагъман, сени атангны Аллагъыман. Къоркъмай, Мисриге бар, Мен шонда сенден таба бек уллу халкъны амалгъа гелтирежекмен. ⁴ Мисриге сени булан Мен Оъзюм гележекмен, шондан сени наслунгнуну Мен Оъзюм чыгъаражакъман. Юсуп оъз къоллары булан сени гёзлерингни ябажакъ, – дей Аллагъ.

⁵ Якъуб Бер-Шебаны къоюп гете. Исрайылны уланлары Якъубну, яшланы ва къатынгишилени пиръавун оъзлеге берген атарбалар булан алып юрюй. ⁶ Олар гъайван-малын ва Канъанда жыйгъан бары мал-матагъын да алып бара. Шолай Якъуб бары наслусу булан Мисриге гете. ⁷ Ол Мисриге оъзюню бары наслусун: уланларын, къызларын, оланы уланларын-къызларын – барын да гелтире.

⁸ Исрайылны Мисриге гёчген наслуларыны атлары булардыр. Якъуб ва ону уланлары. Якъубну биринчи уланы – Раубим. ⁹ Раубимни уланлары булардыр: Гъанок, Паллу, Гъасирун ва Карми. ¹⁰ Симонну уланлары булардыр: Ямуйыл, Ямин, Огъат, Якин, Согъар ва канъанлы къатынындан тувгъан уланы Шаул. ¹¹ Леви-ни уланлары булардыр: Гаршун, Кегъат ва Марари. ¹² Ягъуданы уланлары булардыр: Ир, Онан, Шела, Парес ва Зарагъ. Ир ва Онан Канъанда турагъанда гечине. Паресден буса Гъасирун ва Гъамул деген уланлар тува. ¹³ Иссакарны уланлары булардыр: Тула, Пувва, Йов, Шамрун. ¹⁴ Забулунну уланлары булардыр: Серет, Айлун, Ягълел. ¹⁵ Булар Якъубну Месопотамияда Лиядан тувгъан уланлары. Дагъы да Лиядан Дина деген къызы тувгъан. Уланлары-къызлары булан барысыны да санаву отуз уъч адам болгъан.

¹⁶ Гатны уланлары булардыр: Сипион, Гъагги, Шуни, Эсбон, Ири, Ароди, Аръили. ¹⁷ Аширни уланлары булардыр: Ямна, Ишва, Ишви ва Бариа. Оланы Сарагъ деген къызардашы да болгъан. Барияны Гъабир ва Малкийил деген уланлары болгъан. ¹⁸ Булар Якъубну Зилпадан тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву он алты адам болгъан. Зилпа – Лабан къызы Лиягъа берген къуллукъчусу.

¹⁹ Якъубну Рагылден болгъан уланлары булардыр: Юсуп ва Буньямин. ²⁰ Мисриде Гелиопол шагъарны дин къуллукъчусу Потипераны кызы Аснат Юсупгъа Манасса ва Апрайим деген уланланы таба. ²¹ Буньяминни уланлары булардыр: Бала, Бакар, Ашбил, Гера, Нааман, Эгъи, Рош, Муппим, Гъуппим ва Арат. ²² Булар Якъубну Рагылден тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву он дёрт адам болгъан.

²³ Данны Гъушим деген уланы болгъан. ²⁴ Напталини уланлары булардыр: Ягъсел, Гуни, Исир ва Шиллем. ²⁵ Булар Якъубну Валладан тувгъан наслуларыдыр. Барысыны да санаву етти адам болгъан. Валла – Лабан кызы Рагылге берген къуллукъчусу.

²⁶ Якъуб булан Мисриге гелгенлени санаву (ону тувра наслуларын, гелинлерин санамагъанда) алтмыш алты адам болгъан. ²⁷ Шондан алда Мисриде Юсупдан эки улан тува. Якъубну Мисриге гетген наслуларыны санаву етмиш адам болгъан.

Юсуп ва Якъуб ёлугъа

²⁸ Юсуп озлени Гошенде къаршыласын деп, Якъуб алды булан ону янына Ягъуданы йибере. Олар Гошенге етишгенде, ²⁹ атарбасын да егип, Юсуп шонда атасы Исрайылны алдына багъып тербене. Ол, атасыны алдына да гелип, ону къучакълап, бир хыйлы йылап ала.

³⁰ – Гъали энни сени сав гёрген сонг, мен оьлсем де къайырмайман, – дей Исрайыл.

³¹ Юсуп агъаларына, инисине ва атасыны ожагъындагъылагъа булай дей:

– Мен барып пиръавунгъа яныма Канъандан агъаларым, иним, савлай атамны ожагъы гелген деп айтажакъман. ³² Мен олар къойчулар, къойлар багъа деп, озлер булан гъайван-малын, мал-матагъын да гелтирген деп де айтажакъман. ³³ Сиз буса, сизге пиръавун не иш юрютегенигизни сорагъанда: ³⁴ «Биз, сени къулларынг, яш чагъыбыздан берли ата-бабаларыбыз йимик къойчуларбыз», – деп жавап беригиз. Шолай этсегиз, сизин Гошен топуракъда къояжакъ, неге тюгюл мисриликер къойлар багъагъан бары да адамланы мурдар эте деп гысаплай.

47 ¹Юсуп, пиръавунну янына гелип, огъар:
– Гъайваны-малы, мал-матагы да булан Канъандан мени атам, агъаларым, иним гелген. Гъали олар Гошен топуракъда токътап тура, – дей.

²Юсуп агъаларыны бешисин пиръавунну алдына гелтире.
³Пиръавун олагъа:

– Не иш юрютесиз? – деп сорай.

– Биз, сени къулларынг, ата-бабаларыбыз йимик къойчуларбыз. ⁴Биз бу элге бир гесекге яшама гелгенбиз. Неге тююл, Канъангъа уллу ачлыкъ къопгъан, шонда къойлар отлатма ерлер ёкъ. Бизге, сени къулларынга, Гошен элде ерлешмеге ихтияр бер, – дей олар.

⁵Пиръавун Юсупгъа булай дей:

– Сени янынга атанг, агъаларынг, ининг гелген. ⁶Бютюн Мисри сени алдында. Оланы бизин элибизни инг тизив ерлеринде ерлешдир. Булар Гошен топуракъда яшасын. Эгер сен оланы арасында къыйышывлу адамланы биле бусанг, оланы мени сиривлеримни сакълама сал.

⁷Сонг Юсуп пиръавунну алдына атасы Якъубну гелтире. Якъуб пиръавунну шабагъатлай. ⁸Пиръавун огъар:

– Сагъа нече йыл бола? – деп сорай.

⁹– Мен бу дюньяда яшайгъаным юз отуз йыл болуп тура. Шо кёп тююл, тек шо йыллар къыйын йыллар эди. Мени ата-бабаларым яшагъан йыллар булан тенглешдиргенде, шо йыллар бир зат да тююл, – деп жавап бере Якъуб. ¹⁰Якъуб, пиръавунну бирдагъы керен шабагъатлап, гете.

¹¹Оъюне пиръавун айтгъан кюйде, Юсуп атасын, агъаларын ва инисин Мисрини инг тизив еринде, Рагъамсес вилаятында ерлешдире ва олагъа шондан топуракъ бере. ¹²Атасына, агъасына, инисине ва савлай оъюню ожагъына Юсуп оланы санавуна гёре ашлыкъ берип тура.

Мисридеги ачлыкъ

¹³Мисриге ва Канъангъа къопгъан ачлыкъ шонча да гючлю бола чы, бу ерлерде ашлыкъ къалмай. ¹⁴Юсуп, ашлыкъны ерли халкъгъа сата туруп, Мисри ва Канъан топуракъларда бар бары да

гюмюшню пиръавунну хазнасына жыя. ¹⁵ Мисриде ва Канъанда бары да гюмюш битген сонг, мисрилилер, Юсупну янына гелип:

– Бизге ашлыкъ бер! Сени гёз алдында ачдан олюп къалайлыкъмы? Бизин гюмюшюбюз битди, – дей.

¹⁶ – Гюмюшюгюз битди буса, гъайван-малыгъызны гелтиригиз, ашлыкъны гъайван-малгъа алышдырарман, – дей Юсуп. ¹⁷ Олар гъайван-малын гелтире. Юсуп да ашлыкъны атлагъа, къойлагъа, эчкилеге, сыйырлагъа ва эшеклеге алышдырмагъа башлай. Шо йыл Юсуп ашлыкъны олагъа гъайван-малгъа алышдырып берип тура.

¹⁸ Олар, артындагъы йыл гелип, булай дей:

– Бийибиз, сенден яшырып не этейик, бизин бары да гюмюшюбюз ва гъайван-малыбыз сагъа гёчдю. Сагъа бермеге къаркъарабыздан ва топурагъыбыздан къайры бир затыбыз да къалмады. ¹⁹ Гертилей де, топурагъыбыз да булан бирче сени гёз алдында олюп къалайлыкъмы? Бизин ва бизин топурагъыбызны ашлыкъгъа алышдырып ал. Топурагъыбыз да булан бирче биз пиръавунну къуллары болуп къалайыкъ. Тек биз ачыбыздан олюп къалмасын учун, сен бизге урукъ бер, топурагъыбыз бошуна къалмасын.

²⁰ Шолай Юсуп пиръавунгъа Мисридеги бары да топуракъланы сатып ала. Бары да мисрилилер авлакъларын сатып бере, неге тюгюл ачлыкъ шолай гючлю болгъан. Пиръавун бютюн топуракъгъа ес болуп токъттай. ²¹ Юсуп Мисрини бары халкъын пачаны къуллары эте. ²² Юсуп янгыз дин къуллукъчуланы топуракъларын сатып алмай. Неге тюгюл, дин къуллукъчулагъа пиръавундан пай тие болгъан, олар да шо пайындан амал эте болгъан. Шо саялы олар озлени топуракъларын сатмай.

²³ Юсуп мисрилилеге булай дей:

– Тынглагъыз! Мен сизин авлакъларыгъызны ва сизин озюгюзню сатып алдым. Гъали урукъ алып, авлакълагъа чачыгъыз. ²⁴ Энниден сонг тюшюмюгюзню беш пайындан бир пайын пиръавунгъа берерсиз. Къалгъан дёрт пайын буса урукъгъа да, озюгюзге де – уюгюздегиле, яшларыгъызгъа – ашамагъа къоярсыз.

²⁵ – Сен бизин олюмден къутгъардынг! Сен бизге рагъму этдинг, бийибиз. Энниден сонг биз пиръавунну къулларыбыз, – деп жавап бере мисрилилер.

²⁶ Юсуп токъташдыргъан къайда Мисриде буссагъат да юрюлюп тура: пиръавунгъа тюшюмню беш пайындан бир пайы бериле. Пиръавун янгыз дин къуллукъчуланы топуракъларына ес тюгюл.

Якъубну тилевю

²⁷ Исрайыллылар Мисриде, Гошен топуракъда ерлеше. Олар шонда топуракълагъа ес бола ва шонда оланы яшлары тувуп, артып тербей. ²⁸ Якъуб Мисриде он етти йыл яшай. Савлай алгъанда буса, юз къыркъ етти йыл яшай.

²⁹ Ол оьлмеге заманы етишгенде, Юсупну чакъырып, булай дей:

– Магъа рагъму эт, бутума да тийип, тилевюмню кютежекге ант эт: мени Мисриде гёмюп къойма! ³⁰ Мен оьлгенде, мени Мисриден алып гетип, ата-бабаларымны къабурунда гём.

– Сен айтгъан кюйде этермен, – деп жавап бере Юсуп.

³¹ – Ант эт, – дей Исрайыл. Юсуп ант эте. Тёшекде ятып турагъан Исрайыл башын ие.

Якъуб Манассаны ва Апрайимни шабагъатлай

48 ¹ Шо агъвалатлардан сонг бираз заман оьтюп, Юсуп, атасы авругъанны эшитип, уланлары Манассаны ва Апрайимни де алып, ону янына геле. ² Якъубгъа:

– Уланынг Юсуп геле тура, – деп билдире. Якъуб, гючюн-къуватын да жыйып, ятгъан еринде олтура ³ ва Юсупгъа булай дей:

– Канъан топуракъдагъы Луз шагъарда магъа Къудратланы Еси Аллагъ гёрюндю. Ол, мени шабагъатлай туруп: ⁴ «Мен сагъа наслу бережекмен ва сени артдыражакъман, сенден таба хыйлы халкъланы амалгъа гелтирежекмен. Бу топуракъны сени наслуларынга даимликге есликге бережекмен», – деп айтды.

⁵ Якъуб булай давам эте:

– Мен Мисриге гелгинче, сени Апрайим, Манасса деген уланларынг тувду. Гъали энни сени уланларынг меники болажакъ. Олар Раубим, Симон булан бир тенг болажакъ. ⁶ Олардан сонг тувгъан уланларынг буса сеникидир, тек олар оьзлени

варислик пайларын агъаларыны пайларындан таба алажакъ.
⁷ Мен Месопотамиядан къайтагъанда, Кангъан топуракъда, Эпратаны ювугъунда къатыным Рагъил гечинди. Ону шонда, гъали Байтлагъам деп айтылагъан Эпратагъа барагъан ёлда, гёмдюм.

⁸ Исрайыл, Юсупну уланларына къарап:

– Булар кимлердир? – деп сорай.

⁹ – Булар Аллагъ магъа Мисриде берген уланларым, – деп жавап бере Юсуп.

– Оланы магъа ювукъгъа гелтир, мен оланы шабагъатлайым, – дей Якъуб.

¹⁰ Къартлыгъындан Исрайылны гёзлери бек осал гёре болгъан. Юсуп яшларын ону янына гелтире. Исрайыл, яшланы къучакълап, оьбе. ¹¹ Ол Юсупгъа булай дей:

– Мен сени гёермен деп умут да этмей эдим, тек Аллагъны яхшылыгъындан сени яшларынгни да гёрдюм.

¹² Юсуп, Исрайылны тобукъларында олтургъан яшланы да алып, атасыны алдында тобукъдан туруп баш ура. ¹³ Уланларын Исрайылны алдына гелтиргенде, Апрайим Юсупну онг янында (Исрайылны буса сол янында), Манасса буса сол янында (Исрайылны онг янында) болгъан. ¹⁴ Тек Исрайыл онг къолун гиччиси Апрайимни башына сала, сол къолун буса уллусу Манассаны башына сала. Шоллукъда Исрайылны къоллары чатыраш салынып къала.

¹⁵ Исрайыл Юсупгъа булай дей:

– Оьзюню алдында аталарым Ибрагъим, Исгъакъ
яшагъан

Аллагъым бу яшланы шабагъатласын.

Гъар заман да, бугюнге ерли де

мени Къойчумдай болгъан Аллагъым,

¹⁶ бары яманлыкълардан мени Къутгъаргъан

Малайик бу яшланы шабагъатласын.

Мени атым ва аталарыбыз Ибрагъимни,

Исгъакъны атлары шо улангъашлардан таба яшап

къалсын.

Олагъа кёп наслулар болсун.

¹⁷ Юсуп, атасы онг кьолун Апрайимге салгъанны гёрюп, бу ишге рази болмай. Манассаны башына салмакъ учун, ол атасын кьолун тутта.

¹⁸ – Ол тюгюл, атам. Муна биринчи уланым, онг кьолунгну ону башына сал, – дей Юсуп.

¹⁹ – Билемен, уланым. Манассадан да уллу халкъ амалгъа гележек. Амма гиччиси Апрайим оър чыгъажакъ, ону наслуларындан кёп халкълар амалгъа гележек, – дей Исрайыл.

²⁰ Шо гюн Исрайыл оланы булай шабагъатлай:

– Исрайыллылар бир-бирин сизин атларыгъыз булан шабагъатлай туруп: «Аллагъ сени Апрайим йимик, Манасса йимик этсин дагъы», – деп айтажакъ.

Шолай Исрайыл Апрайимни даражасын Манассадан артыкъ эте.

²¹ Сонг Исрайыл Юсупгъа:

– Мен узакъ кьалмай олежекмен. Тек Аллагъ сизин булан болуп туражакъ, сизин аталарыгъызны топуракъларына къайтаражакъ. ²² Мен сагъа агъаларынгдан, инингден артыкъ затны бермен: Шекем тавну бермен. Мен ону амурлулардан кылычымны, огъумну гючю булан алгъанман, – дей.

Якъуб уланларын шабагъатлай

49 ¹ Якъуб, уланларын да чакъырып, булай дей:

– Жыйылыгъыз, сизге гележекде не болажакъны айтып берейим.

² Жыйылып тынглагъыз, мени уланларым.

Атагъыз Исрайылгъа тынглагъыз!

³ Раубим, мени биринчи уланым, мени къуватым, эргишилик къуватымны башлапгъы емиши, намусда, къудратда барындан да оърдеги!

⁴ Амма сен ташгъын сувлардай къавгъалап айландынг, сен дагъы биринчи болмажакъсан.

Атангны орунлугъуна гирип, мени ятивумну биябур этдинг!

⁵ Симон, Леви – агъа-инилер, оланы кылычлары вагъшиликни савутудур!

- 6 Мен олар булан тилбир болмажакъман,
оланы жыйыны булан да гьеч аралыгъым
болмажакъ.
Олар, къазапланып, адамланы оьлтюрдю
ва йыбанч учун оьгюзлени паралады.
- 7 Налат болсун оланы шо вагыши оьчлюгюне
ва шо къагърулу къазапланывуна!
Оланы Якъубну уланларыны арасында яйып
къояжакъман,
Исрайылны уланларыны арасында чачып
къояжакъман!
- 8 Ягъуда, агъа-инилеринг сени макътажакъ!
Къолунг душманланы елкелерине салынып тура.
Агъа-инилеринг, алдында тобукъдан туруп,
сагъа баш уражакъ.
- 9 Сен яш арсланкъаплан йимиксен, Ягъуда.
Гъавдагъы тюшюмюнгден къайтып гелесен, уланым.
Ол эркек арсланкъапландай,
тиши арсланкъапландай тизден туруп токътагъан:
ону тургъузуп болажакъ кимдир?
- 10 Ягъуданы къолундан пачаны таягъы тюшмежек,
гъакимликни таягъы ондадыр.
Заман гележек, огъар абур этилежек,
огъар кеп халкълар бойсынажакъ.
- 11 Ол эшегин юзюм борлагъа,
къодугъун да инг тизив борлагъа байлажакъ.
Ол опуракъларын чагъырда
ва гийимин юзюмню къанында чаяжакъ.
- 12 Ону гезлери чагъырдан да къара,
тишлери сютден де акъ.
- 13 Забулун гемелер гелип
токътайгъан денгиз ягъада яшажакъ.
Ону топурагъыны дазусу Сайданны ягъында.
- 14 Иссакар юклени арасында ятып
токътагъан къатты эшекдир.
- 15 Ол ял алагъан ери яхшы экенни,
бу топуракъ гезел экенни гьргенде,

- аркъасын юкню тьбюне салып,
къулдай загьмат тѣкме гиришежек.
- 16 Дан озьоню халкъына Исрайылны бир къавумуна йимик
гьакимлик этежек.
- 17 Дан ёлдагъы йылан, ёлдагъы агъулу йылан болажакъ.
Ол атны аягъындан тигежек
ва атлы ерге йыгъылып тюшежек.
- 18 Раббим, Сенден къутгъарылывну къаравуллайман!
- 19 Гатгъа талавурчулар чапгъын этежек,
амма Гат, оланы къувуп, чангын чыгъаражакъ.
- 20 Аширни топурагъы яхшы рызкъыны,
пачагъа лайыкълы рызкъыны гелтирежек.
- 21 Наптали эркинликде тизив балалар
къозлайгъан маралдыр.
- 22 Юсуп берекетли юзюм борладыр,
булакъны къырыйындагъы берекетли юзюм борладыр.
Ону бутакълары тамгъа ябушуп оьсюп къалгъан.
- 23 Окъчулар огъар чапгъын этди.
Олар огъар атышды, артындан тербенди.
- 24 Тек ону жаясы гьаман да къатты болуп чыкъды.
Неге тьгюл, ону къолларындагъы гюч
Якъубну Къудратлы Аллагъындан,
Къойчудан, Исрайылны Ярындан амалгъа геле!
- 25 Сагъа ата-бабаларынгны Аллагъы кѣмек этежек.
Къудратланы Еси Аллагъ
сени бийик кѣклени шабагъаты,
терен айланманы шабагъаты, эмчеклени
ва ана къарынны шабагъаты булан шабагъатлажакъ.
- 26 Атагъызны шабагъатлары
бырынгы тавланы шабагъатларындан,
эсги тѣбелени чомартлыгъындан артыкъдыр.
Шо шабагъатлар Юсупну башыны устьюнде,
агъа-инилени оьз арасында танглангъаныны
башыны тѣбесинде болсун дагъы.
- 27 Буньямин йыртгъыч бѣрюдюр.
Эртенлер гъавдан тьшгенин ашажакъ,
ахшамлар къалгъанын пайлажакъ.

²⁸ Муна Исрайылны он эки де къавуму ва атасы оланы гъарисине этген шабагъаты. Ол гъар къавумгъа оъз шабагъатын эте.

Якъубну оълюмю

²⁹ Якъуб уланларына булай дей:

– Узакъ къалмай мен атамны янына, ахыратгъа гёчежекмен. Мени ата-бабаларымны янында, гъетли Эпронну авлагъындагъы анакъда гёмерсиз. ³⁰ Шо анакъ Канъан топуракъда, Мамрени ювугъундагъы Макпеланы авлагъында ерлешген. Авлакъны гёмеген ер этмек учун, Ибрагъим гъетли Эпрондан сатып алгъан. ³¹ Шонда Ибрагъим булан ону къатыны Сара, Исгъакъ булан ону къатыны Ребека гёмюлген. Шонда мен Лияны да гёмгенмен. ³² Авлакъ да, шондагъы анакъ да гъетлилерден сатылып алынгъан.

³³ Якъуб, уланларына шулай насигъат да этип, тёшегинде ятып оъле ва ата-бабаларыны янына гёче.

50 ¹ Юсуп атасыны сюегине къапланып йылай, ону бетинден оъбюп тербей. ² Ол, оъзюню эмчи къулларына Исрайылны сюегин, дарманлап, чиримейген этмеге буюра. ³ Эмчилер тийишли кюйде къыркъ гюнню ичинде, сюекни дарманлап, ону чиримейген эте. Мисриликлер оълюге етмиш гюн яс эте.

⁴ Яс битген сонг, Юсуп пиръавунну вазирлерине булай тилей:

– Ярай буса, пиръавунгъа айтыгъыз: ⁵ оългенде мен оъзюн Канъан элде алданокъ гъазирлеген къабурда гёмежекге атам магъа ант этдирди. Магъа барып атамны гёмюп гелмеге ихтияр берсин деп тилеймен, сонг буса къайтып гележекмен.

⁶ Пиръавун огъар:

– Барып, атангны гёмюп гел. Берген антынгны кют, – деп, изну бере.

⁷ Юсуп атасын гёммеге ёл чыгъа. Ону булан пиръавунну бары да вазирлери, баш къуллукъчулары, Мисрини бары да тамазалары, ⁸ Юсупну бары да уюндегилер, бары да агъалары, иниси ва атасыны уюндегилер де ёлгъа тюше. Гошен топуракъда янгыз яшлар ва гъайван-мал къала. ⁹ Ону арты булан атарбалар ва атлы асгерлер юрюй. Олар кёп болгъан.

¹⁰ Олар Урдунну ари ягъындагъы Горен-Ататгъа етишгенде, уллу ва гючлю яс эте. Олар Юсупну атасына етти гюн яс эте. ¹¹ Шо ерде яшайгъан канъанлылар, Горен-Ататны иннырында этилеген ясны гёрюп:

– Мисрилилер не гючлю йылай! – дей. Шо саялы Урдунну ари ягъындагъы шо ерге Абел-Мисрайим* деп айтыла.

¹² Шолайлыкъда, уланлары атасыны буйругъун кюте. ¹³ Ону сюегин Канъангъа гелтирип, Ибрагъим бир заман гьетли Эпрондан гёмеген ер этмек учун сатып алгъан Мамрени ювугъундагъы Макпеланы авлагъындагъы анакъда гёме. ¹⁴ Гёмюп битген сонг, Юсуп, ону агъалары, иниси ва булар булан гелгенлени барысы да Мисриге къайта.

Юсуп агъаларына рагъму эте

¹⁵ Атасы оьлген сонг, Юсупну агъаларына ой тюше. Олар:

– Балики, Юсупну бизге гъали де ачуву бардыр? Балики, оьзюне этген ишлерибиз саялы, ол бизден оьч алмагъа сюер? – дейлер.

¹⁶⁻¹⁷ Олар Юсупгъа булай айтып йибере:

– Оьлгюнче атабыз сагъа: «Тилеймен, агъаларынгны, инингни гюнагъын, оланы айыбын, сагъа этген яманлыгъын гечип къой», – деп айтарсыз деп насигъат этген эди. Бизден геч, биз сени атангны Аллагъыны къулларыбыз чы! Юсуп, бу сёзлеге тынглай туруп, йылай.

¹⁸ Агъалары, гелип, ону алдында ерге къапланып ятып:

– Муна, биз сени къулларынгбыз! – дей.

¹⁹ Юсуп булай дей:

– Къоркъмагъыз! Мен Аллагъманмы? ²⁰ Сиз магъа яманлыкъ этмеге сюйген эдигиз, Аллагъны къадарына гёре буса, шо магъа яхшылыкъгъа айланды. Шо саялы нечесе адам къутгъарылды! ²¹ Къоркъмагъыз! Мен сизин, сизин яшларыгъызны гъайын этежекмен. Юсуп оланы шолай рагъатландыра ва гёнгюн ала.

^{50:11} *Абел-Мисрайим* – бу ат ягъуди тилде «мисрилилени ваягъы» деген маънаны англата.

Юсупну оьлюмю

²² Шолай Юсуп савлай атасыны тухуму да булан бирче Мисриде ерлеше. Ол юз он йыл яшай. ²³ Юсуп Апраймни яшларыны яшларын да гёре. Ол Манассаны уланы Макирни янгы тувгъан яшларын да кьучагъына ала.

²⁴ Юсуп агъаларына, инисине булай дей: «Узакъ кьалмай мен оьлежекмен. Амма Аллагъ гертилей де сизге кёмек этежек. Сизин Ибрагимге, Исгъакъгъа, Якъубгъа бережекмен деп ант этген топурагъына алып гетежек». ²⁵ Сонг Юсуп Исрайылны уланларын, Аллагъ оьзлени шо топуракъгъа алып гетгенде, олар оьзюню сюегин Мисриден алып гетежекге ант этдире. ²⁶ Юсуп юз он йыллыкъ чагъында оьле. Ону сюегин дарманлап, чиримейген этип, Мисриде бир кьабургъа сала.

ЧЫГЪЫШ

«Тавратны» экинчи китабы Исрайылны халкыны амал-гъа геливюн – Якъубну наслуларыны Мисридеги есирликден азат болувун ва олагъа Къанунну савгъат этивню суратлай. Бу агъвалатлар гъалиден уъч минг йыллардан да кѣп альякъда юрюлген (тарихчилени арасында шо агъвалатланы мекенли тархларына байлавлу бирлик ёкъ).

Китапны биринчи гесегинде (1–19-нчу башларда) Мусаны гъакъында хабар юрюле. Аллагъ Мусаны Оъзюню халкыын Мисриден чыгъарсын деп танглай. Китапны экинчи гесегинде буса (20–40-нчы башлар) Аллагъны Оъзюню халкыы булангъы Разилешивю, Къанунну савгъат этивю гъакъында сѣйлене. Аллагъны он буйругъу Къанунну оъзеге болуп токътай (20:2-17). Эсгермеге герек, тап шо буйрукълар гъалиги девюрде кѣп халкъланы кыылыкъ къайдаларыны кюрчюсю болуп токътагъан.

Аллагъ Мусагъа ва къалгъан халкъгъа бир ягъадан Оъзюню къанунларын, токъташдырывларын, Оъзюню хасиятын ва герти атын ачыкъ эте. Ол Мусагъа къурбан этеген ерни, Сыйлы чатырны нечик къурма тарыкъны мекенли кюйде англатып бере. Сыйлы чатыр буса исрайыллылар оъзлер булан алып ююме герекли сыйлы ери, ичинде Аллагъ Оъзюню халкыны арасында болма тарыкълы ери болгъан (25–30-нчу башлар). Аллагъ ягъадан къарап турмай, Ибрагъимни, Исакъны ва Якъубну наслуларын азат этмек учун, олагъа Оъзю де ваъда этгени йимик, Ол дюньядагъы тарихи барышгъа баш къоша. Шо бир вакътини ичинде китапда инсанлар гъар абатда Мусагъа гѣрсетеген къаршы турувланы гъакъында да сѣз юрюле: гъамангъы къулчулукъ олагъа белгисиз азатлыкъдан эсе къоркъунчсуз гѣрюнегендей бола. Яратылывну китабында

йимик, Чыгышны игитлери де гьар-бир янындан алынып суратлана, оланы кемчиликлери ва терсликлери яшырылмайлы гёрсетиле.

Зулмулангъан исрайыллылар

1 ¹Исрайылны (ону башгъа аты – Якъуб) уланлары, гьариси оюзюню уьягълюсюн де алып, атасы булан Мисриге геле. Муна оланы атлары: ²Раубим, Симон, Леви ва Ягъуди; ³Ис-сакар, Забулун ва Буньямин; ⁴Дан ва Наптали; Гат ва Ашир. ⁵Якъубну бары да наслуларыны санаву етмиш болгъан. Юсуп буса шо заман Мисриде болгъан.

⁶Юсуп, ону агъалары ва бары да шо девюрдеги наслу оьлген болгъан.

⁷Исрайыллылардан яшлар кёп тува болгъан. Олар бек артып тербей. Исрайыллыланы санаву шолай кёп болуп, гючлю болуп гете чи, олар гьатта бютюн уьлкени толтуруп кьоя.

⁸Заман гетип, Мисриде янгы пача тахгъа минип олтура. Ону Юсупну гьакъында билегени болмагъан. ⁹Мисрини пачасы пиръавун халкъына булай дей:

– Къарагъыз чы, исрайыллылар бизден эсе кёп ва гючлю болуп бара. ¹⁰Гелигиз, гьакъыллы кюйде иш гёрейик, ёгъесе олар дагъы да кёп болажакъ. Эгер де дав башланып къалса, исрайыллылар, душманларыбызны янын да тутуп, бизге къаршы чыгъажакъ ва уьлкебизден чыгъып гетежек.

¹¹Ихтиярсыз загъмат да булан исрайыллыланы гьалсыз этмек учун, мисрилилер оланы уьстюне тергевчюлени сала. Пиръавунну мал-матагъын сакъламакъ учун, олар Питом ва Рагъамсес деген шагъарланы кьуруп бере. ¹²Амма исрайыллыланы артыкъ зулмулагъан чакъы, олар шончакъы артып да тербей. Исрайыллылар шонча да кёп болуп гете чи, мисрилилер олардан кьоркъма башлай. ¹³Мисрилилер оланы вагъши кюйде загъмат тёмке борчлу эте. ¹⁴Исрайыллыланы саман керпич гесдире, кьурулушда ишleme ва шолай да авлакъда ишleme борчлу эте туруп, мисрилилер оланы авур гьалгъа сала; бир

де аямагъан кюйде исрайыллыланы бары да шо авур ишлени кютме борчлу эте.

¹⁵ Пиръавун Шипра ва Пуа деген ягъуди энечилеге булай дей:

¹⁶ – Сиз ягъуди къатынланы яш тапдырагъанда, ким тувагъанына къарагъыз: эгер улан тувса – ону оьлтюрерсиз, эгер де къыз тувса – сав къоярсыз.

¹⁷ Тек энечилер Аллагъдан къоркъа болгъан, шо саялы да пиръавунну буйругъун кютмей. Олар уланланы сав къоя.

¹⁸ Пиръавун, энечилени чакъырып:

– Сиз шолай неге этесиз? Уланланы неге сав къоясыз? – деп сорай.

¹⁹ Энечилер огъар:

– Ягъуди къатынлар мисрили къатынлар йимик тюгюл. Олар къатты тиштайпалар, энечилер гелгинче де табып къутула, – деп жавап бере.

²⁰ Шо саялы Аллагъ энечилеге рагъмусун гёрсете, халкъ буса артып, дагъы да кёп болуп гете. ²¹ Энечилер Оьзюнден къоркъагъаны учун, Аллагъ олагъа савгъат гысапда уягълюлер ва авлетлер бере.

²² Шо заман пиръавун оьзюню халкъына:

– Ягъудилени гъар тувгъан уланын Нил оьзенге ташлагъыз, къызларын буса сав къоюгъуз, – деп буйрукъ бере.

Муса тува

2 ¹ Левини тухумундагъы бирев оьзюне шо тухумдан къатын ала. ² Шо къатын, айлы да болуп, улан таба. Яшы бир аламат экенни гёрюп, анасы ону уьч айны узагъында яшырып сакълап тура. ³ Дагъы яшырма болмагъанда, къамушдан этилген земгилни де алып, огъар сылама да, къарамай да сюрте. Анасы яшны земгилни ичине сала ва Нил оьзенни ягъасындагъы къамушлукъну ичинде къоюп къоя. ⁴ Нарыстаны къызардашы, арекде де токътап, эркъардашына не болар экен деп къарап токътай. ⁵ Шо вакътиде пиръавунну къызы къаравашлары да булан киринмек учун Нилге геле. Ол къамушлукъну ичиндеги земгилни гёре ва шону алмакъ учун къаравашын йибере. ⁶ Пиръавунну къызы земгилни ачгъанда,

нарыстаны гёре. Нарыста йылап тура болгъан, шо саялы да ону кыызгъана.

– Бу – ягуди яшланы бириси, – дей пиръавунну кызы.

⁷Шо заман нарыстаны кызардашы огъар:

– Сагъа нарыстаны ичирип берсин учун, мен барып бир яш ичиреген ягуди къатынны гелтирейимми? – деп сорай.

⁸– Яхшы, бар, – деп жавап бере пиръавунну кызы.

Кызыяш барып, нарыстаны анасын гелтире. ⁹Пиръавунну кызы огъар:

– Бу нарыстаны алып, магъа ичирип бер. Мен сагъа шону гъагъын берермен, – дей.

Къатын, нарыстаны да алып, ону ичире. ¹⁰Яш оьсгенде, къатын ону пиръавунну кызына элтип бере. Пиръавунну кызы яшны оьзюне улан этип ала. «Мен ону сувдан чыгъардым», – деп де айта туруп, ол яшгъа Муса* деп къоя.

Муса Мидьянгъа къача

¹¹Муса торайгъанда, бир керен оьзюню къавумдашларыны янына бара ва олар нечик авур ишни кютегенни гёре. Ол бир мисрили оьзюню къавумдашы ягудини тюегенни гёре. ¹²Бурулуп айланасына да къарап, Муса бирев де ёкъну гёре. Ол мисрилини оьлтюре де ва ону сюегин къайыргъа басдырып яшырып къоя.

¹³Муса артындагъы гюн кыргъа чыкыгъанда, бир-бири булан ябушагъан эки ягудини гёре. Муса оланы гюч этип турагъанына:

– Сен неге къавумдашынгны токъалайсан? – деп сорай.

¹⁴Ол:

– Бизин устьюбюзге сени гъаким де, дуванчы да этип ким салгъан? Мисрилини оьлтюренинг йимик, мени де оьлтюрме сама суймеймисен? – деп жавап бере.

Муса, къоркъуп: «Мен этген иш белгили болгъангъа ошай», – деп ойлаша.

¹⁵Шо гъакъда эшитген пиръавун Мусаны жазалама сюе. Тек Муса ондан къачып къутула ва мидьянлыланы уьлкесинде орунлаша. Бир керен ол къуюну кырыыйында олтуруп турагъанда, ¹⁶мидьянлы дин къуллукъчуну етти кызы сувгъа геле.

орунлаша. Бир керен ол кьююну кырыыйнда олтуруп турагъанда, ¹⁶мидьянлы дин кюллукучуну етти кызы сувгъа геле. Олар кюй сиривге сув ичиреген алатланы толтурмакъ учун сувгъа гелген болгъан. ¹⁷Тек кюйчулар гелип, оланы кювалап тайдыра. Шо заман Муса, туруп йиберип, етти де кызыны якълай ва оланы кюйларына сув ичире.

¹⁸Кызылар атасы Рагъуйылны* янына гелгенде, ол:

– Неге сиз бугюн булай тез кыйтдыгъыз? – деп сорай.

¹⁹Олар:

– Бир мисрили бизин кюйчулардан якълады. Ол, гъатта бизге сув алып да берип, кюй сиривюбюзню ичирди, – деп жавап бере.

²⁰ – Ол кыайдадыр дагъы? – деп сорай атасы кызыларына. – Неге сиз ону кююп кыйтдыгъыз? Ону бизин булан бирче ашама чакъырыгъыз.

²¹ Муса гележекде болажакъ ишлени алданокъ билдиреген мидьянлыны уюнде кълалма разилеше. Ол да Мусагъа оьзюню кызы Сиппурну къатын этип бере. ²² Сиппур улан таба. Муса: «Мен ят ерлерде орунлашдым», – деп де айта туруп, огъар Гершом* деп кюя.

²³ Арадан кёп заман гетген сонг, Мисрини пачасы оьле. Исрайыллылар буса, кюлчулукъда инжинип, оьзлеге кёмек къаравулай. Оланы кюлчулукъдагъы языкъ гъалы Аллагъгъа етише. ²⁴ Аллагъ оланы агъ урувун эшите ва Оьзю Ибрагъим, Исгъакъ ва Якъуб булан этген разилешивюн эсге ала. ²⁵ Исрайыллылагъа да къарап, Аллагъ оланы гъалына тергев бере.

Муса ва яллайгъан уьлкю

3 ¹ Муса кыайнатасы Итрону сиривюн сакълап тура болгъан. Итро мидьянлы дин кюллукучу болгъан. Муса сиривюн йыракъдагъы дангылгъа гъайдай ва Аллагъны таву гысапланагъан Гъорипге геле. ² Шонда огъар яллайгъан тегенек уьлкюню

^{2:18} Бу адамны башгъа аты – Итро. Энниден сонг текстде шо ат кюлла на (къара 3:1).

^{2:22} *Гершом* – бу ат ягъуди тилдеги «гелгинчи шонда» деген сёзлеге ошашлы геле.

ичиндеги ялында Раббибизни Малайиги гөрүне. Муса ялын кършап алгъан уълкю ялламайгъанын гёре. ³Ол: «Барып бу зор гъайранлыкъгъа къарайым чы – уълкю неге ялламай экен», – деп ойлаша.

⁴Раббибиз Муса къарамакъ учун гелгенни гёргенде, уълкюню ичинден таба:

– Муса! Муса! – деп чакъыра.

Муса:

– Мен мунаман, – деп жаваплана.

⁵– Ювукъ гелме, – дей Аллагъ. – Аякъгиймингни чеч, неге тюгюл де сен эретургъан ер сыйлы топуракъдыр.

⁶Ол:

– Мен сени атангны Аллагъыман, Ибрагимни Аллагъыман, Исгъакъны Аллагъыман ва Якъубну Аллагъыман, – дей.

Шону эшитгенде, Муса бетин ябып токътай, неге тюгюл де Аллагъгъа къарама кърккъа.

⁷Раббибиз булай дей:

– Мен Мисриде Оъзюмню халкъымны зулмуланагъанын гёрдюм, олар оъзлени уъстюндеги тергевчулени гъакимлигини тубюнде агъ урагъанын эшитдим ва оланы азап чегегенин билдим. ⁸Халкъымны мисридилени зулмусундан азат этип, оланы шу топуракъдан чыгъармакъ учун, Мен кёклерден тюшдюм. Мен оланы оъзюнде сют булан бал агъагъан яхшы, тарлыкъ этмейген топуракъгъа – канъанлыланы, гъетлилени, амурлуланы, перизлилени, гъивлилени ва ябусуланы элине чыгъаражакъман. ⁹Муна, Мен исрайыллыланы оъкюрюп йылайгъанын эшитдим. Мен мисридилер оланы зулмулайгъан кююн гёрдюм. ¹⁰Гъали буса бар, Мен сени пиръавунну янына йиберемен. Барып, Мисриден Мени халкъым болгъан исрайыллыланы чыгъар.

¹¹Тек Муса Аллагъгъа:

– Пиръавунну янына да барып, Мисриден исрайыллыланы чыгъарар йимик, мен ким болуп кългъанман? – дей.

¹²Аллагъ булай жавап бере:

– Мен сени булан болажакъман. Мен сагъа йиберген белги шу болур: сен халкъны Мисриден чыгъарып битгенде, сиз Аллагъгъа шу тавда токътап къллукъ этежексиз.

¹³ Муса Аллагыга булай дей:

– Мен, исрайыллыланы алдына да чыгып, олагы: «Аталарыгызны Аллагы мени сизин яныгызга йиберди», – дермен, олар буса: «Ону аты кимдир?» – деп сорар. Мен не деп жавап берейим?

¹⁴ Аллагы Мусага булай жавап кыйтара:

– МЕН БАРМАН! Исрайыллылагы: «Мени сизин яныгызга Озюне МЕН БАРМАН деп айтылаган йиберди», – деп айтыгыз.

¹⁵ Дагы да Аллагы Мусага булай дей:

– Исрайыллылагы: «Мени сизин яныгызга Раббигиз, аталарыгызны Аллагы – Ибрагимни Аллагы, Исгакны Аллагы ва Якъубну Аллагы йиберди», – деп айт.

Будур гыар даимге де Мени атым.

Наслулардан наслулагы

Мени атымны шолай айтып юрюжеклер.

¹⁶ Сен барып, Исрайылны тамазаларын да жыйып, олагы: «Раббигиз, аталарыгызны Аллагы – Ибрагимни Аллагы, Исгакны Аллагы ва Якъубну Аллагы, магы гёрюнюп: „Мен сизге кырап турдум ва сизге Мисриде янашаган кюню гёрдюм. ¹⁷ Мен сизин озюнде сиз ярлылыкда яшап тураган Мисриден алып, канъанлыланы, гьетлилени, амурлуланы, перизлилени, ябуслуланы ва гывлилени сют булан бал агыган топурагына чыгарма деп ваъда эмен“, – деди», – деп айт.

¹⁸ Исрайылны тамазалары сагы тынглажакъ. Шо заман сен де, тамазалар да, Мисрини пачасыны янына да барып, огыар: «Бизге Раббигиз, ягудилени Аллагы, гёрюндю. Бизин уыч гюнге дангылгы барма кый. Шонда да барып, биз Раббигизге, бизин Аллагыбызга, кыурбанлар этейик», – деп айтарсыз. ¹⁹ Эгер де Мисрини пачасын зор кыуватлы кюлну гючю булан борчлу этмесе, ол сизин йибермежекни билемен. ²⁰ Шо саялы кюлуну да гетерип йиберип, Мен озюнде этежек гыйранлыклар булан Мисрини туп этежекмен. Шондан сонг пача сизин йибережек. ²¹ Мен мисрилилени сизге яхшы янашма борчлу этежекмен, сиз де бош кюлларыгыз булан гетмежексыз. ²² Гыар кыатынгиши хоншусундагы мисрили кыатындан тилеп алтын, гююш алатлар ва опураклар алсын. Сиз шоланы озюгюню

уланларыгызгъа ва кызларыгызгъа гийдирерсиз. Мисриллини малын сиз оъзююзге шолай алма болажакъсыз.

Муса къаршы чыгъа

4 ¹Муса булай жавап бере:
– Эгер де олар магъа да инанмай, тынгламай: «Сагъа Раббибиз гёрюнмеди», – десе?

²Шо заман Раббибиз:

– Сени кьолунгдагъы недир? – деп сорай.

– Асатаякъ, – деп жавап бере ол.

³Раббибиз:

– Шону ерге ташла, – дей.

Муса асатаягъын ерге ташлагъанда, ол йылангъа айланып къала. Муса ондан къачып тая. ⁴Шо заман Раббибиз огъар:

– Кьолунгну да узатып, ону кьуйругъундан тут, – дей.

Кьолун да узатып, Муса йыланни тута. Мусаны кьолундагъы йылан асатаякъгъа айланып къала.

⁵Раббибиз:

– Бу иш исрайыллылар Рабби, оланы аталарыны Аллагъы, Ибрагъимни Аллагъы, Исгъакъны Аллагъы ва Якъубну Аллагъы, сагъа гёрюнгенине инансын учун этилди, – дей.

⁶Сонг Раббибиз:

– Кьолунгну кьойнунга сукъ, – дей.

Муса кьолун кьойнуна сугъа. Чыгъаргъанда буса, ону кьолу югъагъан гён аврувдан къардай ап-акъ болуп къала.

⁷– Гъали кьолунгну кьайтып кьойнунга сукъ, – дей Раббибиз.

Муса кьолун кьайтып кьойнуна сугъа. Чыгъаргъанда буса, ону кьолу, савлай къаркъарасы йимик, тап-таза болуп къала.

⁸Раббибиз булай дей:

– Эгер исрайыллылар сагъа инанмаса ва биринчи муъжизат оланы мюкюр этмесе, олар экинчисине инанажакъ. ⁹Эгер де олар эки де муъжизатгъа инанмаса ва сагъа тынгламаса, Нилден чомуп сув алып, ерге тегерсен, шо заман сув къангъа айланып къалажакъ.

¹⁰Муса Раббибизге булай дей:

– Гьей Есим, мен алда да сёзге пасигь тюгюл эдим. Гьали Сен Оьзюнгню кьулунг болгъан мени булан сёйлеген булан да башгъа пасигь болуп кьалмадым. Мен аста, яхшы англашылмайгъан кюйде сёйлеймен.

¹¹ Раббибиз Мусагъа булай дей:

– Инсангъа тилни берген Кимдир? Ону сангырав неде тилсиз этеген Кимдир? Ону гёреген неде сокьур этеген Кимдир? Мен, сизин Раббигиз, тюгюлменми дагъы? ¹² Гьасили, бар. Мен сагъа сёйлеме де кёмек этежекмен, не айтма тарыкъны да уйретежекмен.

¹³ Тек Муса:

– Гьей Есим, тилеймен, ким буса да бир башгъаны йибер, – дей.

¹⁴ Раббибиз, Мусагъа кьзапланып йиберип, булай дей:

– Сени агъанг, левили Гьарун тюгюлмю дагъы? Мен билемен, ол яхшы сёйлеп бажара. Гьарун сени кьаршыламакъ учун чыгып да битген. Сени гёрсе, ол сююнежек. ¹⁵ Сен Гьарунгъа бары затны англатарсан ва огъар не айтма тарыкъны етишдирерсен. Сизин экевогюзден таба Мен сёйлежекмен ва сизге не этме герекни уйретежекмен. ¹⁶ Пайхаммар Аллагъны сёзлерин нечик айтажакъ болгъан эди буса, Гьарун да халкыгъа сени сёзлерингни айтып бережек. ¹⁷ Оьзюнг булан шу асатаякъны да алшону булан сен муьжизатлар гёрсетежексен.

Муса Мисриге кьайта

¹⁸ Муса, кьайнатасы Итронун янына да гелип, огъар:

– Магъа Мисридеги кьардашларымны янына кьайтма ихтир берсенг, олар сав сама да дюрмю экен – бир кьарап гелер эдим, – дей.

Итро:

– Бар, эсен-аман кьайт, – дей.

¹⁹ Мидьянда Раббибиз Мусагъа:

– Мисриге кьайт: сени оьлтюрме сюегенлер оьлген, – дей.

²⁰ Муса, кьатыны булан уланларын да алып, оланы эшекге де миндирип, Мисриге багып ёл чыгъа. Ол оьзю булан Аллагъны асатаягъын да ала.

²¹ Раббиз Мусага булай айта:

– Сен Мисриге кыйтганды, пиръавунну алдында шо гыйран ишлени этерсен. Шону учун сага гюч бергенмен. Мен буса ону юрегин кыйпанмайган этежекмен, ол да Мени халкъымны йибержек. ²² Шо заман пиръавунга булай айт: «Раббиз: Исрайыл – Мени уланымдыр, башлапгы авлетимдир, – дей. ²³ Мен сага: „Уланымны Мага сужда этмек учун йибер“, – деген эдим. Сен ону йибермединг, гыали буса Мен сени башлапгы уланынг болган уланынгны олтюрөмен».

²⁴ Ёл чыкыганды, гече кылаган ерде, Раббиз Мусаны янына геле ва ону олтюрөме сюе*. ²⁵ Тек Сиппур, итти таш бичакны да алып, уланын сюнетлей ва гесилип тайдырылган гесеги булан Мусаны аякларына тие.

– Сен мени учун кыанни гевюсен, – дей Сиппур.

²⁶ Шо заман Раббиз Мусаны янындан тая. («Кыанни гевю» деп Сиппур сюнетлевню гыакында айта болган.)

²⁷ Раббиз Гыарунга:

– Мусаны кыаршылама дангылга бар, – дей.

Гыарун барып, Аллагыны тавуну этегинде Мусаны кыаршылай ва ону оыбе. ²⁸ Муса Гыарунга Раббиз оыюн не мурат булан йиберженни, Ол оыюне гёрсетме буйрукъ этген бары да муъжитатланы гыакында хабарлай. ²⁹ Муса ва Гыарун барып исрайыллы тамазаланы жыя. ³⁰ Гыарун олагы Раббиз Мусага айтган бары да ишни хабарлай. Муса адамланы алдында муъжитатлар гёрсете, ³¹ олар да инана. Раббиз оызлени гыйын этгенни ва оызлени кыйынын гёргенни эшитгенде, олар тап ерге ерли башларын да ийип Огыар макътавлар этелер.

Исрайыллыланы Мисридеги гыалы бузуклаша

5 ¹ Шондан сонг Муса да, Гыарун да, пиръавунну янына гелип, булай дей:

– Раббиз, Исрайылны Аллагы: «Мени халкъымны йибер, ол Мени учун дангылда байрам этсин», – деп айта.

^{4:24} Муса уланын сюнетлемен саялы, Раббиз огыар кызапланган болма тарыкъ.

²Пиръавун:

– Мен Озьюне де тынглап, исрайыллыланы йиберердей Рабби ким болуп кьалгъан? Мен Раббини танымайман ва исрайыллыланы да йибермеймен, – деп жавап бере.

³Олар булай дей:

– Бизге ягьудилени Аллагьы гьорюндю. Раббибизге, бизин Аллагьыбызгъа кьурбанлар этмек учун, бизин уьч гюнге дангылгъа йибер. Ёгьесе, Ол бизге югъагъан аврувлар кьабундуражакъ ва кьылыч булан жазалажакъ.

⁴Пиръавун:

– Муса, Гьарун, сиз неге халкьны ишден айырасыз? Барыгьыз, ишлеги! – деп жавап бере.

⁵Ол булай деп де кьоша:

– Халкьны санаву артгъан, сиз буса олар ишлемегенин сюесиз.

⁶Тап шо гюн пиръавун ишлейгенлени уьстюнде токьтап тергейгенлеге ва оланы кьемекчилерине булай буйрукъ эте:

⁷– Гесеген керпичине кьошмакъ учун, бу халкьгъа дагьы салам бермегиз – барып, озлер жыйсын. ⁸Тек олар алда нече керпич гесе эди буса, шончакьыны гесемкни талап этигиз. Гесме тарыкь керпични санавун кемитмегиз. Олар эринчек, шо саялы да: «Барып, бизин Аллагьыбызгъа кьурбан этейик», – деп ялбара. ⁹Олагъа дагьы да иш беригиз. Ишлесин, кьайдагьы ялгъан сьзлеге де тергев бермесин.

¹⁰Тергевчюлер ва оланы кьемекчилери, чыгып йиберип, халкьгъа булай дей:

– Пиръавун: «Мен сизге дагьы салам бермежекмен. ¹¹Шону барып озьюгюз табып жыйыгьыз, тек гесме тарыкь керпични санавун кемитмежекмен», – деди.

¹²Салам берилмеген сонг, шону орнуна ашлыкьны оргъан сонг кьалгъан тамур тьуплени жыйма халкь бьютюн Мисриден ашлыкьны оргъанда кьалгъан саламны жыйып тербей. ¹³Тергевчюлер:

– Алда саламыгьыз бар заман нечакьыны гесе эдигиз буса, гьар гюн шончакьы керпич гесигиз, – деп айта туруп, халкьны ишлеме борчлу эте.

¹⁴Пиръавунну тергевчюлери озьлеге исрайыллыланы арасындан салынгъан кьемекчилерин тьое болгъан ва:

– Сиз неге тюнегюн, бугюн алда гесген чакъы керпич гесмедигиз? – деп соравгъа тута болгъан.

¹⁵ Кёмекчилер, пиръавунну янына да гелип, булай ялбара:

– Неге сен къуллукъчуларынга шолай янашасан? ¹⁶ Бизге салам бермейлер, амма керпич гесме буюралар! Бизин нечик тюеген кюйге къара чы! Бары затгъа сени халкъынг гюнагълы.

¹⁷ Пиръавун булай дей:

– Эринчеклер болмаса, эринчеклер! Шо саялы да сиз: «Барып, Раббизге къурбан этейик», – дейгенигиз. ¹⁸ Барыгъыз, ишлегиз. Сизге салам берилмежек, тек тарыкъ чакъы керпични гесме борчлусуз.

¹⁹ Кёмекчилер: «Гъар гюн гесме тарыкъ чакъы керпични савун кемитмегиз», – деген сёзлени эшитип, озлер балагъгъа тарыгъанын англай. ²⁰ Пиръавунну янындан чыкъгъанда, олар озлени къаравуллап токътагъан Мусаны ва Гъарунну гёре.

²¹ Кёмекчилер олагъа булай дей:

– Сиз этген ишни гёрюп, Раббиз сизин такъсырласын дагъы. Сиз пиръавунну да, ону ювукълары да бизин гёрюп ярамайгъан этдигиз. Бизин олтюрсюн деп, сиз оланы къолуна къылыч тутдурдугъуз.

Алагъ исрайыллыланы къутгъарма вагда эте

²² Раббизге де багъып, Муса булай дей:

– Есим, Сен неге бу халкъны балагъгъа тарытдынг? Сен мени не мурат булан йиберген эдинг? ²³ Мен, пиръавунну янына да барып, сени атынгны тутуп сёйлеме башлагъанлы, ол халкъгъа дагъы да бек вагыши кюйде янашма башлады. Сен буса Озюнгню халкъынгны къутгъармакъ учун, бир зат да этмейсен.

6 ¹ Шо заман Раббиз Мусагъа булай айта:

– Гъали сен гёерсен Мен пиръавунгъа этерни. Зор къудратлы къолум булан ону исрайыллыланы йиберме борчлу этермен; ол зор къудратлы къолум булан исрайыллыланы гъатта озюню улькесинден къувалап чыгъарар.

Раббибиз Мусагъа Исрайылны халктын Мисриден чыгъармакны буюра

²Аллагъ Мусагъа булай айта:

– Мен Раббигизмен. ³Мен Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа Къудратланы Еси Аллагъ болуп гёрюндюм. Тек олар мени Рабби деген атымны билмей эди. ⁴Олагъа Канъан топуракъны бермек учун, Мен олар булан разилешив бегетдим. Олар шо топуракъда ятлар йимик яшай эди. ⁵Гъали буса Мен мисриликлер озлени къулларына айландыргъан исрайыллыланы агъ урувун эшитдим ва шо разилешивню эсиме гелтирдим. ⁶Гъасили, исрайыллылагъа булай деп айт: «Мен Раббигизмен ва Мен сизин мисриликлени зулмусундан къутултажакъман. Мен сизин къулчулукъдан азат этежекмен, узатгъан къолум къутгъаражакъман. Мени къарарларым зордур! ⁷Мен сизин Озюмню халкъым этежекмен ва сизин Аллагъыгъыз болажакъман. Шо заман сиз Мен Раббигиз, сизин мисриликлени зулмусундан къутултгъан Аллагъыгъыз экенни билежексиз. ⁸Мен сизин Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа берме ант этген топуракъгъа гелтирежекмен. Шо топуракъны Мен сизге есликге бережекмен. Мен Раббигизмен».

⁹Муса Раббибизни бу сёзлерин исрайыллылагъа етишдире. Тек олар Мусагъа тынгламай, неге тюгюл де вагыши къулчулукъ оланы ругъдан тюшюрген болгъан. ¹⁰Шо заман Раббибиз Мусагъа булай дей:

¹¹– Барып Мисрини пачасы пиръавунгъа исрайыллыланы озюню улькесинден йиберсин деп айт.

¹²Тек Муса Раббибизге:

– Магъа исрайыллылар тынгламай болгъан сонг, пиръавун нечик тынгласын, мен чи тилкъавман? – дей.

Мусаны ва Гъарунну тайпа-тухуму

¹³Раббибиз Муса ва Гъарун булан исрайыллыланы ва пиръавунну гъакъында сёйлей. Раббибиз оланы экевюне де исрайыллыланы Мисриден чыгъарсын деп буюра.

¹⁴Муна ата-бабаларына гёре исрайыллыланы тухумлары:

Исрайылны уллусу уланы Раубимни уланлары Гъанок, Паллу, Гъасирун ва Карми болгъан. Булар Раубимни къавумундан чыкыгъан тухумлар.

¹⁵ Симонну уланлары Ямуйыл, Ямин, Огъат, Якин, Согъар ва канъанлы къатынны уланы Шаул болгъан. Булар Симонну тухумлары.

¹⁶ Муна тайпа-тухумларына гёре Левини уланлары: Гаршун, Кегъат ва Марари. Леви юз отуз етти йыл яшагъан.

¹⁷ Тухумларына гёре Гаршунну уланлары Либни ва Шамьи болгъан.

¹⁸ Кегъатны уланлары Амрам, Исгъар, Гъабрун ва Уззийыл болгъан. Кегъат юз отуз уьч йыл яшагъан.

¹⁹ Марарини уланлары Магъли ва Муши болгъан.

Булар Левини тухумларына гёре тайпалары.

²⁰ Амрам объюню атасыны къызардашы Юкабатны къатын этип алгъан. Юкабат огъар Гъарунну ва Мусаны тапгъан. Амрам юз отуз етти йыл яшагъан.

²¹ Исгъарны уланлары Корагъ, Непек ва Зикри болгъан.

²² Уззийылны уланлары Мисайыл, Алисапан ва Ситри болгъан.

²³ Гъарун Амминадапны къызы, Нагъашунну къызардашы Элишэбаны къатын этип алгъан. Элишэба огъар Надапны, Абигъутну, Алиазарны ва Итамарны тапгъан.

²⁴ Корагъны уланлары Ассир, Элкана ва Абиасап болгъан. Булар Корагъны тухумлары.

²⁵ Гъарунну уланы Алиазар Путийылны бир къызын къатын этип алгъан. Ол Гъарунгъа Пингъасны тапгъан.

Булар тухумларына гёре левили тайпаланы башчыларыдыр.

²⁶ Раббиз Мусагъа ва Гъарунгъа тап озлеге: «Мисриден Исрайылны халкъыны асгерин чыгъарыгъыз», — деп айтгъан.

²⁷ Исрайыллыланы Мисриден чыгъармакъ учун, олар экевю де пиръавун булан сёйлеген. Олар тап шо Муса ва Гъарун.

Гъарун Мусаны орнуна сёйлей

²⁸ Раббиз Мисриде Муса булан сёйлейгенде, ²⁹ Ол огъар: — Мен Раббизмен. Мисрини пачасы пиръавунгъа Мен сагъа айтагъан бары да сёзню етишдир, — деп айтгъан.

³⁰Тек Муса Раббизге:

– Мен тилкѡавман чы, пирѡавун нечик тынҗасын маҗа? – деген.

7 ¹Раббиз Мусаҗа булай айта:

– Кѡара җылы, Мен пирѡавунҗа сен Аллаҗ йимик, аҗанҗ Гѡарун буса сени пайхаммарынҗ йимик җерюнеген кюйню этдим. ²Мени бары буйрукѡларымны айтып юрю, аҗанҗ Гѡарун буса пирѡавунҗа исрайыллыланы озюню улкесинден йиберсин деп айтсын. ³Тек Мен пирѡавунну юрегин кѡайпанмайҗан этсем де, Мен Мисриде нечакѡы кѡп муѡжизатлар ва җыайранлыкѡлар җерсетсем де, ⁴ол саҗа тынҗламаҗакѡ. Шо заман Озюмню кѡолумну Мисриге бакѡдырып йиберип, Мени асгерлеримни – Мени халкѡымны, исрайыллыланы – бу топуракѡдан чыҗараҗакѡман. Овтесиз кѡоркѡунчлу кюйде такѡсырлаҗакѡман! ⁵Мен, Мисрини уытюднен кѡолумну да узатып, шондан исрайыллыланы чыҗарҗанда, мисридилер Мен Раббиз экенимни билеҗек.

⁶Муса да, Гѡарун да озлеге Раббиз буюрҗан кюйде эте.

⁷Пирѡавун булан сѡйлейгенде, Мусаҗа сексен йыл, Гѡарунҗа буса сексен уыч йыл бола болҗан.

Гѡарунну асатаяҗы йыланҗа айлана

⁸Раббиз Мусаҗа ва Гѡарунҗа булай айта:

⁹– Пирѡавун сизге: «җыайранлыкѡ җерсетигиз», – дегенде, Гѡарунҗа: «Асатаяҗынҗны алып, ону пирѡавунну алдына ат», – деп айтарсан. Асатаяҗкѡ йыланҗа айланып кѡалаҗакѡ.

¹⁰Муса да, Гѡарун да, пирѡавунну янына да гелип, озлеге Раббиз айтҗан кюйде эте. Гѡарун асатаяҗын пирѡавунну ва ону ювукѡларыны алдына баҗып ташлай, шо да йыланҗа айланып кѡала. ¹¹Шо заман пирѡавун терен җыакѡыллы адамларын да, сигѡручуларын да чакѡыра ва мисрили халмаҗчылар сигѡручулукѡну кѡемеклиги булан Гѡарун этгенни эте. ¹²Оланы җыариси озюню асатаяҗын ташлай, шолар да йыланлаҗа айланып кѡала. Тек Гѡарунну асатаяҗы оланы асатаяҗкѡларын ютуп кѡоя. ¹³Амма пирѡавунну юреги кѡайпанмай – Раббиз де айтҗан кюйде, ол Мусаҗа ва Гѡарунҗа тынҗламай.

Биринчи такъсырлав: сувну къангъа айланыву

¹⁴ Шо заман Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Пиръавун къайпанмай, ол халкъны йибермей. ¹⁵ Пиръавунну янына эртен, ол озенге чыгъагъан вакътиде бар. Йылангъа айланып къалагъан асатаягъынгни да ал ва пиръавунну Нилни ягъасында къаравуллап токъта. ¹⁶ Огъар булай айт: «Раббибиз, ягъудилени Аллагъы, мени сагъа: „Мени халкъымны дангылда Магъа сужда этме йибер“, – деп айтма йиберген эди. Тек сен гъали болгъунча тынгламагъан кюйде турасан. ¹⁷ Раббибиз сагъа Озью Рабби экенни билдирежегин айта. Къолумдагъы асатаягъым булан мен Нилни сувуна уражакъман, шо да къангъа айланып къалажакъ. ¹⁸ Нилдеги балыкъ олежек, озенни суву яман ийисли болажакъ, мисрилилер шондан ичип болмажакъ».

¹⁹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Гъарунгъа булай айт: «Асатаягъынгни да алып, шону Мисрини сувларыны – озенлени, татавулланы, кёллени ва бары да сув жыйылагъан ерлени – уьстюнде узат. Шолардагъы, гъатта агъач ва таш савутлардагъы сувлар къангъа айланып къалажакъ. Бютюн Мисри къангъа батып къалажакъ!»

²⁰ Муса да, Гъарун да Раббибиз озлеге айтгъан кюйде эте. Гъарун, пиръавунну ва ону ювукъларыны гёз алдында асатаягъын гётерип, Нилни сувуна уруп йибере, шо да къангъа айланып къала. ²¹ Нилдеги балыкъ оле. Озенни суву бек яман ийисли бола чы, мисрилилер шондан ичип болмай къала. Бютюн Мисри къангъа толгъан болгъан. ²² Тек мисрили халмажчылар да озлени сигъручулугъу булан шо затны этип бере. Пиръавунну юреги дагъыдан да бек къайпанмайгъан болуп токътай. Раббибиз де айтгъан кюйде, ол Мусагъа ва Гъарунгъа тынгламай. ²³ Пиръавун, болуп турагъан ишлеге гъеч агъамият бермейли, бурулуп, къаласына гирип гете. ²⁴ Мисрилилер буса, ичеген сувну чыгъармакъ учун, Нилни бою булан къуюлар къазма башлай. Олар озендеги сувну ичип болмай.

²⁵ Раббибиз Нилдеги сувну къангъа айландыргъанлы, етти гюн гетген болгъан.

Экинчи такъсырлав: бакъалар

8 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
– Пиръавунну янына да барып, булай деп айт: «Раббибиз булай дей: Халкъымны Магъа сужда этмек учун йибер. ²Эгер де сен йибермесенг, Мен сени уьлкенгни бакъадан толтуруп къояжакъман. ³Нил бакъалардан выжырлап къалажакъ. Олар, озенден чыгып, сени къаланга, юхлайгъан уьюнге, ятывунга, ювукъларынгны, халкъынгны уйлерине, кёрюклеринге ва сюнкюлеринге гирежек. ⁴Бакъалар сагъа, халкъынга ва сени ювукъларынга атылып туражакъ».

⁵Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Гъарунгъа: «Асатаякъ тутгъан къолунгну озенлени, татавулланы ва кёллени уьстюнден узатып, Мисрини топурагъын бакъалардан толтуруп къой», – деп айт.

⁶Гъарун асатаякъ тутгъан къолун Мисрини сувларыны уьстюнден узата ва бакъалар, чыгып, бютюн топуракъны уьстюн толтуруп къоя. ⁷Халмажчылар да сигърчулукъну кёмеклиги булан тап шо кюйде эте. Олар да Мисрини бакъадан толтуруп къоя.

⁸Пиръавун, Мусаны ва Гъарунну чакъырып:

– Раббигиз мени де, халкъымны да бакъалардан къутултсун учун, Огъар дуа этигиз. Шо заман мен халкъны Раббигизге къурбан этме йибережекмен, – дей.

⁹Муса пиръавунгъа булай дей:

– Мен озюнг, сени ювукъларынг ва халкъынг учун дуа этежекмен. Сен сиз де, сизин уйлеригиз де бакъалардан азат болма тарыкъ болжалны токъташдыр. Шондан сонг бакъалар, сени янынгдан, къалаларынгдан гетип, янгыз Нилде къалажакъ.

¹⁰– Тангала, – деп жавап бере пиръавун.

Муса булай жавап бере:

– Сен Раббибизге, бизин Аллагъыбызгъа, ошап дагъы гъеч бирев ёкъну билсин учун, тап сен айтгъан кюйде болажакъ.

¹¹Бакъалар, сени янынгдан, къалаларынгдан, ювукъларынгны, халкъынгны янындан тайып, янгыз Нилде къалажакъ.

¹²Муса ва Гъарун пиръавунну янындан гете. Муса Раббибизден пиръавунгъа бакъдыргъан бары да бакъаланы ёкъ этсин деп тилей. ¹³Раббибиз Мусаны тилевюн къабул эте. Бакъалар

уыйлени ичинде, абзарларда ва авлакъларда оьлюп кьала. ¹⁴ Оланы тѣбе-тѣбе этип жыялар. Бютюн уьлкени яман ийис кьуршап ала. ¹⁵ Тек бираз енгиллик гелгендокъ, пиръавунну юреги кьайтып кьайпанмайгъан бола ва Раббиз де айтгъан кюйде, ол Мусагъа ва Гьарунгъа тынгламайгъан бола.

Учюнчю такъсырлав: сюрюжибинлер

¹⁶ Раббиз Мусагъа булай айта:

– Гьарунгъа: «Асатаягъынгни да гѣтерип, жабардагъы хумгъа багъып ур: Бютюн Мисриде хум увакъ жибинлеге айланып кьалажакъ», – деп айт.

¹⁷ Олар шолай эте. Гьарун, асатаягъын да гѣтерип, чангъа багъып ура. Адамлагъа ва гъайван-малгъа увакъ жибин учуп ябурулуп кьала. Бютюн Мисриде чанг увакъ жибинлеге айланып кьала. ¹⁸ Халмажчылар да сигьручулукъну кѣмеклиги булан увакъ жибинлени чыгъарма кьарай, тек болмай. Сюрюжибинлер гъайван-малгъа ва адамлагъа ябурулуп кьала. ¹⁹ Шо заман халмажчылар пиръавунгъа:

– Муну Аллагъ этген, – дей.

Тек пиръавунну юреги кьайпанмай. Раббиз де айтгъан кюйде, ол Мусагъа ва Гьарунгъа тынгламай.

Дѣртюнчю такъсырлав: жибинлер

²⁰ Раббиз Мусагъа булай айта:

– Тангала эртенекъ туруп, пиръавун оьзенге барагъанда, ону алдына чыгъып токъта. Огъар булай айт: «Раббиз булай дей: Халкъымны Магъа сужда этмек учун йибер. ²¹ Эгер де йибермесенг, Мен сагъа, ювукъларынга, кьалаларынга табун-табун этип гегевюллени бакъдыражакъман. Мисридилени уьйлери гегевюллеге толуп ва бютюн топуракъгъа ябурулуп кьалажакъ. ²² Тек Мен оьзюнде Мени халкъым яшайгъан Гошен топуракъда жибин болмайгъан кюйню этежекмен. Неге тьогюл де, Мен, Рабби, шо топуракъда экенимни билгенингни сюемен. ²³ Мен Оьзюмню халкъымны балагъдан кьутгъаражакъман, сеникин буса кьутгъаражакъман. Шо муъжизат тангала болажакъ».

²⁴Раббибиз тап шо кюйде эте. Жибинлени кяалын табунлары пиръавунну кяаласына ва ону ювукъларыны уйлерине учуп ябурулуп кяала. Жибинни кёплюгюнден бютюн Мисрини топурагъы дагъылма башлай.

²⁵Пиръавун, Мусаны ва Гъарунну чакъырып:

– Барыгъыз, шо уълкеде Аллагъыгъызгъа кърбан этигиз, – дей.

²⁶Тек Муса булай дей:

– Шолай этме ярамай. Биз Раббибизге, бизин Аллагъыбызгъа, этеген кърбан мисриликер учун жиргенчилик болуп токътай. Эгер де биз мисриликер жиргенеген кърбанни этсек, олар бизин таш урушгъа тутажакъ. ²⁷Ёкъ, Раббибизге, Аллагъыбызгъа, Озью айтгъан кюйде кърбан этмек учун, биз уъч гюнге дангылгъа чыгып, тайма тарыкъбыз.

²⁸Пиръавун:

– Мен сизин дангылгъа Раббигизге, сизин Аллагъыгъызгъа, кърбан этмек учун йибережекмен. Тек арек гетмегиз. Мени учун да дуа этерсиз, – дей.

²⁹Муса булай жавап бере:

– Мен сени янындан гетгендокъ, Раббиме дуа этежекмен. Тангала жибинлер сени, ювукъларынгны ва халкъны кюояжакъ. Тек сен де дагъы алдатма, халкъны Раббибизге кърбан этмек учун йибер.

³⁰Муса пиръавунну янындан гете ва Раббибизге дуа эте.

³¹Раббибиз Мусаны тилевюн къабул эте: пиръавунну, ону ювукъларын ва халкъны жибинден кутулта. Бир жибин де къалмай. ³²Тек пиръавунну юреги бу гезик де къайпанмай, ол халкъны йибермей.

Бешинчи такъсырлав: гъайван-малны къырылыву

9 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Пиръавунну янына да барып, огъар булай деп айт: «Раббибиз, ягъудилени Аллагъы, булай дей: Халкъымны Магъа сужда этме йибер. ²Эгер де сен оланы барма кюймай, дагъы да сакълап турсанг, ³Раббибиз авлакъдагъы сени гъайван-малынгны – атларынгны, эшеклерингни, тюелерингни, бугъаларынгны, сыйырларынгны, кюйларынгны ва

эчкилерингни — кырып битдирежек. ⁴Тек Раббиз исрайыллыланы гайванларын ажайык».

⁵— Бу топуракда тангала Мен шолай этежекмен, — деп де айтып, Раббиз болжалны токыташдыра.

⁶Артындагы гюн Раббиз тап шо кюйде эте. Мисриллини бары да гайван-малы кырыла, тек исрайыллыланы бир гайваны да оылмей. ⁷Шону тергемек учун, пиръавун адамларын йибере, тек исрайыллыланы бир гайваны да кырылмагъанны гёре. Амма ону юреги кайпанмагъан кюйде кала. Пиръавун халкыны йибермей.

Алтынчы такъсырлав: чыгывлар

⁸Раббиз Мусагъа ва Гьарунгъа булай айта:

— Кёрюкню ичинден увучларыгызны да толтуруп кюл алыгыз. Пиръавун гёре туруп Муса шону гъавагъа чачсын. ⁹Шо кюл бютюн Мисрини устынден учуп айланып туражайык ва бютюн улыкени халкыны, гайван-малыны кыркъаралары ирин чыгывлардан толуп калажайык.

¹⁰Муса да, Гьарун да, кёрюкню ичинден кюл де алып, пиръавунну алдында эретуруп токытайлар. Муса кюлню гъавагъа чачып йибере ва адамланы, гайван-малны кыркъаралары ирин чыгывлардан толуп кала. ¹¹Чыгывлардан халмажчылары ва бары да мисриллини кыркъаралары да тола. Шо себепден халмажчылар Муса булан дагы очышип болмай кала. ¹²Тек Раббиз пиръавунну юрегин кайпанмайгъан кюйде эте. Раббиз де Мусагъа айтгъан кюйде, пиръавун Мусагъа ва Гьарунгъа тынгламай.

Еттинчи такъсырлав: буз явун

¹³Раббиз Мусагъа булай айта:

— Тангала эртенокъ туруп, пиръавунну янына бар ва огъар булай айт: «Раббиз, ягъудилени Аллагы, булай дей: Мени халкымны Магъа сужда этмек учун йибер. ¹⁴Сен ер юзюнде Магъа ошагъан дагы бир зат да ёгъун билсин учун, бу гезик Мен сени, ювукъларынгны ва халкынгны кыатты кюйде

такъсырлажакъман. ¹⁵ Мен, къолумну да гётерип йибери, сагъа да, халкъынга да югъагъан аврув къабундуруп болажакъ эдим. Шо аврув сизин ер юзюнден болмагъандай ёкъ этежек эди. ¹⁶ Тек сагъа Мени къудратымны гёрсетмек учун ва Мени атым бютюн ер юзюнде белгили болсун учун, Мен сени савкъояжакъман. ¹⁷ Сен буса гъали де Мени халкъымдан озъюнню оър салып юрюйсен. ¹⁸ Гъали энни буса тынгла: тангала шу замангъа Мен буз явдуражакъман. Мисри шолай къоркъунчлу буз явунну озъю яралгъанлы гёрмеген. ¹⁹ Шо саялы гъайван-малынгни ва озге бары да затынгни къоркъунчсуз ерге сыйындырсын деп буйрукъ бер. Яшынма болмай авлакъда къалгъан бары да адамланы, гъайванланы устьюне буз яважакъ ва олар бары да олежек».

²⁰ Пиръавунну бир-бир ювукълары Раббизни сёзлеринден къоркъа. Олар алгъасавлукъда къулларын ва гъайван-малын авлакъдан тайдыра. ²¹ Шогъар агъамият бермегенлери буса къулларын ва гъайван-малын авлакъда къоюп къоя.

²² Раббиз Мусагъа:

– Сен къолунгну кёкге багъып гётергенде, Мисриге – инсанлагъа, гъайванлагъа ва Мисрини авлакъларында оьсеген бары да оьсюмлюкге – буз яважакъ, – деп айта.

²³ Муса асатаягъын кёкге багъып гётергенде, Раббиз кёкню кёкюретип, буз явдура. Яшмын яшна. Раббиз Мисрини топурагъына буз явдуруп къоя. ²⁴ Бары да ерде буз явуп, яшмын яшнап тербей. Мисриде адамлар яшама башлагъанлы, шолай алатолпан болмагъан. ²⁵ Явагъан буз бютюн Мисрини авлакъларындагъы адамланы ва гъайванланы къырып битдире. Буз авлакъларда оьсеген бары да оьсюмлюклени пуч эте ва тереклени сындыра. ²⁶ Янгыз озъюнде исрайыллылар яшайгъан Гошен топуракъда буз явмай.

²⁷ Пиръавун Мусаны ва Гъарунну артындан йибере.

– Бу гезик мен гюнагъ иш этдим, – дей пиръавун олагъа. – Раббиз тюз, мен де, мени халкъым да айыпмыз. ²⁸ Раббизге дуа этигиз. Бизге шо къоркъунчлу кёк кёкюрев да, буз да таманлыкъ эте! Мен сизин йибережекмен, сизге дагъы токътама тарыкълы туюл.

²⁹ Муса булай жавап бере:

– Мен шагъардан чыгъажакъман, къолларымны да узатып, Раббибизге дуа этежекмен. Сен ер юзюню еси Раббибиз экени билсин учун, кёкню кёкюрейгени токътажакъ, буз да дагъы явмажакъ. ³⁰Тек сен де, сени ювукъларынг да, алда йимик, Раббибиз Аллагъдан къоркъмайгъаныгъызны мен билемен.

³¹(Кендир ва арпа болмагъандай бола, неге тюгюл шо вакътиде арпа башкъусуп, кендир буса чечек ачып тура болгъан. ³²Будайгъа буса зарал тиймей, неге тюгюл геч бише.)

³³Муса пиръавунну янындан гете. Ол шагъардан чыкыгъанда, къолларын да гетерип, Раббибизге дуа эте. Кёкню кёкюрейгени ва буз явагъаны токътай. Ерге дагъы янгур явмай. ³⁴Янгур, буз явагъаны ва кёкню кёкюрейгени токътагъанны гёрюп, пиръавун бирдагъы да гюнагъ иш эте: ону ва ювукъларыны юреклери къайпанмайгъан кюйде къала. ³⁵Пиръавунну юреги геч къайпанмай ва ол, Раббибиз де Мусадан таба айтгъан кюйде, исрайыллыланы йибермей.

Сегизинчи такъсырлав: ченгертки

10 ¹⁻²Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Пиръавунну янына барыгъыз. Мен пиръавунну ва ону ювукъларыны юреклерин къайпанмайгъан этдим. Мен шону оланы арасында муъжизатлар гёрсетмек учун, сонг сиз авлетлеригизге, оланы авлетлерине Мен мисрилилиге нечик къатты янашгъанымны, оланы арасында муъжизатлар гёрсетгенимни хабарлап болсун учун ва Мен сизин Раббигиз экенимни билсин учун этдим.

³Муса ва Гъарун, пиръавунну янына да гелип, булай дей:

– Раббибиз, ягъудилени Аллагъы, булай айта: «Сен къачан болгъунча Мени алдымда енгилмеген кююнгде туражакъсан? Мени халкъымны Магъа сужда этмек учун йибер. ⁴Эгер де йибермесенг, Мен тангала уълкенге ченгерткини бакъдыражакъман. ⁵Ченгертки шолай кёп болажакъ чы, гъатта топуракъны уъстю гёрюнмежек. Олар буз явундан сонг къалгъан аз затларыгъызны барысын да, гъатта авлакъларыгъызда обсеген тереклени де ашап битдирежек. ⁶Ченгертки сени къалаларынгны, ювукъларынгны ва бары да мисрилилени уйлерин

толтуруп кѳояжакъ. Не аталарынг, не уллаталарынг шу топуракъда яшама башлагъан гюнден тутуп бугюнге ерли шолай аламатны гѳрмеген».

Муса, бурулуп, пиръавунну янындан гете. ⁷ Пиръавунну ювукълары огъар булай дей:

– Бу адамны себебинден бизге дагъы да узакъ азап чекме тюшерми экен? Бу адамланы Раббисине, озълени Аллагъына, сужда этмек учун йибер. Сен гъали де Мисри дагъылып барагъанын гѳрмеймисен?

⁸ Шо заман Мусаны ва Гъарунну пиръавунну янына къайтаралар.

– Барыгъыз, Раббигизге, озъюгюзню Аллагъыгъызгъа, сужда этигиз, – дей ол. – Тек арагъыздан кимлер баражакъ?

⁹ Муса:

– Биз яшларыбыз, къартларыбыз, уланларыбыз, кызыларыбыз, сиривлерибиз ва туварларыбыз булан баражакъбыз, неге тюгюл бизин Раббибизни байрамы чы дагъы, – деп жавап бере.

¹⁰ Пиръавун булай дей:

– Мен сизин къатынларыгъыз, яшларыгъыз булан йибермежекмен! Сизге Раббигиз де кѳмек этип болмажакъ! Сакъ болугъуз, сиз яман онгайсызлыкълагъа къаршы болажакъсыз. ¹¹ Ёкъ! Сиз шо гъакъда тилей болгъан сонг, Раббигизге сужда этмек учун, янгыз эргишилерибиз барсын.

Мусаны ва Гъарунну пиръавунну янындан къувалап чыгъаралар.

¹² Раббибиз Мусагъа булай дей:

– Мисрини топурагъыны устьюнден къолунгну узатгъанда, кѳп ченгертки чыгъажакъ. Олар авлакълардагъы бары да озсюмлюклени ва буз явундан сонг къалгъан бары да затны ашап битдирежек.

¹³ Муса Мисрини устьюнден таба асатаягъын узатгъанда, Раббибиз ер юзюне гюнтувуш елни уьфюрте. Шо ел сав гюн ва сав гече уьфюрюп тура. Эртенге ел ченгерткини гелтире. ¹⁴ Ченгерткилер, оьтесиз кѳп санавда ябурулуп, Мисриге чапгъын эте. Ченгерткини шо даражадагъы чапгъыны не алда болмагъан, не энниден сонг болмажакъ. ¹⁵ Олар бютюн ер юзюн шолай ябып кѳоя чы, гъатта топуракъ къап-къара болуп къала. Ченгертки

буз явундан сонг кьалгъан бары да затны — авлакъларда оьсеген бары да оьсюмлюклени ва тереклердеги емишлени — ашап битдире. Бютюн Мисриде не терекде, неде оьзге оьсюмлюкде гьеч яшыллыкь кьалмай.

¹⁶ Пиръавун чалтлыкьда Мусаны ва Гьарунну чакьыра ва булай дей:

— Мен Раббигизни, сизин Аллагьыгьызны, алдында ва сизин алдыгьызда гюнагь иш этдим. ¹⁷ Бирдагьы бир керен мени гюнагьымдан гечип кьоюгьуз. Раббигиз, сизин Аллагьыгьыз, мени шо балагьдан кьутултсун деп, Огьар дуа этигиз.

¹⁸ Муса, пиръавунну янындан гетип, Раббибизге дуа эте. ¹⁹ Раббибиз уьфюрюп турагьан елни денгизден уьфюреген гючлю гюнбатыш елге алышдыра. Гюнбатыш ел ченгерткини Кьызыл денгизге алып гете. Мисриде ченгертки бир де кьалмай. ²⁰ Тек Раббибиз пиръавунну юрегин кьайтып кьайпанмайгьан эте ва ол исрайыллыланы йибермей.

Тогьузунчу такьсырлав: кьарангылыкь

²¹ Раббибиз Мусагьа:

— Кьолунгну кькге гетер — Мисрини кьарангылыкь кьуршап алажакь. Шо кьарангылыкьда янгыз харманып ююме болажакь, — дей.

²² Муса кьолун кькге гетере, Мисрини уьч гюнге гез гьрмейген кьарангылыкь кьуршап ала. ²³ Адамлар уьч гюнню узагьында не бир-бирин гьрюп, неде тербенип болмайлар. Исрайыллылар яшайгьан ерлерде буса ярыкь бола. ²⁴ Шо заман пиръавун, Мусаны чакьырып:

— Барыгьыз, Раббигизге сужда этигиз. Мунда янгыз сиривлеригизни де, туварларыгьызны да кьоюгьуз, кьатынларыгьыз да, яшларыгьыз да сизин булан барсын, — дей.

²⁵ Муса булай дей:

— Биз Сагьа, Раббибизге, бизин Аллагьыбызгьа, кьурбанлар, шоланы арасында бютюнлей яллатывлар этип болсун учун, Сен бизин булан гьайван-малыбызны да йиберме герексен! ²⁶ Бизин булан гьайван-малыбыз да барма герек. Мунда бир гьайван-мал да кьалмажакь! Биз шонда Раббибизге, бизин Аллагьыбызгьа,

гъайванланы айырып алажакъбыз. Шонда гелмей туруп, биз Раббибизге къайсы гъайванланы къурбан этме герегин билмежекбиз.

²⁷ Раббибиз пиръавунну юрегин къайпанмайгъан эте. Ол исрайыллыланы йиберме суймей. ²⁸ Пиръавун Мусагъа:

– Гёз алдымдан тайып тас бол! Дагъы гёзюме гёрюмме! Эгер сен дагъы мени яныма гелсенг, шо гюн сен олежексен, – дей.

²⁹ – Яхшы, шолай буса сен айтгъан кюйде болсун, – деп жавап бере Муса. – Мен дагъы сени бетингни гёрмежекмен.

Онучу такъсырлаву гъакъында алданокъ билдириле

11 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Мен пиръавунну ва мисририлени бирдагъы бир керен такъсырлажакъман. Шондан сонг ол сизин йибережек. Иннемей йиберип де къоймажакъ, къувалажакъ. ² Халкъынга айт: эргишилер ва къатынгишилер хоншуларындан тилеп алтын ва гюмюш алатларын алсын.

³ (Раббибиз мисририлени юреклерин исрайыллылагъа ий болагъан кюйню эте. Озью Мусагъа буса пиръавунну ювукълары ва мисририлер Мисриде бир уллу адамгъа йимик янаша болгъан.)

⁴ Муса булай дей:

– Раббибиз булай айта: «Гечортагъа таба Мен Мисриден оѳтежекмен — ⁵ Мисриде тувгъан башлапгъы авлетлени барысы да олежек: тахда олтургъан пиръавунну башлапгъы авлетинден тутуп, тирменташны къырыйында ишлейген къаравашны башлапгъы авлетине ерли. Гъатта гъайван-малны башлап къозлагъан балалары да олежек. ⁶ Бютюн Мисриде къычырыкълы йылав эшитилежек. Шолай йылав не алда болмагъан, не энниден сонг болмажакъ. ⁷ Исрайыллылагъа ва оланы гъайван-малына буса гъатта ит де гъапламажакъ». Шо заман сиз Раббибиз Мисриге де, Исрайылгъа да башгъа-башгъа кюйде янашагъанны гёрежексиз. ⁸ Сени ювукъларынг гелип, магъа сужда этежек ва: «Сен де, сени артынга тюшген бары халкъынг да гетигиз!» — дежек. Шондан сонг мен гетежекмен. Муса пиръавунну янындан оѳтесиз къазаплангъан гъалында чыгъа.

⁹Раббибиз Мусагъа:

– Пиръавун сагъа тынгламакъны гери уражакъ, неге тюгюл Мен Мисриде гёрсетеген мужизатларымны артдырма герекмен, – деп айта.

¹⁰Муса да, Гъарун да пиръавунну алдында бары да гъайранлыкъланы гёрсете. Тек Раббибиз пиръавунну юрегин къайпанмайгъан кюйде эте ва ол исрайыллыланы озюню уълкесинден йибермей.

Пасха байрам

(Лев 23:5-8; Сан 28:16-25; Такр 16:1-8)

12 ¹Раббибиз Мисриде Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта: ²– Шу ай сизин учун биринчи ай, йылны башы болсун. ³Исрайылны бары халкъы шу айны онунчу гюнюнде гъариси озюню уьягълюсюне бирер токълу алсын. ⁴Эгер де уьягълюдегилени санаву савлай токълуну ашап битдирип болмаса, хоншуларына пай чыгъарсын. **Шо** заман оланы адамларыны санавун да гысапгъа алсын. Гъар адам нечакъыны ашап болагъанын гысапгъа алсын. ⁵Сиз айырып алагъан токълуларыгъыз йыл битген, эркек ва тетиксиз болсун. Сиз токълуланы неде улакъланы алма боласыз. ⁶Оланы шу айны он дёртюнчу гюню болгъунча сакълагъыз. Исрайылны бары халкъы оланы къашкъаралгъанда сойсун. ⁷Къурбангъа союлгъан гъайванланы къанын алып, уюгюзню эшигини эки де ягъындагъы ва уст ягъындагъы энегелерине сюртююз. ⁸Тап шо гече, аччы отлар да булан ярашдырылып, ялында къызартылгъан этни маясыз биширилген экмек къошуп ашагъыз. ⁹Этни чийлей неде асып ашамагъыз. Башын, какичлерин, оьпке-бавурун ялында къызартыгъыз. ¹⁰Эртенге бир затны да къоймагъыз. Эгер де геч зат къалып къалса, яллатып тайдырыгъыз. ¹¹Булай ашарсыз: белбавларыгъызны байлагъыз, аякъгийимлеригизни гийигиз, къолугъузгъа асатаякъларыгъызны тутугъуз. Чалт ашагъыз. Бу – Раббибизни Пасхасыдыр.

¹²Шо гече Мен Мисриден оьтежекмен, инсанлардан ва гъайван-малдан башлап тувгъанларын оьлтюрежекмен, Мисрини аллагъларын такъсырлажакъман. Мен – Раббимен. ¹³Сиз

яшайгъан уйлердеги къан белги болуп токътажакъ: къанны гёрюп, Мен оьтүп гетежекмен*. Мен Мисриге къабундургъан югъагъан аврув сизге бир зат да этмежек. ¹⁴ Шо гюнню эде сакълап турарсыз. Шону гележек наслуларыгъыз булан Раб-бибиз учунгъу байрам гысапда оьтгерип турарсыз. Шо сизин учун асулар боюна токъташдыривдур. ¹⁵ Етти гюнню узагъында маясыз экмек ашагъыз. Биринчи гюнденокъ уйлеригиздеги маяны ёкъ этигиз, неге тюгюл биринчи гюнден тутуп, еттинчи гюнге ерли мая булан биширилген экмекни ашагъан гъар ким Исрайылдан къуваланажакъ. ¹⁶ Биринчи ва еттинчи гюнлерде сыйлы жыйынланы оьтгеригиз. Шо гюнлер бир иш де этмегиз, янгыз оьзюгюзге аш гъазирлеме боласыз.

¹⁷ Маясыз экмеклени байрамын оьтгеригиз, неге тюгюл шо гюн Мен Мисриден сизин асгерлеригизни чыгъардым. Шо гюнню гележек наслуларыгъыз булан байрам этип турарсыз. Шо сизин учун асулар боюна токъташдыривдур. ¹⁸ Маясыз биширилген экмеклени он дёртюнчю гюнню ахшамындан тутуп, йигирма биринчи гюнню ахшамына ерли ашап турарсыз. ¹⁹ Етти гюнню узагъында уйлеригизде мая болмасын. Мая булан биширилген экмекни ашагъан гъар ким (ол гелгинчи буса да, шо ерде тувгъан буса да) исрайыллыланы арасындан ёкъ этилежек. ²⁰ Мая къошулуп биширилген бир затны да ашамагъыз. Къайда турсагъыз да, маясыз экмекни ашагъыз.

²¹ Муса, Исрайылны тамазаларын да чакъырып, булай дей:

– Барыгъыз, оьзюгюзню уягълюлеригиз учун айырып токъдулар алыгъыз ва пасха къурбанлыкъны союгъуз. ²² Иссопну* байламын алып, савутдагъы къангъа чомугъуз ва эшиклени уьст ягъындагъы ва ягъаларындагъы энегелерине сюртюгюз. Эртен болгъунча биригиз де уйден чыкъмагъыз. ²³ Раббиз мисриликлени оьлтюрме баргъанда, эшиклени уьстюндеги ва ягъаларындагъы энегелериндеги къанны гёрюп, шо эшиклени къырылгъандан оьтүп гетежек. Ол оьлтюрювчю малайикни уйлеригизге гирме ва сизин оьлтюрме къоймажакъ. ²⁴ Шо адатны

^{12:13} Мен оьтүп гетежекмен – ягъуди тилдеги пасагъ («къырылгъандан оьтмек») деген ишликни айтылышы пасха байрамны атыны айтылышына ошашлы чалына.

^{12:22} Иссоп – къалын япыракълары булангъы уьлкую от.

оьзюгюз учун да, наслуларыгъыз учун да даимги токъташдырыв гьисапда сакълап туругъуз. ²⁵Раббибиз сизге топуракъ бережекмен деп ваьда этген эди. Ол сизге берген топуракъга гиргендокъ, шо адатны кютюгюз. ²⁶Авлетлеригиз: «Бу адат нени англата?» – деп сорагъанда, ²⁷олагъа: «Бу Раббибиз учун союлагъан пасха кърбанлыкъ. Ол мисрилилени оьлтюрегенде, Мисридеги исрайыллыланы уйлерины кьырийындан оьтюретди ва оланы аяды», – деп жавап берерсиз.

Халкъ, баш да ийип, Раббибизге макътавлар эте. ²⁸Исрайыллылар Раббибиз Мусагъа ва Гьарунгъа буюргъан бары буйрукъну кюте.

Онунчу такъсырлав: инсанлардан ва гъайван-малдан башлап тувгъанларыны оьлюмю

²⁹Гечортада Раббибиз Мисриде башлап тувгъанланы барын да оьлтюре: пиръавунну тахыны вариси болгъан башлапгъы авлетинден тутуп, тёлеге салынгъан есирни башлапгъы авлетинери ва гъайван-малны башлап кьозлагъан балаларын. ³⁰Гечени ортасында пиръавун, ону ювукълары ва бары да мисриликлер туралар. Мисрини оькюрюп йылав толтуруп кьоя, неге тьогюл оьзюнде ким буса да бирев оьлмеген уй болмагъан.

Алагъны халкъы Мисриден чыгъа

³¹Гече пиръавун, Мусаны ва Гьарунну чакъырып, булай дей: – Гьазирленигиз! Исрайыллылар булан бирче мени халкъымны янындан гетигиз. Барыгъыз. Оьзюгюз де айтагъан кюйде, Раббигизге сужда этигиз, ³²сиривлеригизни ва туварларыгъызны алып, гетигиз. Дагъы да мени шабагъатлагъыз.

³³Мисриликлер исрайыллыланы уьлкеден чыкъма алгъасата. – Ёгъесе, биз барыбыз да оьлежекбиз! – дей олар.

³⁴Халкъ, мая кьошулмагъан хамурну опуракълагъа чырмалгъан савутлагъа да салып, инбашларына юклеген гьалда юрюй. ³⁵Муса оьзлени уйретген кюйде, исрайыллылар мисриликлерден гюмюш ва алтын алатлар ва опуракълар ала. ³⁶Раббибиз мисриликлени исрайыллылагъа яхшы янашагъан кюйню эте.

Мисрилер де олагъа озлерден тилеген затланы бере. Исра-йыллылар шотай мисрилерден барын-өгъун чыгъарып ала. ³⁷ Исра-йыллылар Рагъамседен Суккутгъа ёл чыгъа. Къатын-гишилерин ва яшларын санамагъанда, оланы санаву алты юз мингге ювукъ эргиши болгъан. Олар бары да яав юрюй болгъан. ³⁸ Олар булан кёп тюрюю озге халкълар, кёп санавдагъы гъайван ва мал болгъан. ³⁹ Олар Мисриден алып чыккъан хамурундан маясыз чапелеклер бишире. Хамургъа мая къошулмагъан болгъан, неге тюгюл оланы Мисриден чыкъма алгъасата болгъан. Шо саялы да оланы жыйып артгъа салынгъан маясы болмагъан. ⁴⁰ Исра-йыллылар Мисриде дёрт юз отуз йыл яшай. ⁴¹ Дёрт юз отуз йыл обтген гюн Раббизни асгерлери Мисриден чыгып тая. ⁴² Шо гече Раббиз учун юхусуз обтгерилеген гече бола: Ол Мисриден Исра-йылны халкъын чыгъара. Шо гече Раббизни гечесидир! Наслудан наслугъа шо гече Исра-йылны халкъы учун юхусуз обтгерилеген гечедир.

Пасханы къанунлары

⁴³ Раббиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

– Муна пасха къурбанлыгъы булан байлавлу къайдалар: шону ят адамгъа ашама ярамай. ⁴⁴ Сен сатып алгъан къул сюннетленген буса, огъар къурбанлыкъны этинден ашама ярай. ⁴⁵ Тек заманлыкъгъа яшама гелген адамгъа ва ихтиарсыз ишчиге шо этден ашама ярамай. ⁴⁶ Шо къурбанлыкъны этин, къайсы уйде къызартгъан буса, шонда ашама тюше — этни уйден чыгъармагъыз. Бир сюегин де сындырмагъыз. ⁴⁷ Исра-йылны бары халкъы шону къутме герек. ⁴⁸ Эгер де сизде яшайгъан гелгинчи адам Раббизни Пасхасын обтгерме сюесе, ону уюндеги эргишилени барысы да сюннетленме герек. Шо заман ол Пасхада шо топуракъда яшайгъан адам йимик ортакъчылыкъ этме бола-жакъ. Сюннетленмеген адам байрам тепсиде олтурма болмай. ⁴⁹ Бу къанунну бу топуракъда яшайгъанлар да, арагъызда яшайгъан гелгинчилер де къутме герек.

⁵⁰ Исра-йыллыланы барысы да Раббиз Мусагъа ва Гъарунгъа буюргъан кюйде эте. ⁵¹ Тап шо гюн Раббиз Исра-йылны асгерли халкъын Мисриден чыгъара.

*Инсанлардан ва гъайван-малдан башлап тувгъанларын
Раббибизге багъышла*

13 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²— Исрайыллылардан башлап туважакъларын, инсанлардан тутуп, гъайван-малгъа ерли ананы къарныннан чыгъажакъ башлапгъы балаларын Магъа багъышла.

Маясыз экмеклени байрамы

³Муса халкъгъа булай дей:

— Сиз къулчулукъну топурагъы болгъан Мисриден чыкъгъан гюнню унутмагъыз, неге тюгюл Раббибиз сизин шондан зор къудраты булан чыгъарды. Мая къошулуп биширилген экмекни де ашамагъыз. ⁴Бугюн, абип айда, сиз гетежексиз. ⁵Раббибиз аталарыгъызгъа канъанлыланы, гъетлилени, амурлуланы, ябуслуланы ва гъивлилени топурагъын бережекмен деп ант этди. Шо топуракъда сют булан бал агъа. Раббибиз сизин шонда гелтиргенде, шо айда булай адатны юрютерсиз: ⁶етти гюн маясыз биширилген экмек ашарсыз, еттинчи гюн буса Раббибиз учун байрам этерсиз. ⁷Етти гюн маясыз экмек ашарсыз. Сизин мая къошулгъан бир ашыгъыз да болмасын. Сизин топуракларыгъызда гъеч бир мая болмасын. ⁸Шо гюн сизин гъаригиз оъзюню уланына: «Биз Мисриден чыкъгъанда, Раббибиз бизге этгенни эсде сакъламакъ учун шолай этемен», — деп айтсын. ⁹Шо адат Раббибизни Къануну даим эсигизде турсун учун, къолугъыздагъы бир белгидей, мангалайыгъыздагъы бир гиччирек эсделикдей болуп токътатажакъ. Раббибиз сизин Мисриден Оъзюню зор къудраты булан чыгъарды чы дагъы. ¹⁰Шо адатны белгиленген заманында йылдан-йылгъа да юрютюп туругъуз.

*Инсанлардан ва гъайван-малдан башлап тувгъанларына
байлавлу токъташдырылгъан къайдалар*

¹¹— Раббибиз, Оъзю сизге де, аталарыгъызгъа да ант этгени йимик, сизин канъанлыланы топурагъына де гийирип, шону сизге бергенде, ¹²Огъар бары да башлап тувгъанларыгъызны

багышлагъыз. Гъайван-малыгъызны башлап тувгъанларыны гъар эркеги Раббизгедир. ¹³ Башлап тувгъан къодукъну орнуна тѣлев гысапда токълу беригиз. Эгер де тѣлевню бермесегиз, къодукъну башын узып ташлагъыз. Озыюгюзню бары да башлап тувгъанларыгъыз учун да тѣлев беригиз.

¹⁴ Гележекде уланынг сагъа: «Бу нени англата?» – деп сораса, огъар булай жавап бер: «Раббиз зор къудраты булан бизин Мисриден, къулчулукъну топурагъындан, чыгъарды. ¹⁵ Пиръавунну юрегин къайпанмайгъанлыкъ къуршап алгъанда, ол бизин йиберме суймей эди. Шо заман Раббиз Мисридеги бары да башлап тувгъанланы эркеклерин олтюрдю: инсанланы да, гъайванланы да. Муна шо саялы мен Раббизге башлап тувгъан гъайван-малны эркеклерин сояман, озыюгюзню башлап тувгъанларым учун буса тѣлев бермен». ¹⁶ Шо Раббиз сизин Мисриден Озыюгюз зор къудраты булан чыгъаргъанлыкъны къолунгдагы бир белгисидей, мангалайындагы бир шагъат-намасыдай болуп токътаякъ.

Аллагъ Озыюгюз халкъы булан бирче юрюй

¹⁷ Пиръавун исрайыллыланы йиберген сонг, Аллагъ оланы пилистимлиени топурагъындан таба оьтеген къысгъа ёлдан алып юрюмей. Аллагъ:

– Олар давгъа тюшгендокъ, пикрусун да алышдырып, Мисриге къайтып къалма бола, – деп айта.

¹⁸ Аллагъ халкъны айланч, дангылдагы ёлдан Къызыл дегизге алып юрюй. Исрайыллылар Мисриден ябушувгъа гъазир кюйде савутланып гете. ¹⁹ Муса озыю булан Юсупну сюегин де алып гете. Неге тьогюл де, Юсуп озы заманында исрайыллылагъа:

– Шексиз кюйде, Аллагъ сизге кѣмекге гележек. Шо заман мундан мени сюегимни аларсыз, – деп де айтып, оланы ант этдирген болгъан.

²⁰ Суккутну кююп, исрайыллылар Итам деген ерде, дангылны бир ягъасында, къонушуп токътаят. ²¹ Раббиз гюндюзлер, булут багъананы ичинде исрайыллыланы алдына да тюшюп, олагъа ёл гѣрсете туруп юрюй. Гечелер буса, олагъа ярыкъ

бермек учун, ялын багъананы ичинде юрюй. Шо саялы олар гюндюз де, гече де юрюме бола. ²² Гюндюзлер булут багъана, гечелер буса ялын багъана бир де халкъны янындан таймай.

Муса халкъын денгизден таба ытгерип чыгъара

14 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

² – Исрайыллылагъа, артгъа багъып къайтып, Пи-Гагъирот деген ерни къырыйында, Мигдалны ва денгизни арасында, токътасын деп айт. Олар денгизни къырыйында, Баал-Сепонну тувра алдында ерлешсин. ³Пиръавун: «Исрайыллылар бу топуракъда дангылны ортасында адашгъан гъалында айланып тура», – деп ойлашажакъ. ⁴Мен пиръавунну юрегин къайпанмайгъан кюйде этежекмен. Ол исрайыллыланы артындан тербенежек. Мен, пиръавундан ва ону асгеринден ыр чыгып, белгили болажакъман. Шо заман мисрилилер Мен Рабби экенимни билежек.

Исрайыллылар тап шо кюйде эте. ⁵Пиръавунгъа исрайыллылар къачып гетгенни айтгъанда, ол ва ону ювукълары, ойлашып: – Биз этип къойгъан недир? Биз чи, исрайыллыланы да йиберип, ишчилерсиз къалдыкъ! – дейлер.

⁶Пиръавун, асгерлик атарбасын да егип, асгерин де алып, ёлгъа тюше. ⁷Ол оъзю булан инг тизив алты юз асгерлик атарбаны ва ёлбашчылары да булан Мисрини оъзге бары да асгерлик атарбаларын да ала. ⁸Раббибиз пиръавунну юрегин къайпанмайгъан кюйде эте. Ол Мисриден чыгып гетип барагъан исрайыллыланы артындан тербене. Исрайыллылар буса бир затдан да къоркъмайлы юрюй. ⁹Мисрилилени асгерлери пиръавунну бары да атлары, асгерлик атарбалары ва атлылары да булан исрайыллыланы артындан тербене. Исрайыллылар денгизни ягъасында, Пи-Гагъиротну къырыйында, Баал-Сепонну алдында къонушуп токътагъан болгъан. Мисрилилер оланы артындан тап шо ерде ете.

¹⁰Пиръавун ювукъ гелгенде, исрайыллылар, артгъа бурулуп къарап, мисрилилер оъзлени артындан тюшгенни гёре. Олар бек къоркъа ва Раббибизден кёмек тилеме башлай. ¹¹Олар Мусагъа булай дей:

– Бизин дангылгъа чыгъарып оьлтюрмеген бусанг, бизге Мисриде къабурлар табылмай къалармы эди? Бизин Мисриден де чыгъарып, сен этгенинг недир? ¹² Мисриде биз сагъа: «Бизин парахат къой. Бизин мисрилилеге къуллукъ этме къой», – деп айтмагъанмы эдик дагъы? Дангылда оьлгенче, биз мисрилилене къуллары кюйде къалгъан болгъай эдик!

¹³ Муса халкъгъа булай дей:

– Къоркъмагъыз. Къатып туругъуз. Бугюн Раббибиз сизин къутгъарагъанни гёрежексиз. Буссагъат сиз гёрюп турагъан мисрилилени буса дагъы бир де гёрмежексиз. ¹⁴ Парахат болугъуз, сизин якълап Раббибиз ябушажакъ.

¹⁵ Раббибиз Мусагъа:

– Мени атымны тутуп чакъырыв этип не этесен? Исрайыллылагъа алгъа юрюсюн деп буйрукъ бер, – деп айта. ¹⁶ Асатаягъынгни да гётерип, къолунгнуну денгизни уьстюнден таба узат, сонг шо эки бёлюнюп къалажакъ. Шо заман исрайыллылар денгизден къурудан йимик оьтюп чыгып болажакъ. ¹⁷ Мен буса мисрилилени къайпанмайгъан кюйде этежекмен, олар сизин артыгъыздан тюшежек. Мен, пиръавундан ва ону асгерлик атарбалары, атлылары булангъы асгеринден уьст гелип, белгили болажакъман. ¹⁸ Мен, асгерлик атарбалары, атлылары булангъы пиръавундан уьст гелип, белгили болгъанда, мисрилилер Мен Рабби экенимни билежек.

¹⁹ Исрайылны асгерини алды булан юрюп турагъан Аллагъны Малайиги ону артына тюшюп юрюме башлай. Булут багъана, оьзюню еринден тербенип, оланы артында, ²⁰ Мисрини ва Исрайылны асгерлерини арасында бола. Сав гечени узагъында булут бир якъны къарангы, бириси якъны буса ярыкъ этип тура. Сав гечени узагъында ярыкъ да, къарангылыкъ да бир-бирине къошулуп болмагъан кюйде тура.

²¹ Муса денгизни уьстюнден таба къолун узата, Раббибиз буса сав гечени узагъында денгизге гючлю гюнтувуш елни уьфюртюп тура ва шону къурутуп къоя. Денгизни суву эки бёлюнюп къала. ²² Исрайыллылар денгизни тюбю булан оьтюп чыгъа: сувну бир тамы оланы онг янында, бириси буса сол янында токътап бола. ²³ Мисрилилер оланы артындан чаба. Пиръавунну атлары, асгерлик атарбалары ва атлылары денгизге багъып

чабып йибере. ²⁴ Янгы танг къата турагъан вакътиде Раббиз булутлу ва ялынлы багъаналаны ичинден мисрилик асгерине къарай ва оланы абдыратып къоя. ²⁵ Раббиз мисрилик асгерлик атарбаларыны дегерчиклерин токътатып къоя, шолукъда олагъа юрюме бек четим бола.

Мисриликлер:

– Исрайыллылардан къачып таяйыкъ! Рабби, исрайыллылары янын да тутуп, Мисриге къаршы ябуша! – деп йибере.

²⁶ Шо заман Раббиз Мусагъа булай айта:

– Денгизни уьстюнден таба къолунгну узат, денгизни суву мисрилик олары асгерлик атарбаларын ва атлыларын батдырып къойсун. ²⁷ Муса денгизни уьстюнден таба къолун узата ва тангны алдында сувлар къошулуп къала. Шо вакътиде мисриликлер денгизге багъып чабып тура болгъан. Шолай Раббиз олары сувгъа тюзлеп къоя. ²⁸ Сув артгъа багъып ташып агъып йибере ва асгерлик атарбаланы, атлылары – пиръавунну исрайыллылары артындан денгизге багъып тербенген бютюн асгерин батдырып къоя.

²⁹ Тек исрайыллылар денгизден къурудан йимик оьтюп чыгъа: сувну бир тамы оланы онг янында, бириси буса сол янында токътуп бола. ³⁰ Шо гюн Раббиз исрайыллылары мисриликлерден къутгъара. Исрайыллылар оланы денгиз ягъада оьлюп таба. ³¹ Раббиз мисрилик кыргъан зор къудратын гьргенде, исрайыллылары Раббизни алдында зор къоркъув къуршап ала. Олар Раббизге ва ону къулу Мусагъа иман сала.

Мусаны ва Марьямны йыры

15 ¹ Шо заман Муса исрайыллылар да булан бирче Раббизге бу йыры айта:

«Раббизге йырлажакъман —

Ол оьрлеге гьтерилди.

Атны ва огъар минген атлыны

Ол денгизге ташлады.

² Раббим — мени гючюм ва макътавлугъум;

Ол магъа къутгъарылыв болду.

- Ол – мени Аллагъым, мен Огъар макътавлар этежекмен;
Ол атамны Аллагъыдыр: мен Ону оър этежекмен.
- ³ Раббим – асгерчидир;
Раббидир Ону аты.
- ⁴ Пиръавунну асгерлик атарбаларын ва асгерин
Ол денгизге ташлады.
Мисрилилени тизив асгерчилери
Къзыл денгизде батды.
- ⁵ Оланы уьстюнде уллу сувлар къошулуп къалды,
олар да ташдай тюпсюз теренликлеге тюшюп гетди.
- ⁶ Раббим, Сени онг къолунг
зор къудрат булан макътавлу болду.
Раббим, Сени онг къолунг
душманны йыкъды.
- ⁷ Оьзюнгню макътавлугъунгню зорлугъу булан
Сагъа къаршы баш гётергенлени ер этдинг.
Сени къазапланывунг къызып йиберди —
шо къазапланывунг оланы саламныдай яллатып
къойду.
- ⁸ Сен сувлагъа уьфюрдюнг —
олар оърлеге гётерилип гетди,
тамдай токътап къалды;
денгизни теренлиги къалын болду.
- ⁹ Душман булай макътанды:
„Артындан тербенежекмен, оланы тутажакъман.
Давда тюшген малны пайлажакъман,
шолардан къуванажакъман.
Къылычимны сувуражакъман —
оланы къолум булан къыражакъман“.
- ¹⁰ Тек Сен алатолпанынг булан уьфюрдюнг —
оланы да денгизни суву басдырып къойду.
Олар зор сувланы ичинде,
къургъашындай батылды.
- ¹¹ Раббим, ким бар Сагъа ошاپ?
Сыйлылыгъы булан зор болгъан,
Макътавлугъу булан къоркъутагъан,
гъайранлыкълар этеген

- ким бар Сагъа ошап?
- ¹² Сен онг къолунгну узатдынг —
оланы топуракъ ютуп кьойду.
- ¹³ Оьзюнгню рагъмунг булан
къутгъаргъан халкъынгни алып юрюжексен.
Оьзюнгню сыйлы уьюнге
Кьудратынг булан огъар ёл гёрсетежексен.
- ¹⁴ Халкълар эшитип, кьартыллап йибережек;
пилистимлилеге гьуя тюшежек.
- ¹⁵ Адумну башчылары кьоркъажакъ,
Муапны пачаларын кьартыллавукъ кьуршап
алажакъ,
Канъанны халкъы тартынажакъ —
- ¹⁶ олагъа кьоркъунчлукъ ва гьуя тюшежек.
Раббим, Сени халкъынг оьтюп битгенче,
Сен ес болгъан халкъынг оьтюп битгенче,
оьзге халкълар кьудратынг булан
ташгъа айланып къалажакъ.
- ¹⁷ Раббим, оланы Оьзюнгню еслигинг
бар тавгъа гелтирип ерлешдирежексен.
Шо тавда Оьзюнге уьй кьурдунг,
Есим, Оьзюнге сыйлы ер кьурдунг.
Оланы гелтирип ерлешдирежексен.
- ¹⁸ Раббибиз гьар даим де гьакимлик этип туражакъ».
- ¹⁹ Пиръавунну атлары, асгерлик атарбалары ва атлылары денгизге гиргенде, Раббибиз олагъа денгизни сувларын ташып акъдырып кьоя. Исрайыллылар буса денгизни тюбю булан оьтюп чыгъа. ²⁰ Гьарунну кьызардашы, гележекни алданокъ билдиреген Марьям буса кьолуна накъыраны ала. Оьзге къатынгишилер накъыралары да булан, бийий туруп, ону арты булан юрюй. ²¹ Марьям олагъа булай йырлай:
- «Раббибизге йыр айтыгъыз —
Ол оьрлеге гётерилди.
Атны ва огъар минген атлыны
Ол денгизге ташлады».

Марраны ва Элимни сувлары

²² Муса иسرائыллылары Къызыл денгизден алып чыгъа. Олар Шур деген дангылгъа гире. Олар, сув табып болмай, дангылда уьч гюн айлана. ²³ Маррагъа гелип, сувну ичип болмай, неге тюгюл шо аччы болгъан. (Муна шо саялы шо ерге Марра* деп айтыла.) ²⁴ Халкъ Мусагъа:

– Биз не ичейик? – деп хонтурлана.

²⁵ Муса Раббизге дуа эте. Раббиз огъар агъач гесекни гёрсете. Муса шону сувгъа атып йибере – сув да ичме ярайгъан болуп къала.

Исрайыллылары сынап къарамакъ учун, Раббиз шо ерде олагъа къанун да, ёл гёрсетив де бере. ²⁶ Ол булай айта:

– Эгер де сиз, Аллагъыгъыз болгъан Раббизге тергевлю кюйде тынглап, Мен рази къалагъан ишлени этсегиз, эгер де Мени буйрукъларыма тынгласагъыз ва Мени ёл гёрсетивлеримни сакъласагъыз, Мен сизге мисриликке йиберген бир аврувну да къабундурма къоймажакъман. Мен сизин сав этеген Раббизмен чи дагъы.

²⁷ Исрайыллылар Элимге геле. Шонда он эки сув булакъ ва етмиш хурма терек болгъан. Олар шонда сувну ягъасында къоношуп токътайлар.

Манна ва бёденелер

16 ¹ Исрайыллылар Элимден ёл чыгъа. Мисриден чыгып, олар экинчи айны он бешинчи гюнине Син деген дангылгъа геле. Син Элимни ва Синайны арасында ерлешген болгъан. ² Дангылда халкъ Мусагъа ва Гъарунгъа хонтурланма башлай. ³ Исрайыллылар олагъа булай дей:

– Мисриде Раббизни къолундан оьлген болгъан бусакъ, бизге къолай болажакъ эди! Биз шонда эт асылгъан къазанлары ягъында олтургъан эдик, тойгъунча экмек де ашай эдик. Сиз буса, бары халкъны дангылгъа да чыгъарып, ачдан оьлтюре турасыз.

^{15:23} *Marra* – бу ат «аччылыкъ» деген маънаны англата.

⁴Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Мен сизге кѣкден таба экмек явдуражакъман. Халкъ, гъар гюн чыгып, гюнге нечакъы тарыкъ буса, шончакъыны жыйсын. Олар Мени гѣрсетивлериме гѣре юрюрмю экен – Мен шону сынап къарама сюемен. ⁵Алтынчы гюн олар башгъа гюнлерден эсе эки керен артыкъ жыйсын ва сонггъа да болагъан кюйде онгарып къойсун.

⁶Муса ва Гъарун исрайыллылагъа булай дей:

– Сиз ахшам Раббибиз сизин Мисриден чыгъаргъанны англажакъсыз. ⁷Эртен буса сиз Раббибизни макътавлугъун гѣрежексиз, неге тюгюл Ол сиз Оъзюне хонтурланагъанны эшитди. Биз ким болуп къалгъанбыз? Бизге хонтурланып не этесиз?

⁸Муса дагъы да булай дей:

– Шо макътавлукъ Раббибиз болгъан экенни сиз шулай билежексиз: бугюн ахшам Ол сизге эт ашатажакъ, эртен буса сизге таман чакъы экмек бережек. Раббибиз сиз Оъзюне хонтурланагъаныгъызны эшитди. Биз кимбиз? Сиз бизге тюгюл, Раббибизге хонтурланасыз.

⁹Муса Гъарунгъа булай дей:

– Исрайылны халкъына: «Барып, Раббибизни алдында токътагъыз, неге тюгюл Ол сизин хонтурланагъаныгъызны эшитди», – деп айт.

¹⁰Гъарун исрайыллылар булан сѣйлеп турагъанда, олар даңгылгъа багъып бурулуп, булутну ичинде Раббибизни макътавлугъу гелгенни гѣре.

¹¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹²– Мен исрайыллылары хонтурланагъанын эшитдим. Олагъа: «Къашкъаралагъан вакътиге сиз эт ашажакъсыз, эртен буса экмекден тояжакъсыз. Шо заман сиз Мен Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, экенимни билежексиз», – деп айт.

¹³Шо ахшам бѣденелер учуп гелип, исрайыллылар къонушуп токътагъан ерни толтуруп къоя. Эртен буса шо ерни айланасына чыкъ сала. ¹⁴Чыкъ тайгъанда, дангылны устюнде къыравгъа ошайгъан гиччи къурмачлар гѣрюне. ¹⁵Исрайыллылар, шоланы гѣрюп, бир-бирине:

– Бу недир? – деп сорай.

Олар бу не экенни билмей болгъан. Муса олагъа булай дей:

– Бу – Раббибиз сизге рызкы этип берген экмек. ¹⁶Раббибиз: «Гъар ким объюне тарыкъ чакыны жыйсын. Уьяглюдеги гъар адамгъа омерни* алыгъыз», – деп буйрукъ берди.

¹⁷Исрайыллылар обълеге айтгъан кюйде эте. Бирлери кѣпню, башгъалары буса азны жыя. ¹⁸Тек олар омер булан оьлчеп къа-рагъанда, кѣпню жыйгъанныки артыкъ тююлю, азны жый-гъанныки де кем тююлю ачыкъ бола. Гъариси объюне тарыкъ болар чакы жыйгъан болгъан.

¹⁹Муса олагъа:

– Бирев де эртенге бир затны да къоймасын, – дей.

²⁰Тек бирлери, Мусагъа тынгламай, бир пайын эртенге къоя. Рызкыгъа буса хурт тюше ва шондан яман ийис гелме башлай. Муса олагъа бек ачувлана.

²¹Эртен гъариси объюне тарыкъ чакыны жыя болгъан. Гюн къыздырма башлагъанда буса, авлакъда жыйылмай къалгъан рызкы ирип къала болгъан. ²²Алтынчы гюн олар эки керен кѣпню жыя – гъар адамгъа экишер омерни. Халкъны башчы-лары гелип, шо гъакъда Мусагъа билдире.

²³Муса олагъа булай дей:

– Раббибиз булай буюрду: «Тангала – ял алагъан гюн, Раб-бибизни сыйлы сонгугюню. Биширме сюеген ашыгъызны гъа-ли биширип къоюгъуз. Къалгъанын буса, артгъа салып, эртен болгъунча сакълама герек».

²⁴Муса буюргъан кюйде, олар шону эртен болгъунча сакълай, аш бузулма къарамай, огъар хурт да тюшмей.

²⁵– Муну бугюн ашагъыз, – дей Муса, – неге тююл бугюн Раббибизни сонгугюню. Бугюн сиз топуракъда бир зат да тап-мажакъсыз. ²⁶Сиз къурмачны алты гюн жыяжакъсыз, тек ет-тинчи гюн, сонгугюн, бир зат да болмажакъ.

²⁷Биревлер еттинчи гюн де жыйма чыгъа, тек бир зат да тап-май. ²⁸Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Сиз дагъы да къачан болгъунча Мени буйрукъларымны да, гѣрсетивлеримни де бузуп туражакъсыз? ²⁹Эсигизде сакъла-гъыз: Мен сизге сонгугюнню бердим, шо саялы алтынчы гюн сизге эки гюнге болар чакы экмек беремен. Еттинчи гюн гъар

^{16:16} *Омер* – 2 литрге ювукъ гелеген оьлчевню бир къайдасы.

ким, оъзю къайда буса, шо еринде кълсын. Бирев де уьонден чыкъмасын.

³⁰ Еттинчи гюн халкъ ял ала болгъан.

³¹ Исрайылны халкъы шо рызкъыгъа манна* деп къоя. Ону тюсю оччамны урлугъу йимик акъ, татыву буса бал чапелекни-ки йимик болгъан. ³² Муса булай дей:

– Раббибиз булай буюрду: «Омер маннаны алып, гележек наслуларыгъыз учун сакълап къоюгъуз. Олар сизин Мисриден чыгъаргъанда, Мен дангылда сизге берип ашатгъан экмекни гёрсюн».

³³ Муса Гъарунгъа:

– Кажинни алып, шону омер маннадан толтур. Гележек наслулар учун сакъламакъ учун, шону Раббибизни алдына салып къой.

³⁴ Раббибиз де Мусагъа буюргъан кюйде, Гъарун ичинде омер манна булангъы кажинни, сакъламакъ учун, шагъатлыкъны сандыгъыны алдына сала. ³⁵ Исрайыллылар гёчюрюлген топуракъ-гъа гелип къалгъанча, маннаны кыркъ йыл ашап тура. Олар маннаны Канъанны дазуларына етишип къалгъанча ашап тура.

³⁶ (Омер оьлчев епаны* ондан бир пайы бола.)

Ярдан чыкъгъан сув

(Сан 20:1-13)

17 ¹ Исрайылны халкъы Син дангылдан ёл чыгъа ва Раббибиз буюргъан кюйде, бир ерден башгъа ерге гёчюп юрюй. Олар Репидим деген ерде къонушуп токътай. Тек шонда сувсабын басылтмакъ учун сув болмагъан. ² Олар, Мусагъа хонтурлана туруп:

– Бизге сув бер. Биз ичме сюебиз, – дей.

Муса:

– Сиз мени неге айыплайсыз? Сиз неге Раббибизни сынап къарайсыз? – деп жавап бере.

^{16:31} *Манна* – бу сёз ягъуди тилде айтылышына гёре «Бу недир?» деген соравгъа ошашлы чалына (къара: 16:15).

^{16:36} *Епа* – 20 литрге ювукъ гелеген оьлчевню бир къайдасы.

³Тек халкъ, сувсабындан тазза инжинип, Мусагъа хонтурланып тербей. Олар:

– Сен бизин Мисриден чыгъарып не эте эдинг? Бизин, яшларыбызны ва гъайван-малыбызны сувсабыбыздан яндырып оьлтюрме сюемисен? – дей.

⁴Муса Раббибизге:

– Мен бу халкъгъа не этейим? Булар чы мени ташгъа тутма гъазир, – деп ялбара.

⁵Раббибиз Мусагъа булай жавап бере:

– Оьзюнг булан исрайыллыланы бир нече тамазасын да алып, халкъны алдына тюшюп юрю. Сен Нилге ургъан асатаягъынгни да ал. ⁶Мен Гъорипде сени алдынга чыгъып ярда эретуруп токътажакъман. Яргъа урарсан, шондан сув чыгъажакъ ва халкъ сувсабын басылтма болажакъ.

Муса исрайыллыланы тамазаларыны гёз алдында шолай эте. ⁷Ол шо ерге Масса* ва Мариба деп къоя. Неге тюгюл де, исрайыллылар: «Раббибиз бизин буланмы неде тюгюлмю?» – деп айта туруп, Раббибизге бетлей ва Ону къзапандыра болгъан.

Исрайыллылар амаликлилерден уьст чыгъа

⁸Амаликлилер гелип, Репидимдеги исрайыллылагъа чапгын эте. ⁹Муса Ясуагъа булай дей:

– Халкъны арасындан бир нече адамны да айырып, амаликлилер булан ябушма чыкъ. Мен тангала къолумда Аллагъны асатаягъы да булан тёбени башында эретуруп болажакъман.

¹⁰Ясуа, Муса оьзюне буюргъан кюйде, амаликлилер булан ябушма чыгъа. Муса, Гъарун ва Гъур буса тёбени башына минип токътай. ¹¹Муса къолларын гётергенде, исрайыллылар ута болгъан. Тек ол къолларын салландыргъандокъ, амаликлилер утма башлай болгъан, ¹²неге тюгюл Мусаны къоллары тала болгъан. Шо заман Гъарун ва Гъур, таш гелтире, Муса шо ташда олтура. Олар Мусаны къолларын тутгъан кюйде тура: бири – бир ягъындан, бириси буса – башгъа ягъындан. Мусаны

^{17:7} *Масса* – бу ат «сынап къарав» деген маънаны англата. *Мариба* – бу ат «эришивлюк» деген маънаны англата.

кьоллары гюн артылгъанча гётерилип тура. ¹³Шоллукъда Ясуа амаликлилени асгерин янча.

¹⁴Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Унутулмасын учун, кагъызгъа да язып, Ясуа оху: Мен кёклени тюбюнде Амаликни болмагъандай унутагъан кюйде этежекмен.

¹⁵Муса кьурбан этеген ер кьура ва шогъар «Раббибиз – мени байрагъым» деп кьоя. ¹⁶Неге тюгюл де, ол булай дей:

– Кьоллар Раббибизни тахына багъып гётерилген эди. Раббибиз наслудан-наслугъа амаликлилеге кьаршы ябушуп туражакъ.

Итро Мусаны гёрме геле

18 ¹Мидьянлы Итро деген дин кьуллукъчу Мусаны кьайнатасы да болгъан. Итро Аллагъ Мусагъа, Оьзюню халккы болгъан исрайыллылагъа этген бары да этген ишлени ва Ол Исрайылны халккын Мисриден чыгъаргъаны гьакъда эшите. ²⁻³Мусаны кьатыны Сиппур атасыны уьюнде болгъан. Сиппурну Муса оьзю йиберген болгъан. Шо заман Итро, кьызы Сиппурну да, ону эки де уланын да алып, Мусаны гёрме ёл чыгъа. Уланланы бирисини аты Гершом болгъан, неге тюгюл Муса: «Мен ят элде ерлешдим», – деп айтгъан болгъан. ⁴Бириси уланыны аты буса Элиезер болгъан, неге тюгюл ол: «Мени атамны Аллагъы магъа кёмек этди. Ол мени пиръавунну кьылычындан кьутултду», – деп айтгъан болгъан.

⁵Итро, Сиппурну да, ону уланларын да алып, Мусаны янына дангылгъа геле. Муса шонда Аллагъны тавуну этегинде кьонушуп токьтагъан болгъан. ⁶Итро огъар:

– Мен, кьайнатанг Итро, сени янынга кьатынынг ва эки де уланынг булан геле тураман, – деп айтып йибере.

⁷Муса кьайнатасын кьаршыламакъ учун чыгъа, баш да ийип, ону оьбе. Олар, бир-бири булан саламлашып, чатыргъа гире.

⁸Муса кьайнатасына Раббибиз Исрайыл учун пиръавунгъа ва мисриллиге этген ишлени, сапарда оьзлер гёрген кьыйынлыкъланы ва Раббибиз оьзлени кьутгъаргъан кюю гьакъында хабарлай. ⁹Итро Раббибиз, исрайыллыланы мисриллини

гъакимлигинден азат да этип, олар учун гёрсетген зор рагъмусу гъакъда кёп сююп тынглай. ¹⁰ Ол булай дей:

– Пиръавунну ва мисрилилени гъакимлигинден сизин азат этген Раббибизге макътавлар болсун! ¹¹ Гъали мен Раббибиз оьзге аллагълардан эсе артыкъ экенни билемен. Неге тююл де, Ол исрайыллыланы кыйыкъсытып тургъан мисрилилени гъакимлигинден азат этди.

¹² Итро Аллагъ учун бютюнлей яллатып этилеген ва оьзге тюрлю кърбанланы эте. Гъарун буса Исрайылны тамазалары да булан бирче Мусаны кыйнатасы булан сыйлы кърбан ашны ашмакъ учун геле.

Муса дуванчыланы белгилей

(Такр 1:9-18)

¹³ Артындагъы гюн Муса халкъны масъалаларын чечме гирише. Халкъ эртенден тутуп ахшам болгъунча ону айланасын алып жыйылып тура. ¹⁴ Муса халкъ булан машгъул экенин гёргенде, кыйнатасы огъар булай дей:

– Сен халкъгъа не этесен? Сен неге янгыз дуван гесесен? Неге бары да адамлар эртенден тутуп ахшам болгъунча айланангны алып жыйылып тура?

¹⁵ Муса булай жавап бере:

– Олар мени яныма Аллагъны дуванын ахтара туруп геле. ¹⁶ Оьзлени арасында эришивлюк болса, олар шо масъаласы булан мени яныма геле. Мен шо масъаласын чечемен, олагъа Аллагъны токъташдырывларын ва къанунларын уйретемен.

¹⁷ Кыйнатасы Мусагъа булай жавап бере:

– Сен шону тюз этмейсен. ¹⁸ Сен де, сени янынга гелегенлер де къавшаласыз. Бу ишни янгыз сагъа кютме бек кыйын бола. ¹⁹ Магъа тынгла, мен сагъа бир таклиф берейим. Аллагъ да сени булан болсун дагъы. Сен бу халкъны ва Аллагъны арачысы бол, оланы ишлерин де Аллагъны тергевюне къой. ²⁰ Оланы токъташдырывлагъа, къанунлагъа уйрет, юрюме тюз ёлну гёрсет, этме тарыкъ ишлени англат. ²¹ Халкъны арасындан бажарывлу, Аллагъдан къркъагъан, мекенли ва сатылмайгъан адамланы табып, оланы минглер, юзлер, ярты юзлер, онлар булангъы

адамланы устыюне гьакимлер этип сал. ²² Олар дуванчылар болажакъ. Олар кыйын масъалаланы сагъа тапшурсун, тынчларын буса оьзлер чечсин. Сени устыюнге тюшген юкге ортакъчы болуп, олар шону енгиллешдирежек. ²³ Эгер де сен шолай этсенг, Аллагъ да сагъа шолай буюрса, сен шо юкню гетерип болажакъсан, адамлар да уйлерине рази болуп кыйтажакъ.

²⁴ Муса кыйнатасына тынглай ва ол айтгъан кюйде эте. ²⁵ Ол исрайыллыланы арасындан бажарывлу адамланы танглай ва оланы халкъны башчылары – минглер, юзлер, ярты юзлер, онлар булангъы адамланы устыюне гьакимлер этип сала. ²⁶ Олар халкъгъа дуванчылар да болуп токътай. Олар кыйын масъалаланы Мусагъа тапшура, тынчларын буса оьзлер чече.

²⁷ Муса кыйнатасы булан савболлаша. Итро оьзюню уьлкесине гете.

Синай тавну ягъында

19 ¹ Мисриден чыккъанлы уьчюнчю айда, тап шо гюн, исрайыллылар Синай дангылгъа етише. ² Репидимден чыгып, олар Синай дангылгъа геле. Исрайыллылар шонда тавну этегинде токътагъан болгъан.

³ Муса Аллагъны янына гетериле. Раббиз огъар тавдан таба булай сыйлей:

– Якъубну тухумуна, Исрайылны халкъына булай деп айт: ⁴ «Сиз Мен Мисриге не этгенни, Мен сизин къаракъушну къанатларында алып юрюгенни ва Оьзюмню яныма гелтиргенни гёрдюгюз. ⁵ Гъасили, эгер де сиз Магъа бютюнлей таби болуп ва Мени булангъы разилешивню кютюп турсагъыз, бары да халкъланы арасындан янгыз сиз Мени кыйматлы мюлкюм болажакъсыз. Бютюн топуракъ Меники, ⁶ тек сиз Мени гьакимлик этеген дин къуллукъчуларым, сыйлы халкъым, болажакъсыз». Шону исрайыллылагъа айт.

⁷ Муса, тюпге тюшюп, халкъны тамазаларын чакъыра ва олагъа Раббиз буюргъан сёзлени етишдире. ⁸ Халкъ бир тавушдан:

– Биз Раббизни бары да айтгъанын кютежекбиз, – деп жавап бере.

Муса Раббибизге оланы жавабын етишдире.

⁹Раббибиз Мусагъа:

– Халкъ, Мен сени булан сёйлейгенимни эшитип, гъар дамге сагъа инансын учун, Мен сени янынга къалын булутну ичинде гележекмен, – дей.

Муса Раббибизге халкъны жавабын етишдире. ¹⁰Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Адамланы янына барып, бугюн де, тангала да оланы сыйлы эт. Олар опуракъларын жувсун ¹¹ва уьчюнчю гюнге онгарылсын. Неге тюгюл де, шо заман халкъны гёз алдында Мен Синай тавгъа тюшежекмен. ¹²Адамлагъа тавну айланасы булан дазуну белгиле ва олагъа булай айт: «Тавгъа гётерилмекден ва шону этегине тиймекден сакъ болугъуз. Ким тавгъа тийсе, шо оьлмей къалмажакъ. ¹³Шо адамны ташгъа тутуп неде окълар чанчып оьлтюрежек: огъар къол булан тийме де ярамажакъ. Адам болсун неде гъайван болсун – ол сав къалмажакъ». Неге тюгюл де, зурнай созулуп согъулгъанда, олар тавгъа гётерилме сюежек.

¹⁴Муса тавдан адамланы янына тюше ва оланы сыйлы эте. Олар опуракъларын жува. ¹⁵Муса халкъгъа:

– Уьчюнчю гюнге онгарылып туругъуз. Къатынгишилеге ювукълукъ этмекден сакъланыгъыз, – дей.

¹⁶Уьчюнчю гюн эртен кёк кёкюрей, яшмын яшнай, тавну уьстюнде къалын булут бола ва кёк кёкюрегендей зурнайны тавушу чалына. Къонушда токътагъанланы барысы да къартыллап йибере. ¹⁷Муса халкъны къонушгъан еринден Алагъны алдына чыгъара. Адамлар тавну этегинде эретуруп токътай. ¹⁸Синай тавну тютюн басгъан болгъан, неге тюгюл Раббибиз шонда ялынны ичинде тюшген болгъан. Тавдан кёрюкден йимик тютюн гётериле болгъан. Савлай тав къартыллай, ¹⁹зурнайны тавушу буса баргъан сайын гючленип тербей. Муса сёйлегенде, Аллагъ огъар кёк кёкюрегендей тавуш булан жавап бере.

²⁰Раббибиз Синай тавну башына тюше ва Мусаны шонда чакъыра. Муса гётерилгенде, ²¹Раббибиз огъар булай айта:

– Тюшюп, халкъгъа бувар: Магъа къарайбыз деп, олар ювукълашып йибермесин, ёгъесе оланы кёбюсю оьлюп къалажакъ.

²²Гъатта Магъа ювукълашагъан дин къуллукъчулар да оьзлени сыйлы этме герек, ёгъесе Мен оланы жазалажакъман.

²³Муса Раббизге булай дей:

– Халкъ Синай тавгъа гётерилип болмай, неге тюгюл бизге Сен Оьзюнг: «Тавну айланасы булан дазуну белгиле ва шону сыйлы эт», – деп бувардынг.

²⁴Раббиз булай жавап бере:

– Тюшюп, оьзюнг булан Гъарунну алып гел. Магъа къарамакъ учун, дин къуллукъчулар да, халкъ да дазудан чыкъмасын, ёгъесе Мен оланы жазалажакъман.

²⁵Муса адамланы янына тюше ва олагъа Раббизни бары да айтгъанын етишдире.

Он буйрукъ

(Такр 5:6-21)

20 ¹Алагъ булай сёзлени айта:

²– Мен – Раббингмен, сени Мисриден, къулчулукъну топурагъындан, чыгъаргъан Аллагъынгман.

³Сени Менден оьзге аллагъларынг болмасын.

⁴Оьзюнге ялгъан аллагъ этме – не оьрдеги кёклерде, не тюпдеги ерде, не топуракъдан тюпдеги сувларда бир затны суратын да этме. ⁵Шолагъа сужда къылма ва къуллукъ этме. Мен чи, Раббинг, сени Аллагъынг – гюнчюлюк этеген, Мени гёрюп ярамайгъанланы авлетлерин уьчюнчю ва дёртюнчю наслугъа ерли такъсырлайгъан Аллагъман. ⁶Тек Мени сюегенлени ва Мени буйрукъларымны кютегенлени минглер булангъы наслуларына ерли рагъму гёрсетеген Аллагъман.

⁷Раббингни, сени Аллагъынгны, атын негъакъ айтып айланма, неге тюгюл Раббинг Оьзюню атын негъакъ айтып айлангъан биревню де такъсырламай кьоймажакъ.

⁸Сонгугюнню унутма ва шо гюнню сыйлы кюйде сакълап тур. ⁹Алты гюн загъмат тёк ва оьзюнгню бары да ишингни этип тур. ¹⁰Тек еттинчи гюн – Раббингни, сени Аллагъынгны, сонгугюню. Шо гюн не сен, не уланынг, не кызынг, не къуллукъчунг, не къаравашынг, не гъайван-малынг, не сени шагъарларынгдагъы гелгинчи адам бир ишни де этмесин. ¹¹Раббинг

алты гюнге кёклени, топуракъны, денгизни ва шолардагы бары да затны яратды, еттинчи гюн буса ял алды. Шо саялы Раббинг сонгугюнню шабагыатлады ва сыйлы этди.

¹² Сен Раббинг, сени Аллагынг, берген топуракъда узакъ яшама суйсенг, ата-ананга абур эт.

¹³ Оьлтюрме.

¹⁴ Эр-къатынны арасында болма тарыкъ аминликни бузма.

¹⁵ Урлама.

¹⁶ Оьзгеге къаршы ялгъан шагъатлыкъ этме.

¹⁷ Ювугъунгну уьуне гёз салма. Ювугъунгну къатынына, ону къуллукъчусуна неде къаравашына, ону оьгюзюне неде эшегине – ювугъунгнуки болгъан бир затгъа да гёз салма.

¹⁸ Адамлар кёк кёкюрегенни, яшмын яшнагъанны гёргенде, зурнайны тавушун эшитгенде ва тютюн басгъан тавну гёргенде, къоркъмакълыкъдан къартыллап йибере. Олар, ариде де токътап, ¹⁹ Мусагъа:

– Бизин булан оьзюнг сёйле, биз буса тынглайыкъ. Бизин булан Аллагъ сёйлемесин, ёгъесе биз оьлежекбиз, – дей.

²⁰ Муса халкъгъа:

– Къоркъмагъыз. Аллагъ сиз Оьзюнден къоркъсун ва гюнагъ этмесин деп, сизин сынама гелген, – дей.

²¹ Халкъ ариде токътагъан кюйде къала. Муса буса къара булутну ичиндеги Аллагъгъа ювукълаша.

Къурбан этеген ерни гъакъындагы къанун

²² Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Исрайыллылагъа булай айт: «Мен сизин булан кёклерден таба сёйлейгенни оьзюгюз гёрдюгюз: ²³ оьзюгюзге гюмюшден неде алтындан аллагълар этмегиз ва Мени орнума олагъа сужда этмегиз.

²⁴ Магъа топуракъдан къурбан этеген ер этигиз. Шонда къойланы, оьгюзлени бютюнлей яллатып ва ярашывлукъ учун къурбан этигиз. Гъар не ерде де Мен сизге Оьзюме абур этме буйрукъ этсем, Мен сизин яныгъызгъа гележекмен ва сизин шабагыатлажакъман.

²⁵ Эгер де Магъа къурбан этеген ерни ташдан этме токъташсагъыз, шону чабылгъан ташлардан этмегиз. Неге тюгюл де, сиз ташгъа гесгич булан тийсегиз, шону мурдарлагъан болажакъсыз.

²⁶Къурбанлыкъ этеген еримни алдында сизин уят еригиз ачылып къалмасын учун, шонда канзилерден гөтерилмегиз».

21 ¹Сен исрайыллылагъа етишдирме тарыкъ къанунлар булардыр:

Ягъуди къулагъа байлавлу къанунлар

(Такр 15:12-18)

²— Эгер ягъуди къулну сатып алсанг, ол да сагъа алты йыл къуллукъ этген буса, еттинчи йылгъа ол төлевсюз эркин этилме тарыкъ. ³Эгер ол янгыз гелген буса, янгыз ол эркин этилсин. Эгер де ол къатыны булан гелген буса, ону булан бирче къатыны да эркин этилсин. ⁴Эгер еси къулгъа къатын алып, ол да эрине уланлар неде къызлар тапгъан буса, къатынгиши де, яшлар да есиники болажакъ. Эркинликге буса къул оъзю янгыз чыгъарылажакъ.

⁵Эгер къул: «Мен есимни де, къатыным булан яшларымны да сюемен, эркинликге чыкъма суймеймен», — деп айтса, ⁶еси ону Аллагъны алдына салсын, эшикни неде эшикни энегесине гелтирип, биз булан ону къулагъын тешсин. Шондан сонг ол сав оъмюрюне есини къулу кюйде къалажакъ.

⁷Эгер бирев оъзюню къызын къулчулукъгъа сатса, ол къулчулукъдан эргиши къуллар йимик эркин этилме тюшмей. ⁸Эгер къызын оъзюне къатын этип айыргъан еси ону булан къыйышмаса, еси ону сатып алма ихтияр берме герек. Ону шо къызын ят адамлагъа сатма ихтияры ёкъ, неге тюгюл еси огъар тюз янашмагъан. ⁹Эгер ол къызын уланына къатын этип айырса, огъар къызына йимик ихтиярлар берсин. ¹⁰Эгер ол оъзгени къатын этип алса, биринчи къатынын ашдан, опуракъдан ва эркъатын къатнашывдан магърюм этмесин. ¹¹Эгер еси огъар шу затланы барын да бермесе, къыз төлевсюз де эркин этилип бола.

Къаркъарагъа гелтирилген зараллагъа байлавлу къанунлар

¹²— Ким биревге уруп, ону оьлтюрюп къойса, ол оъзю де оьлтюрюлежек. ¹³Эгер ол шону билмей этип къойса, эгер де

Мен шолай болма кьойсам, оьлтюрген адам Мен гёрсетген ерге кьачып яшынсын. ¹⁴ Эгер бирев оьзге адамны иш этип оьлтюрюп кьойса, шо адамны Мени кьурбан этеген еримден* алып, оьлтюрюгюз.

¹⁵ Ким атасына неде анасына урса, ол оьзю де оьлтюрюлме герек.

¹⁶ Ким биревню урлап, ону сатса неде оьзюнде сакълап турса, тутулгъанда, оьзю оьлтюрюлме герек.

¹⁷ Ким атасына неде анасына яман сёйлесе, ол оьлтюрюлме герек.

¹⁸ Эгер эки эргиши эришип, бири бирисине таш неде юмурукъ булан уруп, ол да оьлмейли, ятывгъа тюссе, ¹⁹ сакъат болгъаны, аякыгъа минип, таякыгъа да таянып, уьюнден чыкыма башласа, ургъаны жавапгъа тартылмажакъ. Тек ургъан адам сакъат болгъанына тас болгъан заманы ва сав болмакъ учун чыгъаргъан харжын телеме герек.

²⁰ Эгер еси, кьулуна неде къаравашына уруп, ол да гъазирине оьлюп кьалса, еси такъсырланма тарыкъ. ²¹ Эгер кьул бир-эки гюнден аякыгъа турса, есин такъсырлама тюшмей, неге тюгюл кьул — ону мюлкюдюр.

²² Эгер бир-бири булан ябушагъан эргишилер, айлы къатынгъа уруп, яшын гетертсе, тек огъар башгъа зарал тиймеген буса, зарал гелтиргенинден шо къатынны эри талап этген ва дуван ихтияр берген бары да затны чыгъарып алма тарыкъ. ²³ Эгер зарал гелтирилсе, оьлтюргенни орнуна оьлтюрюгюз, ²⁴ гёзню орнуна гёзню чыгъарыгъыз, тишни орнуна тишни тюшюрюгюз, бутну орнуна бутну сындырыгъыз, ²⁵ бишген ерни орнуна биширигиз, яраны орнуна яра салыгъыз, авуртгъан ерни орнуна авуртдуругъыз.

²⁶ Эгер еси уруп, кьулуну неде къаравашыны гёзю чыгъарса, шо чыгъаргъан гёзю саялы, оланы эркин этсин. ²⁷ Эгер еси уруп, кьулуну неде къаравашыны тишин тюшюрсе, шо тюшюрген тиши саялы, оланы эркин этсин.

^{21:14} Бырынгы заманларда кьурбан этеген ер оьзлени гьызарлайгъанлардан кьачып яшынагъан ер гьисаплангъан.

²⁸ Эгер бугъа эргишини неде къатынгишини сюзюп оьлтюрюп къойса, бугъаны ташгъа тутуп оьлтюрме герек, ону эти буса ашама яратылмай. Тек бугъаны есин жавапгъа тартма тюшмей. ²⁹ Эгер бугъа сюзегени гъакъда есине айтылып, ол да бугъаны гъайын этмейли, эргишини неде къатынгишини оьлтюрюп къойса, бугъаны ташгъа тутуп оьлтюрме герек, шогъар къошуп есин де оьлтюрме герек. ³⁰ Эгер де бугъаны есине төлев салынса, ол тийишли болагъан чакъыны төлеп, къутулуп бола. ³¹ Бугъа уланъяшны неде къызъяшны сюзсе де, бу къанунну къоллама тюше. ³² Эгер бугъа къулну неде къаравашны сюзсе, бугъаны еси оланы есине отуз шекел* гюмюш төлесин, бугъаны буса ташгъа тутуп оьлтюрсюн.

³³ Эгер бирев, сув жыйылагъан чонкъну ачып неде къазып, шону уьстюн япмай къойса, шону ичине де оьгюз неде эшек тюшюп къалса, ³⁴ шо чонкъну къазгъан адам гелтирген заралы учун гъакъ төлеме герек. Ол есине төлесин, гъайванны чархы буса онуки болажакъ.

³⁵ Эгер биревню бугъасы, башгъасыныкин сакъат этип, о да оьлюп къалса, есилери, сав бугъаны сатып, хайыргъа тюшген акъчаны да, чархны да тенг бёлсюн. ³⁶ Тек бугъаны сюзегени белгили болуп, ону да еси бегитип сакъламай болгъан буса, ол бугъаны орнуна бугъа төлесин, чархны буса оьзюне алсын.

Мюлкге байлавлу къанунлар

22¹ – Эгер бирев, оьгюзню неде къойну урлап, оланы сойса неде сатса, ол оьгюзню орнуна беш оьгюз, къойну орнуна да дёрт къой берме герек. ² Эгер уручуну бир уйге гирме къарай туруп тутса ва ону токъалап оьлтюрюп къойса, токъалагъан адам оьлтюрген деп айыпгъа тартылмай. ³ Эгер де шо иш гюн чыкъгъан сонг болса, шо заман ол айыплы бола. Уручу урлагъанын къайтарма тарыкъ. Эгер ону бир заты да ёкъ буса, урлагъанын къайтармакъ учун, ону къулчулукъгъа сатма тюше. ⁴ Эгер урлангъан гъайван-мал, оьгюз, эшек неде къой буса да – башгъа тюгюл, шо адамда сав кююнде табылса, ол эки къабат артыкъ төлеме герек.

^{21:32} 350 грамгъа ювукъ.

⁵ Эгер бирев, гъайван-малын йиберип, озге адамны авлагъын неде юзюмлюгюн пуч этсе, озюню авлагъындан неде юзюмлюгонден къайтарылгъан инг тизив тюшюмден төлеме герек.

⁶ Эгер от тюшюп, ол да тегенек уълкюлеге къабунуп, аракъланы неде авлакъдан къайтып битмеген ашыкъны яллатып къойса, от тюшюрген адам яллагъан затланы төлеме герек.

⁷ Эгер бирев, сакъламакъ учун ювугъуна гюмюш неде озге затларын берип, шоланы да аманат этип берген адамны уьонден урлап къойса, уручу, эгер де ол тутулса, эки къабат этип төлеме герек. ⁸ Эгер уручуну тапмаса, озюне аманат этип берген адам, дуванчыланы алдында токътап, гишини мюлкюне тиймегенмен деп ант этме герек.

⁹ Мюлкге байлавлу – суюсе ол озгюз, эшек, къой, опуракъ неде озге тас болгъан мюлк болсун – бирев: «Бу меники», – деп айтса, эки де янны ишин Аллагъгъа тапшурма тарыкъ. Аллагъ озюне тюз тюгюл деп токъташдыргъан адам тюз деп токъташдыргъанына эки къабат төлеме герек.

¹⁰ Эгер бирев ювугъуна эшегин, озгюзюн, къоюн неде озге гъайван-малын сакъламакъ учун берсе, ол да озлюп неде сакъат болуп, неде бирев де гёрмейгенде урланып къалса, ¹¹ жавапгъа тартылагъан адамны талап этеген адам булангъы масъаласы Раббибизни алдында этилген ант булан чечилме герек. Жавапгъа тартылагъаны гишини мюлкюне тиймегенмен деп ант этме герек. Талап этегени буса антны къабул этме герек, төлев де салынма тюшмей. ¹² Эгер де гъайван-малны ондан урлагъан буса, жавапгъа тартылагъаны талап этегенине шо урлангъан гъайван-мал учун төлев этме герек. ¹³ Эгер гъайван-малны къыр жанлар паралагъан буса, жавапгъа тартылагъаны исбатлав гъисапда гъайванны сюегин гелтирме герек. Шо заман ол паралангъан гъайван учун заралын төлеме герек.

¹⁴ Эгер бирев, ювугъундан гъайван-малны борчгъа алып, ол да къырыйында еси ёкъда сакъат болуп неде озлюп къалса, гъагъын төлеме герек. ¹⁵ Эгер де гъайван-малны еси шо заман къырыйында болса, борчгъа алгъанына төлев салынмай. Эгер гъайван-мал ижарагъа алынган буса, тас болгъан затны башын ижарагъа төленген акъча япма тарыкъ.

Жамият булан байлавлу кзанунлар

¹⁶ – Эгер бирев, оьзюне эрге гелермен деп сөз бермеген бир кызыны гьавасландырып, огьар ювукълукъ этип кьойса, ол шо кыызгъа кьалым берме герек. Шо кыыз ону кьатыны болуп кьалажакъ. ¹⁷ Эгер де атасы огьар кызыны берме рази болмаса да, ол олай да, булай да кыызгъа берилеген кьалымны берме герек.

¹⁸ Халмажчы кьатынны сав кьойма.

¹⁹ Гьайвангъа ювукълукъ этеген гьар кимни оьлтюрме герек.

²⁰ Раббизден кьайры оьзге аллагьгъа кьурбан этеген гьар кимни дагьытма герек.

²¹ Гелгинчилени кьыйыкьсытма, олагъа зулму этме: бир вакьтиде Мисриде сиз оьзюгюз де гелгинчилер эдигиз чи.

²² Тул кьатынланы, етимлени кьыйыкьсытма. ²³ Эгер сиз шолай этсегиз, олар кёмекге Мени чакьыражакъ. Мен буса шону эшитмей кьалмасман. ²⁴ Мен, кьазапланып йиберип, сизин кьылычым булан оьлтюрежекмен. Шо заман оьзюгюзню кьатынларыгьыз тул, яшларыгьыз буса етим кьалажакъ.

²⁵ Эгер Мени халкьымдан бир пакьыргъа борчгъа бере бусанг, асламчыгъа ошап, хайыр кьазанмакъ учун берме. ²⁶ Эгер ювугундан борчгъа опуракъ ала бусанг, шону гюн артгъанча кьайтар: ²⁷ балики, ону шо опурагьындан кьайры уьстюне япма дагьы бир заты да ёкьдур. Шосуз ол нечик юхласын? Ол Мени атымны тутуп дуа этгенде, Мен эшитежекмен, неге тьююл Мен рагьмулуман.

²⁸ Аллагьны мысгьыллама. Халкьынгни башчысыны гьакьында да яман сёйлеме.

²⁹ Оьзюнгю гьамарларынгдан ва кажинлерингден кьурбанлар этме алгьаса.

Башлап тувгъан уланларыгьызыны Магъа беригиз. ³⁰ Уллу ва гиччи мююзлю гьайван-малыгьыз башлап кьозлагъанларын Магъа беригиз. Гьайванлар анасы булан етти гюн турсун, сегизинчи гюн буса оланы Магъа беригиз.

³¹ Мени сыйлы халкьым болугьуз: кьыр жанлар паралагъан гьайванны этин ашамагьыз. Шону итлеге ташлап кьоюгьуз.

Адилликге ва рагъмулукъгъа байлавлу къанунлар

23¹ – Ялгъан хабарланы яйып юрюме. Айыплы адамгъа ялгъан шагъатлыкъ этип кѣмеклешме.

² Яманлыкъ булан неде дуванда тюзлюкню терс этип, кѣп-лени артына тюшме. ³ Дуван этегенде, адам ярлы деп къарама.

⁴ Эгер душманынгны обгюзю неде эшеги адашгъанны гѣрсенг, шоланы огъар къайтармай къойма. ⁵ Эгер сени гѣрюп ярамайгъан адамны эшеги юк басып йыгъылгъанын гѣрсенг, ону шолай къойма, кѣмек эт.

⁶ Пакъырланы адилли дувандан магърюм этме. ⁷ Биревню ялгъан айтып айыплама, айыпсыз ва тюз адамны жазалама: Мен шолай яманлыкъны гечмежекмен. ⁸ Урушбат алма, неге тюгюл урушбат гѣрегенлени сокъур эте, айыпсызланы оьлтюре.

⁹ Гелгинчилеге зулму этме. Гелгинчилер гъалы нечик болагъанны обгюзюз билесиз, неге тюгюл сизин Мисридеги гъалыгъыз шолай эди.

Сонгуюнню йылы ва гюню

¹⁰ – Алты йыл авлакълагъа чачыв этип, тюшюм къайтар, ¹¹ еттинчи йыл буса топуракъ пусну тюбюнде ял алсын. Шо заман халкъны арасындан пакъырлар шо топуракъдан рызкъы алып, къыр жанлар буса олардан къалгъан затланы ашап болажакъ. Юзюмлюкlege ва зайтун терек бавлагъа да шолай эт.

¹² Алты гюн загъмат тѣк, тек еттинчи гюн ишлеме. Неге тюгюл де, обгюзюнг де, эшегинг де ял алсын, сени уьюнде тувгъан къулунг ва гелгинчи адам гюч жыйсын.

¹³ Мен сизге айтгъан бары да затны кютюгюз. Башгъа аллагъланы атын тутуп чакъырыв этмегиз. Оланы атларын авзугъузгъа да алмагъыз.

Гъар йыллыкъ уьч байрам

¹⁴ – Йылда уьч керен Магъа байрам эт.

¹⁵ Маясыз биширилген экмеклени байрамын обггер. Мен сагъа буюргъан кюйде, етти гюн маясыз экмек аша. Абип айны

белгиленген вакътисинде шолай эт, неге тюгюл шо айда сен Мисриден чыкъдынг. Магъа сужда этмек учун, бирев де бош гелмесин.

¹⁶ Авлакъгъа чачгъан башлапгъы ашлыгъыгъызыны къайтарагъанда, Оракъ орувну байрамын оьтгеригиз. Йылны ахырында авлакдан бары да тюшюмню къайтарагъанда, Емишлени жы-йыв байрамын* да оьтгеригиз.

¹⁷ Йылда уьч керен бары да эргишилер Магъа, сизин Есигиз болгъан Раббигизге, сужда кълмакъ учун гелме герексиз.

¹⁸ Магъа кълурбан соягъанда, гъайванны къланын мая кълшу-луп этилген экмекге тълмегиз.

Байрамгъа союлгъан кълурбанланы майын эртен болгълунча сакълама ярамай.

¹⁹ Топурагълнган кълйтарылгълан тюшюмден инг тизив емишлени Мени, Раббинг Аллагълны, уълуне гелтир.

Улакълны ону анасылы сютуне салып биширме.

Ёл гёрсетмек учун йиберилген Малайик

²⁰ – Мен сизин алдыгълыз булан Малайикни йибережекмен. Ол ёлугълзда сизин якълажакъл ва Мен сизге деп онгаргълан ерге гелтирежек. ²¹ Малайикге тергевлю болугълуз, огълар тынглагълыз. Огълар къларшы баш гёлтермегиз. Малайик сизден арт бермекни гечмежек, неге тюгюл Мени атым ондадыр. ²² Эгер сиз огълар тынглап юрюсегиз, эгер сиз Мен айтагълан бары да затны кълтсегиз, Мен сизин душманларыгълызгъла душман болажакълман, сизге къларшы чыкълганлагъла къларшы чыгълажакълман. ²³ Мени Малайигим алдыгълыз булан юрюжек ва сизин амурлуланы, гълетлилени, перизлилени, канъланлы-ланы, гълвиллени ва ябуслуланы топурагълына гелтирежек. Мен буса оланы дагълытажакълман. ²⁴ Шо халкъланы аллагълларына сужда къллмагълыз, олагъла кълулукъл этмегиз ва оланы адатларын юрютме къларамагълыз. Шо халкъланы ёкъл этигиз ва оланы съллы ташларын сындырып гесек-гесек этигиз.

^{23:16} Гечге таба шо байрамгъл Чатырланы байрамы деп айтылма башлагълан (кълара: Лев 23:33-43).

²⁵ Магъа, Раббигизге, сизин Аллагыгъызгъа, къуллукъ этигиз. Ону шабагъаты ашыгъызгъа да, сувугъузгъа да тиежек. Мен сизин аврувлардан къутултажакъман. ²⁶ Сизин топуракъда яш гетерив ва авлетсизлик болмажакъ. Мен сизге оьмюр ялгъажакъман.

²⁷ Мен, алдыгъыз булан Оьзюмню къоркъутувумну бакъдырып, сиз оьзлеге къаршы чыкыгъан гъар-бир халкъны абдыратып къояжакъман. Мен душманларыгъызны къачма борчлу этежекмен. ²⁸ Ёлугъуздан гъивлилени, канъанлыланы ва гъетлилени къуваламакъ учун, алдыгъыз булан телижибинлени бакъдыражакъман. ²⁹ Тек Мен оланы бир йылны ичинде къуваламажакъман. Неге тюгюл де, шолай этсем, топуракъ бош болуп, сизге къаршы къыр жанлар да кёп болуп къалажакъ. ³⁰ Шо топуракъны елемек учун, сизин санавугъуз кёп болуп битгенче, Мен оланы асталыкъ булан къувалап туражакъман.

³¹ Мен сизин дазуларыгъызны Къызыл денгизден тутуп Пилистим денгизге ерли ва дангылдан тутуп Фиратгъа ерли токъташдыражакъман. Шо уьлкени халкъын Мен сизин ихтиярыгъызгъа бережекмен, сиз де оланы оьзюгюзюню яныгъыздан къувалажакъсыз. ³² Не олар булан, не оланы аллагълары булан ишигиз болмасын. ³³ Оланы сизин топуракъда яшама къоймагъыз. Ёгъесе, олар сизин Магъа къаршы гюнагъ ёлгъа салып къояжакъ: оланы аллагъларына къуллукъ этив оьзюгюз учун бир тузакъ болуп токътажакъ.

Разилешивню бегетив

24 ¹ Сонг Раббибиз Мусагъа булай айта:
 – Гъарун, Надап, Абигъут ва Исрайылны етмиш тамасы да булан Мени яныма гётерил. Сиз Магъа ариде токътап сужда къыларсыз. ² Магъа янгыз Муса ювукълашсын, къалгъанлар буса ювукъ гелмесин. Халкъ ону булан гётерилмесин.

³ Муса гелип, халкъгъа Раббибизни сёзлерин ва токъташдырывларын етишдиргенде, халкъ бир тавушдан:

– Биз бары затны Раббибиз айтгъан кюйде этежекбиз, – деп жавап бере.

⁴Муса Раббибиз айтгъан бары затны яза. Артындагъы гюн эртен ол тез тура, тавну этегинде кърбан этеген ер къура ва Исрайылны къавумларыны санавуна гёре, он эки багъана сала.

⁵Муса исрайыллы он эки жагъил уланны йибере. Олар бютюнлей яллатып кърбан эте ва Раббибиз булан ярашывлукъ кърбан гысапда жагъил бугъаланы соя. ⁶Муса союлгъан кърбанлыкъланы къаныны яртысын сукаралагъа жыя, кългъан яртысын буса кърбан этеген ерге себелей. ⁷Ол разилешивню китабын ала ва шону халкыгъа охуй. Халкы:

– Биз бары затны Раббибиз айтгъан кюйде этежекбиз. Биз тынглаву болажакъбыз, – деп жаваплана.

⁸Муса, кългъан къанны алып, шону халкыгъа себелей ва:

– Бу – Раббибиз сизге шу къанунланы да берип, сизин булан бегетген разилешивню беклешдиреген къандыр, – дей.

⁹Муса, Гъарун, Надап, Абигъут ва исрайыллы етмиш тамаза гётерилип, ¹⁰Исрайылны Аллагъын гёре. Аллагъны аякъ тюбюнде кёк йимик ачыкъ тюсю сапфирден этилген гётеринки майданчагъа ошагъан бир зат бола. ¹¹Тек Аллагъ исрайыллыланы башчыларын дагъытмай. Олар Аллагъны гёре, ашай ва иче.

¹²Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Мени яныма тавгъа гётерилип, шунда тур. Мен сагъа Къанун ва токъташдырывлар булангъы таш такъталаны бережекмен. Мен шоланы бу халкыгъа насигъат гысапда яздым.

¹³Муса оъзюню кёмекчиси Ясуа да булан ёлгъа тюше ва Аллагъны тавуна мине. ¹⁴Ол тамазалагъа:

– Биз къайтып сизин яныгъызгъа гелгинче, бизин шу ерде къаравуллап туругъуз. Сизин булан Гъарун да, Гъур да болажакъ. Арагъызда къайсыгъызныки буса да эришивлюк масъаласы тувулунуп гетсе, оланы янына барма боласыз, – дей.

¹⁵Муса тавгъа гётерилгенде, тавну булут кършап ала ¹⁶ва Синай тавгъа Раббибизни макътавлугъу тюше. Булут тавну етти гюн кършагъан кюйде тура. Еттинчи гюн буса Раббибиз булутну ичинден таба Мусаны чакъыра. ¹⁷Раббибизни макътавлугъу Исрайылны халкыны гёз алдында тавну башында яллайгъан отдай болуп гёрюне. ¹⁸Муса булутну ичине гире ва тавгъа гётериле. Ол тавда кыркъ гече ва кыркъ гюн къала.

Сыйлы чатыр учун этилеген кѳурбанлар

(Чыгъ 35:4-9)

25 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
² – Исрайыллылагъа Магъа кѳурбан этсин деп айт.
 Гъар ким суйген чакъыны берсин. ³ Олардан шу затланы алыгъыз: алтынны, гюмюшню, багъырны, ⁴ ачыкъ гѳк, авур ва ачыкъ кызыл йиплени, тизив кендирни, эчкини юнюн, ⁵ кѳойну кызыл тюсге боялгъан терисин, юккъа ийленген терини, эчкимююз терекни агъачын, ⁶ чыракълар учун зайтун майны, башына сюртмек ва арив ийис тюшюрмек учун яллатагъан затланы, ⁷ эпотну* ва тѳш дорбаны безендирмек учун ониксни ва озге сыйлы ташланы. ⁸ Олагъа Магъа Сыйлы чатыр кѳурсун деп буюр. Мен оланы арасында туражакъман. ⁹ Сыйлы чатырны ва бары уй алатны Мен сагъа гѳрсетген уьлгюге гѳре этсин.

Шагъатнаманы сандыгъы

(Чыгъ 37:1-9)

¹⁰ – Олагъа эчкимююз терекден сандыкъ этме буюр: узуну эки ярым тирсек, генги тирсек ярым, бийиклиги де тирсек ярым. ¹¹ Шону тышына да, ичине де таза алтын тут ва айланасы булан алтын омуз эт. ¹² Сандыкъгъа кѳуюп дѳрт алтын солгъу эт ва шоланы сандыкъны тюп мююшлеринде орнат – гъар якъдан экишерни. ¹³ Эчкимююз терекден кѳурукълар этип, олагъа алтын варакъ бер. ¹⁴ Сандыкъны алып юрюме болсун учун, кѳурукъланы шону эки де ягъындагъы солгъуларына сукъ. ¹⁵ Кѳурукълар сандыкъны солгъуларына сугъулгъан кююнде кълсын: оланы чыгъарма ярамай. ¹⁶ Сандыкъны ичине шагъатнаманы таш такъталарын сал. Шоланы сагъа Мен бережекмен. ¹⁷ Таза алтындан сандыкъны кѳапгъачын эт – узуну эки тирсек* ярым ва генги тирсек ярым. ¹⁸ Кѳапгъачны ягъларында зарбулангъан эки алтын каруб* эт. ¹⁹ Бир карубну кѳапгъачны

^{25:7} *Эпот* – алдырыкъ йимик зат. Шону дин кѳуллукъчу озюню кѳуллугъун кютегенде тагъа болгъан (къара 28:6-14).

^{25:17} *Тирсек* – 45 сантиметрге ювукъ гелеген оьлчевню бир кѳайдасы.

^{25:18} *Каруб* – малайиклени инг оьр даражадагъыларындан бириси.

бир ягъасында, экинчисин буса бириси ягъасында эт. Шолар къапгъач булан биригип къалма тарыкъ. ²⁰ Карубланы оьрге багъып яйылгъан къанатлары къапгъачны ябып къойсун. Эки де каруб бир-бирине, оланы бетлери буса къапгъачгъа бакъгъан гъалда болсун.

²¹ Сандыкъны ичине Мен сагъа берген шагъатнаманы да салып, ону шо къапгъач булан бегит. ²² Шонда, къапгъачны уьстюнде, шагъатнаманы сандыгъыны уьстюндеги карубланы арасында, Мен сагъа гёрюне туражакъман ва сенден таба исрайыллылагъа буйрукъларымны бере туражакъман.

Сыйлы экмек учун тах

(Чыгъ 37:10-16)

²³ – Эчкимююз терекден тах эт. Ону узуну эки тирсек, генги бир тирсек ва бийиклиги тирсек ярым болсун. ²⁴ Ону уьстюне таза алтын тут ва айланасы булан алтын омуз эт. ²⁵ Тахны ягъалары булан бир аяны* бийиклигиндеги там этип, шону айланасы булан алтын омуз эт. ²⁶ Тахгъа алтындан дёрт юзюк эт ва шоланы мююшлерде, бутланы къырыйларында бегет. ²⁷ Тахны алып юрюйген къурукъланы сукъмакъ учун, солгъулар тахны ягъаларына ювукъда болсун. ²⁸ Къурукъланы эчкимююз терекден эт, шоллагъа алтын варакъ бер ва тахны шолар булан алып юр. ²⁹ Бошгъапланы, сукараланы, кажинлени ва къурбан этегенде чагъыр тёмек учун къолланагъан къартыкъланы таза алтындан эт. ³⁰ Гъар заман Мени алдыма шо тахны уьстюне сыйлы экмекни сал.

Алтын чыракъ

(Чыгъ 37:17-24)

³¹ – Таза алтындан чыракъ эт. Чыракъны тюбю ва буту зарбулансын. Сукаралар, бюрлер ва япыракълар буса тах булан биригип токътасын. ³² Чыракъны къабургъаларындан алты бутакъ чыкъсын. Шо бутакъланы учьюсю бир якъгъа ва бирдагъы

^{25:25} *Аяны* – 7,5 сантиметрге ювукъ гелеген оьлчевню бир къайдасы.

уьчюсю бириси якъгъа багъып чыкъсын. ³³ Бир бутакъда бюрлери ва япыракълары да булан бадамны чечегине ошагъан уьч пияла болсун, уьчюсю буса башгъасында болсун. Шо кюйде чыракъны алты да бутагъында болсун. ³⁴ Озью чыракъда бюрлери ва япыракълары да булан бадамны чечегине ошагъан дёрт пияла болсун. ³⁵ Биринчи бюр – чыракъдан таба чыгъагъан биринчи жут бутакъланы тюбюнде, экинчи бюр – экинчи жутну тюбюнде, уьчюнчю бюр уьчюнчю жутну тюбюнде де болсун. Алты да бутакъны тюбюнде шолай болсун. ³⁶ Таза алтындан зарбулангъан бюрлер де, бутакълар да чыракъ булан бирикген гьалда болсун.

³⁷ Етти кантил этип, шоланы чыракъгъа орнат. Кантиллер чыракъны ал ягъына ярыкъ берсин. ³⁸ Мелтелер учун маша ва чоргъалар таза алтындан болсун. ³⁹ Чыракъгъа ва бары да шо уьй алатлагъа талант* таза алтын гетежек. ⁴⁰ Бары затны тап сагъа тавда гёрсетилген уьлгюге гёре эт.

Сыйлы чатыр

(Чыгъ 36:8-38)

26¹ – Сыйлы чатырны ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ кызыл тюсю тизив кендир йипден согъулгъан он шаршавдан кьур. Шо шаршавларда уста кюйде тигилип этилген карубланы суратлары болсун. ² Бары да шаршавлар бир оьлчевде болсун: узунуна йигирма сегиз тирсек ва генгине дёрт тирсек. ³ Шоланы бешисин бир-бирине тик, кьалгъан бешисин де шолай эт. ⁴ Гьар сыдрадагъы ахырынчы шаршавну ягъасы булан ачыкъ гёк кьумачдан илгиклер эт. ⁵ Биринчи сыдрадагъы биринчи шаршавда элли кьармакъ эт ва экинчи сыдрадагъы ахырынчы шаршавда шолагъа жут элли илгик эт. ⁶ Сыйлы чатыр бириксин учун, элли алтын илмек этип, шолар булан шаршавланы тутдур.

⁷ Сыйлы чатырны уьстюн япмакъ учун, эчкини пухундан он бир шаршав эт. ⁸ Он бир де шаршав бир оьлчевде болсун: узунуна отуз тирсек ва генгине дёрт тирсек. ⁹ Шо шаршавланы бешисин бир бой этип тик, кьалгъан алтысын да башгъа бой этип тик. Алтынчы шаршавну Сыйлы чатыргъа гиреген ерде

^{25:39} *Талант* – 30 килогъа ювукъ авурлукъну бир кьайдасы.

эки бюклеп сал. ¹⁰ Эки де бойдагы ахырынчы шаршавланы ягбалары булан эллишер илгик эт. ¹¹ Сыйлы чатырны уьстюн бир гьалда япмакъ учун, багырдан элли илмек де этип, шоланы илгиклеге сукъ. ¹² Сыйлы чатырны къалган шаршавларын чатырны арт ягында илме герек. ¹³ Чатырны шаршавларыны эки де ягындан узунуна артыкъ бир тирсек чакъысын, чатырны уьстюн япмакъ учун, ону эки де ягындан илме герек. ¹⁴ Чатырны уьстюн кызыл тюсге боялган кьой терилерден этилген шаршав булан ва шону да уьстюн юккъа ийленген терилерден этилген шаршав булан яп.

¹⁵ Сыйлы чатыргъа эчкимююз терекден тюз рамлар гъазирле. ¹⁶ Гъар рам узуну он тирсек, генги де бир тирсек ярым болма тарыкъ. ¹⁷ Гъар рам бир-бирине кьошулган эки кзурукъдан амалгъа гелме тарыкъ. Сыйлы чатырны бары да рамларын шолай эт. ¹⁸ Сыйлы чатырны кыбла ягына йигирма рам ¹⁹ ва шоланы тюз янлары орнатылаган кыркъ ер онгар — гъар рамны, шону эки де аркъалыгыны тюзюне экишер ерни. ²⁰ Сыйлы чатырны бириси, темиркъазыкъ ягына йигирма рам ²¹ ва шолагъа гююшден кыркъ тирев гъазирле — гъар рамгъа экишер тиревню. ²² Сыйлы чатырны аридеги, гюнбатышдагы ягына алты рам ²³ ва ону мююшлерине эки рам гъазирле. ²⁴ Мююшлердеги шо рамлар тюз якъларындан бир-бирине бегет, уьст якъларындан да бир солгъу булан тутдур. Эки де мююшдеги рамланы шолай орнат. ²⁵ Сегиз рам ва шолар орнатылган он алты да таяв — гъар рамгъа экишер — шо кюйде болсун.

²⁶ Дагы да эчкимююз терекден гьнделен салынаган аркъалыкълар онгар: бешисин Сыйлы чатырны бир ягындагы рамларын тутдурмакъ учун, ²⁷ бешисин шону бириси ягындагы рамларын тутдурмакъ учун, бешисин де Сыйлы чатырны аридеги, гюнбатыш ягындагы, рамларын тутдурмакъ учун. ²⁸ Ортадагы гьнделен аркъалыкъ бириси рамланы ортасындан таба Сыйлы чатырны бир башындан бириси башына узатылсын. ²⁹ Рамлагъа алтын варакъ бер ва гьнделен аркъалыкъланы тутмакъ учун, алтын солгъулар эт. Гьнделен аркъалыкълагъа да алтын варакъ бер.

³⁰ Сыйлы чатырны сагъа тавда гьрсетилген уьлгюге гьре кзур.

³¹Пердени ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ кызыл тюсю тизив кендир йипден онгар. Пердеде уста кюйде тигилип этилген карубланы суратлары болсун. ³²Пердени гюмюш кюрчюлеге орнатылган алтын варакъ берилген дёрт багыанадагы алтын илгиклеге ил. ³³Пердени илгиклеге де илип, шонда – пердени артына шагъатнаманы сандыгъын сал. Перде Сыйлы ерни «Сыйлыланы да Сыйлы еринден» айыражакъ. ³⁴Къапгъачны «Сыйлыланы да Сыйлы ерине» сал. ³⁵Тахны пердени алдына Сыйлы чатырны темиркъазыкъ ягына сал. Чыракъны ону къаршысына, кыбла ягына сал.

³⁶Чатыргъа гиреген ердеги пердени ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ кызыл тюсю тизив кендир йипден сокъ. Пердени тигивлер булан безендир. ³⁷Шо пердеге эчкимююз терекден этилген, алтын варакъ берилген, алтын илгиклери булангъы беш багыана эт. Оланы беш багыр тиревге орнат.

***Бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкълар учун
къурбан этеген ер***

(Чыгъ 38:1-7)

27 ¹– Эчкимююзню терегинден бийиклиги уьч тирсек гелеген къурбан этеген ер эт. Шо дёртгюл болсун: узуну да, генги де бешер тирсек. ²Къурбан этеген ерни гъар мююшюнде мююзлер эт. Шо мююзлер къурбан этеген ер булан бирикген гьалда болсун. Къурбан этеген ерни уьстюне багырдан варакъ бер. ³Шону бары да алатларын да багырдан эт: кюлню жыймакъ учун чараланы, беллени, къан себелемек учун сукараланы, эт учун чишлени ва ялгъавланы. ⁴Къурбан этеген ер учун челтир, багырдан тор эт. Торну дёрт де мююшюнде багырдан бирер солгъу эт. ⁵Челтирни къурбан этеген ерни тюп ягъасындан таба бегет. Тор къурбан этеген ерни ортасына етишеген кюйде болсун. ⁶Эчкимююзню терегинден къурбан этеген ер учун къурукълар эт ва шологъа багырдан варакъ бер. ⁷Къурукъланы солгъулагъа да сугъуп, къурбан этеген ерни алып юрюйгенде, къурукълар шону эки де ягында болма тарыкъ. ⁸Къурбан этеген ерни такъталардан, ичи къувуш болагъан кюйде эт. Шону тап сагъа тавда гёрсетилген уьлгюге гёре этме герек.

Сыйлы чатырны абзары

(Чыгъ 38:9-20)

⁹ – Сыйлы чатырны айланасы булан абзар эт. Шону кыбла яны, тизив кендир йипден этилген перделер булан да бѐлюнюп, узунуна юз тирсек болсун. ¹⁰ Абзарны айланасы булан багъыргъа орнатылгъан йигирма багъана болсун, багъаналарда да гюмюш къармакълар ва байлавлар болсун. ¹¹ Абзарны темиркъазыкъ яны да узунуна юз тирсек болсун. Шону айланасы булан йигирма багъананы багъыр кюрчюлеге орнат. Багъаналаны гюмюшден илгиклери ва бир-бирине къошагъан ерлери болсун. ¹² Перделер булан бѐлюнеген абзарны гюнбатыш ягъыны генглиги элли тирсек гелеген оылчевде болсун. ¹³ Гюнтувуш, гюн чыгъагъан якъгъа бакъгъан яны да, генги элли тирсек болсун. ¹⁴ Абзаргъа гиреген ерни бир ягъында кюрчюлеге орнатылгъан уъч багъанасы да булангъы, узуну он бешер тирсек гелеген перделер болсун. ¹⁵ Гиреген ерни бириси ягъында да кюрчюлеге орнатылгъан уъч багъанасы да булангъы, узуну он бешер тирсек гелеген перделер болсун.

¹⁶ Абзарны гиреген ерине ачыкъ гѐк, авур ва ачыкъ кызыл тюсю тизив кендир йипден узуну йигирма тирсек гелеген перде ва кюрчюлеге орнатылгъан дѐрт багъана этилме герек. Перде тикмелер булан безендирилсин. ¹⁷ Абзарны айланасындагъы бары да багъаналаны бир-бирине гюмюшден къошагъан ерлери ва тюп янлары багъырдан этилген илгиклери болма тарыкъ. ¹⁸ Тизив кендир йипден этилген, бийиклиги беш тирсек гелеген перделери ва багъыр кюрчюлерде орнатылгъан багъаналары булангъы абзарны узуну юз тирсек ва генги элли тирсек болсун. ¹⁹ Сыйлы чатырда къуллукъ этмек учун пайдаландырылагъан озъге алатлар, шоланы арасында чатырны ва абзарны чюйлери де багъырдан болсун.

Чыракъ учун май

(Лев 24:1-4)

²⁰ – Чыракълардагъы ярыкъны сѐнме къоймай даим сакъламакъны гъайын этмек учун, исрайыллылагъа сагъа инг тизив таза зайтун май гелтирсин деп буюр. ²¹ Шагъатнаманы сандыгъыны

алдындагы пердеден тышдагы Ёлугъув чатырында* Гъарун да, ону уланлары да токътап болсун. Олар ахшамдан тутуп эртен болгъунча, Раббизни алдында чыракълардагы ярыкъны сѣнме къоймай сакъламакъны гъайын этме герек. Исрайыллылар ва оланы наслулары шу гѳрсетивню гъар даимге кютюп юрюме герек.

Баш дин къуллукъчу учун гийимлер

(Чыгъ 39:1)

28¹ – Агъанг Гъарунну, ону уланлары Надап, Абигъут, Алиазар ва Итамар да булан бирче чакъыр. Олар Магъа дин къуллукъчулар гъисапда къуллукъ этсин деп, оланы къалгъан исрайыллылардан айыр. ²Агъанг Гъарун макътавлу, зор болсун учун, огъар сыйлы гийимлер тик. ³Гъарунну багъышламакъ учун, Мен озлеге касбусунда гъикматлыкъ берген усталагъа гийимлер тиксин деп буюр. Гъарун Магъа дин къуллукъчу гъисапда къуллукъ этип болсун. ⁴Усталар гъазирлеме герек гийимлер шулардыр: тѳш дорба, эпот, аба, тигилген гѳлек, чалма ва белбав. Агъанг Гъарун ва ону уланлары Магъа къуллукъ этегенде гиежек шу сыйлы гийимлени гъазирлейгенде, ⁵олар алтын йипни, ийирилген ачыкъ гѳк, авур, ачыкъ къызыл ва тизив кендир йиплени къолласын.

Эпот

(Чыгъ 39:2-7)

⁶ – Олар эпотну алтын йипден, ийирилген ачыкъ гѳк, авур, ачыкъ къызыл ва тизив кендир йиплерден чебер кюйде этсин. ⁷Эпотну инбашларыны устьюне салынагъан эки заты болма тарыкъ. Эпотну тюймелемек учун, шо затлар эки мююшден бегетилме герек. ⁸Эпотну чебер согъулгъан белбаву озю эпотгъа ошатылып этилме герек: бир йимик къумач гесекден ва алтындан ийирилген ачыкъ гѳк, авур, ачыкъ къызыл ва тизив кендир йиплерден.

^{27:21} Ёлугъув чатыры – Аллагъ булан ёлугъув деген маънада. Мунда Сыйлы чатыргъа шолай айтылгъан.

⁹ Эки ониксни алып, шологъа Исрайылны уланларыны атларын къазып яз. ¹⁰ Атланы уллусундан башлап гиччисине ерли яз: алтысын бир ташда, бирдагъы алтысын башгъа ташда. ¹¹ Мюгьюрню этегенде уста нечик къазып яза буса, Исрайылны уланларыны атларын эки де ташда шолай къазып яз. Ташланы алтындан накъышланып этилген къыршавлагъа сал ¹² ва шоланы Исрайылны уланларына байлавлу эсделик ташлар гысапда эпотну инбашларына бегет. Гъарун оланы атларын Раббизни алдында эсделик белги гысапда инбашларына тагъып юрюжек. ¹³ Накъышланып этилген эки алтын къыршав ¹⁴ ва таза алтындан аркъан йимик эшилген эки шынжыр эт. Шынжырланы къыршавлагъа бегет.

Кисе

(Чыгъ 39:8-21)

¹⁵ – Чёп салмакъ учунгъу тёш дорбаны, эпотну йимик, алтын йипден, ийирилген ачыкъ гёк, авур, ачыкъ къызыл ва тизив кендир йиплерден чебер кюйде эт. ¹⁶ Тёш дорба эки бюклегенде дёртгюл болсун: узунуна бир къарыш, генгине де бир къарыш. ¹⁷ Кисеге дёрт сыдра этип сыйлы ташлар сал. Биринчи сыдрада къызыл якъут, сари алмас ва берилл болсун. ¹⁸ Экинчи сыдрада перезе, гёк якъут ва зумрут ташлар болсун. ¹⁹ Уьчюнчю сыдрада гиацинт, мелевше якъут ва аметист болсун. ²⁰ Дёртюнчю сыдрада хризолит, оникс ва яшма болсун. Шоланы накъышланып этилген алтын къыршавлагъа сал. ²¹ Ташланы санаву он эки болма тарыкъ – Исрайылны гъар уланыны атына бирер болагъан кюйде. Гъар ташда, мюгьюрде йимик, он эки къавумдан бирисини аты къазылып язылма тарыкъ.

²² Тёш дорбагъа алтындан аркъан йимик эшилген шынжырлар эт. ²³ Алтындан эки юзюк этип, шоланы тёш дорбаны эки мююшюне бегет. ²⁴ Эки алтын шынжырны ону мююшлериндеги юзюклеге бегет. ²⁵ Шынжырланы бириси башларын буса эки къыршавгъа бегет. Шолайлыкъда шынжырлар эпотну алдындан таба ону инбашларындагъы затлары булан кьошажакъ. ²⁶ Дагъы да эки алтын юзюк этип, шоланы эпотну ич янындан таба тёш дорбаны бириси эки мююшюне бегет. ²⁷ Дагъы да эки

алтын юзюк этип, шоланы тюпден таба эпотну инбашларына салынагъан затлагъа алды булан, эпотну уьстюндеги белбавну тигивюню кырыйы булан бегет. ²⁸ Тёш дорба эпотдан тюшюп къалмасын учун, шону юзюклерин эпотну юзюклерине ачыкъ гёк йип булан байлансын.

²⁹ Гъарун Сыйлы ерге гирегенде, Исрайылны уланларыны атларын юрегине ювукъда, чёп салмакъ учунгъу төш дорбагъа салып, Раббибизни алдындагъы даимги эсге салып йимик алып юрюжек. ³⁰ Дагъы да төш дорбагъа Уримни ва Туммимни* сал. Гъарун гъар гезик Раббибизни янына гирегенде, шолар ону юрегине ювукъда болсун. Шолай Гъарун даим исрайыллылагъа Раббибизни алдында дуван этмек учунгъу къуралны юрегине ювукъда алып юрюжек.

Баш дин къуллукъчуну оьзге гийимлери

(Чыгъ 39:22-26, 30-31)

³¹ — Эпотгъа гёре абаны ачыкъ гёк тюсде эт. ³² Абаны ортасында башын сукъма ери болсун. Башын сугъагъан ер йыртылмасын учун, опуракъны ягъасыдай согъулгъан сызакъ бавдан тигилсин. ³³ Абаны этеги булан ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ кызыл тюсю нарны емишлерини суратларын тик. Емишлени арасында алтындан гиччи къонгуравлар болсун. ³⁴ Абаны этегинде нарны емишлерини суратлары булан аралашдырып алтын къонгуравланы ил. ³⁵ Гъарун абаны къуллукъ этегенде гиежек. Ол Сыйлы ерге Раббибизни алдына гирегенде де, чыгъагъанда да, къонгуравланы авазы чалынажакъ. Чалынмай къалса, ол оьлежек.

³⁶ Таза алтындан дёгерек ялпакъ этип, мюгъюрге йимик, шогъар «РАББИБИЗНИ СЫЙЛЫСЫ» деп яз. ³⁷ Шону чалмагъа ачыкъ гёк йип булан бегет. Ялпакъ чалманы ал янында болсун. ³⁸ Шо Гъарунну мангалайында болсун. Гъарун, исрайыллылар къурбан этип, пайлар чыгъарагъанда этген гъар янгылыш учун оьзюне жаваплыкъны алажакъ. Къурбан

^{28:30} *Урим ва Туммим* — Аллагъны гьукмусун билмек учун къолланагъан къураллар. Шоланы къоллайгъан къайдасы белгили тьюгюл.

пайланы Раббиз кѳабул этсин учун, ялпакъ даим Гьарунну мангалайында болажакъ.

³⁹ Юкѳкъа кетенден гѳлек тик ва юкѳкъа кетенден чалма эт. Белбав тикме булан безендирилсин.

Кѳалгъан дин кѳуллукѳчуланы гийими

(Чыгъ 39:27-29)

⁴⁰ Макѳтавлукѳ ва зорлукѳ учун Гьарунну уланларына да гѳлеклер, белбавлар ва башына байлавлар тик. ⁴¹ Сен шо гийимлени агъанг Гьарунгъа ва ону уланларына гийдиргенде, башларына май да сюртюп, олагъа даража бер. Олар Магъа дин кѳуллукѳчулар гьисапда кѳуллукѳ этип болсун учун, оланы сыйлы эт.

⁴² Белден тутуп бутларыны оър янлары гѳрюнмесин учун, олагъа кетенден ичинден гиеген опуракъ эт. ⁴³ Гьарун ва ону уланлары шо опуракъны гьар заман Ёлугъув чатырына гирегенде неде сыйлы ерде кѳуллукѳ этмек учун кѳурбан этеген ерге ювукѳлашагъанда, гийме герек. Шо заман олар айыплы болмажакъ ва оълмежек. Бу токъташдырыв Гьарун ва ону наслулары учун гьар даим болуп туражакъ.

Гьарун ва ону уланлары Раббизге кѳуллукѳ этивге багъышлана

(Лев 8:1-36)

29¹— Оланы Магъа дин кѳуллукѳчулар гьисапда багъышламакъ учун, булай эт: гьеч тетиги ёкъ жагъил бугъаны да, эки иркни де гъазирле. ² Инг тизив будай ундан маясыз экмек, зайтун майгъа басылгъан маясыз юкѳкъа чапелеклер ва зайтун май сюртюлген маясыз кѳалын чапелеклер гъазирле. ³ Шоланы бир земгилге сал. Шо земгилни ва жагъил бугъаны да, эки иркни де гелтир.

⁴ Гьарунну ва ону уланларын Ёлугъув чатырына гиреген ерге гелтирип, оланы сув булан жувундур. ⁵ Гийимлени алып, Гьарунгъа гѳлекни, эпотну тюбуне абаны, оъзю эпотну гийдир ва тѳш дорбаны ил. Эпотну айландырып огъар безендирилген

белбавну байла. ⁶Гъарунну башына чалманы гийдир ва чалмагъа сыйлы дегерек ялпакъны бегет. ⁷Сюртеген майны ал, майны тегюп, Гъарунну башына сюрт. ⁸Гъарунну уланларын гелтирип, олагъа озлени гелеклерин ⁹ва башларына чалмаланы гийдир. Гъарунну ва ону уланларына белбавлар байла. Даимлик токъташдырывгъа гере, энни сыйлылыкъ оланыки болажакъ. Сен Гъарунну ва ону уланларын шолай багъышлажакъсан.

¹⁰Жагъил бугъаны Ёлугъув чатырына гелтир. Гъарун ва ону уланлары бугъаны башына къолларын салсын. ¹¹Ону Раббигизни алдында Ёлугъув чатырына гиреген ерде сой. ¹²Бугъаны къанын алып, бармагъынг булан къурбан этеген ерни мююзлерине тийдир, къалгъанын буса шону тюп ягъына багъып тек. ¹³Ич санланы айланасындагъы бары да майны, бавурдагъы майны ва майы да булан эки де бюйрекни алып, къурбан этеген ерде яллат. ¹⁴Бугъаны къанын, гёнюн ва ичеклерин къонушдан тышда яллат. Шо яллатыв гюнагъ учунгъу къурбан болажакъ.

¹⁵Иркени бирисин ал. Гъарун уланлары да булан бирче ону башына къолларын салсын. ¹⁶Иркни сой, къанын да алып, къурбан этеген ерни айланасы булан себеле. ¹⁷Иркни этин гесеклер эт, ичек-къарынын, сыйракъларын жувуп, шоланы башы ва озге гесеклери булан бирче сал. ¹⁸Къурбан этеген ерде иркни бютюнлей яллат. Шо Раббигиз учун этилеген бютюнлей яллатыв, ийис тюшюрюв, Раббигиз учун яллатып этилеген къурбан болажакъ.

¹⁹Сонг бириси иркни ал. Гъарун уланлары да булан бирче ону башына къолларын салсын. ²⁰Иркни сой, къанын да алып, Гъарунну ва ону уланларыны онг къулакъларыны учларына, къолларыны ва аякъларыны баш бармакъларына сюрт. Къурбан этеген ерни айланасы булан да себеле. ²¹Къурбан этеген ерни устьюндеги къанны ва башына сюртмек учунгъу майны да алып, Гъарунгъа, ону уланларына ва оланы гийимлерине себеле. Шо заман Гъарун, ону уланлары ва оланы гийимлери сыйлы болажакъ.

²²Шо иркни майын, къуйругъун, ич санларыны айланасындагъы майны, бавурдагъы майны, майы да булан эки де бюйрекни ва онг бутун ал, неге тюгюл бу ирк – багъышламакъ учунгъу къурбанлыкъ. ²³Раббигизни алдындагъы маясыз

экмеклери булангы земгилден бир экмек, зайтун майда биширилген юкккба ва кьалын чапелеклени ал. ²⁴ Буланы барын да Гьарунну ва ону уланларыны кьолларына сал ва Раббигизни алдында оьрге чюй. ²⁵ Сонг оланы кьолундагы затланы алып, Раббигизге ийис тюшюрмек учун, Магъа яллатып кьурбан этмек учун, кьурбан этеген ерде бютюнлей яллатыв булан бирче яллат. ²⁶ Гьарунну багышламакь учун, иркни тешюн алып, шону Раббигизни алдында оьрге чюй. Шо теш сагъа тийген пай болажакь.

²⁷ Багышлавну кьурбаны* учун Гьарунну ва ону уланларыны иркини гесеклерин айырып сал: силкивню кьурбаны гьисапда этилген тешню ва бутну. ²⁸ Шудур даим исрайыллылардан Гьарунгъа ва ону уланларына тиеген гьамангы пай. Шудур исрайыллылар Раббигизге ярашывлукьну кьурбанындан этме герек кьурбан.

²⁹ Гьарунну сыйлы гийимлери ону наслуларына берилежек. Шо гийимлени гийгенде, оланы башларына май сюртежек ва сыйлы этежек. ³⁰ Атасыны орнуна дин кьуллукьчу болгъан ва кьуллукь этмек учун Ёлугъув чатырына гирежек уланы шо гийимлени етти гюн гийсин.

³¹ Иркни багышлавну кьурбаны учунгъу этин алып, шону сыйлы ерде асып бишир. ³² Гьарун да, уланлары да иркни этин ва Ёлугъув чатырына гиреген ердеги земгилдеги экмекден ашасын. ³³ Олагъа оьзлеге де шо кьурбанланы ашама ярай. Гьарунну да, ону уланларын да багышлайгъанда ва сыйлы этегенде, оланы гюнагълары гечилди. Тек дагы биревге де шоланы ашама ярамай, неге тюгюл шо сыйлы затдыр. ³⁴ Эгер багышлавну кьурбаныны этинден неде экмекден эртенге гесеклер кьалса, шоланы яллат. Шоланы ашама ярамай. Шолар сыйлы затлардыр.

³⁵ Гьарунгъа ва ону уланларына Мен сагъа буюргъан чакьы затны барын да эт. Оланы сыйлы этмек учун, етти гюн бер. ³⁶ Гюнагъдан тазаланмакь учун, гьар гюн жагьил бугъаны кьурбан эт. Кьурбан этеген ерни гюнагъдан тазаламакь учун, кьурбан эт ва

^{29:27} *Багышлавну кьурбаны* — Гьарунгъа ва ону уланларына дин кьуллукьчу даража берилегенде этилеген кьурбан.

шо кърбан этеген ерни сыйлы этмек учун, шогъар къан сюрт.
³⁷ Кърбан этеген ер учун етти гюн тазаланып тур, шоллукъда сен шону сыйлы этежексен. Кърбан этеген ер зор уллу сыйлы ер болажакъ. Шогъар тийген бары да зат сыйлы болажакъ.

Гъар гюнлюк кърбанлар

(Сан 28:1-8)

³⁸ Кърбан этеген ерде гъар гюн бир йыллыкъ токълулардан экини кърбан эт: ³⁹ бирин эртен, бирисин буса ахшам. ⁴⁰ Биринчи токълу булан бирче тизив ундан епаны он пайындан бир пайын кърбан эт. Шо унгъа таза зайтун майдан гинни дёрт пай этгенде бир пайы ва чагъыр тегюп этилеген кърбандан дёрт пай этгенде бир пайы къошулсун. ⁴¹ Бириси токълуну да, эртен этгенде йимик, экмек кърбан ва чагъыр тегюп этилеген кърбан булан бирче кърбан эт. Шо Раббиз учун ийис тюшюрюв, яллатыв кърбан болажакъ.

⁴² Гележек наслуларда да шо бютюнлей яллатыв Ёлугъув чатырына гиреген ерде Мени алдымда гъар даим кютюлюп турсун. Сени булан сёйлемек учун, Мен шо ерде сизин булан ёлугъуп туражакъман. ⁴³ Шо ерде Мен исрайыллылар булан ёлугъуп туражакъман. Мени макътавлугъум шо ерни сыйлы этежек.

⁴⁴ Мен Ёлугъув чатырын ва кърбан этеген ерни сыйлы этежекмен. Магъа дин къуллукъчулар йимик къуллукъ этсин учун, Мен Гъарунну да, ону уланларын да сыйлы этежекмен. ⁴⁵ Мен исрайыллыланы арасында яшап туражакъман. Мен оланы Аллагы болажакъман. ⁴⁶ Исрайыллылар Мен Рабби экени, арасында яшамакъ учун, озлени Мисриден чыгъаргъан Аллагы экени билежек. Мен Раббимен, оланы Аллагыман.

Яллатып атив ийис тюшюрмек учун кърбан этеген ер

(Чыгъ 37:25-28)

30 ¹– Яллатып атив ийис тюшюрмек учун, эчкимююз терекден кърбан этеген ер эт. ² Шо дёртгюл болсун: узуну да, генги де бирер тирсек, бийиги буса эки тирсек. Кърбан этеген ерни мююзлери озю булан биригип къалсын. ³ Шону

уьстюне, къабургъаларына, мююзлерине алтын варакъ бер ва айланасы булан алтын солгъу эт. ⁴ Солгъуну тьюбу булан, бир-бирини къаршысында къурбан этеген ерде эки алтын юзюк эт – къурбан этеген ерни алып юрюйгенде, шо юзюклеге къуркъланы сугъуп болсун учун. ⁵ Къурукъланы эчкимююз терекден эт ва шологъа алтын варакъ бер. ⁶ Къурбан этеген ерни обзюню артында шагъатнаманы сандыгъы бар пердени артына, къапгъачны къаршысына сал. Шо сандыкъ шагъатнаманы ташларыны уьстюнде ерлешген. Сени булан ёлугъагъанда, Мен шонда болажакъман.

⁷ Гъарун гъар гюн эртен май тёгюп чыракъланы гъазирлейгенде, къурбан этеген ерде яллалып атив ийис тюшюрсюн. ⁸ Къашкъаралгъан вакътиде чыракъланы ягъагъанда, Гъарун янгъдан яллалып атив ийис тюшюрсюн. Гележек наслуларда да Раббизни алдында даим яллалып атив ийис тюшюрюлюп урсун. ⁹ Шо къурбан этеген ерде дагъы башгъа атив ийис тюшюрюп, бютюней яллалып неде экмек къурбанлар булан къурбан этме. Шонда чагъыр тёгюп этилеген къурбанны да этме. ¹⁰ Гъарун, йылда бир керен къурбан этеген ерни мююзлерине гюнагъ саялы тазаланыв къурбанны къанын тийдирип, шону тазалажакъ. Шо тазаланыв гъар йыл гележек наслуларда да кютюлюп турсун. Шо къурбан этеген ер – Раббизни зор сыйлы ери.

Халкъны санавун гъисапгъа алагъанда этилеген къурбан

¹¹ Раббиз Мусагъа булай айта:

¹² – Исрайыллыланы санавуну гъисабын алагъанда, санав юрюлеген вакътиде оланы гъариси обзлени жаны учун Магъа тёлев этсин. Сен исрайыллыланы санавун гъисапгъа алагъанда, оланы гъеч бир югъагъан аврув да къырмажакъ.

¹³ Гъисапгъа алагъанда, бары да адамлар, сыйлы ерни шекелине гёре, йигирма гера* тартагъан гюмюш шекелни яртысын берме герек. ¹⁴ Гъисапгъа алынагъанда, йигирма йылдан тутуп ва шо обмюрден уллуланы бары да Раббизге къурбан этме

^{30:13} *Гера* – бир грамны яртысына ювукъ.

герек. ¹⁵ Озьюгюзню яшавугъуз учун Раббибизге къурбан этегенде, байлар шекелни яртысындан кѣпню берме тышмей, ярлылар буса шондан азы берме тышмей. ¹⁶ Исрайыллылардан этилген къурбанны алып, шону Ёлугъув чатырында къуллукъ этмек учун пайдаландыр. Шо къурбан Раббибизни алдында озьюгюзню яшавугъуз учун бары да исрайыллылары гъакъындагы эсге салыв болуп токътажакъ.

Багъырдан этилген жувунагъан ер

¹⁷ Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁸ — Багъырдан чапчакъ эт. Шону багъырдан этилген тиревге орнат. Жувунагъан ерни Ёлугъув чатырыны да, къурбан этеген ерни де арасына сал ва шогъар сув тѣк. ¹⁹ Гъарун ва ону уланлары, шондан сув алып, къолларын, аякъларын жувсун. ²⁰ Ёлугъув чатырына гиргенче, олар жувунма борчлу, ёгъесе оълежек. Раббибизге яллатып этеген къурбанны эте туруп, къуллукъ этмек учун къурбан этеген ерге ювукълашгъанда, ²¹ олар къолларын, аякъларын жувма борчлу, ёгъесе оълежек. Шо — Гъарунгъа ва ону наслуларына гележек наслуларда гъар даимге токъташдырыв болуп токътажакъ.

Сюртмек учун май

²² Раббибиз Мусагъа булай айта:

²³ — Инг тизив атив ийис тышюрмек учун затланы ал: беш юз шекел юккъа мирраны, шону яртысы чакъы, эки юз элли шекел, атив ийисли дарчинни, эки юз элли шекел атив ийисли къамушну, ²⁴ беш юз шекел сари чечекли дарчинни ал — барысы да сыйлы ерте гѣрсетилген оълчевге гѣре болсун. Дагы да бир гин зайтун майны да ал. ²⁵ Сюртмек учун, шолардан сыйлы май — уста кюйде гъазирленген атив ийисли къошулчан эт. Шо сюртмек учун сыйлы май болур. ²⁶ Шо майны Ёлугъув чатырыны, шагъатнаманы сандыгына, ²⁷ тахгъа, чыракъ булан бирче ону бары да алатларына, атив ийис тышюрмек учун къурбан этеген ерге, ²⁸ бютюнлей яллатып къурбан этеген ер булан бирче ону бары да алатларына ва багъыргъа тиревге орнатылгъан

чапчакъгъа сюрт. ²⁹ Шоланы сыйлы эт. Шолар зор сыйлы затлар болажакъ. Шолагъа тийген бары зат да сыйлы болажакъ.

³⁰ Гъарун ва ону уланлары дин къуллукъчулар гысапда Магъа къуллукъ этип турсун учун, сюртюп, оланы сыйлы эт. ³¹ Исрайыллылагъа булай айт: «Бу гележек наслуларда сюртмек учун Раббигизни сыйлы майыдыр. ³² Шо майны гъеч дагъы бирев де сюртмек учун къолламасын. Шогъар ошатып дагъы май да этмегиз. Шо май сыйлыдыр, шону унутмагъыз. ³³ Ким шогъар ошатып атив ийисли май этсе неде шону дин къуллукъчудан къайры озгеге сюртсе, ол озюню халкъыны арасындан къу-валанажакъ».

Атив ийисли къурбан

³⁴ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Атив ийисли затланы ал: терекден агъагъан атив ийисли сыламаны, онихни ва терекден агъагъан атив ийисли сылама булан бирче хелбанны – гъарисинден тенг алып, ³⁵ шолардан уста кюйде гъазирленген атив ийисли къошулчан эт. Шо къошулчан тузлу, таза ва сыйлы болсун. ³⁶ Къошулчанны тююп уват ва Ёлугъув чатырында шагъатнаманы сандыгъыны алдына сал. Шонда Мен сени булан ёлугъа туражакъман. Шо сизин учун зор сыйлы къошулчан болажакъ. ³⁷ Шогъар ошатып озюгюзге атив ийисли къошулчанлар этмегиз. Шо Раббигизни сыйлы къошулчаны экенни унутмагъыз. ³⁸ Ийисинден леззет алмакъ учун, ким шогъар ошатып къошулчан этсе, ол озюню халкъыны арасындан дагъытылажакъ.

Беселейил ва Огъолиан

(Чыгъ 35:30–36:1)

31 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:
² – Мен Урини уланы Беселейилни сайладым. Ури – Ягъудини къавумундан чыкъгъан Гъурну уланы. ³ Мен ону Озюмню Ругум, гыкматлыкъ, англав, билим ва гъар тюрюлю бажарывлукъ булан таъмин этдим. ⁴ Беселейил алтынны, гююшню, багъырны ишлетип бажара. ⁵ Ол ташланы чабып,

тегишлеп, агъачгъа къазып оювлар этип ва оьзге тюрю усталыкъланы да бажара. ⁶ Ондан къайры да, Мен огъар Даны къавумундан чыкъгъан Агъисамагъны уланы Огъолиапны кѣмекчи этип бердим. Мен сагъа буюргъан бары да затны этсин учун, эки де саниятчыгъа усталыкъны бердим: ⁷ Ёлугъув чатырын, къапгъачы да булангъы шагъатнаманы сандыгъын, чатырдагъы гъар тюрю алатланы, ⁸ алатлары да булангъы тахны, бары да алатлары да булан таза алтындан этилген чыракъны, яллатып арив ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ерни, ⁹ бары да алатлары да булан бютюнлей яллатып къурбан этеген ерни, багъыргъа орнатылгъан жувунагъан ерни, ¹⁰ тигилип этилген гийимлени – Гъарун ва ону уланлары дин къуллукъчулар гъисапта къуллукъ этип болсун учун олагъа сыйлы гийимлени, ¹¹ сюртмек учунгъу майны ва сыйлы ер учунгъу арив ийисли затланы. Беселейил ва Огъолиап шоланы тап Мен сагъа буюргъан кюйде этсин.

Сонгугюнге байлавлу къанунланы кютюв

¹² Раббиз Мусагъа булай айта:

¹³ – Исрайыллылагъа булай айт: «Сонгугюнге байлавлу Мени къанунларымны кютюгюз. Мен сизин сыйлы этеген Раббиз экенни билсин учун, шо гележек наслуларда Мени сизин булангъы аралыгъымны белгиси болажакъ.

¹⁴ Сонгугюнге байлавлу къанунларымны кютюгюз: шо гюн сизге сыйлыдыр. Ким сонгугюнню мурдарласа, ол оьлтюрюлежек. Ким шо гюн иш булан машгъул болса, ол оьзюню халкъыны арасындан къуваланажакъ. ¹⁵ Ишлер булан алты гюн машгъул болма тюше, еттинчи гюн буса – рагъатлыкъны сонгугюню, Раббизни сыйлы гюню. Ким сонгугюн иш булан машгъул болса, ол оьлтюрюлежек. ¹⁶ Исрайыллылар сонгугюнге байлавлу къанунланы гележек наслуларда байрам эте туруп кютме герек – шо гъар даимге разилешивдюр. ¹⁷ Шо гележек наслуларда Мени исрайыллылар булангъы аралыгъымны гъар даимги белгиси болажакъ. Раббиз, алты гюнню ичинде кѣлени ва ерни яратып, еттинчи гюн, ишлерин къоюп, Оьзюне яллыкъ берди чи дагъы».

¹⁸ Раббибиз Синай тавда Муса булан сөйлөп битгенде, огъар шагъатнаманы эки таш такътасын бере. Шо такъталагъа Аллагъ буйрукъларын Озью язгъан болгъан.

Алтын бузав

(Такр 9:7-21, 25-29)

32 ¹ Муса тавдан тюшмеге ончакъы алгъасамайгъанны гөрюп, адамлар Гъарунну айланасына жыйыла ва булай дей:

– Бизге тынгла. Бизге алдыбызгъа тюшюп юрюжек аллагъланы этип бер, неге тюгюл бизин Мисриден чыгъаргъан Мусагъа не болгъанны билмейбиз.

² Гъарун олагъа:

– Къатынларыгъызны, уланларыгъызны ва къызларыгъызны алтын сыргаларын да чечип, магъа гелтиригиз, – дей.

³ Адамлар, алтын сыргаларын да чечип, Гъарунгъа гелтирип бере. ⁴ Ол, адамлар озьюне гелтирген алтынланы алып, шолардан къуюп бузав эте. Гъарун шо бузавгъа гесгич булан бир гөрюнюш бере. Шо заман адамлар:

– Исрайылны халкъы, муна сизин Мисриден чыгъаргъан аллагъларыгъыз, – дей.

⁵ Шону гөрюп, Гъарун бузавну алдына къурбан этеген ерни сала ва:

– Тангала – Раббибизни байрамы, – деп билдире.

⁶ Артындагъы гюн эртен тез туруп, адамлар бютюнлей ялла тып ва ярашывлукъ учун къурбанлар эте. Халкъ ашама-ичме, сонг буса йыбанма башлай.

⁷ Шо заман Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Тавдан тюш. Сен Мисриден чыгъаргъан халкъынг биябур болуп тура. ⁸ Олар Мен оьзлеге этген буйрукълардан нече де тез тайышып токътады! Олар оьзлеге къуюп бузав этди, шогъар сужда къылды ва: «Исрайылны халкъы, муна сизин Мисриден чыгъаргъан аллагъларыгъыз», – деп айта туруп, къурбанлар этди.

⁹ – Мен шо халкъны гөрюп тураман, – деп айта Раббибиз Мусагъа, – олар къайпанмай. ¹⁰ Гъали энни Мени къой. Къазапланып йиберип, Мен оланы къырып битдирежекмен. Сонг Мен сенден таба зор халкъ тувдуражакъман.

¹¹Тек Муса Раббизге, оьзюню Аллагына, булай деп ялбар-
ма башлай:

– Раббим, – дей ол, – Сагъа Оьзюнгню халкынга кьзап-
ланма негер тарыкдыр? Сен чи ону Мисриден зор кьудратынг
булан ва обтесиз гюч салып чыгъардынг. ¹²Мисрилиге: «Ал-
лагъ оьзлени тавларда оьлтюрюп, ер юзюнден ёкъ этмек учун,
иш этип яман хыял булан чыгъарды», – деп сёйлеме багына
болмасын. Янып турагъан кьзапланывунгну басылт, рагъму-
лу бол, Оьзюнгню халкынга балагъ гелтирме. ¹³Кьуллерынг
болгъан Ибрагъимни, Исгъакъны ва Исрайылны эсге ал. Сен
олагъа Оьзюнгню атынгны да тутуп, булай деп ант этген эдинг
чи: «Кёкде нече юлдуз бар буса, Мен сизге шончакъы наслулар
бережекмен. Мен сизге берме деп ваьда этген шу бары да якъ
гъар даимге сизин наслуларыгъызныки болуп токътажакъ».

¹⁴Раббиз рагъмулу бола ва Оьзюню халкына балагъ гел-
тирмей токътай.

¹⁵Муса кьолунда шагъатнаманы эки таш такътасы да булан тав-
дан тюшюп геле. Шо таш такъталаны эки де ягына – ал бетине де,
арт бетине де язылгъан болгъан. ¹⁶Шо таш такъталаны Аллагъ этген
болгъан ва шоллагъа Оьзюню язывларын кьазып язгъан болгъан.

¹⁷Ясуа халкыны оькюрювюн эшитгенде, Мусагъа:

– Кьонушдан ябушувну кьавгъасы геле, – дей.

¹⁸Тек Муса булай жавап бере:

– Шо уьст гелгенлени чакъырыву тюгюл,

тюп болгъанланы йылаву да тюгюл:

мен йырайгъанланы авазын эшитемен.

¹⁹Кьонушгъа гелип, бузавну, бийивлени гёрюп, Муса кьа-
запланып йибере. Ол, кьолундагъы таш такъталаны ташлап,
шоланы тавтюрюню этегинде гесек-гесегин чыгъара. ²⁰Муса,
адамлар этген бузавну алып, шону ялынгъа салып ирите. Ол,
шону хумдай этип, сувгъа себелей ва исрайыллыланы шо сув-
дан ичме борчлу эте.

²¹Муса Гьарунгъа:

– Оьзлени булай уллу гюнагъ ёлгъа салар йимик, бу адамлар
сагъа шончакъы да не этген? – деп сорай.

²²– Есим, кьзапланма, – деп жавап бере Гьарун. – Сен бу
адамлар яманлыкъгъа амыракъ экенни билесен. ²³Олар магъа:

«Бизге алдыбыз булан юрюжек аллагьланы этип бер, неге тюгюл бизин Мисриден чыгьаргьан Мусагьа не болгьанны билмейбиз», – деп айтдылар. ²⁴ Шо заман мен олагьа: «Кимни алтын тагьымчакьлары бар буса, чечип беригиз», – дедим. Адамлар магьа алтынларын чечип берди, мен де шоланы отгьа ташладым, сонг шолардан бу бузав амалгьа гелди!

²⁵ Муса адамланы энгип болар ерде иш ёкьну гёре, неге тюгюл Гьарун бу затланы оланы башы душмангьа кюлкюге кьалсын деп кьойгьан болгьан. ²⁶ Муса, кьонушгьа гиреген ерде де токьтап:

– Ким Раббибизни яны буса, мени яныма багьып чыкьсын, – дей. Ону айланасына бары да левилер жыйылып токьтай.

²⁷ Муса олагьа булай дей:

– Раббибиз, Исрайылны Аллагьы, булай айта: «Барыгьыз да беллеригизге кьылыч тагьыгьыз! Агьаларыгьыз-инилеригизни, кьурдашларыгьызны, ювукьларыгьызны оьлтюре туруп, кьонушну бир башындан бириси башына барыгьыз, кьайтып да гелигиз».

²⁸ Левилер оьзлеге Муса буюргьан кюйде эте. Шо гюн халкьны арасындан уьч мингге ювукь адам оьле. ²⁹ Муса:

– Бугюн сиз, уланларыгьызны, агьа-инилеригизни тас этип, оьзюгюзню Раббибизге кьуллукь этивге багьышладыгьыз, Ол да сизин шабагьатлады, – дей.

³⁰ Артындагьы гюн Муса халкьгьа булай дей:

– Сиз бек яман гюнагь иш этдигиз. Мен гьали Раббибизни янына гётерилежекмен, балики, мен сизин гюнагьыгьызны гечдирип боларман.

³¹ Муса, Раббибизни янына кьайтып барып, булай дей:

– Гертиден де, шо адамлар, оьзлеге алтын аллагьлар да этип, бек яман гюнагь иш этди. ³² Тек гьали буса, олардан геч деп ялбарып тилеймен. Эгер де гечмесенг, Сен язгьан китапдан* мени атымны да бузуп тайдыр.

³³ Раббибиз Мусагьа булай жавап кьайтара:

^{32:32} Мунда Раббибизни халкьыныки болгьанланы атлары язылгьан яшав береген китапны гьакьында сёз юрюле (кьара: Забур 68:29).

– Ким Магъа къаршы гюнагъ эте буса, Мен ону китабымдан бузуп тайдыражакъман. ³⁴Гъали буса бар, халкъны Мен айтгъан ерге элт. Мени Малайигим сени алдынга тюшюп юрюжек. Тек болжалы етишгенде, этген гюнагъы саялы Мен оланы такъ-сырлажакъман.

³⁵Адамлар озлеге Гъарун ясагъан бузавну этгени саялы, Раббиз олагъа югъагъан аврув къабундура.

33 ¹Раббиз Мусагъа булай айта:
– Сен Мисриден чыгъаргъан халкъынг да булан бу ерни къоюп, Мен Ибрагъимге, Исгъакъгъа, Якъубгъа бережек болгъан топуракъгъа бар. Мен шо топуракъны оланы наслуларына бережекге ант этген эдим. ²Мен, сени алдынг булан Малайигимни йиберип, канъанлыланы, амурлуланы, гъетлилени, перизлилени, гъивлилени, ябуслуланы къувалатажакъман. ³Озюнде сют булан бал агъагъан топуракъгъа барыгъыз. Чыкъгъан ёлугъузда сизин дагъытып къоймайым деп, Мен сизин булан гелмежекмен, неге тюгюл сиз къайпанмайгъан халкъсыз.

⁴Бу къоркъунчлу сёзлени эшитгенде, халкъ гынкъгъа тюшюп йылай, бирев де тагъымчакъларын такъмай. ⁵Раббиз Мусагъа булай деп айтды чы дагъы:

– Исрайыллылагъа булай деп айт: «Сиз къайпанмайгъан халкъсыз. Эгер де Мен сизин булан юрюсем, бир аз заманны ичинде сизин дагъытып къояжакъман. Тагъымчакъларыгъызны чечигиз чи, Мен буса сизге не этме гережни билемен».

⁶Исрайыллылар Гъорип тавну къырийында озлени тагъымчакъларын чече.

Ёлугъув чатыр

⁷Муса къонушуп токътагъан ерни артында, арекге таба, чатыр къура ва шогъар «Ёлугъув чатыры» деп ат тагъа. Раббизге бир зат сорама сюеген гъар ким къонушну артындагъы Ёлугъув чатырына бара болгъан. ⁸Гъар гезик Муса Сыйлы чатыргъа багъып гелегенде, адамлар туруп, Муса Сыйлы чатыргъа гирип къалгъанча, озлени чатырларына гиреген ерде эретургъан

гьалда огъар къарай болгъан. ⁹ Муса, Сыйлы чатыргъа гирип, Раббибиз булан сёйлейген заманны ичинде, булут багъана тюшюп, чатырны кырыыйында токътап тура болгъан. ¹⁰ Чатырны кырыыйында булут багъананы гёргенде, адамлар туруп, шонда башларын тап ерге ерли де ийип токътай болгъан. ¹¹ Бирев озыню кърдашы булан нечик бетге-бет сёйлей болгъан буса, Раббибиз Муса булан шолой сёйлей болгъан. Сонг Муса къоношуна къайта болгъан. Тек ону кёмекчиси Ясуа – Нунну уланы – чатырда къала болгъан.

Муса ва Раббибизни макътавлугъу

¹² Муса Раббибизге булай дей:

– Сен магъа: «Бу халкъны алып юрю», – деп буюрдунг, тек мени булан кимни йиберегенингни билдирмединг. Сен мени яхшы таныйгъанынгны ва магъа Сени рагъмунг тиежекни айтдынг. ¹³ Шолой болгъан сонг, мен Сагъа тюшюнюп, энниден сонг да магъа рагъмунг тийсин учун, мени Озынгню ёлларында юрюме уйрет. Шо адамлар Сени халкъынг экенни эсинге ал.

¹⁴ Раббибиз:

– Сени булан Мен Озым гележекмен ва сагъа рагъатлыкъ бережекмен, – деп жавап бере.

¹⁵ Шо заман Муса:

– Эгер де Сен бизин булан гелмей бусанг, бизин де мундан чыгъарма, – дей. ¹⁶ Эгер де Сен бизин булан гелмей бусанг, Сен магъа ва Озынгню халкъынга сююв булан янашагъанынг къайдан билинсин дагъы? Мени де, Сени халкъынгны да ер юзюндеги озыге халкълардан не башгъалыгъы бар?

¹⁷ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Сен не тилесенг де, Мен кютежекмен, неге туюл Мен сагъа сююв булан янашаман ва сени сайлап алгъанман.

¹⁸ Шо заман Муса:

– Тилеймен, магъа Озынгню макътавлугъунгню гёрсет, – дей.

¹⁹ Раббибиз булай айта:

– Мен зорлугъумну гёрсетежекмен ва Рабби деген атымны билдирежекмен. Мен кимге рагъму этме суйсем, огъар рагъму

этежекмен ва кимге языкъсынма суйсем, огъар языкъсына-
жакъман. ²⁰Тек сен Мени юзюмню гёрмежексен, неге тюгюл
бирев де, Мени гёрюп, сав къалма болмажакъ.

²¹Раббибиз булай айта:

– Муна сагъа Мени кырыыйымда ер – шунда ярда токъта.

²²Макътавлугъум оьтеген вакътиде Мен сени ярланы арасын-
дагъы къакъагъа салажакъман ва Оьзюм оьтгенче, сени къолум
булан ябып туражакъман. ²³Сонг Мен къолумну тайдыражакъ-
ман, сен де Мени артымдан таба гёрежексен, тек Мени юзюм
гёрюнмежек.

Янгы таш такъталар

(Такр 10:1-5)

34 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Алдагъылары йимик, эки таш такъта гъазирле. Мен
буса шолагъа сен сындыргъан такъталагъа язылгъан сёзлени
язайым. ²Эртен онгарылып, Синай тавгъа гётерил ва тавну ба-
шында Мени алдыма гелип токъта. ³Сени булан дагъы бирев
де гётерилмесин ва тавда гёрюнмесин. Тавну этегинде гъатта
сиривлер ва туварлар отламасын.

⁴Муса чарлап, алдагъылары йимик, эки таш такъта гъа-
зирлей. Оьзюне Раббибиз буюргъан кюйде, танг булан ту-
руп, ол Синай тавгъа гётериле. Муса эки де таш такътаны
къолуна алып юрюй. ⁵Раббибиз, кёкден таба булутну ичинде
тюшюп, ону кырыыйында токътай ва Оьзюню атын айта.
⁶Ол Мусаны алдындан булай айта туруп оьте: «Раббигизмен,
Раббигизмен, языкъсынагъан, рагъмулу, къазапланма алгъа-
самайгъан, рагъму булан аминликден бай, ⁷минглер булан
адамлагъа бакъгъан якъда рагъмусун сакълайгъан, гюнагъ,
хыянат ва терс иш этгенлерден гечеген Аллагъыгъызман.
Буса да Мен айыплыны такъсырламай къоймажакъман. Ата-
лары этген ишлери саялы, Мен оланы яшларын, оланы да
яшларын уьчюнчу ва дёртюнчу наслулагъа етгинче такъ-
сырлажакъман».

⁸Муса шоссагъат, башын тап ерге ерли де ийип, тобукъла-
рындан токътай ва ⁹булай кычыра:

– Гьей Есим, эгер де Сен магъа рагъмулу бусанг, ялбараман, Сен бизин булан юрю. Бу халкъ къайпанмай буса да, бизин билмей-билип этген гюнагъларыбыздан геч ва Оьзюнге аманат этип ал.

Разилешив янгыдан башлана

¹⁰ Раббиз булай айта:

– Мен разилешив бегетемен: Мен сени халкъынгни алдында муъжизатлар гёрсетежекмен. Шолай муъжизатлар алда ер юзюнде бир халкъны арасында да болмагъан. Сен оьзюню арасында яшайгъан халкъ Мен сенден таба этежек иш нечик кьоркьунчлукъ тувдуражагъын гёрежек. ¹¹ Гъали Мен сизге этген буйрукъларыма тынглагъыз. Мен арагъыздан амурлуланы, канъанлыланы, гьетлилени, перизлилени, гьивлилени ва ябуслуланы кьувалажакъман. ¹² Вёрегиз, сиз барагъан топуракъда яшайгъанлар булан дос болмагъыз, ёгъесе олар сизин учун бир тузакъдай болуп токътажакъ. ¹³ Оланы кьурбан этеген ерлерин бузуп ташлагъыз, сыйлы ташларын уватыгъыз ва Ашераны* багъаналарын гесип тайдырыгъыз. ¹⁴ Ят аллагълагъа сужда кьылмагъыз, неге тюгюл сизин Раббизгизни аты чы Гюллевию – гюллейген Аллагъ.

¹⁵ Вёрегиз, шо топуракъда яшайгъанлар булан дос болмагъыз. Неге тюгюл де, олар оьзлени аллагълары булан пасатлыкъ юрютегенде ва олагъа кьурбанлар этегенде, олар сизин де кьуршажакъ, сиз де олар этген кьурбанланы ашажакъсыз. ¹⁶ Сиз шо халкъны арасындан уланларыгъызгъа кьызларын кьатын этип алажакъсыз. Оланы кьызлары буса, оьзлени аллагълары булан пасатлыкъ юрюте туруп, сизин уланларыгъызны да шо пасатлыкъланы юрютме борчлу этежек. ¹⁷ Оьзюгюзге кьуюп ялгъан аллагълар этмегиз.

¹⁸ Маясыз биширилген экмеклени байрамын оьтгеригиз: Мен сизге буюргъан кюйде, абип айны гёрсетилген вакътисинде етти гюн маясыз экмек ашагъыз, неге тюгюл сиз шо айда Мисриден чыкъдыгъыз.

^{34:13} *Ашера* деген тиши аллагъны белгиси.

¹⁹ Бары да башлап тувгъан жан, шоланы арасында гъайван-малыгъыздан башлап тувгъан эркеклерини барысы да, Меники болажакъ. ²⁰ Башлап тувгъан эшекни орнуна къозуну тѣлегиз. Эгер де тѣлемей бусагъыз, ону бойнун сындырыгъыз. Уланларыгъыздан башлап тувгъанларыны барысыны да орнуна тѣлегиз.

Бирев де Мени алдымда бош къоллары булан гѣрюнмесин.

²¹ Алты гюн загъмат тѣгюгюз, еттинчи гюн буса ял алыгъыз. Гъатта сабан сюре бусагъыз да, оракъ ора бусагъыз да ял алыгъыз.

²² Будайны башлапгъы гелимин къайтарагъанда, Жумаланы байрамын, йылны ахырында буса Емишлени жыйыв байрамын оьтгеригиз. ²³ Йылда уьч керен бары да эргишилер Есигиз Раббини, Исрайылны Аллагъыны, алдына гелип токътагъыз. ²⁴ Мен сизин арагъыздан оьзге халкъланы къувалажакъман ва топуракъларыгъызны дазуларын генглешидирежекмен. Эгер де йылда уьч керен гелип, сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдына гелип токътасагъыз, топурагъыгъызгъа бирев де сугъулмажакъ.

²⁵ Магъа къурбан соягъанда, мая булан басылып биширилген экмекге гъайванны къанын тѣкме. Пасха байрамны къурбанлыгъындан эртенге бир зат да къалмасын.

²⁶ Топурагъынгдан къайтарылгъан тюшюмден инг тизив емишлени Мени, Раббинг Аллагъны, уьюне гелтир.

Улакъны ону анасыны сютюне салып биширме.

²⁷ Раббибиз Мусагъа:

– Бу сѣзлени язып къой. Шо Мен сени ва Исрайыл булан бегетеген разилешивню шартларыдыр, – деп айта.

²⁸ Муса шонда Раббибиз булан къыркъ гече, къыркъ гюн къала. Ол бир зат да ашамай ва ичмей тура. Муса таш такъталарда разилешивню сѣзлерин – он буйрукъну яза.

Мусаны юзюнден нюр яна

²⁹ Раббибиз булан сѣйлеп битип, къолунда шагъатнаманы эки таш такътасы да булан Синай тавдан тюшгенде, Муса юзюнден нюр янагъанны билмей болгъан. ³⁰ Гъарун ва исрайыллылар Мусаны юзюнден нюр янагъанны гѣргенде, огъар ювукълашма къоркъа. ³¹ Тек Муса оланы оьзюню янына чакъыра. Шо заман Гъарун ва халкъны башчылары ону янына геле. Муса

олар булан сэйлей. ³² Шондан сонг ону янына исрайыллылар ювукълашып геле. Муса олагъа Синай тавда оьзюне Раббибиз берген буйрукъланы бере.

³³ Исрайыллылар булан сэйлеп битип, Муса бетин шаршав булан яба. ³⁴ Тек Раббибиз булан сэйлемек учун гирегенде, ол къайтып чыгып къалгъанча, бетинден шаршавну тайдыра болгъан. Муса чыгып, оьзюне буюрулгъан затны исрайыллылагъа етишдире болгъан. ³⁵ Шо заман исрайыллылар ону юзюнден нюр янагъанны гёре болгъан. Сонг Муса къайтып Раббибиз булан сэйлеме гиргенче, бетин шаршав булан яба болгъан.

Сонгуюн булан байлавлу къанунлар

35 ¹Муса, Исрайылны бары халкъын да жыйып, булай дей: – Раббибиз сизге булай буюрду: ²алты гюн ишлегиз, тек еттинчи гюн – сыйлы гюн. Шо рагъатлыкъны сонгуюню, Раббигизге багъышлангъан гюн. Ким шо гюн ишлесе, оьлтюрюлежек. ³Сонгуюн уйлеригизде от якъмагъыз.

Сыйлы чатыр учун этилеген къурбанлар

(Чыгъ 25:1-9; 39:32-43)

⁴Муса исрайыллылагъа булай дей:

– Раббибиз булай буюрду: ⁵«Сизде бар затлардан Раббигизге къурбан этигиз. Гъар суйгенигиз Раббигизге шу затлардан къурбан этсин: алтындан, гюмюшден, багъырдан; ⁶ачыкъ гёк, авур къызыл, ачыкъ къызыл ийирилген йипден, юккъа кендир йипден, эчкини пухундан; ⁷къызылгъа боялгъан къойну терисинден, юккъа ийленген териден ва эчкимююз терекни агъачындан; ⁸чыракълагъа тёгюлеген зайтун майдан, сюртмек ва яллатмакъ учун къолланагъан арив ийисли майлардан; ⁹эпотну да, тёш дорбаны да безендирмек учун къолланагъан ониксен ва оьзге тюрю асил ташлардан.

¹⁰ Усталыкъны бажарагъанларыгъыз, гелип, Раббигиз буюргъан бары да затны этсин: ¹¹Сыйлы чатыр учун шаршавну, илмеклени, рамланы, орнатылагъан ерлери булангъы багъаналаны; ¹²къурукълары, къапгъачы булангъы сандыкъны ва шону

уэстюн япмакъ учун пердени; ¹³ кзурукълары, бары да уый алатлары булангъы тахны ва сыйлы экмекни; ¹⁴ бары да алатлары да булан ярыкъ этмек учун чыракъны, дин кзуллукуну кютегенде кюлланагъан лампаланы ва ярыкъ этмек учун майны; ¹⁵ ари вийис тюшюрмек учун кзурукълары да булангъы кзурбан этеген ерни, сюртмек учун майны, ари вийис чыгъарагъан отланы, Сыйлы чатыргъа гирмек учун пердени; ¹⁶ багъыр челтири, кзурукълары, алатлары булангъы бютюнлей яллатып кзурбан этеген ерни, тиревю булангъы чапчакъны; ¹⁷ багъаналары ва тиревлери булангъы абзарны перделерин, абзаргъа гиреген ертеги пердени; ¹⁸ Сыйлы чатыр ва абзар учун чюйлени ва аркъанланы; ¹⁹ сыйлы ерте кзуллуку этмек учунгъу тигилген гийимлени: дин кзуллукучулар гысапда кзуллукун кютегенде дин кзуллукучу Гъарунгъа ва ону уланларына гиймек учун сыйлы гийимлени».

²⁰ Исрайыллылар Мусаны янындан гете. ²¹ Ким сюе буса ва кимни юреги оэзюн иштагъандыра буса, гелип, Ёлугъув чатырын ва шонда кзуллуку этмек учун сыйлы гийимлерин гъазирлевге Раббизге кзурбан эте. ²² Бары да сюегенлер — эргишилер де, къатынгишилер де — гелип, алтынларын гелтире: тийревючлерин, сыргъаларын, оьрмекчелерин ва тагъымчакъларын. Олар алтынларын Раббизге багъышлай. ²³ Кимники ачыкъ гёк, авур къызыл неде ачыкъ къызыл ийирилген йиби, юккъа кендир йиби, эчкини пуху, къызыл тюсге боялгъан кюй териси неде юккъа ийленген териси бар буса, шоланы гелтире. ²⁴ Ким гюмюшюн неде багъырын кзурбан этип бола буса, шоланы Раббизге савгъатгъа гелтире. Кимники къайсы буса да бир ишге пайдаландырмакъ учун эчкимююз терекни агъачы бар буса, шону гелтире. ²⁵ Гъар бажарывлу къатынгиши, оэзю ийирип, ийирген йибин гелтире: ачыкъ гёк, авур къызыл неде ачыкъ къызыл ийирилген йипни неде юккъа кендир йипни. ²⁶ Ийирип бажарагъан къатынгишилер, юреги буюруп, эчкини пухун ийире. ²⁷ Тухумланы башчылары, эпотну ва тёш дорбаны безендирмек учун, оникс ва оэзге тюрю асил ташлар гелтире. ²⁸ Дагъы да олар ари вийис тюшюрмек учун затлар, чыракъгъа тёмек, сюртмек ва яллатмакъ учун зайтун май гелтире. ²⁹ Бары да исрайыллы эргишилер ва къатынгишилер, къайсыны юреги иштагъандыра буса, Раббизге гёнгюллю кюйде кзурбанлар

эте. Шо кърбанлар Раббибиз Мусадан таба исрайыллылагъа этме буюргъан ишлеге пайдаландырыла.

Беселейил ва Огьолиап

(Чыгъ 31:1-11)

³⁰ Муса исрайыллылагъа булай дей:

– Раббибиз Урини уланы Беселейилни танглады. Ури – Ягъуданы къавумундан чыкыгъан Гъурну уланы. ³¹ Раббибиз Беселейилни Оъзюню Ругъу, гыкматлыкъ, англав, билим ва тюрлю усталыкълар булан таъмин этди. ³² Беселейил оъзю ойлашгъан затланы алтындан, гюмюшден, багъырдан ясап бажара. ³³ Ол ташны хырлап, чарлап, агъачгъа оювлар этип ва гъар тюрлю усталыкъланы юрютюп бажара. ³⁴ Раббибиз Беселейилге ва Данны къавумундан чыкыгъан Агъисамагъны уланы Огьолиапгъа башгъаланы уйретме усталыкъ берди. ³⁵ Раббибиз олагъа усталаны, саниятчыланы, къумач согъувчуланы, ачыкъ гёк, авур къызыл, ачыкъ къызыл къумачлагъа ва юккъа кендир йипге тикме тигивчулени къайсы ишге де бажарывлугъун берди. Беселейил де, Огьолиап да – бек бажарывлу усталар ва саниятчылар.

36 ¹ Беселейил, Огьолиап ва бары да саниятчы усталар бары затны тап Раббибиз буюргъан кюйде этсин. Сыйлы ерни кърмакъ учун бары ишни билсин деп, Раббибиз олагъа усталыкъ да, бажарывлукъ да берди.

² Муса Раббибиз оъзлеге гъонер берген Беселейилни, Огьолиапны, бары да саниятчы усталаны ва юреклери иштагъланангъанланы барысын да ишлеге гелсин деп чакъырыв эте.

³ Олар Мусадан исрайыллылар сыйлы ерни кърмакъ учун жыйгъан бары да кърбан этген затларын ала. Халкъ буса гъар гюн эрген кърбанлар этип тура. ⁴ Шо заман сыйлы ер учун загъмат тегеген саниятчы усталар, ишлейгенин токътатып йиберип, ⁵ Мусагъа:

– Халкъ Раббибиз эт деп буюргъан ишге тарыкълы чакъыдан да артыкъны гелтире, – дей.

⁶ Муса буюруп, бютюн къонушгъа: «Не эргиши, не къатынгиши сыйлы ер учун дагъы кърбанлар этмесин», – деп билдире.

Шолай айтып, халкыны кърбанлар этегенин токътата, ⁷ неге туюл бары ишни кютмек учун, тарыкылы болагъанындан артыкъ гелтирилген болгъан.

Сыйлы чатыр

(Чыгъ 26:1-37)

⁸ Саниятчы усталар Сыйлы чатырны тизив кендир йипден, ачыкъ гёк, авур кызыл, ачыкъ кызыл йиплерден этилген он шаршавдан къура. Шо шаршавланы устюне чебер кюйде карубланы суратлары этиле. ⁹ Бары да шаршавлар бир оьлчевде бола: узунуна йигирма сегиз тирсек ва генгине дёрт тирсек. ¹⁰ Усталар шо шаршавланы бешисин бир-бирине тиге, къалгъан бешисин де шолай эте. ¹¹ Олар гъар сыдраны ахырынчы шаршавуну ягъасы булан ачыкъ гёк къумачдан илгиклер эте. ¹² Усталар дагъы да биринчи сыдрадагъы биринчи шаршавда элли илгик ва экинчи сыдрадагъы ахырынчы шаршавда шолагъа жут гелеген элли илгик эте. ¹³ Олар, алтындан элли илгик этип, Сыйлы чатыр бириксин учун, шо кърмакълар булан эки де сыдрадагъы шаршавланы бир-бирине тиге.

¹⁴ Сыйлы чатырны устюн япмакъ учун, усталар эчкини туюнден он бир шаршав гъазирлей. ¹⁵ Он бир де шаршав бир йимик бола: узуну отуз тирсек ва генги дёрт тирсек. ¹⁶ Олар беш шаршавну бир сыдра этип, алты шаршавну да башгъа сыдра этип тиге. ¹⁷ Усталар эки де сыдрадагъы ахырынчы шаршавланы ягъалары булан эллишер илгик эте. ¹⁸ Сыйлы чатырны устюн бирикдирип япмакъ учун, олар багъырдан элли кърмакъ эте. ¹⁹ Усталар Сыйлы чатырны устюн кызылгъа боялгъан кьой терилерден ва юккъа ийленген терилерден яба.

²⁰ Олар Сыйлы чатыргъа эчкимююз терекден тюз рамлар гъазирлей. ²¹ Гъар рам узуну он тирсек, генги де бир тирсек ярым болгъан. ²² Гъар рам бир-бирине бегетилген эки къурукъдан амалгъа геле болгъан. Усталар Сыйлы чатырны бары да рамларын шо кюйде гъазирлей. ²³ Олар Сыйлы чатырны кыбла ягъына йигирма рам ²⁴ ва гююшден шолар орнатылагъан кыркъ ер гъазирлей — гъар рамгъа экишер ва шоланы учлары чыкъгъан ерлерине бирер ерни. ²⁵ Усталар Сыйлы чатырны бириси,

темирказыкь ягына да йигирма рам ²⁶ва шолагъа гюмюшден кыркъ тирев гъазирле — гъар рамгъа экишер тиревню. ²⁷Олар Сыйлы чатырны аридеги, гюнбатышдагы ягъа боюна алты рам ²⁸ва ону мююшлерине эки рам гъазирле. ²⁹Мююшлердеги шо рамлар тюп якъларындан бир-бирине бегетиле, уьст якъларындан да бир солгъу булан тутдурула. Эки де мююшдеги рамланы шолай орната. ³⁰Сегиз рам ва шолар орнатылгъан он алты да таяв — гъар рамгъа экишер — шо кюйде болгъан.

³¹Усталар дагы да эчкимююз терекден гънделен салынагъан аркъалыкълар гъазирлей: бешни Сыйлы чатырны бир тамыны боюндагы рамланы кьошмакъ учун, ³²бешисин шону бириси ягындагы рамларын туттурмакъ учун, бешисин де Сыйлы чатырны аридеги, гюнбатыш ягындагы, рамларын туттурмакъ учун. ³³Олар ортадагы гънделен аркъалыкълары ортасындан таба Сыйлы чатырны бир башындан бириси башына узатылагъан кюйде сала. ³⁴Усталар рамлагъа алтын варакъ бере ва гънделен салынгъан аркъалыкъланы тутсун деп, алтын солгъулар эте. Олар гънделен салынгъан аркъалыкъларга да алтын варакъ бере.

³⁵Усталар ачыкъ гък, авур кызыл, ачыкъ кызыл ва тизив кендир йиплерден перде эте. Пердеге чебер кюйде карубланы суратлары этиле. ³⁶Олар Сыйлы чатыргъа эчкимююз терекден дёрт багъана эте ва шолагъа алтын варакъ бере. Сонг усталар шолагъа алтындан кърмакълар ва гюмюшден къуюп орнатылагъан ерлер эте. ³⁷Чатыргъа гиреген ерде олар ачыкъ гък, авур кызыл, ачыкъ кызыл ва тизив кендир йиплерден чебер кюйде этилген оюнлары булангъы перде ³⁸ва кърмакълары да булангъы беш багъана гъазирлей. Усталар багъаналаны уьст ва тюп янларына алтын варакъ бере ва багъырдан шолагъа таявланы гъазирлей.

Сандыкь

(Чыгъ 25:10-22)

37 ¹Беселейил эчкимююз терекден сандыкь эте: узуну эки ярым тирсек, генги тирсек ярым, бийиклиги де тирсек ярым. ²Ол шону ичине де, тышына да таза алтын варакъ бере ва айланасы булан алтын омуз эте. ³Беселейил сандыкьгъа алтындан къуюп дёрт юзюк эте ва шоланы сандыкълары тюп

мююшлеринде бегете – гьар якъдан экишерни. ⁴Ол эчкимююз терекни агъачындан кьурукълар эте, шологъа алтын варакъ бере. ⁵Сандыкъны алып юрюмек учун, кьурукъланы шону сандыкъны эки де ягъындагъы юзюклеге сугъа.

⁶Беселейил дагъы да таза алтындан къапгъач эте – узуну эки тирсек ярым, генги буса бир тирсек ярым гелеген чакъы. ⁷Сонг ол къапгъачны ягъасы булан зарбулангъан эки алтын каруб эте: ⁸бир карубну сандыкъны бир ягъасында, экинчисин – бириси ягъасында. Беселейил оланы къапгъачны эки де якълары булан къоша, шоллукъда карублар къапгъач булан биригип къалагъан гьалда бола. ⁹Карубланы оьрге багъып яйылгъан къанатлары къапгъачны ябып къоягъан гьалда бола. Эки де каруб бир-бирине, оланы бетлери буса къапгъачгъа бакъгъан гьалда бола.

Тах

(Чыгъ 25:23-30)

¹⁰Беселейил эчкимююз терекни агъачындан тах эте: узуну эки тирсек, генги бир тирсек, бийиги де бир тирсек ярым гелеген чакъы. ¹¹Ол тахгъа таза алтын варакъ бере ва айланасы булан алтын омуз эте. ¹²Беселейил тахны ягъа бою булан бийиги бир ая гелеген чакъы бару эте ва шону айланасы булан алтын омуз эте. ¹³Ол тахгъа алтындан дёрт юзюк эте ва шоланы мююшлерде, бутланы кырыларында бегете. ¹⁴Тахны алып юрюйгенде кьурукъланы сукъмакъ учун, юзюклер тахны ягъа боюна ювукъгъа салына. ¹⁵Тахны алып юрюмек учун къолланагъан кьурукълар эчкимююзню терегини агъачындан этиле ва шологъа алтын варакъ бериле. ¹⁶Беселейил дагъы да тах учун алтындан алатлар эте: бошгъапланы, сукараланы, къартыкъланы ва тёмек учун къолланагъан кажинлени.

Алтын чыракъ

(Чыгъ 25:31-40)

¹⁷Беселейил таза алтындан чыракъ эте. Чыракъны, шо орна-тылгъан ерни, шону бутун токъалап, бир къалипге сала. Чыракъны чечекбашлары, бюрлери ва япыракълары буса бирикген

гьалда бола. ¹⁸Чыракъны къабургъаларындан эки де якъгъа алты бутакъ узатыла: учьюсю бир якъгъа, учьюсю де башгъа якъгъа багъып. ¹⁹Бир бутакъда бюрлери ва япыракълары да булангъы бадам терекни чечеклерини гёрюнюшюндеги уьч чечекбаш бола, шолай уьч чечекбаш – бириси бутакъда. Чыракъны алты да бутакъы шолай бола. ²⁰Озью чыракъда бюрлери ва япыракълары да булан бадамны чечегине ошагъан дёрт пияла бола. ²¹Бир бюр чыракъдан таба узатылгъан биринчи жут бутакъланы тюбюнде бола, экинчи бюр экинчи жут бутакъланы тюбюнде, уьчюнчю бюр уьчюнчю жут бутакъланы тюбюнде бола. Алты да бутакъны тюбюнде шолай бола. ²²Таза алтындан зарбулангъан бюрлер де, бутакълар да чыракъ булан бирикген гьалда бола.

²³Беселейил етти лампа, мелтелер учун маша, таза алтындан чоргъалар ²⁴ва чыракъ эте. Бары да алатлагъа бир талант таза алтын гете.

Яллатып арив ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ер

(Чыгъ 30:1-5, 22-38)

²⁵Беселейил эчкимююз терекни агъачындан яллатып арив ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ер. Шо дёртгюл бола: узуну да, генги де бирер тирсек ва бийиги эки тирсек гелеген чакъы. Къурбан этеген ерни мююзлери шону озью булан бирикдириле. ²⁶Ол къурбан этеген ерни уьстюне, ягъаларына, мююзлерине таза алтындан варакъ бере ва айланасы булан алтын омуз эте. ²⁷Къурбан этеген ерни алып юрюйгенде, къурукъланы сукъмакъ учун, Беселейил омузну тюбюнден бир-бирине къаршыда токътагъан эки алтын юзюк эте. ²⁸Ол къурукъланы эчкимююз терекни агъачындан эте ва шолагъа алтын варакъ бере.

²⁹Дагъы да сюртмек учун, Беселейил сыйлы май ва уста кюйде гъазирленген арив ийис тюшюрмек учун, таза къошулчан эте.

Бютюнлей яллатып къурбан этеген ер

(Чыгъ 27:1-8)

38 ¹Бийиклиги уьч тирсек гелеген бютюнлей яллатып къурбан этеген ер эчкимююзню терегини агъачындан

этиле. Шо дёртгюл бола: узуну – беш тирсек, генги де – беш тирсек. ² Беселейил кърбан этеген ерни дёрт де мююшюнде бирер мююз эте. Шоллукъда мююзлер кърбан этеген ер булан биригип къала. Ол кърбан этеген ерге багъырдан варакъ бере. ³ Беселейил багъырдан шону бары да алатларын да эте: чараланы, беллени, себелемек учун сукараланы, эт учун чишлени ва чоюнланы. ⁴ Ол кърбан этеген ер учун челтирни, багъырдан торну эте. Тор кърбан этеген ерни бийиклигини ортасында ягъалары булан тенг гелеген кюйде бола. ⁵ Беселейил багъыр челтирни дёрт де мююшюндеги къррукълар учун багъырдан кърюп юзюклер эте. ⁶ Сонг эчкимююзню терегини агъачындан къррукълар этип, шолагъа багъырдан варакъ бере. ⁷ Кърбан этеген ерни алып юрюмек учун, ол къррукъланы шону эки де ягъындан юзюкlege сугъа. Беселейил кърбан этеген ерни такъталардан онгара, ичин буса кървуш эте.

Багъыр чапчакъ

(Чыгъ 30:18)

⁸ Ол Ёлугъув чатырына гиреген ерде къруллукъ этеген къатынгишилени гюзгюлеринден алынган багъырдан багъыргъа орнатылган багъыр чапчакъ эте.

Сыйлы чатырны абзары

(Чыгъ 27:9-19)

⁹ Сонг Беселейил абзар эте. Тизив кендир йипден этилген перделер булан бёлюнген абзарны кърыбла ягъыны узунлугъу юз тирсек оьлчевде бола. ¹⁰ Абзарны шо ягъында дагъы да багъыргъа орнатылган йигирма багъана бола, багъаналарда да гююш кърмакълар ва байлавлар бола. ¹¹ Абзарны темиркъазыкъ ягъыны узунлугъу да юз тирсек гелеген оьлчевде бола. Абзарны шо ягъында да багъыргъа орнатылган йигирма багъана бола, багъаналарда да гююш кърмакълар ва байлавлар бола.

¹² Перделер булан бёлюнеген абзарны гюнбатыш ягъыны генлиги элли тирсек гелеген оьлчевде бола. Абзарны шо ягъында дагъы да багъыргъа орнатылган йигирма багъана бола,

багъаналарда да гюмюш къармакълар ва байлавлар бола. ¹³Абзарны гюнтувушгъа, гюн чыгъагъан ягъына бакъгъан ягъыны генглиги элли тирсек гелеген оьлчевде бола. ¹⁴Гиреген ерни гъар ягъында орнатылгъан уьч багъана ва узунлугъу он беш тирсек гелеген перделер бола. ¹⁵Гиреген ерни бириси ягъында да орнатылгъан уьч багъана ва узунлугъу он беш тирсек гелеген перделер бола. ¹⁶Абзарны айланасындагъы перделер тизив кендир йипден этиле. ¹⁷Багъаналар орнатылгъан ер багъырдан, багъаналардагъы къармакълар ва байлавлар гюмюшден этиле, шоланы оьр якъларына буса гюмюшден варакъ бериле. Абзардагъы бары да багъаналарда гюмюш байлавлар бола.

¹⁸Абзаргъа гиреген ердеги перде ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ къызыл ва тизив кендир йипден этиле. Перде тигивлер булан да безендириле. Пердени узунлугъу йигирма тирсек, бийиклиги, абзарны перделери булан тенг болуп, беш тирсек гелеген оьлчевде бола. ¹⁹Абзаргъа гиреген ердеги пердеге де багъыргъа орнатылгъан дёрт багъана этиле. Багъаналардагъы къармакълар ва байлавлар гюмюшден этиле, шоланы оьр якъларына буса гюмюшден варакъ бериле. ²⁰Сыйлы чатырны ва шону айланасындагъы абзарны бары да чюйлер багъырдан этиле.

***Сыйлы чатырны къурулушуна чыкъгъан алтынны,
гюмюшню ва багъырни гъисабы***

²¹Муна Сыйлы чатырны — Шагъатнаманы чатырына — чыкъгъан алтынны, гюмюшню ва багъырни гъисабы. Шо гъисапны Мусаны буйругъуна гёре дин къуллукъчу Гъарунну уланы Итамарны башчылыгъы да булан левилер эте. ²²(Урини уланы Беселейил бары да затны Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте. Ури — Ягъуданы къавумундан чыкъгъан Гъурну уланы. ²³Беселейил булан Данни къавумундан чыкъгъан Агъисамагъны уланы Огъолиап да бола. Огъолиап ачыкъ гёк, авур, ачыкъ къызыл къумачлагъа ва юкъкъа кетенге суратлар ва тигивлер этеген уста болгъан.) ²⁴Сыйлы чатырда юрюлеген ишлер учун савгъат гъисапда гелтирилген алтынны авурлугъу, Сыйлы чатырдагъы шекелни авурлугъуна гёре, йигирма тогъуз талант ва етти юз отуз шекел тарта болгъан.

²⁵Халкъны гысапгъа алынганларындан тюшген гюмюш, Сыйлы чатырдагъы шекелни авурлугъуна гёре, юз талант ва бир минг етти юз етмиш беш шекел тарта болган: ²⁶гысапгъа алынган гъар эргишиден бир бека (демек, Сыйлы чатырдагъы шекелни авурлугъуна гёре, шекелни яртысы); гысапгъа буса йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген, умуми алганда, алты юз уч минг беш юз элли эргиши алынган болган. ²⁷Сыйлы ерни кюрчюлерин къуймагъа ва перделеге юз талант чыгъа: юз кюрчюге юз талант, гъар кюрчюге бирер талант. ²⁸Багъаналардагъы къармакъланы этмек, шоланы оьр якъларына варакъ бермек ва шоланы байлавларын этмек учун, етти юз етмиш беш шекел чыгъа.

²⁹Къурбан этилген багъыр етмиш талант ва эки минг дёрт юз шекел бола. ³⁰Шо багъыр Ёлугъув чатырына гиреген ерни кюрчюсюне, багъыр челтири де булангъы багъырдан этилген къурбан этеген ерге, шону бары да алатларына, ³¹абзарны кюрчюлерине, абзаргъа гиреген ерге, Сыйлы чатырны ва абзарны бары да чюйлерине пайдаландырыла.

Дин къуллукъчуланы гийимлери

(Чыгъ 28:1-43)

39 ¹Беселейил ва Огъолиап, Раббибиз Мусагъа буйрукъ этген кюйде, ачыкъ гёк, авур ва ачыкъ къызыл тюсю йиплерден сыйлы ерде къуллукъ этмек учун ва Гъарун учун согъуп сыйлы гийимлер эте.

Эпот

²Усталар алтындан, ачыкъ гёк, авур, ачыкъ къызыл тюсю ва тизив кендир йиплерден эпот эте: ³алтынны янчып, юкъкъа япыракълардай этип, шоланы уста кюйде ачыкъ гёк, авур, ачыкъ къызыл тюсю ва тизив кендир йиплеге къошуп эше. ⁴Олар эпотну инбашларыны эки де мююшюнден таба тюймелеп болагъан кюйде эте. ⁵Эпотну чебер согъулган белбаву оьзю эпотгъа ошатылып этиле: Раббибиз Мусагъа буйрукъ этген кюйде, бир йимик къумач гесекден ва алтындан ийирилген ачыкъ гёк, авур, ачыкъ къызыл ва тизив кендир йиплерден.

⁶Оникслени уста кюйде этилген кыршавлагъа салып, шоларда, мюгьюрде йимик, Исрайылны уланларыны атларын къазып яза. ⁷Раббибиз Мусагъа буйрукъ этген кюйде, усталар шоланы эпотну инбашларына Исрайылны уланлары учун эс-делик ташлардай бегете.

Тёш дорба

⁸Эпотгъа ошатып чебер кюйде этилген төш дорба гъазирлей: алтын, ачыкъ гёк, авур, ачыкъ кызыл тюсю ва тизив кендир йиплерден. ⁹Шо төш дорба дёртгюл бола: узунуна да, генгине де бирер къарыш гелеген эки бюкленген кумачдан. ¹⁰Шогъар дёрт сыдра этип сыйлы ташланы орната. Биринчи сыдрада кызыл якъут, сари алмас ва берилл ташлар бола; ¹¹экинчи сыдрада перезе, гёк якъут ва зумрут ташлар бола; ¹²уьчюнчю сыдрада гиацинт, мелевше якъут ва аметист бола; ¹³дёртюнчю сыдрада хризолит, оникс ва яшма бола. Шолар алтындан уста кюйде этилген кыршавлагъа салына. ¹⁴Сыйлы ташланы санаву он эки бола – Исрайылны уланларыны атларына гёре бирер тиеген кюйде. Гъар ташда, мюгьюрде йимик, он эки де къавумдан бирисини аты къазылып языла.

¹⁵Усталар төш дорбагъа алтындан аркъангъа ошатылып эшилген шынжырлар эте. ¹⁶Олар алтындан уста кюйде этилген эки кыршав ва эки юзюк эте, юзюклени төш дорбаны эки де мююшюне бегете. ¹⁷Усталар эки де алтын шынжырны төш дорбаны мююшлериндеги юзюклеге бегете, ¹⁸шынжырланы бириси башларын буса, эпотну ал янындан инбашларына къошуп, эки де кыршавгъа бегете. ¹⁹Олар дагъы да эки алтын юзюк эте ва шоланы эпотну ич янындан таба төш дорбаны бириси мююшлерине бегете. ²⁰Сонг усталар алтындан дагъы да эки юзюк эте ва шоланы тюпден таба эпотну ал янына, эпотну тап уьстюндеги тигивню кырыйы булан бегете. ²¹Төш дорба эпотдан тюшюп къалмасын учун, шону юзюклерин эпотну юзюклери булан ачыкъ гёк йип булан байлай. Усталар бары да затны Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте.

Дин кзулукчуланы озге гиймлери

²²Эпотну тубюнден гийилеген аба гек тюсде, согзуп, ²³эзивюнде оюлган ери, йыртылмасын деп, опуракъны ягъасына йимик чалыв булан тигилип этиле. ²⁴Абаны этегини бою булан ачык гек, авур, ачык кзыыл тюслердеги ва ийирилген кендир йиплерден этилген нарны емишлерини суратларын ²⁵ва таза алтындан гиччи кзонгуравланы эте. Шоланы абаны этегиндеги нарланы арасы булан, ²⁶кзонгуравлар да, нарлар да аралашып гелеген кюйде бегете. Абаны, Раббиз Мусагъа буюрган кюйде, дин кзулукчу кютегенде гийме герек болган.

²⁷Гьарунгъа ва ону уланларына тизив кендир йипден согзуп гелеклер ²⁸чалмалар эте. Башлагъа байланаган байлавлар да, тобукъланы устынден таба салынаган алатлар да тизив кендир йипден этиле. ²⁹Белбав да, тизив кендир, ачык гек, авур ва ачык кзыыл йиплерден этилип, Раббиз Мусагъа буюрган кюйде, чебер тигивлер булан безендириле.

³⁰Таза алтын япалак чечекбашдан сыйлы таж этип, шогъар, мюгьюрде йимик, РАББИБИЗНИ СЫЙЛЫСЫ деп къазып язалар. ³¹Сонг, Раббиз Мусагъа буюрган кюйде, чалманы тажгъа бегетмек учун, тажгъа ачык гек тюсдеги йипни байлай.

*Муса сыйлы ерни терген чыгъа**(Чыгъ 35:10-19)*

³²Сыйлы чатырны – Ёлугъув чатырын кзурув булан байлавлу иш шулай тамалана. Исрайыллылар бары да затны Раббиз Мусагъа буюрган кюйде эте. ³³Олар Сыйлы чатырны Мусагъа гелтире: алатлары да булангъы чатырны – кзармакъларын, рамланы ва генделен аркъалыкъланы, таявлары да булангъы багъаналаны, ³⁴кзыыл тюсге боялган кюйланы терисинден этилген шаршавну, пердени япмак учун юккъа ийленген генден этилген шаршавну, ³⁵кзурукълары ва кпапгъачы да булангъы шагъатнаманы сандыгъын, ³⁶бары да алатлары да булангъы тахны, сыйлы экмекни, ³⁷гезиклеп салынган лампалары ва бары да алатлары да булангъы чыракъны, ярык этмек учун майны; ³⁸алтындан гъазирленген кзурбан этеген ерни,

сюртмек учун майны, арив ийис тюшюрмек учун затланы, чатыргъа гиреген ердеги пердени, ³⁹багыр челтири, кзурукълары ва алатлары да булангы багырдан гъазирленген кзурбан этеген ерни, тиревю булангы чапчакъны, ⁴⁰орнатылгъан багъаналары да булангы абзарны перделерин, абзаргъа гиреген ердеги пердени, абзар учун аркъанланы ва чюйлени, Сыйлы чатыр – Ёлугъув чатыры учун бары да алатланы, ⁴¹сыйлы ерде къуллукъ этмек учун согулуп этилген гийимлени: Гъарун да, ону уланлары да дин къуллукъчулар гысапда къуллугъун кютегенде гиеген сыйлы гийимлени.

⁴²Исрайыллылар бары да ишни тап Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде кюте. ⁴³Муса олар этген ишни тергеп чыгъа ва олар бары да ишни тап Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде кютгенни гёре. Сонг Муса оланы шабагъатлай.

Сыйлы чатырны кзурув

40 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Сен Сыйлы чатырны – Ёлугъув чатырын – биринчи айны биринчи гюнюнде кзуарсан. ³Чатырны ичине шагъатнаманы сандыгъын сал ва шону перде булан яп. ⁴Тахны гелтир ва устьюне шону бары да алатларын сал. Сонг чыракъны гелтир ва шогъар кантиллени сал. ⁵Яллатып арив ийис тюшюрмек учун кзурбан этеген ерни шагъатнаманы сандыгъыны алдына сал ва Сыйлы чатыргъа гиреген ерге пердени ил.

⁶Бютюнлей яллатып кзурбан этеген ерни Сыйлы чатыргъа – Ёлугъув чатырына – гиреген ерге сал. ⁷Чапчакъны Ёлугъув чатырыны ва кзурбан этеген ерни арасына сал ва шогъар сув тёк. ⁸Чапчакъны айланасы булан абзарны сал ва шонда гиреген ерге пердени ил.

⁹Сюртмек учун майны алып, Сыйлы чатыргъа ва шону ичиндеги бары да затгъа май сюрт. Сыйлы чатырны ва шону бары да алатларын сыйлы эт, шоллукъда шо сыйлы болуп токътажакъ. ¹⁰Бютюнлей яллатып кзурбан этеген ерге ва шону бары да алатларына май сюрт. Кзурбан этеген ерни сыйлы эт, шоллукъда шо зор сыйлы ер болуп токътажакъ. ¹¹Чапчакъгъа ва шону тиревюне май сюртюп, шоланы да сыйлы эт.

¹² Гъарунну, ону уланларын Ёлугъув чатырына гиреген ерге гелтир ва оланы сув булан жувундур. ¹³ Гъарунгъа сыйлы гийимлени гийдир. Ол Магъа дин къуллукъчу гысапда къуллукъ этип болсун учун, огъар май сюртюп, сыйлы эт. ¹⁴ Гъарунну уланларын гелтир ва олагъа гёлеклер гийдир. ¹⁵ Олар да Магъа дин къуллукъчулар гысапда къуллукъ этип болсун учун, олагъа да, атасына ймик май сюрт. Шо гъар даим де, гележек наслуларда сыйлылыкъны ёлундагъы май сюртюв болажакъ. ¹⁶ Муса бары да затны Раббиз оъзюне буюргъан кюйде эте.

¹⁷ Экинчи йилны биринчи айыны биринчи гюнюнде Сыйлы чатыр къурулуп бите. ¹⁸ Муса Сыйлы чатырны, шону таявларын сала, рамланы эретургъузуп, гёндеден аркъалыкъланы орната ва багъаналаны эретургъуза. ¹⁹ Сонг ол чатырны уъстюн шаршав булан яба ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, шону уъстюнден бирдагъы шаршав тарта.

²⁰ Муса, разилешивню алып, шону сандыкъны ичине сала. Ол сандыкъгъа къурукъланы бегете ва шону уъстюне тазаланывну къапгъачын сала. ²¹ Сонг ол сандыкъны Сыйлы чатырны ичине алып гире, ябагъан пердени иле ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, шагъатнаманы сандыгъын бегите.

²² Муса тахны Ёлугъув чатырыны темиркъазыкъ ягъында – пердени артына сала, ²³ ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, Раббизни алдында экмекни сала.

²⁴ Ол Ёлугъув чатырындагъы тахны къаршысында – Сыйлы чатырны къыбла ягъында чыракъны сала ²⁵ ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, Раббизни алдында кантиллени ягъа.

²⁶ Муса Ёлугъув чатырында пердени алды булан алтындан этилген къурбан этеген ерни сала ²⁷ ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, шонда яллатып атив ийис тюшюре. ²⁸ Ол Сыйлы чатыргъа гиреген ерде пердени иле.

²⁹ Муса Сыйлы чатыргъа – Ёлугъув чатырына – гиреген ерни къырыйна бютюнлей яллатып къурбан этеген ерни сала ва, Раббиз оъзюне буюргъан кюйде, бютюнлей яллатып ва экмек къурбанланы эте.

³⁰ Ол Ёлугъув чатырыны ва къурбан этеген ерни арасына чапчакъны сала ва жувунмакъ учун шогъар сув тёге. ³¹ Муса, Гъарун ва ону уланлары шонда къолларын ва аякъларын жува

болгъан. ³² Олар, Раббиз Мусагъа буюргъан кюйде, гъар гезик Ёлугъув чатырына гирегенде ва къурбан этеген ерге ювукълашагъанда, жувуна болгъан.

³³ Муса Сыйлы чатырны ва къурбан этеген ерни айланасында абзар эте ва абзаргъа гиреген ерге перде иле. Муса ишин шолай тамамлай.

Раббизни макътавлугъу

³⁴ Булут гелип, Ёлугъув чатырын яба ва Раббизни макътавлугъу Сыйлы чатырны толтуруп къоя. ³⁵ Муса Ёлугъув чатырына гирип болмай тура, неге тюгюл шону уьстюн булут ябып, Раббизни макътавлугъу Сыйлы чатырны толтуруп къоя.

³⁶ Сыйлы чатырны уьстюнден къачан булут гетериле буса, исрайыллылар шо заман сапаргъа чыгъа болгъан. ³⁷ Эгер де булут гетерилмеген буса, олар булут гетерилмейли, сапаргъа чыкъмай болгъан. ³⁸ Раббизни булуту Сыйлы чатырны уьстюн гюндюзлер яба болгъан. Гечелер буса шо булутну ичинде бары да исрайыллылар сапаргъа чыкъгъан вакътиде озлер де гереген кюйде ялын янып тура болгъан.

Левили

Бу китапда аслу гьалда Левини къавумундан чыкьгъан Аллагьны къуллукъчуларыны кѣп санавдагьы борчлары бериле. Китапны аты да олар булан байлавлу.

Мунда суратлангъан агьвалатлар Чыгьышдагьы хабарны узата. Чыгьышда буса Аллагь Синай тавда Мусадан таба халкьгъа Оьзюню буйрукъларын етишдирген эди. Китапны башында (1–10-нчу башларда) Аллагьны къуллукъчулары Огъар этме герек къурбанлагъа байлавлу гѣрсетивлер бериле. Шо гѣрсетивлени башгъа-башгъа маъналары болма бола: айры-айры адамлар ва савлай халкь шюкюрлюкню белгиси гьисапда Аллагьдан алгъан затланы бир пайын Огъар Оьзюне бере, Ону булан къатнай неде этген гюнагълары саялы Ону алдында товбагъа тюше.

Сонг (11–16-нчы башларда) тазаны насдан нечик айырма тюшегенлик булан байлавлу къайдалар бериле. Аллагьны халкьы оьзюню тазалыгъын сакълап билме герек. Шо буса гъар гюнлюк яшав-туруш къайдаларда, айрокъда рызкьыны танглава ачыкьгъа чыгъа.

Китапны сонггъу гесегинде (17–27-нчи башларда) энчили, уьягълю, жамият ва загьмат булан байлавлу кѣп санавдагьы къайдалар бериле. Шо къанунланы кѣбюсю бырынгъы гюнтувуш халкъланы къанунларына ошашлы геле. Тек шолар инсанны Къудратланы Еси, Яратгъаныбыз Аллагьны кѣп янлы гъакимлигини тюбюнде гѣнгюллю кюйде яшама сюегенлигине кюрчулене. Аллагьны халкьыны арасында болма тарыкь «ювугъунгну оьзюнгню сюегенде йимик суй» (19:18) деген аслу талап тап шу китапда арагъа чыгъа.

Бютюнлей яллатып этилеген кърбанлыкълар

1 ¹ Раббиз, Мусаны чакъырып, Ёлугъувну чатырындан таба ону булан сёйлей. Ол булай айта:

² – Исрайыллылагъа да багъып: «Эгер арагъыздан биригиз Раббигизге гъайванны кърбан эте буса, шо гъайван уллу мююзлю неде гиччи мююзлю тайпадан болсун, – деп айт.

³ Эгер бютюнлей яллатылагъан кърбанлыкълар уллу мююзлю гъайван тайпадан буса, кърбан этеген адам тетиги ёкъ бугъаны кърбан этсин. Кърбанны Раббигиз къабул этсин учун, ол бугъаны Ёлугъувну чатырына гиреген ерге салсын. ⁴ Кърбан этеген адам къолларын бютюнлей яллатылагъан бугъаны башына салсын. Шо заман кърбанлыкълар ону атындан къабул этилежек ва ону гюнагълары гечилежек. ⁵ Ол Раббигизни алдында яш бугъаны сойсун. Гъарунну дин къуллукълары болгъан уланлары буса, къанны гелтирип, Ёлугъувну чатырына гиреген ерде ерлешген кърбан этеген ерни айланасы булан себелесин. ⁶ Кърбан этеген адам бютюнлей яллатып этилеген кърбанлыкъларны терисин сыдырып алсын ва чархны гесеклеге пайласын. ⁷ Дин къуллукълары Гъарунну уланлары кърбан этеген ерде от якъсын ва отгъа агъачлар ташласын. ⁸ Сонг Гъарунну дин къуллукълары болгъан уланлары чархны гесеклерин башы ва майы да булан бирче кърбан этеген ерде яллайгъан агъачланы устьюне салсын. ⁹ Сонг кърбан этеген адам бугъаны ич-бавурун ва кичилерин жувсун, дин къуллукълары буса шоланы кърбан этеген ерге салып яллатсын. Шо бютюнлей яллатып этилеген бугъа, савгъат, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв болажакълар.

¹⁰ Эгер бютюнлей яллатылагъан кърбанлыкълар гиччи мююзлю гъайван тайпадан, демек къойлардан неде эчкилерден буса, кърбан этеген адам тетиги ёкъ эркек гъайванны кърбан этсин. ¹¹ Ол кърбанлыкъларны кърбан этеген ерни темиркъазыкъ ягъында Раббигизни алдында сойсун. Гъарунну дин къуллукълары болгъан уланлары буса эркек кърбанлыкъларны къанын кърбан этеген ерни айланасы булан себелесин. ¹² Кърбан этеген адам чархны гесеклеге пайласын, дин къуллукълары буса башы ва майы да булан бирче шоланы кърбан этеген ерде яллайгъан агъачланы устьюне салсын. ¹³ Сонг озьонден кърбан

этилеген адам бугъаны ич-бавурун ва какичлерин жувсун, дин къуллукъчу буса шоланы къурбан этеген ерге салып яллатсын. Шо бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ, савгъат, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв болажакъ.

¹⁴ Эгер Раббигиз учун этилеген къурбанлыкъ къушлардан бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ буса, къурбан этеген адам къыр гёгюрчюнню неде яш уый гёгюрчюнню къурбан этсин. ¹⁵ Дин къуллукъчу къушну къурбан этеген ерге гелтирсин, башын юлкзуп, ону къурбан этеген ерге салып яллатсын, къанын къурбан этеген ерге бакъдырып сюзюп акъдырсын. ¹⁶ Ол, къушну хырдаанын чыгъарып, къувларын юлкзуп алсын ва шоланы къурбан этеген ерни гюнтувуш ягъына, кюл бар ерге ташласын. ¹⁷ Къушну къанатларындан да тутуп, дин къуллукъчу ону чархын ачсын, тек толу кюйде тюгюл, сонг буса къурбан этеген ерде яллайгъан агъачланы уъстюне салып яллатсын. Шо бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ, савгъат, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв болажакъ».

Экмек къурбанлыкъ

2 ¹ «Эгер бирев Раббигизге экмекни къурбан эте буса, шо тизив будай ундан биширилме герек. Къурбан этеген адам унгъа май тёксюн, уъстюнден арив ийисли сыламаны салсын ² ва Гъарунну дин къуллукъчу болгъан уланларына гелтирсин. Дин къуллукъчу, бир увуч тизив унну ва бары да арив ийисли сылама да булан майны алып, шоланы къурбан этеген ерде, белги гысапдагъы пай йимик* – Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв савгъатны йимик яллатсын. ³ Экмек къурбанлыкъдан къалгъаны Гъарунгъа ва ону уланларына тие; шо – Раббигизге этилген савгъатланы зор уллу сыйлысыдыр.

⁴ Эгер сен кёрюкде биширилген экмекни къурбан эте бусанг, шо тизив будай ундан этилме герек: майгъа басылгъан маясыз экмеклер неде май сюртюлген маясыз чапелеклер. ⁵ Эгер сени

^{2:2} *Белги гысапдагъы пай йимик* – къурбанлыкъ дин къуллукъчулагъа рызкъы гысапда тийгенде, шо къурбанлыкъны бир гесегин къурбан этеген ерге салып яллатма тюше. Шо гесек къурбан этилгенликни гёрсете.

экмек кѳурбанлыгынг тавада биширилген буса, шо майгѳа басылган тизив будай ундан ва маясыз этилме герек. ⁶Экмекни сындырып, шогѳар май тѳк; шо экмек кѳурбанлыкѳдыр. ⁷Эгер сени экмек кѳурбанлыгынг ялгѳавда биширилген буса, шо майгѳа басылган тизив ундан этилме герек. ⁸Айтылган кюйде, Раббигизге этилген экмек кѳурбанлыкѳны, гелтирип, дин кѳуллукѳчугѳа бер, ол буса шону кѳурбан этеген ерге элтер. ⁹Ол, экмек кѳурбанлыкѳдан бир пайны, белги гѳисапдагы пай этип алып, шону кѳурбан этеген ерде яллатар. Шо – Раббигиз ушатагѳан ийис тюшюрювлю савгѳатдыр. ¹⁰Экмек кѳурбанлыкѳдан кѳалгѳаны Гѳарунгѳа ва ону уланларына тие; шо – Раббигизге этилген савгѳатланы инг сѳйлы пайыдыр.

¹¹Раббигизге сен этеген гѳар кѳайсы экмек кѳурбанлыкѳ да маясыз болма тарыкѳ, неге тююл не маяны, не балны Раббигизге савгѳат гѳисапда яллатма ярамай. ¹²Сен шоланы Раббигизге биринчи емишлени кѳурбанлыкѳлары гѳисапда этме боласан, тек шоланы кѳурбан этеген ерге ийис тюшюрюв гѳисапда этме ярамай. ¹³Экмек кѳурбанларынга туз кѳош. Экмек кѳурбанлыкѳланы тузсуз кѳойма. Туз сени Аллагѳ булангѳы разилешивюнгню белгисидир. Сен гѳар кѳачан кѳурбан этегенде де, туз кѳош.

¹⁴Эгер Раббигизге экмек кѳурбанлыкѳны башлапгѳы будайдан эте бусанг, бишип битмеген будайбашлардан силкип алынгѳан, отгѳа салынып кѳурутулган янгы будайдан эт. ¹⁵Будайгѳа май тѳк ва уѳстюнден арив ийисли сыламаны сал. Шо экмек кѳурбанлыкѳ болур. ¹⁶Дин кѳуллукѳчу басылган будайны ва бары арив ийисли сылама булан майны белги гѳисапдагы пайын яллатар. Шо Раббигиз учун этилеген савгѳатдыр».

Ярашывлукѳну кѳурбанлыгы

3 ¹«Бирев ярашывлукѳ учун уллу мююзлю гѳайванлардан – башгѳа тююл, эркеги болсун неде тишиси болсун – кѳурбан эте буса, ол Раббигизни алдына тетиги ѳкѳ гѳайванны салсын. ²Ол гѳайванны башына кѳолларын салсын ва ону Ёлугѳувну чатырына гиреген ерде сойсун. Сонг Гѳарунну дин кѳуллукѳчулары болган уланлары кѳурбан этеген ерни

айланасы булан къанны себелесин. ³ Къурбан этеген адам ярашывлукъну къурбанлыгъындан Раббигизге савгъат гысапда бары да ичмайны, ⁴ май битген эки де бюйрекни, бутланы семиз ериндеги майны ва бавурну майын къурбан этсин; ол шоланы барын да бюйреклер булан бирче чыгъарып алсын. ⁵ Гъарунну уланлары, шоланы къурбан этеген ерде яллайгъан агъачланы уъстюне салып, бютюнлей яллалып этилеген къурбанлыкъ булан бирче яллалсын. Шо савгъат, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв болажакъ.

⁶ Эгер бирев ярашывлукъ учун гиччи мююзлю гъайванлардан къурбан эте буса, тетиги ёкъ эркегин неде тишисин къурбан этсин. ⁷ Эгер ол токълуну къурбан эте буса, ону Раббигизни алдына салсын. ⁸ Гъайванны башына къолун салсын, ону Ёлугъувну чатырыны алдында сойсун, Гъарунну уланлары буса къурбан этеген ерни айланасы булан къанны себелесин. ⁹ Ол ярашывлукъну къурбанлыгъындан Раббигизге савгъат гысапда ону майын къурбан этсин: аркъасюекни тюп ягъындан гесилип алынган савлай къуйрукъну, бары ичмайны неде ич-бавургъа битген бары майны, ¹⁰ майы да булангъы эки де бюйрекни, бутланы семиз ерине битген майны ва бавурну майын; ол шоланы барын да бюйреклер булан бирче чыгъарып алсын. ¹¹ Дин къуллукъчу шоланы къурбан этеген ерде рызкъы – Раббигиз учун этилеген савгъат гысапда яллалсын.

¹² Эгер къурбан этеген адам эчкини къурбан эте буса, ону Раббигизни алдына салсын. ¹³ Ол къолун къурбанлыкъны башына салсын, ону Ёлугъувну чатырыны алдында сойсун, Гъарунну уланлары буса къурбан этеген ерни айланасы булан къанны себелесин. ¹⁴ Ол оъзюню къурбанлыгъындан Раббигизге савгъат гысапда бары да ичмайны неде ич-бавургъа битген бары майны, ¹⁵ майы да булангъы эки де бюйрекни, бутлагъа битген майны ва бавурну майын къурбан этсин; ол шоланы барын да бюйреклер булан бирче чыгъарып алсын. ¹⁶ Дин къуллукъчу шоланы къурбан этеген ерде рызкъы – савгъат, ийис тюшюрюв гысапда яллалсын. Бары да май Раббигизникидир.

¹⁷ Шу – гележекдеги наслулар учун даимги токъташдыривдур. Сиз къайда турсагъыз да, не майны, не къанны ашгъа къолламагъыз».

Билмей этилген гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ

4 ¹Раббигиз Мусагъа булай айта:
²– Исрайыллылагъа булай айт: «Эгер бирев, билмей туруп Раббигизни къайсы буса да бир буйругъу булан гери урулгъан ишни этип, гюнагъ этсе, ³эгер баш дин къуллукъчу, озю гюнагъ этип, бютюн халкъны гюнагълы этсе, гюнагъ этген адам гюнагъ саялы Раббигизге тетиги ёкъ яш бугъаны къурбанлыкъгъа сойсун. ⁴Ол, бугъаны Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелтирип, Раббигизни алдына салсын, ону башына къолун салсын ва ону Раббигизни алдында сойсун. ⁵Баш дин къуллукъчу, бугъаны къанын алып, Ёлугъувну чатырына гирсин. ⁶Ол бармагъын къангъа чомсун ва Раббигизни алдында, сыйлы ерни пердесини алдында бармагъын етти керен силксин. ⁷Дин къуллукъчу Ёлугъувну чатырында Раббигизни алдында яллатып арив ийис тюшюрмек учун, къурбан этеген ерни мююзлерине къан сюртсун. Бугъаны къалгъан къанын Ёлугъувну чатырына гиреген ердеги бютюнлей яллатып къурбан этеген ерни тюбюне багъып тёксун. ⁸Ол гюнагъ саялы къурбанлыкъгъа союлагъан яш бугъаны ичинден ич-бавуруна къаплангъан бары майны чыгъарып алсын. ⁹⁻¹⁰Майы да булан эки де буйрегин де, бутлагъа битген майны да ва бавурдагъы ичмайны да чыгъарып алсын. Ярашывлукъ саялы къурбанлыкъгъа союлагъан бугъаны ичиндеги майны нечик тайдыра буса, ол шоланы барын да буйреклер булан чыгъарып алсын. Дин къуллукъчу шоланы бютюнлей яллатып къурбан этмек учун къурбан этеген ерге яллатсын. ¹¹Тек ол бугъаны гёнюн, этин ва шолай да баш-какичин, ичек-къарынларын ва ичеклердеги насын — ¹²бугъадан къалгъан бары да затны — къонушдан тышгъа, таза, къюню тегеген ерге чыгъарсын ва шонда яллатсын.

¹³Эгер бютюн исрайыллы халкъ билмей туруп Раббигизни къайсы буса да бир буйругъу булан гери урулгъан ишни этип гюнагъ этсе, гъатта шо гъакъда озлер исрайыллылар билмей буса да, олар айыплы болажакъ. ¹⁴Олар этген гюнагъ иш ачыкъ болгъанда, адамлар, къурбанлыкъгъа соймакъ учун яш бугъаны гелтирип, ону Ёлугъувну чатырыны алдына салма тарыкъ. ¹⁵Халкъны тамазалары бугъаны башына къолларын салсын ва

ону Раббигизни алдында сойсун. ¹⁶ Баш дин кзуллукучу бугъаны къанын Ёлугъувну чатырына алып гирсин. ¹⁷ Ол бармагъын къангъа чомсун ва Раббигизни алдында, пердени алдында бармагъы булан етти керен силксин. ¹⁸ Дин кзуллукучу Ёлугъувну чатырында Раббигизни алдында кзурбан салагъан ерни мююзлерине къан сюртсун. Бугъаны кзалгъан къанын Ёлугъувну чатырына гиреген ердеги бютюнлей яллатып кзурбан этмек учун кзурбан этеген ерни тюбюне багъып тексун. ¹⁹ Ол, бугъаны ичинден бары майны чыгъарып алып, кзурбан этеген ерге салып яллатсын ²⁰ ва шо бугъагъа гюнагъ учун кзурбанлыкъгъа союлгъан бугъагъа этгенни этсин. Шолай этип, дин кзуллукучу оланы гюнагъларындан чаяжакъ ва оланы гюнагълары гечилежек. ²¹ Сонг ол яш бугъаны кзонушдан тышгъа чыгъарсын ва, биринчи бугъаны йимик, ону да яллатсын. Шо – халкъны гюнагъы учун кзурбанлыкъдыр.

²² Эгер халкъны башчысы, билмей туруп Раббигизни къайсы буса да бир буйругъу булан гери урулгъан ишни этип, гюнагъ этсе, ол айыплы болажакъ. ²³ Башчыгъа озю этген гюнагъ ачыкъ болгъанда, ол тетиги ёкъ эчкини кзурбанлыкъгъа сойма тарыкъ. ²⁴ Ол эчкини башына кзолун салсын ва ону Раббигизни алдында бютюнлей яллатып этеген кзурбанлыкъланы соягъан ерде сойсун. Шо – гюнагъ учун этилеген кзурбанлыкъдыр. ²⁵ Дин кзуллукучу Ёлугъувну чатырында Раббигизни алдында бютюнлей яллатып кзурбан этеген ерни мююзлерине къан сюртсун, кзалгъан къанны буса кзурбан этеген ерни тюбюне багъып тексун. ²⁶ Ол кзурбан этеген ерде, ярашывлукъну кзурбанлыгъыны майы йимик, бары да майны яллатсын. Шолай этип, дин кзуллукучу башчыны гюнагъындан чаяжакъ ва ол гечилежек.

²⁷ Эгер халкъны арасындан бирев, билмей туруп Раббигизни къайсы буса да бир буйругъу булан гери урулгъан ишни этип, гюнагъ кзасанса, ол айыплы болажакъ. ²⁸ Этген гюнагъы озюне ачыкъ болгъанда, ол тетиги ёкъ эчкини кзурбанлыкъгъа сойма тарыкъ. ²⁹ Ол эчкини башына кзолун салсын ва ону бютюнлей яллатып этеген кзурбанлыкъланы соягъан ерде сойсун. ³⁰ Дин кзуллукучу бютюнлей яллатып кзурбан этеген ерни мююзлерине къан сюртсун, кзалгъан къанны буса кзурбан этеген

ерни тубюне багъып тѣксюн. ³¹Ол ярашывлукъну кърбанлыгъындан майны нечик тайдыргъан буса, тап шо кюйде бары да майны чыгъарып алсын ва шону Раббигиз ушатар йимик ийис тюзюрмек учун, кърбан этеген ерге салып яллатсын. Шолай этип, дин кзуллукъчу халкъны арасындан чыкыгъан кимни де гюнагъындан чаяжакъ ва ол гечилежек.

³²Эгер ол гюнагъы саялы токълуну кърбанлыкыгъа соя буса, тетиги ёкъ тишисин сойсун. ³³Ол токълуну башына кълун салсын ва ону бютюнлей яллатып этеген кърбанлыкъланы соягъан ерде кърбан этсин. ³⁴Дин кзуллукъчу бютюнлей яллатып кърбан этеген ерни мююзлерине къан сюртсюн, къалгъан къанны буса кърбан этеген ерни тубюне багъып тѣксюн. ³⁵Ол ярашывлукъну кърбанлыгъы учун союлгъан токълудан майны нечик тайдыра буса, тап шо кюйде бары да майны чыгъарып алсын ва шону Раббигиз учун этилеген савгъатлар булан бирче кърбан этеген ерге салып яллатсын. Шолай этип, дин кзуллукъчу ону гюнагъындан чаяжакъ ва ол гечилежек.

5 ¹Эгер бирев объю гѣрген неде билеген ишине байлавлу болуп шагъатлыкыгъа ант этме гелтирилгенде, бир сѣз де айтмайлы, гюнагъ этсе, ол такъсырланма тарыкъ.

²Неде бирев нас затгъа — нас кър жанланы, неде нас гъайван-малны, неде суюкелип юрюйген нас жанланы сюегине — тийсе, гъатта объю шону эслемей этсе де, ол нас ва айыплы болуп чыгъажакъ.

³Неде ол адамны насына — ону мурдарлайгъан гъар къайсы насына да — тийсе, гъатта объю шону эслемей этсе де, шону анлагъан сонг, ол айыплы болуп чыгъажакъ.

⁴Неде бирев бир яхшылыкъ неде яманлыкъ этемен деп алгъасап ант этсе, шо гъакъда да янгыз артын ойлашмай ант этген буса (башгъа тюзюл, шону билип этсин неде билмей этсин), шону анлагъан сонг, ол айыплы болуп чыгъажакъ.

⁵Эгер ким буса да бирев шолай ишлерде айыплы болуп чыкъса, этген гюнагъ ишине ачыкъ кюйде мюкюрлюк этсин ⁶ва объюню гюнагъын чаймакъ учун, Раббигизге кърбанлыкъ гысапда сиривюнден кюйну неде эчкини сойсун. Шо заман дин кзуллукъчу ону гюнагъларындан чаяжакъ.

⁷ Эгер ону кьой сойма гючю чатмай буса, Раббигизге эки кьыр гёгюрчюнню неде эки уьй гёгюрчюнню кьурбан этсин: бирин тазалайгъан кьурбанлыкь гьисапда, бирисин буса бютюнлей яллалтып этилеген кьурбанлыкь гьисапда. ⁸ Ол шоланы дин кьуллукьчугъа берсин. Дин кьуллукьчу башлап гюнагьын чаймакь учун кьурбан этсин. Ол гёгюрчюнню башын уьзсюн, тек ахьргъа ерли тьогюл ⁹ ва гюнагь саялы этилеген кьурбанлыкьны кьанын кьурбан этеген ерни бет ягьына себелесин. Кьалгъан кьанны кьурбан этеген ерни тьобюне багьып сюзюп тёксюн. Шо – гюнагь саялы этилеген кьурбанлыкьдыр. ¹⁰ Сонг дин кьуллукьчу бириси гёгюрчюнню, адатгъа гёре, бютюнлей яллалтып кьурбан этсин, шо адамны этген гюнагьларындан чайсын ва ол гечилежек.

¹¹ Эгер ону эки кьыр гёгюрчюнню неде эки яш уьй гёгюрчюнню кьурбан этме гючю чатмай буса, ол этген иши саялы тизив будай ундан епаны ондан бир пайын гюнагь саялы кьурбан этсин. Ол унгъа май тёмесин ва уьстюне арив ийисли сыламаны салмасын, неге тьогюл шо – гюнагь саялы этилеген кьурбанлыкьдыр. ¹² Ол шону дин кьуллукьчугъа гелтирип берсин. Ол шондан бир увучну белги гьисапдагьы пай этип алсын ва кьурбан этеген ерде Раббигизге этилеген савгьатлар булан бирче яллатсын. Шо – гюнагь саялы этилеген кьурбанлыкьдыр. ¹³ Шолай этип, дин кьуллукьчу шо адамны этген гьар кьайсы гюнагьындан да чаяжакь ва ол гечилежек. Экмек кьурбанлыкь йимик, бу кьурбанлыкьдан кьалгъаны да дин кьуллукьчунукидир».

Биремен кьурбанлыкь

¹⁴ Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁵ – Эгер бирев, билмей туруп Раббигизни кьайсы буса да бир сыйлы буйругьуна кьаршы иш этип, гюнагь этсе, ол тёлев гьисапда сиривюнден Раббигизге тетиги ёкь иркни сойсун. Шо иркни сыйлы ерде токьташдырылгъан оьлчевге гёре гюмюш булан оьз багьасы болма тьюше. Шо – биремен кьурбанлыкьдыр. ¹⁶ Ол сыйлы затгъа кьаршы этген гюнагьы саялы тёлев этсин, уьстюне шону багьасыны бешден бир пайын кьошуп, дин кьуллукьчугъа берсин. Ол биремен кьурбанлыкь учун

союлагъан иркден таба шо адамны гюнагъындан чаяжакъ ва ондан гечилежек.

¹⁷ Эгер бирев, билмей туруп Раббигизни къайсы буса да бир буйругъу булан гери урулгъан ишни этип, гюнагъ этсе, гьатта шо гьакъда ол оъзю билмей буса да, ол айыплы болуп чыгъа-жакъ ва такъсырланма тарыкъ болажакъ. ¹⁸ Ол дин къуллукъ-чугъа биремен къурбанлыкъ учун сиривюнден тийишли багъасы булангъы ва тетиги ёкъ иркни гелтирсин. Шо заман дин къуллукъчу шо адамны оъзю билмей туруп этген иши саялы гюнагъындан чаяжакъ ва ондан гечилежек. ¹⁹ Шо – биремен къурбанлыкъдыр, неге тюгюл шо адам Раббигизни алдында айыплы болуп чыкъгъан.

6 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Эгер ким буса да бирев, башгъа адамны оъзюне ина-
 нылгъан, аманат этилген затына хыянат болса, ялгъан айтып
 гюнагъ иш этсе неде Раббисине бакъгъан якъдагъы аминлигин
 бузса, неде урласа ³ва шолай да ол, биревню тас болгъан малын
 табып, шо гьакъда айтмаса, эгер ол бир затгъа байлавлу ялгъан
 ант этсе неде инсанлар этеген нечик буса да бир гюнагъ иш этсе,
⁴⁻⁵ эгер ол гюнагъ иш этип айыплы болса, ол урлагъан неде чы-
 гъарып алгъан, оъзюне аманат этилген, бирев тас этип тапгъан
 затны къайтарма тарыкъ. Ол бары затны толу кюйде къайтарма,
 шону уъстюне къайтгъан затны багъасыны бешден бир пайын
 къошуп, оъзю биремен къурбанлыкъны этеген гюн есине берме
 герек. ⁶ Тёлев гьисапда буса ол дин къуллукъчугъа Раббигизге
 этилеген биремен къурбанлыкъны гелтирме герек: сиривюндеги
 тийишли багъасы булангъы ва тетиги ёкъ иркни. ⁷ Шо заман дин
 къуллукъчу Раббигизни алдында ону гюнагъларындан чаяжакъ
 ва ону этген, айыплы болгъан бары да ишлери гечилежек.

***Бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ булан
 байлавлу токъташдырывлар***

⁸Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁹– Гъарунгъа ва ону уланларына булай буюр: «Муна бю-
 тюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ булан байлавлу

токъташдыривлар: яллалтып этилген къурбанлыкъкъ оъзю къурбан этеген ерде сав гече эртен болгъанча къалсын ва къурбан этеген ерни оту сѣнмей сакъласын. ¹⁰ Дин къуллукъчу кетен опурагъын ва кетен ич гийимин гийсин, къурбан этеген ерни оту ютгъан бютюнлей яллалтып этилген къурбанлыкъкъны кюлюн сибирип тайдырсын ва къурбан этеген ерни къырыйына тѣксюн. ¹¹ Сонг ол шо гийимин чечсин, башгъасын гийсин ва кюлюн къонушдан тышдагъы таза ерге чыгъарсын. ¹² Къурбан этеген ерни отун сѣнме къоймай сакълама тарыкъ, шо сѣнме ярамай. Дин къуллукъчу гъар гюн эртен агъачлар салсын, отгъа бютюнлей яллалтып этилеген къурбанлыкъкъны салсын ва ярашывлукъну къурбанлыгъыны майын яллалтын. ¹³ Къурбан этеген ерни отун даим сѣнме къоймай сакълама тарыкъ, шо сѣнме ярамай».

Экмек къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар

¹⁴ «Муна экмек къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар: Гъарунну уланлары шону Раббигизни алдына, къурбан этеген ерге гелтирсин. ¹⁵ Дин къуллукъчу, экмек къурбанлыкъ этилеген тизив будай ундан бир увучну ва бары арив ийисли сылама булан майны да алып, къурбан этеген ерде Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюп, белги гысапдагъы пайны яллалтын. ¹⁶ Гъарун ва ону уланлары къурбанлыкъдан къалгъанын ашасын. Шону сыйлы ерде, Ёлугъувну чатырыны абзарында мая къошулмагъан экмекни ашасын. ¹⁷ Къурбанлыкъ мая къошулмагъан хамурдан биширилсин. Мен шону олагъа Магъа этилеген савгъатланы оъзлени пайы гысапда бермен. Гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ ва биреман къурбанлыкъ йимик, шо – зор уллу сыйлы затдыр. ¹⁸ Гъарунну гъар къайсы эркек наслусуна шону ашама ярай. Шо – оланы жележекдеги наслуларында Раббигизге этилеген савгъатлардан даимги пайыдыр. Шогъар тийген бары да зат сыйлы болажакъ».

¹⁹ Дагъы да Раббигиз Мусагъа булай айта:

²⁰ – Муна Гъарун ва ону уланлары оъзлени башына май сюртюлеген гюн Раббигизге этме герек къурбанлыкъ: даимги экмек къурбанлыкъ гысапда тизив будай ундан епаны ондан бир пайы – бир яртысын эртен, экинчи яртысын буса ахшам. ²¹ Шону

май булан тавада бишир, шогъар къызгъанмай май сюрт ва гесеклер этип сындыр. Шо – Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрювдюр. ²² Башына май сюртюлген дин къуллукъчу гысапда Гъарунну орнун тутажакъ уланы къурбанлыкъны онгаражакъ. Шо – Раббигизни даимги пайыдыр, шону савлай яллатма тюше. ²³ Дин къуллукъчуну гъар къайсы экмек къурбанлыкънын да савлай яллатма тюше. Шону ашама ярамай.

Тазалайгъан къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар

²⁴ Раббигиз Мусагъа булай айта:

²⁵ – Гъарунгъа ва ону уланларына булай айт: «Муна гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар: шону Раббигизни алдында бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъны соягъан ерде сойма тюше. Шо – зор уллу сыйлы затдыр. ²⁶ Шо къурбанлыкъны соягъан дин къуллукъчу шону сыйлы ерде, Ёлугъувну чатырында ашажакъ. ²⁷ Къурбанлыкъны этине тийген бары да зат сыйлы болажакъ. Эгер опурагъынга къан чачыраса, шону сыйлы ерде жув. ²⁸ Эт асылгъан сыныкъ савутну сындырма тарыкъ. Эгер эт ез савутда асылгъан буса, шону тазалама ва жувма тарыкъ. ²⁹ Шону дин къуллукъчуланы уягъглюсюндеги бары да эргишилеге этме ярай. Шо – зор уллу сыйлы затдыр. ³⁰ Сыйлы ерде гюнагъдан чаймакъ учун гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъны къаны Ёлугъувну чатырына алып гийириле. Шо къурбанлыкъны этин ашама ярамай, шону яллатма тарыкъ».

Биремен къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар

7 ¹ «Муна биремен къурбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар. Бу къурбанлыкъ – зор уллу сыйлы затдыр. ² Ону бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъны соягъан ерде сойма тарыкъ. Къурбанлыкъны къанын къурбан этеген ерни дёрт де ягъына себелегиз. ³ Ону бары да майын къурбан этигиз: къуйрукъну, ичмайны, ⁴ эки де бюйрекдеги ва бутлагъа битген

майны ва бавурдагъы майны; шоланы барын да эки де буйрек де булан бирче чыгъарып алыгъыз. ⁵ Дин къуллукъчу шоланы къурбан этеген ерге салып яллатсын. Шо – Раббигизге этилеген савгъатдыр. Шо – биремен къурбанлыкъдыр. ⁶ Дин къуллукъчуланы уягълюсюндеги бары да эргишилеге шону ашама ярай. Тек сыйлы ерде ашасын: шо – зор уллу сыйлы затдыр.

⁷ Гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ учун да, биремен къурбанлыкъ учун да токъташдырыв бирдир: шолар дин къуллукъчунукидир, ол шолардан таба гюнагълардан чая. ⁸ Ким буса да биревню бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъын соягъан дин къуллукъчу оъзюне гённю, терини къойма бола. ⁹ Кёрюкде, неде ялгъавда, неде тавада биширилген гъар къайсы экмек къурбанлыкъ да шону къурбан этеген дин къуллукъчунукидир. ¹⁰ Май къошулуп неде къуру кюйде биширилген гъар къайсы экмек къурбанлыкъ да тенг пайланып Гъарунну бары да уланларына тие».

***Ярашывлукъну къурбанлыкъы булан байлавлу къошум
токъташдырывлар***

¹¹ «Муна Раббигиз учун этилеген ярашывлукъну къурбанлыкъы булан байлавлу токъташдырывлар.

¹² Эгер бирев шону разиликни белгиси гысапда соя буса, шо разилик къурбанлыкъ булан бирче май къошулуп биширилген маясыз экмеклени, май сюртюлген маясыз чапелеклени ва тизив будай ундан, яхшы кюйде май къошулуп биширилген экмеклени де къурбан этсин. ¹³ Ол ярашывлукъну разилик къурбанлыкъы булан бирче мая къошулуп биширилген экмеклени де къурбан этсин. ¹⁴ Ол Раббигизге савгъат гысапда экмекни гъар тюрлюсюнден бирерни къурбан этме герек. Шо – ярашывлукъну къурбанлыкъыны къанын себелейген дин къуллукъчунукидир. ¹⁵ Ярашывлукъну разилик къурбанлыкъыны шо этин тап шо къурбан этген гюн ашама тарыкъ. Шону эртенге къойма ярамай.

¹⁶ Тек къурбанлыкъ ваъдагъа гёре союлгъан буса неде гёнгюлю къурбанлыкъ гысапда этилген буса, шону къурбан этилген гюн ашасын, къалгъанын буса артындагъы гюн де ашама ярай.

¹⁷Тек кърбанлыкъны учюнчю гюнге кълган этин яллатма тарыкъ. ¹⁸Эгер ярашывлукъну кърбанлыгыны этин учюнчю гюн ашаса, шо кѣбул этилмежек. Шо кърбанлыкъны сойган адамны гысабына алынажакъ, неге тюгюл шо таза тюгюл. Шону ашаган адам такъсыргъа тартылма тийишли.

¹⁹Нечик буса да бир нас затгъа тийген этни ашама ярамай. Шону яллатма тарыкъ. Таза этни гъар кѣйсы таза адамгъа да ашама ярай. ²⁰Тек Раббигиз учун этилген ярашывлукъ кърбанлыкъны этин нас болган адам ашаса, ол обзюню халкъыны арасындан олюп тайма тарыкъ. ²¹Эгер ким буса да бирев нас затгъа – адамны насына, нас гъайвангъа неде кѣйсы буса да бир нас жанываргъа – тийсе, сонг буса Раббигиз учун этилген ярашывлукъ кърбанлыкъны этин ашаса, ол обзюню халкъыны арасындан олтюрюлюп тайдырылма тарыкъ».

Майны ва кѣанны ашамакълыкъ булан байлавлу гери урулув

²²Раббиз Мусагъа булай айта:

²³ – Исрайыллылагъа булай айт: «Обгюзлени, кѣйланы, эчкилени майын ашамагъыз. ²⁴Къыр жанлар олтюрген неде паралаган гъайванланы майы булан пайдаланма ярай, тек шону ашама ярамай. ²⁵Раббигиз учун савгъат гысапда союлган гъайванны майын ашайган гъар ким обзюню халкъыны арасындан олтюрюлюп тайдырылма тарыкъ. ²⁶Сиз кѣйда тура бусагъыз да, не кзушланы, не гъайванланы кѣанын ашгъа кѣолламагъыз. ²⁷Гъар кѣйсы кѣанны да ашгъа кѣоллагъан адам обзюню халкъыны арасындан олтюрюлюп тайдырылма тарыкъ».

Дин кзулукъчулагъа тиеген пай

²⁸Раббиз Мусагъа булай айта:

²⁹ – Исрайыллылагъа булай айт: «Раббигиз учун ярашывлукъну кърбанлыгъын сояган гъар ким шону бир пайын Огъар савгъат гысапда берме герек. ³⁰Ол обзюню кѣоллары булан Раббигиз учун ялынлы кърбан этсин. Ол, тѣш булан бирче

майны гелтирип, тѣшню силкивню кърбанлыгъы гысапда Раббигизни алдында силкме герек. ³¹ Дин къллукъчу майны кърбан этеген ерге салып яллатсын, тѣш буса Гъарунгъа ва ону уланларына тие. ³² Ярашывлукъ кърбанлыкъны онг бутун дин къллукъчугъа беригиз. ³³ Гъарунну ярашывлукъ кърбан-ны къанын ва майын гелтиреген уланына пай гысапда онг бут тие. ³⁴ Исрайыллылар сойгъан ярашывлукъ кърбанлыкълардан Мен, силкивню тѣшюн ва оьрге чюювню бутун алып, шоланы исрайыллыланы кърбанлыкъларындан тиеген даимги пай гысапда Гъарунгъа ва ону уланларына бердим».

³⁵ Раббиз учун этилеген савгъатлардан Гъарунгъа ва ону уланларына тиеген пайлар шулайдыр. Шо пайлар Гъарунгъа ва ону уланларына олар Раббизге дин къллукъчулар гысапда къллукъ этмек учун белгилегенде гѣрсетилген. ³⁶ Гъарунгъа ва ону уланларыны башларына май сюртюлгенде, Раббиз исрайыллылар олагъа гележекдеги наслулар учун оьзлени кърбанлыкъларындан даимги пай гысапда берсин деп буюргъан.

³⁷ Гъасили, бютюней яллатып этилеген кърбанлыкъ, экмек кърбанлыкъ, гюнагъ саялы этилеген кърбанлыкъ, биремен кърбанлыкъ, багъышлав кърбанлыкъ ва ярашывлукъ кърбанлыкъ булан байлавлу токъташдыривлар шулайдыр. ³⁸ Раббиз шоланы Мусагъа Синай тавда берген. Ол шо заман исрайыллылагъа Синай дангылда Раббизге кърбанлар этме буюргъан.

***Гъарунну ва ону уланлары дин къллукъчулукъгъа
багъышлана***

(Чыгъ 29:1-37)

8 ¹ Раббиз Мусагъа булай айта:
² — Гъарунну ва ону уланларын гелтирип, оланы гиймин, башына сюртмек учун майны, гюнагъ саялы союлагъан яш бугъаны, эки иркни ва маясыз экмеклер булангъы земгилни ал ³ ва Ёлугъувну чатырына гиреген ерге бютюн халкъны жый.

⁴ Муса Раббиз оьзюне буюргъан кюйде эте ва халкъ Ёлугъувну чатырына гиреген ерге жыйыла.

⁵ Муса жыйылгъанлагъа булай дей:

– Бу ишни этме Раббибиз буюргъан.

⁶Муса Гъарунну ва ону уланларын Сыйлы чатыргъа багъып гелтире ва олагъа жувунма буюра. ⁷Ол Гъарунгъа гёлек гийдире, тартып белбав байлай, аба гийдире ва шону уъстюнден эпотну тагъа. Муса, эпотну уъстюнден де безендирилген белбавну тартып байлап, Гъарунгъа такъгъан эпотну бегете. ⁸Муса эпотну* уъстюнден тёш дорбаны, ону уъстуне буса Уримни ва Туммимни сала. ⁹Ол Гъарунну башына чалма гийдире ва чалманы ал ягъына, Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, алтындан этилген дёгерек ялпакъны тагъа.

¹⁰Муса, сюртмек учун къоллайгъан майны да алып, шону Сыйлы чатыргъа ва шону ичиндеги бары да затгъа сюрте. Шолай этип, ол шоланы барын да сыйлы эте. ¹¹Муса, бары да алатлары да булан къурбан этеген ерге сюртюп, шогъар ва тиревю де булангъы жувунагъан ерге етти керен май себелей. Муса шоланы сыйлы этмек учун шолай эте. ¹²Гъарунну сыйлы этмек учун, Муса ону башына май тёгюп сюрте. ¹³Сонг ол Гъарунну уланларын алгъа багъып чыгъара ва, Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, олагъа гёлеклер гийдире, уъстюнден тартып белбавлар байлай ва башларына чалмалар гийдире.

¹⁴Ол гюнагъын чаймакъ учун союлагъан къурбанлыкъгъа яш бугъаны гелтире, Гъарун ва ону уланлары буса бугъаны башына къолларын сала. ¹⁵Муса бугъаны соя, ону къанын алып, къурбан этеген ерни таза этмек учун, бармагъы булан шону бары да мююзлерине сюрте. Къалгъан къанны ол къурбан этеген ерни тюбуне багъып тёге. Муса, шолай тазалайгъан адатны кютюп къурбан этеген ерни сыйлы эте. ¹⁶Дагъы да Муса, ичмайны, бавурдагъы майны ва майы да булан эки де бюйрекни алып, шоланы къурбан этеген ерге салып яллата. ¹⁷Тек оъзю бугъаны – ону гёнюн, этин ва ичек-къарынын – Муса, Раббибиз оъзюне буюргъан кюйде, къонушдан тышгъа чыгъарып яллата.

¹⁸Муса бютюнлей яллатып къурбан этмек учун, иркни гелтире, Гъарун ва ону уланлары буса къурбанлыкъны башына

^{8:8} *Эпот* – алдырыкъ йимик зат. Шону дин къуллукъчу оъзюню къуллугъун кютегенде тагъа болгъан. *Урим ва Туммим* – Чыгъ 28:30 баянлыкъгъа къара.

кьолларын сала. ¹⁹ Муса, иркни союп, кьанын кьурбан этеген ерни дёрт де ягъына себелей. ²⁰ Ол чархны гесеклер этип туврай ва башы, майы да булан шоланы яллата. ²¹ Муса, кьурбанлыккыны ичек-кьарынын, сыйракъларын жувуп, савлай иркни, Раббиз оьзюне буюргъан кюйде, кьурбан этеген ерде бютюнлей яллалтып этилеген кьурбанлыккы, арив ийис, Раббиз учун этилеген ялынлы кьурбан гысапда яллата.

²² Ол бириси иркни гелтире, Гьарун ва ону уланлары буса ону башына кьолларын сала. ²³ Муса, иркни союп, кьанын ала, шону Гьарунну кьулагъыны тюп учуна, ону онг кьолундагъы ва онг бутундагъы башбармакъларына сюрте. ²⁴ Муса, Гьарунну уланларын алгъа багъып чыгъарып, оланы кьулакъларыны тюп учларына, онг кьолундагъы ва онг бутундагъы башбармакъларына сюрте. Ол кьурбан этеген ерни дёрт де ягъына кьан себелей. ²⁵ Муса майны, кьуйрукъну, ичмайны, бавурдагъы майны, майы да булан эки де буйрекни ва онг бутну ала. ²⁶ Ол Раббизни алдындагъы маясыз экмек булангъы земгилден бир маясыз экмекни, майгъа биширилген чапелекни ва кьуру биширилген чапелекни ала. Муса шоланы майны ва онг бутну уьстюне сала. ²⁷ Ол кьурбанлыкъланы Гьарунгъа ва ону уланларына тутдура ва Раббизни алдында олагъа шо кьурбанлыкъланы оьрге чюйме буюра. ²⁸ Сонг Муса шоланы олардан ала ва кьурбан этеген ерге, бютюнлей яллалтып этилеген кьурбанлыккыны уьстюне салып, багъышлав кьурбанлыккы, ийис тюшюрюв, Раббиз учун этилеген савгъат гысапда яллата. ²⁹ Муса, кьурбанлыккыны тешюн – багъышлав кьурбанлыккы гысапла союлгъан иркден оьзюне тийген пайны – алып, Раббиз оьзюне буюргъан кюйде, шону Раббизни алдында оьрге чюе. ³⁰ Муса, сюртмек учун майны ва кьурбан этеген ерден кьанны алып, Гьарунгъа, ону гийимине ва ону уланларына, оланы гийимлерине себелей. Шолай этип, ол Гьарунну, ону уланларын ва оланы гийимлерин сыйлы эте.

³¹ Муса Гьарунгъа ва ону уланларына булай дей:

– Мен буюргъан кюйде, Ёлугъувну чатырына гиреген ерде этни асыгъыз, шо ерде: «Муну Гьарун ва ону уланлары ашасын», – деп де айтып, багъышлав учун земгилдеги экмекни де кьошуп, шону ашагъыз. ³² Этден ва экмекден кьалгъанын

яллатыгъыз. ³³Сизин багъышлав гюнлеригиз битип къалгъанча, етти гюн Ёлугъувну чатырына гиреген ерден таймай туругъуз, неге тюгюл сизин багъышлав етти гюн узатылып туражакъ. ³⁴Бугюн этилген иш Раббибизни буйругъуна гёре сизин гюнагъларыгъыз гечилсин учун этилди. ³⁵Ёлугъувну чатырына гиреген ерде гече де, гюн де етти гюнню узагъында къалып туругъуз ва сиз оьлмей сав къалмакъ учун, Раббибизни талапларын кютюгюз, неге тюгюл магъа шолай буюрулду.

³⁶Гъарун ва ону уланлары бары ишни Раббибиз Мусадан таба буюргъан кюйде эте.

Дин къуллукъчулар къуллугъун башлай

9 ¹Сегизинчи гюн Муса Гъарунну, ону уланларын ва Исрайылны тамазаларын чакъыра. ²Ол Гъарунгъа булай дей:

– Гюнагъ саялы союлагъан къурбанлыкъ учун бузавну ва бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун иркни ал. Экиси де тетиксиз болсун ва оланы Раббибизни алдына сал. ³⁻⁴Исрайыллылагъа булай айт: «Майгъа биширилген экмек къурбанлыкъ булан бирче Раббибиз учун гюнагъ саялы союлагъан къурбанлыкъ учун эчкини, бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун бирер йыллыкъ, тетиги ёкъ бузавну, токълуну ва ярашивлукъ къурбанлыкъ учун оьгюзню ва иркни алыгъыз. Бугюн сизге Раббибиз гёрюнежек чи дагъы».

⁵Муса буюргъан затланы Ёлугъувну чатырына гелтирелер. Бютюн халкъ Раббибизни алдына гелип токътай. ⁶Муса:

– Оьзюню макътавлугъу гёрюнсюн учун, Раббибиз сизге шуну этме буюрду, – дей.

⁷Муса Гъарунгъа:

– Оьзюнгню ва халкъынгны гюнагълардан чаймакъ учун, къурбан этеген ерге багъып барып, гюнагъ саялы ва бютюнлей яллатмакъ учун къурбанлыкъ сой. Раббибиз буюргъан кюйде, гюнагъларындан чаймакъ учун, халкъ учун къурбанлыкъ сой, – дей.

⁸Гъарун, къурбан этеген ерге багъып гелип, оьзюню гюнагъын чаймакъ учун бузав соя. ⁹Уланлары огъар къанны бере. Гъарун бармагъын къангъа чома ва къурбан этеген ерни

мююзлерине сюрте. Къалгъан къанны ол къурбан этеген ерни тюрбуне багъып теге. ¹⁰ Къурбан этеген ерде, Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, ол гюнагъын чаймакъ учун союлгъан къурбанлыкъны майын, буйреклерин, бавурдагъы майны яллата. ¹¹ Этин ва гёнюн Гъарун къонушдан тышгъа чыгъарып яллата. ¹² Арты булан ол бютюнлей яллатьп этилеген къурбанлыкъны соя. Уланлары Гъарунгъа къанны бере ва ол шону къурбан этеген ерни дёрт де ягъына себелей. ¹³ Олар атасына бютюнлей яллатьп этилеген къурбанлыкъны гесеклерин бирини артындан бирисин, къошуп башын да, берип тура. Гъарун да шоланы къурбан этеген ерге салып ялата. ¹⁴ Ол къурбанлыкъны ичекъарынын, бутларын жува ва шоланы къурбанлыкъ этеген ерде бютюнлей яллатьп этилеген къурбанлыкъны уьстюрне салып яллата.

¹⁵ Сонг Гъарун халкъ учун къурбанлыкъ соя. Ол, халкъны гюнагъы саялы союлагъан къурбанлыкъ гысапда эчкини алып, биринчи бютюнлей яллатьп этилеген къурбан йимик, ону халкъны гюнагъын чаймакъ учун къурбан этип соя.

¹⁶ Гъарун бютюнлей яллатьп къурбан эте ва бары ишни токъташдырылгъан къайдагъа гёре эте. ¹⁷ Дагъы да ол экмек къурбанлыкъны эте. Шондан бир увучну алып, эртенги бютюнлей яллатьп этилеген къурбанлыкъгъа къошум гысапда яллата.

¹⁸ Гъарун халкъны ярашывлугъуну къурбанлыгъы гысапда оьгюз ва ирк соя. Уланлары атасына къанны бере ва ол шону къурбан этеген ерни дёрт де ягъына себелей. ¹⁹ Тек оьгюзню ва иркни майын – къуйрукъну, буйреклени уьстюрндеги къатлав майны ва бавурдагъы майны — ²⁰ Гъарун къурбанлыкъны тёшюрне сала, сонг буса къурбан этеген ерге салып яллата. ²¹ Муса буюргъан кюйде, ол тёшюрню ва онг бутну Раббибизни алдында оьрге чюювню къурбанлыгъы гысапда оьрге чюе.

²² Гъарун, халкъны уьстюрнден къолларын да гётерип, ону шабагъатлай. Гюнагъын чаймакъ учун, бютюнлей яллатьп этилеген ва ярашывлукъну къурбанлыкъларын да союп, ол къурбанлыкъ этеген ерден тюрше.

²³ Муса ва Гъарун Ёлугъувну чатырына гире. Шондан чыгъып, олар халкъны шабагъатлай ва халкъгъа Раббибизни макътавлугъу гёрюне. ²⁴ Раббибизден от чыгъа. Шо от къурбан этеген

ердеги бютюнлей яллалтып этилген кърбанлыккыны ва майны яллата. Адамлар шону гѳргенде, кычырып йибере ва бетлерин ерге къаплап ята.

***Надап ва Абигъут кърбан этивню къайдаларын
бузгъаны саялы оьле***

10 ¹Гъарунну уланлары Надап ва Абигъут, гъариси оьзюню ари в ийис тюшюреген алатларын алып, шоллагъа янып турагъан жыжымлар сала, ари в ийис тюшюреген затлар кьоша ва Раббибизге ят болгъан ялынны алып* геле. Раббибиз буса олагъа шо ялынны алып гелмекни буюрмагъан болгъан. ²Раббибизден ялын чыгып, оланы яллалтып кьоа. Олар Раббибизни алдында оьлюп къала. ³Шо заман Муса Гъарунгъа булай дей:

– Муна Раббибизни айтгъан каламы:

«Магъа багъып ювукъ гелегенлени арасында

Мен оьзюмню сыйлылыгъымны гѳрсетежекмен;

бютюн халккыны гѳз алдында

Мен макътавлу болажакъман».

Гъарун бир зат да сѳйлемей тура.

⁴Муса, Гъарунну агъаву Уззийылны уланлары Мисайылны ва Алисапанны чакъырып:

– Барып, кърдашларыгъызны кѳонушдан тышгъа, сыйлы ерден болгъан чакъы арекге чыгъарыгъыз, – дей.

⁵Олар барып, кърдашларыны гѳлеклеринден де тутуп, Муса буюргъан кюйде, оланы кѳонушдан тышгъа чыгъара.

⁶Муса Гъарунгъа ва ону уланлары Алиазаргъа ва Итамаргъа булай дей:

– Чачларыгъызны оьсдюрюп ва устьюгюздеги гийимигизни йыртып, олагъа яс тутмагъыз, ѳгъесе сиз оьлежексиз, Раббибиз де бютюн халккыгъа къазапланажакъ. Тек сизин кърдашларыгъыз, бары да исрайыллылар, Раббибиз оьзлени кюлге айлан-дырып кѳойгъанлагъа яс тутма боласыз. ⁷Ёлугъувну чатырына

^{10:1} *Ят болгъан ялынны алып* – Надап ва Абигъут, кърбан этеген ерден тюгюл, къайдан буса да Сыйлы ерден тышдан алынган жыжымланы пайдаландыргъан; олар этген жинаятчылыкъ шону булан байлавлу.

гиреген ерден таймагъыз, ёгъесе сиз оълежексиз, не тюгюл сизин башларыгъызгъа Раббибиз май сюртген.

Олар Муса айтгъан затланы кюте.

Дин къуллукъчуланы борчлары

⁸Раббибиз Гъарунгъа булай айта:

⁹– Ёлугъувну чатырына гирегенде, сагъа ва сени уланларынга не чагъыр, не боза ичме ярамай, ёгъесе сиз оълежексиз. Шо – гележек наслулар учун даимги токъташдыривдур. ¹⁰Сыйлы затны гъамангъы затдан, таза затны нас затдан айырып билигиз. ¹¹Исрайыллыланы Раббибиз Мусадан таба берген къайдалагъа уйретигиз.

¹²Муса Гъарунгъа ва ону къалгъан уланлары Алиазаргъа ва Итамаргъа булай дей:

– Раббибиз учун этилген савгъатлардан къалгъан экмек къурбанлыкъны алыгъыз ва маясыз, къурбан этеген ерни къырийында биширилген шо къурбанлыкъны ашагъыз, неге тюгюл шо – зор уллу сыйлы затдыр.

¹³Къурбанлыкъны сыйлы ерде ашагъыз, неге тюгюл шо – Раббибиз учун этилген ялынлы савгъатлардан сагъа ва сени уланларынга тийген пайдыр; магъа шолай буйрукъ берилген эди. ¹⁴Сагъа, сени уланларынга-къызларынга оьрге чюювню тешюн ва оьрге чюювню бутун ашама ярай. Шоланы таза ерде ашагъыз. Шолар сагъа ва сени авлетлеринге исрайыллылар этеген ярашывлукъну къурбанлыкъларындан сизге тиеген пай гъисапда бериле. ¹⁵Исрайыллылар сагъа оьрге чюювню бутун ва силкивню тешюн май булан бирче гелтирме герек, майны буса яллатма тарыкъ. Тешню ва бутну сен Раббибизни алдында оьрге чюйме герексен. Раббибиз буюргъан кюйде, шо сагъа ва сени авлетлеринге тиеген даимги пай болажакъ.

¹⁶Муса, гюнагъ саялы союлгъан эчкини гъакъында сорап, ону яллатып да битгенин англагъанда, Гъарунну къалгъан уланлары Алиазаргъа ва Итамаргъа къазаплана. Ол булай сорай:

¹⁷– Сиз неге гюнагъ саялы союлгъан къурбанлыкъны сыйлы ерде ашамадыгъыз? Шо – зор уллу сыйлы зат. Сизге шо къурбанлыкъ, Раббибизни алдында сиз халкъны гюнагъын да

чайып, ондан айыпны тайдырсын деп берилген эди. ¹⁸Сиз пону къанын сыйлы ерге гийирмеген сонг, мен буюргъан кюйде, къурбанлыкъны сыйлы ерде ашама тарыкъ эдигиз.

¹⁹Гъарун Мусагъа булай жавап къайтара:

– Бугюн олар гюнагъ саялы къурбанлыкъны сойду ва Раббизге бютюнлей яллатып этилеген къурбан этди. Буса да, магъа шулай иш болду! Раббизге мен бугюн гюнагъ саялы этилген къурбанлыкъны ашагъаным тарыкъмы эди экен?

²⁰Шону эшитгенде, Муса рази къала.

Таза ва нас рызыкъы

(Такр 14:3-21)

11 ¹Раббиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:
² – Исрайыллылагъа булай айт: «Муна топуракъны уьстюнде яшайгъан гъайванланы сизге ашама ярайгъанлары. ³Сизге эки туякълы (туякъларыны арасында терен йырмачы булангъы) ва бир вакътини ичинде гюйшейген гъар къайсы гъайванны да ашама ярай.

⁴Гъайванланы неде гюйшейгенлеринден, неде эки туякълыларындан сизге ашама ярамайгъанлары шулардыр: тюе, неге тюгюл ол гюйшесе де, тек эки туякълы тюгюл – ол сизин учун таза тюгюл; ⁵даман*, неге тюгюл ол гюйшесе де, тек эки туякълы тюгюл – ол сизин учун таза тюгюл; ⁶къоян, неге тюгюл ол гюйшесе де, тек эки туякълы тюгюл – ол сизин учун таза тюгюл. ⁷Донгуз, эки туякълы болуп, туякъларыны арасында терен йырмач болса да, гюйшемей – ол да сизин учун таза тюгюл. ⁸Шоланы этин ашамагъыз, оьлгенлерине тиймегиз, неге тюгюл олар сизин учун гъарам.

⁹Сизге сувда – денгизлерде, оьзенлерде яшайгъан жанлардан юзмек учун къанатлары булангъыларын ва акъчалыларын ашама ярай. ¹⁰Тек денгизлердеги, оьзенлердеги жанлардан юзмек учун къанатлары, акъчалары ёкъларын, сюкелип юрюйгенлерин ва сувда яшайгъан оьзге жанывардан ари туругъуз.

^{11:5} *Даман* – къаркъарасы къоян чакъы бир гиччирек жан. Гёрюнюшю гемиривчю жангъа ошашлы.

¹¹ Шолардан жиргенигиз, этин ашамагъыз. Шоланы оьлгенлеринден ари туругъуз. ¹² Юзмек учун къанатлары, акъчалары ёкъ сувдагъы бары да жанывар сизин учун жиргенчлик болсун.

¹³ Муна сиз ари турма тарыкъ ва сизге ашама ярамайгъан къушлар, неге тюгюл олар жиргенчликдир: къаракъуш, сакъаллы къыргъый, денгиз къыргъый, ¹⁴мыгъый, къарчыгъаны къайсы тайпасы да, ¹⁵къаргъаны къайсы тайпасы да, ¹⁶ябалакъ, кикимав, чабакъчы къуш, къыргъыйны къайсы тайпасы да, ¹⁷уьй кикимав, уллу чабакъчы къуш, уллу ябалакъ, ¹⁸акъ кикимав, дангыл кикимав, мурдар этни ашайгъан къыргъый, ¹⁹лакъллакълкъуш, чылны къайсы тайпасы да, гюкюк ва гечекълуш.

²⁰ Учма да, суюкелме де болагъан бары да жанывар сизин учун жиргенчлик болсун. ²¹ Бары да учагъан ва суюкелеген жанывардан сизге янгыз аякълары булан атылма болагъанларын ашама ярай. ²² Шолардан сизге ченгерткини къайсы тайпасын ашама да ярай. ²³ Тек учма да, суюкелме де болагъан къалгъан жанывардан ари туругъуз.

²⁴ Шолар сизин мурдар этежек. Ким шоланы оьлгенлерине тийсе, ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъл. ²⁵ Ким шо жаныварны оьлгенин ерден гётерип алса, гийимин жувма тарыкъ болажакъл ва ол ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъл.

²⁶ Эки туякълы болуп, тек терен йырмачы ёкъ неде гюйшемейген къайсы гъайван да сизин учун насдыр. Шолагъа тийген гъар ким нас болажакъл. ²⁷ Дёрт аякълы, туякъсыз гъайванлар сизин учун насдыр. Ким шоланы оьлгенлерине тийсе, ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъл. ²⁸ Ким шоланы оьлгенин ерден гётерип алса, гийимин жувма тарыкъ болажакъл ва ол ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъл. Шо гъайванлар сизин учун насдыр.

²⁹ Ерден суюкелип юрюйген жанлардан сизин учун шулар насдыр: асбийчи, чычкъан, гесерткини къайсы тайпасы да, ³⁰ гиччи гесертки, уллу гесертки, там гесертки, ялгъанаякълы гесертки ва ерге гёре туююн алышдырагъан уллу гесертки. ³¹ Суюкелип юрюйген бары да жанлардан шолар сизин учун насдыр. Ким шоланы оьлгенлерине тийсе, ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъл. ³² Эгер шоланы оьлгени бир затны усьтуне туюше, шо зат, негер къолланагъанына да къарамайлы,

агъачдан, къумачдан, гёнден неде кетенден болсун, нас болажакъ. Шо затны сувгъа чомма тарыкъ болажакъ. Шо ахшам болгъунча нас кюйде къалажакъ, сонг янгыдан таза болажакъ. ³³Эгер оьлген жан сыныкъ савутгъа тюшсе, шону ичиндеги бары зат нас болажакъ ва савутну сындырма тарыкъ болажакъ. ³⁴Шо савутдагъы сув къошулгъан аш нас болажакъ ва шондан ичилген не сув да нас болажакъ. ³⁵Оьзюню уьстюне оьлген жан тюшген не зат да нас болажакъ. Кёрюкню неде алгъасавлу ашны биширмек учун пайдаландырылагъан савутну сындырма тарыкъ болажакъ. Шолар насдыр, шоллагъа нас затлагъа йимик янашыгъыз. ³⁶Тек булакъ неде сув сакълайгъан къую таза кююнде къалажакъ. Тек шоланы ичиндеги зат оьлген жангъа тийсе, нас болажакъ. ³⁷Эгер оьлген жан чачма гъазирленген урлукъланы уьстюне тюшсе, шолар таза къалажакъ. ³⁸Эгер оьлген жан уьстюне тюшген урлукълар сувгъа салынгъан буса, шолар нас болажакъ.

³⁹Сизге ашама ярайгъан гъайванны оьлгенине ким тийсе де, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъ. ⁴⁰Ким шо оьлген гъайванны этинден ашаса, гийимин жувма тарыкъ болажакъ ва ахшам болгъунча нас къалажакъ. Ким оьлген гъайванны ерден гётерип алса, гийимин жувма тарыкъ болажакъ ва ол ахшам болгъунча нас кююнде къалажакъ.

⁴¹Ерден суйкелип юрюйген гъар къайсы жанывар да жиргенчликдир. Шону ашама ярамай. ⁴²Жаныварланы, олар къурсагъында суйкелип юрюй буса да, дёрт аягъы булан юрюй буса да неде кёп аягъы болса да, ашамагъыз, неге тюгюл олар жиргенчликдир. ⁴³Оланы ашاپ, мурдарланмагъыз, олардан таба нас болмагъыз. ⁴⁴Мен Раббигизмен, сизин Аллагъыгъызман. Сыйлы болмакъ учун, тазаланывну адатларын кютюгюз, неге тюгюл Мен сыйлыман. Ерден суйкелип юрюйген бир жанывар булан да мурдарланмагъыз. ⁴⁵Мен — Аллагъыгъыз болмакъ учун, сизин Мисриден чыгъаргъан Раббигизмен. Сыйлы болугъуз, неге тюгюл Мен де сыйлыман.

⁴⁶Муна сувда выжырлап, ерде суйкелип турагъан жанлагъа, къушлагъа ва оьзге жанываргъа байлавлу къанун. ⁴⁷Насны тазадан ва ашама ярайгъан жаныварны ашама ярамайгъанындан айырып билигиз».

Яш тапгъан сонггъу тазаланыв

12 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Исрайыллылагъа булай айт: «Айлы болуп, сонг улан тапгъан къатынгиши, гъар айда болагъаны ймик, етти гюн нас болуп туражакъ. ³Сегизинчи гюн уланъашгъа сюннет этилме герек. ⁴Сонг къатынгиши къан гелегенинден тазаланмакъ учун, отуз уч гюн токътама тарыкъ. Ол сыйлы затлагъа тиймесин ва тазаланагъан гюнлери битгенче, сыйлы ерге гирмесин. ⁵Эгер къатынгиши къыз тапса, гъар айда болагъаны ймик, эки жума нас болуп туражакъ. Сонг ол къан гелегенинден тазаланмакъ учун, алтмыш алты гюн токътама тарыкъ.

⁶Тапгъан уланына неде къызына байлавлу тазаланагъан гюнлери битгенде, къатынгиши Ёлугъувну чатырына гиреген ерге дин къуллукъчугъа бютюнлей яллатып къурбан этмек учун бир йыллыкъ токълуну ва гюнагъын чаймакъ учун этилеген къурбанлыкъ учун яш уый гёгюрчюнню неде къыр гёгюрчюнню гелтирсин. ⁷Къатынгишини гюнагъларындан чаймакъ учун, дин къуллукъчу шоланы Раббибизге къурбан этежек, ол да яш тапгъан сонг агъылагъан къанындан тазаланажакъ. Улан неде къыз тапгъан къатынгишиге токъташдырылгъан къайдалар шулайдыр. ⁸Эгер къатынгишини токълуну къурбан этме гючю чатмай буса, эки къыр гёгюрчюнню неде яш эки уый гёгюрчюнню къурбан этсин: бирин бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун, экинчисин буса гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ учун. Дин къуллукъчу къатынгишини гюнагъларындан чаяжакъ ва ол таза болажакъ».

Югъагъан гён аврувлар булан байлавлу къайдалар

13 ¹Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:
²– Эгер ким буса да биревню гёнюне шишик чыгъып, сиргеленип неде къызарып гетсе, шолар да югъагъан гён аврув болуп чыкъса, авруйгъан адамны Гъарунну неде ону дин къуллукъчу болгъан уланларындан бирисини янына гелтиригиз. ³Дин къуллукъчу авруйгъан ерге къарап чыгъажакъ. Эгер авруйгъан ердеги тюклер агъаргъан буса ва шо авруйгъан ер гённю ичине багъып теренлешген буса, шо югъагъан аврувдур.

Авруйгъан адамны тергеп чыгып, дин къуллукъчу ону таза тюгюл деп токъташдыражакъ. ⁴Эгер ону гённюнде акъ ёлакъ болуп, тек шо гённю ичине багып теренлешмеген буса ва шону устындеги тюклер агъармагъан буса, дин къуллукъчу ону етти гюнге башгъалардан айры ерлешдирсин. ⁵Еттинчи гюн ол авруйгъан адамны тергеп чыкъсын. Эгер авруйгъан ер алышынмагъанны ва гённю устю булан яйылмагъанны гёрсе, ону дагы да етти гюнге башгъалардан айры ерлешдирсин. ⁶Еттинчи гюн дин къуллукъчу ону янгыдан тергеп чыкъсын. Эгер авруйгъан ер агъарып, тек гённю устю булан яйылмагъан буса, ону таза деп токъташдырсын. Шо гъамангъы сиргеленивдюр. Авруйгъан адам гийимин жувсун, шо заман ол таза болажакъ. ⁷Тек авруйгъан адам тазаланмакъ учун дин къуллукъчуну янына гелип гетген сонг, сиргеленив гённю устю булан яйылып гетсе, ол дин къуллукъчуну янына янгыдан гелсин. ⁸Ол авруйгъан адамны тергеп чыкъсын. Эгер сиргеленив гённю устю булан яйылгъан буса, ону таза тюгюл деп токъташдырсын. Шо югъагъан аврувдур. ⁹Югъагъан гён авруву булангъы адамны дин къуллукъчуну янына гелтирме герек. ¹⁰Дин къуллукъчу огъар къарап чыгъажакъ. Эгер де гённюнде акъ шишик болуп, шо да тюклерин агъартгъан ва шо шишикде ачыкъ яралар гёрюне буса, ¹¹шо – эсги гён аврувдур. Дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза тюгюл деп токъташдырсын. Авруйгъан адамны тергемек учун, дин къуллукъчу ону айры ерлешдирме тюшмей, неге тюгюл ол таза тюгюлдюр. ¹²Эгер аврув бютюнлей гённюне яйылып, дин къуллукъчу гёреген кюйде, авруйгъан адамны башындан аягына ерли чыгып гетген буса, ¹³дин къуллукъчу ону тергеп чыкъсын ва аврув бютюн къаркъарасына яйылгъан буса, авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын. Бары ери агъаргъан сонг, ол тазадыр. ¹⁴Тек авруйгъан адамны къаркъарасында ачыкъ яралар бар буса, ол таза болмажакъ. ¹⁵Ачыкъ яраланы гёрген сонг, дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза тюгюл деп токъташдырсын. Ачыкъ яралар таза болмас – шо югъагъан аврувдур. ¹⁶Эгер ачыкъ яралар алышынып, агъарса, авруйгъан адам дин къуллукъчуну янына барсын. ¹⁷Дин къуллукъчу ону тергеп чыкъсын. Эгер авруйгъан ер агъаргъан буса, авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын. Ол тазадыр.

¹⁸Эгер биревню гёнюнде иринленген шишик болуп, сонг шо тайгъан буса, ¹⁹шону орнуна акъ шишик неде къызгъылт-акъ ёлакъ чыкъса, авруйгъан адам дин къуллукъчуну янына гелсин. ²⁰Дин къуллукъчу ону тергеп чыкъсын. Эгер аврув, къабунгъан ер гённю ичине теренлешип гетип, шону уъстюндеги ер агъаргъан буса, авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын. Шо – иринленген шишик болгъан ерде оърчюгюп гетген югъагъан гён аврувдур. ²¹Тек ёлакъны тергейгенде, дин къуллукъчу шону уъстюнде акъ тюклени гёрмесе, ёлакъ гённю ичине теренге гетмей, агъаргъан буса, ол авруйгъан адамны тергемек учун, етти гюнге айры ерлешдирсин. ²²Эгер ёлакъ гённю уъстю булан яйылып гетсе, дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза тюгюл деп токъташдырсын. Шо – аврувну белгисидир. ²³Эгер ёлакъ алышынмаса ва яйылып гетмесе, шо иринленген шишикден сонг къалгъан гыздыр. Дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын.

²⁴Эгер кимни буса да биревню гёнюнде бишген ери болуп, шо ерде де къызгъылт-акъ неде акъ ёлакъ гёрюнесе, ²⁵дин къуллукъчу ёлакъны тергеп чыкъсын. Эгер ёлакъны уъстюндеги тюклер агъарып, оъзю ёлакъ гённю ичине теренге гетген буса, шо – бишген ери оърчюгюп гетген югъагъан аврувдур. Дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза тюгюл деп токъташдырсын. Шо – югъагъан аврувдур. ²⁶Тек ёлакъны тергеп чыгъа туруп, дин къуллукъчу шону уъстюнде акъ тюклени гёрмесе, оъзю ёлакъ буса гённю ичине теренлешип гетмеген буса ва агъаргъан буса, ол авруйгъан адамны тергеп чыкъмакъ учун, етти гюнге айры ерлешдирсин. ²⁷Еттинчи гюн дин къуллукъчу ону тергеп чыкъсын. Эгер ёлакъ гённю уъстю булан яйылып бара буса, авруйгъан адамны нас деп токъташдырсын. Шо – югъагъан гён аврувдур. ²⁸Тек ёлакъ алышынмаса ва гённю уъстю булан яйылып гетмейли, агъарса, шо – янгыз бишген ерден сонг къалгъан шишикдир. Дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын, неге тюгюл шо – бишген ерден сонг къалгъан гыздыр.

²⁹Эгер авруйгъан ер эргишини неде къатынгишини башында неде сакъалтюбюнде буса, ³⁰дин къуллукъчу шону тергеп чыкъсын. Эгер авруйгъан ер, гённю ичине теренлешип, шону

устьюндеги тюклер сари ва юккъа буса, дин къуллукъчу авруйгъан адамны таза тюгюл деп токъташдырсын. Шо — темиревдюр, башдагы неде сакъалтюпдеги югъагъан аврувдюр. ³¹Тек авруйгъан ерни тергейгенде, дин къуллукъчу шо гённю ичине теренлешип гетмегенни ва шону устьюнде къар тюкленни гёрмесе, ол авруйгъан адамны тергеп чыкъмакъ учун, етти гюнге айры ерлешдирсин. ³²Еттинчи гюн дин къуллукъчу авруйгъан ерни тергеп чыкъсын. Эгер темирев яйылмагъан буса, шону устьюнде сари тюклер ёкъ буса ва шо гённю ичине теренлешмеген буса, ³³авруйгъан адамны башын юлюсюн, темирев бар ерге тиймесин. ³⁴Еттинчи гюн дин къуллукъчу темиревню тергеп чыкъсын. Эгер темирев гённю устью булан яйылмайлы, ичине теренлешмеген буса, авруйгъан адамны таза деп токъташдырсын. Авруйгъан адам буса гийимин жувсун, шо заман ол таза болажакъ. ³⁵Тек авруйгъан адамны таза деп токъташдыргъан сонг, темирев гённю устью булан яйылып гетсе, ³⁶дин къуллукъчу ону бирдагы керен тергеп чыкъсын. Эгер темирев гённю устью булан яйылып бара буса, дин къуллукъчугъа сари тюклени излеме герек тюгюл: авруйгъан адам таза тюгюлдюр. ³⁷Тек, ону токъташдыривуна гёре, авруйгъан ер алышынмагъан буса ва шону устьюне къара тюклер чыкъгъан буса, темирев сав болгъан. Авруйгъан адам тазадыр. Дин къуллукъчу ону таза деп токъташдырсын.

³⁸Эгер эргишини неде къатынгишини гённюне акъ ёлакълар чыкъса, ³⁹дин къуллукъчу оланы тергеп чыкъсын. Эгер ёлакълар аз акъ буса, шо — гёндеги гьамангы сиргеленивдюр. Авруйгъан адам тазадыр.

⁴⁰Эгер бирев самайларындагы тюклерден магърюм къалгъан буса, ол аяз болар, тек тазадыр. ⁴¹Эгер бирев мангалайыны устьюндеги тюклерден магърюм къалгъан буса, ол аяз болар, тек тазадыр. ⁴²Тек ону аязында къызгъылт-акъ тюсдеги авруйгъан ери болса, шо — ону башындагы неде мангалайындагы югъагъан гён аврувдюр. ⁴³Дин къуллукъчу авруйгъан адамны тергеп чыгъар. Эгер ону аязындагы шишик, югъагъан гён аврувнуки йимик, къызгъылт-акъ буса, ⁴⁴ол авруйдюр ва таза тюгюлдюр. Авруйгъан адамны башындагы аврувну белгилерине къарап, дин къуллукъчу ону таза тюгюл деп токъташдырар.

⁴⁵ Шолай белгилери бар авруйгъан адам, йыртылгъан опуракъ гийип, чачларын йиберип, сыпатыны тюп янын ябып ва: «Таза тюгюлмен! Таза тюгюлмен!» — деп кычыра туруп юрюме герек. ⁴⁶ Авруву сав болмай туруп, ол таза болмажакъ. Ол янгыз — кьонушдан тышда яшама тарыкъ.

Янсав басывну гъакъында

⁴⁷ — Эгер гийимни янсав басгъан буса, ⁴⁸ шо гийим юнден, кетенден тигилген неде согъулгъан гийим болсун, сакътиян неде сакътияндан этилген зат болсун, ⁴⁹ эгер гийимдеги, сакътияндагъы, тигилген, согъулгъан кьумачдагъы неде сакътияндан этилген затдагъы ёлакъ яшгъылт неде кыызгъылт тюсде буса — шо яйылагъан янсавдур. Шо затны дин кьуллукъчугъа гёрсетме герек. ⁵⁰ Ол янсавну тергеп чыгъар ва шо янсав басгъан затны етти гюнге пайдаланмакъдан магърюм этер. ⁵¹ Еттинчи гюн дин кьуллукъчу бирдагъы да тергеп чыгъар. Эгер янсав гийимни, тигилген, согъулгъан кьумачны неде сакътиянны устю булан яйылгъан буса, шо затлар не учун пайдаландырылагъанына да къарамайлы, шо — яйылагъан янсавдур Шо саялы янсав басгъан зат таза тюгюлдюр. ⁵² Ол янсав басгъан гийимни, юнден, кетенден тигилген неде согъулгъан кьумачны, неде сакътияндан этилген затны яллатсын, неге тюгюл шо — яйылагъан янсавдур, шо затны яллатма тарыкъ.

⁵³ Тек дин кьуллукъчу шону тергеп чыгъагъанда, янсав гийимни, тигилген, кетен кьумачны неде сакътияндан этилген затны устю булан яйылмагъанын гёрсе, ⁵⁴ ол янсав басгъан затны жувма буйрукъ берсин. Дин кьуллукъчу шону дагъы да етти гюнге пайдаланмакъдан магърюм этсин. ⁵⁵ Янсав басгъан гийимни жувгъан сонг, ол шону тергеп чыкъсын. Эгер янсавну тюсю алышынмагъан буса, эгер шо яйылмагъан буса да, гийим таза тюгюлдюр. Янсав гийимни ич янына неде тыш янына яйылгъанына къарамайлы, шону яллатма тарыкъ. ⁵⁶ Эгер дин кьуллукъчу шону тергеп чыгъагъанда, гийимни жувгъан сонг, янсав тунукълашгъанын гёрсе, гийимден, сакътияндан, тигилген неде согъулгъан кьумачдан янсав басгъан гесекни йыртып ташласын. ⁵⁷ Эгер янсав гийимде, тигилген, согъулгъан

къумачда неде сакътияндан этилген затда бирдагъы да чыкъса, шо яйылагъанын исбатлай. Шо саялы янсав басгъан бары да затны яллатма тарыкъ. ⁵⁸ Жувулгъан, янсавдан тазалангъан тигилген, согъулгъан къумачны неде сакътияндан этилген затны янгыдан жувма тарыкъ. Шо зат шолай этсе, таза болар.

⁵⁹ Янсав басгъан юн, кетен гийим, тигилген, согъулгъан къумач неде сакътияндан этилген зат булан, шоланы тазасын неде таза тюгюлюн токъташдырыв булан байлавлу къайдалар шулайдыр.

Югъагъан гён аврувлардан тазаланыв

14 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

²— Муна авруйгъан адамны тазаланагъан вакътиси булан байлавлу къайдалар. Авруйгъан адамны дин къуллукъчуну янына гелтиргенде, ³ дин къуллукъчу ону къонушдан тышгъа чыгъып тергесин. Эгер ол югъагъан гён аврувдан сав болгъан буса, ⁴ дин къуллукъчу тазаланагъан адам учун эки сав таза къушну, къарагъай агъачны, ачыкъ къызыл ийирилген йипни ва иссопну алма буюрсун. ⁵ Дин къуллукъчу къушланы бирисин ичинде янгы суву булангъы сыныкъ савутну устюнде сойма буюрсун. ⁶ Ол, сав къушну алып, шону къарагъай агъач, ачыкъ къызыл ийирилген йип ва иссоп булан бирче янгы сувну устюнде союлгъан къушну къанына чомсун. ⁷ Дин къуллукъчу югъагъан аврувдан тазаланагъан адамгъа етти керен къанны себелесин, ону таза деп токъташдырсын ва сав къушну ачыкъ авлакъгъа учуруп йиберсин.

⁸ Тазаланагъан адам гийимин жувсун, бары да тюклерин юлюсюн, жувунсун ва таза болсун. Шо заман огъар къонушгъа гирме ярар, тек етти гюн чатырдан тышда турсун. ⁹ Еттинчи гюн ол бары да тюклерин юлюсюн: башын, сакъалын, къашларын ва къалгъан тюклерин. Ол гийимин жувсун, жувунсун ва таза болсун.

¹⁰ Сегизинчи гюн ол эки эркек токълуну ва бир йыллыкъ тиши токълуну — бирисини де тетиги ёгъун — гелтирсин. Шолагъа къошуп экмек къурбанлыкъ учун майгъа булгъангъан тизив будай ундан епаны ондан уч пайын ва бир лог майны

гелтирсин. ¹¹Тазаланывну юрютеген дин кьуллукъчу тазаланагъан адамны ва ону кьурбанлыкъларын Ёлугъувну чатырына гиреген ерге салсын.

¹²Дин кьуллукъчу токълуланы бирисин алсын ва шогъар майны логун да кьошуп, биремен кьурбанлыкъ учун сойсун. Ол шоланы Раббисини алдында силкивню кьурбанлыкъы гысапта силксин. ¹³Ол токълуну гюнагъ саялы ва бютюнлей яллатмакъ учун кьурбанлыкъланы соягъан Сылы ерде сойсун. Гюнагъ саялы союлагъан кьурбанлыкъ йимик, биремен кьурбанлыкъ да дин кьуллукъчунукидир. Шо – зор уллу сыйлы затдыр. ¹⁴Дин кьуллукъчу, биремен кьурбанлыкъны къанын алып, шону тазаланагъан адамны кьулагъыны тюп учуна, онг кьолундагъы ва онг аягъындагъы баш бармакъларына да сюртсюн. ¹⁵Дин кьуллукъчу, бираз май алып, шону сол кьолуну аясына тѣксюн, ¹⁶онг баш бармагъын аясындагъы майгъа чомсун ва Раббигизни алдында бармагъы булан майны етти керен себелесин. ¹⁷Дин кьуллукъчу аясында кьалгъан майны биремен кьурбанлыкъны къаныны уьстюнден тазаланагъан адамны кьулагъыны тюп учуна, онг кьолундагъы ва онг аягъындагъы баш бармакъларына сюртсюн. ¹⁸Ол, аясында кьалгъан майны тазаланагъан адамны башына тѣгюп, Раббигизни алдында ону гюнагъларын чайсын.

¹⁹Дин кьуллукъчу гюнагъын чаймакъ учун, кьурбанлыкъ сойсун ва тазаланагъан адамны наслыкъдан чайсын. Шондан сонг ол бютюнлей яллатмакъ учун, кьурбанлыкъ сойсун, ²⁰шону экмек кьурбанлыкъ булан бирче кьурбан этеген ерде кьурбан этсин, ону гюнагъларындан чайсын. Шо заман ол таза болар.

²¹Тек тазаланагъан адам, ярлы болуп, ону шолай кьурбанлыкъ этме гючю чатмай буса, ол озюню гюнагъларын чаймакъ учун, экмек кьурбанлыкъ учун майгъа булгъангъан тизив будай ундан епаны ондан бир пайын оьрге чюймек учун, биремен кьурбанлыкъгъа деп эркек токълуну ва бираз майны алсын. ²²Дагъы да ол озюню гючю чатагъан кюйде эки кьыр гѣгюрчюнню ва эки яш уьй гѣгюрчюнню алсын: бирин гюнагъ саялы этилеген кьурбанлыкъ учун, бирисин буса бютюнлей ялатып этилеген кьурбанлыкъ учун.

²³Тазаланмакъ учун, ол сегизинчи гюн шоланы Ёлугъувну чатырына гиреген ерге, Раббигизни алдында дин къуллукъ-чугъа гелтирсин. ²⁴Дин къуллукъчу, майны логу булан бирче биремен къурбанлыкъ учун токълуну алып, шоланы оьрге чюювню къурбанлыкъгы гысапда Раббисини алдында оьрге чюйсюн. ²⁵Ол биремен къурбанлыкъ учун токълуну сойсун, шону къанын алып, тазаланагъан адамны къулагъыны тюп учуна, онг къолундагъы ва онг аягъындагъы баш бармакъларына да сюртсюн. ²⁶Дин къуллукъчу сол къолуну аясына майны тѣксюн ²⁷ва аясындагъы майны онг къолуну баш бармагъы булан Раббигизни алдында етти керен себелесин. ²⁸Ол аясындагъы майны биремен къурбанлыкъны къаны булан сюртген ерлеге сюртсюн: къулагъыны тюп учуна, онг къолундагъы ва онг аягъындагъы баш бармакъларына. ²⁹Дин къуллукъчу, аясында къалгъан майны тазаланагъан адамны башына тѣгюп, Раббигизни алдында ону гюнагъларын чайсын. ³⁰Ол къурбан этеген адамны гючю чатагъан кюйде ондан къыр гѣгюрчюнлени неде яш уй гѣгюрчюнлени къурбан этсин: ³¹бирин гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ учун, бирисин буса экмек къурбанлыкъ булан бирче бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун. Шолай этип, дин къуллукъчу Раббигизни алдында тазаланагъан адамны гюнагъларын чаяжакъ.

³²Югъагъан гѣн аврувдан авругъан ва оьзюн тазаламакъ учун гъамангъы къурбанлыкълагъа гючю чатмайгъан гъар ким булан байлавлу къайдалар шулардыр.

Уйлене ичиндеги янсагну гъакъында

³³Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

³⁴— Сиз Мен оьзюгюзге есликге береген Канъанны топурагъына гиргенде, Мен шо топуракъдагъы къайсы буса да бир уйге яйылагъан янсагну басдыражакъман. ³⁵Уйню еси, дин къуллукъчуну янына барып: «Уьюмде янсагъа ошагъан затны гѣрдюм», — деп айтсын. ³⁶Дин къуллукъчу янсагну тергемек учун уйге гиргенче, шондан бары затны чыгъарма буюрсун, ѣгъесе уйдеги бары зат таза тюгюл деп токъташдырылажакъ. Шондан сонг дин къуллукъчу, уйге гирип, тергеп чыкъсын.

³⁷ Ол тамлардагъы янсавну тергеп чыкъсын: эгер тамланы уьстю булан, къарагъанда, теренлешип барагъан яшгъылт неде къызгъылт ёлакълар бар буса, ³⁸ дин къуллукъчу къыргъа чыкъсын ва етти гюнге уьйню бегитсин. ³⁹ Еттинчи гюн дин къуллукъчу уьйню тергеп чыкъмакъ учун, янгыдан гелсин. Эгер янсав тамланы уьстю булан яйылып гетген буса, ⁴⁰ ол, янсав басгъан ташланы чыгъарып алып, шагъардан тышда нас ерге ташлама буюрсун. ⁴¹ Уьйню ичиндеги тамланы сылавун арчысын, арчылгъан сылавну буса шагъардан тышда нас ерге ташласын. ⁴² Эсги ташланы орнуна янгыларын салсын ва уьйню янгыдан сылап чыкъсын.

⁴³ Эгер ташлар чыгъарылып алынган, уьйню сылаву, арчылып, къайтып сыланган сонг, янсав янгыдан басса, ⁴⁴ дин къуллукъчу барып шону тергеп чыкъсын. Эгер янсав уьйню ичи булан яйылып гетген буса, шо яйылагъан янсавдур; уьй таза тюгюлдюр. ⁴⁵ Уьйню бузсунлар, шондан чыкъган ташланы, къурулуш агъачланы ва бары да сылавну шагъардан нас ерге чыгъарып ташласын.

⁴⁶ Бегитилген уьйге гирген гъар ким ахшам болгъунча тазаланмаган кююнде туражакъ. ⁴⁷ Шо уьйде юхлайган ва ашайган гъар ким гийимин жувсун.

⁴⁸ Тек тергемек учун гелген дин къуллукъчу уьйню янгыдан сылап чыкъган сонг, янсав яйылмагъанны гёрсе, уьйню таза деп токъташдырар, неге тюгюл янсав тайган. ⁴⁹ Уьйню тазаламакъ учун, ол эки къушну, къарагъай агъачны, ачыкъ къызыл ийирилген йипни ва иссопну алсын. ⁵⁰ Къушланы бирисин ичинде булакъдан алынган суву булангъы сыныкъ савутну уьстюнде сойсун. ⁵¹ Ол, къарагъай агъачны, иссопну, ачыкъ къызыл ийирилген йипни ва сав къушну алып, шоланы союлган къушну къанына ва булакъ сувгъа чомсун ва уьйге етти керен себелесин. ⁵² Шолай этип, ол къушну къаны, булакъ сув, сав къуш, къарагъай агъач, иссоп ва ачыкъ къызыл ийирилген йип булан уьйню тазалажакъ. ⁵³ Ол сав къушну шагъардан тышдагъы ачыкъ авлакъгъа учуруп йиберсин. Шолай этип, ол уьйню гюнагълардан чаяжакъ, шо заман уьй таза болажакъ.

⁵⁴⁻⁵⁶ Нени буса да бир затны тазалыгъын токъташдырмакъ учун, гъар къайсы югагъан гён аврув: темирев, гийимдеги ва

уьйдеги янсава, шишик, сиргеленив, кызыарып аврув — булан байлавлу кыайдалар шулардыр.

Югъагъан гён аврувлар ва янсава булан байлавлу кыайдалар шулардыр.

Къаркъарадагъы наслыкъны гъакъында

15 ¹Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:
²— Исрайыллылар булан сёйлеп къарап, олагъа булай айтыгъыз: «Эгер эргишини къаркъарасындан нас чыгъа буса, шо ону нас этер. ³Нас чыгъагъаны токътамаса да, токътаса да — ол мурдардыр.

⁴Ол ятгъан гъар кыайсы ятыв да нас болар. Ол уьстюнде олтургъан бары да зат нас болар. ⁵Ону ятывуна ким тийсе де, гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар. ⁶Къаркъарасындан нас чыгъагъан адам олтургъан ерде ким олтурса да, гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

⁷Огъар ким тийсе де, гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

⁸Эгер къаркъарасындан нас чыгъагъан адам таза адамгъа тюкюрсе, ол гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

⁹Атланагъанда, ол минип олтургъан гъар кыайсы ер де нас болар. ¹⁰Ким ону тюбюнде болгъан затлагъа тийсе де, ахшам болгъунча нас кююнде къалар. Ким шоланы алып юрюй буса, гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

¹¹Къаркъарасындан нас чыгъагъан адам, къолларын жувмайлы, кимге тийсе де, ол гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

¹²Ол тийген сыныкъ савутну сындырма, агъач савутну буса жувма тарыкъ.

¹³Эргиши къаркъарасындан чыгъагъан насдан тазаланагъанда, тазаланмакъ учун етти гюнню токъташдырсын. Ол гийимин жувсун ва булакъ сувда жувунсун, шо заман ол таза болар. ¹⁴Сегизинчи гюн ол, эки кыр гёгюрчюнню ва эки яш

уый гёгюрчюнню де алып, Раббигизни алдына Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелсин ва шоланы дин къуллукъчугъа берсин. ¹⁵ Дин къуллукъчу шоланы къурбан этер: бирисин гюнагъын чаймакъ учун, бирдагъысын буса бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун. Шолай этип, ол Раббисини алдында къаркъарасындан нас чыгъып мурдарлангъан адамны гюнагъларын чаяр.

¹⁶ Эгер эргишини урлугъу чыкъса, ол къаркъарасын жувсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар. ¹⁷ Къумачдан неде сакътияндан этилген объюне урлукъ тёгюлген бары да затны жувма тарыкъ, шо затлар ахшам болгъунча нас кююнде къалар. ¹⁸ Эгер эргиши, къатынгишиге ювукълукъ этип, ону урлугъу чыкъса, олар экевю де киринсин, олар ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

¹⁹ Къатынгиши гъамангъы кюйде нас болгъанда, ол етти гюн нас болуп турар. Огъар ким тийсе де, ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

²⁰ Гъар айда болагъан кюйде нас болгъанда, ол ятгъан ва олтургъан бары зат нас болар. ²¹ Ким ону ятывуна тийсе, гийимин жувсун ва объю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар. ²² Ол олтургъан затгъа ким тийсе де, гийимин жувсун ва объю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар. ²³ Эгер ким буса да бирев ол олтургъан ерге тийсе — шо ятив болсун неде олтурагъан ер болсун — ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

²⁴ Эгер огъар эргиши ювукълукъ этсе, ону насы шо эргишини мурдарлажакъ. Эргиши етти гюн нас кююнде къалар. Ол ятгъан гъар къайсы ятив да нас болар.

²⁵ Эгер къатынгишини гъар айда болагъан нас вакътисинде тюгюл неде нас болагъан болжалы битген сонг да, кёп гюнлер къаны агъылып тура буса, ол къаны агъылагъаны токътагъанча, гъамангъы нас болагъан вакътисинде йимик, нас кююнде къалар. ²⁶ Къатынгишини гъар айда нас болагъан вакътисиндеги ятив ва ол олтургъан бары да зат нечик нас бола буса, къан агъылагъан вакътисинде ол ятгъан гъар къайсы ятив да нас болар. ²⁷ Ону ятывуна неде ол олтургъан ерге тийген адам нас болар. Ол гийимин жувсун ва объю де жувунсун, ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар.

²⁸ Къатынгиши къан агъылагъанындан тазаланагъанда, етти гюнню токъташдырсын, шондан сонг ол таза болар. ²⁹ Сегизинчи гюн ол, эки къыр гёгюрчюнню неде эки яш уый гёгюрчюнню де алып, Ёлугъувну чатырына гиреген ерге дин къуллукъчуну янына гелсин. ³⁰ Дин къуллукъчу шоланы бирисин гюнагъ саялы, бирдагъысын буса бютюнлей яллатып къурбан этер. Шолай этип, ол шо къан агъылагъан къатынгишини наслыгъы саялы Раббигизни алдында ону гюнагъдан чаяр.

³¹ Исрайыллылар Мени турагъан еримни мурдарлагъаны саялы, озлени наслыгъында оьлмесин учун, оланы мурдарлайгъан затлардан якълагъыз».

³²⁻³³ Къаркъарасындан нас чыгъагъан эргиши, урлугъу тёгюлюп нас болгъанланы барысы да, гъар айда нас болагъан къатынгиши, къаркъарасындан нас чыгъагъан эргиши неде къатынгиши ва нас болгъан къатынгишиге ювукълукъ этген эргиши булан байлавлу къайдалар шулардыр.

Гюнагълардан чайылагъан гюн этилеген къурбанлар

16 ¹ Раббибиз Гъарунну уланлары оьлген сонг, Муса булан сёйлей. Олар Раббигизни янына ювукъ гелгени саялы оьлген болгъан. ² Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Агъанг Гъарунгъа айт, ол пердени артындагъы, ичдеги Сыйлы ерге, сандыкъны уьстюндеги къапгъачны алдына сюьген заманында гелмесин, ёгъесе ол оьлежек. Неге тюгюл, Мен сандыкъны уьстюндеги къапгъачны уьстюне булутну ичине гирип гележекмен.

³ Гъарун оьзю булан Сыйлы ерге гюнагъ саялы союлагъан къурбанлыкъ учун яш бугъаны ва бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун иркни алып гелсин. ⁴ Ол сыйлы кетен гёлекни ва кетенден этилген ич гийимни гийсин, белине кетен белбавну байласын ва башына кетен чалманы гийсин. Шолар сыйлы гийимлердир: шоланы гийгенче, Гъарун бир алдын жувунсун. ⁵ Исрайыллыланы жамиятыны атындан ол гюнагъ саялы этилеген къурбанлыкъ учун эки эчкини ва бютюнлей яллатып этилеген къурбанлыкъ учун иркни алсын.

⁶ Гъарун озъюню ва уъюндегилени гюнагъларын чаймакъ учун, гюнагъ саялы союлагъан къурбанлыкъ учун яш бугъаны гелтирсин. ⁷ Ол, эки эчкини алып, оланы Ёлугъувну чатырына гиреген ерге Раббигизни алдына салсын. ⁸ Ол эчкилеге байлавлу болуп чѐп ташласын – бирин Раббигиз учун, бирдагъысын буса гюнагълардан чаймакъ учун. ⁹ Гъарун, чѐп булан Раббигизге чыкъгъан эчкини гелтирип, ону гюнагъ саялы къурбан этсин. ¹⁰ Тек гюнагъ чаймакъ учун белгиленген эчки, чѐпге гѐре, Раббигизни алдына сав кююнде салынар. Неге тюгюл, ону уъстюнден гюнагъланы чайма тарыкъ ва гюнагъланы чаймакъ учун, ону дангылгъа чыгъарып йиберме герек.

¹¹ Озъюню ва уъюндегилерини гюнагъларын чаймакъ учун, Гъарун гюнагъ саялы союлагъан къурбанлыкъгъа яш бугъаны гелтирсин ва ону озъюню гюнагъы саялы сойсун. ¹² Ол, Раббигизни алдындагъы къурбан этеген ерден савутну толтуруп жыжымлар ва увакъ этилип тувралгъан арив ийис чыгъарагъан затдан эки увучну алып, шоланы пердеден тышгъа чыгъарсын. ¹³ Озъюп къалмас учун, Гъарун арив ийис чыгъарагъан затны Раббигизни алдына салсын. Шо заман Шагъатлыкъны сандыгъыны уъстюндеги къапгъачны арив ийис чыгъарагъан тютюн ябар. ¹⁴ Гъарун, яш бугъаны къанын алып, шону бармагъы булан къапгъачны алдына себелесин. Сонг бармагъы булан къапгъачны алдындагъы аралыкъгъа етти керен себелесин.

¹⁵ Гъарун халкъны гюнагъын чаймакъ учун, эчки сойсун, ону къанын пердени арт янына алып гирсин. Яш бугъаны къаны булан этгени йимик, къанны къапгъачгъа ва шону алдына себелесин. ¹⁶ Шолай этип, ол исрайыллыланы этген гюнагъларына да къарамайлы, оланы наслыгъы ва иманны ёлундан тайышгъанлыгъы саялы, «Сыйлыланы да Сыйлы ерин» гюнагъдан чаяр. Гъарун олар мурдарлагъан Ёлугъувну чатырына да шо затны этсин. ¹⁷ Ол, ичдеги Сыйлы ерге гюнагълардан чаймакъ учун гирип, озъюню, уъюндегилени ва бютюн Исрайылны жамиятыны гюнагъларын чайып чыкъгъанча, Ёлугъувну чатырында бирев де болмасын.

¹⁸ Гъарун, Раббигизни алдындагъы къурбан этеген ерге чыгып, шону гюнагълардан чайсын. Ол яш бугъаны къанын ва эчкини къанын алсын ва къурбан этеген ерни бары да

мююзлерине сюртсюн. ¹⁹ Къурбан этеген ерни исрайыллыланы наслыгъындан тазаламакъ учун ва сыйлы этмек учун, ол шо къанны бармагъы булан етти керен себелесин.

Гюнагълардан чаймакъ учунгъу эчки

²⁰ — «Сыйлыланы да Сыйлы ерин», Ёлугъувну чатырын ва къурбан этеген ерни гюнагълардан чайып, Гъарун сав эчкини гелтирсин. ²¹ Ол, эчкини башына эки де къолун салып, ону уьстюнде исрайыллыланы бары наслыгъына ва имандан тайышгъанлыгъына — оланы бары да гюнагъларына — ачыкъдан мюкюр болсун ва шо гюнагъланы эчкини башына салсын. Гъарун эчкини дангылгъа бакъдырсын. Эчкиге тергев этмек учун белгиленген адам да болсун. ²² Уьстюнде исрайыллыланы бары да гюнагълары да булан эчки Гъарун бакъдыргъан дангылгъа, къайтмас топуракъгъа баражакъ.

²³ Гъарун Ёлугъувну чатырына гирсин, ичдеги Сыйлы ерге гиргенче гийген кетен гийимлерин чечсин ва оланы шонда къойсун. ²⁴ Ол Сыйлы ерде жувунсун ва гъамангъы гийимин гийсин. Оьзюню ва халкъны гюнагъларын чаймакъ учун, Гъарун чыгъып бютюнлей яллатып къурбан этсин. ²⁵ Дагъы да ол къурбан этеген ерде гюнагъ саялы союлгъан къурбанлыкъны майын яллатсын.

²⁶ Гюнагълардан чаймакъ учун белгиленген эчкини чыгъаргъан адам гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун. Шондан сонг огъар къонушгъа гирме ярай. ²⁷ Яш бугъаны ва оьзюню къанын «Сыйлыланы да Сыйлы ерине» алып гирген гюнагъ саялы союлгъан эчкини къонушдан чыгъарма тарыкъ. Оланы гёнлерин, этин ва насын яллатма тарыкъ. ²⁸ Шоланы яллатгъан адам гийимин жувсун ва оьзю де жувунсун. Шондан сонг огъар къонушгъа гирме ярай.

Гюнагъланы чаягъан гюн булан байлавлу къайдалар

²⁹ — Бу токъташдырыв сизин учун гъар даимгедир: еттинчи айны онунчу гюнюнде ораза тутугъуз. Не уьлкени ватандашы, не арагъызда яшайгъан гелгинчи бир иш де этмесин. ³⁰ Неге

түгюл, шо гюн сизин тазаламакъ учун, гюнагъларыгъыз чайылар. Шо заман сиз Раббигизни алдында бары да гюнагъларыгъыздан таза боларсыз. ³¹ Шо — толу рагъатлыкъны сонгугюндюр. Шо гюн сиз ораза тутугъуз. Шо даимги токъташдырывдур. ³² Гюнагъдан дин къуллукъчу чайсын. Ол атасыны орнуна баш дин къуллукъчу болмакъ учун башына май сюртюлген ва къуллукъ этивге багъышлангъан дин къуллукъчу болма тарыкъ. Ол, сыйлы кетен гийимлерин де гийип, ³³ «Сыйлыланы да Сыйлы ерини», Ёлугъувну чатырыны, къурбан этеген ерни, дин къуллукъчуланы ва бютюн жамиятны гюнагъларындан чайсын.

³⁴ Шу токъташдырыв сизин учун гъар даимгедир: йылда бир керен исрайыллыланы бары да гюнагъларындан чайма тарыкъ.

Шолай Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде этилме де этиле.

Къурбанлыкъны Сыйлы ерден тышда соймакъны геру урув

17 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:
² — Гъарун, ону уланлары ва бары да исрайыллылар булан сёйлеп къара, олагъа булай айт: «Раббибиз булай буюрду: ³ къонушда неде шондан тышда къурбанлыкъгъа оьгюзню, токълуну неде эчкини соягъан гъар къайсы исрайыллы да, ⁴ шо къурбанлыкъны Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелтирип, шону Раббигизни чатырыны алдында Раббигизге къурбан этгенче, къан тёгювде айыплы болуп турар. Ол къан тёкгени саялы, халкъыны арасындан оьлюп таяр. ⁵ Шо токъташдырывгъа гёре, исрайыллылар гъали ачыкъ авлакъда соягъан къурбанлыкъларын Раббигиз учун сойма тарыкъ. Олар, шоланы Раббигизге, Ёлугъувну чатырына гиреген ердеги дин къуллукъчусуна гелтирип, Раббигизге ярашивлукъну къурбанлыгъы гысапда сойма тарыкъ. ⁶ Дин къуллукъчу Раббигизни Ёлугъувну чатырына гиреген ердеги къурбан этеген ерине къан себелесин ва Раббигиз рази къалардай ийис тюшюрмек учун, майны яллатсын. ⁷ Олар оьзлер булан къыдырагъан жинлеге — эчкилени келпетиндеги жинлеге къурбанлар этмесин. Шу токъташдырыв олар учун ва гележекдеги наслулар учун гъар даимгедир».

⁸ Олагъа булай айт: «Бютюнлей яллатып къурбан этеген неде къурбанлыкъ соягъан гъар къайсы исрайыллы неде сизин булан

яшайгъан гелгинчи, ⁹Раббигизге къурбанлыкъ соймакъ учун, къурбанлыгъын Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелтирмесе, объюню халкъыны арасындан объюп таяр.

Къанны ашгъа къолламакъ гери урула

¹⁰ Эгер исрайыллы неде сизин булан яшайгъан гелгинчи адам къанны ашгъа къоллай буса, шо адамгъа Мен юзюмню къаршы бакъдыражакъман ва шо адамны оз халкъыны арасындан къувалап тайдыражакъман. ¹¹ Неге тюгюл, бары да сав затны къаны ону къанындадыр. Мен сизге шо къанны къурбан этеген ерде сизин гюнагъларыгъызны чаймакъ учун бергенмен. Шо гюнагълардан чаягъан къандыр. ¹² Шо саялы Мен исрайыллылагъа булай айтаман: сиз биригиз де къанны ашгъа къолламагъыз, сизин булан яшайгъан гелгинчи де къанны ашгъа къолламасын.

¹³ Гъавда ашама яратылагъан гъайванны неде къушну обълтюрген гъар къайсы исрайыллы неде сизин булан яшайгъан гелгинчи къанны сюзюп тѣкме ва топуракъ булан басдырма тарыкъ, ¹⁴ неге тюгюл бары да сав затны яшаву ону къанындадыр. Шо саялы Мен исрайыллылагъа булай айтдым: бир жанны да къанын ашгъа къолламагъыз, неге тюгюл бары да сав затны къаны ону къанындадыр; ким шону ашгъа къолласа, ол халкъыны арасындан объюп таяр.

¹⁵ Уълкени гъар къайсы ватандашы неде гелгинчи мурдар обълген жанны неде къыр жанлар паралагъан гъайванны ашаса, гийимин жувсун ва объю де жувунсун. Ол ахшам болгъунча нас кююнде къалар, шондан сонг ол таза болар. ¹⁶ Эгер ол гийимин жувмаса ва объю де жувунмаса, такъсырланма тарыкъ».

Гери урулгъан ювукълукъ этивлени гъакъында

18 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
² – Исрайыллылагъа сѣйлеп къара ва олагъа булай айт: «Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр. ³Сиз объюгюз яшагъан Мисриде ва Мен сизин элте турагъан Канъан топуракъда йимик иш гѣрмегиз. Оланы адатларына гѣре

юрюмегиз. ⁴ Мени токъташдыривларымны кютюгюз ва Мени къанунларыма гёре юрюгюз. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр. ⁵ Мени къанунларыма ва токъташдыривларыма гёре юрюгюз, неге тюгюл шоланы кютеген шоланы яхшылыгъындан сав къалар. Мен — Раббигизмендир.

⁶ Бирев де объюню ювукъ къардашларына ювукълукъ этме къарамасын. Мен — Раббигизмендир.

⁷ Ананга ювукълукъ этип, атангны биябур этме. Ол — сени анангдыр; огъар ювукълукъ этме.

⁸ Атангны къатынына ювукълукъ этме, шо — ол учун хорлукъдур.

⁹ Къызардашынга, атангны неде анангны къызына, ол сен тувгъан уйде тувгъанына-тувмагъанына да къарамайлы, ювукълукъ этме.

¹⁰ Уланынгны къызына неде объюнгню къызынга ювукълукъ этме, шо — объюнг учун хорлукъдур.

¹¹ Атангны къатыныны къызына, сени атанг учун тувгъан къызгъа ювукълукъ этме, ол — сени къызардашынгдыр.

¹² Атангны къызардашына ювукълукъ этме, ол — атангны ювукъ къардашыдыр.

¹³ Анангны къызардашына ювукълукъ этме, ол — анангны ювукъ къардашыдыр.

¹⁴ Атангны агъасыны къатынына ювукълукъ этемен деп, ону биябур этме, ол — сени эгечингдир. Атангны инисини къатынына ювукълукъ этемен деп, ону биябур этме, ол — сени эчивюнгдюр.

¹⁵ Гелининге ювукълукъ этме, ол — уланынгны къатыныдыр, огъар ювукълукъ этме.

¹⁶ Агъангны къатынына ювукълукъ этме, шо — агъанг учун хорлукъдур. Инингни къатынына ювукълукъ этме, шо — ининг учун хорлукъдур.

¹⁷ Ананга ва къызынга ювукълукъ этме. Анангны уланыны неде къызыны къызына ювукълукъ этме, олар — бир-бирине ювукъ къардашлардыр. Шо пасатлыкъдыр.

¹⁸ Къатынынга гюндеш болмасын учун, къайынкъызынгны къатын этип алма; къатынынг сав чакъы, огъар ювукълукъ этме.

¹⁹ Гъар айда болагъан нас вакъгисинде къатынгишиге ювукълукъ этме.

²⁰Оьзгени къатынына ювукълукъ этип, оьзюнгни мурдарлама.

²¹Авлетлерингни Мологъга* кърбан этме, Аллагъынгни атын хорлама. Мен – Раббингмендир.

²²Эргишиге къатынгишиге йимик ювукълукъ этме, шо – жиргенчликдир.

²³Гъайвангъа ювукълукъ этип, оьзюнгни мурдарлама. Къатынгишиге де гъайвангъа ювукълукъ этмек учун, ону алдында токътама ярамас; шо – бузукълукъдур.

²⁴Шу ишлени бирисин этип де, оьзюгюзню мурдарламагъыз. Неге тьююл, Мен сизин яныгъыздан кувалажакъ халкълар, шолай ишлени юрютюп, оьзлени мурдарлады.

²⁵Топуракъ мурдарланды, Мен шону гюнагъ саялы такъсырлады, шо топуракъ да оланы кувалады. ²⁶Мени къанунларымны ва токъташдыривларымны кютюгюз. Не уьлкени ватандашлары, не арагъызда яшайгъан гелгинчилер шо жиргенч ишлени этмесин. ²⁷Шо ишлени барысын да сизден алда бу топуракъда яшайгъанлар эте эди, шо саялы топуракъ да мурдарланды. ²⁸Эгер сиз топуракъны мурдарласагъыз, шо, сизден алдагъы халкъланы нечик кувалагъан буса, сизин де шолай кувалар.

²⁹Ким шу жиргенч ишлерден бирисин этсе де, оьз халкъыны арасындан оьлюп таяр. ³⁰Мени буйрукъларымны кютюгюз ва оьзюгюзден алда болгъан жиргенч адатлагъа гёре юрүй туруп, мурдарланмагъыз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагыгъызмандыр».

Тюрлю къанунлар

19 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

²– Исрайыллылар булан сёйлеп къара ва олагъа булай айт: «Сыйлы болугъуз, неге тьююл Мен, Раббигиз, сизин Аллагыгъыз, сыйлымандыр.

³Анагъызгъа ва атагъызгъа гьюрмет этигиз, Мени сонгугюнлеримни де абурлагъыз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагыгъызмандыр.

^{18:21} *Мологъ* – аммунолуланы ялгъан аллагы.

⁴ Ялгъан аллагълагъа къуллукъ этмегиз ва темирден къуюп объюгюзге ялгъан аллагълар этмегиз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

⁵ Раббигиз учун ярашывлукъну къурбанлыгъын сизден къабул этеген къюде союгъуз. ⁶ Къурбанлыкъны сиз сойгъан гюн неде артындагъы гюн ашагъыз. Учюнчю гюнге къалгъан бары затны яллатыгъыз. ⁷ Эгер къурбанлыкъны учюнчю гюн ашасагъыз, шо таза болмас ва къабул этилмес. ⁸ Шону ашагъан адам такъсырланар, неге тюгюл Раббигизни сыйлы ерин мурдарлагъандыр. Ол оз халкъыны арасындан оьлтюрюлюп тайдырылма тарыкъ.

⁹ Сен топурагъынгдан ашлыкъны къайтарагъанда, авлакъны барын да орма ва къалды-къулдуланы чёплеме. ¹⁰ Юзюмлюкню тап-таза этип жыйма ва ерге тюшген юзюм бюртюклени чёплеп алма. Шоланы ярлылагъа ва гелгинчилеге къой. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

¹¹ Урламагъыз.

Алдатмагъыз.

Бир-биригизге ялгъан айтмагъыз.

¹² Мени атымны тутуп ялгъан ант этмегиз. Шолай этип, Аллагъыгъызны атын хорламагъыз. Мен – Раббигизмендир.

¹³ Ювугъунгнукин гюнден чыгъарып алма ва ону талама.

Гъакъгъа ишлейген адамны акъчасын эртен болгъунча къоймагъыз.

¹⁴ Сангыравну мысгъыллама ва сокъурну алдына тогъас салма. Аллагъынгдан къоркъ. Мен – Раббигизмендир.

¹⁵ Тюз дуванны къынгырлашдырма. Ярлылагъа ярама ва белгиллени ягъын тутма къарама: тюз дуван эт.

¹⁶ Халкъны арасында биревлени артындан сёйлеп юрюме.

Ювугъунгну оьлтюрме къарама. Мен – Раббигизмендир.

¹⁷ Къардашынгдан оьч болма. Ювугъунгну айыбына ортакъчы болмас учун, огъар туврадан бетле.

¹⁸ Къавумдашынгдан оьч алма ва огъар ачув тутма, тек ювугъунгну объюнгну сюегенде йимик суй. Мен – Раббигизмендир.

¹⁹ Мени токъташдыривларымны къют.

Башгъа жынслы гъайванланы бир-бирине атылтма.

Авлакълагъа эки тюрлю урлукъ чачма.

Тюрлю къумачлардан этилген гийимлени гийме.

²⁰ Эгер эргиши озгеге берилме деп ваьда этилген, тек сатып алынып ва азат этилип битмеген кьаравашгъа ювукълукъ этсе, ону такъсырлама тарыкъ. Тек оланы оьлтюрме ярамай, неге тьогюл кьараваш азат этилип битмеген эди. ²¹ Айыпланагъан эргиши Ёлугъувну чатырына гиреген ерге Раббигизге биремен кьурбанлыкъ учун иркни гелтирсин. ²² Дин кьуллукъчу, биремен кьурбанлыкъ учун иркни соя туруп, Раббигизни алдында эргишини гюнагъындан чаяр, ол да гечилер.

²³ Сиз, шо уьлкеге гелип, емиш тереклер орнатгъанда, шоланы емишлерин ашама ярамай деп гьисаплагъыз. Уьч йылны узагъында шоланы ашама ярамай деп гьисаплап туругъуз ва ашамагъыз. ²⁴ Дёртюнчю йыл бары да емишлер Раббигизни макътавлугъуна багъышланар. ²⁵ Бешинчи йыл сизге емишлени ашама ярар. Шоллукъда сизин гелимигиз артар. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

²⁶ Ичинде кьан кьалгъан этни ашамагъыз.

Пал салыв ва халмажчылыкъ булан машгъул болмагъыз.

²⁷ Самайлардагъы тьоклеригизни гесмегиз ва сакъалыгъызны ягъаларын кьыркъмагъыз.

²⁸ Оьлгенлеге яс этегенде, кьаркьарагъызгъа яралар салмагъыз. Гёнюгюзге ине булан чанчып суратлар да этмегиз.

Мен — Раббигизмендир.

²⁹ Кьызларыгъызны кьагъбалар болуп, мурдарланма кьоймагъыз, ёгъесе ер юзю пасатлыкъдан ва хорлавдан толар.

³⁰ Мени сонгугюнлеримни абурлагъыз ва Мени сыйлы ериме гьюрмет этигиз. Мен — Раббигизмендир.

³¹ Оьлгенлени ругълары булан сёйлейгенлер ва халмажчылар булан иш гёрмегиз, неге тьогюл сиз олардан таба мурдарланарсыз. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

³² Тамазаны алдында эретуругъуз, кьартлагъа абур этигиз ва Аллагъызгъа гьюрмет этигиз. Мен — Раббигизмендир.

³³ Гелгинчи сизин булан топурагъыгъызда яшама башлагъанда, ону кьыйыкъсытмагъыз. ³⁴ Сизин булан яшайгъан ят адамгъа уьлкегизни ватандашына йимик янашыгъыз. Ону озьюгюзню сюегенде йимик сююгюз, неге тьогюл бир вакътиде Мисриде сиз де ят эдигиз чи. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

³⁵ Узунлукъну, авурлукъну ва санавну токъташдыра туруп, тюз тюгюл оьлчевлени къолламагъыз. ³⁶ Тюз тартагъан низамланы, тюз гиревкелени, тюз епаны ва тюз гинни къоллагъыз.

Мен – сизин Мисриден чыгъаргъан Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

³⁷ Мени бары да къанунларымны, токъташдырывларымны кютюгюз ва шолагъа гёре юрюгюз. Мен – Раббигизмендир».

Гюнагъ саялы этилеген такъсыр

20 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:
² – Исрайыллылагъа булай айт: «Мологъ учун оьзюню авлетин къурбан этеген гъар исрайыллыны неде Исрайылда яшайгъан ят адамны оьлтюрме герек. Уьлкени халкъы ону ташгъа тутуп оьлтюрме герек. ³ Мен юзюмню огъар къаршы бакъдыражакъман ва ону халкъны арасындан къувалап тайдыражакъман. Неге тюгюл, авлетлерин Мологъ учун къурбан эте туруп, ол Мени Сыйлы еримни мурдарлады ва Мени сыйлы атымны хорлады. ⁴ Эгер уьлкени халкъы, ким буса да бирев авлетин Мологъгъа бергенине гёз юмуп, ону оьлтюрмей къойса, ⁵ Мен Оьзюм огъар ва ону уьягълюсюне юзюмню къаршы бакъдыражакъман ва оланы – оьзюм де, Мологъ булан айлана туруп, ону артына тюшгенлени барысын да – халкъны арасындан къувалап тайдыражакъман.

⁶ Мен юзюмню оьлгенлени ругълары булан сёйлейгенлер ва халмажчылар булан иш гёрегенлеге къаршы бакъдыражакъман. Неге тюгюл, оланы артына тюшюп, ол Магъа аминлигин буза. Мен шо адамны халкъны арасындан къувалап тайдыражакъман.

⁷ Сыйлы болугъуз, неге тюгюл Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр. ⁸ Мени токъташыдырывларымны кютюгюз ва шолагъа гёре юрюгюз. Мен – сизин сыйлы этеген Раббигизмендир.

⁹ Ким атасына неде анасына налат бере буса, оьлтюрюлме герек. Ол, атасына неде анасына налат берип, оьлюмюне оьзю айыплы болду.

¹⁰ Эгер эргиши оьзгени къатынына ювукълукъ этген буса, эргишини де, къатынгишини де оьлтюрме герек.

¹¹ Эгер эргиши атасыны къатынына ювукълукъ этсе, ол атасын биябур этген болур. Эргишини де, къатынгишини де оьлтюрме герек, олар оьлюмюне оьзлер айыплыдыр.

¹² Эгер эргиши уланыны къатынына ювукълукъ этсе, оланы экевюн де оьлтюрме герек. Олар жиргенч иш этди, шо саялы оьлюмюне оьзлер айыплыдыр.

¹³ Эгер эргиши эргишиге къатынгишиге йимик ювукълукъ этсе, олар экевю де жиргенч иш этген болур. Оланы оьлтюрме герек, олар оьлюмюне оьзлер айыплыдыр.

¹⁴ Эгер эргиши къызны да, ону анасын да къатын этип алса, шо – пасатлыкъдыр. Арагъызда пасатлыкъ болмасын учун, ону да, оланы да яллатма тарыкъ.

¹⁵ Эгер эргиши гъайвангъа ювукълукъ этсе, ону оьлтюрме герек. Гъайванны да оьлтюрюгюз.

¹⁶ Эгер къатынгиши гъайвангъа ювукълукъ этме сююп ювукълашса, къатынгишини де, гъайванны да оьлтюрюгюз. Оланы оьлтюрме герек, оьлюмюне къатынгиши оьзю айыплыдыр.

¹⁷ Эгер эргиши къызардашын – атасыны неде анасыны кызын – къатын этип алса ва олар бир-бирине ювукълукъ этсе, шо биябурлукъдур. Оланы халкъ гёре туруп къувалама тарыкъ. Ол къызардашын хорлагъаны саялы, такъсырланма тарыкъ.

¹⁸ Эгер эргиши къатынгишиге гъар айда нас болагъан вакътисинде ювукълукъ этсе, ол къатынгишини къан агъылывун ачгъан болур, оьзю къатынгиши де къан агъылывун ачгъан болур. Оланы экевюн де халкъны арасындан оьлтюрюп тайдырма тарыкъ.

¹⁹ Анангны неде атангны къызардашына ювукълукъ этме, неге тьогюл шо ювукъ къардашлар учун хорлукъдур; сиз экевюгюз де айыплы боларсыз.

²⁰ Эгер эргиши агъавуну къатынына ювукълукъ этсе, ол агъавун биябур этген болур. Олар айыплы болур ва авлетлерсиз оьлер.

²¹ Эгер эргиши агъасындан къалгъан къатынны алса, шо – наслыкъдыр. Эгер эргиши инисинден къалгъан къатынны алса, шо – наслыкъдыр. Олардан авлет тувмас.

²² Мен сизин яшама элтеген топуракъ сизин къуваламасын учун, Мени къанунларымны ва токъгашдырывларымны

кютюгюз. ²³Сиз арагъыздан Мен къувалайгъан халкъланы адатларына гёре юрюмегиз. Олар бары да шо ишлени этегени саялы, Мен олагъа къзапландым. ²⁴Тек Мен сизге: „Сиз оланы топурагъына ес болажакъсыз. Мен шону – объюнде сют булан бал агъагъан топуракъны – сизге есликте бережекмен“, – деп айтдым. Мен – Раббигизмендир, сизин объзге халкълардан айыргъан Аллагъыгъызмандыр.

²⁵Таза гъайванланы ва къушланы насларындан айырып билгиз. Мен сизге нас деп гысаплама буюргъан не къыр жан булан, не къуш булан, не суйкелип юрюйген жан булан объюгюзню мурдарламагъыз. ²⁶Мени алдымда сыйлы болугъуз, неге тюгюл Мен, Раббигиз, сыйлымандыр. Сиз Меники болсун учун, Мен сизин объзге халкълардан айырдым.

²⁷Арагъызда болуп, оьлгенлени ругълары булан сёйлейген неде халмажчылыкъ этеген эргишини неде къатынгишини оьлтюрме герек. Оланы ташгъа тутуп оьлтюрюгюз, неге тюгюл олар оьлюмюне оьзлер айыплыдыр».

Дин къуллукъчуланы къаркъарасыны тазалыгъы гъакъында

21 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта: – Гъарунну дин къуллукъчу уланлары булан сёйлеп къара ва олагъа булай айт: «Дин къуллукъчу, халкъыны арасындан оьлген адамны сюегине тийип, объюн мурдарламасын. ²Эгер оьлген адам дин къуллукъчуну ювукъ къардашы – анасы, атасы, уланы, къызы, агъасы, иниси ³неде объюню уьюнде яшайгъан эрге бармагъан къызардашы (неге тюгюл ону эри ёкъ экенге гёре) буса, олар саялы огъар мурдарланма ярай. ⁴Тек ол объзге къардашлары саялы мурдарланмасын.

⁵Дин къуллукъчулагъа башын юлюме, сакъалыны къырылларын къыркъма неде къаркъарасын гесип яралар салма ярамай. ⁶Олар Аллагъыны алдында сыйлы болсун ва Ону атын хорламасын. Дин къуллукъчулар Раббисине ялынлы къурбанларын, оьзлени Аллагъыны рызкъысын, этсин – олар сыйлы болма тарыкъ.

⁷Дин къуллукъчулагъа пасат юрюш булан мурдарлангъан неде айрылгъан къатынгишилени къатын этип алма ярамай,

неге тюгюл олар Аллагыны алдында сыйлыдыр. ⁸ Дин кзул-лукчулагъа сыйлылагъа йимик абур этигиз, неге тюгюл олар Аллагыгъызгъа рызкъы бере. Олар сизин учун сыйлы болсун, неге тюгюл Мен, сизин сыйлы этеген Раббигиз, сыйлымандыр.

⁹ Эгер дин кзуллукучуну кызы кягъба болуп мурдарланса, ол атасын хорлар. Ону яллатма тарыкъ.

¹⁰ Дин кзуллукучуну гийимлерин гиймек учун, агъа-инилерини арасындан айырып, башына багъышлавну майы тегюлген ва сыйлы этилген баш дин кзуллукучугъа чачларын яйма ва устюндеги гийимин йыртма ярамай. ¹¹ Огъар оылген адамны сюеги бар ерге гирме ярамай. Баш дин кзуллукучугъа гъатта атасы ва анасы саялы да мурдарланма ярамай.

¹² Аллагыны Сыйлы ери мурдарланмасын учун, огъар шону кююп гетме ярамай, неге тюгюл ол Аллагыны багъышлав майы сюртюлюп сыйлы этилген. Мен – Раббигизмендир.

¹³ Баш дин кзуллукучугъа янгыз эрге бармагъан кызыны къатын этип алма ярай. ¹⁴ Огъар не тул къатынны, не кысырны, кягъба болуп мурдарлангъан тиштайпаны къатын этип алма ярамай. Баш дин кзуллукучугъа янгыз обзюню халкъыны арасындан эрге бармагъан кызыны къатын этип алма ярай. ¹⁵ Неге тюгюл, огъар обзюню халкъыны наслусун мурдарлама ярамай. Мен – баш дин кзуллукучуну сыйлы этеген Раббимендир».

¹⁶ Раббиз Мусагъа булай айта:

¹⁷ – Гъарунгъа булай айт: «Гележекде сени наслуларынгдан къаркъарасында тетиги болгъан бирев де Аллагына рызкъы бермек учун ювукълашмасын. ¹⁸ Къаркъарасында тетиги бар бирев де: не сокъур, не акъсакъ, не кеп эрши, не сакъат, ¹⁹ не акъсакъ, не чолакъ, ²⁰ не тонкъу, не хорда, не гезюне акъ тюшген адам, не гён авруву, не кычыву, не бузулгъан эркеклик безлери булангъы адам – Магъа ювукълашмасын. ²¹ Дин кзуллукучу Гъарунну наслусундан къаркъарасында тетиги бар бирев де Раббигизге савгъатлар этмек учун ювукълашмасын. Ону къаркъарасында тетиги бар, шо саялы ол рызкъы бермек учун, Аллагына ювукълашмасын. ²² Огъар Аллагыгъа тапшуругъан рызкъыны ашама ярай, ²³ тек тетигини себебинден, Мени Сыйлы еримни мурдарлай туруп, огъар пердеге ювукълашма

неде кърбан этеген ерни ягына гелме ярамай. Мен – оланы сыйлы этеген Раббисимендир».

²⁴ Муса бу затланы Гьарунгъа, ону уланларына ва бары да ирайыллылагъа хабарлап бере.

Кърбанлыклагъа тюз янашыв

22 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

² – Гьарунгъа ва ону уланларына айт: ирайыллылар Мени сыйлы атымны хорламасын учун, Магъа багъышлайгъан сыйлы кърбанлыклагъа аяп янашма тарыкъ. Мен – Раббигизмендир. ³ Олагъа булай айт: «Эгер гележекдеги наслуларыгъыздан бирев нас болгъан гьалында ирайыллылар Раббигизге багъышлайгъан сыйлы кърбанлыкларына ювукълашса, Мени янымдан олюп таяжакъ. Мен – Раббигизмендир.

⁴ Эгер Гьарунну наслусундан биревню югъагъан гён авруву неде агъылагъан насы болса, тазаланмайлы, огъар сыйлы кърбанлыкъланы ашама ярамай. Ол оьлген гьайван неде урлугъу чыкыгъан адам мурдарлагъан затгъа тийсе де, нас болар. ⁵ Неде ол оьзюн мурдарлайгъан суюкелип юрюйген жангъа неде оьзюн нечик алай да мурдарлайгъан адамгъа тийсе де, нас болар. ⁶ Ким шоллагъа тийсе, ахшам болгъунча нас кююнде къалар. Жувунмай туруп, огъар сыйлы кърбанлыкъланы ашама ярамай. ⁷ Гюн артгъан сонг, ол таза болар. Шо заман огъар сыйлы кърбанлыкъланы ашама ярар, неге тюгюл шо – ону рызкъысыдыр. ⁸ Мурдарланмасын учун, огъар мурдар оьлген неде кыыр жанлар паралагъан гьайванны ашама ярамай. Мен – Раббигизмендир.

⁹ Дин къуллукъчулар Мени буйрукларымны кютсюн, ёгъесе олар айыплы къалар неде шоланы пешемегени саялы, оьлер. Мен – оланы сыйлы этеген Раббисимендир.

¹⁰ Гьеч бир ят адамгъа да сыйлы кърбанлыкъланы ашама ярамай. Шону не дин къуллукъчуну уьюнде яшайгъан гьакыгъа тутулгъан къуллукъчусуна ашама ярамай. ¹¹ Тек дин къуллукъчу сатып къул алса неде къул ону уьюнде тувса, къулгъа ону ашын ашама ярар. ¹² Эгер дин къуллукъчуну кызы дин къуллукъчу тюгюл адамгъа эрге барса, огъар сыйлы кърбанлыкъланы ашама ярамай. ¹³ Тек дин къуллукъчуну кызы тул къалып къалса

неде айрылып, яшы болмайлы, жагыл вакътисинде йимик, атасыны уьюнде яшама кьайтса, огъар атасыны ашын ашама ярар. Тек бир ят адамгъа да шону ашама ярамай.

¹⁴ Эгер ким буса да бирев сыйлы къурбанлыкъны билмейли ашап кьойса, дин кьуллукъчугъа шо къурбанлыкъны телесин, уьстюне шону багъасыны бешден бир пайын да кьошсун. ¹⁵⁻¹⁶ Дин кьуллукъчулар, ятлагъа сыйлы къурбанлыкъланы ашама кьоюп ва шоллукъда оланы телеме борчлу этип, исрайыллылар Раббигизге этеген къурбанлыкъларын мурдарламасын. Мен – оланы сыйлы этеген Раббисимендир».

Тийишсиз къурбанлыкълар

¹⁷ Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁸ – Гъарун, ону уланлары ва бары да исрайыллылар булан сейлеп къара ва олагъа булай айт: «Эгер исрайыллылардан неде Исрайылда яшайгъан ятлардан ким буса да бирев Раббигизге бютюнлей ялатмакъ учун ваьдагъа гёре савгъат гысапда неде къурбан сойма суйсе, ¹⁹ шо тетиги ёкъ уллу мююзлю гъайванлардан, кьойлардан неде эчкилерден эркеги болсун. Шолай болса, къурбанлыкъ сизин пайдагъызгъа кьабул этилер. ²⁰ Тетиги булангъы гъайванланы соймагъыз, неге тююл олар сизин пайдагъызгъа кьабул этилмес. ²¹ Эгер ким буса да бирев Раббигизге ярашывлукъ къурбанлыкъ учун уллу мююзлю гъайванлардан неде гиччи мююзлю гъайванлардан ваьдагъа гёре савгъат гысапда неде къурбан сойма суйсе, кьабул этилсин учун, шо гъайван сёз табып болмасдай, гьеч бир тетиксиз болсун. ²² Раббигизге къурбанлыкъ учун сокъур, акъсакъ, бек эрши, шишиклери булангъы, гён аврувлу, кьычыв гъайванланы соймагъыз. Шолай гъайванланы Раббигиз учун этилеген савгъат гысапда къурбан этеген ерге салмагъыз. ²³ Борч тююл къурбанлыкъ учун сизге гьатдан озуп узун неде кьысгъа бутлары булангъы оьгюзню неде токълуну сойма ярай. Тек ваьданы кютмек учун, олар ярамай. ²⁴ Раббигизге къурбанлыкъгъа безлери бузулгъан, янчылгъан, юлкъунгъан неде гесилген гъайванны соймагъыз. Сизин топурагъыгъызда шо ишни этмегиз. ²⁵ Аллагъыгъызны рызкысы гысапда соймакъ учун, шолай

гъайванланы ятланы къолундан алмагъыз. Шо гъайванлар сизин пайдагъызгъа къабул этилмес, неге тюгюл олар бузулгъан ва оланы тетиклери бар».

²⁶ Раббигиз Мусагъа булай айта:

²⁷ – Бузав, къозу неде гидив тувса, о анасыны янында етти гюн турсун. Сегизинчи гюнден тутуп ону Раббигиз учун ялыны къурбан этме ярар. ²⁸ Сыйырны неде къойну оланы баласы булан бир гюн соймагъыз.

²⁹ Раббигиз учун ярашывлукъну къурбанлыгъын соягъанда, шону пайдагъызгъа къабул этилеген кюйде союгуз. ³⁰ Къурбанлыкъны шо гюнокъ ашагъыз: эртенге бир затны да къоймагъыз. Мен – Раббигизмендир.

³¹ Мени буйрукъларымны кютюгюз ва шологъа гёре юрюгюз. Мен – Раббигизмендир. ³² Мени сыйлы атымны хорламагъыз. Исрайыллылар Мени сыйлы гёрюп абур этсин. Мен – сизин сыйлы этеген Раббигизмендир. ³³ Аллагъыгъыз болмакъ учун, Мен – сизин Мисриден чыгъаргъан Раббигизмендир. Мен – Раббигизмендир.

Сонгугюнню ва байрамланы гъакъында

23 ¹ Раббигиз Мусагъа булай айта:

² – Исрайыллылар булан сёйлеп къара ва олагъа булай айт: «Муна Раббигизни сиз сыйлы деп билдирежек гюнлери.

³ Ишлеригиз булан алты гюн машгъул болугъуз. Тек еттинчи гюн – толу рагъатлыкъны сонгугюнюдюр, сыйлы жыйынны гюнюдюр. Шо гюн ишлер булан машгъул болма ярамай. Сиз къайда яшасагъыз да, шо Раббигизге багъышлангъан сонгугюнюдюр».

Пасха ва Маясыз экмеклени байрамы

(Чыгъ 12:14-20; Сан 28:16-25; Такр 16:1-8)

⁴ «Муна Раббигизни даимги байрамлары, сыйлы гюнлери. Сиз шоланы гъакъында токъташдырылгъан вакътиде билдирме герексиз:

⁵ Раббигизни Пасхасы биринчи айны он дёртюнчю гюнюнде къашкъаралгъанда башлана. ⁶ Шо айны он бешинчи гюнюнде

Раббигизни Маясыз экмеклени байрамы башлана; етти гюн маясыз экмеклер ашагъыз. ⁷Биринчи гюн сыйлы гюн болсун ва шо гюн гъамангъы бир иш булан да машгъул болмагъыз. ⁸Етти гюн Раббигизге ялынлы кърбанлыкълар этигиз, еттинчи гюн сыйлы гюн болсун ва шо гюн гъамангъы бир иш булан да машгъул болмагъыз».

Биринчи кюлтени кърбан этив

⁹Раббигиз Мусагъа булай айта:

¹⁰ – Исрайыллылар булан сейлеп къара ва олагъа булай айт: «Сиз Мен сизге береген топуракъгъа гиргенде ва ашлыкълар къайтаргъанда, дин кърбанлыкъларгъа къайтарылгъан будайны биринчи кюлтесин* гелтиригиз. ¹¹Шо кюлте сизин пайдагъызгъа кърбан этилсин учун, дин кърбанлыкъларгъа шону Раббигизни алдында оьрге чюйсун. Дин кърбанлыкъларгъа ону сонгугюнню артындагъы гюн силксин. ¹²Сиз кюлтени оьрге чюеген гюн Раббигизге бютюнлей яллатып кърбан этмек учун, тетиги екъ бир йыллыкъларгъа токълуну союгъуз. ¹³Шогъар майгъа булгъангъан тизив будай ундан епаны ондан эки пайындан этилген экмек кърбанлыкъларгъа да кърбанлыкъларгъа. Шо – Раббигиз учун ялынлы кърбанлыкъларгъа, ийис тюшюрювдюр. Дагълар да чагълардан гинни дертден бир пайын кърбан этип тегюгюз. ¹⁴Тап шо гюн болгъунча, Аллагъларгъа шо кърбан этигенче, не экмек, не кърбанлыкъларгъа будай, не чийин ашамагъларгъа. Шо – сиз кърбан этигенде да, гележекдеги наслулар учун даимги токъташдыривдур».

Жумаланы байрамы

(Сан 28:26-31; Такр 16:9-12)

¹⁵ «Сиз кюлтени силкивюнню кърбанлыкъларгъа этген сонгугюнню артындагъларгъа гюнден тутуп толу етти жуманы санагъларгъа. ¹⁶Еттинчи сонгугюнден сонг гелеген гюнге ерли элли гюнню санагъларгъа ва Раббигизге янгы ашлыкълардан кърбан этигиз. ¹⁷Сиз

^{23:10} *Будайны биринчи кюлтеси* – Паластинде башлап арпаны ора болгъан.

къайда турсагъыз да, Раббигизге силкивно къурбанлыгъы гысапда, биринчи емишлер гысапда, тизив будай ундан епаны ондан эки пайындан ва мая къошулуп биширилген эки экмекни къурбан этигиз. ¹⁸Шо экмек булан тетиги ёкъ етти токълуну, бир яш бугъаны ва эки иркни союгъуз. Экмеклени къурбанлыкълары ва къурбанлыкъ тёгювлер булан бирче шолар Раббигизге бютюнлей яллалып этилеген къурбанлыкъ – савгъат, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрюв болар. ¹⁹Гюнагъын чаймакъ учун бир эчкини, ярашывлукъну къурбанлыгъы учун эки бирер йыллыкъ токълуну союгъуз. ²⁰Дин къуллукъчу Раббигизни алдында башлапгъы будайны экмеги булан бирче эки де токълуну оьрге чюйсюн. Шо – Раббигизни дин къуллукъчу учун къурбанлыгъыдыр. ²¹Тап шо гюн сыйлы байрамыгъызны да обтгеригиз ва гьамангъы бир иш булан да машгъул болмагъыз. Сиз къайда турсагъыз да, шо – гележекдеги наслулар учун даимги токъташдыривдур.

²²Сиз топурагъыгъызда оракъ орагъанда, авлакъны ахырына ерли ормагъыз ва тёгюлген будай бюртюклени жыймагъыз. Шоланы ярлылагъа ва ятлагъа къоюгъуз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр».

Зурнайланы байрамы

(Сан 29:1-6)

²³Раббибиз Мусагъа булай айта:

²⁴– Исрайыллылагъа булай айт: «Еттинчи айны биринчи гюнюнде байрам рагъатлыгъыгъыз болсун, зурнайланы авазы булан чакъырылагъан сыйлы гюнюгюз болсун. ²⁵Гьамангъы бир иш булан да машгъул болмагъыз. Раббигизге ялынлы къурбанларыгъызны этигиз».

Гюнагълар чайылагъан гюн

(Сан 29:7-11)

²⁶Раббибиз Мусагъа булай айта:

²⁷– Шо еттинчи айны онунчу гюню Тазаланывну гюню болажакъ. Шо гюн сыйлы гюнюгюз болсун, оьзюгюзню энгигиз ва Раббигизге ялынлы къурбан этигиз. ²⁸Шо гюн бир иш булан

да машгъул болмагъыз, неге тюгюл шо – Гюнагъланы чайылы-
вуну гюнюдюр; шо гюн Раббигизни, сизин Аллагъыгъызны, ал-
дында сиз гюнагълардан чайылажакъсыз. ²⁹ Ким шо гюн обзюн
енгмесе, халкъыны арасындан олюп таяжакъ. ³⁰ Ким сав шо
гюнню узагъында иш булан машгъул болса, Мен ону халкъы-
ны арасындан къувалажакъман. ³¹ Бир иш булан да машгъул
болмагъыз. Сиз къайда турсагъыз да, шо – гележекдеги нас-
лулагъа даимги токъташдыривдур. ³² Сизин учун шо – толу
рагъатлыкъны сонгугюнюдюр. Шо гюн сиз обзюгюзню енгме
герексиз. Айны тогъузунчу гюннюю ахшамындан тутуп артын-
дагъы гюн ашам болгъунча, сонгугюнню абурун сакълагъыз.

Чатырланы байрамы

(Сан 29:12-39; Такр 16:13-17)

³³ Раббибиз Мусагъа булай айта:

³⁴ – Исрайыллылагъа булай айт: «Еттинчи айны он бешинчи
гюннюде Раббигизни Чатырланы байрамы башлана. Шо етти
гюн узатыла. ³⁵ Биринчи гюн сыйлы гюнюгюз болсун; шо гюн
гъамангъы бир ишигиз булан да машгъул болмагъыз. ³⁶ Етти
гюн Раббигизге ялынлы къурбанлар этигиз, сегизинчи гюн буса
сыйлы гюнюгюз болсун ва шо гюн Раббигизге ялынлы къурбан
этигиз. Шо – ахырынчы байрам гюндюр; шо гюн гъамангъы
бир иш булан да машгъул болмагъыз.

³⁷ Раббигизни гъар замангъы байрамлары шулардыр. Шо
байрамларда, Раббигизге ялынлы къурбанлар – экмеклени
къурбанлыкълары булан бирче бютюнлей яллатып этилеген
къурбанлыкъланы ва тѳгюп этилеген къурбанлыкъланы – эт-
мек учун, сизин сыйлы гюнлеригиз болсун; гъар къурбанны
обзюню гюннюде этме герексиз. ³⁸ Шо байрамлар Раббигизни
сонгугюнлерини санавуна гирмей. Шо къурбанлыкълар буса
сиз Раббигизге береген савгъатларыгъызны, ваъдагъа гѳре эти-
леген бары да къурбанлыкъларыгъызны ва гѳнгюллю кюде
этилеген къурбанлыкъларыгъызны санавуна гирмей.

³⁹ Гъасили, еттинчи айны он бешинчи гюннюден тутуп, то-
пуракъдан гелимни къайтарып, Раббигизни гъюрметине етти
гюн байрам этигиз. Биринчи гюн – байрам рагъатлыгъыны

гюнюдюр, сегизинчи гюн де — байрам рагъатлыгъыны гюнюдюр. ⁴⁰ Биринчи гюн тереклерден тизив емишлени, хурма терекни бутакъларын, япыракълы тереклени ва овзен ягъада обсеген талтерекни бутакъларын алыгъыз ва Раббигизни, сизин Аллагъыгъызны, алдында шат болугъуз. ⁴¹ Раббигизни гъюрметине оьтгерилеген шо байрамны гъар йыл етти гюн этигиз. Гележекдеги наслулар учунгъу шо токъташдырыв гъар даимге болур. Шо байрамны еттинчи айда оьтгеригиз. ⁴² Етти гюн чатырларда туругъуз: Исрайылны бары да ватандашлары чатырларда турсун; ⁴³ Мен сизин Мисриден чыгъаргъанда, Мен исрайыллыланы чатырларда ерлешдиргенни наслуларыгъыз билсин. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр».

⁴⁴ Муса исрайыллылагъа Раббигизни гъар замангъы байрамлары гъакъында билдире.

Чыракъ учун май

(Сан 29:12-39; Такр 16:13-17)

24 ¹ Раббигиз Мусагъа булай айта:
² — Чыракълардагъы ярыкъны сёнме кьоймай даим сакъламакъны гъайын этмек учун, исрайыллылагъа сагъа инг тизив таза зайтун май гелтирсин деп буюр. ³ Гъарун Раббигизни алдында Ёлугъувну чатырында шагъатлыкъны сандыгъыны пердесинден тышда ахшамдан тутуп эртенге ерли, гъар заман чыракълагъа къарасын. Шо — гележекдеги наслулар учун гъар даимлик токъташдырывдур. ⁴ Чыракъны таза алтын кантилерин Раббигизни алдында гъар заман май тегюп таьмин этип туругъуз.

Сыйлы экмек

⁵ — Тизив будай унну алып, он эки экмек бишир. Шоланы гъариси епаны ондан эки пайы болсун. ⁶ Экмеклени Раббигизни алдына таза алтындан этилген тахгъа эки сыдра этип, гъар сыдрагъа алтышарны сал. ⁷ Гъар сыдрагъа таза арив ийисли сылама сал. Шо сылама, белги гъисапдагъы пай этилип, Раббигизге этилеген савгъат гъисапда экмек булан бирче болсун.

⁸ Даимлик ваъдагъа гёре, шо экмекни исрайыллыланы атындан Раббигизни алдына гъар заман, сонгугюнден сонгугюнге салып туругъуз. ⁹ Шо Гъаруннукидир ва ону уланларыныкидир. Олар шону сыйлы ерде ашасын, неге тюгюл шо зор уллу сыйлы затдыр, Раббигиз учун этилген савгъатлардан олагъа тийген даимлик пайдыр.

Аллагъны мысгъыллап сёйлеген адамны жазалав

¹⁰ Исрайыллы къатынны ва мисрили эргишини уланы исрайыллылар булан чыгъа. Къонушда ол бир исрайыллы булан ябуша. ¹¹ Сёгюше туруп, шо улан Аллагъны атын мысгъыллап сёйлей. Ону Мусаны янына гелтире. (Уланны анасыны аты Шеломит болгъан, ол Данны къавумундан чыкъгъан Дибрини къызы болгъан.) ¹² Раббигиз улангъа байлавлу не буюргъаны ачыкъ болгъунча, ону туснакъгъа салгъан кюйде къоя.

¹³ Раббигиз Мусагъа булай айта:

¹⁴ — Аллагъны мысгъыллап сёйлеген адамны къонушдан тышгъа чыгъар. Ол айтагъанны эшитгенлер ону башына къолларын салсын ва жамият ону ташгъа тутуп оьлтюрсюн. ¹⁵ Исрайыллылагъа булай айт: «Обзюню Аллагъына налат береген адам такъсырланма тарыкъ. ¹⁶ Раббигизни атын ким мысгъыллап сёйлесе де, оьлтюрюлежек. Жамият ону ташгъа тутуп оьлтюрөжек. Гелгинчи болсун неде уьлкени ватандашы болсун — эгер Аллагъны атын мысгъыллап сёйлесе, ол оьлтюрюлежек.

¹⁷ Ким адамны оьлтюрсе, обзю де оьлтюрюлсюн. ¹⁸ Ким обзгени гъайванын оьлтюрсе, гъайван саялы гъайван төлесин. ¹⁹ Эгер бирев ювугъуну бир санын сакъат этсе, ол этгенни обзюне де этме герек: ²⁰ бир санын сындырса — обзюнюкин де сындырсын, гёзюн чыгъарса — обзюнюкин де чыгъарсын, тишин тюшюрсе — обзюнюкин де тюшюрсюн. Ол ювугъун нечик сакъат этген буса, обзю де шолай сакъат этсин. ²¹ Гъайванны оьлтюрген адам орнуна башгъасын төлесин, тек адамны оьлтюрген буса, обзю де оьлтюрюлсюн. ²² Гелгинчи учун да, уьлкени ватандашы учун да сизин бир къанунугъуз болсун. Мен — Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр».

²³ Муса, исрайыллылагъа буйрукъ берип, олар Аллагъны мысгъыллагъан адамны къонушдан тышгъа чыгъара ва ону ташгъа тутуп облтюре. Исрайыллылар Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте.

Сонгугюнню йылы

25 ¹Синай тавда Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Исрайыллылар булан сёйлеп къара ва олагъа булай айт: «Сиз Мен береген топуракъгъа гиргенде, Раббигизни сонгугюнню гьюрметинден топуракъ гъар етти йылда бир ял алсын. ³Алты йыл авлакъгъа чачыгъыз, юзюмню бутагъыз ва тюшюмню къайтарыгъыз. ⁴Тек еттинчи йыл топуракъны рагъатлыгъыны сонгугюнню – Раббигизни сонгугюнню болсун. Авлакъгъа чачмагъыз, юзюмню бутамалыгъыз. ⁵Озьлюгюнден чыкыгъан ашлыкъны къайтармагъыз, буталмагъан борлалардагъы салкъынланы да жыймагъыз. Топуракъ учун рагъатлыкъны йылы болсун. ⁶Сонгугюнню йыл топуракъда оьсген бары оьсюмлюк сизге, къуллерыгъызгъа, къаравашларыгъызгъа, сизин булан бирче яшайгъан гъакъгъа тутулгъан къуллукъчуларыгъызгъа, арагъызда яшайгъан гелгинчилеге, ⁷гъайван-малыгъызгъа ва топурагъыгъыздагъы къыр жанлагъа рызкъы болсун. Топуракъда оьсген бары оьсюмлюкню ашама ярар».

Эсделикни йылы

⁸«Етти сонгугюнню йыл къыркъ тогуз йыл болсун учун, етти керен етишер йылны – етти сонгугюнню йылны санагъыз. ⁹Еттинчи айны онунчу гюнюнде зурнай согъугъуз. Гюнагълар чайылагъан гюн бютюн топурагъыгъызда зурнай согъугъуз. ¹⁰Элтинчи йылны сыйлы этигиз ва бютюн топурагъыгъызда яшайгъанланы барысына да эркинликни билдиригиз. Шо йыл сизин учун эсделикни йылы болар. Гъаригиз оьзюгюзню мюлкюгюз бар ерге, гъаригиз оьзюгюзню тухумугъуз бар ерге къайтыгъыз. ¹¹Элтинчи йыл сизин учун эсделикни йылы болар. Чачмагъыз, оьзлюгюнден чыкыгъан ашлыкъны ормагъыз ва буталмагъан борлалардан юзюмню жыймагъыз.

¹² Шо – эсделикни йылыдыр: шо йыл сизин учун сыйлы болсун; янгыз авлакьда озлюгюнден обьген ашлыкьны ашагьыз.

¹³ Шо эсделикни йылында гьар ким озюню топуракь пайы бар ерге кьайтсын.

¹⁴ Къавумдашынга топуракь сатагьанда неде ондан сатып алагьанда, бир-биригизни алдатмагьыз. ¹⁵ Алагьанда, гележек эсделикни йылы болгьунча къалагьан йылланы санавун гёз алгьа тутуп сатыв этигиз. Сатывчу тюшюмню кьайтарма къалгьан йылланы санавун гёз алгьа тутуп алсын. ¹⁶ Эгер кёп йыл къалгьан буса, багьасын гётеригиз, эгер де аз къалгьан буса, тёбен тюшюрюгюз. Неге тюгюл, янгыз тюшюмню санаву сатыла. ¹⁷ Бир-биригизни алдатмагьыз, Аллагьыгьыздан кьоркьугьыз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагьыгьызмандыр.

¹⁸ Мени къанунларыма гёре юрюгюз ва Мени токъташдырывларымны къастлы кюйде кютюгюз. Шо заман сиз бу топуракьда парахат яшап къаларсыз. ¹⁹ Шо заман топуракь тюшюмлю болар, сиз де тойгьунча ашап ва шонда кьоркьунчсузлукьда яшап къаларсыз. ²⁰ Сиз: „Эгер биз не чачмай, не тюшюм кьайтармай турсакь, еттинчи йыл биз не ашайкь?“ – деп сорарсыз. ²¹ Алтынчы йыл Мен сизин шолай шабагьатларман чы, гьатта топуракь уьч йыллыкь тюшюмню болдурар. ²² Сегизинчи йыл чачывгьа гиришгенде, сиз алдагьы тюшюмюгюзню ашап турарсыз. Сиз шону тогьузунчу йылны ашлыгьы бишгенче ашап турарсыз».

Мюлкге байлавлу ихтиярланы янгыртыв

²³ «Топуракьны даимликге сатма ярамай, неге тюгюл топуракь Меникидир, сиз буса ятларсыз ва гелгинчилерсиз. ²⁴ Гьар гезик топуракьны сатып алагьанда, шону кьайтарып сатып алма ихтияр беригиз.

²⁵ Эгер сени къавумдашынг ярлы болуп, мюлкюнден бир пайын сатса, ону ювукь кьардашы гелип, ол сатгьан пайны сатып алар. ²⁶ Эгер къавумдашынгны огьар сатып алар йимик биревю де ёкь буса, тек ону ишлери тюзелип гетип, сатып алмакь учун озю харж тапса, ²⁷ сатгьан заманындан тутуп йылланы санасын ва озю сатгьан адамгьа багьасындан къалгьанын

тёлесин. Шо заман ол объюню мюлкюне кьайтсын. ²⁸ Эгер де ол кьайтармакъ учун харж тапмаса, ону сатгъан пайы эсделикни йылы болгъунча сатып алгъан адамны еслигинде кьалсын. Сонг топуракъ шону сатгъан адамгъа кьайтарылсын. Шо заман ол объюню мюлкюне кьайтсын.

²⁹ Эгер бирев айланасы булан бару ишленген шагъардагъы яшавлукъ этеген уьюн сатса, сатгъан сонг да ону бир йылны узагъында кьайтарып сатып алма ихтияры бар. Шо болжалны ичинде ол шону кьайтарып сатып алма бола. ³⁰ Эгер айланасы булан бару ишленген шагъардагъы яшавлукъ этеген уьй толу йыл гетгенче кьайтарып сатылып алынмагъан буса, шо уьй сатып алгъан адамгъа ва ону наслуларына гёче. Уьй гьатта эсделикни йылында да кьайтарылмас. ³¹ Тек айланасы булан бару ишленмеген юртлардагъы яшавлукъ этеген уьйлер ачыкъ авлакъ гьисапланар. Шоланы кьайтарып сатып алма ярай. Шоланы эсделикни йылында кьайтарма тарыкъ.

³² Тек левилени объзлени мюлкюндеги шагъарлардагъы уьйлени кьайтарып сатып алма ихтияры бар. ³³ Левилени мюлкю – шагъардагъы объзлер ес болгъан уьй – сатылып алынма тарыкъ ва эсделикни йылында кьайтарылма тарыкъ, неге тьогюл левилени шагъарларындагъы – оланы исрайыллылардагъы мюлкюдюр. ³⁴ Тек оланы шагъарларыны айланасындагъы отлавлукъланы сатма ярамай, неге тьогюл шолар оланы даимлик мюлкюдюр».

Кьулланы эркин этив

³⁵ «Эгер кьавумдашынг ярлы ва пакъыр болса, огъар кьолунгну узат; ол сени янынгда гелгинчи адам йимик яшап кьалсын. ³⁶ Огъар рибагъа акъча берме. Кьавумдашынг сени булан яшагъанын узатсын учун, Аллагъынгдан кьоркъ. ³⁷ Огъар хайыр алмакъ учун акъча берме ва кьазанмакъ учун огъар рызкъыны сатма. ³⁸ Мен – Раббигизмендир, сизге Канъан топуракъны бермек учун ва Аллагъыгъыз болмакъ учун, сизин Мисриден чыгъаргъан Аллагъыгъызмандыр.

³⁹ Эгер кьавумдашынг ярлы болуп, объюн сатса, ону кьул йимик ишлеме борчлу этме. ⁴⁰ Ол сени янынгда гьакъгъа тутулуп

ишлейген неде гелгинчи адам йимик болсун. Ол сагъа эсделикни йылы болгунча ишлер. ⁴¹Шо заман ол, яшларын да алып, сени янынгдан гетер, озъюню тухумуну ва аталарыны мюлкюню янына къайтар. ⁴²Исрайыллылар – Мени кзулларымдыр. Мен оланы Мисриден чыгъардым, оланы кзулчулукъгъа сатма ярамай. ⁴³Олагъа вагыши кюйде буйрукълар берме. Аллагъынгдан къоркъ.

⁴⁴Сени кзулларынг ва къаравашларынг айланагъыздагъы халкъланы арасындан болсун. Озюгюзге кзулланы шо халкъланы арасындан сатып алыгъыз. ⁴⁵Дагъы да кзулланы арагъызда яшайгъан гелгинчилени, улкегизде тувгъан оланы тухумларыны арасындан сатып алыгъыз, олар да сизин мюлкюгюз болар. ⁴⁶Сиз оланы наслудан наслугъа яшларыгъызгъа мюлк этип берме боласыз. Сиз олагъа кзулагъа йимик янашма боласыз, тек озюгюзню исрайыллы къавумдашларыгъызгъа вагыши кюйде буйрукъ бермегиз.

⁴⁷Эгер сени булан турагъан ят адам неде гелгинчи, бай болуп, сени къавумдашынг буса ярлы болуп, озюн сени булан турагъан ятгъа неде ону уюндеги биревге сатса, ⁴⁸озюн сатгъан сонг, ону къайтарып сатып алма ихтияры бола. Ону къардашы сатып алма бола: ⁴⁹агъаву, зукъари къардашы неде уюндеги къайсы буса да къан къардашы сатып алма бола. Эгер де озюню ишлери тюзелип гетсе, ол оз-озюн сатып алма бола. ⁵⁰Ол ва ону сатып алгъан адам ол озюн сатгъан йылдан тутуп, эсделикни йылына ерли аралыкъдагъы заманны санасын. Ону эркин этмек учунгъу багъасы шо йылланы ичинде гъакъгъа тутулуп ишлейген кзулдукъчугъа тѐленеген акъчагъа тенг гелме тюше. ⁵¹Эгер кѐп йыл къала буса, ол озюню азатлыгъы учун тѐленген багъаны кѐп янын тѐлеме герек. ⁵²Эгер эсделикни йылына аз йыл къалгъан буса, ол шо йылланы санасын ва озюню азатлыгъы учун шо йылланы санавуна гѐре тѐлесин. ⁵³Шо йылланы боюнда огъар гъакъгъа тутулуп ишлейген кзулдукъчугъа йимик янашма тюше. Еси огъар вагыши кюйде буйрукъ бермесин деп тергев этигиз.

⁵⁴Гъатта, айтылып гетгени йимик, къайтарып сатылып алын-маса да, ол ва ону яшлары эсделикни йылында эркинликге чыгъар. ⁵⁵Неге туюл, исрайыллылар Магъа кзулдукъ этедир.

Олар – Мен озлени Мисриден чыгъаргъан Мени къулларымдыр. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр».

Тынглагъанлыкъ саялы болагъан шабагъатлав

(Такр 7:12-16; 28:1-14)

26¹«Озюгюзге ялгъан аллагъаланы этмегиз, не къуюлгъан алатланы, не сыйлы багъаналаны салмагъыз ва озлеге сужда къылмакъ учун топурагъыгъызда оювлары булангъы ташланы салмагъыз. Мен – Раббигизмендир, сизин Аллагъыгъызмандыр.

²Мени сонгугюнлеримни абурлагъыз ва Мени сыйлы ериме де гъюрмет этигиз. Мен – Раббигизмендир.

³Эгер сиз мени токъташдырывларыма гёре юрюсегиз ва къасткъылып Мени буйрукъларымны къутсегиз, ⁴Мен сизге оз болжалында янгур явдуражакъман. Шо заман топуракъ гелим, авлакъдагъы тереклер буса емиш бережек. ⁵Сиздеги инныр басыв юзюмню жыягъан вакътиге ерли, юзюмню жыйыв буса чачывну вакътисине ерли узатылажакъ. Сиз тойгъунча ашап ва оз топурагъыгъызда аманлыкъда яшап туражакъсыз.

⁶Мен сизин топурагъыгъызда парахатлыкъ болдуражакъман: сиз рагъат юхлажакъсыз, сизин бирев де рагъатсызландырмажакъ. Мен шо топуракъдан къыр жанланы къувалажакъман, улкегизде сизге къаршы къылыч гётерген де болмажакъ. ⁷Сиз душманларыгъызны артындан тюшгенде, алдыгъызда оланы къылычларыгъыз булан йыгъажакъсыз. ⁸Сизин бешигиз оланы юзюсюн, юзюгюз мингин къуважакъсыз. Душманларыгъыз алдыгъызда къылычдан йыгъылажакъ.

⁹Мен сизге рагъмулу гёзден къаражакъман, сизден кёп яш тувагъан кюйню этежекмен, сизин артдыражакъман ва сизин булангъы разилешивюмню унутмажакъман. ¹⁰Сизге янгы йылгъы тюшюмге ерни бошатмакъ учун гетген йылгъысын ташлама заман етишгенде де, сиз шо эсги тюшюмюгюзден ашап туражакъсыз. ¹¹Мени турагъан ерим сизин арагъызда болажакъ ва Мен сизден гъеч жиргенмежекмен. ¹²Мен сизин арагъызда туражакъман ва сизин Аллагъыгъыз болажакъман, сиз де Мени халкъым болажакъсыз. ¹³Мен – Раббигизмендир, мисридилени

алдында сиз даггы кзуллар болмасын учун, сизин Мисриден чыгъаргъан Аллагыгъызмандыр. Мен сиздеги кзулчулукъну боюнсасын юлкзуп алып ташладым ва сиз, башыгъызны да гетерип, октем кюйде юрюйген кюйню этдим».

Тынгламагъанлагъа этилеген налат

(Такр 28:15-68)

¹⁴ «Тек сиз Магъа тынгламасагъыз, бары да шо буйрукъланы кютмесегиз, ¹⁵ Мени токъташдыривларымны гери урсагъыз, Мени къанунларымдан жиргенсегиз, Мени булангъы разилешивюгюзню буза туруп, Мени бары да буйрукъларымны кютмесегиз, ¹⁶ Мен шулай этежекмен: Мен сизге бирден гыя-гъарай салажакъман: гёзлеригизни тунукълашдырагъан, санларыгъызны бошатагъан кёкюрек аврувну ва кыздырма-безсекни къабундуражакъман. Сизин чачывугъуз негъакъ болуп токътажакъ, неге тюгюл тюзюмюгюзню душманларыгъыз ашажакъ. ¹⁷ Мен Озюмню юзюмню сизге къаршы бакъдыражакъман, шо заман душманларыгъыз сизин янчажакъ. Сизин гёрюп ярамайгъанлар сизге буйрукъ береген болажакъ, сиз де гъатта артыгъыздан геч бирев де чапгын этип тюзмесе де, къачажакъсыз.

¹⁸ Эгер сиз Магъа шондан сонг да тынгламасагъыз, Мен сизин гюнагъларыгъыз саялы етти керен артыкъ такъсырлажакъман. ¹⁹ Мен сизин хырча октемлигизни сындырып ташлажакъман ва устьюездеги кёкню темир, тюзюездеги топуракъны буса багъыр этип кюяжакъман. ²⁰ Сиз гючюгюзню негъакъ харжлажакъсыз, неге тюгюл топурагъыгъыз тюзюм, шондагъы тереклер буса емиш бермежек.

²¹ Эгер сиз, Мени душманларым кюйде де къалып, Магъа тынглама сюймесегиз, гюнагъларыгъыз саялы Мен балагъларыгъызны етти керен артдыражакъман. ²² Мен сизге къыр жанланы бакъдыражакъман, олар сизин авлетлеригизден магърюм этежек, гъайван-малыгъызны кыражакъ ва сизин санавугъузну шолай аз этежек чи, гъатта ёлларыгъыз боппо-бош болуп къалажакъ.

²³ Эгер сиз шондан сонг да тюз ёлгъа тюзмесегиз ва Магъа душман кюйде къалсагъыз, ²⁴ Мен де сизин душман тутажакъман ва гюнагъларыгъыз саялы етти керен артыкъ

жазалажакъман. ²⁵ Бузулгъан разилешив саялы оьч ала туруп, Мен сизге къаршы къылычымны гётережекмен. Сиз шагъарларыгъызгъа гирип яшынгъанда буса, сизге къырып къоягъан аврувну къабундуражакъман, сиз де душманларыгъызны къолуна тюшежексиз. ²⁶ Мен сизин экмекден магърюм этежекмен, он къатынгиши бир кёрюкде экмек биширеген болажакъ. Сизге экмекни оьлчеп бережек. Сиз ашажакъсыз, тек тоймажакъсыз.

²⁷ Эгер сиз шондан сонг да тюз ёлгъа тюшмесегиз ва Магъа душман кюйде къалсагъыз, ²⁸ Мен де сизин душман тутажакъман ва къазапланмакълыгъымдан гюнагъларыгъыз саялы етти керен артыкъ такъсырлажакъман. ²⁹ Сиз оьзюгюзню уланларыгъызны ва къызларыгъызны этин ашайгъан болажакъсыз.

³⁰ Мен бийикликлердеги сизин сыйлы ерлеригизни бузажакъман, арив ийис тюшюреген къурбан этеген ерлеригизни уватажакъман, сизин оьлтюрюп, суюклеригизни хум-хуваты чыкыгъан ялгъан аллагъларыгъызны устьюне ташлажакъман ва сизден жиргенеген болажакъман. ³¹ Мен шагъарларыгъызны дагъытажакъман, ялгъан аллагълагъа къуллукъ этеген ерлеригизни боппо-бош этежекмен ва сиз этген къурбанларыгъызны ийис тюшюрювлерин татымажакъман. ³² Мен топурагъыгъызны шолай боппо-бош этежекмен чи, гъатта шонда гёчюп ерлешген душманларыгъыз гъайран болуп къалажакъ. ³³ Мен сизин оьзге халкъланы арасында чачып къояжакъман ва сувурулгъан къылычым булан артыгъыздан гъызарлап юрюжекмен. Топурагъыгъыз боппо-бош болажакъ, шагъарларыгъыз буса дагъылажакъ. ³⁴ Шо заман топурагъыгъыз оьзюню сонгугюнгю йылларындан гъар заман леззет алып туражакъ. Неге тюгюл, сиз душманларыгъыз булан ягъа тутуп токътагъанда, топурагъыгъыз ташлангъан гъалында къалажакъ. Шо заман топурагъыгъыз ял алып ва оьзюню сонгугюнгюнлеринден леззет алып туражакъ. ³⁵ Эгер топуракъ сиз оьзюнде яшагъан чакъы заман ял алмай турса, сонг шо топуракъ сиз яшагъан замандагъы сонгугюнлер саялы ял алып туражакъ.

³⁶ Душманларыны топуракъларында сав къалгъанланы юреклерин Мен шолай къоркъач этежекмен чи, гъатта ел уьфюргендеги япыракъны тавушу оланы къачмагъа борчлу этежек. Олар къылычдан къачагъандай къачажакъ, артындан чапгъын этип чыкыгъанлар болмаса да, йыгъылып къалажакъ. ³⁷ Артындан

чапгын этип чыкыгъанлар болмаса да, олар кылычдан кытулма кыарайгъандай, бири-бирине сюрюнюп айланажакъ. Душманларыгъызгъа кыаршы гетерилмек учун, сизин гючюгюз болмажакъ. ³⁸Сиз озге халкъланы арасында олюп кыалажакъсыз, душманларыгъызны топурагъы сизин ютуп кыояжакъ. ³⁹Оылмей сав кыалгъанлар озлени ва аталарыны гюнагълары саялы душманларыны топурагъында олежек.

⁴⁰Тек олар, Магъа хыянатлыкъ этгени ва Мени душман тутгъаны йимик, озлени ва аталарыны гюнагъларына мюкюр болмаса ⁴¹(шо саялы Мен олагъа кыаршы чыкыгъан эдим, оланы озлени душманларыны топурагъына чыгъаргъан эдим), оланы кыайпанмайгъан юреклери юваш болса ва олар озлени гюнагъларын чайса, ⁴²Мен Якъуб булан бегетген разилешивюмню, Исгъакъ булан бегетген разилешивюмню, Ибрагъим булан бегетген разилешивюмню эсге алажакъман. ⁴³Неге тюгюл, топуракъ оларсыз ташланып кыалгъанда, олар озлени гюнагъларын чайып айланагъанда, Мени токъташдырывларымны гери ургъанда ва Мени токъташдырывларымны гёрюп ярамайгъан болгъанда, олар шо топуракъны кыоюп гетежек ва топуракъ сонгугюнгю йылларындан леззет алып туражакъ. ⁴⁴Тек гъатта олар душманларыны топурагъындагъы заманда да, оланы лап дагъытып кыоймас учун ва Озюмню олар булан бегетген разилешивюмню бузмас учун, Мен оланы гери урмажакъман ва олагъа кызапланмажакъман. Мен – Раббимендир, оланы Аллагъымандыр. ⁴⁵Оланы хатиринден Мен оланы ата-бабалары булан бегетген разилешивюмню эсге алажакъман. Ата-бабаларыны Аллагъы болмакъ учун, Мен оланы озге халкъланы гез алдында Мисриден чыгъардым: Мен – Раббимендир».

⁴⁶Раббибиз Мусадан таба Синай тавда Озю ва исрайыллылар булан токъташдыргъан кыанунлар, кыайдалар ва токъташдырывлар шулардыр.

Ваъдагъа гёре этилеген кърбанлыкълар

27 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Исрайыллылар булан сёйлеп кыара ва олагъа булай айт: «Эгер бирев, инсанны тийишли багъасын да тёлеп, ону

Раббигизге багъышлама суюп, озтерече ваьда берсе, ³йигирма йыл булан алтмыш йылны арасындагъы эргишини Сыйлы ерни шекелине гёре элли шекел гюмюшге багъала. ⁴Эгер ол тиштайпа буса, ону отуз шекелге багъала. ⁵Эгер эргишини оьмюрю беш йыл булан йигирма йылны арасында буса, йигирма шекелге, тиштайпаны буса он шекелге багъала. ⁶Эгер оьмюрю бир ай булан беш йылны арасында буса, уланьяшны беш шекел гюмюшге, къызьяшны буса уьч шекел гюмюшге багъала. ⁷Эгер оьмюрю алтмыш йыл ва шондан артыкъ буса, эргишини он беш шекелге, къатынгишини буса он шекелге багъала. ⁸Эгер ваьда этген адам токъташдырылгъан багъаны телемек учун бек ярлы буса, ону дин къуллукъчуну янына гелтирсин; дин къуллукъчу ону къурбан этеген адамны мадарлылыгъына гёре багъалап бережек.

⁹Эгер ваьдагъа гёре Раббигизге къурбан этме ярайгъан гъайван-малны багъышлай буса, Раббигизге берилген гъайван сыйлы болуп токътай. ¹⁰Шону не алышдырма ярамай, не яхшысына неде яманына алышдырма ярамай. Эгер бир гъайванны башгъасына алышдырса, шолар экиси де сыйлы болуп токътай. ¹¹Эгер ваьдагъа гёре Раббигизге къурбан этме ярамайгъан таза тюгюл гъайванны багъышлай буса, шону дин къуллукъчуну янына гелтирсин; ¹²дин къуллукъчу – яхшымы неде яманмы – шону багъалап бережек. Дин къуллукъчу не багъаны токъташдырса, шолай болажакъ. ¹³Эгер еси гъайванны къайтарып сатып алма сую буса, шону багъасына бешден бир пайны къошсун.

¹⁴Эгер бирев Раббигизге уьюн багъышлай буса, яхшымы неде яманмы – шону дин къуллукъчу токъташдыражакъ. Дин къуллукъчу не багъаны токъташдырса, шолай болажакъ. ¹⁵Эгер уьюн багъышлагъан адам шону къайтарып сатып алма сую буса, шону багъасына бешден бир пайны къошсун, шо заман уьй янгыдан онуки болуп токътажакъ.

¹⁶Эгер бирев озьуне варисликге тюшген авлакъны гесегин Раббигизге багъышлай буса, шо гесекге нечакъы урлукъ тарыкъ болагъанын гёз алгъа тутуп багъалама тарыкъ – арпаны гьомери учун эллишер гюмюш шекел. ¹⁷Эгер ол авлакъны эсделикни йылында багъышлай буса, шо багъасы алышынмагъан кююнде

къала. ¹⁸ Эгер де ол объюню авлагъын эсделикни йылындан сонг багъышлай буса, шону дин къуллукъчу гележек эсделикни йылы болгъунча къалгъан йылланы гысаплап багъаласын ва тийишли кюйде багъасын тюшюрсун. ¹⁹ Эгер авлагъын багъышлагъан адам шону къайтарып сатып алма сую буса, багъасына бешден бир пайны къошсун, шо заман авлакъ янгыдан онуки болажакъ. ²⁰ Тек авлакъ къайтарып сатып алынмагъан буса неде башгъа адамгъа сатылгъан болгъан буса, шону къайтарып сатып алма ярамай. ²¹ Шолай авлакъ эсделикни йылында эркин болса, Раббигизге багъышлангъан авлакъ гысапда, сыйлы болажакъ; авлакъ дин къуллукъчуланы мюлкю болажакъ.

²² Эгер бирев Раббигизге варисликге тюшген авлакъны тюгюл, сатып алгъанын багъышлай буса, ²³ шону дин къуллукъчу гележек эсделикни йылы болгъунча къалгъан йылланы гысаплап багъаласын. Багъасы шо гюнокъ тѣленсин. Шо Раббигиз учун этилеген сыйлы къурбанлыкъдыр. ²⁴ Эсделикни йылында авлакъ объюнден сатылып алынгъан, объюню варислик топурагъы болгъан адамгъа къайтажакъ. ²⁵ Бары да багъаланы Сыйлы ерни шекелине гѣре токъташдырма тарыкъ, бир шекелни ичинде йигирма гера* бар.

²⁶ Тек бирев де гъайванланы башлапгъы балаларын багъышламасын, неге тюгюл шолар булай да Раббигизникидир; объюз болсун неде ирк болсун – башгъа тюгюл, шолар Раббигизникидир. ²⁷ Эгер шо таза гъайван тюгюл буса, шону, токъташдырылгъан багъасын тѣлеп ва шогъар бешден бир пайын да къошуп, къайтарып сатып алма ярай. Эгер шону къайтарып сатып алмаса, багъасына гѣре сатма тарыкъ.

²⁸ Тек дагъытыв булан байлавлу айрыча ваъда бола. Биревге де объю ес болгъан ва шо айрыча ваъдагъа гѣре Раббигизге багъышлагъан бир затны да – инсан болсун, гъайван болсун, варислик топуракъ болсун – башгъа тюгюл, не сатма, не къайтарып сатып алма ярамай. Ваъдагъа гѣре багъышлангъан бары зат – Раббигизни зор уллу сыйлылыгъыдыр.

²⁹ Ваъдагъа гѣре багъышлангъан инсанны къайтарып сатып алма ярамай, ону олтюрме герек.

^{27:25} *Гера* – Чыгъ 30:13 баянлыкъгъа къара.

³⁰ Топуракъ болдургъан затланы – топуракъда оьсген будай болсун неде тереклердеги емиш болсун – башгъа тюгюл, ондан бир пайы Раббигизникидир. Шо – Раббигизни сыйлылыгъыдыр.

³¹ Эгер бирев оьзюню ондан бир пайын къайтарып сатып алма сюе буса, шону багъасына бешден бир пайны къошсун.

³² Уллу ва гиччи мююзлю гъайван-малны бары да ондан бир пайы – гысапчы санавун юрютеген гъар онунчу гъайван – Раббигизни сыйлылыгъы болуп токътажакъ. ³³ Еси яхшымы неде яманмы деп къарамасын ва гъеч бир алышдырыв этмесин. Эгер ол алышдырса, эки де гъайван сыйлылыкълар болажакъ; шоланы сатып алма ярамай».

³⁴ Исрайыллылар учун Раббибиз Мусагъа Синай тавда берген буйрукълар шулардыр.

Санавлар

Бу китапны «Санавлар» деген аты Исрайылны халкын Мисриден Канъангъа барагъан ёлда гысапгъа алгъанлыкъ булан байлавлу. Шо гъакъда ону лап башында хабарлана. Китапны «Дангылда» деген ягъуди тилдеги аты буса суратланагъан агъвалатлар не ерде юрюлгенин ачыкъ кюйде гёрсете.

Аллагъ Синай тавда Исрайылны халкъына Оъзюню Къанунун берген сонг, Муса исрайыллыланы дав юрютме болагъан бары да эргишилерин гысапгъа алгъан, левилени санавун буса айрыча юрютген. Аллагъны гёрсетивю булан Къанунгъа бир-бир къошумлар этилген сонг, исрайыллылар оъзлеге ваьда этилген топуракъгъа гёчме гъазир бола (1–9-нчу башлар).

Исрайыллылар Канъан булан дазудагъы Къадиш-Барниагъа ювукъ гелгенде, шо ерни ахтармакъ учун йиберилгенлени хабарларына инанып, олар оъзлеге ваьда этилген топуракъгъа гирме къоркъгъан. Оъзлени шо къоркъуву саялы, олар яллавлу дангылда къыркъ йылны узагъында айлана турма борчлу болгъан (10–20-нчы башлар). Дангылда исрайыллыланы тынглавсуз наслусу оълюп битген сонг, халкъ аста булан Канъанны ювугъундагъы топуракъланы елеме башлагъан ва Урдун оъзенни гюнбатыш ягъындагъы Муап деген уълкеге ювукълашып токътагъан (21–36-нчы башлар). Шо йылланы узагъында Исрайылны халкъы кёп керенлер Мусагъа къаршы баш гётерип ва Аллагъгъа кант этип тургъан. Тынглавсузлугъу саялы Аллагъ исрайыллыланы такъсырласа да, Ол Оъзю танлагъан халкъгъа аминлигин сакълагъан, ваьда этилген топуракъгъа барагъан ёлда ону гъайын этген ва олагъа душманлардан уьст чыкъма гюч берген.

Исрайылны халкыны санаву гысапгъа алына

1 ¹Экинчи айны биринчи гюнюнде, исрайыллылар Мисриден чыкыгъанлы экинчи йыл башлангъанда, Раббиз Синай дангылда Ёлугъувну чатырында Муса булан сёйлей. Ол булай айта:

²— Тухумларын да, уягылюлерин де гёз алгъа тутуп, Исрайылны халкыны санавун гысапгъа алыгъыз. Бирин де къутгъармай, гъар эргишини атын тутуп санагъыз. ³Гъарун да булан бирче исрайыллыланы асгер къуллукъгъа ярайгъанларын барысын да санап чыгъыгъыз. Оланы йигирма йыл битгенлерин ва шо оьмюрден оьтгенлерин асгер бёлюкlege гёре санап чыгъыгъыз. ⁴Сизге гъар къавумдан уягылюсюню башын тутгъан бирев кёмек этсин. ⁵Сизге кёмек этежеклер булардыр:

Раубимден — Шадаурну уланы Алисур;

⁶Симондан — Суршадьяны уланы Шалумил;

⁷Ягъудадан — Амминадапны уланы Нагъашун;

⁸Иссакардан — Суарны уланы Насаныл;

⁹Забулундан — Гьилунну уланы Алиап;

¹⁰Юсупну уланларындан:

Апрайимден — Аммигьутну уланы Алишама;

Манассадан — Падсурну уланы Гамлийыл;

¹¹Буньяминден — Гидеонну уланы Абидан;

¹²Дандан — Аммишадьяны уланы Агъязар;

¹³Аширден — Украинны уланы Пагил;

¹⁴Гатдан — Дауылны уланы Алиясап;

¹⁵Напталиден — Инанны уланы Агъира.

¹⁶Булар жамиятны инг абурлулары, аталарыны къавумларыны башчылары. Булар Исрайылны тухумларыны башчылары.

¹⁷Муса ва Гъарун атлары тутулуп эсгерилген бу адамлар булан ¹⁸экинчи айны биринчи гюнюнде бютюю халкыны жыя. Исрайыллылар оьзлени къавумун тухумлагъа ва уягылюлеге гёре гёрсете. Эргишилени йигирма йыл битгенлери ва шо оьмюрден оьтгенлери гъарисини аты тутулуп гысапгъа алына. ¹⁹Раббиз Мусагъа шоллай буюра. Синай дангылда Муса гысапгъа алгъан исрайыллыланы санаву шулай бола:

²⁰ Исрайылны уллусу уланы Раубимни наслулары: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ²¹ Раубимни кьавумундагьыланы санаву 46 500 бола.

²² Симонну наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ²³ Симонну кьавумундагьыланы санаву 59 300 бола.

²⁴ Гатны наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ²⁵ Гатны кьавумундагьыланы санаву 45 650 бола.

²⁶ Ягьуданы наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ²⁷ Ягьуданы кьавумундагьыланы санаву 74 600 бола.

²⁸ Иссакарны наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ²⁹ Иссакарны кьавумундагьыланы санаву 54 400 бола.

³⁰ Забулунну наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары тухум ва уьягьлю шагьатнамаларына гьере гьариси аты тутулуп гьисапгьа алына. ³¹ Забулунну кьавумундагьыланы санаву 57 400 бола.

³² Юсупну уланларындан.

Апрайимни наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик кьуллукьгьа

ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ³³Апрайимни къавумундагъылары санаву 40 500 бола.

³⁴Манассаны наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик къуллукъгъа ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ³⁵Манассаны къавумундагъылары санаву 32 200 бола.

³⁶Буньяминни наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик къуллукъгъа ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ³⁷Буньяминни къавумундагъылары санаву 35 400 бола.

³⁸Данны наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик къуллукъгъа ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ³⁹Данны къавумундагъылары санаву 62 700 бола.

⁴⁰Аширни наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик къуллукъгъа ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ⁴¹Аширни къавумундагъылары санаву 41 500 бола.

⁴²Напталини наслуларындан: йигирма йыл битген ва шо оьмюрден оьтген бары да эргишилени асгерлик къуллукъгъа ярайгъанлары тухум ва уьягълю шагъатнамаларына гёре гъариси аты тутулуп гъисапгъа алына. ⁴³Напталини къавумундагъылары санаву 53 400 бола.

⁴⁴Булар Муса, Гъарун ва Исрайылны он эки де башчысы гъисапгъа алгъан эргишилер. Шо башчылары гъариси оьзлени уьягълюсюню атындан вакил болгъан. ⁴⁵Йигирма йыл битген ва

шо объмюрден оьтген бары да исрайыллы эргишилени асгерлик кьуллукьгьа ярайгьанлары оьзлени уьягьлюлерине гёре гьисапгьа алынган болган. ⁴⁶Оланы барысыны да санаву 603 550 бола.

⁴⁷Амма Левини кьавумундагьы уьягьлюлени санаву оьзгелер булан бирче гьисапгьа алынмай. ⁴⁸Неге тьююл де, Раббиз Мусагьа булай айтган:

⁴⁹ – Левини кьавумундагьылану санама ва оланы оьзге исрайыллылар булан бирче гьисапгьа кьошма. ⁵⁰Левилеге Шагьатнаманы чатырын, ону бары да алатларын тапшур. Олар чатырны ва ону бары да алатларын алып юрюсюн, оланы гьайын этсин ва чатырны айланасында кьонушуп токьтасын. ⁵¹Чатырны башгьа ерге гёчюрме тарыкь болганда, ону левиликер тайдырсын; ону кьурма тарыкь болганда, олар кьурсун. Эгер чатыргьа оьзге адам ювукьлашса, ол оьлюмге тарылажакь. ⁵²Исрайыллылар чатырларын гьариси оьзлени кьонушунда, оьзлени байрагьыны тьююнде бёлюклеге гёре кьуражакь.

⁵³Тек Раббиз исрайыллылагьа кьазапланмасын учун, левиликер чатырларын Шагьатнаманы чатырыны айланасы булан кьуражакь. Левиликер Шагьатнаманы чатырында кьаравул этежек.

⁵⁴Исрайыллылар бары да ишни Раббиз Мусагьа буюрган кююде эте.

Исрайылны кьавумларыны кьонушларда ерлешген кююлери

2 ¹Раббиз Мусагьа ва Гьарунгьа булай айта:

² – Исрайыллылар Ёлугьув чатырыны айланасында, шондан ариде, гьариси оьзюню байрагьыны, уьягьлюлерини белгилерини тьююнде кьонушуп токьтасын.

³Ягьуданы оьзюню байрагьыны тьююнде кьонушган ери гьонтувушда, гьон чыкьган якьгьа багьып болсун. Ягьуданы кьавумуну башчысы – Амминадапны уланы Нагьашун. ⁴Ону асгеринде 74 600 эргиши бар.

⁵Иссакарны кьавуму оланы кьырийында кьонушуп токьтасын. Иссакарны кьавумуну башчысы – Суарны уланы Насаныл. ⁶Ону асгеринде 54 400 эргиши бар.

⁷Къырыйында Забулунну къавуму болажакъ. Забулунну къавумуну башчысы — Гьилунну уланы Алиап. ⁸Ону асгеринде 57 400 эргиши бар.

⁹Ягъуданы къонушунда асгерлеге гёре ерлешген 186 400 эргиши бар. Олар ёлгъа инг башлап чыгъажакъ.

¹⁰Къыблада оъзюню байрагъыны тюбюнде Раубимни къавуму къонушуп токътажакъ. Раубимни къавумуну башчысы — Шадайурну уланы Алисур. ¹¹Ону асгеринде 46 500 эргиши бар.

¹²Симонну къавуму оланы къырыйында къонушуп токътасын. Симонну къавумуну башчысы — Суршадьяны уланы Шалумил. ¹³Ону асгеринде 59 300 эргиши бар.

¹⁴Къырыйында Гатны къавуму къонушуп токътасын. Гатны къавумуну башчысы — Дауылны уланы Алиасап. ¹⁵Ону асгеринде 45 650 эргиши бар.

¹⁶Раубимни къонушунда асгерлеге гёре ерлешген 151 450 эргиши бар. Олар ёлгъа экинчилей чыгъажакъ.

¹⁷Сонг айланасында асгерлер де булан Ёлугъув чатыры ва левилер чыкъсын.

Исрайыллылар ёлгъа оъзлени къонушгъан къайдасына гёре, гъариси оъз еринде, оъзюню байрагъыны тюбюнде чыгъажакъ.

¹⁸Гюнбатышда оъзюню байрагъыны тюбюнде Апрайимни къавуму къонушуп токътасын. Апрайимни къавумуну башчысы — Аммигъутну уланы Алишама. ¹⁹Ону асгеринде 40 500 эргиши бар.

²⁰Олардан сонг Манассаны къавуму болажакъ. Манассаны къавумуну башчысы — Падсурну уланы Гамлийыл. ²¹Ону асгеринде 32 200 эргиши бар.

²²Сонг Буньяминни къавуму болажакъ. Буньяминни къавумуну башчысы — Гидеонну уланы Абидан. ²³Ону асгеринде 35 400 эргиши бар.

²⁴Апрайимни къонушунда асгерлеге гёре ерлешген 108 100 эргиши бар. Олар ёлгъа уьчюнчюлей чыгъажакъ.

²⁵Темиркъазыкъда оъзюню байрагъыны тюбюнде Данни къавуму къонушуп токътасын. Данни къавумуну башчысы — Аммишадьяны уланы Агъязар. ²⁶Ону асгеринде 62 700 эргиши бар.

²⁷ Оланы кырында Аширни къавуму къонушуп токътажакъ. Аширни къавумуну башчысы — Укранны уланы Пагил.
²⁸ Ону асгеринде 41 500 эргиши бар.

²⁹ Сонг Напталени къавуму болажакъ. Напталени къавумуну башчысы — Инанны уланы Агъира. ³⁰ Ону асгеринде 53 400 эргиши бар.

³¹ Данны къонушунда барысы да 157 600 эргиши бар. Олар ёлгъа озлени байракъларыны тубюнде лап артда чыгъажакъ.

³² Булар уягълюлерине гёре гысапгъа алынган исрайыллылар. Барысы да бёлюкlege гёре 603 550 эргиши бар. ³³ Янгыз левилелер озге исрайыллылар булан гысапгъа алынмай, неге туюл де Раббиз Мусагъа шолай буюрган.

³⁴ Исрайыллылар Раббиз Мусагъа буюрган бары да ишни эте. Олар озлени байракъларыны тубюнде къонушуп токътай ва гъариси озлени тухуму ва уягълюсю булан ёл чыгъа.

Левилени чатырда къуллукъ этию

3 ¹ Муна Раббиз Муса булан Синай тавда сёйлейген вакътидеги Гъарунну ва Мусаны тайпа-тухуму.

² Гъарунну уланларыны атлары: Надап — ону уллусу уланы, Абигъут, Алиазар ва Итамар. ³ Булар Гъарунну уланларыны, башына май сюртюлген дин къуллукъчулары атлары. Гъарун оланы дин къуллукъчулар гысапда чалышмакъ учун багъышлагъан. ⁴ Тек Надап ва Абигъут Синай дангылда Раббизге ят болган ялынны гелтиргени саялы оёле. Оланы уланлары болмагъан. Янгыз Алиазар булан Итамар атасы Гъарунну савунда дин къуллукъчулар гысапда чалыша.

⁵ Раббиз Мусагъа булай айта:

⁶ — Левини къавумун гелтирип, оланы дин къуллукъчу Гъарунгъа тапшур. Олар Гъарунгъа кёмек этип турсун. ⁷ Олар Сыйлы чатырда Гъарунну ва бютюн жамиятны атындан къуллукъ этсин. ⁸ Олар Ёлугъувну чатырындагъы алатланы гъайын этсин. Сыйлы чатырда къуллукъ эте туруп, исрайыллылар учун да борчланы кютсюн. ⁹ Левилени Гъарунгъа ва ону уланларына тапшур. Исрайыллылары тухумларыны арасындан олар

бютюнлей Гьарунгъа тапшурулма герек. ¹⁰ Гьарунну ва ону уланларын дин къуллукъчулар гьисапда чалышмакъ учун сал. Сыйлы чатыргъа олардан оьзге ювукълашгъан гьар ким оьлтюрюлме герек.

¹¹ Дагъы да Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹² – Исрайылны бары да тухумларыны арасындан башлап улан болуп тувгъанларыны орнуна левилени алдым. Левилер Меникидир, ¹³ неге тьогюл де башлап улан болуп тувгъанланы барысы да Меникидир. Мен Мисриде бары да башлап тувгъанланы оьлтюргенде, Оьзюме Исрайылда башлап тувгъан бары да инсанланы да, гъайванланы да айырып алдым. Олар Меники болма тарыкъ. Мен Раббимен.

Левилер гьисапгъа алына

¹⁴ Синай дангылда Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁵ – Левилени уьягълюлерине, тухумларына гёре санап чыкъ. Эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысын да санап чыкъ.

¹⁶ Муса, Раббибиз оьзюне буюргъан кюйде, оланы санап чыгъа.

¹⁷ Муна Левини уланларыны атлары:

Гаршун, Кегъат ва Марари.

¹⁸ Муна гаршунлуланы тухумларыны атлары:

Либни ва Шамьи.

¹⁹ Кегъатлыланы тухумлары:

Амрам, Исгъар, Гьабрун ва Уззийыл.

²⁰ Марарилени тухумлары:

Магъли ва Муши. Муна уьягълюлерине гёре левилени тухумлары.

²¹ Гаршундан либнилилени ва шамьилилени тухумлары амалгъа геле. Олар гаршунлуланы тухумлары. ²² Эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысыны да санаву етти минг беш юз адам бола. ²³ Гаршунлуланы тухумлары гюнбатышда, Сыйлы чатырны артында къоношуп токътама герек болгъан. ²⁴ Гаршунлуланы тухумларыны башчысы Лайылны уланы Алиясап болгъан. ²⁵⁻²⁶ Гаршунлулагъа

Ёлугъув чатырында Сыйлы чатырны, ону уьстюне ябылагъан шаршавланы, Ёлугъув чатырына гиреген ердеги пердени гъайын этив тапшурула. Дагъы да абзарны перделерини, Сыйлы чатырны айланасындагъы абзаргъа гиреген ердеги пердени, къурбан этеген ерни, аркъанланы ва бары да алатланы гъайын этив тапшурула.

²⁷ Кегъатдан амрамлыланы, исгъарлыланы, гъабрунлуланы ва уззийыллыланы тухумлары амалгъа геле. Шолар кегъатлыланы тухумлары. ²⁸ Эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысыны да санаву сегиз минг алты юз адам бола. Кегъатлылагъа сыйлы ерни гъайын этив тапшурула. ²⁹ Кегъатлыланы тухумлары Сыйлы чатырны къыбла ягъында къонушуп токътама тарыкъ болгъан. ³⁰ Кегъатлыланы тухумларыны башчысы Уззийылны уланы Алисапан болгъан. ³¹ Олагъа сандыкъны, тахны, чыракъны, къурбан этеген ерлени, сыйлы ерде дин къуллукъну кютегенде къоллайгъан алатланы, пердени ва ону бары да алатларыны гъайын этив ва олар шонда этме герекли бары да ишлер тапшурула. ³² Левиллени аслу башчысы дин къуллукъчу Гъарунну уланы Алиазар бола. Ол оьзлеге сыйлы ерни гъайын этив тапшурулгъанланы уьстюнде токътагъан болгъан.

³³ Марарилерден магъиллени ва мушлуланы тухумлары амалгъа гелген. Шолар марарилени тухумлары. ³⁴ Эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысыны да санаву алты минг эки юз адам бола. ³⁵ Марарилени тухумларыны башчысы Абигъаилни уланы Сурыл болгъан. Олагъа Сыйлы чатырны темиркъязыкъ ягъында къонушуп токътама тарыкъ бола. ³⁶ Марарилеге Сыйлы чатырны рамларыны, гъенделен аркъалыкъларыны, багъаналарыны, тиревлерини, ону бары да тарыкъ-герееги булангъы ясандырывларыны гъайын этив тапшурула. ³⁷ Дагъы да Сыйлы чатырны айланасындагъы абзарны тиревлери булангъы багъаналарыны, чатырны къазыкъларыны ва аркъанларыны гъайын этив тапшурула.

³⁸ Муса, Гъарун ва ону уланлары Сыйлы чатырны гюнбатыш ягъында, гюн чыгъагъан якъгъа багъып, Ёлугъувну чатырыны

алдында кьонушуп токътай. Олагъа исрайыллыланы атындан сыйлы ерни гъайын этме герек бола. Сыйлы ерге олардан озгге ювукълашгъан гъар ким облтюрге герек бола.

³⁹ Раббизни буйругъу булан Муса ва Гъарун левилени уягълюлерине гёре санап чыгъа. Оланы эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысыны да санаву йигирма эки минг адам бола.

***Исрайыллыланы башлап тувгъанларыны орнун
левилилер тутта***

⁴⁰ Раббиз Мусагъа булай айта:

— Исрайыллыланы башлап тувгъанларын эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысын да санап чыкъ ва оланы атларыны сиягъын гъазирле. ⁴¹ Мен Раббимен. Исрайыллыланы башлап тувгъанларыны барысыны да орнуна Магъа левилени айырып бер. Дагъы да исрайыллыланы гъайван-малыны башлап кьозлагъан балаларыны орнуна левилени бары да гъайван-малын айырып бер.

⁴² Раббиз оьзюне буюргъан кюйде, Муса исрайыллыланы башлап тувгъанларын барысын да санап чыгъа. ⁴³ Атларына гёре гъисапгъа алынган башлап тувгъанлары эргиши тайпадан бир ай битгенлеринден тутуп ва шо оьмюрден уллуларыны барысыны да санаву йигирма эки минг эки юз етмиш уьч адам бола.

⁴⁴ Дагъы да Раббиз Мусагъа булай айта:

⁴⁵ — Исрайыллыланы башлап тувгъанларыны орнуна левилени ал. Оланы гъайван-малыны орнуна да левилени гъайван-малын ал. Левилер Меники болма тарыкъ. Мен Раббимен. ⁴⁶ Исрайыллыланы башлап тувгъанларыны санаву левиленикинден эки юз етмиш уьчге артыкъ. Артыкъ чыкъгъанларын сатып алмакъ учун, ⁴⁷ Сыйлы чатырда юрюлеген шекелге гёре, гъариси учун йигирма гер тартагъан бешер шекел жый. ⁴⁸ Шо артыкъ чыкъгъанларын сатып алмакъ учун гёрсетилген гюмюшню Гъарунгъа ва ону уланларына бер.

⁴⁹ Муса левилер сатып алгъанлардан артыкъ чыкъгъанларындан тёлев ала. ⁵⁰ Ол исрайыллыланы башлап тувгъанларындан,

сыйлы ерни шекелине гёре, бир минг уьч юз алтмыш беш шекелни оьлчевюндеги гюмюш жыя. ⁵¹ Раббибиз айтгъан кюйде, Ону буйругъуна гёре, Муса тёлвню Гъарунгъа ва ону уланларына бере.

Кегъатлыланы борчлары

4 ¹ Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:
² — Левилени кегъатлы бутагъын тухумларына ва уьягълюлерине гёре гысапгъа ал. ³ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында кюллукуь этме болагъан бары да эргишилени санап чыкь.

⁴ Кегъатлыланы Ёлугъувну чатырында этме герек кюллукуь булайдыр: олар инг сыйлы алатланы гъайын этсин. ⁵ Кьонушгъан ерден ёл чыкьма тарыкь болгъанда, Гъарун ва ону уланлары, гирип, ябагъан пердени чечсин ва шону булан шагъатнаманы сандыгъын япсын. ⁶ Олар пердени тюбюне юкькьа ишленген терилени салсын, уьстюнден ачылгъан ачыкь гёк шаршавну япсын ва кьурукъланы сукъсун.

⁷ Олар сыйлы экмек учун тепсини уьстюне ачыкь гёк шаршавну япсын, уьстюне бошгъапланы, яллатып арив ийислер тюшюрмек учун савутланы, кьурбан тёгювлер учун пиялаланы ва кажинлени салсын. Гъаман тепсиде болагъан экмек шондан таймасын. ⁸ Шоланы уьстюне ачыкь кьызыл шаршавну яйсын, юкькьа ишленген терилени япсын ва кьурукъланы сукъсун.

⁹ Олар, ачыкь гёк шаршавну алып, лампалары, жыжымлар тутагъан машалары, пурх тёгюлеген чоргъалары ва бары да май тегеген алатлары булангъы чыракъны япсын. ¹⁰ Олар чыракъны бары да алатлары да булан юкькьа ишленген терилеге чырмасын ва гётергичге салсын.

¹¹ Олар алтындан этилген кьурбан этеген ерни уьстюне ачыкь гёк шаршав яйсын, юкькьа ишленген терилени япсын ва кьурукъланы сукъсун.

¹² Олар сыйлы ерде кюллукуь этегенде кьоллайгъан бары да алатланы алсын, шоланы ачыкь гёк шаршавгъа чырмасын, уьстюне юкькьа ишленген терилени япсын ва гётергичге салсын.

¹³ Олар багъырдан этилген кьурбан этеген ерни уьстюнден кюлню сибирип тайдырсын, шону уьстюне авур кьызыл

шаршавну яйсын ¹⁴ ва уьстюне кьурбан этеген ерде кьуллукь этегенде кьоллайгъан бары да алатланы: таваланы, этге чанчмакъ учун чишлени, беллени ва кьанны себелемек учун пиялаланы – салсын. Олар кьурбан этеген ерни уьстюне юкькьа ишленген терилени япсын ва кьурукъланы сукьсун.

¹⁵ Кьонушгъан ерден ёлгъа чыкьма тарыкь болгъанда, Гьарун ва ону уланлары сыйлы ерни ва шону алатларыны уьстюн ябып битгенде, кегъатлылар шоланы барын да гётерип юрюмек учун гелсин. Олагъа сыйлы алатлагъа тийме ярамай, ёгъесе олар оьлежек. Булар – Ёлугъувну чатырындагъы кегъатлылар гётерип юрюжек алатлар.

¹⁶ Дин кьуллукьчу Гьарунну уланы Алиазар багъышламакъ учун майны, арив ийислер чыгъармакъ учун алатны, экмекни гьамангъы кьурбан этивюню ва башгъа сюртмек учун майны гъайын этсин. Ол савлай Сыйлы чатырны ва шону ичиндеги бары да алатланы, сыйлы ерни ва шондагъы бары да алатланы гъайын этсин.

¹⁷ Раббибиз Мусагъа ва Гьарунгъа булай айта:

¹⁸ – Кегъатлыланы левили тухумун дагъылма кьоймагъыз. ¹⁹ Олар зор сыйлы алатлагъа ювукълашып оьлмейли яшасын учун, олар учун шулай этигиз: Гьарун ва ону уланлары, сыйлы ерге гирип, гьарисине оьзюню кьуллугъун ва нени алып юрюме гережни белгилесин. ²⁰ Тек Сыйлы чатыргъа бир аз мюгълетге де къарап кьоймасын учун, кегъатлылар оьзлер гирмесин, ёгъесе олар оьлежек.

Гаршунлуланы борчлары

²¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

²² – Дагъы да гаршунлуланы уьягълюлерине ва тухумларына гёре гьысапгъа ал. ²³ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында кьуллукь этме болагъан бары да эргишилени санап чыкь.

²⁴ Муна гаршунлуланы тухумлары тёгеген загъмат ва кьуллукь этегенде оланы уьстюне тюшеген юк: ²⁵ Сыйлы чатырны – Ёлугъувну чатырыны перделерин, ону шаршавун, юкькьа ишленген терилерден этилген шаршавну, Ёлугъувну чатырына гиреген ердеги пердени, ²⁶ Сыйлы чатырны ва кьурбан этеген ерни айланасындагъы перделени, гиреген ердеги пердени, аркъанланы ва шолагъа гъажатлы болагъан бары да алатланы алып юрюсюн.

Олар этме герекли шо ишлени барысын да этсин. ²⁷ Олар Гьарунну ва ону уланларыны ёлбашчылыгы булан бары да къуллугъун этсин, бир ерден башгъа ерге элтсин неде башгъа ишин этсин. Элтме тарыкъ алатланы гъайын оьзлеге тапшуругъуз. ²⁸ Гаршунлуланы тухумларыны Ёлугъувну чатырындагы къуллукъ этивю шолойдыр. Олар оьзлени борчларын дин къуллукъчу Гьарунну уланы Итамарны ёлбашчылыгы булан кютсюн.

Марарилени борчлары

²⁹ Марарилени тухумларына ва уьягълюлерине гёре гьисапгъа ал. ³⁰ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында къуллукъ этме болагъан бары да эргишилени санап чыкъ. ³¹ Ёлугъувну чатырында къуллукъ этеген вакътидеги оланы борчу булайдыр: Сыйлы чатырны рамларын, ону гёндеден аркъалыкъларын, багъаналарын ва тиревлерин алып юрюсюн. ³² Дагъы да айланадагъы абзарны тиревлери булан багъаналарын, чатырны къазыкъларын, аркъанланы, шону бары да тарыкъ-герегин ва алатларын алып юрюсюн. Гьар кимге нени алып юрюмекни белгиле. ³³ Дин къуллукъчу Гьарунну уланы Итамарны ёлбашчылыгы булан марарилени тухумларыны Ёлугъувну чатырында кютме герек къуллугъу шолойдыр.

Левилени тухумлары гьисапгъа алына

³⁴ Муса, Гьарун ва халкъны башчылары кегъатлыланы тухумларына ва уьягълюлерине гёре гьисапгъа ала. ³⁵⁻³⁶ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында къуллукъ этме болагъан бары да эргишилени тухумларына гёре санап чыкъгъанда, эки минг етти юз элли адам бола. ³⁷ Шо кегъатлыланы тухумларындан Ёлугъувну чатырында къуллукъ этегенлени умуми санаву. Муса ва Гьарун оланы Раббиз Мусагъа этген буйрукъгъа гёре санап чыгъа.

³⁸ Гаршунлулар тухумларына ва уьягълюлерине гёре гьисапгъа алына. ³⁹⁻⁴⁰ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында къуллукъ этме болагъан бары да эргишилени тухумларына гёре санап чыкъгъанда, эки минг алты юз отуз адам бола. ⁴¹ Шо гаршунлуланы тухумларындан Ёлугъувну чатырында

кзуллукъ этегенлени барысыны да умуми санаву. Муса ва Гъарун оланы Раббибизни буйругъуна гёре санап чыгъа.

⁴² Марарилер тухумларына гёре гысапгъа алына. ⁴³⁻⁴⁴ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында кзуллукъ этме болагъан бары да эргишилени тухумларына гёре санап чыкъгъанда, уьч минг эки юз адам бола. ⁴⁵ Бу оланы марари тухумлардагъы умуми санаву. Муса ва Гъарун оланы Раббибиз Мусагъа этген буйрукъгъа гёре санап чыгъа.

⁴⁶ Муса, Гъарун ва Исрайылны башчылары левилени тухумларын ва уьягълюлерин гысапгъа ала. ⁴⁷⁻⁴⁸ Отуз йылдан тутуп эллиге етишген, Ёлугъувну чатырында кзуллукъ этме болагъан ва шону алып юрюме болагъан бары да эргишилени тухумларына гёре санап чыкъгъанда, сегиз минг беш юз сексен адам бола. ⁴⁹ Раббибизни Мусадан таба этилген буйругъуна гёре, оланы гъарисине оьзюню кзуллугъу белгилене ва нени гётерме переклиги гъакъда айтыла.

Оланы Раббибизни Мусадан таба этген буйругъуна гёре санап чыгъа.

Къонушдагъы тазалыкъ булан байлавлу къанунлар

5 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

²– Исрайыллылагъа буюр: югъагъан гён аврувлар, къаркъарасындан нас чыгъагъан неде оьлюге тийип мурдарлангъан гъар кимни къонушдан чыгъарыгъыз. ³Эргишилени де, къатынгишилени де чыгъарыгъыз. Къонушну мурдарламасын учун, оланы шондан тышгъа чыгъарыгъыз. Мен шонда сизин арагъызда яшайман.

⁴Исрайыллылар, шо буйрукъну кюте туруп, оланы къонушдан чыгъарып йибере. Олар бары да ишни тап Раббибиз Мусагъа айтгъан кюйде эте.

Зарал тийдирилгенде этилеген тёлев

⁵Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁶– Исрайыллылагъа булай айт: «Эгер де эргиши неде къатынгиши, оьзге адамгъа зарал тийдирсе, Раббибизге къаршы гюнагъ

иш этген ва айыплы бола. ⁷Ол ачыкъдан озюнню гюнагына мюкюр болма тарыкъ. Тийдирген заралы саялы ол толу кюйде гьакъ телесин, шону уьстюне зарал тийдирген адамгъа бешден бир пайны да къошсун. ⁸Эгер де зарал тийген адам сав тююл буса ва ону тийген заралы саялы телеме ювукъ къардашы да ёкъ буса, телев Раббигизники болур ва шо телев къурбан этилген къой да булан бирче дин къуллукъчугъа берилме герек. Айыпгъа тартылагъан адам шо къойдан таба тазаланажакъ. ⁹Исрайыллылар дин къуллукъчугъа гелтирген бары да сыйлы савгъатлар онуки болур. ¹⁰Гъар адамны сыйлы савгъатлары дин къуллукъчунукидир. Ол дин къуллукъчугъа бергени дин къуллукъчунукидир».

Эрине хыянатлыкъ этген къатын учун сынав

¹¹Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹² – Исрайыллылар булан сёйлеп къара ва олагъа булай айт: «Эгер къатыны, эрине хыянатлыкъ этип, огъар аминлигин сакъламаса, ¹³шо къатынгъа бирев ювукълукъ этсе, эри де шо гьакъда билмесе; эгер шо къатын, яшыртгъын мурдарланып, ону шо ишине шагъат болмай, ол аянгъа чыгъарылмагъан буса, ¹⁴эри буса мурдарлангъан къатынына гюнчюлюк этме, шеклик этме башласа, гъатта къатыны мурдарланмагъан буса да, гюнчюлюк этип, огъар шеклик этме башласа, ¹⁵ону дин къуллукъчуну янына гелтирсин. Дин къуллукъчу шо къатын учун арпа унну епасыны* ондан бир пайын къурбан этсин. Тек унгъа май тёкмесин ва шогъар арив ийис гелтиреген сыламаны салмасын, неге тююл шо гюнчюлюк булан байлавлу сыйлы экмекни къурбаныдыр, гюнагъны эсге алма борчлу этеген айыбын ачывну къурбаныдыр.

¹⁶Дин къуллукъчу, шо къатынгишини гелтирип, Раббибизни алдында токътатын. ¹⁷Ол сыныкъ савутгъа сыйлы сувну тёксюн ва сувгъа Сыйлы чатырны жабарындан алынган топуракъны салсын. ¹⁸Дин къуллукъчу, къатынгишини Раббибизни алдында да токътатып, ону чачларын яйсын, къолуна айыбын ачывну къурбанын, гюнчюлюк учунгъу сыйлы экмекни къурбанын тутдурсун, озю буса налатлайгъан аччы сувну тутсун. ¹⁹Ол къатынгишиге:

^{5:15} 2 литрге ювукъ.

„Эгер сагъа озге эргиши ювукълукъ этмеген буса, эгер де сен эринг де бар туруп, огъар хыянатлыкъ этип, мурдарланмагъан бусанг, налатлайгъан шу аччы сув сагъа зарал гелтирмесин“, – деп айтсын. ²⁰ „Эгер де, эринг де бар туруп, огъар хыянатлыкъ этип, эрингден къайры озге эргиши булан ювукълукъ этип мурдарлангъан бусанг, ²¹⁻²² Раббибиз, къарнынгни тюшюрюп, къурсагъынгни шишдирип, халкъынгни арасында сагъа къаргъыш этсин, налат берсин. Налатлайгъан шу сув, ичинге гирип, сени къурсагъынгни шишдирсин, къарнынгни тюшюрсюн“, – деп айтсын. Дин къуллукъчу шолай ант булан къатынгишиге налат берер.

Къатынгиши: „Амин, амин“, – десин.

²³ Дин къуллукъчу, шо налатланы кагъызгъа да язып, аччы сув булан чайсын. ²⁴ Ол къатынгишиге налатлайгъан аччы сувну ичирсин. Шо сув ону къарнына гиргенде, гючлю кюйде азап чекдирежек. ²⁵ Дин къуллукъчу ону къолундан гюнчюлюк учун этилген сыйлы экмекни къурбанын алсын, Раббигизни алдында силксин ва къурбан этеген ерге гелтирсин. ²⁶ Ол, белги гысапдагъы пай этип, экмекни къурбанындан бир увучну алсын ва къурбан этеген ерде яллатсын. Сонг къатынгишиге сув ичирсин. ²⁷ Эгер ол мурдарлангъан буса, эрине хыянатлыкъ этген буса, шо заман дин къуллукъчу огъар налатлайгъан сув ичирсин. Шо сув ичине гиргендокъ, ону гючлю кюйде азап чекдирежек: ону къурсагъы шишежек, къарны буса тюшежек ва ону бары халкъ налатлажакъ. ²⁸ Эгер де къатынгиши мурдарланмайлы, таза буса, огъар зарал тиймежек ва ол яш табып болажакъ.

²⁹⁻³⁰ Эгер эртеги къатынгиши, аминлигин де бузуп, мурдарланса неде къатынына шеклик этеген эргиши гюнчюлюк этме башласа, гюнчюлюкге байлавлу къанун шолай болур. Дин къуллукъчу къатынгишини Раббигизни алдында токътатсын ва огъар шо къанун булан иш гёрсюн. ³¹ Эри гюнагълы болмажакъ, къатыны буса этген гюнагъы саялы жавап бережек».

Назорлулар учун гёрсетилген къайдалар

6 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

² – Исрайыллылагъа булай айт: «Эгер эргиши неде къатынгиши озюн Раббисине багъышламакъ муратда озтерече

ваьда, назорлукъну* ваьдасын этсе, ³ чагъырны, бозаны ва чагъырдан, озге тюрю эсиртеген ичкилерден этилген ханцны ичмесин. Олагъа юзюмню сувун ичме, озю юзюмню неде кишмишни ашама ярамай. ⁴ Назорлукъну вакътисинде олагъа юзюм борладан бир затны да, гъатта юзюмню къумун да, къабугъун да алып ашама ярамай.

⁵ Назорлукъ учун ваьда этгенде, оланы башына деллек тиймесин. Оьзлени Раббисине багъышлагъан болжалы битмей туруп, олар сыйлы кююнде къалып турсун, башындагъы чачларын оьсме къойсун. ⁶ Оьзлени Раббисине багъышлагъан вакътисинде олагъа оьлюге ювукълашма ярамай. ⁷ Гъатта оланы атасы, неде анасы, неде агъа-иниси, неде къызардашы гечинсе де, олар саялы мурдарланма ярамай, неге тюгюл оланы Аллагъгъа багъышланывуну белгиси оьзлени башларында бола*. ⁸ Олар назорлугъуну вакътисинде оьзлени Раббисине багъышлагъан деп гъисаплана.

⁹ Эгер назорлулар бар ерде хапарсыздан бирев оьлюп къалса ва оланы сыйлы этилген чачлары мурдарланса, олар тазалангъан гюн – еттинчи гюн чачын къыркъсын. ¹⁰ Сегизинчи гюн олар дин къуллукъчугъа Ёлугъувну чатырыны алдына эки къыр гёгюрчюнню ва эки яш уьй гёгюрчюнню гелтирсин. ¹¹ Къушланы таза этмек учун, дин къуллукъчу оланы бирисин гюнагъы саялы къурбан этсин, башгъасын буса бютюнлей яллатып къурбан этсин. Неге тюгюл де, олар оьлюню къырыйында токътап мурдарланды. Тап шо гюн олар янгыдан башын сыйлы этсин. ¹² Назорлукъну вакътисинде олар оьзлени Раббисине багъышласын ва айыбы учун бир йыллыкъ токълуну къурбан этсин. Алдагъы гюнлери гъисапгъа алынмажакъ, неге тюгюл олар оьзлени назорлугъун мурдарлады.

¹³ Назорлуну сыйлы вакътиси тамамлангъанлыкъ булан байлавлу къанун шолайдыр. Ону Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелтирме герек. ¹⁴ Назорлу шонда Раббисине къурбанлар этсин: бютюнлей яллатмакъ учун, тетиксиз бир йыллыкъ эркек

^{6:2} Назорлукъ – бу сёз «айрылыв», «багъышлав» деген маъналаны бере.

^{6:7} Демек, назорлуну Аллагъгъа багъышлангъанлыгъын белгилейген узун чачлары.

токълуну, ярашывлукъну кърбанын этмек учун, тетиксиз бир йыллык тиши токълуну, ¹⁵ тарыкълы болагъан кюйде экмекни кърбанын, кърбан тегювлени, земгил булан инг тизив ундан май булан басылып этилген маясыз экмеклени ва май сюртюлген чапелеклени.

¹⁶ Дин къллукъчу шо кърбанланы Раббисини алдында этсин ва гюнагъ учун, бютюнлей яллатып этилеген кърбанны этсин. ¹⁷ Сонг ол Раббисине маясыз экмеклени земгили де булан бирче ярашывлукъну кърбанын этсин, шолай да экмекни кърбан этсин ва кърбан тегювлени этсин.

¹⁸ Ёдугъувну чатырына гиреген ерде назорлу оьзюню багъышланыв чачларын кърккъсын. Шоланы алып, ярашывлукъну кърбаныны тьбюнде яллайгъан отгъа ташласын.

¹⁹ Назорлу оьзюню багъышланыв чачларын кърккъгъан сонг, дин къллукъчу ону кьолуна кьойну биширилген кьалагъын, земгилдеги маясыз экмекни ва маясыз чапелекни тутдурсун.

²⁰ Дин къллукъчу Раббигизни алдында шоланы силкивню кърбаны гьисапда силксин. Шолар сыйлыдыр ва силкивню тешю, оьрге чюювню буту булан дин къллукъчугъа берилме герек. Шондан сонг назорлугъа чагъыр ичме ярар.

²¹ Бу – назорлукъ булан байлавлу ваьда этген адам учун кьанундур. Раббиси учун этеген кърбанын ол назорлукъ булан байлавлу токъташдырылгъан кьайдагъа гьере эте ва шондан артыкъ этме болагъан кърбанын да эте. Ол назорлукъ булан байлавлу кьанунгъа гьере этген ваьдасын кютсюн».

Дин къллукъчуну шабагъатлаву

²² Раббибиз Мусагъа булай айта:

²³ – Гьарунгъа ва ону уланларына булай айт: «Исрайыллыланы булай айта туруп шабагъатлагъыз:

²⁴ Раббигиз сени шабагъатласын,
сени кьоруп сакъласын;

²⁵ Раббигиз сагъа яхшылыкъ этсин,
сагъа рагъмулу болсун;

²⁶ Раббигиз сени тергевсюз кьоймасын
ва сени аманлыкъда кьойсун».

²⁷Гъарун ва ону уланлары исрайыллылар учун Мени атымны тутуп чакъырыв этежек, Мен де оланы шабагъатлажакъман.

Сыйлы чатырны сыйлы этегендеги къурбанлар

7 ¹Муса Сыйлы чатырны къургъанда, шогъар ва шону бары да алатларына май сюртюп, чатырны сыйлы эте. Дагъы да ол, къурбан этеген ерге, шону бары да алатларына май сюртюп, сыйлы эте. ²Шондан сонг Исрайылны башчылары, уягълюленни башчылары, халкъны гысабын алывгъа жаваплы болгъан къавумланы башчылары къурбанларын эте. ³Олар Раббизге савгъатгъа устю ябыкъ алты арба ва он эки оьгюз – гъар башчыдан бир оьгюз ва экевден бир арба гелтирип, шоланы барысын да Сыйлы чатырны алдына сала.

⁴Раббиз Мусагъа булай айта:

⁵– Гелтирген затланы къабул этип, шоланы Ёлугъувну чатырында къуллукъ этегенде къолларсан. Шоланы левилиге, оланы гъарисини къуллукъ этивюне тарыкълы болагъан затны берерсен.

⁶Муса, арбаланы ва оьгюзлени къабул этип, шоланы левилиге бере. ⁷Ол гаршундулагъа оьзлени къуллукъ этивюне тарыкълы болагъан кюйде эки арба ва дёрт оьгюз бере, ⁸марарилеге буса оьзлени къуллукъ этивюне тарыкълы болагъан кюйде дёрт арба ва сегиз оьгюз бере. Олар бары да дин къуллукъчу Гъарунну уланы Итамарны табилгинде болгъан. ⁹Тек Муса кегъатлылагъа бир зат да бермей, неге тююл олагъа сыйлы алатланы гъайын этмеклик тапшурулгъан болгъан. Шоланы буса кегъатлылар инбашына салып ююме герек болгъан.

¹⁰Къурбан этеген ерге май сюртюлген сонг, шону сыйлы этмек учун, Исрайылны башчылары къурбанлыкъларын гъазирлей ва шоланы къурбан этеген ерге багъып гелтире. ¹¹Неге тююл де, Раббиз Мусагъа: «Къурбан этеген ерни сыйлы этмек учун, гъар гюн бир башчы оьзюню къурбанлыгъын гелтирсин», – деп айтгъан.

¹²Биринчи гюн Ягъуданы къавумундагъы Амминадапны уланы Нагъашун къурбанлар эте.

¹³Ону къурбанлыкълары: Сыйлы чатырда ююлеген шекел булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел

тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ¹⁴он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ¹⁵бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ¹⁶гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ¹⁷ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки обгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Амминадапны уланы Нагъашун шолай къурбанлар эте.

¹⁸Экинчи гюн Иссакарны къавумуну башчысы, Суарны уланы Насаныл къурбанлар эте.

¹⁹Ону къурбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ²⁰он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ²¹бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ²²гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ²³ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки обгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Суарны уланы Насаныл шолай къурбанлар эте.

²⁴Учюнчю гюн Забулунну къавумуну башчысы, Гьилунну уланы Алиап къурбанлар эте.

²⁵Ону къурбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ²⁶он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ²⁷бютюнлей яллатмакъ учун жагъил бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ²⁸гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ²⁹ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки обгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Гьилунну уланы Алиап шолай къурбанлар эте.

³⁰Дёртюнчю гюн Раубимни къавумуну башчысы, Шадайурну уланы Алисур къурбанлар эте.

³¹ Ону кърбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек кърбаннын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ³² он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ³³ бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ³⁴ гюнагъ учун кърбан этилеген эчки, ³⁵ ярашывлукъ кърбаннын этмек учун эки оьгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Шадайурну уланы Алисур шолай кърбанлар эте.

³⁶ Бешинчи гюн Симонну къавумуну башчысы, Суршадьяны уланы Шалумил кърбанлар эте.

³⁷ Ону кърбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек кърбаннын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ³⁸ он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ³⁹ бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁴⁰ гюнагъ учун кърбан этилеген эчки, ⁴¹ ярашывлукъ кърбаннын этмек учун эки оьгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Суршадьяны уланы Шалумил шолай кърбанлар эте.

⁴² Алтынчы гюн Гатны къавумуну башчысы, Дауылны уланы Алиясап кърбанлар эте.

⁴³ Ону кърбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек кърбаннын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ⁴⁴ он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ⁴⁵ бютюнлей яллатмакъ учун жагъил бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁴⁶ гюнагъ учун кърбан этилеген эчки, ⁴⁷ ярашывлукъ кърбаннын этмек учун эки оьгюз, беш къой ва беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Дауылны уланы Алиясап шолай кърбанлар эте.

⁴⁸ Еттинчи гюн Апрайимни къавумуну башчысы, Аммигьутну уланы Алишама къурбанлар эте.

⁴⁹ Ону къурбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ⁵⁰ он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ⁵¹ бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁵² гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ⁵³ ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки обгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Аммигьутну уланы Алишама шолай къурбанлар эте.

⁵⁴ Сегизинчи гюн Манассаны къавумуну башчысы, Падсурну уланы Гамлийыл къурбанлар эте.

⁵⁵ Ону къурбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ⁵⁶ он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ⁵⁷ бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁵⁸ гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ⁵⁹ ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки обгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Падсурну уланы Гамлийыл шолай къурбанлар эте.

⁶⁰ Тогъузунчу гюн Буньяминни къавумуну башчысы, Гидеонну уланы Абидан къурбанлар эте.

⁶¹ Ону къурбанлыкълары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагъан гюмюш бошгъап, етмиш шекел тартагъан къан себелемек учун сукара – шолар экмек къурбанын этмек учун май булан булгъангъан тизив ундан толгъан болгъан; ⁶² он шекел тартагъан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгъан болгъан; ⁶³ бютюнлей яллатмакъ учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁶⁴ гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ⁶⁵ ярашывлукъ къурбанын этмек учун

эки обгюз, беш кьой, беш эчки ва бир йыллыкь беш токьлу. Гидеонну уланы Абидан кьурбанлар эте.

⁶⁶ Онунчу гюн Данны кьавумуну башчысы, Аммишадьяны уланы Агьиазар кьурбанлар эте.

⁶⁷ Ону кьурбанлыкьлары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагьан гюмюш бошгьап, етмиш шекел тартагьан кьан себелемек учун сукара – шолар экмек кьурбанын этмек учун май булан булгьангьан тизив ундан толгьан болгьан; ⁶⁸ он шекел тартагьан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгьан болгьан; ⁶⁹ бютюнлей яллатмакь учун яш бугьа, кьой ва бир йыллыкь токьлу; ⁷⁰ гюнагь учун кьурбан этилеген эчки, ⁷¹ ярашывлукь кьурбанын этмек учун эки обгюз, беш кьой, беш эчки ва бир йыллыкь беш токьлу. Аммишадьяны уланы Агьиазар шолай кьурбанлар эте.

⁷² Он биринчи гюн Аширни кьавумуну башчысы, Укранны уланы Пагил кьурбанлар эте.

⁷³ Ону кьурбанлыкьлары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагьан гюмюш бошгьап, етмиш шекел тартагьан кьан себелемек учун сукара – шолар экмек кьурбанын этмек учун май булан булгьангьан тизив ундан толгьан болгьан; ⁷⁴ он шекел тартагьан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгьан болгьан; ⁷⁵ бютюнлей яллатмакь учун яш бугьа, кьой ва бир йыллыкь токьлу; ⁷⁶ гюнагь учун кьурбан этилеген эчки, ⁷⁷ ярашывлукь кьурбанын этмек учун эки обгюз, беш кьой, беш эчки ва бир йыллыкь беш токьлу. Укранны уланы Пагил шолай кьурбанлар эте.

⁷⁸ Он экинчи гюн Напталени кьавумуну башчысы, Инанны уланы Агьира кьурбанлар эте.

⁷⁹ Ону кьурбанлыкьлары: сыйлы ерни шекели булан юз отуз шекел тартагьан гюмюш бошгьап, етмиш шекел тартагьан кьан себелемек учун сукара – шолар экмек кьурбанын этмек учун май булан булгьангьан тизив ундан толгьан болгьан; ⁸⁰ он шекел тартагьан алтын налбеки – шо арив ийис тюшюреген затдан толгьан болгьан; ⁸¹ бютюнлей яллатмакь

учун яш бугъа, къой ва бир йыллыкъ токълу; ⁸² гюнагъ учун къурбан этилеген эчки, ⁸³ ярашывлукъ къурбанын этмек учун эки оьгюз, беш къой, беш эчки ва бир йыллыкъ беш токълу. Инанны уланы Агъира шолай къурбанлар эте.

⁸⁴ Къурбан этеген ерни сыйлы этмек учун май сюртгенде, исрайыллыланы башчылары этген къурбанлар шулардыр: он эки гюмюш бошгъап, къан себелемек учун он эки гюмюш сукара ва он эки алтын налбеки. ⁸⁵ Гъар гюмюш бошгъап юз отуз шекел, гъар къан себелемек учун гюмюш сукара етмиш шекел тарта болгъан. Сыйлы ерни шекелини оьлчевю булан бары да шо савутлар эки минг дёрт юз шекел тарта болгъан. ⁸⁶ Арив ийис тюшюреген затдан толгъан он эки алтын налбекини гъариси сыйлы ерни шекелини оьлчевю булан онар шекел тарта болгъан. Бары да алтын налбекилер юз йигирма шекел тарта болгъан. ⁸⁷ Экмек къурбанлары да булан бютюнлей яллатмакъ учун гёрсетилген бары да гъайван-малны санаву шулай болгъан: он эки яш бугъа, он эки къой ва он эки бир йыллыкъ токълу. Он эки эчкини гюнагъ учун къурбан этелер. ⁸⁸ Ярашывлукъ учун гёрсетилген къурбанланы бары да гъайван-малны санаву шулай болгъан: йигирма дёрт оьгюз, алтмыш къой, алтмыш эчки ва бир йыллыкъ алтмыш токълу. Къурбан этеген ерни сыйлы этмек учун май сюртгенде этилген къурбанлар шолайдыр.

⁸⁹ Муса Раббиз булан сёйлемек учун Ёлугъувну чатырына гиргенде, ол шагъатнаманы сандыгъыны устьюндеги къапгъачдан, эки карубну арасындан таба оьзю булан сёйлейген авазны эшите болгъан. Раббиз Муса булан шолай сёйлей болгъан.

Кантилени ерлешген кюю

8 ¹Раббиз Мусагъа булай айта:

²– Гъарунгъа: «Сен чыракъны ал ягъына етти кантилни орнат», – деп айт.

³Гъарун оьзюне айтгъан кююде эте. Раббиз Мусагъа бурган кююде, ол чыракъны ал ягъына етти де кантилни орната. ⁴Чыракъны этилген кюю шулай бола: тюбюнден тутуп

чечеклерине ерли шо чёкючленген алтындан этиле. Чыракъ Раббибиз Мусагъа гёрсетген уьлгюге гёре этиле.

Левилени тазаланыу ва Аллагъгъа багъышланыу

⁵Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁶– Левилени озге исрайыллылардан айырып, тазала. ⁷Оланы тазаламакъ учун, шулай эт: тазалайгъан сувдан устьюне себеле, олар савлай къаркъарасын юлюсюн ва гийимин жувсун. Левилер шолай тазаланажакъ. ⁸Олар май булан булгъангъан тизив ундан этилген экмек къурбан булан яш бугъаны алсын, сен буса гюнагъ саялы къурбан этме озге яш бугъаны ал. ⁹Левилени Ёлугъувну чатырына гелтир ва бары да исрайыллыланы жый. ¹⁰Левилени Раббигизни алдында токътат. Исрайыллылар оланы устьюне къолларын салсын. ¹¹Левилер Раббигизге къуллукъ этип болсун учун, силкивню къурбаны гысапда Гъарун оланы Раббигизге багъышлажакъ.

¹²Левилер бугъаланы башларына къолларын салсын. Бир бугъаны гюнагъ учун Раббигизге, озгесин, левилени гюнагълары гечилсин учун, бютюнлей яллатып къурбан эт. ¹³Левилени Гъарунну ва ону уланларыны алдында токътат ва силкивню къурбаны гысапда оланы Раббигизге багъышла. ¹⁴Шолай этип, сен левилени озге исрайыллылардан айыражакъсан ва олар Меники болуп токътажакъ.

¹⁵Сен, левилени тазалап, силкивню къурбаны гысапда оланы багъышлагъан сонг, олар Ёлугъувну чатырына къуллукъ этме гирсин. ¹⁶Левилер – исрайыллыланы арасындан Магъа толу кюйде берме гереклилеридир. Мен оланы исрайыллы къатынгишиден башлап тувгъан уланларыны, биринчи эркеклерини орнуна аламан. ¹⁷Исрайылда башлап тувгъан эркеклени барысы да – инсан болсун неде гъайван болсун – Меникидир. Мен Мисридеги башлап тувгъанланы барысын да оьлтюрген гюн оланы Озьюмню сыйлыларым этдим. ¹⁸Мен левилени исрайыллыланы бары да башлап тувгъан уланлары учун айырып алдым. ¹⁹Мен левилени исрайыллыланы атындан Гъарунгъа ва ону уланларына савгъат гысапда белгиледим. Мен шону левилер Ёлугъувну чатырында исрайыллылар учун

кзуллукъ этсин, исрайыллылар сыйлы ерге ювукълашмасын, шо саялы олагъа гъеч бир балагъ къопмасын деп этдим.

²⁰ Муса, Гъарун ва бары да исрайыллылар левилilege тап Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте. ²¹ Левилер тазалана ва гийимин жува. Гъарун оланы Раббибизге силкивню къурбаны гысапда багъышлай. Ол левилени таза этмек учун, олагъа тазаланыв адатны кюте. ²² Шондан сонгъа Гъарунну ва ону уланларыны башчылыгъыны тубюнде Ёлугъувну чатырына кзуллукъ этме гире. Олар левилilege тап Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте. ²³ Раббибиз Мусагъа булай айта:

²⁴ – Гъали Мен айтажакъ зат левилilege тие: йигирма беш йыл битген ва шо оьмюрден оьтген эргишилер Ёлугъувну чатырындагъы кзуллугъун кютювге гиришсин. ²⁵ Тек элли йыл битгенде, даим кютеген кзуллугъун тамамласын ва дагъы кзуллукъ этмесин. ²⁶ Олар къардашларына Ёлугъувну чатырындагъы кзуллугъун кютювде кёмек этме бола, тек оьзлер кзуллукъ этмесин. Булар сен левилер учун белгилеген борчлардыр.

Синай дангылда Пасха байрамны оьтгерив

9 ¹ Исрайыллылар Мисриден чыгып, экинчи йылны биринчи айында Раббибиз Синай дангылда Муса булан сёйлей. Ол булай айта:

² – Исрайыллылар Пасха байрамны тийишли вакътиде оьтгерсин. ³ Шо байрамны бары да тийишли ёрукълагъа ва адатлагъа гёре бу айны он дёртюнчю гюнюнде белгиленген вакътиде, ахшам оьтгерсин.

⁴ Муса исрайыллылагъа Пасха байрамны оьтгерме буйрукъ бере, ⁵ олар да шону Синай дангылда биринчи айны он дёртюнчю гюнюнде, ахшам оьтгере. Исрайыллылар бары ишни Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте.

⁶ Тек бир-бир исрайыллылар Пасха байрамны шо гюн оьтгерип болмай, неге туюл олар оьлюге тийип мурдарлангъан болгъан. Шо гюн олар, Мусаны ва Гъарунну янына гелип, ⁷ Мусагъа:

– Биз оьлюге тийип мурдарлангъан бусагъа да, неге бизин белгиленген вакътиде Раббибизге ортакъ къурбан этме кюймайсыз? – деп сорай. ⁸ Муса олагъа:

– Токътагъыз, Раббибиз сизге байлавлу не буюргъанны биллип къарайым, – деп жавап бере.

⁹Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁰ – Исрайыллылагъа булай айт: «Эгер арагъыздан неде наслугъуздан бирев оьлюге тийип мурдарланса неде сапаргъа чыгъып йыракъда болса, огъар Раббигизни Пасха байрамын оьтгерме яражакъ. ¹¹Шо адам байрамны экинчи айны он дёртюнчю гюнюнде, ахшам оьтгерсин. Ол токълуну маясыз экмек ва аччы отлар къошуп ашасын. ¹²Токълуну этинден ол эртенге бир гесекни де къоймасын, ону бир сюегин де сындырмасын. Пасханы оьтгере туруп, ол байрамны бары да ёрукъларын кютсюн. ¹³Эгер де бирев таза да болуп, сапар да чыкъмайлы, Пасха байрамны оьтгермей къойса, шо адам оьз халкъыны арасындан ёкъ этилежек. Неге тьююл де, ол белгиленген вакътиде Раббигизге къурбанын этмеди. Шо адамны жазалама тьюше.

¹⁴ Эгер арагъызда яшайгъан бир гелгинчи Раббигизни Пасхасын оьтгерме сьюсе, ол байрам булан байлавлу ёрукъланы ва адатланы кютсюн. Байрам булан байлавлу ятлагъа да, оьзююзленикине де бир йимик ёрукъларыгъыз болсун».

Сыйлы чатырны уьстюндеги булут

¹⁵Сыйлы чатыр, Шагъатнаманы чатыры, къурулгъан гюн шону уьстюн булут яба. Ахшамдан тутуп эртен болгъанча, Сыйлы чатырны уьстюнде от яллайгъандай бола. ¹⁶Гъар заман шо кьюйде болуп тура: гюндюзлер шону уьстюн булут яба, гечелер буса от яллайгъандай бола. ¹⁷Булут чатырны уьстюнден гётерилгенде, исрайыллылар ёл чыгъа. Булут токътагъан ерде олар къонушуп токътай. ¹⁸Раббибиз буюргъанда, исрайыллылар ёл чыгъа, Ол буюргъанда, къонушуп да токътай. Булут чатырны уьстюнде турагъан вакътиде олар къонушгъан еринде къала. ¹⁹Гъатта булут чатырны уьстюн узакъ заман япгъан кьюйде турса да, исрайыллылар, Раббибизге тынглап, ёлгъа чыкъмай. ²⁰Бир-бирде булут чатырны уьстюн янгыз бир нече гюнлер япгъан кьюйде тура. Янгыз Раббибиз буюргъанда, олар къонушуп токътай ва Ол буюргъанда, ёл чыгъа. ²¹Бир-бирде булут

чатырны уьстюн ахшамдан эртен болгъанча япгъан кюйде тура. Эртен булут гөтерилгенде, исрайыллылар ёл чыгъа. Не гюндюз болсун, неде гече болсун, булут чатырны уьстюнден гөтерилсе, олар ёл чыгъа. ²² Эки гюн, бир ай неде кёп буса да — булут чатырны уьстюн нечакъы заман япгъан кюйде турса да, исрайыллылар кьонушуп токьтагъан еринде кьалып, ёл чыкьмай. Тек булут гөтерилсе, олар ёл чыгъа. ²³ Раббибиз буюргъанда, исрайыллылар кьонушуп токьтай, Ол буюргъанда буса, ёл чыгъа. Олар, Раббибиз Мусадан берген буйрукъланы кюте туруп, Огъар тынглап юрюй.

Гюмюш зурнайлар

10 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
² — Халкъны чакьырмакъ учун ва ону кьонушгъан еринден хозгъамакъ учун, чөкючленген гюмюшден эки зурнай эт. ³ Эки де зурнай согьулгъанда, халкъ Ёлугьувну чатырына гиреген ерде сени алдынга жыйылсын. ⁴ Бир зурнай согьулгъанда, сени алдынга халкъны башчылары — Исрайылны кьавумларыны башчылары жыйылсын. ⁵ Кьувун гөтермек учун зурнайны сокьгъанда, гюнтувушда кьонушуп токьтагъан тухумлар ёл чыкьсын. ⁶ Экинчи керен кьувун гөтермек учун зурнайны сокьгъанда, кьыблада кьонушуп токьтагъан тухумлар ёл чыкьсын. Зурнайны кьувун гөтермек учун согьулуву ёл чыкьма тарыкьны англатажакь. ⁷ Халкъны жыйынгъа жыягъанда, зурнайлары согьугьуз, тек кьувун гөтергенде йимик сокьмагьыз.

⁸ Зурнайлары дин кьуллукьчулар — Гьарунну уланлары согьажакь. Шо сизин учун да, гележек наслулар учун да гьамангъа кьалажакь буйрукь. ⁹ Оьзюгюзню топурагьыгьызда сизин кьыйыкьсытагъан душман булан ябушма барагъанда, зурнай согьуп, кьувун гөтеригиз. Шо заман Мен, Раббигиз, Аллагьыгьыз, сизин эсге алажакьман ва душманларыгьыздан кьутултажакьман. ¹⁰ Йыбавну заманында да, Ай янгьывну байрамында бютюнлей яллатып этеген кьурбанлары ва ярашывлукьну кьурбанлары эте туруп, зурнай согьугьуз. Шо Мени алдымда, сизин Аллагьыгьызны алдында, эсге

салыв болуп токътаяккъ: Мен Раббигизмен, сизин Алла-
гъыгъызман.

Исрайыллылар Синайдан чыгъа

¹¹Экинчи йылны экинчи айыны йигирманчы гюнюнде Ёлу-
гъувну чатырыны устьюнден булут гётериле. ¹²Исрайыллы-
лар Синай дангылдан ёл чыгъа. Булут Паран деген дангылда
токътаягъанча, олар бир ерден башгъа ерге гёчюп юрюй. ¹³Олар
биринчилей ёлгъа Раббибизни Мусадан таба этген буйругъуна
гёре чыгъа.

¹⁴Инг алдын озлени байрагъыны тюбюнде Ягъуданы къо-
нушундагъы асгер тербене. Асгерни башында Амминадапны
улары Нагъашун бола. ¹⁵Суарны улары Насаныл Иссакарны
къавумуну асгерини башында, ¹⁶Гъилунну улары Алиап бу-
са Забулунну къавумуну асгерини башында бола. ¹⁷Чатырны
тайдыралар ва шо чатырны алып юрюйген гаршунлулар ва
марарилер ёл чыгъа.

¹⁸Сонг озлени байрагъыны тюбюнде Раубимни къонушун-
дагъы асгер тербене. Асгерни башында Шадайурну улары Али-
сур бола. ¹⁹Суршадьяны улары Шалумил Симонну асгерини
башында, ²⁰Дауылны улары Алиясап буса Гатны къавумуну
асгерини башында бола. ²¹Сонг ёлгъа кегъатлылар чыгъа. Олар
сыйлы алатланы алып юрюй. Кегъатлылар Сыйлы чатырны
янгы ерге чыкъгъанча къурма тарыкъ болгъан.

²²Сонг озлени байрагъыны тюбюнде Апрайимни къону-
шундагъы асгер тербене. Асгерни башында Аммигъутну ула-
ны Алишама бола. ²³Падсурну улары Гамлийыл Манассаны
къавумуну асгерини башында, ²⁴Гидеонну улары Абидан буса
Буньяминни къавумуну асгерини башында бола.

²⁵Лап артда озлени байрагъыны тюбюнде Данны къонушун-
дагъы асгер тербене. Олар бары да асгер бёлюклени арт янындан
таба къоруй туруп юрюй. Асгерни башында Аммишадьяны ула-
ны Агъязар бола. ²⁶Укранны улары Пагил Аширни къавумуну
асгерини башында, ²⁷Инанны улары Агъира буса Напталени
къавумуну асгерини башында бола. ²⁸Исрайыллыланы асгерле-
рини ёл чыгъагъандагъы юрюшюню низамы шолай бола.

Аллагъ халкъын Обзю алып юрюй

²⁹ Муса мидьянлы Рагъуйылны* уланы, обзюню къайнатасы Гъубапгъа булай дей:

– Биз Раббибиз обзюню гъакъында: «Мен шону сизге бере-жекмен», – деп айтгъан вилаятгъа бара турабыз. Бизин булан юрю. Биз сагъа яхшы янашажакъбыз, неге тюгюл Раббибиз Исрайылгъа рагъмулу болма ваъда этди.

³⁰ Гъубап:

– Ёкъ, гелмеймен. Мен ватаныма, халкъымны янына къай-таман, – деп жавап бере.

³¹ Тек Муса булай дей:

– Тилеймен, бизин къююп гетме. Сен бизге дангылны не еринде къонушуп токътама тарыкъ экенни билесен. Бизге ёл гёрсетерсен. ³² Эгер бизин булан гелсенг, Раббибиз бизге берген бары ниъматдан сагъа да пай чыгъаражакъбыз*.

³³ Олар Раббибизни тавундан таба ёл чыгъа ва уьч гюн юрюй. Шо уьч гюнню узагъында оланы алды булан, ял алмакъ учун ер де гёрсете туруп, Раббибизни разилешив сандыгъы юрюй. ³⁴ Олар, къонушгъан ерин къююп, ёл чыгъагъанда, гюндюзлер Раббибизни булуту оланы уьстюнде бола. ³⁵ Гъар гезик сандыкъ ёл чыгъагъанда, Муса булай айта болгъан:

– Раббим, алгъа юрю!

Сагъа дос тюгюллер чачылып гетсин.

Сени гёрюп ярамайгъанлар Сенден къачсын.

³⁶ Сандыкъ токътагъанда буса, Муса булай айта болгъан:

– Раббим, Исрайылны

санавсуз халкъы булан къал.

Исрайыллыланы канты

11 ¹Халкъ Раббибизге озлени къыйынлы гъалына кантыл-лама башлай. Шону эшитип, Ол къазаплана ва халкъ

^{10:29} *Рагъуйыл* – Итрону башгъача аты.

^{10:29-32} Нечик де Муса Гъубапны рази эте, ол да исрайыллылар булан ёл чыгъа.

кьонушуп токъятагъан ерге от сала. От кьонушну ягъаларын ют-ма башлай. ²Халкъ Мусаны кёмекге чакъыра. Муса Раббибизге дуа эте ва от сёне. ³Шо ерге Табыра* деп ат тагъалар, неге тюгюл Раббибиз халкъ кьонушуп токъятагъан ерге от салгъан болгъан.

⁴Исрайыллыланы арасында яшайгъан ят халкъ ашгъа бек гъавас болгъан. Шо заман исрайыллылар да, олагъа кьошулуп йылай туруп, булай дей:

– Бизге ашама эт ким берер? ⁵Бизге Мисриде ашама тегин тюшеген балыкъны, хыярны, пастанны, халиярны, баш согъанны, самурсакъны унутмагъанбыз. ⁶Гъали буса бир зат да ёкъ, кьусугъубузну гелтиреген маннадан къайры гъеч гёрегенибиз ёкъ!

⁷Манна дёгерек оччамны урлугъуна ошай ва ачыкъ сари тюзлю болгъан. ⁸Адамлар айланып маннаны жыя болгъан, сонг буса шону кьолтирменде неде келчекде увата болгъан. Олар маннаны чарагъа салып онгара ва шондан чапелеклер эте болгъан. Шону татыву зайтун май булан басылып биширилген чапелек-лени татывуна ошашлы болгъан. ⁹Гече кьонушуп токъятагъан ерге чыкъ салгъанда, шонда кёкден манна да тюше болгъан.

Етмиш тамаза

¹⁰Муса гъар уягълюдеги адамлар озлени чатырларына гиреген ерде йылайгъанын эшите. Раббибиз бек къзаплана, Муса буса пашманлыкъгъа тюше. ¹¹Ол Раббибизге булай сорай:

– Сен мени неге булай къыйнайсан? Бу халкъны намусун уьстюме салар йимик, мен Сени не этип ачувландыргъанман? ¹²Мен-менми дагъы оланы атасы? Мени белимден тувгъанмы дагъы олар? Баласын гётерип айланагъан анагъа ошатып, Сен неге магъа оланы аталарына Оьзюнг ант этип ваьда этген уьлкеге кьолларыма гётерип алып юрюме буюрасан? ¹³Бу халкъгъа мен эт къайдан табайым? Олар, алдымда йылай туруп: «Бизге эт бер!» – деп тура. ¹⁴Бу халкъны намусун мен янгыз кютме болмайман. Шогъар мени гючюм етмей. ¹⁵Эгер Сен шо намусну уьстюме салма сюе бусанг, тилеймен, мени шу еримде оьлтюрюп кьой. Эгер Сен магъа языкъсына бусанг, уьстюме тюшген балагъны гёрмей оьлюп къалайым.

^{11:3} Бу атны айтылышы «яллав» деген ягъуди сёзге ошашлы чалына.

¹⁶ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Исрайыллыланы тамазаларыны арасындан сен озлени халкъны башчылары деп таныйгъан етмиш адамны Мени яныма гелтир. Олар, Ёлугъувну чатырына гелип, шонда сени булан бирче токътасын. ¹⁷ Кёкден тюшюп, Мен сени булан шонда сёйлежекмен. Мен, сени уьстюнгдеги Ругъдан алып, оланы уьстюне салажакъман. Халкъны намусу янгыз сени уьстюнгде болмасын деп, олар сагъа шо намусну кютме кё-мек этежек.

¹⁸ Халкъгъа булай айт: «Тангалагъа озьюгюзню сыйлы этигиз, шо заман сизге ашама эт болажакъ. Сиз йылай туруп: „Бизге ашама эт ким берер? Мисриде къолай эди!“ – деп айтагъаны-гъызны Раббигиз эшитди. Раббигиз сизге ашама эт бережек. ¹⁹ Сиз шо этни бир гюн тюгюл, эки гюн тюгюл, беш гюн тюгюл, он гюн тюгюл, йигирма гюн тюгюл, ²⁰ бир айны узагъында, тавналарыгъыздан гелип, къусугъугъуз гелип къалгъанча ашап туражакъсыз. Неге тюгюл, сиз арагъыздагъы Раббигизни гери урдугъуз ва Ону алдында да токътап: „Биз Мисриден чыгъып не эте эдик!“ – деп айта туруп, йылап тербедигиз».

²¹ Муса булай дей:

– Мен мунда алты юз минг яв эргишини арасында токътагъанман, Сен буса: «Мен олагъа бир айны узагъында эт ашатып туражакъман!» – дейсен. ²² Бар-ёкъ гъайван-малны союп къойса да, олагъа етишдирип болармы? Денгиздеги бары балыкъны тутуп къойса да, олагъа етишдирип болармы?

²³ Раббибиз Мусагъа:

– Раббингни къолу шончакъы да гючсюз деп турамысан? Гъали Мен айтгъан сёз яшавгъа чыгъажагъын гёрежексен, – деп жавап бере.

²⁴ Муса чыгъып, халкъгъа Раббибиз айтгъан сёзлени етишдире. Ол, тамазаланы арасындан етмиш адамны да жыйып, оланы чатырны айланасы булан токътата. ²⁵ Шо заман Раббибиз, булутну ичиндеги кюйде тюшюп, Муса булан сёйлеме башлай. Ол, Мусаны уьстюндеги Ругъдан алып, етмиш де тамазаны уьстюне сала. Ругъ тамазаланы уьстюне тюшгенде, олар гележекде болагъан ишлени алданокъ билдирме башлай, токътамайлы гележекде болагъан ишлени алданокъ билдирип тура.

²⁶ Алдат ва Мидат деген экев кьонушда кьала. Олар сайлангъан етмиш тамазаны арасында болса да, чатыргъа багъып чыкъмай. Ругъ оланы уьстюне де тюше. Олар да кьонушда гележекде болагъан ишлени алданокъ билдирип тура. ²⁷ Бир жагъил улан, чабып Мусаны янына гелип:

– Алдат ва Мидат кьонушда гележекде болагъан ишлени алданокъ билдирип тура, – дей.

²⁸ Нунну уланы Ясуа жагъил чагъындан тутуп Мусаны кёмекчиси болгъан. Ол:

– Муса, есим, оланы токътат! – дей.

²⁹ Тек Муса булай жавап бере:

– Не этесен мунчакъы мени гъайымны этип? Мен бары халкъ пайхаммарлар болгъанны ва Раббибиз оланы уьстюне Оьзюню Ругъун тюшюргенни сюер эдим!

³⁰ Сонг Муса ва Исрайылны тамазалары кьонушгъа къайта.

Раббибиз йиберип гелген бёденелер

³¹ Раббибиз, ел гётерип, денгизден якъдан бёденелер йибере. Бёденелер кьонушну гъар ягъына багъып бир гюнлюк ёл чакъы мезгилде бары ерни толтуруп кьоя. Олар ерден эки тирсекге ювукъ бийикликде учуп айланып тура. ³² Сав шо гюн, сав гече ва артындагъы сав гюн халкъ бёденелени жыйма юркой. Бирев де он гьомерден азны жыймай. Олар бёденелени кьонушну айланасы булан сала. ³³ Адамлар авзундагъы этни чайнап ютуп битгенче де, Раббибиз олагъа кьазаплана ва олагъа югъагъан яман аврувну кьабундура. ³⁴ Шо саялы шо ерге Къабрут-Гъаттаава* деп ат тагъалар: шонда ашгъа гъавас адамланы гёмелер.

³⁵ Халкъ Къабрут-Гъаттаавадан Гъасирутгъа багъып тербене ва шонда барып токътай.

Марьям ва Гъарун Мусагъа бетлевюш эте

12 ¹ Мусаны къатыны кушлу болгъан. Шо саялы Марьям ва Гъарун огъар бетлевюш эте. ² Олар:

^{11:34} Бу ат «гючлю гъаваслыкъны кьабурлары» деген маънаны англата.

– Раббибиз янгыз Муса булан сёйлеп кьойдуму дагъы? Ол бизин булан да сёйлемедими дагъы? – дей.

Раббибиз шо бетлевиюшню эшите.

³ Муса буса юваш хасиятлы, ер юзюнде инг де юваш инсан болгъан.

⁴ Бирден Раббибиз Мусагъа, Гьарунгъа ва Марьямгъа:

– Учьюгюз де Ёлугъувну чатырына багъып чыгъыгъыз, – деп айта. Олар учевю де чыгъа.

⁵ Раббибиз булут багъананы ичиндеги кюйде тюше. Ол, чатыргъа гиреген ерде токътап, Гьарунну ва Марьямны чакъыра. Олар экевию де алгъа багъып чыгъа. ⁶ Шо заман Раббибиз булай айта:

– Мени сёзлериме тынглагъыз!

Эгер де арагъызда Мени пайхаммарым бар буса,
Мен огъар гёрюнюшлерде ачыламан,
ону булан тюшлерде сёйлеймен.

⁷ Амма Мени кьуллукъчум Муса булан йимик тюгюл,
Мен огъар бютюн халкъымны аманат этдим.

⁸ Мен ону булан тапшурмалар булан тюгюл,
бетге-бет, ачыкъ кюйде сёйлеймен,
Ол Мени келпетимни гёрюп тура.

Сиз Мени кьуллукъчум Мусагъа
кьоркъмай нечик бетлевиюш этип болдугъуз?

⁹ Раббибиз, олагъа кьазапланып, тайып къала.

¹⁰ Булут чатырдан гётерилгенде, Марьямны устьюн югъагъан гён аврув ябып, кьардай ап-акъ болуп къала. Гьарун Марьямгъа багъып бурулгъанда, огъар югъагъан аврув кьабунгъанны гёре.

¹¹ Гьарун Мусагъа булай дей:

– Ялбараман, есим, гъакъылсызлыгъыбыздан этген гюнагъларыбыз саялы бизин такъсырлама. ¹² Марьямны ананы кьарнындан олюп тувгъан, кьаркъарасыны яртысы чириген яшгъа ошатып кьойма.

¹³ Муса, Раббибизни атын тутуп:

– Аллагъым, тилеймен, Марьямны сав эт! – деп чакъырыв эте.

¹⁴ Тек Раббибиз Мусагъа булай жавап кьайтара:

– Эгер де Марьямны атасы ону сыпатына тукюрген эди буса, ол етти гюнню узагъында биябур кююнде къалажакъ эди.

Марьямны етти гюнге кьонушдан тышгъа чыгъарыгъыз. Шондан сонг огъар кьайтма яражакъ.

¹⁵ Марьямгъа етти гюнню узагъында кьонушдан тышда турма тюше. Ол кьайтгъанча, халкъ да ёл чыкъмай тура.

Канъанда юрюлген тергевлер

13 ¹ Сонг халкъ, Гьасирутдан чыгъып, Паран дангылда кьонушуп токътай.

² Раббибиз Мусагъа булай айта:

³ – Мен исрайыллылагъа береген Канъанны топурагъын тергеп чыкъмакъ учун, адамларынгны йибер. Гьар къавумдан бирер башчыны йибер.

⁴ Раббибиз буюргъан кюйде, Муса башчыланы Паран дангылдан таба йибере. Олар барысы да исрайыллыланы башчылары болгъан. ⁵ Муна оланы атлары:

Раубимни къавумундан – Заккурну уланы Шаммуа;

⁶ Симонну къавумундан – Гьорини уланы Шапат;

⁷ Ягъудини къавумундан – Япуннаны уланы Калип;

⁸ Иссакарны къавумундан – Юсупну уланы Игъал;

⁹ Апрайимни къавумундан – Нунну уланы Гьуша;

¹⁰ Буньяминни къавумундан – Рапуну уланы Палти;

¹¹ Забулунну къавумундан – Судини уланы Гаддил;

¹² Юсупну къавумундан (Манассадан таба) – Сусини уланы Гидди;

¹³ Данни къавумундан – Гамаллини уланы Аммаил;

¹⁴ Аширни къавумундан – Микайылны уланы Сатур;

¹⁵ Напталини къавумундан – Вапсини уланы Нагъби;

¹⁶ Гатны къавумундан – Макини уланы Геуыл.

¹⁷ Муса Канъанны топурагъын тергеп чыкъма йибергенлени атлары шолай. (Алда Муса Нунну уланы Гьушагъа Ясуа деген ат берген болгъан.)

¹⁸ Канъанны тергеме йибере туруп, Муса булай дей:

– Негепден таба аркъалагъа багъып барыгъыз. ¹⁹ Барып къарагъыз: шо не топуракъдыр, шонда яшайгъан не халкъдыр, шо халкъ гючлюмю неде осалмы, гиччими неде уллуму. ²⁰ Олар яшайгъан топуракъ нечикдир, яхшымы неде яманмы? Олар

яшайгъан шагъарлар нечикдир: баруларсызмы неде беклешдирилгенми? ²¹ Топурагъы нечикдир, дагънилими неде дагънисизми? Тереклери бармы неде ёкъму? Гъеч тартынмайлы, шо топуракъны емишлеринден ала гелигиз. (Лап юзюмню бишеген вакътиси етишип тура болгъан.)

²² Олар барып, Цин дангылдан тутуп тап Лебо-Гъаматны ягъындагъы Рагъупгъа ерли топуракъны тергеп чыгъа. ²³ Олар, Негепге барып, Гъабрунгъа геле. Шонда гъанакълыланы наслулары Агъиман, Шешай ва Талмай яшай болгъан. (Гъабрун Мисридеги Суан шагъардан етти йыл алда къурулгъан болгъан.) ²⁴ Ашкул* къолгъа гелип, олар бир юзюм салкъыны булангъы борланы гесип ала ва оланы экевю шону къурукъгъа да салып юрюй. Олар дагъы да нарлар ва инжирлер ала. ²⁵ Исрайыллылар гесип алгъан юзюм салкъын себепли болуп, шо ерге Ашкул къол деген ат тагъыла. ²⁶ Олар Канъанны топурагъын кыркъ гюнден тергеп чыгъып къайта.

Тергевге барып гелгенлени хабары

²⁷ Тергевге баргъанлар Паран дангылдагъы Къадишдеги Мусаны, Гъарунну ва исрайыллыланы янына къайта. Шонда олар Мусаны, Гъарунну ва халкъны алдында гысап бере ва озлер баргъан топуракъны емишлерин гёрсете. ²⁸ Олар Мусагъа булай дей:

– Биз сен йиберген топуракъгъа барып гелдик: шонда, гертиден де, сют булан бал агъып тура! Муна шо ерни емишлери. ²⁹ Тек шонда яшайгъан халкъ гючлю, оланы шагъарлары беклешдирилген ва ътесиз уллу. Биз шонда гъатта Гъанакъны наслуларын да гёрдюк. ³⁰ Амаликлилер – Негепде, гъетлилер, ябуслулар ва амурлулар – аркъаларда, канъанлылар буса Урдунда денгиз ягъада яшай.

³¹ Калип, Мусаны алдындагъы халкъны рагъатландырма сююп: – Барып шо топуракъны елейик. Бизин шогъар гючюбюз чата чы, – дей.

³² Тек ону булан айланагъанлар:

^{13:24} Ягъуди тилде бу ат «юзюм борла» деген маънаны англата.

– Биз шо халкъгъа чапгъын этме болмайбыз, неге тюгюл олар бизден гючлю, – дей.

³³ Олар, исрайыллылагъа озлер тергеп гелген топуракъны гъакъында бош хабарланы айта туруп, булай сөйлей:

– Биз тергеп чыкъгъан топуракъ шонда яшайгъанланы ютуп тура. Биз шонда гөрген бары да адамлар оьтесиз бийик. ³⁴ Биз шо топуракъда девлени гөрдюк (гъанакълылар девлерден амалгъа гелген). Оланы кырыыйында озюбюзню ченгерткилердей гъис эте эдик. Оланы гөзюнден къарагъанда да, биз шолай эдик.

Исрайыллылар баш гөтере

14 ¹ Шо гече исрайыллылар къавгъа гөтере ва кычырып йылай. ² Олар Мусагъа ва Гъарунгъа хонтурланып тербей. Адамлар олагъа булай дей:

– Биз Мисриде неде шунда, дангылда, озлген болгъай эдик!

³ Неге Раббиз бизин шу топуракъгъа элте экен? Биз шунда кылычдан озлюп гетежекбиз, къатынларбыз да, яшларыбыз да буса есирликге тюшежек. Бизге Мисриге къайтып квалсакъ, къолай болмасмы эди? ⁴ Олар бир-бирине:

– Биз, озюбюзге башчы да сайлап, Мисриге къайтайыкъ, – дей.

⁵ Шо заман Муса да, Гъарун да исрайыллыланы алдында тизден туруп токътай. ⁶ Канъанны топурагъын тергеп чыгып гелгенлени арасында болгъан Нунну уланы Ясуа ва Япуннаны уланы Калип устьюндеги опуракъларын йыртып ташлай. ⁷ Олар жыйылгъан исрайыллылагъа булай дей:

– Биз озюнден озтуп ва озюн тергеп чыкъгъан Канъан – оьтесиз тизив ер. ⁸ Эгер Раббиз бизге рагъмулу буса, Ол озюнде сют булан бал агъып турагъан шо топуракъгъа элтежек ва шону бизге бережек. ⁹ Раббизге къаршы баш гөтермегиз. Шо топуракъны халкъындан къоркъмагъыз, неге тюгюл оланы чы бизге этип болагъаны ёкъ. Оланы якълаву ёкъ, бизин булан буса Раббиз бар. Олардан къоркъмагъыз.

¹⁰ Тек адамлар оланы ташгъа тутма тарыкъ деп тербей. Шо вакътиде Ёлугъувну чатырыны кырыыйында исрайыллылагъа Раббизни макътавлугу гөрюне.

Муса халкъ учун дуа эте

¹¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Бу халкъ къачан болгъунча Мени гери уруп туражакъ? Оьзлени арасында Мен гёрсетген бары да муъжизатлагъа да къарамайлы, къачан болгъунча булар Мени гери уруп юрюжек? ¹² Югъагъан аврув да къабундуруп, Мен оланы кырып битдирежекмен. Сенден таба буса олардан эсе кёп ва гючлю халкъ амалгъа гелтирежекмен.

¹³ Муса Раббибизге булай жавап къайтара:

– Шо гъакъда мисриликер эшитип къалар. Сен Оьз къудратынг булан бу халкъны оланы арасындан чыгъардынг чы. ¹⁴ Мисриликер де шо топуракъда яшайгъанланы барысына да шо гъакъда хабарлар. Раббибиз, олар Сен шо халкъ булан экенингни, Оьзюнню бетге-бет гёрме къоягъанынгни, Сени булутунг оланы устьюнде болагъанны ва Сен гюндюзлер булут багъананы ичинде, гечелер буса ялын багъананы ичинде оланы алды булан юрюйгенингни гёрдю. ¹⁵ Эгер Сен бу халкъны, бирин де кыймай, барын да кырып битдирсенг, Сени гъакъынгда эшитген халкълар: ¹⁶ «Раббиси исрайыллылагъа шо топуракъны берме ант этип ваъда этсе де, Ол шо халкъны шонда гелтирип болмады. Шо саялы да Ол исрайыллыланы дангылда кырып битдирди», – деп сёйлер. ¹⁷ Гъали буса, Сен Оьзюнг де айтгъан кюйде, Есимни къудраты ачылсын: ¹⁸ «Мен къазапланма алгъа-самайгъан, рагъму булан бай, гюнагъ ва хыянат иш этгенлерден гечеген Аллагъыгъызман. Аталары этген ишлери саялы, Мен оланы яшларын уьюнчю ва дёртюнчю наслулагъа етгинче такъсырлажакъман». ¹⁹ Оьзюнгдеги зор сююв булан исрайыллыланы гюнагъларындан геч. Мисрини девюрюнден тутуп бугюн болгъунча да, Сен бу халкъдан гечип турдунг.

²⁰ Раббибиз булай жавап бере:

– Сени тилевюнге гёре, Мен бу халкъдан гечдим. ²¹ Оьзюмню атымны тутуп ант этемен, ²² Мени макътавлугъумну да, Мисриде ва дангылда Мен гёрсетген муъжизатланы да гёрюп, тек Магъа тынгламайлы, Мени он керен сынап къарагъанланы бириси де, ²³ шоланы бириси де Мен оьзлени аталарына ант этип ваъда этген топуракъны гёрмежек. Мени гери ургъанланы бириси де

шону гөрмежек. ²⁴Тек Мени кзулум Калипни ругу башгъа, ол Магъа гъакъ юрекден таби бола. Шо саялы да Мен ону озю барып гелген шо топуракъгъа гелтирежекмен. Калипни нас-дулары да шогъар ес болажакъ. ²⁵Къолларда амаликлилер ва канъанлылар яшай болгъан сонг, тангала бурулуп йибери-п, Къызыл денгиз якъдагъы дангылгъа багъып юрюгюз.

Исрайыллылар баш гөтергени саялы такъсырлана

²⁶Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

²⁷— Шу гюнагълы халкъ къачан болгунча Магъа хонтурланып туражакъ? Магъа хонтурланагъанда, Мен олар айтагъан бары да сёзю эшитемен. ²⁸Олагъа булай айт: «Озюмню атымны тутуп ант этемен, — деп билдире Раббибиз, — сиз не айтгъан буса-гъыз, Мен шону этежекмен. ²⁹Сизин сюеклеригиз бу дангылда ташланып къалажакъ. Халкъны санавун гысапгъа алагъанда, йигирма йыллыкъ оьмюрдегилери ва шо оьмюрден оьтгенлери Магъа хонтурлангъан буса, ³⁰шо топуракъгъа гирмежек. Мен шону, къолумну да оьрге гөтерип, сизин уьюгюз этме деп ант этген эдим. Шо топуракъгъа янгыз Япуннаны уланы Калип ва Нунну уланы Ясуа гирежек. ³¹Сиз авлетлеригиз есирликге тюше-жек дей эдигиз. Мен буса оланы шонда гелтирежекмен. Авлетле-ригиз сиз гери ургъан топуракъны таныжакъ. ³²Сизин айтсакъ, сюеклеригиз шо дангылда ташланып къалажакъ. ³³Этген яман гюнагъларыгъыз саялы, биригиз къалмай барыгъыз да къыры-лып битгенче, авлетлеригиз дангылда къыркъ йылны узагъында туварчылар болуп туражакъ. ³⁴Къыркъ йыл — сиз Канъанны топурагъын тергеген къыркъ гюнню гъар гюнюне бирер йыл болагъан кюйде — гюнагъыгъыз саялы азап чегип туражакъсыз ва Магъа душманлыкъ этмек не экенни англажакъсыз». ³⁵Шону Мен, Раббигиз, айта тураман. Магъа къаршы баш гөтерген шо гюнагълы халкъгъа Мен шо ишни этмей къоймажакъман. Шу дангылда олар къырылажакъ. Олар барысы да шунда оьлежек.

³⁶Муса Канъанны тергеп чыкъма йибери-п къайтгъанда буса, шо топуракъны сёгюп, халкъны шогъар къаршы бакъдыргъан, ³⁷шо топуракъны гъакъында бош хабарлар сёйлеген адам-лар Раббибизни алдында югъагъан аврув да къабунуп оьле.

³⁸ Канъанны тергеп чыгып гелгенлерден янгыз Нунну уланы Ясуа ва Япуннаны уланы Калип сав къала.

³⁹ Муса исрайыллылагъа болгъан бу ишлени хабарлагъанда, олар гынкъгъа тюшюп йылай. ⁴⁰ Танг булан туруп, олар аркъаланы уьстлерине гөтерилме башлай.

– Биз гъазирбиз, – дей олар. – Биз Раббибиз ваьда этген вилятгъа баражакъбыз. Биз гюнагъ иш этдик.

⁴¹ Тек Муса булай дей:

– Сиз неге Раббибизни буйругъун бузасыз? Сиз уьстюн гелмежексиз. ⁴² Бармагъыз, неге тюгюл Раббибиз сизин булан болмажакъ. Душманларыгъыз сизин янчажакъ, ⁴³ неге тюгюл шонда сизин амаликлилер ва канъанлылар къаршылажакъ. Сиз Раббибизге арт бердигиз, шо саялы Ол сизин булан болмажакъ. Сиз къылычдан оьлюп гетежексиз.

⁴⁴ Тек исрайыллылар аркъаланы уьстлерине минме тавакаллыкъ эте. Раббибизни разилешив сандыгъы ва Муса буса къоношдан таймагъан кюйде тура*. ⁴⁵ Шо аркъаларда яшайгъан амаликлилер ва канъанлылар, тюшюп йиберип, исрайыллыланы янча ва тап Гьормагъа ерли ёлну узагъында оланы къувуп юрюй.

Къурбанлыкълар булан байлавлу къанунлар

15 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²– Исрайыллылагъа булай айт: «Мен сизге ерлешип яшамакъ учун береген топуракъгъа гиргенде, ³Раббигиз ушатагъан арев ийис тюшюрмек учун, гъайван-малны яллатып къурбанлар (бютюнлей яллатып этилеген, ваьдагъа гөре этилеген неде гөнгюллю кюйде этилеген ва байрам къурбанлар) этегенде, ⁴шо заман къурбан этеген адам Раббигизге тизив унгъа епаны он пайындан бир пайына майдан гинни* дөрт пайындан бир пайы къошулуп этилген экмеклени къурбанын этсин. ⁵Бютюнлей яллатып неде къурбан этилеген гъар токълу булан чагъырдан гинни дөрт пайындан бир пайын къурбан этип төгююз.

^{14:44} Бу иш Аллагъ исрайыллылар булан бармагъанны, Ол ябушувда олагъа кёмек этмежекни англата.

^{15:4} *Гин* – 3,3 литрге ювукъ гелеген оьлчевню бир къайдасы.

⁶ Къой булан тизив унга епаны он пайындан эки пайына майдан гинни уьч пайындан бир пайы къошулуп этилген экмеклени къурбанын этигиз, ⁷ чагъырдан гинни дёрт пайындан бир пайын къурбан этип тегюгюз. Шо къурбанны Раббигиз ушатагъан кюйде ашив ийис чыгъармакъ учун этигиз.

⁸ Жагъыл бугъаны Раббигизге бютюнлей яллатып, ваьдагъа гёре неде ярашывлукъгъа къурбан эте туруп, ⁹ бугъа булан бирче епаны он пайындан уьч пайына майдан гинни яртысы къошулуп этилген экмеклени къурбанын этигиз. ¹⁰ Дагъы да гинни яртысыны чагъырын къурбан этип тегюгюз. Шо яллатып этилеген къурбандыр, Раббигиз ушатагъан ашив ийисдир. ¹¹ Гъар жагъыл бугъа, къой, токълу неде гидив булан шолай этме тюше. ¹² Гъар къурбанны этегенде, этилеген къурбанланы санавуна гёре шолай этигиз.

¹³ Уьлкени гъар ватандашы, Раббигизге яллатып къурбан эте туруп, Ол ушатагъан ийис чыгъара туруп, гёрсетилген кюйде этсин. ¹⁴ Эгер де арагъызда яшайгъан гелгинчи неде дагъы да ким буса да бирев Раббигизге яллатып къурбан этме, Ол ушатагъан ийис тюшюрме суйсе, сизин йимик этсин. ¹⁵ Къанунлар сизин учун да, арагъызда яшайгъан ятлар учун да бир йимик болсун. Гележек наслулар учун даимги гёрсетив шулайдыр. Сиз де, ятлар да Раббигизге бир йимик абур этме герексиз: ¹⁶ туруш къайдалар ва къанунлар сизин учун да, арагъызда яшайгъан ятлар учун да бир йимик болсун».

¹⁷ Раббигиз Мусагъа булай айта:

¹⁸ – Исрайыллылагъа булай айт: «Сиз Мен элтеген топуракъгъа гелип, ¹⁹ шонда тапгъаныгъызны ашайгъанда, бир пайын Магъа, Раббигизге, къурбан этигиз. ²⁰ Башлап тартылгъан ундан этилген чапелекни къурбан этигиз. Шо къурбанны иннырдан этилеген къурбан гысапда этигиз. ²¹ Раббигизге къурбанны башлап тартылгъан ундан гележекдеги бары да наслуларыгъызда этип туругъуз».

Билмей этилген гюнагълар саялы этилеген къурбанлар

²² «Эгер де сиз Раббигиз Мусагъа этген шо буйрукъланы къайсын буса да бирисин билмей кютмей къойсагъыз, ²³ Раббигиз

сизге ондан таба не буюрса да — Раббигиз буйрукъ этген гюнден тутуп, шондан сонг да, гележек наслуларда, — ²⁴ эгер де сиз шону билмей этип къойсагъыз ва шону гъакъында бирев де билмей къалса, Раббигиз ушатагъан ийис тюшюрмек учун, сав жамият экмеклени тийишли къурбаны ва къурбан этип тѣгюв булан жагъил бугъаны бютюнлей яллатьп къурбан этсин. Гюнагъ саялы эчкини де къурбан этсин. ²⁵ Дин къуллукъчу исрайыллыланы тазаласын, шо заман олардан гечилежек. Неге тюгюл де, ону шо гюнагъ иши билмей этилди ва олар озлер этген гюнагъы саялы яллайгъан ва тазалайгъан къурбан этди. ²⁶ Бютюн исрайыллы халкъдан ва олар булан бирче яшайгъан ят халкълардан гечилежек, неге тюгюл бютюн халкъ билмей гюнагъ иш этди.

²⁷ Эгер де бир адам билмей гюнагъ иш этсе, ол гюнагъы саялы бир йыллыкъ эчкини къурбан этсин. ²⁸ Дин къуллукъчу билмей гюнагъ иш этип айыплы болгъан адамны Раббигизни алдында тазаласын. Тазалангъанда, ондан гечилежек. ²⁹ Исрайылны ватандашы буса да, гелгинчи буса да, бары да билмей гюнагъ иш этгенлер учун сизин бир йимик къанунугъуз болсун.

³⁰ Тек ким биле туруп гюнагъ иш этсе — уьлкени ватандашы буса да неде гелгинчи буса да — ол Раббигизни мысгъыллайгъан бола. Шолай адам оз халкъыны арасындан ёкъ этилме герек. ³¹ Неге тюгюл де, ол Раббигизни каламын гери урду, Ону буйругъун бузду: шо адам оз халкъыны арасындан ёкъ этилмесе, бирдокъда ярамай, ону жазалама тарыкъ».

Сонгугюн булан байлавлу къанунну бузгъан адамны оьлтюре

³² Исрайыллылар дангылдагъы заман сонгугюн агъач жыягъан адамны гѣре. ³³ Шо адам агъач жыягъанны гѣргенлер ону Мусаны, Гъарунну ва бары да халкъны янына гелтире. ³⁴ Шо адамны къаравул да салып сакълайлар, неге тюгюл огъар не этме гереклиги ачыкъ болмагъан. ³⁵ Шо заман Раббигиз Мусагъа булай айта:

— Бу адам оьлтюрюлме герек. Бары да халкъ ону къонушдан тышда ташгъа тутуп оьлтюрсюн. ³⁶ Халкъ шо адамны

къонушдан тышгъа чыгъара ва Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, ону ташгъа тутуп оьлтюре.

Гийимлердеги чачакълар

³⁷ Раббибиз Мусагъа булай айта:

³⁸ – Исрайыллылагъа булай айт: «Гележекдеги бары да нас-
дуларыгъызда гийимлеригизни эни булан чачакълар этигиз.
Гъар чачакъда ачыкъ гёк тюсю йип болсун. ³⁹ Шо чачакълагъа
да къарап, сиз юрегигиз ва гёзлеригиз суйгенин этип юрю-
межексиз, Раббигизни бары да буйрукъларын эсде сакълап ва
шоланы кютюп юрюжесиз. ⁴⁰ Шоллукъда сиз Мени бары да
буйрукъларымны эсигизде сакълап, кютюп туражакъсыз ва
Мени, сизин Аллагъыгъызны, алдында сыйлы болажакъсыз.
⁴¹ Мен Раббигизмен, Аллагъыгъыз болмакъ учун, сизин Мис-
риден чыгъаргъан Аллагъыгъызман. Мен Раббигизмен, сизин
Аллагъыгъызман».

Корагъ, Дасан ва Абирам Мусагъа къаршы баш гётере

16 ¹ Исгъарны уланы Корагъ, Кегъатны уланы Исгъар, Ле-
вини уланы Кегъат болгъан. Корагъ ва раубимлилер –
Алиапны уланлары Дасан ва Абирам, Палатны уланы Ун,
тилбирчилик этип, ² Мусагъа къаршы баш гётере. Олар булан
бирче эки юз элли исрайыллы бола. Шо исрайыллылар халкъ-
ны абурлу адамларыны арасында халкъны белгили башчыла-
ры болгъан. ³ Олар, Мусагъа ва Гъарунгъа къаршы жыйылып,
булай дей:

– Сиз теренге тюшюп барасыз! Биз, мунда жыйылгъанлар,
сыйлыбыз. Раббибиз де бизин булан. Сиз неге оьзюгюзню Раб-
бигизни бары да адамларындан оьр тутасыз?

⁴ Шо сёзлени эшитгенде, Муса тобукъларындан туруп токъ-
тай. ⁵ Ол Корагъгъа ва ону булан тилбирчилеге булай дей:

– Тангала эртен Раббибиз ким Оьзюнюки экенни, ким сый-
лы экенни ва кимге Огъар ювукълашма ихтияр берилежек-
ни гёрсетежек. Раббибиз кимни сайласа, шо адамгъа Огъар
ювукълашма ихтияр берилежек. ⁶ Сен, Корагъ ва сени булан

тилбирчилер булай этигиз: яллатып арив ийис тюшюрмек учун, савутлар алыгъыз, ⁷ шолагъа янып турагъан жыжымланы салыгъыз, шоланы устюне буса Раббибизни алдында арив ийис тюшюрмек учун, отланы салыгъыз. Раббибиз кимни сайласа, шо адам сыйлы болажакъ. Сиз, левилер, кѣп теренге тюшюп барасыз!

⁸ Муса Корагъгъа булай дей:

– Тынглагъыз, левилер! ⁹ Сиз Оьзюню чатырында ишлесин, халкъгъа белсенип къуллукъ этсин деп, Исрайылны Аллагъы, сизин исрайыллыланы арасындан айырып алып, Оьзюне ювукъ этди. Сизге шо азлыкъ этеми? ¹⁰ Ол Оьзюне сизин ва къардашларыгъыз левилени ювукъ этди. Сиз буса сыйлы даража да алма къарайсыз. ¹¹ Сиз ва сизин булан тилбирчилер Раббибизге къаршы белсенгенсиз. Сиз Гъарунгъа тюгюл, Раббибизге хонтурланасыз!

¹² Муса Алиапны уланлары Дасанны ва Абирамны атларын тутуп чакъырыв эте. Тек олар булай дей:

– Биз гелмейбиз! ¹³ Дангылда оьлтюрмек учун, сен бизин оьзюнде сют булан бал агъылагъан топуракъдан чыгъардынг. Гъали энни сен бизин устюбюзде гъакимлик де этме сюемисен? ¹⁴ Сен бизин оьзюнде сют булан бал агъылагъан топуракъгъа гелтирмединг, бизге авлакълар ва юзюмлюклер бермединг. Сен бу адамланы башын алдатма сюемисен? Биз гелмейбиз!

¹⁵ Муса бек къзаплана ва Раббибизге:

– Олар этген къурбанланы къабул этме. Мен олардан гъатта эшек де алмагъанман ва оланы бирисине де яманлыкъ этмегенмен, – дей.

¹⁶ Муса Корагъгъа булай дей:

– Сен де, сени булан тилбирчилер де тангала Раббибизни алдында токътарсыз: сен де, олар да ва Гъарун да. ¹⁷ Гъаригиз оьзюгюзню савутугъузну алып гелигиз, ичине арив ийис тюшюрмек учун отлар да салып, шону Раббибизге гелтирерсиз – бары да эки юз элли болсун. Сен де, Гъарун да оьзюгюзню савутларыгъызны гелтирерсиз. ¹⁸ Оланы, гъариси оьзюню савутун алып, ичине янып турагъан жыжымланы, шоланы устюне арив ийис тюшюрмек учун отланы да салып, Муса ва Гъарун булан бирче чатыргъа гиреген ерде эретуруп токътай. ¹⁹ Корагъ

олагъа къаршы бары да тилбирчилени Ёлугъувну чатырына гиреген ерде жыйгъанда, бютюн халкъгъа Аллагъны макътавлугъу гёрюне. ²⁰ Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

²¹ – Бу халкъны янындан тайыгъыз, Мен ону бир аз мюгъ-летге дагъытайым.

²² Тек Муса ва Гъарун, тобукъдан да туруп:

– Аллагъыбыз, гъар-бир къаркъараны ругъларыны Аллагъы! Бирев гюнагъ иш этген деп, Сен бютюн халкъгъа къазаплана-мысан дагъы? – дей.

Раббибиз Корагъны, Дасанны ва Абирамны такъсырлай

²³ Шо заман Раббибиз Мусагъа булай айта:

²⁴ – Халкъгъа Корагъны, Дасанны ва Абирамны чатырларындан ари тайсын деп айт.

²⁵ Муса, туруп, Дасанны ва Абирамны янына бара. Исрайылны тамазалары буса ону артындан юрюй. ²⁶ Муса халкъгъа:

– Бу намуссузланы чатырларындан ари тайыгъыз! Оланы мюлкюнден бир затгъа да тиймегиз, ёгъесе сиз оланы гюнагълары саялы оълежексиз, – деп бувара.

²⁷ Олар Корагъны, Дасанны ва Абирамны чатырларындан ари тая. Дасан ва Абирам чыгып, оъзлени чатырларына гиреген ерде къатынлары, уланлары ва гиччи яшлары булан токътагъан болгъан.

²⁸ Муса булай дей:

– Бу затланы барысын да этмеге мени Раббибиз йибергенни, шоланы мен оъзюм сююп этмейгенни сиз шулай билежексиз:

²⁹ эгер олар гъамангъы оълюм булан оълсе ва оланы талигъи бары да адамланыкине ошаса, мени Раббибиз йибермеген болажакъ; ³⁰ эгер де Раббибиз бир де этмегенин этип къойса, эгер оланы аякъ тюбюндеги ер ачылып йиберип, бары малы-мюлкю булан бирче ютуп, олар сав кююнде ахыратгъа гёчсе, шо заман сиз бу адамлар Раббибизни гёрюп ярамагъанын англажакъсыз.

³¹ Муса бу сёзлени айтып битгени де бир бола, оланы аякъ тюбюндеги ер ачылып къала. ³² Ер ачылып, оланы ва оланы къардашлары-ювукълары – Корагъны бары малы-мюлкю де булан бирче бары да халкъын ютуп къоя. ³³ Олар сав кююнде,

оьзлени бары малы-мюлкю де булан бирче ахыратгъа гёче. Сонг ер янгыдан къошулуп къала ва олар халкъны арасындан болмагъандай ёкъ болуп къала. ³⁴Ер ютгъанланы айланасында токътагъан исрайыллылар, оланы акъырывларын эшитип:

– Ер бизин де ютма сюе! – деп къычыра туруп, къачып якъ-якъгъа чачыла.

³⁵Раббибизден ялын чыгъып, яллатып арив ийис тюшюрюп турагъан эки юз элли адамны яллатып къоя. ³⁶Раббибиз Мусагъа булай айта:

³⁷– Дин къуллукъчу Гъарунну уланы Алиазаргъа буюр: яллап оьлгенлени сюеклирини арасындан савутланы жыйып, шоланы ичиндеги жыжымланы ташласын, неге тюгюл шолар сыйлы.

³⁸Шолар яллап оьлген гюнагълыланы савутлары. Арив ийис тюшюрмек учун къолланагъан алатны янчып, япалакъ этсин. Шолар булан къурбан этеген ерни уьстюн япсын, неге тюгюл шоланы Раббибизге гелтирген эди ва шолар сыйлы болду. Шолар исрайыллылар учун да бир буварыв болсун.

³⁹⁻⁴⁰Раббибиз Мусадан таба оьзюне буюргъан кюйде, дин къуллукъчу Алиазар яллап оьлгенлер гелтирген багъыр савутланы жыйып ала. Шоланы къурбан этеген ерни уьстюн япмакъ учун уваталар. Исрайыллылагъа этилген буварыв шулай бола: Гъарунну наслусундан болса тюгюл, дагъы биревге де Раббибизни алдында яллатып арив ийис тюшюрме яратылмай. Ёгъесе, оланы къысматы Корагъныкине ва ону булан тилбирчиленикине ошажакъ.

Муса ва Гъарун халкъны янын тутуп сёйлей

⁴¹Артындагъы гюн бары да исрайыллылар Мусагъа ва Гъарунгъа хонтурланып тербей.

– Сиз Раббибизни халкъын дагъытдыгъыз, – дей олар. ⁴²Тек адамлар, Мусагъа ва Гъарунгъа къаршы жыйылып, Ёлугъувну чатырына бурулгъанда, чатырны уьстюн булут яба ва Раббибизни макътавлугъу гёрюне. ⁴³Муса ва Гъарун Ёлугъувну чатырына багъып геле. ⁴⁴Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁴⁵– Къой шу халкъны. Мен оланы бир аз мюгълетни ичинде оьлтюрейим.

Олар тобукъдан туруп токътайлар. ⁴⁶Муса Гъарунгъа булай дей: – Савутну алып, ичине къурбан этеген ерден алынган янып турагъан жыжымланы ва яллалып арив ийис тюшюрмек учун отланы салып, адамланы тазаламакъ учун алгъаса. Раббиз къазаплана ва югъагъан аврув къабунма башлай.

⁴⁷Гъарун оъзюне Муса айтгъан кюйде эте ва халкъны янына багъып алгъасай. Олагъа югъагъан аврув къабунгъан болгъан. Тек Гъарун, арив ийис тюшюрмек учун отланы да ягъып, халкъны тазалай. ⁴⁸Ол оьлгенлени ва савланы арасында эретуруп токътай ва югъагъан аврувну къабунгъаны токътала. ⁴⁹Тек Корагъ саялы оьлгенлени санамагъанда, югъагъан аврувдан он дёрт минг етти юз адам оьле. ⁵⁰Гъарун Мусаны янына Ёлугъувну чатырыны алдына геле, неге тюгюл югъагъан аврувну къабунгъаны токътала.

Гъарунну чечек ачгъан асатаягъы

17 ¹Раббиз Мусагъа булай айта:

²– Исрайыллылар булан сёйлеп къара ва халкъны башчыларындан он эки асатаякъ ал – оланы аталарыны гъар къавумундан бирерни. Гъарисини асатаягъына оъзюню атын яз, ³Левини асатаягъына буса Гъарунну атын яз. Аталарыны къавумуну гъар башчысыны бирер асатаягъы болма тарыкъ. ⁴Шоланы Мен сени булан ёлугъагъан Ёлугъувну чатырындагъы шагъатнаманы сандыгъыны алдына сал. ⁵Мен кимни сайласам, ону асатаягъы баш чыгъаражакъ. Мен исрайыллыланы сизге бакъгъан якъдагъы токътавсуз хонтурланывуна ахыр салажакъман.

⁶Муса исрайыллылар булан сёйлеп къарай. Оланы башчылары Мусагъа он эки асатаякъ бере – аталарыны гъар къавумундан бирерни. Шоланы арасында Гъарунну асатаягъы да бола. ⁷Муса асатаякъланы Ёлугъувну чатырында Раббизни алдына сала.

⁸Артындагъы гюн Муса Ёлугъувну чатырына гире. Ол Левини тухумуну атындан салынган Гъарунну асатаягъы баш чыгъаргъандан къайры, гъатта чечек ачгъанны ва шонда бадам бишгенни гёре. ⁹Шо заман Муса, Раббизни алдындагъы бары

да асатаякъланы алып, исрайыллыланы алдына чыгъара. Олар, асатаякълагъа къарап, гъариси оъзюнюкин ала.

¹⁰ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Гъарунну асатаягъын къайтып шагъатнаманы сандыгъыны алдына сал. Шо асатаякъ къайпанмайгъанлар булан байлавлу эсделик гъисапда сакъланып турсун. Исрайыллылар оьлмесин учун, бу иш оланы Магъа хонтурланагъанына ахыр салсын.

¹¹ Муса оъзюне тап Раббибиз буюргъан кюйде эте. ¹² Исрайыллылар Мусагъа булай дей:

– Биз оьле турабыз! Бизин ишибиз битди, бизин барыбызны да ишибиз битди! ¹³ Ким гъатта Раббибизни чатырына ювукълашса, ол оьлежек. Биз барыбыз да оьлюп къаларбызмы экен?

Дин къуллукъчуланы ва левилилени борчлары

18 ¹ Раббибиз Гъарунгъа булай айта:

– Эгер де сыйлы ер мурдарланса, сен, сени уланларынг ва атангны уьюндегилер шогъар жаваплы болажакъсыз. Тек янгыз сен ва сени уланларынг сыйлылыкъ мурдарланса жаваплы болажакъсыз. ² Атангны къавумундагъы левили къардашларынгны оъзюнгню янынга ал. Сен де, уланларынг да Ёлугъувну чатырыны алдында къуллукъ этегенде, олар яныгда да да туруп, сагъа кёмек этсин. ³ Олар сагъа къуллукъ этсин ва чатырдагъы бары да борчланы кютсюн. Тек не сыйлы ерни савутларына, не къурбан этеген ерге ювукълашмасын, ёгъесе олар да, сиз де оьлежексиз. ⁴ Ёлугъувну чатырыны гъайын этмек учун, олар яныгда да туруп, тийишли ишни юрютсюн. Сизин булан дагъы бирев де болмасын.

⁵ Мени исрайыллылагъа къазапланывум чыкъмасын учун, сизге сыйлы ерни ва къурбан этеген ерни гъайын этмек тапшурулгъан. ⁶ Мен Оъзюм, исрайыллыланы арасындан левили къардашларыгъызны сайлап, сизге савгъат этдим. Ёлугъувну чатырында къуллукъ этсин учун, олар Раббигизге багъышлангъан. ⁷ Тек къурбан этеген ер булан ва пердени артындагъы затлар булан байлавлу бары да иште дин къуллукъчуланы борчларын кютме янгыз сагъа ва сени уланларынга яратыла. Дин

кьуллукъчулукъну Мен сизге савгъат этип беремен. Ким сыйлы ерге ювукълашса, шо оьлтюрюлме герек.

*Дин кьуллукъчулар ва левилилер учун этилеген
кьурбанлар*

⁸Раббибиз Гьарунгъа булай айта:

– Магъа деп этилеген бары да кьурбанланы тергемекни Мен сагъа Оьзюм тапшурдум. Исрайыллылар Магъа деп этеген бары да сыйлы кьурбанланы Мен сагъа ва сени уланларынга оьзюгюзге тиеген уьлюш ва гьамангъы пай гьисапда беремен. ⁹Кьурбанланы ялын тиймеген пайы сеники болажакъ. Магъа деп этилеген бары да сыйлы кьурбанланы – экмеклени кьурбаны буса да, гюнагъ неде борч саялы этилеген кьурбан буса да – шо пайы сеники ва уланларынгныки болажакъ. ¹⁰Шону бир зор сыйлы аш гьисапда ашагъыз. Шо сыйлы ашны арагъыздан къайсы эргишиге де ашама яражакъ. Шо аш сагъа сыйлы зат болуп токътасын.

¹¹Дагъы да исрайыллылар савгъат гьисапда гелтиреген силкивню бары да кьурбанлары сеники болажакъ. Мен шону сагъа, уланларынга ва къызларынга сизин гьамангъы пайыгъыз гьисапда беремен. Сени уьюнгдегилерден гьар тазалангъан адамгъа шону ашама яражакъ.

¹²Мен сагъа тюшюмню биринчи емишлери гьисапда Магъа гелтирген тизив зайтун майны, янгы чагъырны ва будайны беремен. ¹³Магъа топуракъдан гелтирилеген бары да башлапгъы емишлер сеники болажакъ. Сени уьюнгдегилерден гьар таза адамгъа шону ашама яражакъ.

¹⁴Исрайылда Магъа нюдюр этилип тапшурулгъан бары да зат сеникидир. ¹⁵Уьягълюдеги Магъа тапшурулгъан биринчи авлет неде гъайван-малны башлап кьозлагъан баласы сеникидир. Тек башлап тувгъан гьар уланны ва таза тюгюл гъайван-малдан тувгъан гьар эркегин сатып ал. ¹⁶Олагъа бир ай битгенде, сыйлы ерде токъташдырылгъан багъаны – йигирма гер авурлугъу булангъы гюмюшню беш шекелин берип сатып ал.

¹⁷Тек оьгюзлерден, кьойлардан неде эчкилерден башлап тувгъанларын сатып алма, неге тюгюл олар сыйлыдыр. Кьурбан этеген ерге оланы къанын себеле ва Мен ушатагъан арив ийис

чыкъсын учун, оланы майын яллалтып къурбан эт. ¹⁸Силкивню къурбаныны тѣшо ва онг буту йимик, оланы эти сагъа тиежек. ¹⁹Исрайыллылар Магъа гелтиреген бары да сыйлы къурбанланы Мен сагъа, сени уланларынга ва къызларынга сизин гьамангъы пайыгъыз гьисапда беремен. Шо Мени, сени ва сени наслунг арасында этилген гъеч бузулмас даимги разилешивюдюр.

²⁰Раббибиз Гъарунгъа булай айта:

– Исрайыллыланы топурагъында сагъа тийген бир пай да, бир гесек де болмажакъ. Исрайыллыланы арасында сагъа тийген пай да, гесек де Менмендир.

²¹Ёлугъувну чатырындагъы къуллугъу учун Мен левилеге Исрайылда этилген бары да къурбанланы он пайындан бир пайын беремен. ²²Энниден сонг исрайыллылар Ёлугъувну чатырына ювукълашмасын, ёгъесе олар яман балагъгъа тарып олежек. ²³Ёлугъувну чатырындагъы къуллукъну янгыз левилер кютсюн. Чатыр мурдарланып къалса, шогъар жаваплы болсун. Гележек наслулар учун бу даимги гѣрсетив болажакъ. Исрайыллыланы арасында олагъа пай тиймежек. ²⁴Шону орнуна Мен левилеге исрайыллылар Магъа савгъат этип гелтиреген къурбанланы он пайындан бир пайын беремен. Шо саялы да Мен оланы гъакъында: «Исрайыллыланы арасында олагъа пай тиймежек», – деп айтдым.

²⁵Раббибиз Мусагъа булай айта:

²⁶– Левилер булан сѣйлеп къара ва олагъа булай айт: «Сиз исрайыллылар этеген къурбанны Мен сизге пай этип гѣрсетген он пайындан бир пайын алагъанда, шону он пайындан бир пайын Магъа савгъат этип беригиз. ²⁷Сиз этген къурбан иннырдан этилген будайны къурбаны неде юзюм сыгъагъан ерде сыгъылгъан юзюмню сувуну къурбаны гьисапда саналажакъ. ²⁸Тап шо кюйде исрайыллылардан сизге тюшеген бары да къурбанланы он пайындан бир пайын Магъа савгъат гьисапда айырып салыгъыз. Шо он пайдан Магъа тиегенин дин къуллукъчу Гъарунгъа беригиз. ²⁹Сизге тюшген бары затдан инг тизивюн ва сыйлысын Магъа савгъат этип беригиз».

³⁰Левилеге булай айт: «Сиз инг тизив пайны савгъат этип гелтиргенде, шо сизин иннырыгъыздан неде юзюм сыгъагъан еригизден алынган йимик саналажакъ. ³¹Сизге ва сизин уюгюздегилеге къалгъанын не ерде суйсегиз де ашама яражакъ.

Шо Ёлугъувну чатырында кютеген сизин къуллугъугъуз учун этилеген савгъатдыр. ³² Эгер сиз, шолай эте туруп, савгъатгъа инг тизив пайны берсегиз, озюгюзню балагъгъа тарытмажакъсыз. Шо заман сиз исрайыллыланы сыйлы къурбанларын мурдарламагъан болажакъсыз ва оьлмежесиз».

Тазалайгъан сув

19 ¹Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:
² – Муна Мени Къанунумну токъташдыриву: исрайыллылагъа сени янынга жийрен тюсю тетиксиз хонажинни алып гелсин деп айт. Шо хонажинни бир тетиги де болмасын, о бир заманда да боюнагъа егилмеген болсун. ³Хонажинни дин къуллукъчу Алиазаргъа беригиз. Сонг ону къонушдан тышгъа чыгъарып, Алиазар бар ерде союгъуз. ⁴Дин къуллукъчу Алиазар, бармагъына хонажинни къанын алып, шону етти керен Ёлугъувну чатырыны ал ягъына себелесин. ⁵Ол гёре туруп, хонажинни гёнюн, этин, къанын ва ичинден чыкъгъан насын яллатыгъыз. ⁶Дин къуллукъчу къарагъай агъачны, иссопну ва ачыкъ къызыл юнню алсын ва шоланы яллайгъан хонажинни устьюне ташласын. ⁷Шондан сонг дин къуллукъчу опурагъын жувсун ва озю де жувунсун. Шондан сонг огъар къонушгъа гирме яражакъ, тек ахшам болгъунча таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. ⁸Хонажинни яллатгъан адам да опурагъын жувсун ва озю де жувунсун. Ол да ахшам болгъунча таза болмагъан кюйде къалып туражакъ.
⁹Ким таза буса, хонажинни кюлюн жыйып, къонушдан тышгъа чыгъарып, таза ерге салсын. Исрайылны халкъы шо кюлюн тазалайгъан сув учун сакъласын. Шо тазаланмакъ учун этилеген къурбандыр. ¹⁰Хонажинни кюлюн жыйгъан адам да опурагъын жувсун. Ол да ахшам болгъунча таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. Шо токъташдыривну исрайыллылар да, олар булан яшайгъан ятлар да гъар даим кютме герек болажакъ.
¹¹Ким оьлюге тийсе, етти гюн таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. ¹²Ол учьюнчу ва еттинчи гюн озюн сув булан тазаласын. Сонг ол таза болажакъ. Эгер ол учьюнчу ва еттинчи гюн озюн тазаламаса, таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. ¹³Оьлген адамны сюегине тийген гъар ким тазаланмаса,

Раббигизни Сыйлы чатырын мурдарлайгъан бола. Шолай адам Исрайылдан къуваланып чыгъарылма тарыкъ. Эгер де огъар тазалайгъан сув себилмеген буса, ол таза болмажакъ. Ону таза тюгюллюгю озъюню устьюнде къала. ¹⁴Муна къанун. Эгер бирев чатырда олюп къалса, чатыргъа гиреген гъар ким ва шону ичиндеги гъар ким етти гюн таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. ¹⁵Къапгъачы толу кюйде ябылмай къалгъан гъар савут да нас болажакъ.

¹⁶Авлакъда къылыч урулуп оьлтюрюлген адамгъа тийген гъар ким ва озъюню оьлюмю булан оьлген адамны сюегине не де къабургъа тийген гъар ким етти гюн таза болмагъан кюйде къалып туражакъ. ¹⁷Нас болгъан адам тазалансын учун, ялатып этилген къурбанны кюлюн савутгъа салыгъыз ва шону устьюне булакъ сувдан тегюгюз. Шону нас болгъан адам учун гъазирлеп къоюгъуз. ¹⁸Ким таза буса, иссопну алып, шону сувгъа чомуп, чатыргъа, шондагъы бары да алатлагъа, адамлагъа ва оьлген адамны сюегине, къабургъа, оьлтюрюлген ва озъюню оьлюмю булан оьлгенни сюегине тийген адамгъа себелесин. ¹⁹Ким таза буса, нас болгъан адамны учьюнчу ва еттинчи гюн устьюне сув себелесин. Шолай этип, ол шо адамны еттинчи гюнге тазалажакъ. Ким тазалангъан буса, опурагъын жувсун, озю де жувунсун. Шо гюн ахшам ол таза болажакъ. ²⁰Эгер нас болгъан адам тазаланмаса, Раббигизни сыйлы ерин мурдарлагъаны саялы, ол халкъны арасындан къуваланма тарыкъ. Эгер де огъар тазалайгъан сув себилмеген буса, ол таза болмажакъ. ²¹Олар шо токъташдыривну гъар даим де кютюп турма тарыкъ.

Тазалайгъан сувну себелейген адам да опурагъын жувсун. Тазалайгъан сувгъа тийген гъар ким ахшам болгъунча нас кюйде къалып туражакъ. ²²Нас болгъан адам тийген бары зат да нас болажакъ. Шо затлагъа тийген гъар ким де ахшам болгъунча нас болгъан кюйде къалып туражакъ.

Ярдан чыкъгъан сув

(Чыгъ 17:1-7)

20 ¹Йылны биринчи айында Исрайылны халкъы, Цин да-
нгылгъа гелип, Къадиште токътай. Марьям шонда оьле

ва гёмюле. ²Шонда адамлагъа ичме сув болмагъан, шо саялы олар Мусагъа ва Гъарунгъа къаршы иш гёрме къарай. ³Олар, Мусаны айыплай туруп, булай айтып тербей:

– Раббибизни алдында оьлген къардашларыбыз булан бирче биз де оьлген болгъай эдик! ⁴Неге сиз Раббибизни халкъын бу дангылгъа гелтирдигиз? Шунда биз де, бизин гъайван-малыбыз да оьлсюн деп гелтирдигизми? ⁵Неге сиз, бизин Мисриден чыгъарып, шу бузукъ ерге гелтирдигиз? Мунда не будай, не инжир, не юзюм, не нар оьсмей. Мунда чы ичме сув сама да ёкъ!

⁶Муса ва Гъарун халкъны янындан Ёлугъувну чатырына гиреген ерге багъып бара. Олар тобукъдан туруп токътай ва олагъа Раббибизни макътавлугъу гёрюне. ⁷Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁸– Асатаягъынгни да алып, агъанг Гъарун да булан бирче халкъны жый. Олар гёре туруп, яргъа сёйлеп айт, о оьзюню сувун агъыздырып къояжакъ. Адамлар ва оланы гъайван-малы сувсабын басылтсын учун, сен олагъа ярдан сув берерсен.

⁹Раббибиз оьзюне буюргъан кюйде, Муса Ону алдындагъы оьзюню асатаягъын ала. ¹⁰Ол Гъарун булан бирче ярны алдында халкъны жыя. Муса олагъа:

– Гъей питнечилер, тынглагъыз! Биз сизге шу ярдан сув берме герекбизми дагъы? – дей.

¹¹Муса, къолун гётерип, асатаягъы булан яргъа эки керен ура. Шонда ташып сув агъып йибере. Адамлар ва гъайван-мал ичип сувдан тоя. ¹²Тек Раббибиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

– Исрайыллылагъа Мени сыйлылыгъымны исбатлама сизин иманыгъыз азлыкъ этди. Шо саялы сиз бу халкъны Мен оьзлеге береген топуракъгъа гелтирмежексиз.

¹³Исрайыллылар Раббигиз булан эришип тербей, Ол да Марибаны сувларыны ягъасында халкъгъа Оьзюню сыйлылыгъын гёрсете.

***Адумлулар исрайыллыланы оьзлени топурагъындан
оьтюп чыкъма къоймай***

¹⁴Муса Къадишден Адумну пачасына чавушларын булай айтып йибере:

– Сени агъанг сёйлей тураман: сен бизин устюбюзге тышген бары да кыйынлыкъланы билесен. ¹⁵ Бизин ата-бабаларыбыз Мисриге гелген эди ва биз шонда кёп йыллар яшап турдукъ. Мисриликлер бизге ва ата-бабаларыбызгъа нечакъы да яман янашды. ¹⁶ Тек биз Раббизни атын тутуп чакъырып этгенде, Ол бизин эшитди, Малайигин йиберип, бизин Мисриден чыгъарды.

Муна, гъали биз Къадишебиз, сени топурагъынгны ягъасындагъы шагъардабыз. ¹⁷ Тилеймен, бизин улкентден таба оътюп чыкъма къой. Биз авлакълардан, юзюмлюклерден таба юрюмежекбиз, куюлардан сув да ичмежекбиз. Биз шагъра ёл булан юрюжекбиз. Сени топурагъынгдан оътюп кългъанча, не онгъа, не солгъа бурулмажакъбыз.

¹⁸ Тек Адум:

– Сизге мундан оътме ярамай. Эгер сиз тынгламасагъыз, биз, кылыч да тутуп, сизге къаршы чыгъажакъбыз, – деп жавап бере.

¹⁹ Исрайыллылар булай дей:

– Биз аслу ёл булан юрюжекбиз. Эгер биз неде бизин гъайван-малыбыз куюларыгъыздан сув ичсек, шону гъагъын төлежекбиз. Биз яяв оътюп чыкъма сюебиз, бизге дагъы гъеч зат тарыкъ туююл.

²⁰ Олар:

– Сизге мундан оътме ярамай, – деп жавап бере.

Адум уллу ва гючлю асгери булан исрайыллылагъа къаршы чыгъа. ²¹ Адум оланы оъзюню топурагъындан оътюп чыкъма къоймай. Исрайыллылар айланч ёлдан таба оътюп чыгъа. ²² Исрайылны халкъы, Къадишден ёл чыгып, Гур деген тавгъа геле.

Гъарунну оълюю

²³ Адумну дазусундагъы Гур тавну ягъында Раббиз Мусагъа ва Гъарунгъа булай айта:

²⁴ – Гъарун, паракат болуп, ата-бабаларыны янына гёчежек. Ол исрайыллылагъа Мен береген топуракъгъа гирмежек. Неге туююл, сиз экевюгюз де Марибаны сувларыны ягъасында Мени буйругъума тынгламадыгъыз. ²⁵ Гъарунну ва ону уланы Алиазарны чакъырып, оланы оъзюнг булан Гур тавгъа ал.

²⁶Гъарунну уъстюндеги опуракъларын да чечип, шоланы уланы Алиазаргъа гийдир. Неге тюгюл, Гъарун, парахат болуп, ата-бабаларыны янына гёчежек. Ол шонда оълежек.

²⁷Муса Раббиз буюргъан кюйде эте: халкъ гёре туруп, олар Гъур тавгъа гётериле. ²⁸Муса, Гъарунну уъстюндеги опуракъларын да чечип, шоланы уланы Алиазаргъа гийдире. Гъарун шонда тавну башында оъле. Муса ва Алиазар тавдан тюше. ²⁹Гъарун оългенни англагъанда, исрайыллылар огъар отуз гюн яс эте.

Аратны дагъытыв

21 ¹Негепде ерлешген Аратны канъанлы пачасы исрайыллылар Атаримден оътеген ёлдан гелегенни эшите. Ол исрайыллылагъа чапгъын эте ва оланы бирлерин есир этип ала. ²Шо заман исрайыллылар Раббизге булай ваъда эте:

– Эгер Сен бу халкъны къолубузгъа берсенг, биз ону шагъарларын бютюнлей дагъытажакъ эдик.

³Раббиз исрайыллыланы ялбарывун эшите ва канъанлыланы оланы ихтиярына бере. Олар канъанлыланы ва оланы шагъарларын бютюнлей дагъыта. Шоллукъда шо ерге Гъорма* деп ат тагъыла.

Ез йылан

⁴Адумну айланып оътмек учун, олар Гъур тавдан Къызыл денгизге элтеген ёлгъа тюше. Тек ёлда халкъ гёнгюлсюз бола.

⁵Адамлар Аллагъгъа ва Мусагъа булай хонтурлана:

– Сиз неге бизин Мисриден чыгъардыгъыз? Биз дангылда оълсюн деп чыгъардыгъызмы? Аш ёкъ! Сув ёкъ! Бу къутсуз ашгъа буса къусугъубуз геле!

⁶Шо заман Раббиз олагъа агъулу йыланланы йибере. Олар исрайыллыланы тиге ва оланы кёплери оъле. ⁷Адамлар, Мусаны янына гелип, булай дей:

– Раббизге ва сагъа хонтурланып, биз гюнагъ иш этдик. Дуа эт, Раббиз бизин йыланлардан къутгъарсын.

^{21:3} Гъорма – бу ат «дагъытыв» деген маънаны англата.

Муса халкъ учун два эте. ⁸Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Йылан этип, шону къурукъгъа бегет: оъзюн йылан тикген гъар ким шогъар къараса, ол сав къалажакъ.

⁹Муса, езден йылан да этип, шону къурукъгъа бегете. Эгер биревню йылан тикгенде, ол ез йылангъа къараса, сав къала болгъан.

Муапгъа элтеген ёл

¹⁰Исрайыллылар ёлун узата ва Убут деген ерге гелип токътай. ¹¹Олар Убутдан чыгъа ва Муапны къаршысындагъы Аййа-Абарим деген дангылда гюнтувушгъа багъып токътай.

¹²Шондан олар дагъы да ариге багъып юрюй ва Зарат деген къолгъа гелип токътай. ¹³Заратдан олар дагъы да ариге багъып юрюй ва Арнун деген оъзенни ари ягъындагъы амурлуланы дазуларындан узатылагъан дангылгъа гелип токътай. (Арнун – Муапны, Муапны ва амурлуланы арасындагъы дазусу.)

¹⁴Шо саялы «Раббибизни давларыны китабында»* булай деп эсгериле: «Супадагъы Вагъип ва Арнунну бутакълары, ¹⁵Ар деген ерге узатылагъан ва Муапны дазуларыны бою булан ерлешген къакъаланы бетлери».

¹⁶Дангылдан олар Бер* деген къуюгъа багъып ёлун узата. Шо ерде Раббибиз Мусагъа булай айтгъан болгъан:

– Адамланы жый, Мен олагъа сув берейим.

¹⁷Шо заман исрайыллылар шу сарынны айтгъан:

«Къую, тол!

Ону гъакъында йырлагъыз,

¹⁸Шо къуюну башчылар къазгъан,

халкъны абурлу адамлары

асатаякълары булан къазгъан».

Олар дангылдан Маттанагъа, ¹⁹Маттанадан Нагълиилге, Нагълиилден Бамутгъа, ²⁰Бамутдан буса дангылны устюнден Пасганы бийиклиги гёрюнеген Муап къолгъа гете.

^{21:14}Сыйлы Язывланы ичине гирмеген бу бырынгъы китап бизин замангъа сакъланып етишмеген.

^{21:16}Бер – бу ат «къую» деген маънаны англата.

Сигьундан уьст чыгъыь

(Такр 2:24-37)

²¹ Исрайыллылар чавушлардан таба амурлуланы пачасы Сигьунгъа булай айтып йибере:

²² – Бизге уьлкенгден оьтюп чыкъма ихтияр бер. Биз не авлакълагъа, не юзюмлюкlege бурулмажакъбыз, къююлардан сув да ичмежекбиз. Сени топурагъынгдан оьтюп къалгъанча, биз шагъра ёл булан юрюп туражакъбыз.

²³ Тек Сигьун исрайыллылагъа оьзюню топурагъындан оьтюп чыкъма ихтияр бермей. Ол, асгерин жыйып, исрайыллыланы алдына чыкъмакъ учун, дангылгъа геле. Ягъас деген ерге гелип, ол исрайыллылар булан ябуша. ²⁴ Тек исрайыллылар Сигьунну къылыч уруп оьлтюре ва Арнун оьзенден тутуп Яббукъ оьзенге, аммулнулагъа ерли, ону топурагъын елей. Неге тьогюл, аммулнуланы дазусу бек болгъан. ²⁵ Исрайыллылар амурлуланы бары да шагъарларын, Гъашбунну ва ону айланасындагъы юртланы да къошуп, елеп олтура. ²⁶ Гъашбун амурлуланы пачасы Сигьунну тахшагъары болгъан. Ол Муапны алдагъы пачасы булан дав юрютген ва тап Арнунгъа ерли ону бары топурагъын чыгъарып алгъан.

²⁷ Шо саялы йырчылар булай йырлай:

«Гъашбунгъа барыгъыз, шо янгыдан къурулсун;
Сигьунну шагъары кьуден гётерилсин!

²⁸ Гъашбунда от лавуллап яна,

Сигьунну шагъарында оьртен яллай.

Оьртен Арнунну бийикликлерини еслерин,

Ар-Муапны ютду.

²⁹ Адаршай сагъа, Муап!

Ёкъ болдунг сен, Камушну* халкъы!

Ол уланларын къачма борчлу этди,

къызларын амурлуланы пачасы

Сигьунну къаравашлары этди.

^{21:29} *Камуш* – муаплыланы ялгъан аллагъы; огъар адамланы къурбан эте болгъан.

³⁰ Биз оланы окълар уруп йыкъдыкъ,
Гъашбундан тутуп Дибунгъа ерли бары халкъ
къырылды.

Сени наслунгнуну урлугъу уышюю.
Медебагъа ерли узатылагъан
Нупагъны дагъытдыкъ биз».

³¹ Исрайыллылар амурлуланы топурагъында шолай ерлеше.

³² Муса Язерге тынчыланы йибере. Исрайыллылар шону айла-насындагъы юртланы елей, шолардан амурлуланы къувай.

Угдан уьст чыгъыв

(Такр 3:1-11)

³³ Сонг исрайыллылар, бурулуп, ёл булан Башангъа гётериле. Башанны пачасы Уг, Идраи деген шагъарны къырыйында исрайыллылар булан ябушмакъ учун, бары асгери булан оланы алдына чыгъа. ³⁴ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Угдан къоркъма, неге тыгюл Мен ону бары асгери ва топурагъы да булан бирче сени къолунга бердим. Амурлуланы Гъашбунда гъакимлик этген пачасы Сигъунгъа этгенингни огъар да эт.

³⁵ Исрайыллылар Угну, ону уланларын, бары асгерин, бирин де сав къоймайлы, оьлтюре ва ону топурагъын елей.

Балакъ Балаамны чакъыра

22 ¹ Исрайыллылар Муапны тюзлюклерине багъып тербене ва Урдунну къырыйында, Еригъонну къаршысында токътай.

² Сиппурну уланы Балакъ исрайыллылар амурлулагъа этген бары ишни гёрюп тура. ³ Муаплылар исрайыллылардан бек къоркъа, неге тыгюл олар оьтесиз кёп болгъан. Олар исрайыллылардан оьтесиз бек къоркъа.

⁴ Муаплылар Мидьянны тамазаларына:

– Авлакъдагъы оьгюз отну нечик ашап битдире буса, бу халкъ да айланабыздагъы бары затны ашап битдирежек, – дей.

Шо вакътилерде Муапны пачасы болгъан Балакъ ⁵ Баурну уланы Балаамны артындан Фиратдагъы Патургъа, ону ана топурагъына, чавушларын йибере. Балакъ булай дей:

– Мисриден бир халкъ чыгып, ер юзюн толтуруп къойду ва мени янымда ерлешди. ⁶Гел, мени тилевюме гёре шо халкъгъа налат бер, неге тюгюл шо халкъ гючлю, мени огъар гючюм чатмай. Балики, шо заман мен оланы янчып ва уълкемден къува-лап боларман. Мен билемен, сен кимни шабагъатласанг – олар шабагъатлана, кимге налат берсенг – налатлана.

⁷Муапны ва Мидьянны тамазалары, халмажчылыкъ учун тёлеме гъакъ да алып, ёл чыгъа. Балаамны янына гелип, тамазалар огъар Балакъ айтгъан бары сёзню етишдире.

⁸– Мунда гече къалыгъыз, – дей Балаам олагъа, – мен сизге Раббибиз магъа берген жавапны айтарман.

Муаплыланы тамазалары ону янында къала. ⁹Раббибиз, Балаамны янына гелип:

– Сени уьюнгдеги бу адамлар кимлердир? – деп сорай.

¹⁰Балаам Раббибизге булай жавап бере:

– Муапны пачасы, Сиппурну уланы Балакъ магъа: ¹¹«Мисриден бир халкъ чыгып, ер юзюн толтуруп къойду. Гелип, шо халкъгъа налат бер. Балики, шо заман мен олар булан ябушуп ва къувалап боларман», – деп айтып йиберген.

¹²Раббибиз Балаамгъа булай айта:

– Барма олар булан. Шо халкъны налатлама, неге тюгюл шо халкъ шабагъатлыдыр.

¹³Балаам, артындагъы гюн эртен туруп, Балакъ йиберип гелген тамазалагъа:

– Оьзюгюзню уълкегизге къайтыгъыз. Раббибиз магъа сизин булан бармакъны гери урду, – дей.

¹⁴Муаплыланы тамазалары, Балакъны янына къайтып:

– Балаам бизин булан гелмекни гери урду, – дей.

¹⁵Балакъ оьзге тамазаланы йибере. Биринчилеринден эсе оланы санаву кёп ва абуру артыкъ бола. ¹⁶Олар, Балаамны янына гелип, булай дей:

– Сиппурну уланы Балакъ: «Мени яныма гелмекни гери урма.

¹⁷Мен сени чомарт кюйде савгъатлажакъман ва сен айтгъан бары затны этежекмен. Гелип, мен саялы шо халкъгъа налат бер», – дей.

¹⁸Тек Балаам Балакъны тамазаларына булай жавап къайтара:

– Балакъ гъатта ичи гюмюшден, алтындан тыгъылып толгъан къаласын бережек эди буса да, мени Аллагъымны,

Раббимни буйругъуна къаршы бир зат да этип болмажакъ эдим.
¹⁹ Буса да, алда гелгенлери йимик, сиз де мунда гече къалыгъыз.
 Мен буса, Раббибиз дагъы да не айтар экен, билип къарайым.

²⁰ Шо гече Раббибиз, Балаамны янына гелип, булай айта:

– Бу адамлар сени чакъырып гелген сонг, туруп, олар булан бар. Тек янгыз Мен сагъа айтгъанны этерсен.

Балаамны тиши эшеги

²¹ Балаам, эртен туруп, тиши эшегин де ерлеп, Муапны тамазалары булан ёл чыгъа. ²² Тек Балаам ёл чыкъгъанда, Раббибиз къазаплана. Огъар пуршав этмек учун, Раббибизни Малайиги ёлгъа чыгып токътай. Балаам эшегине де минип бара. Ону булан эки къуллукъчусу да бола. ²³ Эшек къолунда сувурулгъан къылычы да булан ёлда токътагъан Раббибизни Малайигин гёргенде, ёлдан авлакъгъа бурула. Эшегин къайтып ёлгъа салмакъ учун, Балаам ону токъалап тербей.

²⁴ Шо заман Раббибизни Малайиги эки юзюмлюкню арасы булан обътеген тар сокъмакъгъа гелип токътай. Сокъмакъны эки де ягъасында таш барулар бола. ²⁵ Раббибизни Малайигин гёрюп, эшек баругъа багъып къысылма башлай ва Балаамны аягъын баругъа багъып къысып къоя. Ол янгыдан эшегин токъалама гирише.

²⁶ Шо заман Раббибизни Малайиги, алгъа чыгып, не онгъа, не солгъа бурулуп болмайгъан тар ерде токътай. ²⁷ Раббибизни Малайигин гёрюп, эшек Балаамны тюрбюндеги кюйде ятып къала. Ол буса, къазапланып, эшекни таякъ булан токъалап тербей. ²⁸ Шо заман Раббибиз Балаамгъа эшекни булай сёйлете:

– Арт-артындан мени уъч керен тюрер йимик, сагъа не этгенмен?

²⁹ Балаам эшегине:

– Сен мени мысгъыллап турдунг! Къолумда къылыч болгъан буса, мен сени шу ерде олтюрежек эдим, – деп жавап къайтара.

³⁰ Эшек Балаамгъа:

– Мен сени эшегинг тюрюлменми дагъы? Бугюн болгъунча сен магъа минип айланып турмадынгмы дагъы? Сени мысгъыллайгъан хасиятым бармы эди дагъы? – дей.

– Ёкъ эди, – дей Балаам.

³¹ Шо заман Раббибиз Балаамгъа гёзлерин ача ва ол ёлда кылыгчын да сувуруп токътагъан Раббибизни Малайигин гёре. Балаам, бетин ерге де къаплап, эниш тюшюп баш ие. ³² Раббибизни Малайиги огъар булай айта:

– Сен неге эшегингни арт-артындан уыч керен токъаладынг? Мен мунда сагъа пуршав этмек учун чыккъгъанман, неге тюгюл мен сен тюшген ёлгъа рази тюгюлмен. ³³ Эшегинг Мени гёре эди ва Менден уыч керен бурулду. Эгер эшек бурулмагъан эди буса, огъар языгъым чыгъажакъ эди, сени буса Мен оьлтюрежек эдим.

³⁴ Балаам Раббибизни Малайигине:

– Мен гюнагъ иш этдим. Сен мени ёлумну кырккъгъанынгны билмедим. Гъали буса, Сен сюймеген сонг, мен къайтып гетейим, – дей.

³⁵ Раббибизни Малайиги Балаамгъа булай айта:

– Бу адамлар булан бар. Тек олагъа янгыз Мен айтгъанны сёйлерсен.

Балаам Балакъны тамазалары булан ёл чыгъа. ³⁶ Балаам гелегенни эшитип, Балакъ ону Арнунну дазусундагъы, оьзюню топурагъыны ягъасындагъы, Муапны шагъарына къаршыламакъ учун геле. ³⁷ Балакъ Балаамгъа:

– Мен сени чакъырсын деп йиберген эдим чи. Неге яныма гелмей эдинг? Мен сагъа савгъат берип болмайманмы дагъы? – дей.

³⁸ – Муна, гелдим янынга, – деп жавап бере Балаам. – Тек мени бир зат айтма сама да гючом ёкъ. Мен янгыз Раббибиз буюргъанны айтма тарыкъман.

³⁹ Балаам Балакъ булан Каръят-Гъасут деген шагъаргъа бара.

⁴⁰ Балакъ оьгюзлени, къойланы къурбан эте ва этни бир пайын Балаамгъа ва ону булангъы тамазалагъа берип йибере.

Балаамны биринчи сёйлевию

⁴¹ Артындагъы гюн эртен Балакъ оьзю булан Балаамны Бамут-Баалгъа* алып бара. Балаам шондан халкъны бир пайын гёре.

^{22:41} *Бамут-Баал* – бу ат «Баалны бийикликлери» деген маънаны англата.

23 ¹Балаам Балакъгъа:
– Магъа шу ерде етти кърбан этеген ер кър ва етти бугъа ва етти кърый гъазирле, – дей.

²Балакъ Балаам айтгъан кюйде эте. Олар экевию де кърбан этеген ерлени гъарисинде бирер бугъаны ва бирер кърыйну кърбан эте. ³Балаам Балакъгъа булай дей:

– Шу ерде, озюнгни бютюнлей яллатып этген кърбанларынгни кърыйында токъта, мен буса бир янгъа тайып тураим. Балики, мени булан ёлукъмакъ учун, Раббиз гелер. Ол магъа нени ачыкъ этсе, шо гъакъда мен сагъа хабарлажакъман.

Балаам такъыракъ бийикликге гете.

⁴Раббиз ону булан ёлугъа. Балаам:

– Мен етти кърбан этеген ер гъазирледим. Шоланы гъарисинде бугъаны ва кърыйну кърбан этдим, – дей.

⁵Раббиз Балаамгъа не айтма тарыкъны уйрете ва:

– Балакъны янына кърыйт ва огъар Мен сагъа айтгъан затны етишдир, – деп буюра.

⁶Ол Балакъны янына етише. Шо вакътиде Балакъ Муапны бары да башчылары да булан бирче озлени бютюнлей яллатып этген кърбанларыны янында эретуруп токътагъан болгъан.

⁷Балаам гележекде болажакъ ишлени билдирме башлай:

– Муапны пачасы Балакъ мени

Арамдан – гюнтувушдагъы тавлардан
гелтирди ва булай деди:

«Гел, Якъубгъа налат бер;
гел, Исрайылны дагъытып кърый».

⁸Раббиз озлеге налат бермегенлеге
мен нечик налат берейим?

Раббиз яманлыкъ этмегенлеге
мен нечик яманлыкъ этейим?

⁹Мен олагъа ярланы

бийикликлерине минип къарагъанман,
олагъа тебелеге минип тигилгенмен.

Айрыча яшайгъан халкъны геремен.

Шо халкъ озюн озге халкылагъа ошатмай.

¹⁰Якъубну наслуларын санап болар ерде иш ёкъ,

Исрайылны дёртден бир пайын
да санап болар ерде иш ёкъ,
оланы санаву топуракъдагы чанг
бюртюклер чакъы бар!

Мен муъмин кююмде оълюп къалайым чы.

Мени наслум да бу халкъгъа ошап къалсын дагъы!

¹¹ Балакъ Балаамгъа:

– Сен магъа этгенинг недир? Мен сени душманларыма налат берме чакъыргъан эдим, сен буса оланы шабагъатлайсан! – дей.

¹² Ол:

– Мен магъа Раббибиз айтгъанны сёйлеме герек тюгюлменми дагъы? – деп жавап къайтара.

Балаамны экинчи сёйлевю

¹³ Шо заман Балакъ Балаамгъа булай дей:

– Юрю, башгъа ерге барайыкъ. Сен оланы шондан таба гёрме болажакъсан. Сен шондан таба оланы барын да тюгюл, янгыз бирлерин гёрежексен. Олагъа шондан таба сама налат бер.

¹⁴ Балакъ Балаамны Пасганы бийиклигиндеги Супимге элте. Ол шонда етти кърбан этеген ер кзура, гъарисинде бугъаны ва къойну кърбан эте. ¹⁵ Балаам Балакъгъа:

– Мен Раббибиз булан ёлукъгъанча, шу ерде, оъзюнгню бютюнлей яллатып этген кърбанларынгны янында токътап тур, – дей.

¹⁶ Раббибиз Балаам булан ёлугъа, огъар не айтма тарыкъны уыйрете ва:

– Балакъны янына къайтып, огъар Мен айтгъанны етишдир, – деп буюра.

¹⁷ Ол Балакъны янына бара. Шо вакътиде Балакъ Муапны бары да башчылары да булан бирче оъзлени бютюнлей яллатып этген кърбанларыны янында эретуруп токътагъан болгъан. Балакъ огъар:

– Раббигиз не айтды? – деп сорай.

¹⁸ Шо заман Балаам гележекде болагъан ишлени билдирме башлай:

– Сиппурну уланы Балакъ, оъзюнгню елеп,

магъа тынгла, къулакъ ас.

- ¹⁹ Ялгъан айтма Раббибиз инсан тююл,
Ол пикрусун да алышдырмай.

Ол бир затны айтып, этмей къояжакъмы?
Ваьда да этип, кютмей къояжакъмы?

- ²⁰ Ол магъа шабагъатла деп буюрду.
Шабагъатлайгъан Олдур – мен алышдырып
болмайман.

- ²¹ Якъубда гюнагъ гёрюнмей,
Исрайылда языкълыкъ эс этилмей.
Оьзлер Пачасы деп билдирген Раббибиз,
оланы Аллагъы, олар булан бирче.

- ²² Раббибиз оланы Мисриден чыгъарды.
Раббибизде къыр бугъадагъы гюч бар.

- ²³ Якъубгъа къаршы сигъручулукъ ёкъ,
Исрайылгъа къаршы халмажчылыкъ ёкъ.
Гъали Якъубну ва Исрайылны гъакъында:
«Муна Раббибизни этгени!» – деп айтып тербежек.

- ²⁴ Халкъ тиши арсландай гётерилежек,
эркек арсландай хозгъалажакъ!
Ол тутгъанларын ашап битмейли,
къанын ичип тоймайлы, рагъатланмажакъ.

- ²⁵ Шо заман Балакъ Балаамгъа:
– Олагъа налат берме ва оланы шабагъатлама!

- ²⁶ Балаам:
– Мен сагъа Раббигиз магъа айтгъан бары затны этме гере-
гимни айтмадыммы дагъы? – деп жавап къайтара.

Балаамны уьчюнчю сёйлею

- ²⁷ Шо заман Балакъ Балаамгъа:
– Юрю, мен сени башгъа ерге элтейим. Балики, Раббигиз сен
олагъа шондан таба налат бергенни сюер, – дей.

- ²⁸ Балакъ Балаамны дангылгъа бакъгъан Паурну башына эл-
те. ²⁹ Балаам Балакъгъа:

– Магъа бу ерде етти кърбан этеген ер де къруп, етти бугъа ва етти кърый гъазирле, – дей.

³⁰ Балакъ Балаам айтгъан кърде эте. Ол кърбан этеген ерленни гърарисинде бугъаны ва кърйну кърбан эте.

24 ¹ Балаам Раббиз Исрайылны шабагъатлама сюегенни гъргенде, ол, алда ймик, муъжизатлар излеме бармай, юзюн дангылгъа багъып бакъдыра. ² Балаам кърарп исрайыллыланы къравумлагъа гере токътагъанын гъргенде, Аллагъны Ругъун сезе. ³ Ол гележекде болажакъ булай ишлени билдире:

– Баурну уланы Балаам гележекде болажакъ ишлени билдире тура. Гързлери яхшы гереген пайхаммар гележекде болажакъ ишлени билдире тура.

⁴ Раббизни каламын эшитеген пайхаммар гележекде болажакъ ишлени билдире тура. Оъзюне Кърудратланы Еси Раббиз гърйран гърюнюш гърсетеген,

йыгъылса да, гързлери ачылгъан кърде къралагъан пайхаммар гележекде болажакъ ишлени билдире тура:

⁵ Огъ, не тизивдюр дагъы, Якъуб, чатырларынг, сени турагъан ерлеринг, Исрайыл!

⁶ Шолар хурма тереклени узатылгъан орманлыгъыдай, оъзен ягъадагъы бавлардай, Раббиз орнатгъан алоэ* тереклердей, сув ягъадагъы кърарагъайлардай.

⁷ Шоланы бутакъларындан сув тама, шолар аявсуздан емиш берип тура.

Оланы пачасы Агагдан уллу болажакъ, пачалыгъы оър болажакъ.

^{24:6} *Алоэ* – Гъриндустанда ва Китайда оъсеген, оъзюнден арив ийисли сылама чыгъагъан терек. Алоэ арив ийис чыгърмакъ учун ва оълюню бальгамлашдырагъанда къроллана болгъан. Шо терекни бизге белгили алоэ булан бир аралыгъы да ёкъ.

⁸ Раббибиз оланы Мисриден чыгъарды,
оларда къыр бугъаны къуваты бар.

Олар душман халкъланы юта,
оланы сюеклерин увата,
оланы окъ уруп йыгъа.

⁹ Олар эркек арсландай, суюкеле, ята,
тиши арсландай – оланы ким тургъузуп болажакъ?

Сизин шабагъатлайгъанлар озлер шабагъатлансын дагъы,
сизин налатлайгъанлар буса озлер налатлансын дагъы!

¹⁰ Балакъ Балаамгъа къзаплана. Балакъ, къолларын да сил-
леп, огъар булай дей:

– Мен сени душманларыма налат берсин деп чакъыргъан
эдим. Сен буса оланы арт-артындан уьч керен шабагъатладынг!

¹¹ Тас бол шундан! Уьюнге бар! Мен сени аявсуздан савгъатлама
ваьда этген эдим, тек Раббинг сени савгъатдан магърюм этди.

Балаамны ахырынчы сёйлевлери

¹² Балаам Балаакъгъа булай жавап къайтара:

– Сен йиберип гелген чавушларынга мен: ¹³ «Балакъ гъатта
ичи гюмюшден, алтындан тыгъылып толгъан къаласын бе-
режек эди буса да, озюмню ихтиярым булан не яхшылыкъ
этип, не яманлыкъ этип, Раббимни буйругъуна къаршы чы-
гъып болмажакъ эдим. Мен янгыз Раббим айтгъанны айтма
тарыкъман», – деп айтмадыммы дагъы? ¹⁴ Яхшы, мен озюмню
халкъымны янына къайтаман. Тек сен магъа бу халкъ гележек-
де сени халкъынга не этежекни билдирме къой.

¹⁵ Балаам гележекде болажакъ булай ишлени билдире:

– Озюню гёзлери яхшы гёреген Баурну уланы Балаам,
гележекде болажакъ ишлени билдире тура.

¹⁶ Раббибизни каламын эшитеген,
Аллагъу-Тааладан билим алгъан,
Къудратланы Еси гёрсетгенни гёреген,
йыгъылса да, гёзлери
ачылгъан кюйде къалагъан пайхаммар
гележекде болажакъ ишлени билдире тура:

- 17 Ону гөремен, тек гъали буссагъат тюгюл;
Огъар къарайман, тек гъали де ювукъ болуп
битмеген.
Якъубну юлдузу чыкъды,
Исрайылдан таба пачаны асатаягъы гөтерилди,
Муапны мангалайларын уватды
ва Шисни наслуларын уруп йыкъды.
- 18 Адумну ележеклер,
ону душманы Саирни ележеклер,
тек Исрайыл беклешежек.
- 19 Якъубдан таба пача чыгъып,
шагъарда къутгъарылгъанланы дагъытажакъ.
- 20 Балаам амаликlege къарады ва гележекде болажакъ булай
ишлени билдирди:
– Амаликлилер халкъланы арасында биринчилерден
болду,
тек гележекде даимге ёкъ болажакъ.
- 21 Ол кенлилени гөрдю ва гележекде болажакъ булай ишлени
билдирди:
– Уьюгюзге кьоркьунчлукъ ёкъ,
Сизин уягъыз ярадыр.
- 22 Тек Ашшур сизин есир этгенче,
кенлилер отгъа ташланажакъ.
- 23 Балаам гележекде болажакъ булай ишлени билдирди:
– Раббибиз бу ишлени этгенде, бирев де сав кьалмажакъ.
- 24 Киттимден гемелер гелип,
Ашшурну ва Эберни ележек,
тек оьзлер даимге ёкъ болажакъ.
- 25 Балаам жыйылып, къайтып уьуне гете. Балакъ да оьз ёлу-
на тюшюп гете.

*Исрайыллылар Баал-Паур деген ялгъан аллагъгъа сужда
къыла*

- 25** ¹ Исрайыллылар Шиттимде токътагъан вакътисинде
муаплы къатынлар булан зиналыкъ юрютме башлай.
² Къатынлар исрайыллыланы оьзлени ялгъан аллагъларына

кърбан этме чакъыра болгъан. Исрайыллылар шо аллагъла-
гъа сужда кылагъанда, кърбан этни ашай болгъан. ³Шолай
исрайыллылар Баал-Паур деген ялгъан аллагъгъа сужда кыла.
Раббибиз олагъа къзаплана. ⁴Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Мени алдымда бары халкъ гѳреген кюйде бу халкъны ба-
ры да башчыларын ас. Янгыз шо заман Мени исрайыллылагъа
бакъгъан якъдагъы къайнап турагъан къзапланывум басылар.

⁵Муса Исрайылны башчыларына:

– Гъаригиз оъзюгюзню адамларыгъызны арасындан Баал-Па-
ургъа сужда кыылгъанларын оьлтюрюгюз, – дей.

⁶Шо заман бир исрайыллы, Муса да, бары да исрайыллылар
да гѳре туруп, оъзюню уьуне бир мидьянлы къатынны гелтире.
Шо вакътиде исрайыллылар Ёлугъувну чатырына гиреген ерде
йылап тура болгъан. ⁷Дин къуллукъчу Гъарунну уланы Алиазар-
ны уланы Пингъас, бу ишни гѳрюп, халкъны да къююп, къолуна
сюнгюсюн де алып, ⁸исрайыллыны арты булан чатыргъа гире.
Ол исрайыллыны да, шо къатынны да сюнгюсю булан кърсакъ-
ларына чанчып оьлтюре. Шо заман исрайыллыланы арасында
яйылгъан югъагъан аврув токътай. ⁹Тек шо аврувдан йигирма
дѳрт минг адам кырыла. ¹⁰Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹¹– Дин къуллукъчу Гъарунну уланы Алиазарны уланы Пин-
гъас Мени исрайыллылагъа бакъгъан якъдагъы къзапланы-
вумну басылтды. Ол Мени мысгъыллагъанлардан оьч алды, шо
саялы Мен де, къзапланып, исрайыллыланы дагъыта турма-
дым. ¹²Гъасили, Пингъасгъа айт: Мен ону булан парахатлыкъ-
ны разилешивюн бегетемен. ¹³Пингъас ва ону наслулары булан
даимлик сыйлылыкъны разилешивю бегетиле. Неге тюгюл, ол,
Мени къаныгъывлу кюйде якълап, исрайыллыланы таза этди.

¹⁴Мидьянлы къатын булан бирче оьлтюрюлген исрайыл-
лыны аты Зимри болгъан. Ол Салуну уланы, Симонну къаву-
мундагъы тухумну башчысы болгъан. ¹⁵Мидьянлы къатынны
аты буса Кузби болгъан. Ол тухумну башчысы, Мидьяндагъы
тухумну башы Сурну кызы болгъан.

¹⁶Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁷– Мидьянлыланы душман гѳрюгюз ва оланы оьлтюрю-
гюз. ¹⁸Олар сизин душман тутуп иш гѳрдю чю дагъы. Олар,
Баал-Паурну ва мидьянлыланы башчысыны кызы, оъзлени

къавумдашы Кузбини кѳмеклиги булан алдатып, сизин тузакъгъа тюшюрюп токътады. Кузби буса халкъгъа Паур саялы югъагъан аврув къопгъанда, оьлтюрюлген эди.

Исрайыллылар экинчилей гъисапгъа алына

26¹ Югъагъан аврув токътагъан сонг, Раббибиз дин къул-лукъчу Гъарунну уланы Алиазаргъа булай айта:

²— Бары да исрайыллыланы асгерлик къуллукъгъа ярайгъанларындан йигирма йыл битгенлерин ва шо оьмюрден оьтгенлерин тухумларына гѳре гъисапгъа алыгъыз.

³Еригъонну къаршысындагъы Урдунну къырыйындагъы Муапны тюзлюклеринде Муса ва дин къуллукъчу Алиазар олагъа:

⁴— Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, исрайыллыланы йигирма йыл битгенлерин ва шо оьмюрден оьтгенлерин гъисапгъа алыгъыз, — дей.

Муна Мисриден чыкъгъан исрайыллылар:

⁵Исрайылны биринчи уланы Раубимни наслулары:

Гъанокдан таба — гъаноклуланы тухуму;

Паллудан таба — паллулуланы тухуму;

⁶Гъасирундан таба — гъасирунлуланы тухуму;

Кармиден таба — кармилилени тухуму.

⁷Булар Раубимни тухумлары. Гъисапгъа 43 730 эргиши алына.

⁸Паллуну уланы Алиап болгъан, ⁹Алиапны уланлары буса Намуил, Дасан ва Абирам болгъан. Дасан да, Абирам да белгили адамлар болгъан. Олар Мусагъа ва Гъарунгъа къаршы баш гѳтере. Олар Корагъны Раббибизге баш гѳтерген ѳлдашларыны арасында да бола. ¹⁰Топуракъ ачылып, Корагъ да булан бирче оланы ютуп къоя. Корагъны ѳлдашлары буса эки юз элли эргиши яллагъан отда оьлген болгъан. Оланы оьлюмю къалгъанлар учун бир буварыв йимик болгъан. ¹¹Тек Корагъны уланлары шо гюн оьлмей.

¹²Тухумларына гѳре Симонну наслулары:

Намуилден таба — намуиллилени тухуму;

Яминден таба — яминлилени тухуму;

Якинден таба — якинлилени тухуму;

¹³Зарагъдан таба – зарагълыланы тухуму;

Шаулдан таба – шауллуланы тухуму.

¹⁴Булар Симонну тухумлары. Гьисапгъа 22 200 эргиши алына.

¹⁵Тухумларына гёре Гатны наслулары:

Сипундан таба – сипунлуланы тухуму;

Гьаггиден таба – гьаггиллени тухуму;

Шуниден таба – шуниллени тухуму;

¹⁶Узниден таба – узниллени тухуму;

Ириден таба – ириллени тухуму;

¹⁷Арутдан таба – арутуланы тухуму;

Аръилиден таба – аръилилени тухуму.

¹⁸Булар Гатны тухумлары. Гьисапгъа 40 500 эргиши алына.

¹⁹Ягъудини Ир ва Онан деген уланлары Канъанда оьле.

²⁰Тухумларына гёре Ягъудини наслулары:

Шеладан таба – шелалыланы тухуму;

Паресден таба – паресиллени тухуму;

Зарагъдан таба – зарагълыланы тухуму.

²¹Паресни наслулары:

Гьасирундан таба – гьасирунлуланы тухуму;

Гьамулдан таба – гьамуллуланы тухуму;

²²Булар Ягъудини тухумлары. Гьисапгъа 76 500 эргиши алына.

²³Тухумларына гёре Иссакарны наслулары:

Туладан таба – тулалыланы тухуму;

Пуввадан таба – пуввалыланы тухуму;

²⁴Яшупдан таба – яшуплуланы тухуму;

Шамрундан таба шамрунлуланы тухуму.

²⁵Булар Иссакарны тухумлары. Гьисапгъа 64 300 эргиши алына.

²⁶Тухумларына гёре Забулунну наслулары:

Серетден таба – серетлилени тухуму;

Айлундан таба – айлулуланы тухуму;

Ягълелден таба – ягълеллилени тухуму.

²⁷Булар Забулунну тухумлары. Гьисапгъа 60 500 эргиши алына.

²⁸ Юсупну Манассадан ва Апрайимден таба тухумларына гёре наслулары:

²⁹ Манассаны наслулары:

Макирден таба – макирлилени тухуму (Макир Гилатны атасы болгъан);

Гилатдан таба – гилатлыланы тухуму.

³⁰ Муна Гилатны наслулары:

Иазардан таба – иазарлыланы тухуму;

Гъалакъдан таба – гъалакълыланы тухуму;

³¹ Асрийылдан таба – асрийыллыланы тухуму;

Шекемден таба – шекемлилени тухуму;

³² Шемидадан таба – шамидалыланы тухуму;

Гъапардан таба – гъапарлыланы тухуму.

³³ (Гъапарны уланы Салупгъатны уланлары болмагъан. Ону янгыз кызылары болгъан. Оланы атлары Магъла, Нуат, Гъугла, Милка ва Тирса болгъан.)

³⁴ Булар Манассаны тухумлары. Гъисапгъа 52 700 эргиши алына.

³⁵ Муна тухумларына гёре Апрайимни наслулары:

Шуталагъдан таба – шуталагълыланы тухуму;

Бакардан таба – бакарлыланы тухуму;

Тагъандан таба – тагъанлыланы тухуму.

³⁶ Муна Шуталагъны наслулары:

Эрандан – эранлыланы наслулары.

³⁷ Бу Апрайимни тухумлары. Гъисапгъа 32 500 эргиши алына.

Бу тухумларына гёре Юсупну наслулары.

³⁸ Тухумларына гёре Буньяминни наслулары:

Баладан – балалыланы тухуму;

Ашбилден таба – ашбиллилени тухуму;

Агъирамдан таба – агъирамлыланы тухуму;

³⁹ Шапупамдан таба – шупамлыланы тухуму;

Гъупамдан таба – гъупамлыланы тухуму.

⁴⁰ Аратдан ва Наамандан таба Баланы наслулары:

Аратдан таба – аратлыланы тухуму;

Наамандан таба – нааманлыланы тухуму.

⁴¹ Булар Буньяминни тухумлары. Гысапгъа 45 600 эргиши алына.

⁴² Муна тухумларына гёре Данни наслулары:

Шугъамдан таба — шугъамлыланы тухуму.

Булар Данни тухумлары: ⁴³ олар бары да шугъамлыланы тухумлары болгъан. Гысапгъа 64 400 эргиши алына.

⁴⁴ Тухумларына гёре Аширни наслулары:

Ямнадан таба — ямналыланы тухуму;

Ишвиден таба — ишвилени тухуму;

Бариадан таба — бариалыланы тухуму;

⁴⁵ Барианы наслуларындан таба буса:

Гъабирден таба — гъабирлиени тухуму;

Малкийилден таба — малкийиллиени тухуму.

⁴⁶ (Аширни Сарагъ деген кызы болгъан.)

⁴⁷ Булар Аширни тухумлары. Гысапгъа 53 400 эргиши алына.

⁴⁸ Тухумларына гёре Напталини наслулары:

Ягъселден таба — ягъселлиени тухуму;

Гуниден таба — гунилиени тухуму;

⁴⁹ Исирден таба — исирлиени тухуму;

Шиллемден таба — шиллемлиени тухуму.

⁵⁰ Булар Напталини тухумлары. Гысапгъа 45 400 эргиши алына.

⁵¹ Бары да исрайыллыланы санаву 601 730 эргиши бола.

⁵² Раббиз Мусагъа булай айта:

⁵³ — Тухумланы арасында топуракъны пайлайгъанда, адамланы санавун гёз алгъа тутугъуз. ⁵⁴ Уллу къавумгъа уллу пай чыгъарыгъыз, гиччисине — гиччисин. Гъар къавумгъа гысапгъа алынган адамларыны санавуна гёре пай тийдиригиз.

⁵⁵ Топуракъны чёп салып пайлагъыз. Олар озлени пайларын аталарыны къавумларыны атларына гёре алсын. ⁵⁶ Гъар пайны кёп санавлу къавумланы да, аз санавуларыны да арасында чёп салып пайлагъыз.

⁵⁷ Тухумларына гёре гысапгъа алынган левилер:

Гаршундан таба — гаршунлуланы тухуму;

Кегъатдан таба — кегъатлыланы тухуму;

Марариден таба – марарилени тухуму.

⁵⁸ Муна левилени тухумлары:

либнилилени тухуму;

гъабрунлуланы тухуму;

магълилени тухуму;

мушлуланы тухуму;

корагълыланы тухуму.

(Кегъат Амрамны ата-бабаларындан болгъан. ⁵⁹ Амрамны къатыныны аты Юкабат болгъан. Юкабат Левини наслуларындан ва Мисриде левилени арасында тувгъан болгъан. Амрамдан ол Гъарунну, Мусаны ва Марьямны тапгъан. ⁶⁰ Гъарун Надапны, Абигъутну, Алиазарны ва Итамарны атасы болгъан. ⁶¹ Тек Надап ва Абигъут Раббибиз ят гёрген отну гелтиргенде, оьле*.)

⁶² Левили эргишилени бир ай битгенлерини ва шо оьмюрден оьтгенлерини санаву 23 000 адам бола. Левилени оьзге исрайыллылар булан гысапгъа алмай, неге тюгюл олагъа оьзлени пайы тюшмеген болгъан.

⁶³ Булар Муса ва дин къуллукъчу Алиазар Еригъонну къаршысындагъы, Урдунну къырыйындагъы Муапны тюзлюклеринде гысапгъа алынгъан исрайыллылар. ⁶⁴ Оланы арасында Муса ва Гъарун Синай дангылда гысапгъа алгъан бир исрайыллы да болмагъан. ⁶⁵ Раббибиз исрайыллылагъа оьзлер дангылда оьлежегин айтып берген чи дагъы. Олардан Япуннаны уланы Калипден ва Нунну уланы Ясуадан къайры дагъы бириси де къалмай.

Салупгъатны къызларына варисликге топуракъ бериле

(Сан 36:1-12)

27 ¹ Гъапарны уланы Салупгъатны беш къызы болгъан: Магъла, Нуат, Гъугла, Милка ва Тирса. (Гъапар – Гилатны уланы, Гилат – Макирни уланы, Макир – тухумну башы Манассаны уланы, Манасса – Юсупну уланы.) ² Олар,

^{26:61} Къара: Лев 10:1-2.

Ёлугъувну чатырына гиреген ерге гелип, Мусаны, дин къул-
лукъчу Алиазарны, башчылары ва бары халкъны алдында да
токътап, булай дей:

³ – Бизин атабыз дангылда оьлдю. Ол Корагъны Раббизге
къаршы чыкъгъан якъчылары булан бирче тююл эди. Атабыз
оьзюню гюнагъы саялы оьлдю. Ондан сонг къалгъан уланлар
ёкъ. ⁴ Атабызны уланлары болмагъан деп, неге тухумубуз ёкъ
болуп къалма тарыкъ? Бизге де атабызны агъа-инилерине йи-
мик пай чыгъар.

⁵ Муса Раббизден оланы иши гъакъында сорай. ⁶ Раббиз
огъар булай айта:

⁷ – Салупгъатны къызлары тюз затны сёйлей. Олагъа ата-
сыны агъа-инилерине арасындагъы пайны бер ва атасыны
пайын бер. ⁸ Исрайыллылагъа булай айт: «Эгер биревден сонг
улан къалмаса, ону пайын къызына беригиз. ⁹ Эгер ону къызы
ёкъ буса, ону агъа-инилерине беригиз. ¹⁰ Эгер ону агъа-инилери
ёкъ буса, ону пайын атасыны агъа-инилерине беригиз. ¹¹ Эгер
ону атасыны агъа-инилери болмагъан буса, ону пайын туху-
мундагъы лап ювукъ къардашына беригиз. Раббиз Мусагъа
буюргъан кюйде, шо исрайыллылар учун токъташдырылгъан
къанун болажакъ».

Ясуа Мусаны орнуна къала

¹² Сонг Раббиз Мусагъа булай айта:

– Абарим деген тавлагъа минип, Мен исрайыллылагъа бе-
реген топуракъгъа къара. ¹³ Шо топуракъны гёрюп, агъанг Гьа-
рунну арты булан сен де халкъынгъа янына багъып таяжакъ-
сан. ¹⁴ Неге тююл, сиз Мени буйругъума къаршы чыкъдыгъыз
ва Цин дангылны къырийындагъы сувланы ягъасында сиз баш
гётерген халкъгъа Мени сыйлылыгъымны гёрсетмедигиз.

(Шо Цин дангылдагъы Къадишни къырийындагъы Мари-
баны сувлары болгъан.)*

¹⁵ Муса Раббизге булай дей:

^{27:14} Къара: 20:1-13.

¹⁶ – Сен, Раббибиз, бютюн жанлы аламгъа тыныш береген Аллагъыбыз, халкъны уьстюне биревню сал. ¹⁷ Ол, Сени халкъынг кьойчусу ёкъ сиривге ошамасын учун, халкъны алдына да тышюп, адамланы алып юрюсюн.

¹⁸ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Нунну уланы Ясуа – оьзюнде Аллагъдан гелген Ругъ бар инсан. Сен ону уьстюне кьолунгну сал. ¹⁹ Ону дин кьуллаукъчу Алиазарны ва бары халкъны алдына да чыгъарып, оьзюнгню орнунга кьой. ²⁰ Исрайыллылар Ясуагъа тынгласын учун, огъар оьзюнгню гъакимлигингден бир гесекни бер. ²¹ Тек ол дин кьуллаукъчу Алиазаргъа сорап иш гёрсюн. Алиазар буса Уримни кёмеклиги булан Раббибизни Ясуагъа байлавлу чыгъаргъан къарарын соражакъ. Ясуа ва исрайыллылар оьзлени бары ишинде Алиазар айтгъангъа гёре юрюжек.

²² Муса оьзюне Раббибиз буюргъан кюйде эте. Ол, Ясуаны дин кьуллаукъчу Алиазарны ва халкъны алдына да чыгъарып, ²³ уьстюне кьолларын сала ва Раббибиз Мусадан таба айтгъан кюйде, ону оьзюню орнуна белгилей.

Гъар гюн этилеген къурбанлар

(Чыгъ 29:38-42)

28 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:
² – Исрайыллылагъа: «Раббигизге этилген къурбан, Ол ушатагъан кюйде арив ийисли болсун деп, Раббигизге къурбан этилген экмек Огъар тийишли вакътиде этилсин деп тергев беригиз», – деп буюр. ³ Олагъа булай айт: «Муна Раббибиз учун сиз яллатып этме герек къурбан: гъар гюн даимги бютюнлей яллатмакъ учун тетиги ёкъ эки бирер йыллыкъ токълу. ⁴ Бир токълуну эртен къурбан этигиз, бирисин буса – ахшам. ⁵ Шо-ну булан бирче зайтун майны гинни дёртден бир пайы булгъангъан тизив ундан епаны ондан бир пайын къурбан этигиз. ⁶ Шо – Синай тавну этегинде къабул этилген бютюнлей яллатып этилген даимги къурбан, арив ийис, Раббигиз учун яллатып этилген къурбан. ⁷ Гъар токълу булан бирче чагъырыны гинни дёртден бир пайын къурбан этип тёгююз. Раббигиз учун къурбан этеген чагъырыгъызыны Сыйлы ерни кырыйында

төгююз. ⁸Бириси токълуну, эртенгиси йимик, ахшам шо кюйде кърбан этилеген экмек ва кърбан этилип төгюлеген чагъыр булан кърбан этигиз. Шо — яллатып этилеген кърбан, Раббигиз ушатагъан арив ийис».

Сонгугюн этилеген кърбанлар

⁹«Сонгугюн тетиги ёкъ эки токълуну кърбан этигиз. Шолар булан бирче чагъыр төгюп этилеген кърбанни ва майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан эки пайын кърбан этигиз. ¹⁰Озью булан бирче бютюнлей яллатып этилген даимги кърбанни ва чагъыр төгюп этилген кърбанни санамагъанда, гъар сонгугюн бютюнлей яллатып этилеген кърбан шолайдыр».

Гъар айда этилеген кърбанлар

¹¹«Гъар айны биринчи гюнюнде Раббигизге тетиги ёкъ эки бугъаны, бир кьойну, етти бирер йыллыкъ токълуну яллатып кърбан этигиз. ¹²Гъар бугъа булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан уьч пайын, кьой булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан эки пайын, ¹³токълу булан да бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан бир пайын кьоллап экмекни кърбан эт. Шо — яллатып этилеген кърбан, Раббигиз ушатагъан арив ийис, яллатып этилеген кърбан учун. ¹⁴Гъар бугъа булан бирче кърбан этип төгеген чагъырдан гинни яртысы, кьой булан бирче гинни уьчден бир пайы, токълу булан да бирче гинни дёртден бир пайы болсун. Шо — гъар ай бютюнлей яллатып этилеген кърбан. Шо кърбанни гъар Ай янгырагъанда* йылны узагъында этме герек. ¹⁵Чагъыр төгюп этеген тийишли кърбаны булангъы бютюнлей яллатып этилеген даимги кърбандан къайры, гюнагъ учун Раббигизге бир эчкини кърбан этме герек».

^{28:14} Исрайыллылар ай рузнамасы булан пайдалана болгъан. Шо рузнамагъа гёре гъар айны башы кёкдеги айны янгыриву булан рас геле. Шо саялы исрайыллылар гъар айны янгыривун байрам этип кършылагъан.

Пасха ва Маясыз экмеклени байрамы

(Чыгъ 12:14-20; Лев 23:5-8; Такр 16:1-8)

¹⁶ «Биринчи айны он дёртюнчю гюнюнде Раббигизни Пасхасы бола. ¹⁷ Шо айны он бешинчи гюнюнде байрам болсун. Етти гюн маясыз экмек ашагъыз. ¹⁸ Биринчи гюн сыйлы жыйын этигиз ва гьамангъы бир ишигиз булан да машгъул болмагъыз. ¹⁹ Раббигизге яллатып къурбан, эки жагъил бугъаны бютюнлей яллатып, бир кьойну ва тетиги ёкъ етти токълуну къурбан этигиз. ²⁰⁻²¹ Гьар бугъа булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан уч пайын, кьой булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан эки пайын, токълу булан да бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан бир пайын кьоллап, экмекни къурбан эт. ²² Оьзюгюзню таза этмек учун, гюнагъ саялы этилеген къурбангъа бир эчкини кьошугъуз. ²³ Эртенги бютюнлей яллатып этилеген даимги къурбандан къайры, шо къурбанны да этигиз. ²⁴ Дагъы да етти гюнню узагъында гьар гюн яллатып этилеген къурбангъа, Раббигиз ушатагъан арив ийис учун рызкъыны къурбан этигиз. Шо къурбанны чагъыр тегюп этеген тийишли къурбаны булангъы бютюнлей яллатып этилеген даимги къурбанны устьюне этигиз. ²⁵ Еттинчи гюн сыйлы жыйын оьтгеригиз ва гьамангъы бир ишигиз булан да машгъул болмагъыз».

Жумаланы байрамы

(Лев 23:15-22; Такр 16:9-12)

²⁶ «Биринчи емишлени гюнюнде, Жумаланы байрамында сиз янгы будайдан Раббигизге къурбан этегенде, сыйлы жыйын этигиз ва гьамангъы бир ишигиз булан да машгъул болмагъыз. ²⁷ Раббигиз ушатагъан арив ийис тюшюрмек учун, эки жагъил бугъаны, бир кьойну ва етти бирер йыллыкъ токълуну къурбан этигиз. ²⁸⁻²⁹ Гьар бугъа булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан уч пайын, кьой булан бирче майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан эки пайын, токълу булан бирче буса майгъа булгъангъан тизив ундан епаны ондан бир пайын кьоллап, экмек къурбанын этигиз. ³⁰ Оьзюгюзню таза

этмек учун, бир эчкини де кьошугьуз. ³¹ Шо кьурбанны тийишли экмек кьурбаны булангьы бютюнлей яллатьп этилеген даимги кьурбанны уьстюне этигиз. Кьурбан этеген гьайван-ма-лыгьызыны тетиги болмасын».

Зурнайланы байрамы

(Лев 23:23-25)

29 ¹ «Еттинчи айны биринчи гюнюнде сыйлы жыйын оьтгеригиз ва гьамангьы бир иш булан да машгьул болмагьыз. Шо гюн сиз зурнайларыгьызыны сокьма тарыкь-сыз. ² Раббигиз ушатагьан арив ийис тюшюрмек учун, тетиги ёкь бир жагьыл бугьаны, бир иркни ва бирер йыллыкь етти токьлуну бютюнлей яллатьп кьурбан этигиз. ³⁻⁴ Бугьа булан майгьа булгьангьан ундан епаны ондан уьч пайын, ирк булан ондан эки пайын, гьар етти токьлу булан ондан бир пайын кьошуп, экмекни кьурбан этигиз. ⁵ Оьзюгюзню тазаламакь муратда гюнагьыгьыз саялы кьурбан этмек учун, бир эчкини де кьошугьуз. ⁶ Шо кьурбанланы гьар айда ва гьар гюн экмеклени ва чагьыр тёгюп этилеген тийишли кьурбанлары да булан бирче бютюнлей яллатьп этилеген кьурбанланы уьстюне этигиз. Шо – Раббибиз учун арив ийис, яллатьп этилеген кьурбан».

Тазаланывну гюню

(Лев 23:26-32)

⁷ «Еттинчи айны онунчу гюнюнде сыйлы жыйын этигиз. Оьзюгюзню енгигиз ва бир иш булан да машгьул болмагьыз. ⁸ Раббигиз ушатагьан арив ийис тюшюрмек учун, тетиги ёкь бир жагьыл бугьаны, бир иркни ва етти бирер йыллыкь токь-луну бютюнлей яллатьп кьурбан этигиз. ⁹⁻¹⁰ Бугьа булан майгьа булгьангьан ундан епаны ондан уьч пайын, ирк булан ондан эки пайын, гьар етти токьлу булан ондан бир пайын кьошуп, экмеклени кьурбанын этигиз. ¹¹ Гюнагь саялы этилеген кьурбан учун бир эчкини де кьошугьуз. Шо кьурбанны гюнагь саялы тазаланмакь учун этилеген кьурбанны ва экмеклени, чагьыр

төгюп этилеген тийишли кърбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гьамангъы кърбанны устьюне этигиз».

Чатырланы байрамы

(Лев 23:33-43; Такр 16:13-17)

¹²«Еттинчи айны он бешинчи гюнюнде сыйлы жыйын этигиз ва гьамангъы бир иш булан да машгъл болмагъыз. Раббигизни гьюрметине етти гюн байрам этигиз. ¹³Раббигиз ушатагъан арив ийис тюшюрмек учун, тетиги ёкъ он уъч жагъл бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну бютюнлей яллатып кърбан этигиз, яллатып кърбан этигиз. ¹⁴⁻¹⁵Гьар он уъч бугъа булан майгъа булгъангъан ундан епаны ондан уъч пайын, гьар эки ирк булан ондан эки пайын, гьар он дёрт токълу булан ондан бир пайын кьошуп, экмеклени кърбанын этигиз. ¹⁶Гюнагъ саялы этилеген кърбан учун бир эчкини де кьошугъуз. Шо кърбанны экмеклени ва чагъыр төгюп этилеген тийишли кърбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гьамангъы кърбанны устьюне этигиз.

¹⁷Экинчи гюн тетиги ёкъ он эки жагъл бугъаны, эки иркни ва он дёрт бирер йыллыкъ токълуну кърбан этигиз. ¹⁸Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени кърбан этигиз ва чагъыр төгюп кърбан этигиз. ¹⁹Гюнагъ саялы этилеген кърбан учун бир эчкини де кьошугъуз. Шо кърбанны экмеклени ва чагъыр төгюп этилеген тийишли кърбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гьамангъы кърбанны устьюне этигиз.

²⁰Уъчюнчю гюн тетиги ёкъ он бир жагъл бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну кърбан этигиз. ²¹Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени кърбанын ва чагъыр төгюп кърбан этигиз. ²²Гюнагъ саялы этилеген кърбан учун бир эчкини де кьошугъуз. Шо кърбанны экмеклени ва чагъыр төгюп этилеген тийишли кърбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гьамангъы кърбанны устьюне этигиз.

²³Дёртюнчю гюн тетиги ёкъ он жагъл бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну кърбан этигиз. ²⁴Бугъалар,

ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени къурбанын ва чагъыр тегюп къурбан этигиз. ²⁵ Гюнагъ саялы этилеген къурбан учун бир эчкини де къошугъуз. Шо къурбанны экмеклени ва чагъыр тегюп этилеген тийишли къурбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гъамангъы къурбанны устьюне этигиз.

²⁶ Бешинчи гюн тетиги ёкъ тогъуз жагъил бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну къурбан этигиз. ²⁷ Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени къурбанын ва чагъыр тегюп этилеген къурбанны этигиз. ²⁸ Гюнагъ саялы этилеген къурбан учун бир эчкини де къошугъуз. Шо къурбанны экмеклени ва чагъыр тегюп этилеген тийишли къурбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гъамангъы къурбанны устьюне этигиз.

²⁹ Алтынчи гюн тетиги ёкъ сегиз жагъил бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну къурбан этигиз. ³⁰ Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени ва чагъыр тегюп этилеген къурбанлары этигиз. ³¹ Гюнагъ саялы этилеген къурбан учун бир эчкини де къошугъуз. Шо къурбанны экмеклени ва чагъыр тегюп этилеген тийишли къурбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гъамангъы къурбанны устьюне этигиз.

³² Еттинчи гюн тетиги ёкъ етти жагъил бугъаны, эки иркни ва бирер йыллыкъ он дёрт токълуну къурбан этигиз. ³³ Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени къурбанын этигиз ва чагъыр тегюп этилеген къурбанны этигиз. ³⁴ Гюнагъ саялы этилеген къурбан учун бир эчкини де къошугъуз. Шо къурбанны экмек ва чагъыр тегюп этилеген тийишли къурбанлары булангъы бютюнлей яллатып этилеген гъамангъы къурбанны устьюне этигиз.

³⁵ Сегизинчи гюн сыйлы жыйын этигиз ва гъамангъы бир иш булан да машгъул болмагъыз. ³⁶ Раббибиз ушатагъан аривейс тюшюрмек учун, тетиги ёкъ бир жагъил бугъаны, бир иркни ва бирер йыллыкъ етти токълуну бютюнлей яллатып

кърбан этигиз, яллатьп кърбан этигиз. ³⁷ Бугъалар, ирклер ва токълулар булан бирче, оланы санавуна гёре, токъташдырылгъан кюйде, экмеклени кърбананьн ва чагъыр тегюп этилеген кърбанньн этигиз. ³⁸ Гюнагъ саялы этилеген кърбан учун бир эчкини де къошугъуз. Шо кърбанньн экмеклени ва чагъыр тегюп этилеген тийишли кърбанлары булангъы бютюнлей яллатьп этилеген гъамангъы кърбанньн устюне этигиз.

³⁹ Раббизге шо кърбанларыгъызны сизин гъамангъы байрамларыгъызда этигиз. Шолардан къайры, ваьдагъа гёре яда савгъат гъисапда этилеген бютюнлей яллатьп этилеген, экмеклени, чагъыр тегюп этилеген ва ярашывлукъну кърбанларын этигиз».

Ваьдалагъа байлавлу токъташдырывлар

30 ¹ Муса исрайыллылагъа Раббиз оьзюне буюргъан бары да затны айта.

² Муса исрайыллыланы къавумларыны башчыларына булай дей: – Раббиз булай буюрду: ³ «Эгер бирев Раббизге ваьда этген буса неде ант этген буса, сезюнде турсун ва бары оьзю айтгъанын къютсюн. ⁴ Эгер эрге барып битмеген, атасыны уьюнде яшайгъан жагъыл къыз Раббизге ваьда неде ант этип, ⁵ тек ону атасы шо ваьданы неде антны гъакъында эшитип, къызына бир зат да айтмай къойгъан буса, къызны бары да ваьдалары ва гъар-бир анты гючюн тас этмежек. ⁶ Эгер атасы, шо гъакъда да эшитип, къызын токътатгъан буса, ону бары ваьдалары ва антлары гючюн тас этежек. Раббиз шо къыздан гечежек, неге тюгюл атасы ону токътатмагъан эди.

⁷ Эгер къыз ваьда берген неде авзундан ойлашмай айтылгъан сез чыкъгъан кюйде эрге баргъан буса, ⁸ шоланы да эри эшитген буса, тек эшитип, къатынына бир зат да айтмай къойгъан буса, къызны бары да ваьдалары ва гъар-бир анты гючюн тас этмежек. ⁹ Эгер эри, шо гъакъда да эшитип, къатынын токътатгъан буса, ол къатыны этген ваьданы неде ону ойлашмай сейлеген сезюн гери ургъан болажакъ. Раббиз буса шо къыздан гечежек.

¹⁰Тек тул къатынны неде эринден айрылгъан къатынны гъар-бир анты гючюн тас этмей.

¹¹Эгер эри булан яшайгъан къатын ваьда неде ант этген буса, ¹²эри де шоланы эшитген буса, тек эшитип, огъар бир зат да айтмайлы, токътатмагъан буса, къатыныны бары да ваьдалары ва антлары гючде къалажакъ. ¹³Эгер де эри эшитип, шоланы гери ургъан буса, къатыныны авзундан чыкыгъан бары да ваьдалар ва антлар гючюн тас этежек, неге туююл шоланы эри гери ургъан эди. Раббигиз буса шо къатындан гечежек. ¹⁴Эри къатыныны гъар къайсы ваьдасын да неде оьзюн енгмек учун этген антын да гертилеме неде гери урма бола. ¹⁵Эгер де эри къатынына бир зат да айтмай буса, ол къатыныны бары да ваьдаларын ва антларын гертилеген болажакъ. Эшите де туруп, эри къатынына бир зат да айтмай буса, ол шоланы гертилеген болажакъ. ¹⁶Эгер эри, къатыныны ваьдаларын ва антларын да эшитип, арадан заман гетген сонг гери урса, ол къатыныны айыбына жаваплы болажакъ».

¹⁷Раббибиз эр-къатын булан ва атасы оьзюню уьюндеги эрге бармагъан кызы булан байлавлу Мусагъа берген токъташдыр-ывлар шулайдыр.

Мидьянлылары такъсырланыву

31 ¹Раббибиз Мусагъа булай айта:
²— Исрайыллылар учун мидьянлылардан оьч ал. Сонг сен оьлежексен ва халкынгны янына гечежексен.

³Муса исрайыллылагъа булай дей:

— Мидьянлылар булан ябушмакъ учун ва Раббибиз саялы Мидьяндан оьч алмакъ учун, эргишилеригизни арасындан асгерчилеригизни савутландырып гъазирлегиз. ⁴Ябушмакъ учун гъар исрайыллы къавумдан бирер минг эргишини йиберигиз.

⁵Ябушмакъ учун исрайыллылар савутлангъан он эки минг асгерчини — гъар къавумдан бирер мингни чыгъара. ⁶Муса ола-ны, гъар къавумдан бирер мингни, дин къуллукъчу Алиазарны уланы Пингъас булан бирче ябушмакъ учун йибере. Пингъас оьзю булан сыйлы ерни алатларын ва хабар бермек учун согъу-лагъан зурнайлары ала.

⁷ Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде, олар мидьянлылар булан ябуша ва оланы бары да эргишисин кырып битдире. ⁸ Олар оьлтюргенлени арасында Мидьянны беш пачасы да бола: Эви, Ракъам, Сур, Гьур ва Раба. Олар кылыч булан дагъы да Баурну уланы Балаамны оьлтюре. ⁹ Исрайыллылар мидьянлы къатынланы ва яшланы есирликге ала ва мидьянлыланы бары да туварларын, сиривлерин, оланы мюлкюн оьзлеге ала. ¹⁰ Олар мидьянлылар яшайгъан бары да шагъарланы ва бары да кьонушланы яллата. ¹¹ Олар бары да къазангъан ва тюшген затын – адамланы да, гъайван малны да – алып, ¹² есирлени, къазангъан ва тюшген затын Еригьонну къаршысындагъы, Урдунну кырыйындагъы Муапны тюзлюклериндеги оьзлени кьонушундагъы Мусагъа, дин кьуллукъчу Алиазаргъа ва исрайыллы халкъгъа гелтирип бере.

¹³ Муса, дин кьуллукъчу Алиазар ва халкъны башчылары оланы къаршыламакъ учун, кьонушдан тышгъа чыгъа. ¹⁴ Муса ябушувдан къайтып гелеген асгербашчылагъа – минг асгерни ва юз асгерни башчыларына къазаплана.

¹⁵ – Сиз къатынланы сав кьойгъанмысыз? – деп сорай Муса. — ¹⁶ Балаамны таклифине гёре олар эди чи Паурну кырыйында исрайыллыланы Раббибизге хыянатлыкъ этме борчлу этген. Шо саялы эди чи Раббибизни халкъына югъагъан аврув кьопгъаны. ¹⁷ Гъасили, бары да уланъяшланы оьлтюрююз. Эргишилер булан ювукълукъ этген бары да къатынланы да оьлтюрююз. ¹⁸ Тек эргиши булан ювукълукъ этмеген кызланы оьзююзге кьоюз.

¹⁹ Ким арагъыздан биревню оьлтюрген буса неде оьлюге тийген буса, етти гюн кьонушдан тышда турсун. Уьчюнчу ва еттинчи гюн оьзююзню де, есирлени де таза этигиз. ²⁰ Бары гийимигизни, гёнден, эчкини тюгюнден ва агъачдан этилген бары да алатларыгъызны тазалагъыз.

²¹ Дин кьуллукъчу Алиазар ябушувда ортакъчылыкъ этген бары да асгерчилеге булай дей:

– Муна Раббибиз Мусагъа берген Къанунну токъташдыриву: ²² алтынны, гюмюшню, багъырны, темирни, къалайны, къургъашынны ²³ ва отда ялламайгъан бары алатны отгъа салып чыгъарма тарыкъ. Шондан сонг олар таза болажакъ. Тек, шондан

къайры да, шо алатланы тазалайгъан сув булан таза этме герек. Отда яллайгъан бары алатны сувгъа салып чыгъарма тарыкъ.
²⁴ Еттинчи гюн гийимигизни жувугъуз, шо заман сиз таза бола-
 жакъсыз. Шондан сонг сизге къонушгъа гирме яражакъ.

Тюшюмню пайлав

²⁵ Раббиз Мусагъа булай айта:

²⁶ — Дин къуллукъчу Алиазар ва халкъны тухумларыны башчылары да булан бирче есирлени ва гъайван-малны санап чыкъ.
²⁷ Давда тюшген затланы ябушувда ортакъчылыкъ этген асгерчилени ва къалгъан халкъны арасында бёл.
²⁸ Давда ортакъчылыкъ этген асгерчилеге тиеген пайдан есирлени, бугъаланы, сыйырланы, эшеклени, къойланы ва эчкилени гъар беш юзюнден Раббизге бирерни айыр.
²⁹ Шо пайны оланы пайыны яртысындан чыгъар ва Алиазаргъа Раббизни пайы гысапда бер.
³⁰ Исрайыллылагъа тиеген пайны яртысындан буса гъар элли есирден, бугъадан, сыйырдан, эшекден, къойдан ва эчкиден — гъар къайсы гъайван-малдан бирерни алып, озлеге Раббизни Сыйлы чатыры тапшурулгъан левилилеге бер.

³¹ Муса ва дин къуллукъчу Алиазар Раббиз Мусагъа айтгъан кюйде эте.

³² Асгерчилеге давда тюшген затланы барысы да шулардыр: 675 000 эчки-къой, ³³ 72 000 оьгюз, ³⁴ 61 000 эшек ³⁵ ва бир де эр-гишиге ювукълукъ этмеген 32 000 къыз.

³⁶ Давда ортакъчылыкъ этген асгерчилеге тийген пай шудур: 337 500 эчки-къой, ³⁷ шондан Раббизге тийген пай 675 эчки-къой бола;

³⁸ 36 000 оьгюз, шондан Раббизге тийген пай 72 оьгюз бола;

³⁹ 30 500 эшек, шондан Раббизге тийген пай 61 эшек бола;

⁴⁰ 16 000 есир, шондан Раббизге тийген пай 32 есир бола.

⁴¹ Муса шо пайны, Раббиз оьзюне буюргъан кюйде, Раббизни пайы гысапда дин къуллукъчу Алиазаргъа бере.

⁴²⁻⁴³ Асгерчилени пайындан Муса исрайыллылагъа — жамиятгъа айыргъан пайны яртысы 337 500 эчки-къой, ⁴⁴ 36 000 оьгюз, ⁴⁵ 30 500 эшек ⁴⁶ ва 16 000 есир бола. ⁴⁷ Муса исрайыллыланы пайыны яртысындан, Раббиз оьзюне буюргъан кюйде, гъар

элли есирден ва гъайван-малдан бирерни алып, оъзлеге Раббизни Сыйлы чатыры тапшурулгъан левилеге бере.

⁴⁸ Асгер бѐлюклени башчылары – минг асгерни ва юз асгерни башчылары – Мусаны янына гелип, ⁴⁹ булай дей:

– Сени къуллукъчуларынг биз башчылыкъ этеген асгерчилени санап чыкъды, бири де тас болмагъан. ⁵⁰ Шо саялы Оъзюню алдында бизин таза этсин деп, биз Раббизге савгъат гысапда гъарибизге тюшген алтынны: къолбавланы, билезиклени, оърмекчелени, сыргъаланы ва минчакъланы – гелтиргенбиз.

⁵¹ Муса ва дин къуллукъчу Алиазар олардан шо алтын тагъымчакъланы къабул эте. ⁵² Минг асгерни ва юз асгерни башчылары берип, Муса ва Алиазар Раббизге савгъат гысапда гелтирген бары да алтын он алты минг етти юз элли шекел тарта. ⁵³ (Гъар асгерчи оъзю учун талай болгъан.) ⁵⁴ Муса ва дин къуллукъчу Алиазар минг асгерни ва юз асгерни башчыларындан алтынны къабул эте. Шо алтын Раббизни алдында исрайыллылагъа байлавлу эсге салыв болсун учун, олар шону Ёлугъувну чатырына гелтирип сала.

Урдундан гюнтувушдагъы топуракъны пайлав

(Такр 3:12-20)

32 ¹ Раубимлилени ва гатлыланы кѐп уллу тувар-сиривлери болгъан. Олар Язерни ва Гилатны гъайван-малны ашатмакъ учун яхшы топуракълары барны гѐре. ² Олар, Мусаны, дин къуллукъчу Алиазарны ва халкъны башчыларыны янына да гелип, булай дей:

³ – Атарут, Дибун, Язер, Нимра, Гъашбун, Алиала, Сабам, Набва ва Баун шагъарланы ⁴ Раббиз Исрайылны халкъына елетген. Шоланы гъайван-малны ашатмакъ учун яхшы топурагъы бар. Сени къуллукъчуларынгни буса гъайван-малы бар. ⁵ Бизге рагъмулу бол, шо топуракъны бизге пайдаланма бер. Бизин Урдунну ари ягъына чыгъарма.

⁶ Муса раубимлилеге ва гатлылагъа булай дей:

– Сизин къардашларыгъыз давгъа гетип, сиз буса мунда олтуруп туражакъмысыз? ⁷ Раббиз исрайыллылагъа топуракъ берди. Сиз неге оланы шонда чыкъма гѐнгюлсюз этесиз? ⁸ Мен

аталарыгъызны Къадиш-Барниадан шо топуракъны тергеп чыкъма йибергенде, олар шолай этди. ⁹ Ашкул деген къолгъа гелгенде, топуракъны тергеп чыгып, аталарыгъыз исрайыллыланы Раббибиз озлеге берген топуракъгъа гирме гѣнгюл-сюз этди. ¹⁰ Шо гюн Раббибиз къазапланды ва булай ант этди: ¹¹ «Мисриден чыкъгъанланы, йигирма йылдан тутуп ва шо оьмюрден оьтгенлени, бириси де Мен ант этип Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа ваъда этген топуракъны гѣрмежек. Неге тьогюл, олар Магъа гъакъ юрекден таби болмады. ¹² Янгыз кеназлы Япуннаны уланы Калип ва Нунну уланы Ясуа Магъа гъакъ юрекден таби болду». ¹³ Раббибиз исрайыллылагъа къазаплана ва оланы къыркъ йылны узагъында дангылда айланма борчлу эте. Оьзюню алдында яманлыкъ этген наслу оьлюп къалгъанча, Раббибиз шолай этип тура.

¹⁴ Гъали буса сиз, гюнагъылыланы наслусу, аталарыгъызны орнун да тутуп, Раббибизни Исрайылгъа бакъгъан якъдагъы къазапланывун дагъыдан-дагъы гючлендирип тербейсиз! ¹⁵ Эгер сиз Раббибизге таби болмакъны гери урсагъыз, Ол шо исрайыллыланы янгыдан дангылда къояжакъ, оланы оьлюмюне буса сиз айыплы болажакъсыз.

¹⁶ Раубимлилер ва гатлылар, Мусаны янына гелип, булай дей:

– Биз мунда гъайван-малгъа гюренлер ва къатынларыбызгъа, яшларыбызгъа шагъарлар къуражакъбыз. ¹⁷ Сонг савутланма ва исрайыллыланы озлеге тиеген топуракъ пайына гелтиргенче, оланы алдына тьошюп юрюме гъазир болажакъбыз. Шоллукъда къатынларыбыз ва яшларыбыз беклешдирилген шагъарларда, бу топуракъны халкъындан къоркъунчсузлукъда яшажакъ. ¹⁸ Гъар исрайыллы, оьзюню пайын алмай туруп, биз уьюбюзге къайтмажакъбыз. ¹⁹ Биз оьзюбюзню пайыбызны олар булан бирче Урдунну ари ягъында алмажакъбыз, неге тьогюл бизге пай бу якъда, Урдунну гюнтувуш ягъында тьошдю.

²⁰ Муса олагъа булай дей:

– Эгер сиз шолай этсегиз, эгер Раббибиз учун ябушма савутлансагъыз ²¹ ва савут такъгъан гъаригиз Раббибиз гѣреген кюйде, Ол душманларын Оьзюню алды булан къувалагъанча, Урдунну ари ягъына чыкъсагъыз, ²² топуракъ Раббибизники болгъанда, сиз къайтма болажакъсыз. Шо заман сиз Раббибиз ва Исрайыл

булан байлавлу борчлардан азат этилежексиз. Бу топуракъ буса Раббибизни алдындагы сизин мюлкюгюз болажакъ.

²³ Эгер де сиз шолай этмесегиш, Раббибизге къаршы гюнагъ иш этген болажакъсыз. Гюнагыгъыз учун сизге жаза етишежекни билип къюгюз. ²⁴ Къатынларыгъызгъа, яшларыгъызгъа шагъарлар ва сиривлеригизге гюренлер къуругъуз. Тек этген ваьдагызыны кютюгюз.

²⁵ Гатлылар ва раубимлилер Мусагъа булай дей:

– Биз сени къуллукъчуларынгъыз. Есибиз нечик айтса, биз шолай этежекбиз. ²⁶ Бизин яшларыбыз, къатынларбыз, сиривлерибиз ва бары гъайван-малыбыз мунда, Гилатны, шагъарларында къалажакъ. ²⁷ Сени ябушув учун гъазирленген къуллукъчуларынг буса, есибиз буюргъаны йимик, Раббибизни алдында ябушмакъ учун, Урдунну ари ягъына чыгъажакъ.

²⁸ Шо заман Муса дин къуллукъчу Алиазаргъа, Нунну уланы Ясуагъа ва Исрайылны халкъыны къавумларыны башчыларына олагъа байлавлу буйрукъ бере. ²⁹ Муса олагъа булай дей:

– Эгер ябушув учун савутлангъан гатлылар ва раубимлилер Раббибизни алдында сизин булан Урдунну ари ягъына чыкъса, топуракъ сизинки болгъанда, Гилатны топурагъын оланы ихтиярына беригиз. ³⁰ Эгер де олар савутлангъан гъалында сизин булан Урдунну ари ягъына чыкъмаса, олар оьзлени пайын сизин булан Канъанда алсын.

³¹ Гатлылар ва раубимлилер булай жавап къайтара:

– Биз сени къуллукъчуларынгъыз. Биз Раббибиз айтгъан кюйде этежекбиз. ³² Биз Канъангъа Раббибизни алдында савут булан чыгъажакъбыз. Тек бизге тийген пай Урдунну бери ягъында болсун.

³³ Шо заман Муса гатлылагъа, раубимлилеге ва Юсупну уланы Манассаны къавумуну яртысына амурлуланы пачасы Сигунну пачалыгъын ва Башанны пачасы Угну пачалыгъын – шагъарлары, айланасындагы ерлери булан бютюн топуракъны бере.

³⁴ Гатлылар Дибун, Атарут, Аруыр, ³⁵ Атарут-Шупан, Язер, Югъбагъа, ³⁶ Бет-Нимра ва Бет-Гъаран деген беклешдирилген шагъарланы къура, гюренлер эте. ³⁷ Раубимлилер буса Гъашбунну, Алиаланы, Кирьятайымны, ³⁸ Набваны, Баал-Маунну (оланы атлары сонг алышына) ва Сибманы янгъдан къура. Олар янгъдан къурулгъан шагъарлагъа башгъа атлар бере.

³⁹ Манассаны уланы Макирни наслулары, Гилатгъа гелип, шону елей. Олар Гилатдан амурлуканы къувалай. ⁴⁰ Муса Гилатны Манассаны наслулары болгъан макирлилеге бере, олар да шонда ерлеше. ⁴¹ Манассаны наслусу Яир мунда адамлар яшайгъан бир нече ерлени елей ва шологъа Яирни юртлары деп къоя. ⁴² Нубагъ буса айланасындагъы юртлары да булан бирче Къанат деген шагъарны елей ва шогъар объюню атыны гъюрметине Нубагъ деп къоя.

Исрайыллылар къонушуп токътагъан ерлер

33 ¹ Муна Мусаны ва Гъарунну башчылыгъы да булан исрайыллыланы Мисриден чыкъгъандагъы асгерлеге гёре къонушуп токътагъан ерлери. ² Раббибизни буйругъуна гёре, Муса олар ёлда къонушуп токътагъан ерлени гъакъында яза. Муна исрайыллылар ёлда къонушуп токътагъан ерлер:

³ Исрайыллылар Рагъамсесден биринчи айны он бешинчи гюнюнде, Пасханы артындагъы гюн ёл чыгъа. Оьзлени мисрилилер де гёреген кюйде, олар гъеч тартынмайлы, ёл чыгъа.

⁴ Шо вакъгиде мисрилилер Раббибиз оьлтюрген башлап тувгъан уланларын гёмюп тура болгъан. Шоллукъда Раббибиз оланы аллагъарыны гючсюзлюгюн гёрсетген.

⁵ Исрайыллылар, Рагъамсесден чыгъып, Суккутгъа гелип токътай.

⁶ Олар, Суккутдан чыгъып, Итамгъа, дангылны ягъасына гелип токътай.

⁷ Олар, Итамдан чыгъып, Баал-Сепонну гюнтувущундагъы Пи-Гагъиротгъа бурула ва Мигдалны къырыйына гелип токътай.

⁸ Исрайыллылар, Пи-Гъагъиротдан чыгъып, денгизден таба дангылгъа чыгъа. Олар уьч гюн Итам дангылда юрюп, Маррагъа гелип токътай.

⁹ Олар, Маррадан чыгъып, Элимдеги он эки булакъ ва етмиш хурма терек бар ерге гелип токътай.

¹⁰ Олар, Элимден чыгъып, Къызыл денгизни ягъасына гелип токътай.

¹¹ Олар, Къызыл денгизни къююп, Син дангылына гелип токътай.

¹² Олар, Син дангылдан чыгъып, Дупкъагъа гелип токътай.

¹³ Олар, Дупкъадан чыгып, Алушгъа гелип токътай.

¹⁴ Олар, Алушдан чыгып, Репидимге гелип токътай. Оланы шонда сувсабын басылтмакъ учун суву болмай.

¹⁵ Олар, Репидимден чыгып, Синай дангылгъа гелип токътай.

¹⁶ Олар, Синай дангылдан чыгып, Къабрут-Гъаттаавагъа гелип токътай.

¹⁷ Олар, Къабрут-Гъаттаавадан чыгып, Гъасирутгъа гелип токътай.

¹⁸ Олар, Гъасирутдан чыгып, Рисмагъа гелип токътай.

¹⁹ Олар, Рисмадан чыгып, Риммун-Паресге гелип токътай.

²⁰ Олар, Риммун-Паресден чыгып, Либнагъа гелип токътай.

²¹ Олар, Либнадан чыгып, Риссагъа гелип токътай.

²² Олар, Риссадан чыгып, Къугъайлатагъа гелип токътай.

²³ Олар, Къугъайлатадан чыгып, Шапар тавну этегине гелип токътай.

²⁴ Олар, Шапар тавну къоюп, Гъарадагъа гелип токътай.

²⁵ Олар, Гъарададан чыгып, Макгъайлутгъа гелип токътай.

²⁶ Олар, Макгъайлутдан чыгып, Тагъатгъа гелип токътай.

²⁷ Олар, Тагъатдан чыгып, Терагъгъа гелип токътай.

²⁸ Олар, Терагъдан чыгып, Миткъагъа гелип токътай.

²⁹ Олар, Миткъадан чыгып, Гъашмунагъа гелип токътай.

³⁰ Олар, Гъашмунадан чыгып, Мусирутгъа гелип токътай.

³¹ Олар, Мусирутдан чыгып, Бани-Якъангъа гелип токътай.

³² Олар, Бани-Якъандан чыгып, Гъур-Гидгатгъа гелип токътай.

³³ Олар, Гъур-Гидгатдан чыгып, Ютбатагъа гелип токътай.

³⁴ Олар, Ютбатадан чыгып, Абунагъа гелип токътай.

³⁵ Олар, Абунадан чыгып, Исъюн-Габирге гелип токътай.

³⁶ Олар, Исъюн-Габирден чыгып, Цин дангылдагъы Къадишге гелип токътай.

³⁷ Олар, Къадишден чыгып, Адумну дазусундагъы Гъур тавну этегине гелип токътай. ³⁸ Раббизни буйругъуна гёре, дин къуллукъчу Гъарун Гъур тавгъа гётериле. Ол шонда бешинчи айны биринчи гюнюнде, исрайыллылар Мисриден чыгып, къыркъынчы йылда гечине. ³⁹ Гъарун Гъур тавда гечингенде, огъар юз йигирма уьч йыл бола болгъан.

⁴⁰ Канъанны Негеп топурагъында ерлешген Аратны пачасы исрайыллылар гелегенни эшите.

⁴¹ Олар, Гьур тавну кьоюп, Салмунагъа гелип токътай.

⁴² Олар, Салмунадан чыгъып, Пунунгъа гелип токътай.

⁴³ Олар, Пунундан чыгъып, Убутгъа гелип токътай.

⁴⁴ Олар, Убудтан чыгъып, Муапны дазуларындагъы Аййа-Абаримге гелип токътай.

⁴⁵ Олар, Аййа-Абаримден чыгъып, Дибун-Гатгъа гелип токътай.

⁴⁶ Олар, Дибун-Гатдан чыгъып, Алмун-Диблатайимге гелип токътай.

⁴⁷ Олар, Алмун-Диблатайимден чыгъып, Набваны кьыры-йындагъы Абарим тавлагъа гелип токътай.

⁴⁸ Олар, Абарим тавланы кьоюп, Урдунну кьырыйындагъы Муап тюзлюкlege, Еригьонну кьаршысына гелип токътай.

⁴⁹ Олар Муап тюзлюклерде Бет-Яшимутдан тутуп, Абел-Шиттимге ерли Урдунну бою булан ерлешип токътай.

⁵⁰ Урдунну кьырыйындагъы Муап тюзлюклерде, Еригьонну кьаршысында Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁵¹ — Исрайыллылагъа булай айт: «Сиз Урдундан таба Канъангъа чыкьгъанда, ⁵² шонда яшайгъанланы барын да кьувалагъыз. Оланы ташдан ва езден кьуюлуп этилген ялгъан аллагъларын ува-тыгъыз, бийкликлердеги сыйлы ерлерин де дагъытыгъыз. ⁵³ Шо топуракъны елеп, шонда ерлешигиз. Неге тюгюл, шону Мен сизге мюлк этип бердим. ⁵⁴ Топуракъны чёп салып тухумларыгъызны арасында пайлагъыз. Уллу тухумгъа — уллу пай, гиччисине гиччи пай тийсин. Чёп салгъанда, не чыкъса, оланыки болсун. Топуракъны аталарыгъызны тухумларыны арасында пайлагъыз.

⁵⁵ Эгер шо топуракъда яшайгъанланы кьуваламасагъыз, кьалгъанлары гёзюгюзге гирген, кьабургъагъызгъа чанчылгъан те-генекдей болуп токътажакъ. Олар сизин шонда рагъатлыкъда яшама кьоймажакъ. ⁵⁶ Шо заман Мен сизге олагъа этме сюегенимни этежекмен».

Канъанны дазулары

34 ¹ Раббибиз Мусагъа булай айта:

² — Исрайыллылагъа булай буйрукъ бер: «Сиз Канъангъа гиргенде, сизге пай гьисапда берилген топуракъны дазулары шулай болажакъ.

³Сизин кыбладагы дазугъуз Цин дангылдан Адумну дазу-суну бою булан узатылажакъ. Гюнтувушда сизин кыбладагы дазугъуз Облю денгизни ягъасындан башланып, ⁴кыблага, Акъырап бийикликге багып ътежек, Цинден таба узатылып, кыблага, Къадиш-Барниагъа багып узатылажакъ. Шондан дазугъуз Гъасар-Аддаргъа багып ътежек ва Асмунгъа багып узатылажакъ. ⁵Шондан Мисридеги ъзенге багып бурулажакъ ва Уллу денгизни* ягъасында битежек.

⁶Сизин гюнбатышдагы дазугъуз Уллу денгизни ягъасы бо-лажакъ. Шо сизин гюнбатышдагы дазугъуз.

⁷Темиркъазыкъдагы дазугъузну Уллу денгизден – Ур тавгъа ерли, ⁸Ур тавдан Лебо-Гъаматгъа багып салыгъыз. Шондан дазу-гъуз Сададгъа багып ътежек, ⁹Зипрунгъа багып узатылажакъ ва Гъасар-Инанда битежек. Шо сизин темиркъазыкъдагы дазугъуз.

¹⁰Гюнтувушдагы дазугъузну Гъасар-Инандан Шапамгъа ба-гып салыгъыз. ¹¹Дазу Шапамдан Аййинни гюнтувундагы Раблагъа багып ътежек ва Киннерет кёлден бетлерден таба гюнтувушгъа багып узатылажакъ. ¹²Сонг дазу, Урдунну бою булан энишлей туруп, Облю денгизге етежек. Шо – гъар якъ-дагы дазулары да булангы сизин топурагъыгъыз».

¹³Муса исрайыллылагъа булай буйрукъ бере:

– Шо – чёп салынып сизге пай гъисапда тиежек топуракъ. Раббибиз шону тогъуз да ярым къавумгъа берме буйрукъ этди, ¹⁴неге тюгюл Раубимни, Гатны ва Манассаны къавумуну ярты-сыны къавумлары ъзлени пайларын алып битди. ¹⁵Шо эки де ярым къавум ъзлени пайларын Урдунну гюнтувуш ягъында, Еригъонну къаршысында алды.

Топуракъны пайлавгъа жаваплылар

¹⁶Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁷ – Сизге топуракъны дин къуллукъчу Алиазар ва Нунну уланы Ясуа пайлап бережек. ¹⁸Топуракъны пайлама кёмек эт-мек учун, гъар къавумдан бирер башчыны белгилегиз. ¹⁹Муна оланы атлары:

^{34:5} Демек, Аралыкъ денгизни.

- Ягбуданы къавумундан башчы – Япуннаны уланы Калип;
²⁰ Симонну къавумундан башчы – Аммигьутну уланы Самуйыл;
²¹ Буньяминни къавумундан башчы – Кислунну уланы Алидат;
²² Данни къавумундан башчы – Югьлини уланы Букки;
²³ Юсупну уланы Манассаны къавумундан башчы – Ипутну уланы Гьанниыл;
²⁴ Юсупну уланы Апраймни къавумундан башчы – Шиптанны уланы Кемуйыл;
²⁵ Забулунну къавумундан башчы – Парнакны уланы Алисапан;
²⁶ Иссакарны къавумундан башчы – Аззанны уланы Палтиил;
²⁷ Аширни къавумундан башчы – Шалумини уланы Агьигьут;
²⁸ Напталини къавумундан башчы – Аммигьутну уланы Падагьил.
²⁹ Бу оьрде атлары эсгерилгенлеге Раббиз Канъан топуракъ-да исрайыллылагъа пайлар чыгъарма буйрукъ берген.

Левилеге берилген шагъарлар

35 ¹ Муапны тюзлюклеринде, Урдунну кырында, Еригьонну къаршысында, Раббиз Мусагъа булай айта:

²– Исрайыллылагъа булай буюр: сиз, исрайыллылар, ес болгъан топуракъ пайларыгъыздан левилеге яшамакъ учун шагъарлар беригиз. Шо шагъарларыны айланасы булан олагъа отлавлукълар да беригиз. ³ Шо заман оланы яшамакъ учун шагъарлары, туварлары, сиривлери ва оьзге гъайванлары учун отлавлукълары болажакъ. ⁴ Сиз левилеге берген шагъарланы айланасындагъы гъайван-мал учун гьрсетилген отлавлукълары шагъарны барусундан бир минг тирсек чакъы мезгилге узатылсын. ⁵ Шагъарны тышындан гьнтувушгъа багъып эки минг, кыблагъа багъып эки минг, гьнбатышгъа багъып эки минг ва темиркъязыкъгъа багъып да эки минг тирсек чакъы мезгилни оьлчеп белгилегиз. Оланы шо топурагъы гъайван-мал учун шагъарны отлавлугъу болажакъ.

Къачып яшынагъан шагъарлар

(Такр 4:41-43; 19:1-14; Нун 20:1-9)

⁶ Сиз левилеге берген шагъарланы алтысы къачып яшынагъан шагъарлар болсун. Биревню оьлтюрген адам шонда

къачып яшынма болажакъ. Шо шагъарлагъа къошуп олагъа дагъы да къыркъ эки шагъар беригиз. ⁷Отлавлукълары да булан бирче левилilege берген бары да шагъарланы санаву къыркъ сегиз болсун. ⁸Сиз исрайыллыланы пайындан левилilege бережек шагъарланы гъар къавумгъа тийген пайны оьлчевюне гёре беригиз: пайы уллу къавумлардан кёп шагъарны алыгъыз, пайы гиччи къавумлардан буса аз шагъарны алыгъыз.

⁹Раббибиз Мусагъа булай айта:

¹⁰ – Исрайыллылагъа булай айт: «Сиз Урдундан таба Канъангъа чыкъгъанда, ¹¹оьзюгюзге къачып яшынагъан шагъарлар сайлагъыз. Шо шагъарларда биревню билмей оьлтюрген адам къачып яшынып болсун. ¹²Оьлтюрген адамны халкъны алдында дувангъа чыкъгъанча, оьлтюрюп къоймасын учун, шо шагъарлар оьч алагъан адамдан къачып яшынагъан ерлер болажакъ. ¹³Сиз белгилеген алты да шагъар къачып яшынагъан шагъарларыгъыз болажакъ. ¹⁴Урдунну бу ягъында уьч шагъарны ва Канъанда уьч шагъарны къачып яшынагъан шагъарлар гъисапда белгилегиз. ¹⁵Шо алты да шагъар исрайыллылар, ятлар ва оланы арасында яшайгъан дагъы да шолай оьзгелеге къачып яшынагъан ерлер болажакъ. Шо ерлерде биревню билмей оьлтюрген адам къачып яшынып болажакъ.

¹⁶Эгер бир адам башгъасына темир алат булан уруп, ол да оьлюп къалса, биринчиси оьлтюрювчю гъисапланажакъ. Оьлтюрювчюню оьзюн де оьлтюрме герек. ¹⁷Неде бир адамны къолунда уруп оьлтюрюп болагъан таш болуп, шону булан башгъасына урса, ол да оьлюп къалса, биринчиси оьлтюрювчю гъисапланажакъ. Оьлтюрювчюню оьзюн де оьлтюрме герек. ¹⁸Неде бир адамны къолунда уруп оьлтюрюп болагъан агъач алат болуп, шону булан башгъасына урса, ол да оьлюп къалса, биринчиси оьлтюрювчю гъисапланажакъ. Оьлтюрювчюню оьзюн де оьлтюрме герек. ¹⁹Оьлтюрювчюню оьлтюрген адам – къанлысындан оьч алагъан адамдыр. Оьлтюрювчюге къаршы болуп къалса, ол ону оьлтюрсюн. ²⁰Эгер бир адам иш этип башгъасын теберип йибергенде неде огъар бир зат атгъанда, ол оьлюп къалса ²¹неде душман тутгъан вакътисинде, огъар юмургъу булан уруп, ол да оьлюп къалса, биринчисин оьзюн оьлтюрме герек, неге тьююл ол оьлтюрювчюдюр.

Оьлтюрювчюге кършы болуп кълса, кълнысындан оьч алагълан адам ону оьлтюрсюн.

²² Эгер де бир адам башгъласын душман да тутмайлы, билмей теберип йибергенде неде гьеч бир яман кълстсыз огър бир затны атгъланда ²³ неде гърмеген кюьде ону уьстюне оьлтюрюп болагълан ташны тюшюрюп кьойгъланда, ол оьлюп кълса, оьлтюрдени оьлгенин душман тутмагълан ва огър яманлыкь ёрамай болгълан буса, ²⁴ оьлтюрювчюню де, кълнысындан оьч алагълан адамны да арасындагълы масъланы жамият шо къланунлагъла гёре чечсин. ²⁵ Халкь оьлтюрювчюню кълнысындан оьч алагълан адамдан якъласын ва ону кълйтарып оьзю кълчып яшынып тургълан шагъргъла йиберсин. Ол шонда оьзюне сыйлы май сюртюлген баш дин къллукьчу оьлгенче яшасын.

²⁶ Эгер де оьлтюрювчю, оьзю кълчып яшынгълан шагърдан чыгълып, ²⁷ кълнысындан оьч алагълан адам да ону шагърдан тышда гёрюп кьойса, кълнысындан оьч алагълан адамгъла ону оьлтюрме яражакь ва ону шо оьлтюрювде айыпламажакь. ²⁸ Оьлтюрювчю оьзю кълчып яшынгълан шагърда баш дин къллукьчу оьлгенче турма тарыкь. Янгыз баш дин къллукьчу оьлген сонг, огър уьюне кълйтма яражакь.

²⁹ Сизге кълйда яшама тюшюп кълса да, сизин ва гележек наслулар учун токьташдырылгълан къланунлар шулай болажакь.

³⁰ Биревню оьлтюрден гър адамны оьлтюрювчю гьисапда шагълатланы гёрсетивлерин гёз алгъла тутуп оьлтюрме тюше. Тек янгыз бир шагълатны гёрсетивлерин гёз алгъла тутуп оьлтюрме ярамажакь.

³¹ Оьзюн оьлтюрме лайкьлы болгълан оьлтюрювчюню сав кьоймакь мурат булан ондан телев гьакь алмагьыз. Ону оьлтюрмей кьойма ярамажакь.

³² Кълчып яшынагълан шагъргъла кълчгълан оьлтюрювчюге, баш дин къллукьчу оьлгенче де оьзюню топурагьында кълйтып яшама ихтияр беребиз деп, ондан телев гьакь алмагьыз.

³³ Оьзюгюз яшайгълан топуракьны мурдарламагьыз. Топуракьны кълан мурдарлай. Оьзюнде кълан тегюлген топуракь янгыз кълан текген адамны къланын текгенде тазалана.

³⁴ Сиз яшайгълан ва оьзюнде Мен де турагълан топуракьны

мурдарламагъыз. Мен, Раббигиз, исрайыллыланы арасында тураман чы дагъы».

Салупгъатны къызларыны варислик пайы

(Сан 27:1-11)

36¹⁻² Юсупну наслусуну тухумларындан болгъан башчылары геле. Шо тухумлар Макирни уланы Гилатдан баш ала болгъан. Макир Манассаны уланы болгъан. Олар булай дей:

– Раббибиз бизин есибизге исрайыллылар учун топуракъны чѣп салып пайлама буйрукъ берди. Раббибиз сагъа ювугъубуз Салупгъатны пайын ону къызларына берме буйрукъ берди. ³ Эгер де олар исрайыллыланы башгъа къавумларындагъылагъа эрге барса, оланы пайы, аталарыбызны пайындан алынып, озлер эрге баргъан къавумдагъыланы пайына къошулажакъ. Шоллукъда бизге тийген пайны гесеги чыгъарылып алынажакъ. ⁴ Исрайыллыланы белгилев йылы етгенде, шо гесек олар эрге баргъан къавумдагъыланы пайына къошулажакъ. Оланы пайы аталарыбызны къавум пайындан алынажакъ.

⁵ Шо заман Муса, Раббибиз айтып, исрайыллылагъа булай буйрукъ бере:

– Юсупну наслуларындан чыкъгъан къавумдагъыланы айтгъан сѣю герти. ⁶ Раббибиз Салупгъатны къызларына байлавлу булай буюра: оланы, кимге суйсе, шогъар эрге барма ихтияры бар, тек ата-бабаларыны къавумундан чыкъгъан тухумну ичиндегилеге барсын. ⁷ Исрайыллыланы пайлары бир къавумдан башгъасына гѣчме ярамай. Гъар исрайыллы ата-бабаларындан къалгъан къавум пайын сакъласын. ⁸ Исрайыллыланы гъар тухумунда пайы бар къызлар ата-бабаларыны къавумундан чыкъгъан тухумдагъылагъа эрге барсын. Шоллукъда исрайыллылар ата-бабаларыны пайларына ес кюйде къалажакъ. ⁹ Пай къавумдан къавумгъа гѣчме ярамай. Исрайыллыланы бары да къавумлары озлеге тюшген топуракъ пайын сакъласын.

¹⁰ Салупгъатны къызлары Раббибиз Мусагъа буюргъан кюйде эте. ¹¹ Салупгъатны Магъла, Тирса, Гугла, Милка ва Нуат деген

къызлары ата ягъындагъы зукъарилерине эрге бара. ¹² Олар Юсупну уланы Манассаны наслуларындан чыкыгъан тухумдагъылагъа эрге бара. Оланы пайлары ата-бабаларыны къавумларындан чыкыгъан тухумларына къала.

¹³ Урдунну ягъасындагъы Муапны тюзлюклеринде, Еригъонну къаршысында Раббибиз Мусадан таба исрайыллылагъа берген буйрукълар ва гёрсетивлер шулардыр.

Къанунну Такрары

Таврат «Къанунну Такрары» деген китап булан тамамлана. Бу китапны аслу маънасы Исрайылны халкъына Аллагъны Къанунун етишдирген Мусаны ахырынчы насигъатлары булан байлавлу. Канъангъа гиргенче, Муапны топурагъында Муса исрайыллылагъа Къанунну эсине сала. Олар Канъанда шогъар гёре яшама тарыкъ болгъан. Неге тюгюл, Синай тавда биринчи Разилешив бегетилгенли, арадан къыркъ йылгъа ювукъ оьтген болгъан.

Китап Мусаны уьч уллу сёйлевюнден (1–4-нчю башлар, 5–29-нчу башлар, 30–31-нчи башлар) ва ахыр гесекден амалгъа гелген. Китапны атындан ону ичделиги ачыкъ болуп къала: мунда алдагъы китаплардагъы кёп къанунлар такрарлана, тек шолагъа янгы гёрсетивлер, айрокъда исрайыллылагъа Канъанда тарыкълы болажакълары кёшулгъан.

Къанунну кютгенлеге болагъан шабагъатлавлар ва шону бузгъанлагъа этилеген налатлар бу китапны инг де таъсирли башлары болуп токътай (27–30-нчу башлар). Шолар бизге Исрайылны тарихини аслу маънасына тюшюнме кёмек эте. Аллагъны пайхаммарлары ва исрайыллыланы арасындагъы ваъзачылар (айрокъда Ирмия), исрайыллыланы башына неге балагълар тюшегенни англата туруп, чакъда-чакъда шо шабагъатлавланы ва налатланы эсгерген.

Бизин девюрден VII асрудан алда Аллагъны ибадатханасын янгыртагъанда, тап шо Къанунну Такрары табылгъан болма ярай. Шо заман Ёшия пача, Аллагъны тезден унутулгъан бу гёрсетивлерин ва шолай да Ону Каламын гери урагъанлагъа этилеген налатланы эшитип, Аллагъны алдында зор титиреген ва бек къоркъгъан. Шо заман Исрайылны халкъыны арасында

дин, кылыкъ ва ругъ якълардан Мусаны девюрюнден берли бир де болмагъан тазаланыв башлана.

Бу китап бир Аллагъга инанывну, Огъар ибадат этивню ва бютюнлей ягъудилени Къанунуну аслу маънасын мекенли кюйде ачыкъ эте.

Мусаны эсге алывлары

(Чыгъ 18:13-27)

1 ¹Муна Урдундан гюнтувушда, демек Супну къаршысында, Паран булан Тупалны, Лабан булан Гъасирутну ва Ди-Загъапны арасында ерлешген дангылда Мусаны бары да исрайыллылагъа айтгъан сёзлери. ²(Саир тавдан Къадиш-Барниагъа барагъан ёлдагъы Гъорипден он бир гюнлюк мезгилдеги.)

³Муса, Мисриден чыгъып, къыркъынчы йыл, он биринчи айны биринчи гюнюнде исрайыллылагъа Раббибиз оьзюне этген бары да буйрукъланы етишдире. Шо буйрукълар исрайыллылар булан байлавлу болгъан. ⁴Бу иш Муса амурлуланы Гъашбунда башчылыкъ этген Сигъун пачасын, Идраиде буса Башанны Аштарутда башчылыкъ этген Уг пачасын янчгъан сонг болгъан.

⁵Урдундан гюнтувушдагъы муаплыланы топурагъында Муса, шо Къанунну англата туруп, булай дей:

⁶— Раббибиз, бизин Аллагъыбыз, Гъорипде бизге булай айтды: «Бу тавну ягъында тургъаныгъыз таман. ⁷Къонушугъузну да тозуп, амурлуланы тавлар булан тюзлерине ва Урдун къолда, тавларда, гюнбатыш тавтюплерде, Негепде, оьзенни бою булан яшайгъан хоншу халкъланы янына барыгъыз, канъанлыланы топурагъына, Ливангъа, гъатта уллу Фират оьзенге ерли де чыгъыгъыз. ⁸Къарагъыз, шо топуракъны сизге Мен бергенмен. Барып, Мен, сизин Раббигиз, аталарыгъыз Ибрагъимге, Исгъакъгъа, Якъубгъа ва оланы наслуларына берме деп ант этген топуракъгъа ес болугъуз».

Дуванчылар белгилене

(Чыгъ 18:13-27)

⁹ Шо заман мен сизге булай айтдым: «Сизге ёлбашчылыкъ этме янгыз мени гючюм чатмажакъ. ¹⁰ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин санавугъузну артдырды. Бугюн сиз кёкдеги юлдузлар чакъы кёпсюз. ¹¹ Раббигиз, аталарыбызны Аллагъы, Озью де ваьда этген кюйде, сизин санавугъузну минг керенлеге артдырсын ва шабагъатласын дагъы! ¹² Амма сизин эришивлюклеригиз ва ишлеригиз булан байлавлу четим масъаланы магъа янгыз чечме тынч тююл. ¹³ Гъар къавумугъуздан гъакъыллы, англавлу ва абурлу адамланы айырыгъыз, мен буса оланы сизин устююзге башчылар этип салажакъман».

¹⁴ Сиз магъа: «Сени таклифинг яхшы», – деп жавап къайтара эдигиз.

¹⁵ Мен сизин къавумларыгъыздан аслуларын – гъакъыллы ва абурлу адамланы айырдым ва оланы сизин устююзге башчылар этип салдым: минглени, юзлени, эллилени, онланы устюндеги гъакимлер ва къавумлардагъы тамазалар этип. ¹⁶ Шо заманлар мен дуванчыларыгъызгъа булай буюрдум: къардашларыгъызны арасындагъы эришивлюкlege тергев беригиз ва эришивлюк исрайыллыланы арасында буса да неде исрайыллыны да, гелгинчини де арасында буса да, адилли кюйде дуван этигиз. ¹⁷ Адилсиз дуван гесмегиз. Гючлюге де, гючсюзге де тынглагъыз. Биревден де къоркъмагъыз, неге тююл дуван Аллагъныкидир. Сизге чечме къыйын масъаланы магъа билдиригиз, мен тынглап къаражакъман. ¹⁸ Шо заман мен сизге бары да сиз этме герек ишлени гъакъында айтдым.

Гъызарламакъ учун йиберилген тынчылар

(Сан 13:1-33)

¹⁹ Сонг, Раббибиз бизге буюргъан кюйде, ёлгъа тюшдюк. Гъорипден чыгъып, сиз де гёрген уллу ва яман дангылдан бютюнлей оьтюп, амурлуланы тавлары булан тюзлерине багъып тербендик ва Къадиш-Барниагъа етдик. ²⁰ Шо заман мен сизге булай айтдым: «Сиз Раббибиз, Аллагъыбыз, амурлуланы

бизге береген тавлары булан тюзлерине етдигиз. ²¹ Къарагъыз, Раббигиз, Аллагъыгъыз сизге топуракъ берди. Раббигиз, аталарыгъызны Аллагъы, сизге айтгъан кюйде, туруп, шогъар ес болугъуз. Къоркъмагъыз, тартынмагъыз».

²² Шо заман сиз барыгъыз да, мени яныма гелип: «Алдыбыз булан адамланы йибереийк. Олар, шо топуракъны тергеп чыгъып, биз юрюме тарыкъ ёлну ва биз чапгъын этме герек шагъарланы гъакъында хабарласын», – деп айтдыгъыз.

²³ Мен сизин шо таклифигизни ушатдым ва арагъыздан он эки адамны – гъар къавумдан бирер адамны айырдым. ²⁴ Олар барып, тав бойлагъа гётерилди, Ашкул деген къолгъа гелди ва шону барлап чыкъды. ²⁵ Олар, шо топуракъны емишлеринден алып, шоланы тюпде токътагъан бизге гелтирип берди ва: «Раббибиз, Аллагъыбыз, бизге яхшы топуракъны бере», – деп билдирди.

Раббибизге къаршы баш гётерив

(Сан 14:1-45)

²⁶ Тек сиз гётерилме суймедигиз. Сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, буйругъуна къаршы чыкъдыгъыз. ²⁷ Чатырларыгъызда хонтурлана туруп, сиз булай айтдыгъыз: «Раббибиз бизин гёрюп ярамай. Бизин амуруланы къолуна берип оьлтюрмек учун, Ол бизин Мисриден шо себепден чыгъарды. ²⁸ Биз къайда барайыкъ? Къардашларыбыз бизин тартынагъан этип къойду. Олар: „Шо халкъ гючлю ва бийик. Шонда бийиклиги кёклеге етишердей барулары булангъы уллу шагъарлар бар. Биз шонда гъатта бырынгъы девлеге ошап къалгъан гъанакълыланы да гёрдюк“, – деп айтды».

²⁹ Шо заман мен сизге булай айтдым: «Олардан тартынмагъыз, къоркъмагъыз. ³⁰ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сиз саялы ябушма алдыгъызгъа тюшдю. Ол Мисриде де гёз алдыгъызда шолай этди. ³¹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, дангылда да бютюн сапарыгъызны вакътисинде тап шо ерге етип къалгъанча, уланын гётерип юрюйген атасыдай, сизин алып юрюгенни гёрдюгюз».

³² Бары да шу ишлерден сонг да сиз Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, умут этмей турдугъуз! ³³ Ол буса, сапарыгъызны

вакътисинде сизге токътама ерни ва сиз юрюме герек ёлну гёрсетмек учун, алдыгъыз булан гечелер ялынны, гюндюзлер буса булутну ичинде юрюю.

³⁴ Раббибиз сизин сёзлеригизни эшитгенде, къзапланып йиберип, булай ант этди: ³⁵ «Мен аталарыгъызгъа берме деп ант этген берекетли топуракъны бу ачувлу наслудан бирев де гёрмежек. ³⁶ Шону янгыз Япуннаны уланы Калип гёрежек. Мен Калипге ва ону наслуларына оъзю оътюп чыкъгъан гёзел улкедеги шо топуракъны бережекмен, неге тюгюл ол гъакъ юрекден Раббигизни артына тюшюп юрюю».

³⁷ Сиз саялы Раббибиз магъа да къзапланды ва булай айтды: «Ваьда этилген шо топуракъгъа сен де гирмежексен. ³⁸ Тек сени кёмекчинг Нунну уланы Ясуа шонда гирежек. Ону ругъландыр, неге тюгюл шо топуракъгъа ес болмакъ учун, ол исрайыллыланы алып юрюжек. ³⁹ Сиз есирликге тюшежек деген, гъали де яхшыны ямандан айырып билмейген гиччи яшларыгъыз, сизин авлетлеригиз, буса шо топуракъгъа гирежек. Мен шо топуракъны олагъа бережекмен, олар да шогъар ес болажакъ. ⁴⁰ Сиз буса, бурулуп, Къызыл денгизге барагъан ёлдагъы дангылгъа багъып тербенигиз».

⁴¹ Шо заман сиз: «Биз Раббибизге къаршы гюнагъ иш этдик. Раббибиз, Аллагъыбыз, бизге буюргъан кюйде, биз, гётерилип йиберип, ябушма гиришежекбиз», – деп жавап бердигиз. Тавлагъа гётерилме тынч бола деп ойлаша туруп, сиз кьолугъузгъа савут тутдугъуз.

⁴² Тек Раббибиз магъа булай айтды: «Олагъа: „Гётерилмегиз, ябушмагъыз, неге тюгюл Мен сизин булан болмажакъман. Душманларыгъыз сизин янчажакъ“, – деп айт».

⁴³ Мен айтсам да, сиз магъа тынгламадыгъыз. Сиз Раббигизни буйругъуна къаршы чыкъдыгъыз ва оьктемлигизден тавлагъа гётерилдигиз. ⁴⁴ Шо тавларда яшайгъан амурлулар сизге къаршы чыкъды. Олар, балжибинлени табунудай артыгъыз булан юрюй туруп, Саирден башлап тап Гьорма шагъаргъа ерли сизин токъалап турду. ⁴⁵ Сиз къайтдыгъыз ва Раббигизни алдында токътап йыладыгъыз. Тек Ол йылавугъузгъа тергев бермеди, сизин эшитме де суймеди. ⁴⁶ Сиз Къадишде кёп гюнлени узагъында къалдыгъыз.

Дангылдагъы айланышлар

2 ¹Сонг биз, Раббибиз магъа буюргъан кюйде, гери къайтып, Къызыл денгизге элтеген ёлдагъы дангылгъа багъып тербендик. Биз Саирни тав аркъаларыны ягъында узакъ айланып турдукъ.

²Сонг Раббибиз магъа булай айтды: ³«Бу тавлар булан тюзлени къырыйларында айланып тургъаныгъыз таман, гъали темиркъазыкъгъа багъып бурулугъуз. ⁴Халкъгъа булай буйрукъ бер: „Сиз гъали къардашларыгъызны – Исавну Саирде яшайгъан наслуларыны топурагъындан ѳтежексиз. Олар сизден къоркъажакъ, тек бек сакъ болугъуз. ⁵Олар булан дав башламагъыз, неге тюгюл Мен сизге оланы бир къарыш топурагъын да бермежекмен. Мен Исавгъа Саирни тавлары булан тюзлерин мюлк этип бердим. ⁶Ашажакъ ашыгъыз, ичежек сувугъуз учун сиз олагъа акъча беригиз.

⁷Раббигиз, Аллагъыгъыз, гъар-бир этеген ишигизде сизин шабагъатлады. Шо зор дангылдагъы сапарыгъызда да Ол сизин къоруп сакълады. Шо къыркъ йылны узагъында Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин булан эди, сиз де бир затгъа да уязюрю болмадыгъыз“».

⁸Шолай этип, биз къардашларыбызны – Исавну Саирде яшайгъан наслуларыны къырыйындан ѳтдюк. Биз, Урдун къолну Элатдан ва Исъюн-Габирден гётерилеген ёлундан бурулуп, Муап дангылгъа багъып юрюдюк.

⁹Раббибиз магъа булай айтды: «Муаплыланы гъалек этме ва оланы дав этме борчлу этме, неге тюгюл Мен сагъа оланы топурагъын бермежекмен. Мен Лутну наслуларына Ар шагъарны мюлк этип бердим».

¹⁰(Алда шонда эмлилер – гючлю, кёп санавлу ва гъанакълылар йимик бийик халкъ яшай болгъан. ¹¹Гъанакъны наслуларына* ошاپ, олар да репайымлылар деп гъисаплана болгъан. Тек муаплылар олагъа эмлилер деп айта болгъан. ¹²Алда Саирде гъорлулар тура болгъан, тек Исавну наслулары оланы къувалагъан. Олар гъорлуланы къырып битдирген ва оланы еринде

^{2:11} Гъанакъны наслуларына... репайымлылар – бырынгъы заманлардагъы белгили девлер.

орунлашгъан. Раббибиз оъзлеге мюлк этип берген топуракъда исрайыллылар да тап шо кюйде этген болгъан.)

¹³ Раббибиз булай айтды: «Гъали туруп, Зарат къолну кырыкып чыггыгъыз». Биз де къолну кырыкып чыкъдыкъ.

¹⁴ Биз, Къадиш-Барнианы къоюп, Зарат къолну кырыкып чыкъгъанча, арадан отуз сегиз йыл оьтдю. Раббибиз де оъзлеге ант этген кюйде, алдагъы наслуланы асгерчилеринден шо замангъа къонушда бирев де къалмай. ¹⁵ Къонушда асгерчилени барысы да кырылып битип къалгъанча, Раббибизни къолу оланы къайтып-къайтып кырып тургъан.

¹⁶ Ахырда да, шо асгерчилени ахырынчысы оьлгенде, ¹⁷ Раббибиз магъа булай айтды: ¹⁸ «Бугюн Муап вилайтны, демек Арны кырыыйындан таба оьт. ¹⁹ Сиз аммунлулагъа ювукълашгъанда, оланы гъалек этмегиз ва дав этме борчлу этмегиз, неге тююл аммунлуланыки болгъан топуракъдан Мен сизге мюлк этип бир гесекни де бермежекмен. Мен шо топуракъны Лутну наслуларына мюлк этип бердим».

²⁰ (Шо топуракъ алда шонда яшагъан репайымлыланыки деп де гысаплангъан. Тек аммунлулар олагъа замзумлулар деп айтгъан. ²¹ Олар гючлю, кѣп санавлу, гъанакълылар йимик бийик халкъ болгъан. Раббибиз оланы аммунлуланы гѣз алдында кырып битдирди. Замзумлуланы къувалап, аммунлулар оланы еринде оьзлер орунлашды. ²² Раббибиз, Исавну Саирде яшайгъан наслуларыны гѣз алдында гьорлуланы кырып, тап шо кюйде этди. Олар гьорлуланы къувалап, оланы еринде орунлашды ва буссагъатда да шонда яшап тура. ²³ Тап Газагъа ерлиги юртларда яшайгъан авлилени айтсакъ, Каптордан* чыкъгъан пилистим-лилер, оланы кырып битдирип, оланы еринде орунлашды.)

Гъашбунну пачасы Сигъундан уьст гелив

(Сан 21:21-30)

²⁴ «Ёлгъа тюшюгюз ва Арнун къолну ари ягъына чыггыгъыз. Къарагъыз, Мен Гъашбунну пачасы амурлу Сигъунну ва ону уьлкесин сизин къолугъузгъа бердим. Оьзюндеги бары да

^{2:23} *Каптор* – Крит отав.

халкълар сизден титирейген, къоркъагъан къойню этежекмен. ²⁵ Олар, сизин гъакъыгъыздагъы хабарланы эшитип, тартынажакъ ва къоркъмакълыгъындан къартыллажакъ».

²⁶ Мен, Кадимут дангылдан Гъашбунну пачасы Сигъунгъа оъз ягъымдан парахатлыкъны таклиф эте туруп, чавушларымны йибердим. Чавушларымдан огъар булай айтып йибердим: ²⁷ «Бизин уълкенгден оътюп чыкъма къой. Биз аслу ёл булан юрюжекбиз, не онгъа, не солгъа бурулмажакъбыз. ²⁸ Ашмакъ ва ичмек учун, бизге акъчагъа аш ва сув сатып бер. Тек бизин оътюп чыкъма къой. ²⁹ Урдундан таба Раббиз, Аллагъыбыз, бизге береген топуракъгъа чыкъгъанча, Исавну Саирде яшайгъан наслулары ва Арда яшайгъан муаплылар да бизин чыкъма къойду». ³⁰ Тек Гъашбунну пачасы Сигъун олагъа оътюп чыкъма ихтияр бермедди. Раббиз, сизин Аллагъыгъыз, ону ругъун хырча, юрегин буса къайпанмайгъан этди чи дагъы. Раббиз ону сизин къолугъызгъа бермек учун шолай этди, шолай болуп да чыкъды.

³¹ Раббиз магъа булай айтды: «Къара, Мен сагъа Сигъунну ва ону уълкесин бере тураман. Гъали ону топурагъын еле, шогъар ес бол». ³² Ягъада Сигъун оъзюню бары да асгери де булан алдыбызгъа чыкъгъанда, ³³ Раббиз, Аллагъыбыз, ону къолубузгъа берди, биз де ону уланларын ва бютюн асгерин къырып битдирдик. ³⁴ Шо заман биз ону бары да шагъарларын еледик, бютюнлей оланы эргишилерин, къатынгишилерин ва яшларын къырып битдирдик. ³⁵ Тек елеген шагъарларыбыздагъы гъайван-малны ва оъзге тюшген мал-матагъны оъзюбюзге алдыкъ. ³⁶ Арнун оъзенни ягъасындагъы Аруырдан ва къолдагъы шагъардан тутуп тап Гилатгъа ерли биз елемеген шагъар къалмады. Раббиз, Аллагъыбыз, бизге бары затны берди. ³⁷ Тек, Раббизни, бизин Аллагъыбызны, буйругъуна гёре, сиз не аммуллуланы топурагъына, не Яббукъ оъзенни боюндагъы топуракъгъа, не тавлардагъы шагъарланы айланасындагъы топуракъгъа къол сукъмадыгъыз.

Башанны пачасы Угдан уьст гелив

(Сан 21:33-35)

3 ¹ Сонг биз бурулуп, ёлдан таба Башангъа гётерилдик. Башанны пачасы Уг Идраи деген шагъарны къырыйында

бютюн асгери де булан бизин булан ябушма алдыбызгъа чыкъды. ²Раббибиз магъа булай айтды: «Угдан къоркъма, неге тюгюл Мен ону бютюн асгери ва топурагъы да булан сени къолунга бердим. Огъар амурлуланы Гъашбунда гъакимлик этген Сигъун пачасына этгенни этерсиз».

³Шоллукъда Раббибиз, Аллагъыбыз, Башанны пачасы Угну ва ону бютюн асгерин къолубузгъа берди. Биз, оланы бирисин де сав къоймай, къырып битдирдик. ⁴Тап шо заман биз ону бары да шагъарларын алдыкъ. Он алты шагъардан бир де бизин къолубузгъа тюшмей къалгъаны болмады – бютюн Аргуп вилаяты, Угну Башандагъы пачалыгъы. ⁵Бары да шо шагъарлар бийик барулар ишленип, эки къат къапулар ва тогъаслар салынып беклешдирилген эди. Ондан къайры да, айланасында барулар ишленмеген кёп санавадагъы юртлар да бар эди. ⁶Гъашбунну пачасы Сигъунгъа этгенибиз йимик, гъар шагъардагъы эргишилени, къатынгишилени ва яшланы къыргъанда йимик, биз оланы бютюнлей къырып битдирдик. ⁷Тек оланы бары да гъайван-малын ва шагъарларындан тюшген мал-матагъны озъюбюзге алдыкъ.

⁸Гъасили, амурлуланы шо эки де пачасындан Урдунну гюнтувушундагъы, Арнун къолдан тап Гъармун тавгъа ерли аралыкъдагъы топурагъын алдыкъ. ⁹(Сайданлылар Гъармунгъа Сирион деп, амурлулар буса Сенир деп айтгъанлар.) ¹⁰Биз оланы тегиш тавлардагъы бары да шагъарларын, бютюн Гилатны ва Уг пачаны Башандагъы Салка ва Идраи шагъарларына ерли аралыкъдагъы бютюн топурагъын еледик. ¹¹(Башанны Уг пачасы репайымлыланы – зор уллу адамлары булангъы халкъны ахырынчыларындан бириси болгъан. Ону ятивуну узунлугъу тогъуз тирсек, генглиги буса дёрт тирсек гелеген темирден этилген болгъан. Угну шо ятиву гъали буссагъатда да Раббада амунлуларда сакъланып бар.)

Урдундан гюнтувушдагъы топуракъ пайлана

(Сан 32:1-42)

¹²Шо заманларда биз елеген топуракъдан мен Раубимни ва Гатны къавумларына Арнун къолны къырыйындагъы Аруырыны темиркъазыгъындагъы вилаятны бердим. Шогъар къошуп

шагъарлары да булан бирче Гилатны яртысын да бердим. ¹³ Гилатны къалгъан ягъын ва шолай да Угну бютюн Башан пачалыгъын мен Манассаны къавумуну яртысына бердим.

(Алдагъы заманларда Башандагъы бютюн Аргуп вилайт репайымлыланы топурагъы деп белгили болгъан. ¹⁴ Манассаны наслусу Яир тап гешурлулар ва маакалылар булангъы дазугъа ерли бютюн Аргуп вилайтны елеген. Ол шогъар оъзюню атын берген. Бугюнге ерли де Башангъа Хаввот-Яир деп айтыла.)

¹⁵ Мен Гилатны Макирни тухумуна бердим. ¹⁶ Раубимлилеге ва гатлылагъа буса мен Гилатдан Арнун къолгъа (къолну ортасындан оьтеген дазусу булан) ва аммунлулар булангъы дазу болуп токътайгъан Яббукъ къолгъа тюшеген топуракъны бердим. ¹⁷ Шону гюнбатышдагъы дазусу Пасганы энишлерини тюбюндеги Киннеретден тутуп Арап денгизге (Оълю денгизге) ерлиги Урдун къолдагъы Урдун эди.

¹⁸ Шо заман мен сизге булай буюрдум: «Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге бу топуракъны сизге мюлк этип берди. Дав этме болагъан, ябушувгъа савутлангъан бары да эргишилеригиз ирайыллы къардашларыгъызны алды булан оьзенни ари ягъына чыкъсын. ¹⁹ Къатынларыгъыз, яшларыгъыз ва гъайван-малыгъыз (мен сизин кѣп гъайван-малыгъыз барны билемен) мен сизге берген шагъарларда къалма бола. ²⁰ Раббибиз сизге йимик къардашларыгъызгъа да рагъатлыкъ бергинче ва Раббигиз, Аллагъыгъыз, Урдунну артында олагъа береген топуракъгъа ес болгъанча, къатынларыгъыз, яшларыгъыз ва гъайван-малыгъыз шонда къалып турсун. Шондан сонг гъаригиз мен сизге берген топуракъгъа гелме боласыз».

²¹ Шо заман мен Ясуагъа булай буюрдум: «Раббигиз, Аллагъыгъыз, бу эки де пачагъа не этгенни сиз эки де гѣзюгюз булан гѣрдюгюз. Сиз оьтежек бары да уьлкелеге де Раббибиз шо гъалны салажакъ. ²² Олардан къоркъмагъыз, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сиз саялы Оъзю ябушажакъ».

Мусагъа Урдунну ари ягъына чыкъмакъ гери урула

²³ Шо заман мен Раббибизге булай айтып ялбардым: ²⁴ «Есим Аллагъ, Сен Оъзюнгню къулунга Оъзюнгню зорлугъунгну ва

къатты къудратынгни гёрсетесен. Не кёкде, не ерде Сен этеген игитликлени ва зор уллу ишлени этип болардай дагъы аллагъ ёкъ. ²⁵ Магъа Урдунну ари ягъына чыгъып, берекетли топуракъны – шо тизив тавлар булан тюзлени ва Ливанны гёрме къой».

²⁶ Тек сиз саялы Раббибиз магъа къазапланды ва мени эшит-меди. «Таман, – деди Раббибиз, – Магъа шону гъакъында дагъы айтма. ²⁷ Пасганы тёбесине де минип, гюнбатышгъа, темиркъа-зыкъгъа, къыблагъа ва гюнтувушгъа багъып къара. Топуракъ-гъа оъзюнгню гёзлеринг булан къара, неге тюгюл сен Урдунну ари ягъына чыкъмажакъсан. ²⁸ Тек сен Ясуагъа насигъат бер, ону ругъландыр ва беклешдир, неге тюгюл, адамланы башына да тюшюп, Урдунну ари ягъына ол чыгъажакъ ва сен гёрежек топуракъны оланы арасында пайлажакъ».

²⁹ Биз де Бет-Паурну къырыйындагъы къолда токътадыкъ.

Исрайыллылар, тынглагъыз!

4 ¹ Исрайыллылар, мен сизге уйретеген токъташдыривлагъа ва къанунлагъа тынглагъыз. Раббигиз, аталарыгъызны Аллагъы, сизге береген топуракъда яшамакъ, шонда гирип ес болмакъ учун, шо токъташдыривлагъа ва къанунлагъа гёре юрюгюз. ² Мен сизге этген буйрукълагъа не бир затны да къошмагъыз, не бир затны тайдырмагъыз. Раббигизни, Аллагъыгъызны, мен сизге етишдиреген буйрукъларын кютюгюз.

³ Раббибиз Баал-Паурда не этгенни оъзюгюзню гёзлеригиз булан гёрдюгюз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин арагъыздан Баал-Паурну артына тюшгенлени барысын да къырып битдирди. ⁴ Тек Огъар амин къалгъанларыгъыз алда йимик бугюн де савсуз.

⁵ Къарагъыз, ес болмакъ учун, аягъыгъызны баса турагъан топуракъда сиз токъташдыривлагъа ва къанунлагъа гёре юрюсюн деп, Раббим, Аллагъым, магъа буюргъан кюйде, мен сизин шолагъа уйретдим. ⁶ Шо заман бары да халкълар сиздеги гъакъыллылыкъны, англавлукъну гёрежек. Олар, шо токъташдыривланы ва къанунланы эшитип, сизин гъакъыгъызда: «Озокъда, бу гъакъыллы ва англавлу зор уллу

халкъ», – деп айтып юрюжек. ⁷ Биз Раббибизге, Аллагъыбызгъа, дуа этген чакъы, шончакъы Ол бизге ювукъ болажакъ. Оьзлеге аллагълары ювукъ болгъан шолай зор уллу халкъ дагъы къайда бар экен? ⁸ Оьзлени шолай адилли токъташдырывлары ва къанунлары болгъан шолай зор уллу халкъ дагъы да къайда бар экен?

⁹ Тек гёзлеригиз гёргенлени унутуп, гёргенлеригиз де сиз сав чакъы юреклеригизден тайып къалмасын учун, сакъ болугъуз ва оьзюгюзге тергев бере туруп юрюгюз. Шоланы гъакъында авлетлеригизге, оланы да авлетлерине хабарлагъыз. ¹⁰ Гьорипде Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында токътатгъан гюнню унутмагъыз. Шо заман Ол магъа булай айтды: «Алдыма халкъны жый. Бу дюньяда яшайгъан заманны ичинде олар Магъа абур этме уйренсин учун ва шогъар авлетлерин де уйретсин учун, Мен олагъа Оьзюмню каламымны билдирейим». ¹¹ Сиз тавну этегине ювукъда токъталдыгъыз. Шо тавну ялын къуршап алгъан эди. Къара булутлар ва тун къарангылыкъ тавну къуршап алгъан эди. ¹² Шо заман Раббибиз сизин булан ялынны ичинден таба сёйледиди. Сиз сёзлени эшите эдигиз, тек келпетин гёрмей эдигиз – янгыз аваз эшитиле эди. ¹³ Раббибиз, Оьзюню он буйругъун билдирип, сизин булан разилешив бегетди. Ол сизге шоллагъа гёре юрюмекни буюрду ва шо буйрукъланы эки таш такътатгъа язып берди.

¹⁴ Шо заман Раббибиз магъа сизин токъташдырывлагъа ва къанунлагъа уйретме буюрду. Ес болмакъ учун, аягъыгъызны баса турагъан топуракъда сиз шо токъташдырывлагъа ва къанунлагъа гёре юрюме герексиз.

Ялгъан аллагълар гери урула

¹⁵ Раббибиз Гьорипни къырыйында ялынны ичинден таба сизин булан сёйлейген гюн сиз бир келпетни де гёрмедигиз. Гъасили, оьзюгюзге бакъгъан якъда сакъ болугъуз. ¹⁶⁻¹⁸ Пасат ёлгъа тюшмегиз ва оьзюгюзге ялгъан аллагъны, эргишини неде къатынгишини, ерни уьстюнде юрюйген гъайванны неде кёклерде учагъан къушну, ерде суюкелеген гъайванны неде сувдагъы балыкъны нечик буса да суратлайгъан келпетлерин

этмегиз. ¹⁹ Кёклеге къарап, гюнню, айны ва юлдузланы – кёк-лердеги асгерни гёргенде, дамагъланып къалмагъыз: Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, кёкню тюбюнде бары да халкълагъа берген затгъа сужда къылмагъыз ва къуллукъ этмегиз. ²⁰ Сизин айтсакъ – сиз, гъали йимик, Озьюню халкъы гысапда къалып турсун учун, Раббибиз сизин темир иритеген кёрюкден – Мисриден чыгъарды.

²¹ Раббибиз сиз саялы магъа къазапланды, мен Урдунну ари ягъына чыкъмажагъымны ва берекетли топуракъгъа гирмежегимни айтды. Шо топуракъны Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге есликге бере. ²² Мен шу топуракъда олежекмен. Мен Урдунну ари ягъына чыкъмажакъман. Сиз буса чыгъажакъсыз ва берекетли топуракъгъа ес болажакъсыз. ²³ Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, булангъы разилешивню унутмагъыз, сакъ болугъуз. Шо разилешивню Ол сизин булан бегетди. Озьюгюз учун бир къалипде де ялгъан аллагъ яратмагъыз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге ялгъан аллагъ этмекни гери урду. ²⁴ Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз – ютагъан ялындыр, Ол – гюнчюлюк этеген Аллагъдыр.

²⁵ Сизин яшларыгъыз болажакъ, олардан да яшлар туважакъ. Сиз бу дюньяда узакъ заман яшажакъсыз. Тек сонг сиз, пасат ёлгъа тюшюп ва нечик буса да бир ялгъан аллагъ этип, Раббигизни, Аллагъыгъызны, гёз алдында яман иш этип, Ону къазапландырсагъыз, ²⁶ бугюн мен сизге къаршы шагъатлар гысапда кёкню ва ерни чакъыражакъман. Урдундан таба чыгып, сиз ес болма къарайгъан топуракъда бираздан къырылажакъсыз. Сиз шонда узакъ яшамажакъсыз ва ольтюрюлежексиз. ²⁷ Раббибиз сизин оьзге халкъланы арасында чачып къояжакъ. Ол сизин оьзлени янына къувалагъан халкъланы арасында янгыз азыгъыз сав къалажакъсыз. ²⁸ Сиз шонда инсанны къоллары булан агъачдан ва ташдан этилген, не гёрюп, не эшитип, не ашап болмайгъан, не ийис билмейген ялгъан аллагълагъа къуллукъ этежексиз.

²⁹ Тек тап шонда сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, излеме башлажакъсыз. Эгер де къаныгъыз-жаныгъыз булан излесегиз, Ону табажакъсыз. ³⁰ Сизин къайгъы басгъанда ва устюгюзге бары да шу ишлер тюшгенде, сиз Раббигизге, Аллагъыгъызгъа,

къайтажакъсыз ва Огъар тынглавлу болажакъсыз. ³¹Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз — рагъмулу Аллагъ чы дагъы. Ол сизин янгыз къоймажакъ, оьлтюрмежек ва Оьзю аталарыгъыз булан ант этип бегетген разилешивюн унутмажакъ.

Раббибиз — биргине-бир Аллагъдыр

³² Сенден кѐп алда оьтген, Аллагъ ер юзюнде инсанны яратгъан девюрлерден ахтарып къара. Кѐклени тьобюнде къайда буса да бир ерде шо зор ишге ошап дагъы бир иш сама болгъанмы экен, къачан буса да шогъар ошагъан ишни гъакъында эшитгенлер бармы экен? ³³ Ялынны ичинден таба сѐйлейген Аллагъны тавушун да эшитип, сав къалгъан сиздей гъеч дагъы халкъ бармы экен? ³⁴ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сынавлар, муъжизатлар, гъайранлыкълар, узатылгъан къуватлы къолу, зор уллу ва бек къоркъунчлу игитликлери булан, Мисриде оьзге халкъны гъакимлигинден къутгъарып, азат этип, сизин Оьзюне халкъ этип алды. Къайсы буса да бир аллагъ, шолай барып, башгъа халкъны арасындан оьзюне халкъ этип алма къарагъанмы экен?

³⁵ Сизге Раббибиз Аллагъ экенни, Ондан къайры дагъы аллагъ ъкъ экенни билмеклик аян этилди. ³⁶ Сизге насигъат этмек учун, Раббибиз кѐкден таба сизге Оьзюню тавушун эшитдирди. Ерде Ол сизге Оьзюню зор ялынын гѐрсетди, сиз де ялынны ичинден Ону сѐзлерин эшитдигиз. ³⁷ Раббибиз сизин аталарыгъызны сьюдю, аталарыгъыздан сонг оланы наслуларын танглады. Оьзюню зор къудраты булан Ол сизин Мисриден чыгъарды. ³⁸ Раббибиз, кѐп санавлу ва гючлю халкъланы сизин яныгъыздан къувалап, оланы топурагъын сизге есликте бермек учун, шолай этди. Бугюнлердеги гъал шолай.

³⁹ Гъали энни Раббибиз оьрдеги кѐкде ва тьюпдеги ерде Аллагъ экенни ва дагъы аллагъ ъкъну билип, даимге эсигизде сакълап къоюгъуз. ⁴⁰ Ону токъташдыривларын ва буйрукъларын къютююз. Оьзююз де, авлетлеригиз де эсен-аман къалсын учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге даимге береген топуракъда сиз узакъ яшап къалсын деп, мен сизге Ону шо токъташдыривларын ва буйрукъларын беремен.

Къачып яшынагъан шагъарлар

(Сан 35:6-34; Такр 19:1-14; Нун 20:1-9)

⁴¹ Сонг Муса Урдунну гюнтувушунда ерлешген уьч шагъарны айыра. ⁴² Бир адамны билмей, огъар оьч болмай оьлтюрген гъар ким шо шагъарлагъа къачып яшынып бола болгъан. Шо адам, шо шагъарланы бирисине къачып яшынып, оьзюн къутгъарып бола болгъан. ⁴³ Муна шо шагъарлар: раубимлилер учун дангыл бийикликдеги Бесер, гатлылар учун Гилатдагъы Рамут, манасалылар учун Башандагъы Гулан.

Къанунгъа гиришив

⁴⁴ Муна исрайыллылагъа Муса айтгъан Къанун. ⁴⁵ Муна исрайыллылар Мисриден чыкыгъанда, Муса олагъа берген буйрукълар, токъташдыривлар ва къанунлар. ⁴⁶ Мисриден чыкыгъанда, исрайыллылар Урдунну гюнтувушунда ерлешген Бет-Паурну къырындагъы къолда, амурлуланы пачасы Сигъунну топурагъында болгъан. Ол Гъашбунда гъакимлик этген болгъан. Сигъун Мисриден чыкыгъан Мусадан ва исрайыллылардан тюп гелген болгъан. ⁴⁷ Исрайыллылар Урдундан гюнтувушдагъы Сигъун пачаны ва Башанны пачасы Угну топуракъларына ес бола. ⁴⁸ Шо топуракълар Арнун къолну ягъасындагъы Аруырдан башлап Сирион (демек Гъармун) тавгъа ерли узатыла болгъан. ⁴⁹ Шо топуракъллагъа Урдунну гюнтувушундагъы Пасганы бетлерини тюбюндеги Арап денгизге ерли узатылгъан бютюн Урдун къол гире болгъан.

5 ¹ Муса, бары да исрайыллыланы да жыйып, булай дей:
– Исрайыллылар, мен сизге бугюн билдиреген токъташдыривлагъа ва къанунлагъа тынглагъыз. Шо токъташдыривлагъа ва къанунлагъа гёре юрюмек учун, шоланы уйренигиз, аяп сакълагъыз. ² Раббибиз, Аллагъыбыз, Гъорипни къырында бизин булан разилешив бегетди. ³ Раббибиз шо разилешивню янгыз аталарыбыз булан бегетип къоймады, бизин, бары да бугюн мунда яшайгъанлар, булан да бегетди. ⁴ Раббибиз тавда сизин булан ялынны ичинден бетге-бет сёйледи. ⁵ (Сизге

Раббибизни каламын билдирмек учун, мен шо заман Раббибизни ва сизин арагъызда токътагъан эдим, неге тюгюл сиз, ялындан къоркъуп, тавгъа минмей эдигиз.) Ол булай айтды:

Он буйрукъ

(Чыгъ 20:1-17)

⁶ «Мен – Раббингмен, сени Мисриден, къулчулукъну топурагъындан чыгъаргъан Аллагъынгман.

⁷ Сени Менден озге аллагъларынг болмасын.

⁸ Озьюнге ялгъан аллагъ этме – не оьрдеги кёклерде, не тюпдеги ерде, не топуракъдан тюпдеги сувларда бир затны суратын да этме. ⁹ Шолагъа сужда къылма ва къуллукъ этме. Мен чи, Раббинг, сени Аллагъынг – гюнчюлюк этеген, Мени гёрюп ярамайгъанланы авлетлерин уьчюнчу ва дёртюнчу наслугъа ерли такъсырлайгъан, ¹⁰ тек Мени сюегенлени ва Мени буйрукъларымны кютегенлени минглер булангъы наслуларына ерли рагъму гёрсетеген Аллагъман.

¹¹ Раббингни, сени Аллагъынгны, атын негъакъ айтып айланма, неге тюгюл Раббинг Озьюню атын негъакъ айтып айланагъан биревню де такъсырламай къоймажакъ.

¹² Сонгугюнню унутма ва сагъа Раббинг, сени Аллагъынг, буюргъан кюйде, шо гюнню сыйлы кюйде сакълап тур. ¹³ Алты гюн загъмат тёк ва озьюнгню бары да ишингни этип тур. ¹⁴ Тек еттинчи гюн – Раббингни, сени Аллагъынгны, сонгугюнню. Къуллукъчуларыгъыз да, къаравашларыгъыз да сизин йимик ял алып болсун учун, шо гюн не сен, не уланынг, не къызынг, не къуллукъчунг, не къаравашынг, не оьгюзлеринг, не эшеклеринг, не озге гъайван-малыгъынг, не сени шагъарларынгдагъы гелгинчи адам бир ишни де этмесин. ¹⁵ Сиз Мисриде къул болгъаныгъызны ва Раббигиз Аллагъыгъыз, сизин шондан Озьюню къудратлы къолу булан чыгъаргъанны унутмагъыз. Шо саялы Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге сонгугюн булан байлавлу адатланы кютме буюрду.

¹⁶ Сагъа Раббинг, Аллагъынг, буюргъан кюйде, ата-ананга абур эт. Шо заман сен Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген топуракъда узакъ ва аманлыкъда яшап къалажакъсан.

¹⁷ Оьлтюрме.

¹⁸ Эр-къатынны арасында болма тарыкъ аминликни бузма.

¹⁹ Урлама.

²⁰ Оьзгеге къаршы ялгъан шагъатлыкъ этме.

²¹ Ювугъунгну къатынына гёзюнгню сатма. Ювугъунгну уюне неде топурагына, ону къуллукъчусуна неде къаравашына, оьгюзюне неде эшегине, гъасили, ювугъунгнуки болгъан бир затгъа да гёзюнгню сатма».

Халкъ къайтаргъан жаван

(Чыгъ 20:18-21)

²² Бу буйрукъланы Раббибиз бизин жамиятгъа шонда, тавда, ялынны, булутну, тун къарангылыкъны ичинден Оьзюню гючлю авазы булан билдирди. Ол дагъы бир зат да къошмады. Сонг Ол, шо буйрукъланы эки таш такътагъа да язып, магъа берди.

²³ Сиз къарангылыкъны ичинден авазны эшитгенде, тав буса гючлю яллайгъанда, къавумларыгъызны башчылары ва тамазалары, мени яныма гелип, ²⁴ булай деди: «Раббибиз, Аллагъыбыз, бизге Оьзюню макътавлугъун ва зорлугъун гёрсетди. Биз Ону ялынны ичинден авазын эшитдик. Бугюн биз гъатта Аллагъ инсан булан сёйлей буса да, ол сав къалма болагъанын гёрдюк. ²⁵ Гъали энни биз оьлюп къалайыкъмы дагъы? Эгер де энниден сонг да биз Раббибизни, Аллагъыбызны, авазын эшитип турсакъ, шо зор уллу ялын бизин ютуп къояжакъ ва биз оьлюп къалажакъбыз. ²⁶ Ялынны ичинден сёйлейген жанлы Аллагъны авазын къачан буса да эшитип, биздей сав къалгъан инсан бармы экен? ²⁷ Барып, Раббибиз, Аллагъыбыз, не айтагъанына тынглап къара. Сонг Раббибиз, Аллагъыбыз, сагъа айтгъанны бизге хабарларсан. Биз буса, тынглап, кютербиз».

²⁸ Сиз мени булан сёйлейгенде, Раббибиз сизин эшитди ва магъа булай айтды: «Мен шо адамлар сагъа не айтагъанны эшитдим. Олар айтгъан бары да зат яхшы. ²⁹ Эгер де олар оьзлени юреклерин гъар заманда да Менден къоркъма, Мени буйрукъларымны кютме талпындыра болгъан эди буса, олар да, оланы авлетлери де аманлыкъда къалажакъ эди!

³⁰ Барып, олар чатырларына къайтсын деп айт. ³¹ Тек объюн Мени янымда къал, сагъа бары да буйрукъларымны, токъташдырывларымны ва къанунларымны берейим. Сен адамланы Мен олагъа есликге береген топуракъда шо буйрукълагъа, токъташдырывлагъа ва къанунлагъа гёре юрюме уйретме герексен».

³² Къарагъыз чы, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге буюргъанны кютюгюз, не онгъа, не солгъа тайышмагъыз. ³³ Гъар заман Раббигиз, Аллагъыгъыз, буюргъан ёл булан юрюгюз. Шо заман сиз ес болгъан топуракъда онгуп-оъсюп, узакъ яшап къалажакъсыз.

Аллагъны суймеклик булан байлавлу буйрукъ

Б¹⁻² Муна Раббигизни, сизин Аллагъыгъызны, буйрукълары, токъташдырывлары ва къанунлары. Ес болмакъ учун сиз аякъ баса турагъан топуракъда Ол магъа сизин шоланы барын да кютме уйретсин деп буюрду. Дагъы да объюгюз сав чакъы сиз, авлетлеригиз, авлетлеригизни авлетлери Раббигизден, Аллагъыгъыздан, къоркъсун учун, Ону мен сизге етишдире турагъан токъташдырывларын ва буйрукъларын кютсун учун ва оъмюрюгюз узакъ болсун учун да буюрду. ³ Исрайыллылар! Раббигиз, аталарыгъызны Аллагъы, сизге ваъда да этген кюйде, бютюн яшавугъуз эсен-аман болсун учун, объюнде сют булан бал агъагъан топуракъда халкъыгъыз артсын учун, айтылгъан буйрукълагъа тынглап ва шоланы къатты кюйде кютюп юрюгюз.

⁴ Исрайыллылар, тынглагъыз! Раббигиз, бизин Аллагъыбыз – янгыз бир Аллагъдыр. ⁵ Раббигизни, Аллагъыгъызны, бютюн юрегигиз, бютюн жаныгъыз ва бютюн къаныгъыз булан сююгюз. ⁶ Бугюн мен сизге бере турагъан буйрукълар юреклеригизде болма тарыкъ. ⁷ Шоланы авлетлеригизни юреклерине де салыгъыз. Уйде олтургъанда да, ёлда барагъанда да, ятагъанда да, турагъанда да, шо гъакъда айтып туругъуз. ⁸ Шоланы къолларыгъызгъа бегитигиз, мангалайларыгъызгъа байлагъыз – шо сизин учун бир эсге салыв болуп токътажакъ. ⁹ Шоланы эшиклеригизни энегелерине ва уйлеригизни къапуларына язып салыгъыз.

¹⁰ Раббигиз, Аллагыгызыз, сизин аталарыгызыз Ибрагымге, Исгьякыгъа ва Якубгыгъа берме деп ант этген топуракыгъа гелтирежек. Шонда сиз къурмагъан уллу ва чечекленип турагъан шагъарлар, сиз жыймагъан гъар тюрю малдан толгъан уйлер, ¹¹ сиз къазмагъан къуюлар, сиз орнатмагъан юзюмлюклер ва зайтун терекли бавлар бар. Шо топуракыда сиз ашап-тоюп туражакъсыз! ¹² Вёрегиз, сизин Мисриден, къулчулукъну топурагъындан, чыгъаргъан Раббигизни унутардан сакъ болугъуз.

¹³ Раббигизден, Аллагыгызыздан, къоркъугъуз, янгыз Огъар къуллукъ этигиз ва Ону атын тутуп ант этигиз. ¹⁴ Оьзге аллагъланы, айланагыздагъы халкъланы аллагъларыны, артына тюшмегиз. ¹⁵ Раббигиз, Аллагыгызыз, оьзюгюз булан турагъан Аллагыгызыз – гюнчюлюк этеген Аллагъ чы, Ону къазаплагъаны сизге къаршы янып гетежек чи ва Ол сизин ер юзюнден ёкъ этип къояжакъ чы. ¹⁶ Сиз Массада этгенигиз йимик, Раббигизни, Аллагыгызызны, сынап къарамагъыз. ¹⁷ Раббигизни, Аллагыгызызны, сизге берген буйрукъларын ва токъташдырывларын токътавсуз кютюп туругъуз. ¹⁸ Бютюн яшавугъуз эсен-аман болсун учун, сиз, Раббигиз аталарыгызызгъа берме деп ант этген берекетли топуракыгъа гирип, шогъар ес болуп болсун учун, Ону гёзюне тюз ва арив гёрюнеген ишлени этигиз. ¹⁹ Оьзю де айтгъан кюйде, Раббигиз алдыгызыз булан сизин бары да душманларыгызызны къувалап тайдыражакъ.

²⁰ Гележекде, уланларыгызыз сизге: «Раббибиз, Аллагыбыз, сизге кютмек учун берген буйрукъланы, токъташдырывланы ва къанунланы маънасы недир?» – деп сорагъанда, ²¹ олагъа булай жавап беригиз: «Биз Мисриде пиръавунну къуллары эдик, тек Раббибиз бизин Оьзюню къудратлы къолу булан чыгъарды. ²² Раббибиз гёз алдыбызда Мисриге, пиръавунгъа ва ону уьюндегилени барысына да зор уллу, къоркъунчлу муъжизатлар ва гъайранлыкълар гёрсетди. ²³ Тек Раббибиз бизин шондан Оьзю аталарыбызгъа ант этип ваъда этген топуракыны бизге бермек учун чыгъарды. ²⁴ Бизин ишлерибиз гъар заманда да уьстюнлю болсун учун ва бугюнлерде йимик биз яшавубузну сакълап болсун учун, Раббибиз бизге бары да шо токъташдырывланы кютме ва Оьзюнден, Аллагыбыздан, къоркъма буюрду. ²⁵ Эгер де, Раббибиз бизге буюргъан кюйде, биз Ону, Аллагыбызны,

алдында бары да къанунланы къатты кюйде кютюп турсакъ, шо бизин муъминлигибиз болажакъ».

Душман халкълар къувалана

(Чыгъ 34:11-16)

7 ¹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сиз ес болмакъ учун барагъан топуракъгъа сизин гийиргенде ва сизден эсе кѣп санавлу халкъланы – гъетлилени, гиргашлыланы, амурлуланы, канъанлыланы, перизлилени, гъивлилени ва ябуслуланы – сизден эсе кѣп ва гючлю етти халкъны шо топуракъдан къувалагъанда, ² Раббигиз, Аллагъыгъыз, оланы къолугъузгъа бергенде, сиз оланы янчып, къырып битдирме герексиз. Олар булан бир разилешив де бегетмегиз ва олагъа гъеч бир языкъсынмагъыз. ³ Олар булан уйленмегиз. Оланы уланларына къызларыгъызны бермегиз, оланы къызларын да уланларыгъызгъа къатын этип алмагъыз. ⁴ Олар, уланларыгъызны Менден уркютюп, обзге аллагълагъа бакъдыражакъ. Раббигизни къзапланыву сизге къаршы янып гетежек ва сизин чалт дагъытажакъ. ⁵ Муна сиз шо халкълагъа къаршы этме герек ишлер: оланы къурбан этеген ерлерин бузугъуз, сыйлы ташларын уватыгъыз, Ашераны багъаналарын гесип, оланы ялгъан аллагъларын отгъа ташлап яллатыгъыз. ⁶ Сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, сыйлы халкъысыз чы дагъы. Сиз Оъзюню халкъы, къыйматлы мюлкю болсун учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, ер юзюндеги бары да халкъланы арасындан сизин айырып алды.

⁷ Раббигиз башгъа халкълардан кѣп деп сайламады сизин – сиз чи лап да аз санавлу халкъ эдигиз – ⁸ сизин сюегени саялы ва Оъзю аталарыгъызгъа этген антында табылмакъ учун сайлады. Ол сизин къудратлы къолу булан чыгъарды ва къулчулукъну топурагъындан, Мисрини пачасы пиръавунну гъакимлигини тюбюнден сатып алды. ⁹ Гъасили, билип къоюгъуз: Раббигиз, Аллагъыгъыз – Олдура Аллагъ. Ол – амин. Эгер ким Раббигизни сюйсе ва Ону буйрукъларын кютсе, Ол минглер булангъы наслулагъа Оъзюню рагъмулу разилешивюн сакълайгъан Аллагъдыр.

¹⁰ Амма Оъзюню гѣрюп ярамайгъанлагъа

Ол оълюм гелтирежек.
Оъзюн гёрюп ярамайгъанлагъа
чалтлыкъда тийишлисин бережек.

¹¹ Гъасили, мен бугюн сизге береген буйрукъланы, токъташды-
рывланы ва къанунланы кютюгюз.

Тынгламакъ булан байлавлу шабагъатлав

(Лев 26:1-13; Такр 28:1-14)

¹² Эгер де сиз шо къанунлагъа тергевлю болсагъыз ва шолагъа
гёре къаныгъывлу кюйде юрюсегиз, Раббигиз, Аллагъыгъыз,
Оъзю аталарыгъызгъа ант этген кюйде, Оъзюню разилешивюн
сакълажакъ ва сизге рагъмулу болажакъ. ¹³ Ол сизин сюежек,
шабагъатлажакъ ва халкъыгъызны санавун артдыражакъ. Ол,
сизге кёп авлетлер, топурагъыгъызда мол тюшом — будай, янгы
чагъыр, май берип, аталарыгъызгъа берме деп ант этген топу-
ракълардагъы туварларыгъызда кёп бузав, сиривлеригизде кёп
къозулар болдуруп шабагъатлажакъ. ¹⁴ Сиз гъар къайсы халкъ-
дан да артыкъ шабагъатланажакъсыз. Сизин арагъызда яш
болмайгъан эренлеригиз ва къатынларыгъыз болмажакъ, гъай-
ван-малыгъыз да балаларсыз къалмажакъ. ¹⁵ Раббибиз сизин
гъар-бир аврувдан къоруп сакълажакъ. Мисрини халкъында
сиз гёрген оьтесиз яман аврувланы Ол сизге къабундурмажакъ.
Амма Ол шо аврувланы сизин гёрюп ярамайгъанлагъа къабун-
дуражакъ. ¹⁶ Амма сиз Раббигиз, Аллагъыгъыз, къолугъузгъа
берген бары да халкъланы къырма тарыкъ болажакъсыз. Шо
халкълагъа языкъсынып янашмагъыз ва тузакъгъа тюшюп
къалмас учун, оланы аллагъларына къуллукъ этмегиз.

Ят халкълардан къоркъмай турмакъ булан байлавлу чакъырыв

¹⁷ Сиз: «Шо халкълар бизден гючлю. Биз оланы къувалап
болажакъбызмы?» — деп ойлашма боласыз. ¹⁸ Олардан къоркъ-
магъыз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, пиръавунгъа ва савлай
Мисриге салгъан гъалны яхшы эсигизде сакълап къоюгъуз.
¹⁹ Шо уллу сынавланы, мужжитатланы ва гъайранлыкъланы,

Раббигиз, Аллагъыгъыз, узатылгъан къудратлы къолу булан сизин чыгъаргъанны озюгюз гёрдюгюз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, сиз буссагъат озлерден къоркъуп турагъан бары да халкълагъа шо гъалны салажакъ. ²⁰ Ондан къайры да, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизден яшынып сав къалгъанлар гъатта къырылып битгенче, олагъа телижибинлени йиберип туражакъ. ²¹ Олардан къоркъмагъыз, неге тюгюл Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин буландыр, Ол зор уллу ва къоркъув сингдиреген Аллагъдыр. ²² Раббигиз, Аллагъыгъыз, аста-аста сизден озге халкъланы къувалап тайдыражакъ. Тек сиз оланы барысын да гъазир къырып битдирмегиз, ёгъесе айланагъыз къыр жанлагъа толуп къалажакъ. ²³ Раббигиз, Аллагъыгъыз, оланы сизин къолугъузгъа бережек, къырылып битип къалгъанча, оланы абдыратып къояжакъ. ²⁴ Ол сизин къолугъузгъа пачаланы бережек, сиз кёклени тюбюнде олар булан байлавлу гъар-бир эделикни ёкъ этежексиз. Сизге бирев де къаршы туруп болмажакъ, сиз оланы барысын да къырып битдирежексиз. ²⁵ Сиз оланы аллагъларыны суратларын отгъа ташлап яллатма тарыкъсыз. Оланы алтынына, гюмюшюне гёзюгюзню сатмагъыз ва озюгюзге алмагъыз, ёгъесе сиз тузакъгъа тюшюп къалажакъсыз. Раббигизни, Аллагъыгъызны, шолардан жиргенивю геле чи дагъы. ²⁶ Жиргенч затны уйлеригизге гийирмегиз, ёгъесе, шо затланы йимик, сизин де дагъытмакъ учун айырып салажакъ. Шо затлардан жирген, ари тур, неге тюгюл шолар толу кюйде дагъытылма тарыкъ.

Раббигизни унутмай турмакъ булан байлавлу буйрукъ

8 ¹Раббигиз, аталарыгъызгъа берме деп ант этген топуракъгъа гирип, шо гъар ес болуп, яшап, дагъы да кёп санавлу болмакъ учун, сиз бугюн мен сизге береген гъар буйрукъну къастлы кюйде кютме герексиз. ²Сизин юреклеригизде не барны, сиз Озюню буйрукъларын кютегегин неде кютмегегин билмек учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин юваш эте ва сынай туруп, шо бютюн къыркъ йылны боюнда сизин дангылдан алып юрюп тургъанын унутмагъыз. ³Раббигиз сизин ач этип юваш этди, сонг буса Ол сизин не озюгюз, не аталарыгъыз гёрмеген

маннадан тойдурду. Раббигиз шону, инсан янгыз рызкъы булан тюзюл, Оьзюню авзундан чыгъагъан гъар сёз булан да яшайгъанын уйретмек учун этди. ⁴ Шо къыркъ йылны узагъында сизин не опуракъларыгъыз тозулмады, не аякъларыгъыз шишмеди. ⁵ Атасы уланына нечик насигъат эте буса, Раббигиз де, Аллагъыгъыз да, сизге шолай насигъат этегенни унутмагъыз. ⁶ Раббигизни, Аллагъыгъызны, буйрукъларын кютюгюз, Ону ёллары булан юрюгюз ва Огъар гъюрмет этигиз. ⁷ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин берекетли топуракъгъа гийире. Шонда кёп сувлу озенлер, кёллер, къолларда ва тавларда атып чыгъагъан булакълар бар. ⁸ Шонда будай, арпа, юзюм борлалар, инжир, нарлар, зайтун май ва бал бар. ⁹ Шо топуракъда рызкъы узьюлмежек ва сен бир затгъа да харлы болмажакъсан. Шонда темири булангъы ярлар бар ва шону тавларында ез чыгъа.

¹⁰ Гъар гезик ашап тойгъан сонг, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге берген берекетли топуракъ учун Огъар макътав этигиз. ¹¹ Вёрегиз, Раббигизни, Аллагъыгъызны, унутмагъыз, Ону мен бугюн сизге береген буйрукъларын, къанунларын ва токъташдырывларын кютюгюз. ¹² Ёгъесе, сиз ашап тойгъанда, тизив уйлер къуруп, шоларда ерлешгенде, ¹³ сизин туварларыгъыз ва сиривлеригиз артгъанда, гююшюгюз, алтыныгъыз ва мюкюгюз кёп болгъанда, ¹⁴ юреклеригиз оьктем болажакъ ва сизин Мисриден, къулчулукъну топурагъындан, чыгъаргъан Раббигизни, Аллагъыгъызны, унутмажакъсыз. ¹⁵ Ол сизин зор уллу, оьтесиз яман дангылдан, къуругъан, сувсуз, агъулу йыланлары ва акъыраплары булангъы топуракъдан алып юрюдю. Ол сизге мрамар ярдан сув берди*. ¹⁶ Сизин юваш этмек, сынамакъ учун ва ахырда да сизин бары да ишлеригиз тюзелсин учун, Ол сизге дангылда манна берди. Сизин аталарыгъыз шолай затны бир заманда да гёрмеген эди. ¹⁷ Ишлеригиз тюзелип йибергенде, сиз оьзюгюзню гъакъында: «Биз бу байлыкъгъа оьз къолларыбызны къудраты булан етишдик», – деп айтып болажакъсыз. ¹⁸ Тек Раббигизни, Аллагъыгъызны, унутмагъыз, неге тюзюл сизге байлыкъны береген Олдур. Шоллукъда, бугюнлерде гёрюп де

^{8:15} *Ол сизге мрамар ярдан сув берди* – шу агъвалатланы гъакъында Чыгъ (17:16) ва Сан (20:7-11) деген китапларда хабарлана.

турагъаныбыз йимик, Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оъзюню разилешивюн тасдыкълай. Шо разилешивге байлавлу болуп Ол аталарыгъызгъа ант этген эди.

¹⁹ Эгер де сиз, къачан буса да бир заман Раббигизни, Аллагъыгъызны, унутуп, башгъа аллагъланы артына тюшсегиз, шолагъа къуллукъ этсегиз ва сужда къылсагъыз – мен бугюн сизге къаршы шагъатлыкъ эте тураман – сиз, шексиз кюйде, къырылып битежексиз. ²⁰ Раббибиз алдыгъызда халкъланы къырып битдирди. Тап шо кюйде, Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, тынгламагъаныгъыз саялы, сиз де къырылып битежексиз.

Топуракъ исрайыллылагъа тийишсиз савгъат гъисанда бериле

9 ¹ Исрайыллылар, тынглагъыз. Гъали сиз Урдунну ари ягъындагъы халкъланы топурагъына ес болмакъ учун гире турасыз. Сиз шондан кѣп ва гючлю, кѣклеге етишеген барулары булангъы уллу шагъарлары булангъы халкъланы къувалажакъсыз. ² Шондагъы адамлар гючлю ва бийик, олар Гъанакъны наслулары! Сиз оланы гъакъында билесиз ва: «Гъанакъны наслуларыны алдында ким токътап бола?» – деп айтагъанны эшитгенсиз. ³ Тек билип къоюгъуз: Раббигиз, Аллагъыгъыз, ютуп турагъан ялынгъа ошап, сизин алдыгъыз булан юрюжек. Ол шо халкъланы сизге бойсындыражакъ. Сиз буса, Раббибиз де сизге ваъда этген кюйде, оланы къувалажакъсыз ва дагъытажакъсыз.

⁴ Раббигиз, Аллагъыгъыз, оланы сизин яныгъыздан къувалагъанда: «Биз шу топуракъгъа ес болсун деп, Раббибиз бизин шунда муъминлигибиз саялы гелтирди», – деп айтмагъыз. Шолай тюгюл, Раббибиз шо халкъланы сизин яныгъыздан къылыкъсызлыгъы саялы къувалама тура. ⁵ Сиз оланы топуракъларына муъминлигигизни ва юреклеригизни тазалыгъыны себебинден ес болма бармайсыз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, шо халкъланы сизин яныгъыздан къылыкъсызлыгъы саялы къувалажакъ. Ол аталарыгъыз Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа этген антын кютмек учун шолай этежек. ⁶ Гъасили, англап къоюгъуз: Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин шо берекетли

топуракъгъа муъминлигигиз саялы ес этмей, сиз чи дагъы къайпанмайгъан халкъсыз.

Алтын бузав

(Чыгъ 32:1-35)

⁷Дангылда Раббигизни, Аллагъыгъызны, озюгюзге къаршы къазапландыргъаныгъызны бир заманда да унутмай, эсигизде сакълап туругъуз. Мисриден чыкъгъан гюнден тутуп, шунда гелип къалгъанча, сиз Раббигизге къаршы баш гетерип турдугъуз.

⁸Гъорипни ягъында сиз Раббигизни шолай къазапландырдыгъыз чы, Ол гъатта сизин къырып битдирме де къабул эди. ⁹Мен тавгъа таш такъталаны – Раббигиз сизин булан бегетген разилешив язылгъан таш такъталаны алмакъ учун мингенде, тавда къыркъ гече, къыркъ гюн турдум. Мен не аш ашамадым, не сув ичмедим. ¹⁰Раббибиз магъа эки таш такъта берди, шолагъа Ону бармагъы булан къазылып язылгъан эди. Шо такъталарда бютюн жамиятны жыйыны юрюлген гюн Раббибиз тавда ялынны ичинден сизге билдирген бары да буйрукълар бар эди. ¹¹Къыркъ гече, къыркъ гюнден сонг Раббибиз магъа таш такъталаны – разилешивню такъталарын берди. ¹²Раббибиз магъа булай айтды: «Тезликде тюш, неге тюгюл сен Мисриден чыгъаргъан халкъынг пасат ёлгъа тюшдю. Олар Мен озлеге юрюме буюргъан ёлдан тайышды ва къуюп озлеге ялгъан аллагъ этди».

¹³Раббибиз магъа булай айтды: «Мен шо халкъны гёрдюм, шо халкъ, гертиден де, къайпанмай! ¹⁴Гъали энни Мени токътатма къарама. Мен оланы къырып битдирежекмен ва оланы атын кёклени тюбюнден бузуп тайдыражакъман».

¹⁵Мен, бурулуп йиберип, ялын къуршап алгъан тавдан тюшдюм. Къолумда разилешивню эки таш такътасы бар эди. ¹⁶Мен къарап, сиз Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, къаршы гюнагъ иш этгенигизни гёрдюм. Сиз къуюп, озюгюзге бузавну келпетиндеги ялгъан аллагъ этдигиз. Сиз Раббибиз сизге гёрсетген ёлдан тез тайышдыгъыз. ¹⁷Мен таш такъталаны алып ташладым, шолар гёз алдыгъызда сынып гесек-гесек болду.

¹⁸Сонг мен янгыдан Раббибизни алдында узатылып ятдым ва шо кююмде къыркъ гече, къыркъ гюн турдум. Сиз, Раббибизни

гёз алдында яманлыкъ этип, Ону къзапландырып, этген гюнагыгъыз саялы мен не аш ашамадым, не сув ичмедим. ¹⁹ Мен Раббибизни къзапланажагъындан ва бек ачувланажагъындан къоркъа эдим, неге тюгюл Ол сизге шолай къзаплана эди чи, гъатта сизин къырып битдирме къабул эди. Тек Раббибиз магъа бу гезик де тынглады. ²⁰ Раббибиз Гъарунгъа да шолай къзапланды чы, гъатта ону да оьлтюрме къабул эди. Тек мен Гъарун саялы да дуа этдим. ²¹ Сиз этген гюнагъ затны – бузавну буса мен, алып йиберип, отгъа салып иритдим, шону уватып, хумдай этип, тавдан агъагъан ташгъынгъа атдым.

²² Дагъы да сиз Раббибизни Табырада, Массада ва Къабрут-Гъаттаавада къзапландырдыгъыз.

²³ Раббибиз сизин Къадиш-Барниадан йиберегенде, Ол булай айтды: «Гётерилигиз ва Мен сизге берген топуракъны елегиз». Тек сиз Раббигизни, Аллагыгъызны, буйругъуна къаршы баш гётердигиз. Сиз Огъар инанмадыгъыз ва тынгламадыгъыз. ²⁴ Мен сизин таныгъанлы, сиз Раббибизге къаршы башгётеривчулер болуп турдугъуз.

²⁵ Къыркъ гече, къыркъ гюн мен Раббибизни алдында узатылып ятып турдум, неге тюгюл Ол сизин къырып битдирежегин айтгъан эди. ²⁶ Раббибизге дуа эте туруп, Мен булай айтдым: «Есим Аллагъ, Оьзюнгю зор гъакимлигинг булан къутгъаргъан, къудратлы къолунг булан Мисриден чыгъаргъан халкъынгны, мюлкюнгню дагъытма. ²⁷ Къуллерынг Ибрагъимни, Исгъакъны ва Якъубну эсге ал. Бу халкъны къайпанмайгъанлыгына, ону къылыкъсызлыгына ва гюнагына къарама. ²⁸ Ёгъесе, сен бизин оьзюнден чыгъаргъан уьлкеде: „Раббиси оланы дангылда оьлтюрмек учун, оланы гёрюп ярамайгъаны саялы чыгъарды, неге тюгюл оланы ваьда этген топуракъгъа гелтирип болмады“, – деп айтажакъ. ²⁹ Тек олар чы Сени варислигинг, Сени халкъынг, Сен оьзлени зор къудратынг ва узатылгъан къолунг булан чыгъаргъан халкъынг».

Янгы таш такъталар

(Чыгъ 34:1-9)

10 ¹Шо заман Раббибиз магъа булай айтды: «Алдагъыларына ошатып, эки таш такъта чабып онгар ва тавгъа, Мени

яныма гётерил. Дагъы да агъачдан сандыкъ эт. ²Таш такъталагъа сен сындыргъан башлапгъы такъталагъа язылгъан сёзлени язып бережекмен. Сонг сен шоланы сандыкъгъа саларсан».

³Мен эчкимююз терекни агъачындан алдагъыларына ошатып сандыкъ этдим ва шоланы къолума да алып тавгъа миндим. ⁴Алдагъыларына йимик, Раббибиз шо такъталагъа он буйругъун язды. Ол шо буйрукъланы сизге тавда ялынны ичинден, жыйын юрюлген гюн билдирген эди. Раббибиз такъталаны магъа берди. ⁵Сонг мен тавдан тюшюп къайтдым ва такъталаны магъа Раббибиз буюргъан кюйде этген сандыкъны ичине салдым. Таш такъталар буссагъатда да шонда.

Гъарунну оълюмю ва левилилени къуллукъ этивию

⁶(Исрайыллылар Берот-Бене-Яаканлыланы къююларындан Мусирутгъа тербене. Гъарун шонда оъле ва гёмюле. Гъарунну дин къуллугъу ону уланы Алиазаргъа варислик этилип бериле. ⁷Исрайыллылар шондан Гудгудагъа, сонг оъзенлери кёп топуракъгъа – Ютбатагъа сапар чыгъа. ⁸Шо заман Раббибиз Левини къавумун айыра. Олар Раббибизни разилешив сандыгъын алып юрюме, Ону алдында токътама, Огъар къуллукъ этме ва Ону атын тутуп шабагъатлама тарыкъ болгъан. Левилер гъали болгъунча да шолай этип тура. ⁹Муна шо себепден левили къавумгъа оъзлени къардашларыны арасында пай ва улюш тиймеген. Раббигиз, Аллагъыгъыз да, огъар айтгъан кюйде, ону варислиги – Раббибиздир.)

¹⁰Биринчи гезик йимик, мен тавда къыркъ гече, къыркъ гюн къалдым. Раббибиз магъа бирдагъы керен тынглады. Ол сизин къырып битдирме суйдю. ¹¹«Бар, – деп айтды магъа Раббибиз, – халкъны башына тюшюп юрю. Олар Мен аталарына берме деп ант этген топуракъгъа гирип ес болсун».

Раббибизден къоркъмакълыкъ булан байлавлу буйрукъ

¹²Гъасили, исрайыллылар, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизден нени талап эте? Сиз янгыз Оъзюнден къоркъмакълыкъны, Оъзюню ёллары булан юрюмекликни, Оъзюн суймекликни,

къаныгъыз-жаныгъыз булан Оъзюне къуллукъ этмекликни, ¹³оъзююзге яхшы болсун учун, мен сизге бугюн бере турагъан Ону буйрукъларын ва токъташдырывларын кютмекликни талап эте.

¹⁴Бютюнлей кёклер, ер юзю ва шондагъы бары да зат Раббигизникидир, Аллагъыгъызныкидир. ¹⁵Нечик де, Раббигиз аталарыгъызны суймекликни арив гёрдю ва бары да халкъланы арасындан сизин – аталарыгъызны наслуларын сайлады. Бугюнгю гъал шолай. ¹⁶Юреклеригиз юваш болсун ва дагъы хыр тутуп турмагъыз. ¹⁷Раббигиз, Аллагъыгъыз – аллагъланы да Аллагъы чы, еслени де Еси чи, зор, къудратлы, къоркъунчлу, адилли ва урушбат алмайгъан Аллагъ чы. ¹⁸Ол етимлени, тул къатынланы якълай, гелгинчилени суюе, оланы ашата, гийиндире. ¹⁹Сиз де гелгинчилени суйме герексиз, неге тюгюл Мисриде сиз де гелгинчилер эдигиз чи. ²⁰Раббигизден, Аллагъыгъыздан, къоркъугъуз, Огъар къуллукъ этигиз. Раббигизге амин болугъуз, Ону атын тутуп ант этигиз. ²¹Раббигиз – сизин макътавлугъугъузду. Ол – сизин учун зор уллу ва къоркъунчлу гъайранлыкълар этген Аллагъдыр. Сиз шоланы оъзююзню гёзлеригиз булан гёрдюгюз. ²²Сизин Мисриге чыкъгъан аталарыгъызны санаву етмиш эди, гъали буса Раббигиз, Аллагъыгъыз, санавугъузну кёкдеги юлдузлардай артдырды.

Аллагъны зор уллу ишлери

11 ¹Раббигизни, Аллагъыгъызны, сююгюз, даим Ону талапларын, токъташдырывларын ва буйрукъларын кютюгюз. ²⁻³Раббигизни зорлугъун, Ону узатылгъан къудратлы къолун, Ол Мисриде, Мисрини пачасы пиръавунгъа, ону бютюн уьлкесине этген муъжизатланы ва ишлени сиз оъзюгюз эсде сакълама тарыкъсыз. Булар барысы да сизин яшларыгъызгъа болмады чы дагъы. ⁴Раббигиз мисрилилени асгерине, оланы атларына, асгерлик атарбаларына этгенни, олар артыгъыздан чабып гелегенде, Раббигиз оланы Къызыл денгизни сувларында батдыргъанны, дагъытгъанны эсге алыгъыз. Бугюнлерде де гъал шо кюйде къалып тура. ⁵Сиз дангылгъа гелгенче, авлетлеригиз шонда Раббигиз сизин учун этген ишлени гёрмеди. ⁶Олар Раббигиз раубимли Алиапны уланлары Дасангъа ва Абирамгъа этгенни де

гёрмеди. Шо заман топуракъ, Исрайылны халкъыны къап ортасында эки ачылып, оланы уьюндегилери, чатырлары ва бары да гъайван-малы да булан бирче ютуп къойду. ⁷ Раббигиз этген шо зор уллу ишлени оьзюгюзню гёзлеригиз булан гёрдюгюз.

⁸⁻⁹ Гъасили, гючлю болмакъ учун, сиз бара турагъан топуракъ-гъа гирип, шогъар ес болмакъ учун, Раббибиз аталарыгъызгъа ва оланы наслуларына берме деп ант этген топуракъда – сют булан бал агъагъан топуракъда узакъ яшамакъ учун, мен бугюн сизге береген буйрукъланы кютюгюз. ¹⁰ Сиз ес болмакъ учун бара турагъан топуракъ сиз гелген Мисрини топурагъына ошамай. Шонда сиз урлукъ чача эдигиз, бутларыгъызны кёмеклиги булан*, бахчаны йимик, авлакъланы сугъара эдигиз. ¹¹ Тек ес болмакъ учун сиз аякъ баса турагъан топуракъ – кёкден явагъан янгурну ичеген тавланы ва къолланы топурагъы. ¹² Шо – Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, гъайын этеген топуракъ. Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, сав йылны боюнда шогъар къарагъан кююнде тура.

¹³ Эгер де сиз бугюн Мен сизге береген буйрукъланы мукъятлы кютсегиз – Раббигизни, Аллагъыгъызны, суйсегиз, Огъар къаныгъыз-жаныгъыз булан къуллукъ этсегиз, ¹⁴ сиз будай, янгы чагъыр ва май жыйып болсун деп, Мен топурагъыгъызгъа заманында янгурлар – гюзлюк ва язбашлыкъ янгурлар явдуруп туражакъман. ¹⁵ Мен авлакъларыгъызда гъайван-малыгъыз учун от болдуражакъман, сиз буса ашап, тоюп туражакъсыз.

¹⁶ Сакъ болугъуз, тюз ёлдан тайышып, оьзге аллагълагъа бакъма ва къуллукъ этме дамагъланып къалмакъдан сакъ болугъуз. ¹⁷ Шо заман Раббибизни къазапланыву сизге къаршы янып гетежек. Ол кёклени бегитежек, сонг янгур явмай ва топуракъ гелим бермей туражакъ. Узакъ къалмай сиз Раббибиз сизге береген берекетли топуракъда къырылып битежексиз.

Гележек наслулагъа насигъат этмекни агъамиятлыгъы

¹⁸ Мен айтгъан сёзлени юреклеригизде, оюгъузда сакълагъыз, шоланы къолларыгъызгъа бегитигиз, мангалайларыгъызгъа

^{11:10} ...бутларыгъызны кёмеклиги булан... – челеклер булан авлакълагъа сув ташывну англатагъан болма ярай.

байлагъыз – шолар сизин учун бир эсге салыв болуп токътажакъ. ¹⁹ Мен айтгъан сёзлени авлетлеригизге уйретигиз, уйде олтургъанда да, ёлда юрюйгенде де, ятагъанда да, турагъанда да шоланы гъакъында сёйлегиз. ²⁰⁻²¹ Раббигиз аталарыгъызгъа берме деп ант этген топуракъда сиз де, авлетлеригиз де ерни уьстюнде кёк бар чакъы яшасын учун, шо сёзлени оьзюгюзню уйлеригизни эшиклерини энегелерине ва къапуларыгъызгъа языгъыз.

²² Эгер тюз юрюмек учун, мен сизге береген бары да буйрукъланы кютсегиз – Раббигизни, Аллагъыгъызны, суйсегиз, Ону бары да ёллары булан юрюсегиз ва Огъар амин турсагъыз, ²³ шо заман Раббигиз бары да оьзге халкъланы сизин яныгъыздан къувалап тайдыражакъ, сиз де оьзюгюзден кёп санавлу ва гючлю халкъланы топурагъына ес болажакъсыз. ²⁴ Аягъыгъыз басылгъан гъар ер сизинки болажакъ: сизин топуракъ дангылдан тутуп Ливангъа ерли, Фират оьзенден тутуп Гюнбатыш денгизге ерли узатылажакъ. ²⁵ Бирев де сизге къаршы туруп болмажакъ. Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оьзю де сизге ваьда этген кюйде, къайдан юрюсегиз де, алдыгъыз булан бютюн топуракъгъа къоркъув ва гъарасат салып туражакъ.

²⁶ Къарагъыз, мен бугюн сизге шабагъат да, налат да таклиф этемен: ²⁷ эгер сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, мен бугюн сизге береген буйрукъларына тынгласагъыз, сиз шабагъатланажакъсыз; ²⁸ эгер де сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, буйрукъларына тынгламасагъыз, мен бугюн сизге гёрсетеген ёлдан тайышып, алда сиз танымагъан оьзге аллагъланы артына тюшсегиз, налатланажакъсыз. ²⁹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин ес болмакъ учун барагъан топуракъгъа гийиргенде, шонда, Гаризим тавда шабагъатлы сёзлени, Гибал тавда буса налат сёзлени айтма тарыкъсыз. ³⁰ Сиз шо тавлар Урдунну артында, гюнбатышгъа элтеген ёлда, Мураны эменлерини къырыйына, Гилгалны айланасындагъы Урдун къолда яшайгъан шо канъанлыланы топурагъына багъып ерлешгенни билесиз. ³¹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге береген топуракъгъа гирип ес болмакъ учун, Урдунну ари ягына чыгъыгъыз. Сиз, шогъар ес болуп, шонда яшама башлагъанда, ³² къарагъыз, мен бугюн сизге береген бары да токъташдырывланы ва буйрукъланы кютюгюз.

*Дин къуллукъну кютмек учун биргине-бир къурбан
этеген ер*

12 ¹Муна Раббигиз, аталарыгъызны Аллагъы, сизге есликге берген топуракъда яшайгъан гъар гюн сиз къаныгъывлу кюйде кютме герек токъташдырывлар ва къанунлар. ²Сиз къувалайгъан халкълар бийик тавларда, тѳбелерде ва гъар-бир салкъынлыкъ береген тереклени тубюнде оьзлени аллагъларына къуллукъ этеген ерлени бютюнлей дагъытыгъыз. ³Оланы къурбан этеген ерлерин бузугъуз, сыйлы таш багъаналарын уватыгъыз ва Ашераны багъаналарын отгъа ташлап яллатыгъыз. Оланы ялгъан аллагъларын сындырып ташлагъыз ва шо ерлерде шолагъа байлавлу гъар-бир эсделикни тайдырыгъыз.

⁴Сиз Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, олар оьзлени аллагъларына къуллукъ этеген кюйде къуллукъ этме герек тюгюлсюз. ⁵Сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, Ол сизин бары да къавумларыгъызны арасында Оьзюню аты учун сайлагъан ерден сорама герексиз. Сиз шонда гелме герексиз. ⁶Шо ерге бютюнлей яллатывларыгъызны, къурбанлыкъларыгъызны, ваьдагъа гѳре багъышлангъан он пайдан бирер пайыгъызны, айрыча савгъатларыгъызны, гѳнгюллю кюйде этилген къурбанлыкъларыгъызны ва тувар-сиривлеригизден башлап тувгъан балаларын гелтиригиз. ⁷Шонда, Раббигиз, Аллагъыгъыз, бар ерде, сиз ва сизин уьягълюлеригиз ашап, къолларыгъыз яратгъан бары да ишлерден сююнюп туражакъсыз. Неге тюгюл, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин шабагъатлады.

⁸Сиз бугюн мунда гъар ким оьзю тюз гѳрген кюйде иш гѳрме тюшмейсиз. ⁹Неге тюгюл, сиз оьзюнде рагъат яшажакъ топуракъгъа, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге есликге береген ерге гъали де етишип битмегенсиз. ¹⁰Тек сиз, Урдундан чыгъып, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге есликге береген топуракъда ерлешежексиз. Сиз эсенликде-аманлыкъда яшап къалсын учун, Ол сизин айланагъыздагъы душманларыгъыздан парахатлыкъда къояжакъ.

¹¹Шо заман сиз Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оьзюню аты учун сайлагъан ерге мен сизге буюргъан бары да затны гелтирме герексиз: бютюнлей яллатывларыгъызны, къурбанлыкъларыгъызны, он пайдан бирер пайыгъызны, айрыча савгъатларыгъызны,

ваъдагъа гёре Раббибизге мюлкюгюзден багъышлангъан бары да инг тизив затларыгъызны.

¹² Шонда сиз, уланларыгъыз ва къызларыгъыз, къулларыгъыз ва къаравашларыгъыз, сизин шагъарлардагъы оьзлени не ер пайы, не еслиги ёкъ левиллер Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында шатланып туругъуз. ¹³ Сакъ болугъуз, эсигизге тюшген ерде бютюнлей яллатып къурбанлар этип къоймагъыз. ¹⁴ Шо къурбанланы Раббибиз янгыз сизин къавумларыгъызны арасында сайлагъан ерде этигиз ва шонда мени сизге этген бары да буйрукъларымны кютюгюз.

Этни ашамакъны гъакъында

¹⁵ Буса да сизге, къайсы шагъарда да гъайван-мал союп, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге шабагъатлап берген этден суйген чакъыны ашама ярай. Жайранны ва къубагийикни этин нечик ашай бусагъыз, сойгъан гъайван-малыгъызны этин де шолай ашама ярай. Этни къаркъарасы тазалангъанлагъа да, тазаланмагъанлагъа да ашама ярай. ¹⁶ Тек сиз къанны ашгъа къолламагъыз. Шону, сувну йимик, ерге тёгюп къоюгъуз. ¹⁷ Сиз оьзюгюзню шагъарларыгъызда будайдан, янгы чагъырдан ва майдан ондан бир пайын, тувар-сиривлеригизден башлап тувгъан балаларын, гёнгюллю кюйде этилген къурбанлыкъланы, айрыча савгъатланы ва ваъдагъа гёре сиз багъышлагъан бары да затны ашама тарыкъ тюгюлсюз.

¹⁸ Шуланы сиз – уланларыгъыз, къызларыгъыз, къулларыгъыз, къаравашларыгъыз ва сизин шагъарлардагъы левиллер – Раббигиз, Аллагъыгъыз, бар ерде, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сайлагъан ерде ашама тарыкъсыз ва Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында къолларыгъыз булан этилген бары да ишлеге сююнме герексиз. ¹⁹ Къарагъыз, оьзюгюзню топурагъыгъызда яшама башлагъанда, левиллени гери уруп къоймагъыз.

²⁰ Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оьзю де сизге ваъда этгени йимик, дазуларыгъызны генглеширгенде, сиз эт аш сююп: «Эт ашайым гъали», – дегенде, шо заман сизге суйген чакъы эт ашама яражакъ. ²¹ Эгер де Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оьзюню аты учун сайлагъан ер сизден кёп йыракъда буса, Раббибиз сизге берген

тувар-сиривлеригиздеги гъайван-малыгъызны союп, мен сизге буюргъаным йимик, озъююзню шагъарларыгъызда суюген чакъыны ашама яражакъ. ²² Шо эт жайранныки, къубагийикни буса да, ашагъыз. Шону къаркъарасы тазалангъанлагъа да, тазаланмагъанлагъа да ашама яражакъ.

Къанны ашгъа къолламакъ гери урула

²³ Тек къанны ашгъа къолламакъдан сакъ болугъуз, неге тюгюл къан – яшавдур, сизге яшавну этге къошуп ашама ярамай. ²⁴ Сиз къанны ашгъа къолламагъыз. Шону, сувну йимик, ерге тегюп къоюгъуз. ²⁵ Сиз де, сизден сонггъу авлетлеригиз де эсенликде-аманлыкъда къалсын учун, къанны ашгъа къолламагъыз. Неге тюгюл, къолламасагъыз, Раббигизни алдында тюз этген болажакъсыз.

²⁶ Тек багъышлангъан алатларыгъызны ва ваьдагъа гёре берме ваьда этген затларыгъызны да алып, Раббигиз сайлагъан ерге гелигиз. ²⁷ Бютюнлей ялатып этген къурбанлыкъларыгъызны – этни де, къанны да – Раббигизни, Аллагъыгъызны, къурбан этеген ерине гелтиригиз. Сизин къурбанлыкъларыгъызны къаны Раббигизни, Аллагъыгъызны, къурбан этеген ерини къырыйында тегюлме герек, этни буса ашама яражакъ. ²⁸ Къарагъыз, сиз де, сизден сонггъу авлетлеригиз де даим эсенликде-аманлыкъда къалсын учун, мен сизге береген токъташдыр-ывлагъа гёре юрююз, неге тюгюл, шолай этсегиз, Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында тюз этген болажакъсыз.

Ялгъан аллагълагъа къуллукъ этив булан байлавлу бுவарыв

²⁹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, алдыгъыз булан сиз озълени елеме ва къувалама айланагъан халкъланы дагъытажакъ. Тек сиз, оланы къувалап, оланы топурагъында ерлешгенде, ³⁰ алдыгъыз булан бары да къырылып битгенде, шо заман тузакъгъа тюшюп къалардан сакъ болугъуз. Олагъа озълени аллагъларыны гъакъында сорамагъыз ва: «Шо халкълар озълени аллагъларына нечик къуллукъ эте экен? Мен де тап шолай этип къарайым

гъали», — деп айтып айланмагъыз. ³¹ Сиз Раббигизге, Аллагъыгъызга, олар озлени аллагъларына къуллукъ этеген кюйде къуллукъ этме тюшмейсиз, неге тюгюл олар Раббибиз гёрюп ярамайгъан гъар тюрлю жиргенч ишлени этип юрюй. Олар гъатта озлени уланларын, къызларын аллагъларына къурбан гысапда отгъа салып яллата.

³² Мен сизге буюргъан бары затны мукъаятлы кютюгюз. Шо ишлеге не бир затны да къошмагъыз, не тайдырмагъыз.

13 ¹ Эгер арагъызда ялгъан пайхаммар неде озюне муъжизатлы тюшлер гёрюнеген адам чыгъып, муъжизат неде гъайранлыкъ гёрсетсе, ² шо муъжизат неде гъайранлыкъ яшавгъа чыкъса ва ол: «Оызге аллагъланы, сен танымагъан аллагъланы артына тюшейик ва олагъа къуллукъ этейик», — деп айтса, ³ сен шо пайхаммарны неде тюшлени чечеген адамны сёзлерине тынглама тарыкъ тюгюлсен. Сен Озюн жанынг-къанынг булан сюегенни билмек учун, Раббинг, Аллагъынг, сени шолай этип сынап къарай. ⁴ Сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, артына тюшме ва Огъар абур этме герексиз. Раббигизни буйрукъларын сакълагъыз ва Огъар тынлагъыз. Раббигизге къуллукъ этигиз ва Огъар амин туругъуз. ⁵ Шо пайхаммарны неде озюне муъжизатлы тюшлер гёрюнеген адамны буса оьлтюрме тюше, неге тюгюл ол, сизин Мисриден чыгъарып, къулчулукъну топурагъындан азат этген Раббигизни, Аллагъыгъызны, ёлундан тайышма чакъыра эди. Ол Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге юрюме буюргъан ёлдан тайышдырма къарай эди. Озюнгню шо насыкъдан тазала.

⁶⁻⁷ Эгер сени агъанг-ининг, уланынг, къызынг, аявлу къатынынг неде инг де ювукъ къурдашынг: «Оызге аллагълагъа къуллукъ этме барайыкъ» (не сен, не аталарынг танымагъан аллагълагъа, айланагъызда, арекде неде ювукъда, дюньяны бир къырыйындан бириси къырыйына ерли), — деп айта туруп, яшыртгъын башынгни чырмаса ⁸ огъар инанма ва тынглама. Ону аяма, къызгъанма ва яшырма. ⁹ Сен ону оьлтюрмей къойма. Биринчилей огъар сен таш атма тарыкъсан, сонг буса къалгъанлар атсын. ¹⁰ Оьлюп къалгъанча, ону ташгъа тут, неге тюгюл ол сени Мисриден чыгъарып, къулчулукъну

топурагъындан азат этген Раббингни, Аллагъынгни, ёлундан тайышдырма къарай эди. ¹¹Шо заман бютюн Исрайыл шо гъакъда эшитежек ва къоркъажакъ. Шондан сонг арагъызда бирев де шолай яманлыкъны этмежек.

¹²⁻¹³Эгер сиз Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге яшама изну береген шагъарланы биринде, шонда яшайгъанланы тюз ёлдан адашдырагъанлар арагъа чыгъып: «Барып, озге аллагълагъа къуллукъ этейик» (сиз танымагъан аллагълагъа), — деп айтагъанын эшитсегиз, ¹⁴бары да затны мекенли кюйде сорап, тергеп ва ахтарып къарагъыз. Эгер де шо герти болуп чыкъса ва арагъызда шолай жиргенч иш этилгенни исбатлап болсагъыз, ¹⁵сиз шо шагъарда яшайгъанланы барысын да къылыч булан оьлтюрюгюз. Шо шагъардагъыланы бютюнлей къырып битдиригиз: халкъын да, гъайван-малын да. ¹⁶Шо шагъарны бары да байлыгъын майданны ортасына жыйып, бары да мал-матагъы булан, Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, бютюнлей этилеген къурбан гысапда, шогъар от салыгъыз. Шо шагъар даимге чёкген гъалында къалсын ва бир заманда да янгыдан къурулмасын. ¹⁷Раббигиз сизге Оьзюню янып турагъан къазапланывун бакъдырмасын учун, налатлангъан шо затлардан бириси де сизин къолугъызда къалмасын. Шо заман Раббигиз сизге рагъмусун гёрсетежек, сизге языкъсынажакъ ва Оьзю аталарыгъызгъа ант этгени йимик, сизин халкъны санавун артдыражакъ. ¹⁸Неге тюгюл, сиз Раббигизге, оьзюгюзню Аллагъыгъызгъа, тынглайсыз, Ону бугюн мен сизге береген буйрукъларын сакълайсыз ва Ону гёз алдында тюз иш гёресиз.

Таза ва нас рызкы

(Лев 11:1-23)

14 ¹Сиз — Раббигизни, Аллагъыгъызны уланларысыз. Оьлген адамгъа къайгъырывну белгиси гысапда къаркъарагъызгъа яра салмагъыз ва мангалайыгъызны уьст янындагъы тюклеригизни къыркъмагъыз, ²неге тюгюл сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, сыйлы халкъысыз. Сиз Оьзюню асил мюлкю болсун деп, ер юзюндеги бары да халкъланы арасындан Раббигиз сизин сайлады.

³ Бир жиргенч затны да ашама. ⁴ Сагъа ашама ярайгъан гъайванлар булардыр: обгюзлер, къойлар, эчкилер, ⁵ къубагыйиклер, жайранлар, къыр эчкилер, тав эчкилер, антилопалар ва тав къойлар. ⁶ Сагъа гюйшейген ва туякъларында терен йырмачы булангъы къайсы гъайванны да ашама ярай. ⁷ Тек гюйшейген гъайванлардан сагъа тюени, къоянны ва даманны ашама ярамай, неге тюгюл олар эки туякълы тюгюл. Сизин учун олар таза тюгюл. ⁸ Донгуз буса, обзю эки туякълы буса да, сизин учун таза тюгюл. Оланы ашамагъыз ва оланы облгенлерине тиймегиз.

⁹ Сувда яшайгъан жанлардан сизге юзеген къанатлары ва акъчалары булангъыларын ашама ярай. ¹⁰ Тек юзеген къанатлары ва акъчалары ёкъларын ашамагъыз, сизин учун олар таза тюгюл.

¹¹ Сизге къайсы таза къушну да ашама ярай. ¹² Тек къаракъушну, сакъаллы къыргъыйны, денгиз къыргъыйны, ¹³ мыгъыйны, къарчыгъаны, тюйлюгенни бир тайпасын да, ¹⁴ къаргъаны бир тайпасын да, ¹⁵ ябалакъны, гечеги къарлыгъачны, балыкъкъушну, къыргъыйны бир тайпасын да, ¹⁶ уый кикимавну, ябалакъны, акъ кикимавну, ¹⁷ дангыл ябалакъны, мурдар этни ашайгъан къыргъыйны, уллу денгиз бабишни, ¹⁸ лакълакъкъушну, чылны бир тайпасын да, гюкюкню ва гечекъушну ашама ярамай.

¹⁹ Учагъан бары да увакъ жан-жанывар сизин учун таза тюгюл – шоланы ашамагъыз. ²⁰ Тек сизге къайсы таза къушну да ашама ярай.

²¹ Тек мурдар облген гъайванланы, къушланы ашамагъыз. Шоланы къайсы шагъарларыгъызда буса да яшайгъан ятлагъа беригиз неде сатыгъыз – олагъа ашама ярай. Сиз буса – Раббигизни, Аллагъыгъызны, сыйлы халкъысыз.

Улакъны анасыны сютюне салып биширмегиз.

Он пайдан бирер пай

²² Авлакъларыгъыздан къайтарылагъан бары да гелимден он пайдан бир пайын айырыгъыз. ²³ Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, гъюрмет этме уйренмек учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, бар ерде, Ол Обзюню аты учун сайлагъан ерде будайыгъыздан, яш чагъырыгъыздан, майыгъыздан ва тувар-сиривюгюзден башлап

тувгъанларындан он пайдан бирер пайын ашагъыз. ²⁴ Эгер шо ер кѣп йыракъда буса, сиз де – Раббигизни, Аллагъыгъызны, янындан шабагъатлагъанлар – он пайыгъыздан бирерни элтип болмай бусагъыз (Раббигиз Оъзюню аты учун сайлагъан ер кѣп йыракъда экенге гѣре), ²⁵ он пайыгъыздан бирерни гюмюшге алышдырыгъыз, оъзюгюз булан гюмюшню де алып, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сайлагъан ерге барыгъыз. ²⁶ Шо гюмюшге суйген затыгъызны сатып алыгъыз: уллу ва гиччи гъайванны, чагъырны, бозаны ва оъзге суйген затыгъызны. Сонг оъзюгюзню уягълюлеригиз де булан шонда Раббигиз, Аллагъыгъыз, бар ерде ашагъыз-ичигиз ва кеп чегигиз. ²⁷ Шагъарларыгъызда яшайгъан левилени унутуп къоймагъыз, оланы оъзлени не ер пайы, не варислиги ёкъ чу дагъы.

²⁸⁻²⁹ Левилер (оъзлени не ер пайы, не варислиги ёкъ), шагъарларыгъызда яшайгъан ятлар, етимлер ва тул къатынлар гелип ашар, тоюп болсун учун ва Раббигиз, Аллагъыгъыз, гъар-бир этеген ишигизни шабагъатласын учун, сиз уъч йылда бир, гъар къайсы гелимигизден де ондан бирер пайны айырып, оъзюгюзню шагъарларыгъызда тѣшеп салыгъыз.

Борчлар гечилеген йыл

15 ¹ Сен етти йылда бир керен борчланы гечме герексен. ² Шо булай этилме тюше: борчгъа берген гъар адам ювугъуна берген борчну гечсин. Ол оъзюню къурдашындан неде къардашындан борчну къайтармакъны талап этмесин, неге тюгюл Раббигизни борчлар гечилеген заманы билдирилди. ³ Сен ят адамдан борчну къайтармакъны талап этме боласан, тек сагъа къардашынг борчлу болгъан бары затдан гечме герексен. ⁴ Сизин арагъызда ярлылар болмасын, неге тюгюл Раббинг, Аллагъынг, сагъа варислигинг гысапда береген топуракъда сени чомарт кюйде шабагъатлажакъ. ⁵ Ишлер шолар болажакъ, эгер де сен Раббинге, Аллагъынга, толу кюйде тынглаву болсанг ва къаныгъывлу кюйде мен бугюн сагъа береген буйрукълагъа гѣре юрюсенг, ⁶ шо заман Раббинг, Аллагъынг, Оъзю де ваъда этгени йимик, сени шабагъатлажакъ, сен кѣп халкълагъа борчгъа берип болажакъсан, тек оъзюнг биревден де борчгъа

алмажакъсан. Сен кѣп халкълагъа гъакимлик этежексен, тек шоланы бириси де сагъа гъакимлик этмежек.

⁷Эгер сени къардашларынгдан бирлери Раббинг, Аллагъынг, сагъа берген топуракъдагъы къайсы буса да бир шагъарда ярлы болуп кълса, шо тарчыкълыкыгъа тюшген къардашынга бакъгъан якъда вагыши ва кыызгъанч болма. ⁸Чомарт бол ва къардашынг не затгъа уязюрю болса да, огъар кѣп сююп борчгъа бер. ⁹«Еттинчи йыл, борчлар гечилеген йыл, ювукъ болгъан», – деген намарт хыялны сакълардан ва шо себепден уязюрю болгъан къардашынга ачувланардан, огъар борчгъа бермей къоймакъдан сакъ тур. Ёгъесе, ол сагъа къаршы Раббибизге ялбарар, сен де гюнагълы болуп токътарсан. ¹⁰Огъар чомарт кюйде бер, шону да юрегингде ачув тутмай эт. Шо саялы Раббинг, Аллагъынг, сени бары да ишлерингде ва бары да оъз къолларынг булан этеген гъаракатынгда шабагъатлар чы дагъы. ¹¹Бу топуракъда гъар заман ярлылар болуп туражакъ. Шо саялы мен сагъа оъзюнгю топурагъынгда къардашларынга, ярлылагъа, тарчыкълыкыгъа тюшгенлеге чомарт болма буйрукъ этемен.

Кбулланы азат этив

(Чыгъ 21:2-6)

¹²Эгер сени ягъуди къавумдашынг, эргиши болсун, къатынгиши болсун, сагъа къулчулукыгъа тюшюп, сени алдынгда алты йыл къуллукъ этсе, еттинчи йыл сен ону азат этме герексен. ¹³Азат эте туруп, ону бош йиберме. ¹⁴Эчки-къойларынгдан, иннырынгдан, юзюм сыгъагъан ерингден огъар пай чыгъар. Огъар Раббинг, Аллагъынг, сагъа шабагъатлап берген затдан пай чыгъар. ¹⁵Оъзюнг Мисриде къул болгъанынгны, Раббинг, Аллагъынг, сени къулчулукъдан азат этгенни унутма. Шо саялы мен бугюн сагъа шолай буйрукъ этемен.

¹⁶Эгер къулунг сени, уягълюнгни сюегенлигини ва оъзюне сени янынгда яхшы экенлиги саялы: «Мен сени янынгдан гетме суймеймен», – деп айтса, ¹⁷бизни алып, шону булан ону къулагъын эшикге тиреп салып теш. Шо заман ол сав оъмюрюне сени къулунг кюйде къалажакъ. Тап шо кюйде къаравашгъа да эт.

¹⁸ Къулунгну азат этсенг, озюнге зарал болар деп ойлашма. Гъакъгъа тутулуп ишлейген адамдан эсе ол сагъа алты йылны узагъында эки керен артыкъ пайда гелтирди чи дагъы. Раббинг, Аллагъынг, сени гъар не ишингде де шабагъатлажакъ.

Гъайван-малдан башлап тувгъанларыны гъакъында

¹⁹ Раббинге, Аллагъынга, туварларынгдан, сиривлерингден башлап тувгъанларыны эркеклерин айыр. Огъюзлени башлап тувгъанларын екме ва къойланы башлап тувгъанларын къыркъма. ²⁰ Гъар йыл сен ва сени уягълюнг шоланы Раббинг, Аллагъынг, бар ерде ва Ол Озю сайлажакъ ерде ашама тарыкъсыз. ²¹ Эгер гъайван-малны тетиги бар буса, эгер ол акъсакъ, сокъур буса неде ону нечик буса да бир мекенли кемчилиги бар буса, сен ону Раббинге, Аллагъынга, къурбан этме тюшмейсен. ²² Сен ону озюнгну шагъарынгда ашама тарыкъсан. Къаркъара якъдан таза тююл ва таза адамгъа жайранны ва къубагийикни этин нечик ашама яратыла буса, шо этни де ашама яратыла. ²³ Тек сагъа къанны ашгъа къоллама ярамай. Шону, сувну йимик, ерге тегюп къой.

Пасха ва Маясыз экмеклени байрамы

(Чыгъ 12:14-20; Лев 23:5-8; Сан 28:16-25)

16 ¹Абип айда байрам эт ва Раббингни, Аллагъынгны, Пасха байрамын оьтгер, неге тююл Ол сени абип айда гечелетип Мисриден чыгъарды. ²Раббинге, Аллагъынга, пасха къурбанлыкъ гысапда Раббинг Озюню аты учун сайлагъан ерде гъайванны неде къойну сой. ³Шо этни мая къошулуп биширилген экмек булан ашама. Тек етти гюнню узагъында маясыз экмекни – къайгъыны белгисини экмегин аша. Неге тююл, сав оьмюрюнде Мисриден чыкъгъан заманынгны эсге ала турмакъ учун, сен Мисриден алгъасавлукъда чыкъдың. ⁴Ер юзюнде сен еслик этеген топуракъда гъеч бир мая болмасын. Айны биринчи гюннюю ахшамында къурбан этген этингни эртенге къойма.

⁵Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген шагъарланы бирисинде де сен пасха къурбанынгны этме, ⁶янгыз Раббинг Озюню аты

учун сайлагъан ерде ярай. Пасха къурбанны сен шонда ахшам, гюн артагъанда, сен Мисриден гетгенликни йыллыгъы белгиленеген гюн этме герексен. ⁷ Биширип, шону Раббинг, Аллагъынг, сайлагъан ерде аша. Эртенине оъзюнгню чатырларынга къайт. ⁸ Алты гюнню узагъында маясыз экмек аша, еттинчи гюн буса Раббинге, Аллагъынга, багъышлангъан жыйынны оьтгер ва бир иш де этмей тур.

Жумаланы байрамы

(Лев 23:15-22; Сан 28:26-31)

⁹ Сен авлакъда оракъ орма башлагъан гюнден тутуп, етти жуманы санап, ¹⁰ Раббинге, Аллагъынга, багъышлангъан Жумаланы байрамын оьтгер. Сен шо гюн Раббинг, Аллагъынг, сагъа берген шабагъатлавлагъа гёре гёнгюллю кюйде къурбанларынгны эт. ¹¹ Раббинг, Аллагъынг, Оъзюню аты учун сайлагъан ерде сен, уланларынг ва къызларынг, къулларынг ва къаравашларынг, шагъарларынгдагъы левилелер ва ятлар, арагъызда яшайгъан етимлер ва тул къатынлар — барыгъыз да шатланыгъыз. ¹² Сен Мисриде къул болгъанынгны унутма ва шо токъташдыривлагъа гёре юрю.

Чатырланы байрамы

(Лев 23:33-43; Сан 29:12-39)

¹³ Иннырдагъы ва юзюм сыгъагъан ердеги ишлерингни битдиргенде, етти гюнню узагъында Чатырланы байрамын оьтгер. ¹⁴ Сен, уланларынг ва къызларынг, къулларынг ва къаравашларынг, шагъарларынгда яшайгъан левилелер ва ятлар, етимлер ва тул къатынлар — барыгъыз да шат болугъуз. ¹⁵ Раббинг, Аллагъынг, Оъзюню аты учун сайлагъан ерде сен етти гюнню узагъында байрам эт. Раббинг, Аллагъынг, сени гелим булан ва шолай да къолларынг булан этген бары да ишлерингде шабагъатлар чы дагъы, сен де къуванып туражакъсан.

¹⁶ Бары да эргишилер йылда уьч керен — Маясыз экмеклени байрамында, Жумаланы байрамында ва Чатырланы байрамында — Раббинг, Аллагъынг, сайлагъан ерде Ону алдында

токътасын. Бирев де Раббибизни алдында бош къоллары булан токътамасын: ¹⁷гъар ким Раббинг, Аллагъынг, обзюн шабагъатлагъан оьлчевге гёре савгъат берсин.

Дуванчылар

¹⁸Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген гъар шагъарда гъар къавум учун дуванчыланы ва башчыланы белгиле. Олар халкъгъа адилли кюйде дуван этсин. ¹⁹Тюз дуванны терс этме ва бир янгъа да тартмагъан кюйде гъукму чыгъар. Урушбат алма, неге тюгюл урушбат гъакъыллыланы гёзлерин сокъур эте, муъминлени сёзлерин терс эте. ²⁰Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген топуракъда яшамакъ ва ес болмакъ учун, адилликге, янгыз адилликге багъып талпын.

Оьзге аллагълагъа къуллукъ этив

²¹Сен Раббинг, Аллагъынг, учун къургъан къурбан этеген ерни къырыйында Ашераны агъач багъанасын орнатма ²²ва сыйлы ташны тургъума. Неге тюгюл, Раббинг, Аллагъынг, бары да шо затланы гёрюп ярамай.

17 ¹Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, нечик буса да бир тетиги, кемчилиги бар обгюзню неде кюйну къурбан этмегиз, неге тюгюл Ол шолай къурбанны эрши гёрежек.

²Эгер Раббигиз сизге береген шагъарланы бирисинде Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында яманлыкъ этеген ва Ону булангъы разилешивню кютмейген эргиши неде къатынгиши чыкъса, ³эгер ким буса да бирев, мен этген буйрукъгъа да къарамайлы, обзге аллагълагъа къуллукъ этсе, шоллагъа неде гюнге, неде айгъа, неде кёкдеги юлдузлагъа сужда къылса, ⁴сиз де шо гъакъда билсегиз, шо ишни мекенли кюйде ахтарып чыгъыгъыз. Эгер шо герти болуп чыкъса ва Исрайылда шолай жиргенч иш этилгени исбатланса, ⁵шону этген эргишини неде къатынгишини, шагъарны къапуларыны ягъына гелтирип, оьлюп къалгъанча ону ташгъа тутугъуз. ⁶Адамны эки неде уьч шагъатны гёрсетивлерине асасланып оьлтюрме ярай, тек

биревню де янгыз бир шагъатны гёрсетивлерине асасланып оьлтюрме ярамай. ⁷ Шо адамны башлап шагъатлар, сонг буса къалгъанлар ташгъа тутсун. Сиз бар ерден яманлыкъны тайдырыгъыз.

Дуванлар

⁸ Эгер сени дуванынга оьзюн чечме бек къыйын иш салынса, – шо къан тегюлюв, эришивлюк неде токъалаш болсун, – дувангъа чыкъгъанланы Раббинг, Аллагъынг, сайлагъан ерге гелтир. ⁹ Левилилерден болгъан дин къуллукъчуланы ва шо гюнлерде болажакъ дуванчыны янына барып, олардан сорап къара. Олар сагъа дуванда чыгъарылгъан къарарны билдирежек. ¹⁰ Сен буса Раббинг сайлагъан ерде билдирилген къараргъа гёре иш гёерсен. Вёре, олар сагъа айтгъан бары да затны этмей къойма. ¹¹ Сен олар сени уйретежек къанунгъа ва сагъа бережек къараргъа асасланып иш гёр. Олар сагъа айтгъан сёзден не онгъа, не солгъа тайышма. ¹² Ким эдепсиз кюйде иш гёрсе ва дуванчыгъа неде Раббинге, сени Аллагъынга, къуллукъ этеген дин къуллукъчугъа тынгламаса, шо адам оьлтюрюлме герек. Сен Исрайылдан яманлыкъны тамурундан юлкъуп алып тайдыр. ¹³ Шо гъакъда бары халкъ эшитсе, дагъы шондан эдепсиз иш болмажакъ.

Пача

¹⁴ Сен, Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген топуракъгъа гирип, шогъар ес болуп, шонда ерлешип: «Айланадагъы бары да халкълар йимик, мен де оьзюмню уьстюме пача салайым чы», – деп айтгъанда, ¹⁵ Раббинг, Аллагъынг, сайлагъан пачаны сал. Ол сени халкъынгни арасындан болма тарыкъ. Оьзюнгню уьстюнге сени халкъынгни арасындан чыкъмагъан ятны салма. ¹⁶ Пача кёп санавдагъы атлар алмасын. Дагъы да кёпню алмакъ учун, Ол халкъны къайтып Мисриге йибермесин. Неге тюгюл, Раббизиз сизге: «Сиз шо ёл булан къайтмагъыз», – деп айтды. ¹⁷ Пача оьзюне кёп къатын алмасын, ёгъесе ол пасат ёлгъа тюшежек. Ол оьзюне артыкъ кёп гююш ва алтын жыймасын.

¹⁸ Пачалыгъында тахгъа олтургъанда, ол бурулуп чырмалгъан кагъызгъа левилилерден болгъан дин къуллукъчуланыкинден алынгъан шо Къанунну объюне де гёчюрюп язып алсын. ¹⁹ Гёчюрюлюп язылып алынгъан шо Къанун пачада болсун. Раббисине, объюню Аллагъына, гъюрмет этме уйиренмек учун, ол сав объюрюню узагъында шону охуп турма, шо Къанундагъы бары да сёзге ва шо токъташдырывлагъа гёре къастлы кюйде юрюме герек: ²⁰ объюн къавумдашларындан оър тутмасын ва буйрукъдан не онггъа, не солгъа тайышмасын. Шо заман ол да, ону наслулары да Исрайылгъа узакъ заман гъакимлик этип туражакъ.

***Дин къуллукъчулар ва левилилер учун этилеген
къурбанлар***

18 ¹ Левилилени арасындан чыкъгъан дин къуллукъчуланы да, Левини бютюн къавумуну да Исрайылда топуракъ пайы ва варислиги болмасын. Левилилер ашамлыкъны Раббиз учун этилген къурбанлардан алажакъ, неге тюгюл шо олагъа тюшген пайдыр. ² Левилилени къардашларыны арасында еслиги болмажакъ, неге тюгюл, Раббиз олагъа ваъда этгени йимик, Раббиз объю оланы улюшю болуп токътажакъ. ³ Халкъдан ва объюзню неде къойну къурбан этегенлерден дин къуллукъчулагъа тиеген пай шудур: инбашы, ченелери ва ашкъазаны. ⁴ Дагъы да сен олагъа будайны, янгы чагъырны, майны, къыркъылгъан юнню башлапгъыларындан бер. ⁵ Неге тюгюл, левилилер ва оланы наслулары Раббингни аты учун даим токътап ва къуллукъ этип болсун учун, Раббинг, Аллагъынг, оланы бары да сени къавумларынгны арасындан сайлап алды. ⁶ Эгер левили, Исрайылны къайсы буса да бир ериндеги объю яшайгъан шагъардан чыгъып, объюню юреги сюеген, Раббиз сайлагъан ерге гелсе, ⁷ ол, Раббизни алдында токътагъан объюню бары да левили къардашлары йимик, Раббисини, объюню Аллагъыны, аты учун къуллукъ этме бола. ⁸ Уьягълю мюлкюн сатгъанда, левилиге хайыр тюшгенине де къарамайлы, ол къардашлары булан бир тенг кюйде объюню пайын алма тарыкъ.

Объзе халкъланы адатлары

⁹ Сен Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген топуракъгъа гиргенде, шо халкъланы жиргенч адатларын юрютме. ¹⁰ Сизин арагъызда оъзюню уланын неде къызын яллатып къурбан этегенлер, палчылыкъ, сигъручулукъ булан машгъулар, муъжизатлагъа баянлыкъ берегенлер, халмажчылыкъ этегенлер, ¹¹ гъайран ишлер этегенлер, сюлдюрлер, ругълар, оьлгенлер булан сёйлейгенлер болмасын. ¹² Раббиз шотай ишлени этеген гъар кимден де жиргене. Шо жиргенч адатлар себепли болуп, Раббинг, Аллагъынг, шо тайпа халкъланы сени янынгдан къувалажакъ. ¹³ Сен Раббингни, Аллагъынгни, алдында гъеч бир гюнагъсыз болма тарыкъсан. Пайхаммар ¹⁴ Сиз оъзлени топуракъларына ес болажакъ халкълар сигъручулукъ ва палчылыкъ булан машгъул болгъанлагъа тынглай. Тек Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин олагъа ошама къоймай. ¹⁵ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизинкилени, сизин къардашларыгъызны арасындан сизге деп мендей Пайхаммарны чыгъаражакъ. Сиз Огъар тынглама тарыкъ болажакъсыз. ¹⁶ Гъорипни къырында жыйын юрюлеген гюн сиз Раббигизден, Аллагъыгъыздан, тап шону тиледигиз. Шо заман сиз: «Оъюп къалмас учун, биз Раббизни, Аллагъыбызны, тавушун дагъы эшитмейик ва шо зор уллу ялынны дагъы гёрмейик», – деп айтдыгъыз. ¹⁷ Раббим магъа булай айтды: «Олар айтагъан зат яхшы. ¹⁸ Мен олагъа оъзлени арасындан, сени йимик Пайхаммарны йибережекмен. Ол авзу булан Мени сёзлеримни сёйлежек. Шо Пайхаммар олагъа Мен Оъзюне буюргъан бары затны айтажакъ. ¹⁹ Эгер ким буса да бирев Мени атымдан Пайхаммар айтагъан сёзлериме тынгламаса, шо адамны Мен Оъзюм жавапгъа тартажакъман. ²⁰ Тек Мени атымдан Мен оъзюне буюрмагъан сёзлени сёйлейген пайхаммар неде оъзге аллагъланы атындан сёйлейген пайхаммар оьлтюрюлме герек». ²¹ Сен ичингден: «Раббиз айтмагъан сёзю биз нечик билейик?» – деп айтма боласан. ²² Эгер пайхаммар Раббизни атындан айтагъан сёз яшавгъа чыкъмаса ва къютюлмесе, шо Раббиз айтмагъан сёз болажакъ. Шо оъз-оъзюне базынып сёйлеген пайхаммар болажакъ. Сен ондан къоркъма.

Къачып яшынагъан шагъарлар

(Сан 35:6-34; Такр 4:41-43; Нун 20:1-9)

19 ¹Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге топуракъларын береген халкъланы къырып битдиргенде ва сиз, шо халкъланы да къувалап, оланы шагъарларында, уйлеринде ерлешгенде, ²Ол сизге есликге береген улкеде озъююз учун уч шагъарны айырыгъыз. ³Шолагъа багъып ёл салыгъыз. Кимни буса да биревню оьлтюрген гъар ким шо шагъарлагъа къачып яшынып болсун учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге есликге береген топуракъны уч гесекге бёлююз.

⁴Муна, биревню оьлтюрюп, къутгъарылмакъ учун шо шагъаргъа къачгъан адам булан, биревню билмейли, огъар ачув тутмайлы оьлтюрген гъар къайсы адам булан да байлавлу къайда. ⁵Масала, бирев башгъасы булан агъач гесмек учун агъачлыкъгъа бара. Ол агъач гесме деп, балтасын гётергенде, сабындан балтасы чыгъып гете, шо да ёлдашына тие, ол да оьлюп къала. Шо адам, эсгерилген шагъарланы бирисине къачып, къутгъарылма бола. ⁶Ёгъесе, эгер мезгил артыкъ узун буса, къан тёгюп оьч алма сюеген адам, къазаплангъан гъалында ону артындан чабып, етишип, оьлтюрме бола. Булай алгъанда, ол оьлюмге лайыкълы тюгюл, неге тюгюл ол билмей, огъар ачув тутмайлы оьлтюрген. ⁷Муна мен сагъа шу себепден уч шагъарны айырмакъны буюраман.

⁸Раббинг, Аллагъынг, аталарынга ант этгени йимик, топуракъларынгны генглешдиргенде, ⁹эгер сен бугюн мен сагъа береген бары да буйрукълагъа гёре – Раббингни, Аллагъынгни сююп ва даим Ону ёллары булан къастлы кюйде юрюсенг, дагъы да уч шагъарны айыр. ¹⁰Шону Раббинг, Аллагъынг, сагъа есликге береген озюнгни топурагъынгда негъакъ къан тёгюлмесин учун ва къан тёгюлювде сен айыплы болмасын учун эт.

¹¹Эгер де бирев, ювугъуна ачув этип, ону яшыртгъын къаравуллап, огъар чабып, оьлтюрюп къойса, сонг шо шагъарланы бирисине къачып яшынса, ¹²шо адамны шагъарындагъы тамазалар ону къачып яшынгъан шагъарындан артындан йиберип къайтарсын ва къанлысыны къолуна берсин. Шо адам оьлтюрюлме герек. ¹³Сен ону бирдокъда аяма. Гележекде ишлеринг

тюзевлю болсун учун, сен негъакъ тѣгюлген къан булан байлавлу шо гюнагыны исрайыллыланы уьстюнден тайдырма тарыкъсан.

¹⁴ Раббигиз, Аллагыгъыз, сизге есликге береген топуракъ-дагъы сизге тюшген есликде хоншугъуз булангъы дазуну йылышдырмагъыз, неге тюгюл шо дазуну сизден алдагъылар токъташдыргъан.

Шагъатлар

¹⁵ Нечик буса да бир жинаятчылыкъда неде бир ишде айыпгъа тартылагъан адамгъа дуван гесмек учун, бир шагъат таманлыкъ этмей. Гъар къайсы айыплав да эки неде уьч шагъатны гѣрсетивлери булан исбатланма тюше.

¹⁶ Эгер яман къастлы шагъат биревню жинаятчылыкъда айыплама къараса, ¹⁷ дувангъа чыкъгъан эки де ян Раббибизни ва шо гюнлер болажакъ дин къуллукъчулар булан дуванчыланы алдында токътасын. ¹⁸ Дуванчылар ишни мекенли кюйде ахтарып чыкъсын. Эгер шагъат, озюню къардашына къаршы ялгъан шагъатлыкъ этип, ялгъанчы болуп чыкъса, ¹⁹ ол къардашына этме суйген затны сиз огъар озюне этигиз. Сен халкъынгни арасындагъы яманлыкъны тамурундан юлкъуп алып тайдырма тарыкъсан. ²⁰ Къалгъан халкъ шо гъакъда эшитежек, сонг сен бар ерде шолай яманлыкъ дагъы бир де такрарланмажакъ. ²¹ Бирдокъда языгъынг чыкъмасын: оьлтюргенни оьлтюр, гѣз чыгъаргъанны гѣзюн чыгъар, тиш тюшюргенни тишин тюшюр, къол сындыргъанны къолун сындыр, аякъ сындыргъанны аягъын сындыр.

Давну юрютюв булан байлавлу къайдалар

20 ¹ Сиз душманларыгъызгъа къаршы давгъа чыкъгъанда, сизинкинден эсе кѣп атланы, асгер атарбаланы ва асгерни гѣрюп, олардан къоркъмагъыз. Неге тюгюл, сизин Мисриден чыгъаргъан Раббигиз, Аллагыгъыз, сизин булан болажакъ. ² Ябушув башлангъынча, дин къуллукъчу алгъа чыкъсын ва асгер булан сѣйлесин. ³ Ол булай айтсын: «Исрайыллылар,

тынглагъыз! Бугюн сиз душманларыгъызгъа къаршы ябушма чыгъасыз. Вёре, осал чыкъмагъыз, къоркъмагъыз, тартынмагъыз ва оланы алдында къувун гётермегиз. ⁴ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге устыюнлюк гелтирмек учун, сиз саялы душманларыгъызгъа къаршы ябушма бара тура».

⁵ Гъакимлер асгерге багъып булай айтсын: «Арагъызда янгы уй де къуруп, тек шонда гёчмегенигиз бармы? Бар буса, уюне къайтсын, ёгъесе ол ябушувда жанын къурбан этме бола ва ону уюне башгъасы гёчер. ⁶ Арагъызда юзюмлюк де салып, тек гелим къайтарып битмегенигиз бармы? Бар буса, уюне къайтсын, ёгъесе ол ябушувда жанын къурбан этме бола ва ону юзюмлюгюнден гелимни башгъасы къайтарар. ⁷ Арагъызда гелешмиши булан гебин де къыйып, тек ону къатын этип алып битмегенигиз бармы? Бар буса, уюне къайтсын, ёгъесе ол ябушувда жанын къурбан этме бола ва ону гелешмишин башгъасы къатын этип алар». ⁸ Сонг булай деп де къошсун: «Арагъызда къоркъагъаныгъыз неде осалыгъыз бармы? Бар буса, оьзюню къардашларына да осаллыкъны юкъдурмас учун, уюне къайтсын».

⁹ Гъакимлер халкъ булан сёйлеп битгенде, оланы устыюне асгербашчыланы салсын.

¹⁰ Чапгъын этмек учун, шагъаргъа ювукъ гелгенде, сиз шондагъылагъа ярашывлукъну таклиф этигиз. ¹¹ Шагъарлылар, рази де болуп, къапуларын ачса, олар сизге къуллар болуп загъмат тёмке башлар. ¹² Эгер олар сизин булан ярашывлукъ этме суймейли, дав этме суйсе, шагъарны къуршавгъа алыгъыз. ¹³ Раббигиз, Аллагъыгъыз, шагъарны къолугъызгъа бергенде, бары да эргишилени къылычдан чыгъарыгъыз. ¹⁴ Къатынланы, яшланы, гъайван-малны ва шо шагъарда бар бары да затны оьзюгюзге тюшюм гъисапда аларсыз. Душманларыгъызныки болгъан бары да зат булан пайдаланма боласыз. Раббигиз, Аллагъыгъыз, шоланы сизге берген. ¹⁵ Сизден арекде ерлешген ва мундагъы халкъланыки тюгюл бары да шагъарлагъа сиз шолай этерсиз.

¹⁶ Тек Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге варисликге береген мундагъы халкъланы шагъарларында биревню де сав къоймагъыз. ¹⁷ Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге буюргъаны йимик, оланы — гьетлилени, амурлуданы, канъанлыланы, перизлилени,

гъивлилени ва ябуслуланы – бютюнлей къырып битдиригиз. ¹⁸ Ёгъесе, олар, аллагъларына къуллукъ эте туруп, озлер йимик сизин де жиргенч адатларына гёре ююме уйрертер. Сиз де Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, къаршы гюнагъ этип турарсыз.

¹⁹ Эгер сиз шагъарны елемек учун, узакъ заман шону къуршавгъа алгъан кюйде турсагъыз, балта булан тереклени гесмегиз, неге тюгюл сиз шоланы емишин ашама боласыз. Шоланы пуч этмегиз. Авлакъдагъы тереклер, озлени къуршавгъа алмакъ учун, адамлар болуп къалмагъан чы! ²⁰ Сиз, емиш бермежегин билеген тереклени гесип, шоланы сизге къаршы ябушагъан шагъар тюп болуп къалгъанча, къуршав къурулушлар учун къоллама болажакъсыз.

Белгисиз оьлтюрювлени гъакъында

21 ¹ Эгер Раббинг, Аллагъынг, сагъа есликге берген топуракъдагъы авлакъда оьлген адам табылса, ону да ким оьлтюргени белгисиз буса, ² тамазаларыгъыз ва дуванчыларыгъыз чыгъып, оьлтюрюлген адамны айланасындагъы шагъарлагъа бар чакъы мезгилни оьлчесин. ³ Оьлтюрюлген адамгъа инг де юукъда ерлешген шагъарны тамазалары егилмеген, оьзюне боюкса гийдирилмеген хонажинни алсын. ⁴ Сонг ону сюрюлмеген, чачылмагъан ва оьзюнде агъагъан суву булангъы къолгъа элтсин. Шо ерде хонажинни бойнун сындырып оьлтюрсюн. ⁵ Левини уланлары болгъан, оьзлени Раббинг, сени Аллагъынг, Оьзюне къуллукъ этмек учун ва халкъны Оьзюню аты булан шабагъатламакъ учун сайлагъан дин къуллукъчулар бары да эришивлю масъалаланы чечсин ва ябушувлар булан байлавлу бары да масъалалагъа къарап чыкъсын. ⁶ Оьлтюрюлген адамгъа инг де юукъда ерлешген шагъарны тамазалары къолда бойнун сындырып оьлтюрген хонажинни уьстюнде къолларын чайсын. ⁷ Тамазалар булай айтсын: «Шу къан бизин къолубуздан тегюлмеди ва биз гёргенибиз де ёкъ. ⁸ Исрайыл, Оьзюнгню халкъынгдан геч. Сен оланы къанын чайдынг чы дагъы. Раббибиз, айыпсызны оьлтюрген деп, оланы айыплама». Шо заман оьлтюрюлген адамны къаны оланы уьстюнде къалмажакъ. ⁹ Шолай этип,

сен устыюнгден айыпсызны къанын чайып тайдыражакъсан, неге тюгюл Раббибизни алдында тюз иш гѳрген болажакъсан.

Есирликге тюшген тиштайпаны къатын этип алыв

¹⁰ Душманларынга къаршы давгъа чыккыгъанда, Раббинг, Аллагъынг, оланы къолунга бергенде, сен де оланы есирликге алгъанда, ¹¹ есирлени арасында арив тиштайпаны гѳрюп, ону сююп, къатын этип алма суйсенг, ¹² шо тиштайпаны уыюнге гелтир. Ол башын юлюсюн, тырнакъларын гессин ¹³ ва есир йимик гийинмесин. Тиштайпа, ата-анасына яс эте туруп, уыюнге бир ай тургъан сонг, сени ону янына гирме ва эри болма боласан. Ол да сени къатынынг болар. ¹⁴ Эгер сонг тиштайпагъа баккыгъан якъда сувуп къалсанг, ону оызу гетме сюеген ерине йиберерсен. Сен тиштайпа булан ювукълукъ этген сонг, ону сатма неде огъар бир къаравашгъа йимик янашма.

Башлапгъы авлетге байлавлу къанун

¹⁵ Бир эргишини эки къатыны бола, ол бирин сюе, башгъасын буса суймей. Экевюнден де ону уланлары бола, тек башлапгъы авлети – суймейген къатынындан тувгъан улан. ¹⁶ Шолай болса, уланларыны арасында мюлк пайланагъанда, атасы сюеген къатынындан тувгъан уланын суймейген къатынындан тувгъан башлапгъы уланындан артыкъ гѳрме тюшмей. ¹⁷ Ол суймейген къатынындан тувгъан уланын, башлапгъысы гысаплап, бары мюлкюнден эки керен артыкъ этип берме герек. Шо улан ону эргишилик гючюн гѳрсетеген емиш чи дагъы, башлапгъы авлетни ихтиярлары да онда болма тарыкъ.

Тынглавсуз уланны гъакында

¹⁸ Биревню къайпанмайгъан, енгилмейген уланы бола. Атасы, анасы ону нечаккы такъсырласа да, ол тынгламай. ¹⁹ Шолай болса, атасы булан анасы уланын шагъарны къапу алдына тамазаланы янына гелтирсин. ²⁰ Олар тамазалагъа: «Уланыбыз къайпанмай, енгилмей, ашап-ичип турса тюгюл, дагъы этегени

де ёкъ», — деп айтсын. ²¹Шо заман шагъарны бары халкъы ону оълюп къалгъанча ташгъа тутсун. Шолай этип, сиз оъзюгюзден яманлыкъны ари салажакъсыз. Бары исрайыллылар да, шо гъакъда эшитип, къоркъажакъ.

Гъар тюрю къанунлар

²²Эгер бирев, оъзюн оълтюрме лайыкълы жинаятчылыкъ этип, оълтюрюлген буса, ону сюеги де терекге асылгъан буса, ²³сюекни гечеге къойма ярамай: шо адамны шо гюн гём, неге тюгюл терекде асылгъан адамны Аллагъ налатлагъан. Раббинг, Аллагъынг, сагъа варисликге берген топуракъны мурдарлама.

22 ¹Эгер биревню оъзюю неде къою адашгъанны гёрсенг, оланы къоюп къоймагъыз, есине етишдиригиз. ²Эгер еси ювукъ арада яшамай буса неде оъгюз ва къой кимники экенни билмей бусагъыз, оланы оъзюгюзню уюгюзге элтигиз. Артындан еси гелгенче, олар уюгюзде турсун, шо заман сиз оланы есине къайтарарсыз. ³Биревню эшегин неде гийимин, неде тас этген не буса да бир затын тапсагъыз да, тап шо кюйде иш гёрюгюз. Къырыгъындан оътюп гетип къалмагъыз.

⁴Эгер биревню эшеги неде оъзюю ёлда йыгъылып къалгъан буса, оланы къоюп къоймагъыз. Есине оланы тургъузма кёмек этигиз. ⁵Къатынгиши эргишини гийимин, эргиши де къатынгишиникин гиймесин, неге тюгюл Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, шолай ишлер этегенлени гёрюп ярамай.

⁶Эгер барагъан ёлугъузда сизге бир терекде неде ерде къушну уясы къаршы болса ва уяда анасы балаларыны неде йымырткъаларыны устюнде олтургъан буса, анасын балалары да булан бирче алып къоймагъыз. ⁷Сизге балаларын алма ярай, тек анасын къоюгъуз. Шолай этсегиз, ишлеригиз тюзелер ва оъмюрюгюз де узакъ болар. ⁸Янгы уй къурагъанда, къалкъыны ягъасы булан бару этигиз. Ёгъесе, бирев къалкъыдан йыгъылып, оълюп къалса, сиз айыплы болажакъсыз.

⁹Юзюмлюгюзге дагъы оъзге урлукълар чачмагъыз, ёгъесе янгыз сиз чачгъан урлукълардан болгъан емишлени тюгюл, оъзю юзюмню де похлагъан болажакъсыз. ¹⁰Бир вакътини

ичинде обгюзню де, эшекни де егип сабан сюрмегиз. ¹¹ Бир вакътини ичинде юнден ва кендирден этилген опуракъны гиймегиз. ¹² Гиеген опурагъынгни дёрт де мююшю булан ча-чакълар этигиз.

Уьйленив булан байлавлу къанунлар

¹³ Бир эргиши, ювукълукъ да этмейли, бир къызны къатын этип ала, ону гёрюп ярамайгъан болуп къала. ¹⁴ Сонг къызгъа ялаяба, ону гъакъында: «Мен шо къызны къатын этип алгъан эдим, огъар ювукълукъ этдим, тек ол къыз чыкъмады», – деп, айтды-къуйтдуну юрюте. ¹⁵ Шолай болса, къызны ата-анасы, шагъарны къапу алдына да гелип, шагъарны тамазаларына ол къыз экенни исбатлайгъан далил гелтирсин. ¹⁶ Къызны атасы тамазалагъа булай айтсын: «Мен къызымны бу адамгъа эрге берген эдим, гъали буса ол къызымны гёрюп ярамайгъан болуп къалгъан. ¹⁷ Бу адам: „Мен сени къызынгни къызлыгъын исбатлайгъан далилни гёрмедим“, – деп, мени къызыма ялаяба. Муна – мени къызымны къызлыгъын исбатлайгъан далил». Къызны ата-анасы шагъарны тамазаларына ятивундагъы шаршавну гёрсетсин. ¹⁸ Шо заман шагъарны тамазалары ялаябывчуну такъсырласын. ¹⁹ Олар шо адамгъа гюмюшден юз шекелни къадарындагъы къоду салсын ва исрайыллы къызны гъакъында шолай эрши хабар яйгъаны учун, шо акъчаны атасына берсин. Къыз ону къатыны кюйде къалсын ва эрини ондан дагъы айрылма ихтияры болмасын. ²⁰ Эгер эри къатыныны гъакъында айтгъаны герти болуп чыкъса ва ата-анасыны къызыны къызлыгъын исбатлайгъан далили болмаса, ²¹ къызны шагъарны къапу алдына гелтирсин ва оьлюп къалгъанча халкъ ону таш урушгъа тутсун. Неге тюгюл, ол Исрайылда биябур гъисапланагъан иш этген: атасыны уьюнде де туруп, пасат юрюген. Сиз Исрайылдан яманлыкъны тамурундан юлкьуп тайдырма тарыкъсыз.

²² Эгер бир эргиши обзгени къатынына ювукълукъ этгени аян болса, оланы экевюн де оьлтюрме герек. Сен Исрайылдан яманлыкъны тамурундан юлкьуп тайдырма тарыкъсан.

²³ Бир эргиши, озгеси булан гебини къыйылгъан къызгъа ёлугъуп, огъар ювукълукъ эте, шо иш де шагъарда бола. ²⁴ Оланы экевюн де шагъарны къапу алдына гелтиригиз ва оланы оълюп къалгъанча таш урушгъа тутугъуз: къызны, шагъарда да болуп, кёмекге чакъырмагъаны учун, эргишини буса озгени къатыны булан зина этгени учун оьлтюрююз. Сиз халкъыгъызны арасындан яманлыкъны тамурундан юлкъуп тайдырма тарыкъсыз. ²⁵ Бир эргиши, озгеси булан гебини къыйылгъан къызгъа ёлугъуп, ону хорлай, шо иш буса авлакъда бола. Шолай болса, эргишини оьлтюрме герек. ²⁶ Къызгъа бир зат да этмегиз, неге тьогюл ол озюн оьлтюрер йимик бир иш де этмеген. Шо иш бирев озгесин оьлтюргенлик булан бир тенг геле. ²⁷ Шо эргиши, озгеси булан гебини къыйылгъан къызгъа ёлугъуп, огъар ювукълукъ этген чи дагъы. Балики, къыз къычыра болгъандыр, тек огъар кёмекге бирев де табылмагъандыр.

²⁸ Бир эргиши, озгеси булан гебини къыйылмагъан къызгъа ёлугъуп, ону хорлай, болгъан ишни де халкъ гёре. ²⁹ Шолай болса, ол къызны атасына гюмюшден элли шекел төлесин, къыз да ону къатыны болуп къалсын, неге тьогюл ол ону хорлагъан чы дагъы. Бютюн оьмюр бою ону айрылма ихтияры болмас.

³⁰ Бирев де атасыны къатынына ювукълукъ этмесин, ёгъесе атасын биябур этген болажакъ.

Исрайълны халкъыны жамиятыны сыдраларындан чыгъарыв

23 ¹ Янчылгъан безлери неде яш табыв булан байлавлу саны гесилип тайдырылгъан гъеч бирев де Раббизни жамиятыны сыдраларына гирмесин.

² Пич тувгъанлардан ва оланы наслуларындан — гъатта онунчу наслугъа етгенче — гъеч бирев де Раббизни жамиятыны сыдраларына гирмесин.

³ Аммуллардан неде муаплылардан ва оланы наслуларындан — гъатта онунчу наслугъа етгенче — гъеч бирев де Раббизни жамиятыны сыдраларына гирмесин. ⁴ Неге тьогюл, сиз Мисриден чыкългъанда, олар алдыгъызгъа экмек булан сув да алып къаршылама чыкълмады. Олар дагъы да Месопотамияда

сизге налат бермек учун, Патурдагъы Балаамны гъакъгъа тутду. ⁵Тек Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, Балаамгъа тынгламады ва сизге этилген къаргъышны алгъышгъа айландырды. Неге тюгюл, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин сюе. ⁶Сиз сав чакъы олар булан къурдашлыкъны юрютмегиз. ⁷Тек адумлуну эсгик гърмегиз, неге тюгюл ол сизин къардашыгъыз. Мисрилини эсгик гърмегиз, неге тюгюл сиз ону уълкесинде ят адам гъисапда яшадыгъыз. ⁸Олардан уьчюнчю наслуда тувгъан авлетлер Раббигизни жамиятыны сырларына гирме бола.

Къонушдагъы наслыкъ

⁹Душманларынг булан давгъа чыкъгъанда, сен нас болгъан бары да затдан сакъ бол. ¹⁰Эгер эргишилеригизден биригиз гече юхлайгъанда, шагъваты чыгъып мурдарланса, ол къонушдан тышгъа чыгъып токътасын. ¹¹Тек ахшамгъа таба ол киринме герек ва гюн артагъанда, къонушгъа къайтма бола.

¹²Къонушдан тышда гъажат учун баражакъ ерни токъташдыр. ¹³Къазмакъ учун, сени бир гиччирек белинг болсун. Гъажатынгны этген сонг, бир чонкъ этип, этген гъажатынгны басдыр. ¹⁴Неге тюгюл, Раббинг, Аллагъынг, сени якъламакъ учун ва сагъа душманларынгны бермек учун, къонушунгда юрюп айлана. Раббинг, арагъызда нечик буса да бир эдепсиз ишни гърюп, сагъа арт бермесин учун, сени къонушунг сыйлы болма тарыкъ.

Гъар тюрлю къанунлар

¹⁵Эгер бир къул къачып, сени янынгда яшынма сюе буса, ону есине берме. ¹⁶Ол шонда, озъю ушатгъан ерде, озъю сайлагъан шагъарда сени янынгда яшап къалсын. Ону къыйыкъсытма.

¹⁷Гъеч бир исрайыллы тиштайпа, гъеч бир исрайыллы эркек сыйлы ерде къагъбалыкъ юрютегенлерден болмасын. ¹⁸Нечик буса да бир ваъданы кютемен деп, Раббингни, Аллагъынгни, уьюне къагъбалыкъ юрютеген тиштайпаны неде эркекни гъагъын гийирме. Неге тюгюл, Раббинг, сени Аллагъынг, оланы экевюнден де жиргене.

¹⁹ Оьзюнгну къардашынга не акъча, не рызкъы, не борчгъа берме болагъан оьзге затны берип, рибаны юрютме. ²⁰ Сен къардашынга тьююл, ят адамгъа бакъгъан якъда рибаны юрютме боласан. Шолай этсенг, Раббинг, Аллагъынг, оьзюнг елемек учун аякъ баса турагъан топуракъда къолларынг булан этеген бары да ишингни шабагъатлажакъ.

²¹ Эгер сен Раббинге, сени Аллагъынга, ваьда этген бусанг, шону кютмек учун алгъаса. Неге тьююл, Раббинг, Аллагъынг, шо ваьданы кютмекни талап этмей къоймажакъ, сени уьстюнгде гюнагъ къалажакъ. ²² Эгер ваьда этмей сакълангъан бусанг, сен айыплы къалмажакъсан. ²³ Айтгъанынг кютюлмей къалма сын, неге тьююл сен Раббинге, Аллагъынга, гёнгюллю кюйде, оьзюнгну авзунг булан ваьда этдинг.

²⁴ Эгер сен биревню юзюмлюгюне гирсенг, тойгъунча, нечакъы сюе бусанг да юзюм ашама боласан, тек земгилинге бир зат да салма. ²⁵ Эгер сен оьзгени будайлыгъына гелсенг, къолларынг булан будайбашланы жыйма боласан, тек ону будайына оракъ тийдирме.

24 ¹ Бир эргиши къатын ала. Тек эри къатынына бакъгъан якъда сувуй, неге тьююл ондан жиргенеген бола. Шолай болса, эри, айрылыв шагъатнама да язып, шону къатынына берсин ва ону уьюнден йиберсин. ² Шо къатын, эрини уьюнден гетип, оьзгеге эрге бара. ³ Тек экинчи эри де, ону гёрюп ярамайгъан болуп, айрылыв кагъыз яза ва шону къатынына берип, уьюнден йибере неде оьзю эри оьлюп къала. ⁴ Шолай болса, шо къатын мурдарлангъан сонг, ондан айрылгъан биринчи эрине ону янгыдан къатын этип алма яратылмай. Раббибиз шолай ишни гёрюп ярамай. Раббинг, Аллагъынг, сагъа варисликге береген топуракъгъа гюнагъ гелтирме.

⁵ Эгер эргиши къатын алгъанлы аз заман тьююл гетмеген буса, ону давгъа йиберме неде огъар оьзге бир борчну да салма ярамай. Ол, уьюнде де къалып, алгъан къатынын сююндюрмек учун, бир йылны узагъында эркин турма тарыкъ.

⁶ Бирев де юкге берип борчгъа эки тирменташны, гъатта бир оьрдеги тирменташын да алмасын, неге тьююл ол яшавлукъ алатын юкге бере.

⁷ Эгер бирев, озюню бир исрайыллы къардашын да урлап, огъар къулгъа йимик янашгъаны неде ону сатгъаны аян болса, урлавучну оьлтюрююз. Сен арагъыздагъы яманлыкъны тамурундан юлкзуп тайдырма тарыкъсан.

⁸ Яман гён аврув къабунгъанда, сиз левили дин къуллукъ-чулар тап сизин уйретген кюйде иш гёрююз. Сиз мен левилеге буюргъанны къастлы кюйде кютююз. ⁹ Сиз Мисриден чыгып гелегенде, Раббигиз, сизин Аллагъыгъыз, Марьямгъа этгенни унутмагъыз.

¹⁰ Эгер сен ювугъунга нечик буса да бир затны борчгъа бере бусанг, ол юкге береген затны алмакъ учун, ону уьуне гирме. ¹¹ Орамда токзтап тур. Сен озьуне борчгъа береген адам юкню сагъа орамгъа чыгып берсин. ¹² Эгер адам юкге янгыз озьюню уьст опурагъын берип бола буса, ону югюн озьюнде де къоюп, юхлама ятма. ¹³ Ол опурагъын да гийип ятсын учун, гюн артгъанча, огъар шону къайтар. Шо заман ол сагъа разилигин билдирежек ва шо иш Раббингни, сени Аллагъынгни, алдында этилген муьмин иш болажакъ.

¹⁴ Исрайыллы къардашынг болуп, сени шагъарларынгни биринде яшайгъан ят болуп, гъакъгъа тутулгъан ярлы, уьзюрю ишчини хатирин къалдырма. ¹⁵ Гъар гюн гюн артгъанча, огъар гъагъын теле, неге тьогюл ол ярлы ва шогъар умут эте. Ёгъесе, ол сагъа къаршы Раббизге дуа этер, сен де гюнагълы къаларсан.

¹⁶ Уланлары саялы аталарын оьлтюрме ярамай, аталары саялы да уланларын оьлтюрме ярамай. Гъар ким озьюню гюнагъы учун оьлтюрюлсюн.

¹⁷ Ят адамны ва етимни тюз дувандан магърюм этме. Тул къалгъан къатындан юкге опурагъын алма. ¹⁸ Озьюнг де Мисриде къул болгъанынгни унутма ва Раббинг, Аллагъынг, сени шондан азат этгенни унутма. Муна шо саялы мен сагъа шолай этме буюраман.

¹⁹ Авлагъынгда оракъ орагъанда, кюлтенгни унутуп къойсанг, шону алмакъ учун къайтма. Гъар-бир этген ишингде Раббинг, Аллагъынг, сени шабагъатласын учун, кюлтени ятгъа, етимге ва тул къалгъан къатынгъа къой. ²⁰ Тереклерден зайтунланы силкип тьюшюрегенде, барын да жыйып битдирме. Къалгъанын

ятгъа, етимге ва тул къалгъан къатынгъа къой. ²¹Юзюмлюк-де салкъынланы юлкъагъанда, барын да жыйып битдирме. Къалгъанын ятгъа, етимге ва тул къалгъан къатынгъа къой. ²²Объюнг де Мисриде къул болгъанынгны унутма. Муна шо саялы мен сагъа шолай этме буюраман.

25 ¹Эгер адамланы арасында эришивлюк тувулунса, олар ишни дувангъа чыгъарсын. Шо ишге дуванчылар къаражакъ: айыпсызны тазалажакъ, айыплыны буса такъсырлажакъ. ²Эгер айыплы адамгъа чубукъ урма тийишли буса, дуванчы объю бар туруп ону ятдырма ва этген жинаятчылыгъыны къадарына гёре огъар чубукъ урма буюрсун. ³Тек къыркъдан артыкъ болмасын. Эгер сиз огъар артыкъ урсагъыз, къардашыгъыз бары халкъны алдында биябур болуп токътажакъ.

⁴Инныр басагъан объюзню авзун япмагъыз.

⁵Эгер агъа-ини, бирче яшап, оланы бириси объюнден сонг улан къалмайлы ойлсе, ондан къалгъан къатын ят адамгъа эрге барма тюшмей. Оылген эрини агъасы ону къатын этип алсын ва ону алдында къайнуланлыкъ борчун кютсюн. ⁶Оылгенини аты Исрайылда тас болмасын учун, инисинден тувгъан биринчи улангъа агъасыны аты берилсин.

⁷Эгер де иниси агъасындан къалгъан къатынны алма суймей буса, тул къалгъан къатын, шагъарны къапусуну ягъындагъы тамазаланы янына барып: «Эримни иниси Исрайылда агъасыны атын янгыдан болдурмакъны гери ура. Ол къайнуланлыкъ борчун кютме суймей», — деп айтсын. ⁸Шо заман шагъарны тамазалары ону жавапгъа тартып сёйлер. Эгер ол: «Мен ону къатын этип алма суймеймен», — деп де айтып, къайпанмай буса, ⁹ону агъасындан къалгъан къатын, тамазалар бар туруп ону янына барсын, ону бир чарыгъын чечсин, бетине тюкюрсюн ва: «Агъасыны уёун янгыртмайгъан адамгъа шулай этилер», — деп айтсын. ¹⁰Шо адамны наслусу Исрайылда «чарыгъы чечилген уьягълю» деп белгили болар.

¹¹Эгер эки эргиши ябуша буса, оланы бирисини къатыны, тююлеген эрин якъламакъ учун, къолун узатып, бирисини уят еринден тутса, ¹²ону къолун гесип ташла. Вёре, шо къатынны къызгъанма.

¹³ Сени дорбангда эки тюрлю гилевке — оъзюнге сатып алагъанда авуру, оъзюнг сатагъанда буса енгили — болмасын.

¹⁴ Сени уъюнгде эки тюрлю оълчев — бириси уллу, оъзгеси гиччи — болмасын. ¹⁵ Раббинг, Аллагъынг, сагъа береген топуракъда узакъ яшамакъ учун, сени гиревкелеринг ва оълчевлеринг мукъаятлы ва тюз тартагъан болсун. ¹⁶ Неге тюгюл, Раббинг, Аллагъынг, шолай ишлени этеген гъар кимден, тюз иш гърмейген гъар кимден жиргенер.

¹⁷ Мисриден гелегенде, амаликлилер сизге не этгенни унутма.

¹⁸ Сиз талып, арып гелегенде, олар ёлда сизин къаршылады ва артда къалгъанларыгъызны кырып битдирди. Олар Аллагъдан къоркъмады. ¹⁹ Раббинг, Аллагъынг, сагъа есликге береген топуракъда айланангдагъы бары да душманлардан парахатлыкъны савгъат этип берегенде, кёклени тюбюнден Амалик булан байлавлу эсделикни сибирип тайдыр. Вёре, унутма!

Башлапгъы емишлени ва ондан бир пайны кърбан этив

26 ¹ Сиз, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге есликге береген топуракъгъа гелип, ес болуп, шонда ерлешгенде, ² Раббигиз, Аллагъыгъыз сизге береген топуракъда болдургъан башлапгъы емишлени алып, земгиллеригизге салыгъыз. Сонг Раббигиз, Аллагъыгъыз, Оъзюню аты учун сайлагъан ерге барып, ³ шо гюнлерде болажакъ дин къуллукъчугъа: «Биз бугюн Раббигизге, Аллагъыбызгъа, Ол аталарыбызгъа берме деп ант этген топуракъгъа гелгенибизни билдиребиз», — деп айтыгъыз. ⁴ Дин къуллукъчу, сизден земгилни алып, шону Раббигизни, Аллагъыгъызны, кърбан этген ерини алдына салажакъ. ⁵ Шо заман сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында булай билдирерсиз: «Бизин атабыз ер-ерге гёчюп айланагъан бир арамлы эди. Атабыз Мисриге гелгенде, ону булан ончакъы кёп адам ёкъ эди. Олар шонда яшама башлады ва зор уллу, гючлю, кёп санавлу халкъгъа айланды. ⁶ Тек мисриликлер бизге яман янашды, гючюбюз чатмайгъан ишлени кютме борчлу этип, бизге азап чекдирди. ⁷ Шо заман биз Раббигизге, аталарыбызны Аллагъына, ялбарып дуа этдик. Раббигиз де тавушубузну эшитди, языкъ гъалыбызны, гючюбюз чатмайгъан ишлеге кършалгъаныбызны ва бизин

къыйыкъсытагъанны гёрдю. ⁸ Раббибиз Оьзюню къудраты, зор къоркъутуву, муъжизатлары ва гъайранлыкълары булан бизин Мисриден чыгъарды. ⁹ Ол бизин мунда гелтирди ва бизге бу топуракъны – оьзюнде сют булан бал агъагъан топуракъны берди. ¹⁰ Муна, Раббибиз, гъали Сен бизге берген топуракъдан башлапгъы емишлени гелтиргенбиз». Земгилни Раббигизни, сизин Аллагъыгъызны, алдына салыгъыз ва Ону алдында башларыгъызны ийигиз. ¹¹ Левиллер ва арагъызда яшайгъан гелгинчилер де булан бирче Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге ва сизин уьюгюздегилеге берген бары да яхшылыкълардан сююнуп къалыгъыз.

¹² Уьчюнчю йыл, ондан бир пай жыйылагъан йыл, бары да гелимигизден ондан бир пайны айырып, шону левилеге, гелгинчилеге, етимлеге ва тул къалгъан къатынлагъа беригиз, олар да сизин шагъарларыгъызда ашасын, тойсун. ¹³ Гъаригиз Раббигизге, сизин Аллагъыгъызгъа, булай айтыгъыз: «Мен уьюмден сыйлы пайны алдым ва, Сен буюргъан кюйде, шону левилеге, гелгинчилеге, етимлеге ва тул къалгъан къатынлагъа бердим. Мен Сени буйрукъларынгдан гъеч тайышмадым ва шоланы бирисин де унутмадым. ¹⁴ Биревге яс этегенде, таза болмагъаныма гёре, эливаш аш учун сыйлы пайдан мен бир зат да алмадым ва оьлгенлер* учун шондан бир затны да бермедим. Мен Раббиме, Аллагъыма, тынглавлу болуп юрюдюм, Сен магъа буюргъан бары затны кютдюм. ¹⁵ Сен, кёкден, сыйлы маканынгдан, къарап, Оьзюнгню халкъынгны, Исрайылны ва аталарыбызгъа ант этип, бизге берген топуракъны, оьзюнде сют булан бал агъагъан топуракъны, шабагъатла дагъы».

Раббигизни буйрукъларына гёре юрюмеклик

¹⁶ Бугюн Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге шо токъташдырывлагъа, къанунлагъа гёре юрюме, шоланы къастлы кюйде, жаныгъыз-къаныгъыз булан кютме буюра. ¹⁷ Бугюн сиз Раббибиз сизин Аллагъыгъыз экенни, сиз Ону ёллары булан юрюжегизни, Ону токъташдырывларын, буйрукъларын ва къанунларын сакълажагъыгъызны ва Огъар тынглажагъыгъызны

^{26:14} *Оьлгенлер* – оьлген ата-бабалар булан байлавлу ибадат.

билдирдигиз. ¹⁸ Раббибиз буса бугюн, Оъзю де ваъда этгени йимик, сиз Оъзюню халкъы, Оъзюню къыйматлы мюлкю экенни ва сиз Оъзюню бары да буйрукъларын кютме герекни билдирди. ¹⁹ Раббибиз сизин Оъзю яратгъан бары да халкълардан оър салажагъын, сизге макътав, сый ва гъюрмет этежегин ва, Оъзю де ваъда этгени йимик, сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, сыйлы халкъы болажагъыгъызны билдирди.

Гибал тавдагъы къурбан этеген ер

27 ¹ Муса Исрайылны тамазалары да булан бирче халкъгъа булай буйрукъ эте:

– Мен сизге бугюн береген буйрукъланы кютюгюз. ² Сиз Урдундан таба Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге береген топуракъгъа чыкъгъанда, уллу ташлар салыгъыз ва шолагъа киреч чабыгъыз. ³ Чыгъып битген сонг, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге береген, топуракъгъа гирмек учун, ташлагъа шу Къанунну бары да сёзлерин языгъыз. Оъзюнде сют булан бал агъагъан шо топуракъны Раббигиз, аталарыгъызны Аллагъы, сизге берме ваъда этген эди. ⁴ Урдундан таба чыкъгъанда буса, мен бугюн сизге буюрагъан кюйде, шу ташланы Гибал тавгъа салыгъыз ва шолагъа киреч чабыгъыз. ⁵ Шонда Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, ташлардан къурбан этеген ер къуругъуз. Шо ташланы темир алатлар булан чапмагъыз. ⁶ Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, къурбан этеген ерни чабылмагъан ташлардан къуругъуз ва шонда Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, бютюнлей яллатып къурбанлар этигиз. ⁷ Шонда ярашывлукъ къурбанланы да этигиз, шоланы Раббигиз, Аллагъыгъыз, бар ерде ашагъыз ва шат болугъуз. ⁸ Сиз салагъан ташлагъа шу Къанунну бары да сёзлерин ачыкъ ва аян англашылагъан кюйде языгъыз.

Гибал тавдан таба гелеген налатлар

⁹ Сонг Муса левиллени арасындан чыкъгъан дин къуллукъчулар да булан бирче бютюн Исрайылны халкъына булай дей:

– Исрайыллылар, пысып тынглагъыз! Сиз гъали Раббигизни, Аллагъыгъызны, халкъы болдугъуз. ¹⁰ Раббигизге,

Аллагъыгъызгъа, тынглагъыз, Ону бугюн мен сизге береген бары да буйрукъларын ва токъташдырывларын кютюгюз.

¹¹ Тап шо гюн Муса халкъгъа булай буюра:

¹² – Сиз Урдундан таба чыкъгъанда, халкъны шабагъатламакъ учун, Гаризим тавда шу къавумлар токътап болажакъ: Симон, Леви, Ягъуди, Иссакар, Юсуп ва Буньямин. ¹³ Налат бермек учун буса, Гибал тавда шу къавумлар токътап болажакъ: Раубим, Гат, Ашир, Забулун, Дан ва Наптали.

¹⁴ Левилер бютюн Исрайылны халкъына къычырып булай билдирежек:

¹⁵ «Устаны къоллары булан ясалып неде къуюлуп этилген ялгъан аллагъны – обзюнден Раббибиз жиргенеген затны сырлы ерге салып сакълагъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

¹⁶ «Атасын неде анасын мысгъыллагъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

¹⁷ «Обзюню хоншусу булангъы дазу ташын йылышдыргъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

¹⁸ «Сокъурну барагъан ёлундан адашдыргъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

¹⁹ «Гелгинчиге, етимге неде тул къалгъан къатынгъа тюз дуван этмекни гери ургъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²⁰ «Атасыны къатыны булан ятгъан адамгъа налат болсун! Неге тюгюл, ол атасыны ятывун хорлады».

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²¹ «Гъайван булан ювукълукъ этген адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²² «Къызардашы, атасыны неде анасыны къызы, булан ятгъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²³ «Къайнанасы булан ятгъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²⁴ «Биревню яшыртгъын оьлтюрген адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» – деп айтсын.

²⁵ «Бир айыпсызгъа оylum дуван гесмек учун урушбат алгъан адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» — деп айтсын.

²⁶ «Шу Къанунну сёзлерин кютмейген ва шолагъа гёре юрюмейген адамгъа налат болсун!»

Бютюн халкъ да: «Амин!» — деп айтсын.

Раббизге тынглап юрюсе болагъан шабагъатлавлар

(Лев 26:1-13; Такр 7:12-16)

28 ¹ Эгер сиз Раббизге, Аллагъыгъызгъа, толу кюйде тынглавлу болсагъыз ва мен сизге бугюн береген Ону бары да буйрукъларын къасткъылып кютсегиз, Раббизге, Аллагъыгъыз, сизин ер юзюндеги бары да халкълардан оър салажакъ. ² Эгер Раббизге, Аллагъыгъызгъа, тынглавлу болсагъыз, сизге шулай шабагъатлавлар болажакъ:

³ *Сиз шагъарда да, авлакъда да шабагъатланажакъсыз.*

⁴ *Сизден кён авлетлер тувун шабагъатланажакъсыз, топурагъыгъыз мол тюшюмлю болажакъ, гъайван-малыгъыз буса къозлап, туварларыгъыз ва сиривлеригиз артажакъ.*

⁵ *Беженлеригиз ва гъамарларыгъыз шабагъатланажакъ.*

⁶ *Сиз уйге гирегенде де, уйден чыгъагъанда да, шабагъатланажакъсыз.*

⁷ Сизге къаршы баш гётергенлени Раббизге сизин алдыгъыз да дагъылагъан кюйню этежек. Олар сизге къаршы бир ёлдан гелген эди буса, сизден етти ёлгъа тюшюп къачажакъ.

⁸ Раббизге иннырларыгъызны ва къолларыгъыз булан этеген бары да ишни шабагъатлажакъ. Раббизге, Аллагъыгъыз, сизин Озью сизге береген топуракъда шабагъатлажакъ.

⁹ Эгер сиз Раббизге, Аллагъыгъызны, буйрукъларын кютсегиз ва Ону ёллары булан юрюсегиз, Озью де сизге ант этгени йимик, Ол сизин Озьюню сыйлы халкъы этежек. ¹⁰ Шо заман ер юзюндеги бары да халкълар сиз Раббизге атын юрютеген халкъ экенни гёрежек ва сизден къоркъажакъ. ¹¹ Раббизге сизге гъар-бир якъдан — авлетлеригизде, къозлайгъан гъайван-малыгъызда ва топуракъдагъы, Ол сизге аталарыгъыздан таба берме ант этген топуракъдагъы, мол тюшюмлюгюзде берекет болдуражакъ.

¹² Болжалында янгур явдурмакъ учун ва къолларыгъыз булан этеген гъар-бир ишигизни шабагъатламакъ учун, Раббибиз сизге кёклени, Озьюню бай хазнасын, ачажакъ. Сиз кёплеге борчгъа берип болажакъсыз, озьюгюз буса биревден де борчгъа алмажакъсыз. ¹³ Раббибиз сиз къуйругъу тюгюл, башы болагъан кюйню этежек. Эгер Раббигизни, Аллагъыгъызны, мен бугюн сизге береген буйрукъларына тергевлю болсагъыз ва шоланы къасткъылып кютсегиз, сиз тюп тюгюл, гъар заманда да оър болуп туражакъсыз. ¹⁴ Мен бугюн сизге береген бир буйрукъдан да не онггъа, не солгъа тайышмагъыз, оьзге аллагъланы артына тюшмегиз, шолагъа къуллукъ этмегиз.

Раббибизге тынгламай юрюйгенлеге болагъан налатлар

(Лев 26:14-39)

¹⁵ Эгер де сиз Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, тынглаву болмасагъыз ва Ону бугюн мен сизге береген буйрукъларын, токъташдырывларын къасткъылып кютмесегиз, шу тюпде эсгерилеген бары да налатлар башыгъызгъа тюшежек ва сизин булан болуп туражакъ:

¹⁶ *Сиз шагъарда да, авлакъда да налатланажакъсыз.*

¹⁷ *Беженлеригиз ва гъамарларыгъыз налатланажакъ.*

¹⁸ *Сизин авлетлеригиз аз болажакъ, топурагъыгъыз аз тюшюмлю болажакъ, гъайван-малыгъыз буса аз къозлажакъ, туварларыгъыз ва сиривлеригиз артмажакъ.*

¹⁹ *Сиз уйге гирегенде де, уйден чыгъагъанда да, налатланажакъсыз.*

²⁰ Раббибиз сизин налатлажакъ, сизге гъалеклик гелтирежек, къолугъудан чыгъагъан гъар-бир ишигизни тюзевлю болма къоймажакъ. Сиз кырылып битип къалгъанча, Раббибизге арт берип этген яманлыгъыгъыз учун чалтлыкъда дагъылып къалгъанча, Ол шолай этип туражакъ. ²¹ Ес болмакъ учун, аягъыгъызны баса турагъан топуракъдан сизин кырып битдиргенче, Раббибиз сизге югъагъан аврувланы арт-артындан йиберип туражакъ. ²² Раббибиз сизге йибережек кыыздырмабеззек, кёкюрек аврув, кызарып аврув, яллав, къургъакълыкъ, гюйдюреген ел, базлав сиз оьлюп къалгъанча, сизин паряхат

къоймажакъ. ²³ Уъстююздеги кёк — езде, аякъ тьюбююздеги ер буса темирге айланажакъ. ²⁴ Раббибиз уълкегизге янгурну орнунан чанг явдуражакъ, сиз оълюп къалгъанча, кёкден уъстююзге янгыз хум тёгюлюп туражакъ.

²⁵ Раббибиз душманларыгъызгъа сизин янчдыражакъ. Сиз олагъа къаршы бир ёлдан баражакъсыз, олардан буса етти ёлгъа тюшюп къачажакъсыз ва ер юзюндеги бары да уълкелердегилени сизге къусугъу гележек. ²⁶ Оългенлеригизни сюеклери кёкдеги къушлагъа, ердеги жанлагъа азыкъ болуп токътажакъ ва шоланы къоркъутма бирев де табылмажакъ. ²⁷ Раббибиз сизге Мисрини ирин чыгъывларын, шишиклерин, иринленеген яраларын, къычытагъан аврувларын йибережек. Сизге шолардан эм табылмажакъ. ²⁸ Раббибиз сизин англавсуз, сокъур этежек ва гъакъылдан тайышдыражакъ. ²⁹ Тюш вакътиде сиз, къарангыда айланагъан сокъурлагъа ошап, тюртюне туруп юрюжексиз. Негер урунсагъыз да, бир ишигиз де тюзелмежек. Гюн сайын сизин къыйыкъсытып, талап туражакъ ва гъеч сизин якълайгъан да табылмажакъ.

³⁰ Сиз оъзлер булан гебин къыйгъанланы оъзгелер къатын этип алажакъ ва олар булан оъзлер ятажакъ. Сиз уйлер къуражакъсыз, тек шоларда яшамажакъсыз. Сиз юзюм орнатажакъсыз, тек гъатта биринчи тюшюмню де къайтарып болмажакъсыз. ³¹ Гёз алдыгъызда оъгюзюгюзню сояжакъ, тек сиз этин ашамажакъсыз. Эшегигизни гючден алып гетип, къайтарма да къайтармажакъ. Къойларыгъыз душманны къолуна тюшежек, бирев де сен саялы оланы къутгъарма къарамажакъ. ³² Уланларыгъызны, къызларыгъызны оъзге халкъгъа бережек, сизин де, гъеч бир зат этме гючюгюз чатмайлы, оланы гюн сайын излей туруп, гёзлеригиз талажакъ. ³³ Оъз топурагъыгъызда оъз къыйыныгъыз булан болдургъан ниъматны сиз таныма да танымагъан халкъ ашап туражакъ, сизин буса олар бютюн оъмюрюгюзде вагъши кюйде къыйыкъсытып туражакъ. ³⁴ Гёргенлеригизни таъсиринден сиз гъакъылдан тайышып къалажакъсыз. ³⁵ Раббибиз тобукъларыгъызны, сыйракъларыгъызны авуртагъан, сав болмайгъан ирин чыгъывлардан толтуруп къояжакъ; шолар табанларыгъыздан тутуп, тап такъаларыгъызгъа ерли яйылып гетежек.

³⁶ Раббизиз сизин де, объюгюз уьстюгюзге салгъан пачаны да не объюгюзге, не аталарыгъызгъа белгисиз халкъны янына элтип салажакъ. Сиз шонда объгге аллагълагъа — агъачдан ва ташдан этилген аллагълагъа къуллукъ этежексиз. ³⁷ Сизин гёрюп ярамажакълар, уьстюгюзден кюлежеклер. Раббизиз объзле-ни янына элтип салгъан бары да халкълар сизден жиргенежек.

³⁸ Сиз авлакъгъа кёп урлукъ чачажакъсыз, тек азны тюгюл къайтармажакъсыз, неге тюгюл шону ченгертки талажакъ. ³⁹ Сиз юзюмлер орнатажакъсыз, шолагъа къуллукъ этежексиз, тек сизге чагъырын ичме чи, емишин жыйма чы тюшмежек, неге тюгюл юзюмюн хурт ашап битдирежек. ⁴⁰ Бютюн уьлкеде зайтун тереклер осьежек, тек майын чы гёрмежексиз, неге тюгюл зайтунлары тёгюлюп битежек. ⁴¹ Сизден уланлар, къызлар туважакъ, тек оланы сакълап чы болмажакъсыз, неге тюгюл оланы есир этип элтежек. ⁴² Ченгерткилени табунлары терек-леригизни, топурагъыгъызны тюшюмюн елеп къояжакъ.

⁴³ Арагъызда яшайгъан гелгинчилер баргъан сайын сизден эсе оър болажакъ, сиз буса баргъан сайын тёбен тюшежексиз. ⁴⁴ Гелгинчилер сизге борчгъа берип болажакъ, сиз буса олагъа борчгъа берип болмажакъсыз. Олар башыгъыз, сиз буса оланы къуйругъу болажакъсыз.

⁴⁵ Бары да шу налатлар сизин башыгъызгъа тюшежек. Оьлюп къалгъанча, шолар сизин гъызарлап, артыгъыздан юрюп туражакъ. Неге тюгюл, сиз Раббизигге, Аллагъыгъызгъа, тынгламадыгъыз, Ол сизге берген буйрукъланы ва токъ-ташдырывланы кютмедигиз. ⁴⁶ Шо балагълар сиз учун да, наслуларыгъыз учун да гъар даимге шагъатлыкъ ва муъжизат болуп токътажакъ. ⁴⁷ Моллукъну вакътисинде Раббизигге, Аллагъыгъызгъа, шат болуп, къуванып къуллукъ этмегенигиз саялы, ⁴⁸ Ол сизге йиберген душманларыгъызгъа ач, сувсап, ялангъач, ажиз болуп къуллукъ этежексиз. Раббизиз сизин дагъытып къойгъанча, бойнугъызгъа темир боюнсаны салгъан кюйде къояжакъ.

⁴⁹ Раббизиз сизге йыракълардан, дюньяны бир къырыла-рындан къаракъшдай чапгын этеген халкъны бакъдыражакъ. Сиз оланы тилин англамажакъсыз. ⁵⁰ Шо халкъ хатирсиз бо-лажакъ, къартлагъа абур этмежек, яшланы къызгъанмажакъ.

⁵¹Сизин кырып битдиргенче, олар гъайван-малыгъыз къозлагъан балаларын, топурагъыгъызны тюшюмлерин ашап битдирежек. Сизин кырып битдиргенче, олар сизге не будайны, не янгы чагъырны, не майны, не туварларыгъыздагъы бузавланы, не сиривлеригиздеги къозуланы къоймажакъ. ⁵²Шо халкъ, сиз аркъатаяйгъан бийик, беклешдирилген баруларыгъыз чёгюп къалгъанча, ер юзюндеги бары да шагъарларыгъызны къуршавгъа алып туражакъ. Олар Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге береген ер юзюндеги бары да шагъарларыгъызны къуршавгъа алып туражакъ.

⁵³Къуршавда душманларыгъыз сизге гелтирежек азаплар себепли болуп, сиз авлетлеригизни, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизге берген уланларыгъызны, къызларыгъызны этин ашап туражакъсыз. ⁵⁴Гъатта арагъыздан инг де йымышакъ хасиятлыгъыз ва моллукъда яшап уйренгенигиз оъзюню къардашына неде кёп сюеген къатынына, неде сав къалгъан авлетлерине ачувлу къаражакъ ⁵⁵ва авлетлерини оъзю ашайгъан этинден биревге де бир гесекни де бермежек. Ону къалгъан затындан биргине-бир шо болажакъ. Шагъарларыгъызны къуршавгъа алгъанда, душманыгъыз сизге шолай азаплар гелтирежек. ⁵⁶Къатынларыгъыздан инг де йымышакъ хасиятлысы ва гъислиси – шолай йымышакъ хасиятлысы чы ва гъислиси чи, гъатта ерге аягъын басма уйренмегени де – кёп сюеген эрине ва оъзюню уланына неде къызына ⁵⁷яш табагъанда къаркъарасындан чыкыгъан чюйню ва тапгъан авлетлерин берме къызгъанажакъ. Неге тюгюл, душман бары да шагъарларыгъызны къуршавгъа алып, сизге азап гелтирген вакътиде ол шоланы яшыртгъын ашама сюежек.

⁵⁸Эгер сиз шу китапда язылгъан Къанунну бары да сёзлерин къасткылып кютмесегиз ва Раббигизни, Аллагъыгъызны, макътавлу, къоркъунчукъ гелтиреген атына гъюрмет этмесегиз, ⁵⁹Раббигиз сизге ва сизин наслуларыгъызгъа бек яман къайгъыланы, вагыши, узатылып туражакъ балагъланы, оърчюкген ва созулуп туражакъ аврувланы йибережек. ⁶⁰Ол сизге Мисрини сыркъавларын къабундуражакъ; сиз шо сыркъавлардан оьтесиз къоркъа эдигиз, гъали буса шолар сизден арчылмажакъ. ⁶¹Сиз оьлюп къалгъанча, Раббигиз сизге дагъы да

аврувланы ва балагъланы бакъдырып туражакъ; Къанунну шу китабында шоланы гъакъында айтылмай. ⁶²Сизин санавугъуз кёкдеги юлдузлар чакъы кёп эди, тек азыгъыз къалажакъсыз, неге тююл, Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, тынгламадыгъыз. ⁶³Сизге рагъму этегенде ва санавугъузну артдырагъанда, Раббиз нечик сюене эди буса, тап шо кюйде Ол сизин дагъытагъанда да, къырагъанда да сюенежек. Сиз ес болмакъ учун аягъыгъызны баса турагъан топуракъдан тамуругъуздан юлкюнуп алынажакъсыз.

⁶⁴Шо заман Раббиз сизин дюнъяны бир къырыйындан тутуп бириси къырыйына ерли бары да халкъланы арасында чачып къояжакъ. Шонда сиз озге аллагълагъа – агъачдан ва ташдан этилген аллагълагъа, озлени не сиз, не аталарыгъыз танымагъан аллагълагъа къуллукъ этежексиз. ⁶⁵Сиз шо халкъланы арасында рагъатлыкъ тапмажакъсыз, шонда аягъыгъызны басма парахат ер болмажакъ. Шонда Раббиз юреклеригизге талчыкъ гелтирежек, гёзлеригизни къайгъыдан толтуражакъ, юреклеригизни гъалек этежек. ⁶⁶Сиз даим дертден толуп яшажакъсыз, гече де, гюн де къоркъунчлукъдан толажакъсыз, яшавугъузда бир заманда да инамлыкъ болмажакъ. ⁶⁷Юреклеригизни толтуражакъ зор къоркъунчлукъдан ва гёзлеригиз гёрежек бары да ишлерден сиз эртенлер: «Агъ, тез ахшам болгъай эди!», ахшамлар буса: «Огъ, тез эртен болгъай эди!» – деп айтып туражакъсыз. ⁶⁸Раббиз сизин Мисриден геме булан мен айтып гетген ёлдан къайтаражакъ; сиз шо ёлдан янгыдан бир заманда юрюмежексиз. Шонда сиз озюгюзню къуллар, къаравашлар гысапда сатып алгъанны сюежексиз, тек сизин алагъан бирев де болмажакъ.

Разилешивню янгыртыв

29 ¹Муна Раббиз исрайыллылар булан Гъорипде бегетген разилешивню давамы гысапда Ол Мусагъа олар булан Муапда бегетме буюргъан разилешивню шартлары.

²Муса, исрайыллыланы да чакъырып, булай дей:

– Раббиз Мисриде пиръавунгъа, ону ювукъларына ва бютюн топурагъына не этгенни озюгюзню гёзлеригиз булан

гёрдюгюз. ³Сиз шо зор такъсырланы, муъжизатланы ва зор гъайранлыкъланы оъзюгюз гёрдюгюз. ⁴Тек шо гюн болгъанча, Раббизиз сизге не англама гъакъыл, не гёрме гёзлер, не эшитме къулакълар бермеген эди. ⁵Ол сизин дангылдан алып айланагъан къыркъ йылны ичинде опуракъларыгъыз эсги болмады, аякъларыгъыздагъы чарыкъларыгъыз тозулмады. ⁶Сиз не экмек ашамадыгъыз, не чагъыр, не боза ичмедигиз. Шо ишлени Ол сизин Раббизиз, Аллагъыгъыз, экенни билсин учун этди.

⁷Сиз шо ерге етгенде, Гъашбунну пачасы Сигъун ва Башанны пачасы Уг бизге къаршы ябушма чыкъды, тек биз оланы яндыкъ. ⁸Биз, оланы топурагъын алып, раубимлилеге, гатлылагъа ва Манассаны къавумуну яртысына варисликге бердик.

⁹Бары да ишлеригиз тюзелсин учун, шу разилешивню бары да шартларын къасткъылып кютюгюз. ¹⁰⁻¹¹Бугюн сиз барыгъыз да – башчыларыгъыз, гъакимлеригиз, тамазаларыгъыз, тергевчулеригиз ва Исрайылны къалгъан бары да эргишилери – авлетлеригиз, къатынларыгъыз, сизге агъач ярып ва сув ташып, къонушугъузда яшайгъан гелгинчилер булан бирче Раббизизни, Аллагъыгъызны, алдында токътагъансыз. ¹²Сиз шунда Раббизиз, Аллагъыгъыз, булан разилешив байламакъ учун токътагъансыз. Раббизиз шо разилешивню бугюн сизин булан бегете ва ант булан беклешдире. ¹³Оъзю сизге ваъда этгени йимик, аталарыгъыз Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа ант этгени йимик, Раббизиз сизин Оъзюню халкъы этмек учун шолай эте. ¹⁴⁻¹⁵Ант булан беклешдирилген шо разилешивню Раббизиз, Аллагъыбыз, янгыз сизин булан – Оъзюню алдында токътагъанлар булан – тюгюл, бугюн мунда ёкълар булан да бегете.

¹⁶Биз Мисриде нечик яшагъаныбызны ва мунда гелеген ёлда башгъа уълкелерден обтген кююбюзню оъзюгюз билесиз. ¹⁷Сиз оланы агъачдан, ташдан, гюмюшден ва алтындан этилген жиргенч келпетлерин ва ялгъан аллагъларын гёрдюгюз. ¹⁸Бугюн арагъызда, Раббизизден, Аллагъыбыздан, оъзлени юреклери тайышып, шо халкъланы аллагъларына къуллукъ этмек учун барагъан эргишигиз неде къатынгиши, къавумугъуз, неде тухумугъуз болмасын дагъы. Къарагъыз, арагъызда оъзюнден аччы, агъулу от оъсежек шолай тамур болмасын.

¹⁹ Бу налатлагъа тынглай туруп, бирев де: «Оъзюмню ёлум булан юрюйгенимни узатагъаныма да къарамайлы, магъа къоркъунчлукъ ёкъ», — деп ойлашып, оъзюне бакъгъан якъда шабагъатлавгъа умут этмесин. Шо буса сугъарылагъан топуракъ булан бирче къургъагъын да дагъытылывгъа гелтирежек.

²⁰ Раббибиз бир заманда ондан гечме суймежек. Ону къзапланыву ва гюнчюлюгю шо адамгъа къаршы янып гетежек. Шу китапда язылгъан бары да налатлар ону башына тюшежек ва Раббибиз кёклени тюбюнден ону атын сибирип тайдыражакъ.

²¹ Шу Къанун китапда язылгъан разилешивню бары да налатларына къыйышывлу гелеген кюйде, Раббибиз шо адамны Исрайылны бары да къавумларыны арасындан балагъ гелтирмек учун айыражакъ.

²² Сизден сонг гележек наслуларда болажакъ авлетлеригиз ва йыракъ ерлерден гележек гелгинчилер бу топуракъгъа къопгъан балагъланы ва Раббибиз шогъар къабундургъан сыркъавланы гёрежек. ²³ Бютюн топуракъ тузу ва кюкюртю булангъы яллайгъан бошлукъгъа айланажакъ — бир зат чачылмажакъ, бир зат оъсмежек, шонда гъеч бир оъсюмлюк болмажакъ. Шо топуракъ Раббибиз Оъзю оътесиз къзаплангъанда ёкъ этген Содомну ва Гумураны, Адманы ва Сабуйимни дагъытылывларына ошажакъ.

²⁴ Бары да халкълар: «Неге Раббибиз бу топуракъгъа шу гъалны салды? Къоркъунчлу, янып турагъан шу къзапланывну себеби недир?» — деп соражакъ. ²⁵ Шогъар жавап булай болажакъ: «Шону себеби — шо халкъ Раббиси, аталарыны Аллагъы, булангъы разилешивге, арт берди. Аллагъ шо халкъ булангъы разилешивню оланы Мисриден чыгъаргъанда бегетген эди.

²⁶ Тек олар башгъа аллагълагъа, оъзлер танымагъан, Раббибиз оъзлер учун белгилемеген аллагълагъа къуллукъ этме гетди ва шолагъа сужда къылды. ²⁷ Шо саялы, бу топуракъгъа шу китапда язылгъан бары да налатланы бакъдырмакъ учун, Раббибизни шогъар бакъгъан якъда къзапланыву янып гетди. ²⁸ Оътесиз ачувланып, къагъарланып ва зор къзапланып, Раббибиз, оланы оъз топурагъындан тамуру булан юлкъуп чыгъарып алып, башгъа топуракъгъа ташлады. Гъали буса ишлер шолай».

²⁹ Гъар даим де биз шу Къанунну бары да сёзлерине гёре юрюп болсун учун, яшыртгъын сыр Раббибизникидир,

Аллагъыбызныкидир, ачыкъ гёрюнеген зат буса бизинкидир ва авлетлерибизникидир.

Къайтарылгъан аманлыкъ

30 ¹ Мен оьзлени гъакъында айтып гетген бары да шу шабагъатлавлар ва налатлар яшавгъа чыкъгъанда, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин чачып къойгъан бары да халкъланы арасында шоланы юреклеригизге къабул этежек-сиз. ² Сиз авлетлеригиз булан Раббигизге, Аллагъыгъызгъа, къайтажакъсыз ва, бугюн мен сизге буюрагъан кюйде, Огъар къаныгъыз-жаныгъыз булан тынглажакъсыз. ³ Шо заман Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин янгыдан тургъузажакъ, гечежек ва Ол сизин оьзлени арасында чачып къойгъан халкъланы арасындан янгыдан жыйып алажакъ. ⁴ Гъатта сиз кёкню тюрюндеги лап йыракъ ерге къувалангъан бусагъыз да, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин шондан жыйып алажакъ ва къайтарып гелтирежек. ⁵ Ол сизин аталарыгъыз ес болгъан топуракъгъа гелтирежек ва сиз де шогъар ес болажакъсыз. Аталарыгъыз булан тенглеширгенде, Ол сизин ишлеригизни тюзелтежек ва санавугъузну артдыражакъ. ⁶ Сиз Оьзюн жаныгъыз-къаныгъыз булан сююп яшасын учун, Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин юреклеригизни, наслуларыгъызны юреклерин рагъмулу этежек. ⁷ Раббигиз, Аллагъыгъыз, бары да шу налатланы сизин гёрюп ярамайгъан ва гъызарлап юрюйген душманларыгъызны уьстюне тёгюп къояжакъ. ⁸ Сиз янгыдан Раббигизге тынглама ва Ону бугюн мен сизге береген буйрукъларын кютме башлажакъсыз. ⁹ Раббигиз, Аллагъыгъыз, къолларыгъыздан чыгъагъан бары да ишлеригизде артыгъы булан уьстюнлюк бережек, сизге кёп авлетлер берип, гъайван-малыгъызны санавун артдырып ва авлакъларыгъызда мол тюрюп болдуруп, сизин шабагъатлажакъ. Раббигиз сизге рагъмусун гёрсете туруп, сизден янгыдан сююнежек. Ол аталарыгъыздан да шо кюйде сююне эди. ¹⁰ Эгер сиз Раббигизни, Аллагъыгъызны, Къанунну шу китабында язылгъан бары да буйрукъларын ва токъташдырывларын кюте туруп, жаныгъыз-къаныгъыз булан Огъар бакъсагъыз, ишлеригиз шолай гетежек.

Яшавму неде оьлюмю?

¹¹ Мен бугюн сизге береген буйрукъ сизге кютме ончакъы кыы-
йын ва сизден арекде тюгюл. ¹² Шо буйрукъ кёкде тюгюл. Шо
саялы сиз биригиз де: «Биз оьзюн кютюп болсун учун, ким шо-
ну кёкге гётерилип алажакъ ва бизге билдирежек?» – деп айтып
болмажакъсыз. ¹³ Шо буйрукъ денгизни артында да тюгюл. Шо
саялы биригиз де: «Биз оьзюн кютюп болсун учун, ким денгизни
кыыркыып чыгып, шону алажакъ ва бизге билдирежек?» – деп
айтып болмажакъсыз. ¹⁴ Шо сёз сизге бек ювукъда: сиз кютюп
болсун учун, шо сизин авзуларыгъызда ва юреклеригизде.

¹⁵ Къарагъыз, мен бугюн сизге яшав булан аманлыкъны, оьлюм
булан яманлыкъны таклиф этдим. ¹⁶ Мен бугюн сизге Раббигиз-
ни, Аллагъыгъызны, суймекни, Ону ёллары булан юрюмекни
ва Ону буйрукъларын, токъташдырывларын ва къанунларын
кютмекни буйрукъ этемен. Шо заман сиз яшап, артып къала-
жакъсыз, Раббигиз, Аллагъыгъыз, буса сиз ес болмакъ учун бара
турагъан топуракъда сизин шабагъатлап туражакъ.

¹⁷ Эгер де юреклеригиз арт берсе ва сиз оьзге аллагълагъа
сужда кыылмакъ учун ва шолагъа къуллукъ этмек учун, тынг-
ламайлы, ёлугъздан тайышсагъыз, ¹⁸ мен бугюн сизге билдире
тураман: сиз оьлтюрюлмей къалмажакъсыз. Урдундан таба чы-
гып, ес болмакъ учун аягъыгъызны баса турагъан топуракъда
сиз узакъ яшамажакъсыз.

¹⁹ Мен бугюн сизге къаршы шагъат этип кёк булан ерни чакъыра-
ман: мен сизге яшав булан оьлюмю, шабагъатлавлар булан налат-
ланы таклиф этдим. Оьзюгюз де, авлетлеригиз де яшап къалмакъ
учун, ²⁰ Раббигизни, Аллагъыгъызны, суймек учун, Ону авазына
тынгламакъ учун ва Огъар амин къалмакъ учун, яшавну сайлагъыз.
Шо чу сизин яшавугъуз. Ол аталарыгъыз Ибрагъимге, Исгъакъгъа
ва Якъубгъа берме ант этген топуракъда сизге узакъ оьмюр бережек.

Ясуа Мусаны орнуна къала

31 ¹ Муса барып, исрайыллылагъа булай сёзлени айта:
² – Магъа гъали юз йигирма йыл бола, мен дагъы си-
зин алып юрюп болмайман. Раббибиз магъа: «Сен Урдунну

ари ягъына чыкъмажакъсан», – деп айтды. ³Раббигиз, Аллагъыгъыз, алдыгъыз булан Оъзю чыгъажакъ. Ол алдыгъыз булан шо халкъланы къырып битдирежек ва сиз оланы топуракъларына ес болажакъсыз. Раббибиз айтгъан кюйде, Ясуа да алдыгъыз булан чыгъажакъ. ⁴Раббибиз шо халкълагъа амурлуланы пачалары Сигъунгъа ва Уггъа салгъан гъалны салажакъ. Раббибиз оланы топурагъы да булан бирче дагъытды. ⁵Раббибиз оланы къолугъузгъа бережек. Сиз олагъа мен сизге буюргъанны этерсиз. ⁶Къатып, къоччакъ кюйде туругъуз. Олардан къоркъмагъыз ва тартынмагъыз, неге тюгюл Раббигиз, Аллагъыгъыз, сизин булан юрюй. Ол бир заманда да сизин къоюп гетмежек.

⁷Сонг Муса, Ясуаны чакъырып, исрайыллыланы алдында булай дей:

– Къатып, къоччакъ кюйде тур, неге тюгюл сен бу халкъ булан Раббибиз оланы аталарына берме деп ант этген топуракъгъа барма ва олагъа шону варис пайлар этип берме герексен. ⁸Раббибиз алдынг булан Оъзю юроек ва сени булан болажакъ. Ол бир заманда да сени къоюп гетмежек. Къоркъма ва осаллыкъ этме.

Къанунну охув

⁹Муса, бу Къанунну язып, шону Раббибизни разилешивюню сандыгъын алып юрюйген бары да дин къуллукъчулагъа – Левини уланларына ва Исрайылны бары да тамазаларына бере. ¹⁰Сонг Муса олагъа булай буйрукъ эте:

– Етти йылда бир керен, борчлар гечилеген йылда, Чатырланы байрамында, ¹¹исрайыллылар Раббигизни, Аллагъыгъызны, алдында – Оъзю сайлагъан ерде токътамакъ учун гелгенде, бу Къанунну бары да исрайыллыланы алдында оъзлер эшитеген кюйде охугъуз. ¹²Халкъны: эргишилени, къатынгишилени, яшланы ва шагъарларыгъызда яшайгъан ятланы – жыйыгъыз. Олар тынгласын, Раббигизден, Аллагъыгъыздан, къоркъма ва бу Къанунну бары да сёзлерине гёре къасткъылып ююме уйренсин. ¹³Оланы бу Къанунну билмейген яшлары да шогъар тынглап ва Раббигизден, Аллагъыгъыздан, къоркъуп уйренме герек. Урдунну ари ягъына сиз

ес болмакъ учун чыгъагъан топуракъда яшажакъ вакътигизде даим шолай болуп турма тарыкъ.

Исрайыллылар баш гётережеги алданокъ билдириле

¹⁴ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Сени оьлме герек гюнюнг ювукъ болгъан. Ясуаны чакъыр, Ёлугъувну чатырыны кырыйына гелип токътагъыз. Шонда Мен огъар насигъатлар берейим.

Муса ва Ясуа Ёлугъувну чатырыны кырыйына гелип токътай. ¹⁵ Шо заман Раббибиз булут багъананы ичинде туруп Ёлугъувну чатырыны кырыйына гелип токътай. Булут гелип, чатыргъа гиреген ерде токътай. ¹⁶ Раббибиз Мусагъа булай айта:

– Бираздан сен аталарыгъызны янына гёчежексен. Бу халкъ буса, оьзю аякъ баса турагъан топуракъны ят аллагъларыны артына тюшюп, пасатлыкъгъа тюшежек. Олар Магъа арт бережек ва Мен оьзлер булан бегетген разилешивню бузажакъ. ¹⁷ Шо гюн Мен олагъа къзапланажакъман ва арт бережекмен. Мен олардан юзюмню яшыражакъман ва олар дагъылажакъ. Оланы башына кёп балагълар ва кыйынлыкълар къобажакъ. Шо гюн олар: «Аллагъыбыз бизин булан тюгюл саялы къопдуму экен башыбызгъа бу балагълар?» – деп соражакъ. ¹⁸ Мен буса, олар оьзге аллагълагъа да багъып этген намуссузлугъу саялы, юзюмню яшыражакъман.

¹⁹ Гъасили, бу йырны оьзюгюзге язып алыгъыз. Исрайыллылагъа муну уйирет. Бу йыр Мени атымдан исрайыллылагъа къаршы шагъатлыкъ этсин учун, олагъа муну йырлама буюр. ²⁰ Мен оланы оьзюнде сют булан бал агъагъан, Мен аталарына ант этип берме ваьда этген топуракъгъа, гелтирежекмен. Олар буса тойгъунча ашажакъ, семирежек, Мени гери ура туруп ва Мени разилешивюмню буза туруп, оьзге аллагълагъа багъажакъ ва шолагъа къуллукъ этме башлажакъ. ²¹ Исрайыллыланы башына кёп санавдагъы балагълар ва кыйынлыкълар къопгъанда, бу йыр олагъа къаршы шагъатлыкъ этежек, неге тюгюл оланы наслулары муну унутмажакъ. Исрайыллылар Мен оьзлеге ант этип береген топуракъгъа гиргенче де, олар не гъакъда ойлашагъанны билемен.

²² Шо гюн Муса йырны язып ала ва шону исрайыллылагда уйрете. ²³ Раббиз Нунну уланы Ясуагда булай буйрукъ бере:

— Къатып ва къоччакъ кюйде тур, неге туюл сен исрайыллыланы Мен озлеге берме ант этип ваьда этген топуракъга гийирежесен. Мен Озьом де сени булан болажакъман.

²⁴ Бу Къанунну сёзлерин башындан ахырына ерли бурулуп чырмалагъан кагъызга да язып, ²⁵ Муса Раббизни разилешивюню сандыгъын алып юройген левилеге булай буйрукъ бере:

²⁶ — Къанунну бурулуп чырмалагъан кагъызын алыгъыз ва шону Раббизни, Аллагъыгъызын, разилешивюню сандыгъыны ягъына салыгъыз. Кагъыз сизге къаршы шагъатлыкъ гысапда шонда туражакъ. ²⁷ Неге туюл, Мен сиз баш гётерме муштарлы экенигизни ва къайпанмайгъаныгъызын билемен. Сиз мен савда, сизин булан турагъанда Раббизни алдында баш гётерме муштарлы болгъан сонг, мен оьлген сонг не болар экен! ²⁸ Мени яныма къавумларыгъызын бары да тамазаларын да, бары да гъакимлеригизни де чакъырыгъыз. Мен олагъа бу сёзлени озлер эшитеген кюйде айтайым ва кёк булан ер олагъа къаршы шагъатлыкъ этеген кюйде чакъырыв этейим. ²⁹ Мен оьлген сонг, сиз пасатлыкъга тюшмей ва мен сизге ююме буйрукъ этген ёлдан тайышмай къалмажагъыгъызын билемен чи. Гележекде башыгъызга балагъ къобажакъ, неге туюл сиз Раббиз гёре туруп яманлыкъ этесиз ва къолларыгъыз этеген ишлер булан Ону къазапландырасыз.

Мусаны йыры

³⁰ Муса бары да исрайыллылар эшитеген кюйде бу йырны сёзлерин башындан ахырына ерли охуй:

32 ¹ Кёклер, къулакъ асыгъыз, мен сёйлей тураман;
ер, сен де авзумдан чыгъагъан сёзлеге тынгла.

² Мени уйретивюм янгурдай тёгюлсюн,
мени сёзлерим чыкъдай,
яшыллыкъга телиянгурдай,
хытанлагъа янгурдай тюшсюн.

³ Раббизни атын тутуп чакъырыв этежакмен,

- Аллагъыбызны зорлугъун макътагъыз!
- 4 Ол – ярдыр, Ону ишлери камилдир,
Ону бары да ёллары муъминдир.
Тюзсюзлюкню этмейген Аллагъ гертидир,
Ол гертидир ва адиллидир.
- 5 Инсанлар Ону алдында пасат юрюдюлер,
олар Ону авлетлери де тюгюл,
тек къайпанмайгъан ва бузукъ наслу,
оьзлер илыкъсынлар.
- 6 Гъей ойлашмайгъан ва агъмакъ халкъ,
шому Раббибизге берген баракаллагъыз?
Ол сизин яратгъан, сизге яшав берген,
Атагъыз, Яратгъаныгъыз тюгюлмю дагъы?
- 7 Бырынгъы девюрлени эсге алып къарагъыз;
гетген наслуланы гъакъында ойлашыгъыз.
Аталарыгъызгъа сорагъыз, олар сизге айтып берер,
тамазаларыгъызгъа сорагъыз, олар англатып берер.
- 8 Аллагъу-Таала халкълагъа
оьзлени варислигин берегенде,
Ол бары да инсанланы пайлап битгенде,
Аллагъны Малайиклерини санавуна гёре
халкъланы арасында дазулар салды.
- 9 Раббибизге тюшген пай буса – Ону халкъыдыр,
Якъуб буса – Ону еслигидир.
- 10 Раббибиз ону дангыл топуракъда,
пашман ва къыр чёлде Оьзюню халкъы этди.
Ону якълады, ону гъайын этди;
гёзюню бебейидей сакълады.
- 11 Къаракъуш оьзюню уясын нечик якълай буса,
балаларыны уьстюнде учуп нечик айлана буса,
къанатларын нечик яа буса, балаларын нечик ала буса,
къувларыны уьстюне салып нечик элте буса,
- 12 шолай Раббибиз де Якъубну Янгыз алып юрюдю;
Шонда исрайыллылар булан ят Аллагъ ёкъ эди.

- ¹³ Раббибиз оланы ерни бийикликлерине гётерди
ва авлакъланы емишлеринден ашатды.
Ол Якъубгъа яр къысыкълардан алынгъан хырсланы
балын ашатды
ва ташкъатыш топуракъда обсеген зайтун терекни
майын ичирди.
- ¹⁴ Дагъы да тувар-сиривлени майын ва къаймагъын,
семиз къозуларын ва эчкилерин,
Башанны тизив къойларын
ва инг тизив будайын ашатды.
Сиз юзюмню къаны болгъан чагъырны ичдигиз.
- ¹⁵ Яшурун* базыкъ ва къайпанмайгъан болду;
базыкъ болду, шишип, семирп гетди.
Олар озлени яратгъан Аллагъына арт берди,
озлени къутгъаргъан Ярны гери урду.
- ¹⁶ Яшурунлулар ят аллагълар булан Онда гюнчулюк уятды
ва жиргенч ялгъан аллагълары булан Ону
къазапландырды.
- ¹⁷ Олар Аллагъгъа тюгюл, жинлеге,
таныш тюгюл аллагълагъа,
артда арагъа чыкъгъан аллагълагъа,
аталарыгъыз танымагъан аллагълагъа къурбанлар этди.
- ¹⁸ Сиз озъююзге яшав берген Раббигизни —
Якълавчугъузну къоюп гетдигиз;
сиз озъююзню яратгъан Аллагъны унутдугъуз.
- ¹⁹ Раббибиз буланы гёрдю ва яшурунлуланы гери урду,
неге тюгюл Озъюню уланларына
ва къызларына къазапланды.
- ²⁰ «Мен олардан юзюмню яшыражакъман, — деп айтды
Ол, —
ва оланы ахыры нечик болажагъын гёрежекмен.
Неге тюгюл, яшурунлулар — бузукъ къавумдур,
хыянатчы авлетлердир.

^{32:15} *Яшурун* — ягъуди халкъны чебер къайдада айтылагъан аты.

- 21 Аллагъ тюгюл затланы Аллагъ деп гысаплап,
олар Менде гюнчюлюк уятды,
Мени тарыкъсыз аллагълар булан къзапландырды.
Оъзлеге халкъ деп айтма да ярамайгъанлардан таба
Мен оларда гюнчюлюк уятажакъман;
Мен оланы агъмакъ халкъдан таба
къзапландыражакъман.
- 22 Неге тюгюл, Мен къзапланывумдан чыгъагъан
ялынны
биширегени ахыратны тюбюне ерли етише.
Къзапланывум топуракъны ва шону тюшюмлерин
ютажакъ
ва тавланы кюрчюлерин яллалтып къояжакъ.
- 23 Мен яшурунлулагъа балагълар гелтирежекмен,
олагъа Оъзюмню окъларымны атажакъман.
- 24 Мен олагъа пуч этеген ачлыкъны болдуражакъман,
къырып битдиреген, оьлтюреген
югъагъан аврувланы къабундуражакъман.
Мен яшурунлулагъа йыртгъыч жанланы,
ерде суюкелеген агъулу йыланланы
бакъдыражакъман.
- 25 Оланы авлетлери орамлардан къылычдан оьлюп гетежек,
оланы уйлерине гъуя-гъарай тюшежек.
Жагъил уланлары ва къызлары,
нарысталары ва акъ чачлы къартлары оьлежек.
- 26 Мен оланы чачып къояжакъ эдим,
инсанланы эсинде де къалмайгъан кюйню этежек эдим,
- 27 эгер душманлары мысгъыллажакъ деп
болмагъан эди буса,
олар оьктемлигинден:
„Бары да бу ишлени Аллагъ этмеди,
биз оьзюбюз этдик“,
– деп айтмажакъ болгъан эди буса».
- 28 Бу халкъ эсин ютгъан,
оланы гъакъылы ёкъдур.

- 29 Огъ, эгер олар гъакъыллы болгъан эди буса,
шогъар тюшюнежек эди
ва озълени ахыры нечик болажагъын англажакъ эди!
- 30 Эгер де оланы Яры
олардан артгъа тартылмагъан эди буса,
эгер де Раббибиз оланы къолгъа бермеген эди буса,
бирев минг адамны нечик
гъызарлап юрюп болажакъ эди
неде экев он минг адамны
нечик къачма борчлу этип болажакъ эди?
- 31 Оланы якълавчусу бизин Якълавчубуз йимик тюгюл чю:
душманларыбызны талигъи алданокъ белгили болгъан.
- 32 Оланы юзюмю Содомну борласындан алынган
ва Гумураны авлакъларындан жыйылган.
Оланы емишлери агъудан толган,
салкъынлары буса аччы.
- 33 Оланы чагъыры – йыланланы агъусудур,
гёзелдириликли йыланны оylum гелтиреген агъусудур.
- 34 «Муна Менде жыйылып сакъланган затлар.
Муна Мени гъамарларымда мюгъюрленип
салынган затлар.
- 35 Менде оьчлюк де, къайтарыш да бар.
Душманлар сюрюнежек заманлар гележек;
оланы башына балагъ къобажакъ гюн ювукъ болган
ва оланы талигъи ачыкъ болма аз къалып тура».
- 36 Раббибиз Оьзюню халкъы гючсюз болгъанны
ва не къул, не азат къалмагъанны гёргенде,
Ол Оьзюню халкъына дуван этежек
ва Оьзюню къуллаарына языкъсынажакъ.
- 37 Ол булай айтажакъ: «Оланы аллагълары,
озълеге умут этеген якълавчулары къайдадыр?
- 38 Оланы къурбанлыкъларыны майын ашагъан,
къурбан тегювюню чагъырын ичген аллагълармы?
Сизге кёмек этмек учун турсун гъали!
Сизин якъласын гъали!

³⁹ Къарагъыз чы: гъали энни янгыз Менмен Аллагъ,
ва Менден къайры дагъы Аллагъ ёкъдур.
Менмен облтюреген де, тирилтеген де,
Менмен яра салагъан да, сав этеген де Менмен.
Менден къутулуп болагъан гъеч бирев ёкъдур.

⁴⁰ Мен къолумну да кёкге узатып билдире тураман:
гъар даим де бар экенлигим булан ант этемен —

⁴¹ Оъзюмню лансыллайгъан къылычымны итти
этгенде
ва дуван этмек учун къолум булан шону гётергенде,
Магъа къаршылардан оъч алажакъман,
Мени гёрюп ярамайгъанлагъа да тийишлисин
бережекмен.

⁴² Мен окъларыма къан ичирежекмен,
къылычым буса къаркъараланы ашажакъ,
яралангъанланы ва есирлени къанын ичежек,
душманланы башчыларыны башларын ютажакъ».

⁴³ Ят халкълар, Ону халкъына макътав этигиз,
неге тюгюл Ол Оъзюню къулларыны къаны учун оъч
алажакъ;

Ол душманларындан оъч алажакъ,
Оъзюню топурагъын ва Оъзюню халкъын
тазалажакъ.

⁴⁴ Муса, Нунну уланы Ясуа да булан гелип, халкъгъа бу йыр-
ны бары да сёзлерин айтып бере. ⁴⁵ Бары да исрайыллылагъа бу
сёзлени де айтып, Муса ⁴⁶булай къоша:

— Мен бугюн сизге уллу къуванчыкъда билдирген бары да
сёзлени юреклеригизге де алып, авлетлеригизге бу Къанунну
бары да сёзлерине къасткъылып тынгласын деп буюругъуз.
⁴⁷ Булар сизин учун бош сёзлер тюгюл: сизин яшавугъуз бу сёз-
лер булан байлавлу. Урдунну ари ягъына ес болмакъ учун сиз
чыгъагъан топуракъда бу сёзлер сизге узакъ яшама имканлыкъ
бережек.

⁴⁸ Тап шо гюн Раббибиз Мусагъа булай айта:

⁴⁹ — Шынжырдай тагъылгъан Абаримге, Еригъон-
ну къаршысындагъы Муападагъы Набва тавгъа гётерилип,

Канъангъа – Мен исрайыллылагъа есликге берген топуракъгъа къарап чыкъ. ⁵⁰ Гьур тавда агъанг Гьарун оьлюп, оьз халкъыны янына нечик гёчдю буса, оьзюнг гётерилеген шо тавда сен де оьлежексен ва халкъынгни янына гёчежексен. ⁵¹ Кадешдеги Марибада, Цин дангылда, бары да исрайыллыланы гёз алдында сиз экевюгюз де Магъа арт бергенигиз ва исрайыллыланы арасында Мени сыйлылыгъымны гёрсетмегенигиз учун, шолай болажакъ*. ⁵² Шо саялы шо топуракъны сен арекден гёрюп къояжакъсан, Мен Исрайылны халкъына берген топуракъгъа сен гирмежексен.

Муса Исрайылны къавумларын шабагъатлай

33 ¹ Муна муъмин болгъан Мусаны оьлгюнче алдын исрайыллылагъа этген шабагъатлаву.

² Ол булай айтгъан:

– Раббиз Синайдан таба гелди,
Саир тавлардан Оьзюн бизге гёрсетди;

Паран тавдан таба шавла берди.

Ол къыбладан, Оьзюню тавуну бетлеринден
кёп минг малайиклер булан юрюдю.

³ Ол Оьзюню халкъын сюегени гъакъ герти:

Раббизни бары да сайлангъанлары Ону къолундадыр.

Олар бары да, Сагъа ялбарып,

Сенден насигъат ала,

⁴ Якъубну халкъыны вариси

Муса берген Къанунну ала.

⁵ Исрайылны къавумлары да булан бирче

халкъны башчылары жыйылагъанда,

Раббиз яшурунлуланы уьстюнде пача эди.

⁶ – Раубим яшап къалсын, оьлмесин,

ону наслуларыны санаву кемимесин.

⁷ Муна ону Ягъуданы гъакъында айтгъаны:

^{32:51} Мени сыйлылыгъымны гёрсетмегенигиз учун, шолай болажакъ – шу агъвалатланы гъакъында Сан (20:1-13) деген китапда хабарлана.

- Раббим, Ягьуданы кычырагъанын эшит,
ону озьюню халкъыны янына гелтир.
Ол озюн оз кьоллары булан якъласын.
Душманлагъа кьаршы огъар кѳмекчи бол!
- ⁸ Левини гьакъында ол булай айтгъан:
– Я Раббим! Сени туммининг ва уриминг
Сагъа амин къулунгдадыр.
Сен ону Массада дувангъа чакъырдынг,
ону булан Марибаны сувларыны кырыыйында
эришдинг.
- ⁹ Ол атасыны, анасыны гьакъында:
«Шолардамы мени гъайым?» – дей.
Агъа-инилерин пешемей,
озьюню авлетлерин танымай,
неге тюгюл амин къулунг Леви Сени каламынгны кюте
ва Сени разилешивюнгнию сакълай.
- ¹⁰ Ол Якъубгъа Сени насигъатларынгны
ва Исрайылгъа Сени Къанунунгну уйрете.
Олар Сени алдынга арив ийисли затланы
ва Сени къурбан этеген еринге
бютюнлей этилеген къурбанланы савлай сала.
- ¹¹ Раббим, Сен ону къудратын шабагъатла
ва ону кьолларындан чыккъгъан ишге яхшы гѳзден
къара.
Олар дагъы къайтып туруп болмасын учун,
Огъар кьаршы баш гѳтергенлени белин сындыр,
Ону гѳрюп ярамайгъанланы кырып битдир.
- ¹² Буньяминни гьакъында ол булай айтгъан:
– Раббизни сююмлюсю
Ону янында аманлыкъда турсун,
Ол Буньяминни сав гюн якълап тура чы дагъы.
Раббиз озюн сюеген инсанны
бавуруна басып тута.
- ¹³ Юсупну гьакъында ол булай айтгъан:
– Раббиз ону топурагъын
ордеги кѳклерден тюшеген чыкъ булан,
ерни тюбюнден чыгъагъан

- сувлар булан шабагъатласын;
14 гюнеш береген инг тизив зат булан
ва ай яратагъан инг тизив зат булан шабагъатласын;
15 бырынгъы тавланы инг сайламлы савгъатлары булан
ва даимги тѣбечиклени мол тюшюмю булан
шабагъатласын;
16 бютюн топуракъны инг тизив савгъатлары булан,
яллайгъан уълкюню ичинде Тургъанны
рагъмусу булан шабагъатласын.
Бары да шу затлар Юсупну башына —
агъа-инилерини алдына тюшгенини —
такъасына тюшкюн.
17 Зорлугъу булан ол башлап тувгъан бугъагъа ошагъан,
онда къыр бугъадагъы гюч бар.
Ол мююзлери булан халкъланы,
гъатта дюньяны бир къырыйындагъыларын да
сюзежек.
Апраймни он минги шолайдыр,
Манассаны минги де шолайдыр.
18 Забулунну гъакъында ол булай айтгъан:
— Забулун, сен чыгъагъан вакътингде сююнуп къал,
Иссакар, сен де оъз чатырларынгда сююнуп къал.
19 Олар халкъланы тавгъа багъып чакъыражакъ
ва шонда муъминликни къурбанларын этежек.
Олар денгизлердеги байлыкъдан,
къайырда яшырылгъан хазналардан леззет алажакъ.
20 Гатны гъакъында ол булай айтгъан:
— Ким Гатны есликлерин генглешидирсе,
ол шабагъатланажакъ!
Арслангъа ошагъан Гат шонда
жымчыкъэтлерин де, башын да паралай туруп яшай.
21 Ол оъзюне тизив топуракъны сайлап алды,
башчы болмакъ — ону талигъидир.
Халкъны башын тутгъанлар жыйылгъанда,
ол Раббибизни муъмин гъукмусун
ва Ону Исрайылгъа этеген тюз дуванын кютдю.
22 Данны гъакъында ол булай айтгъан:

- Дан – Башандан атылагъан
арслан баладыр.
- ²³ Напталини гъакъында ол булай айтгъан:
– Раббибиз Напталини яхшы гёзден къарап тойдурду
ва Озьюню шабагъаты булан таъмин этди.
Гюнбатышдагъы ва къыбладагъы топуракъ
Онукидир.
- ²⁴ Аширни гъакъында ол булай айтгъан:
– Ашир – уланланы арасында инг де
шабагъатлангъаныдыр;
огъар агъа-инилерини рагъмусу болсун дагъы,
ону аякълары май булан жувулсун дагъы.
- ²⁵ Сени къапуларынгни тогъаслары
темирден ва багъырдан болажакъ,
байлыгъынг да сагъа гёрсетилген
гюнлер чакъы санавсуз болажакъ.
- ²⁶ Булутланы устьюне де минип, кёклерден таба
Озьюню зорлугъу булан сагъа кёмекге алгъасайгъан,
Яшурунлуланы Аллагъына ошагъан ёкъдур.
- ²⁷ Сен къачып яшынагъан ер – даимги Аллагъдыр,
сени алып юрюйген – даимги къоллардыр.
Ол сени янынгдан душманны къувалажакъ,
ва: «Ону къырып битдир!» – деп айтажакъ.
- ²⁸ Исрайыл аманлыкъда янгыз яшап къалажакъ.
Будайы ва янгы чагъыры булангъы
кёклери чыкъ салагъан топуракъда
Якъубну булагъына къоркъунчлукъ болмажакъ.
- ²⁹ Исрайыл, сен насиплисен!
Сагъа – озьюн Раббибиз къутгъаргъан халкъгъа –
ошагъан ким бар?
Ол – сени къалкъанынг, кёмекчинг
ва макътавлу къылычынг.
Сени душманларынг алдынгда сюйкелип айланажакъ,
сен буса оланы аркъаларын таптап юрюжексен.

Мусаны оълюю

34 ¹ Сонг Муса Набва тавгъа, Еригъонну къаршысындагъы Муап тюзлюкден Пасганы лап устьюне гѣтериле. Шонда Раббибиз огъар Гилатдан тутуп Дангъа ерли бары топуракъны гѣрсете. ² Тап Аралыкъ денгизге ерли Напталини бары да мюлклерин, Апраймни ва Манассаны топуракъларын, Ягъуданы бютюн топурагъын гѣрсете. ³ Тап Соаргъа ерли Негепни ва Еригъон къолдагъы бютюн вилайтны гѣрсете. Еригъонгъа Хурмаланы шагъары деп айтыла болгъан. ⁴ Раббибиз огъар булай айта:

– Муна Мен Ибрагъимге, Исгъакъгъа ва Якъубгъа: «Мен шону сизин наслугъузгъа бережекмен», – деп ант этген топуракъ. Мен сагъа шо топуракъны гѣзлеринг булан гѣрме къойдум, тек сен шонда аягъынгны басмажакъсан.

⁵ Раббибизни къуллукъчусу Муса, Оъзю Раббибиз де айтгъан кюйде, шонда, Муапда, Бет-Паурну къаршысындагъы къолда, гечине. ⁶ Ону Бет-Паурну къаршысындагъы къолда гѣмелер, тек бугюнлеге ерли де ону къабуру къайда экенни билеген бирев де ёкъ. ⁷ Муса гечингенде, огъар юз йигирма йыл бола болгъан, тек ону гѣзлерини гѣрегени осаллашмагъан ва ол гючюн тас этмеген болгъан. ⁸ Исрайыллылар Муап тюзлюкде Мусагъа отуз гюнню узагъында, ясны ва къайгъыны болжалы битгенче, яс эте.

⁹ Нунну уланы Ясуа буса, гъикматлыкъны ругъундан тола, неге туюл Муса ону устьюне къолларын салгъан болгъан. Исрайыллылар огъар тынглап ва Раббибиз Мусагъа буюргъанны этип юрюй.

¹⁰ Шондан берли Исрайылда Мусагъа ошагъан, оъзюн Раббибиз бетге-бет таныгъан пайхаммар чыкъмагъан. ¹¹ Раббибиз айтып, Муса Мисриде пиръавунгъа, ону бары да ювукъларына ва бютюн топурагъына этген муъжизатлардан ва гъайранлыкълардан озгъан бирев де болмагъан. ¹² Муса йимик бютюн Исрайылны халкъыны алдында зор гючюн гѣрсетген ва къоркъунчу гъайранлыкъларын этген бирев де болмагъан.

Сёзлюк

Абип – Чыгъ 12:2 гёре, йылны биринчи айы. Март-апрель айлар булан рас геле.

Абип ай, нисан ай – ягъуди рузнамагъа гёре, абип ай йылны биринчи айы болгъан (мартны ортасындан апрелни ортасына ерли). Бу айны башгъа аты – нисан.

Адам – Аллагъ Озью яратгъан биринчи инсан. Ер юзюндеги бары да инсанлар ондан ва ону къатыны Гъвадан баш ала. Адам ва Гъава, Аллагъны буйругъун да бузуп, биринчи гюнагъ ишни этгенлерден санала. Шондан берли оланы наслулары гюнагъ ишлер этегенин токътатмагъан, инсанланы гюнагълары саялы такъсыр буса оълум болуп токътагъан.

Адум – Исавну ва исрайыллыланы ювукъ къардашларыны наслуларына тагъылгъан ат. Бу ат ягъудиче «къызыл» деген маънаны англата. Исав озьюню башлап тувгъан авлетлигин къызыл тюсдеги бурчакъ шорпагъа сатгъан, шо саялы огъар «Адум» деген ат тагъылгъан. Исав ва ону наслулары яшагъан вилайтгъа да Адум деп айтылгъан. Шо вилайт Саир тавларда, Урдун къолну эки де ягъында ерлешген болгъан. Исрайыллылар Мисриден чыгъагъанда, Адумну халкъы оланы оьзлени топурагъындан оьтюп чыкъма къоймагъан. Къара Исав.

Амаликлилер – исрайыллылар Канъан топуракъны елегенче, шону къырыйында бир ерден башгъа ерге гёчюп яшагъан бир халкъ. Бу къавум аслу гъалда Оълү денгизни къыбласында ва гюнбатышында – Негеп дангылда яшагъан. Исрайыллылар Мисриден чыкъгъандокъ, амаликлилер олагъа чапгъын этген. Шо замандан тутуп олар исрайыллыланы душманлары гъисаплана. Аллагъ исрайыллылагъа амаликлилени къырып битдирмекни буюргъан. Тек шо иш янгыз Гъизкия деген ягъуди пачаны гъа-кимлигини вакътисинде яшавгъа чыкъгъан.

Амин – бу сёз бырынгы ягуди тилде «гъакъ герти» неде «гъакълыкъ», «шолай болсун дагъы» деген маъналаны англата. Кёбюсю гезиклерде дуаны ахырында къоллана. Шону кюрчюсюне «шексиз» деген маънаны англатагъан ягуди сёз салынгъан. «Амин» деген сёз булан ваъза неде два башланма неде тамамланма бола. Бир адам, озге адам айтгъан сёзлеге жавап гысапда бу сёзню айта туруп, ону шо сёзлери булан толу разилигин билдире.

Аммундулар – Лутну уланы Бен-Аммини гиччи къызындан тувгъан наслулары. Аммундулар Мологъ деген ялгъан аллагъгъа сужда къылгъан. Олар Урдун озенден гюнтувуш якъда яшагъан (гъалиги Урдун пачалыкъны гесеги) ва аслу гъалда исрайыллыланы душманлары болгъан. Ахырда да аммундулар Исрайылны халкъыны наслулары гысапланмайгъан болгъан.

Амордулар – исрайыллылар Канъанны елегенче, шо топуракъда яшагъан аслу халкъланы бириси. «Амордулар» деген сёз бир-бирде шо заманларда Канъан топуракъда яшагъан бары да халкъланы англатмакъ учун къоллангъан. Шо саялы бир-бир текстлерде бу сёз «аморлу халкълар» деп таржума этиле.

Арив ийисли сылама – сийрек ёлугъагъан терекден алынып къурутулгъан сылама. Шону яллатагъанда, арив ийис чыгъа. Ладанны бек уллу багъасы болгъан. Шону тютюнюн чыгъарыв Сыйлы чатырда, сонг Ерусалимдеги Ибадатханада юрюлеген къурбанланы бириси болгъан. Булай арив ийисли затланы озге аты – фимиам.

Астарта – канъанлыланы тюшюмлюк булан байлавлу тиши аллагъы. Бырынгы заманларда Ювукъ Гюнтувушда Астартагъа (Ашерагъа) сужда къылагъан ерлерде орнатылгъан агъач багъаналар болгъан; шо багъаналагъа тиши аллагъны суратлары къазылып этилген болма ярай. «Гъайран таъсири» булангъы Астартаны багъаналарына сужда къылыв шо девюрде Ювукъ Гюнтувушну бары да ерлеринде юрюлген. Бир-бир мифлерде Астарта Илу неде Баал деген аллагъны (оър аллагъны) къатыны ва «бары да аллагъланы анасы» гысапда гёрсетилген. Астарта Тир ва Сайдан деген финикиялы аслу шагъарларда да оър тиши ялгъан аллагъ гысаплангъан.

Баал – кёк кёкюрев булан байлавлу аллагъ – Исрайыллылар гелгинче, Паластинде яшагъан канъанлылар озьоне сужда къылгъан аллагъ. Бу сёзню башлапгъы аты «еси» деген маъна булан байлавлу болгъан. Уълкеде кългъан ерли халкъны таъсиринден исрайыллылар чакъда-чакъда Баалгъа сужда кълма муштарлы болгъан. Шолай иш халкъны Аллагъгъа къраршы бакъдырылгъан инг де уллу жинаятчылыкъларындан бириси деп гысаплангъан.

Бабил – бырынгъы Ювукъ Гюнтувушну бек уллу шагъары, бырынгъы заманлардагъы инг де гючлю пачалыкъланы тахшагъары. Бабил гъалиги Иракъны кыбласында эки озьенни арасында ерлешген болгъан. Бабилде кёп тюрлю аллагълагъа сужда кылына болгъан. Месигъ тувгъанча 586-нчы йылда бабиллилер Ягъудини Къыбла пачалыгъын (Ягъуданы) елеген, Ерусалимни, Ибадатхананы дагъытгъан ва шолай да ягъудилер Бабил пачалыкъны топурагъында яшасын деп, оланы кёплерин есирликге алгъан.

Байрамлар

Пасха

Ягъудилени аслу байрамларындан бириси. Бу байрам язбашда ягъудилер Мисридеги къулчулукъдан азат этилгенликни эсделиги булан байлавлу болуп оьтгерилген. Пасха ягъудилени рузнамасы булан биринчи ай гысапланагъан абип айны (шогъар нисан ай деп де айтыла) он дёртюнчю гюннюю ахшамында оьтгерилген. Байрам язбашда гече ва гюндюз тенг болгъан сонг башлана болгъан. Шо ахшам исрайыллылар Аллагъ озьлени Мисридеги къулчулукъдан нечик азат этгенни ва Мисриден чыкългъанча, гече кърбан этилип союлгъан токълуну къаныны яхшылыгъындан озьлени башлапгъы авлетлери нечик кьутгъарылгъанны эсге алгъан. Аллагъгъа ибадат этмек учун, ягъудилер Ерусалимге бютюн Исрайылдан ва озьге уълкелерден жыйыла болгъан. Пасхадан сонг гъазир Маясыз экмеклени байрамы башлангъан. Шо байрам етти гюн узатылгъан.

Чатырланы байрамы

Ягъудилени байрамы. Шо байрамны вакътисинде исрайыллылар, озьлени уйлерин де кьоюп, тийишли кърбанларын

этген ва бир жуманы узагында чатырларда яшагъан. Чатырлар тюшюмню кьайтарагъан вакътиде авлакыгъа салагъан таякълардан этиле болгъан. Чатырланы байрамы, ягъудилени рузнамасына гёре, еттинчи айны 15-инден 21-ине ерли, Тазаланывну гюнюнден сонг гъазир оьтгерилген. Байрам ашлыкъны кьайтарып, емишлени жыйып битегенде, юзюмню жыягъанда, гюздеги янгурлар башлангынча юрюлген. Исрайыллылар жумалыкъ байрамны Мисриден Кангъангъа нечик сапар этип айлангъанын ва чатырларда яшагъан кююн эсге алывгъа багъышлагъан. Исрайыллылар дагы да Аллагъгъа тюшюм учун шюкюрлюк этген. Чатырланы байрамыны ягъудиче аты – «суккот».

Маясыз экмеклени байрамы

Ягъудилени рузнамасы булан биринчи ай гысапланагъан абип айны (шогъар нисан ай деп де айтыла) 15-инден 21-ине болгъанча оьтгерилген. Бу байрам Пасхадан сонг гъазир башлангъан. Исрайыллылар жуманы узагында Аллагъ оьзлени алгъасавлукъда Мисриден чыгъаргъан кююн эсге ала болгъан. Уйде мая кьошулгъан сурсатланы ва маялы экмеклени сакълама яратылмагъан. Жуманы узагында исрайыллылар янгыз маясыз экмек ашагъан. Байрамны биринчи ва еттинчи гюнлеринде сыйлы байрамлар оьтгерилген ва тийишли къурбанлар этилген.

Жумаланы байрамы, емишлени жыйып байрам

Ягъудилени аслу дин байрамларындан бириси. Ягъудилени рузнамасына гёре, уьчюнчу айны алтынчы гюнюнде оьтгерилген. Бу байрам, будай орув башланып, етти жумадан сонг башлангъан неде эллинчи гюн Маясыз экмеклени байрамында биринчи кюлтени къурбан этген сонг башлангъан. Адамлар Раббизге тюрлю-тюрлю къурбанлар, шоланы арасында биринчи тюшюмню будайындан экмек къурбан этген.

Зурнайланы байрамы

Ягъудилени рузнамасына гёре, еттинчи айны биринчи гюнюнде оьтгерилген. Бу байрам гюзню башында оьтгерилген. Бу гюн исрайыллылар, оьзлени бары да ишлерин

кьююп, ял алгъан. Оьтгерилеген сыйлы жыйында зурнайлар сокъгъан ва тийишли кьурбанлар этген.

Сонгугюн

Сонгугюн – ягьудилени жумасыны еттинчи гюню, исрайыллыланы сыйлы гюню. Мусаны Къанунуна гёре, шо гюнню толу кюйде Аллагьгъа багъышлама тарыкъ болгъан, шо саялы сонгугюн ишлемек гери урулгъан. Исрайыллыларда сонгугюн, жуманы озге гюнлери йимик, жумагюн гюн артгъан сонг башланып, сонгугюн гюн артгъанча узатылгъан. Арагъа синагоглар чыкьгъанда, ягьудилер гьар заман сонгугюнлер шонда дуа этмек ва Сыйлы Язывланы охумаькь учун жыйылгъан.

Балаам – Мусаны девюрюнде Фиратны ягъасындагъы Патур шагьарда яшагъан пайхаммар. Муаплыланы (ягьудилеге душман халкъны) Балакъ деген пачасы, Балаам исрайыллыланы гелип налатласын деп, ону гъакьгъа тутгъан болгъан. Тек Балаамны ёлда бир тамаша кюйде токьтатгъанлар. Балаам минип барагъан тиши эшек огъар адам йимик сёйлеген. Шо заман Балаам Аллагьны малайиги огъар Исрайылны Аллагь танглагъан халкъын налатлама кьоймайгъанны билген. Натижада, Аллагьны буйругьу булан, Балаам исрайыллыланы налатлайгъанны орнуна, оланы шабагъатлап сёйлеген.

Баш дин кьуллукьчу – Гьарунну тухумундан чыкьгъан аслу неде оьр дин кьуллукьчу. Къанунгъа гёре, бир-бир дин адатланы кютме, масала, Сыйлы чатырны, гечге таба Ибадатхананы инг де сыйлы ери гьисапланагъан Сыйлыланы да Сыйлы ерине йылда бир керен гирме янгыз ону ихтияры болгъан. Янгы Разилешивню заманларында жамиятда таьсири гючлю ягьуди дин кьуллукьчуланы бир бёлюгюне де баш дин кьуллукьчулар деп айтылгъан.

Бийикликлер – канъанлыланы дини булан байлавлу сыйлы ерлер. Шолар аслу гьалда теьбелени башында кьурулгъан, тек бир-бирде бийик тереклени тьбюнде неде тьзлюклерде де ерлешдирилген. Шоларда Астартагъа багъышлангъан багъаналар орнатылып, огъар кьурбанлар этилген. Топуракъны тьшюмюн янгьртмаькь учун, шонда дагъы да кьагъбалыкъ юрюлген. Раббиз пайхаммарларындан таба бир нече керенлер шо ишлени айыпгъа тутгъан.

Буйрукъ – аслу гьалда бу сёз Аллагъ адамлагъа этген буварывну англата. Аллагъ Синай тавда Исрайылны халкъы булан разилешивню бегетгенде, Ол Муса пайхамаргъа 10 буйрукъ берген. Шоларда Аллагъны ва адамланы аралыкълары булан байлавлу инг де аслу буварывлар бар. Шо буйрукълар Мусаны Къанунуну гесеги болуп токътагъан. Къанунда шолардан къайры озге буйрукълар да бар: шоланы бирлери умуми масъалалар булан байлавлу, бирлеринде буса мекенли яшавлукъ къайдалар, токъташдыривлар, ёл гёрсетивлер берилген.

Буньямин – Якъубну Рагъилден тувгъан он эки де уланындан лап гиччиси; ол Юсупну иниси. Исрайыллыланы бир къавуму Якъубдан баш ала.

Бырынгъы ягъуди тил – Иса тувгъанча 586-нчы йылда башлангъан Бабилдеги есирликден алда исрайыллылар сёйлеген тил. Эсги Разилешивню кёп яны шо тилде язылгъан болгъан. Тек есирликден къайтгъан сонг, кёп ягъудилер шо тилден къардаш арам тилге гёчме башлагъан.

Ваьда – кёбюсю Аллагъ тилевню къабул этгенде, Огъар жавап гысапда ант этип берилеген сёз. Адам озюн Аллагъгъа багъышламакъ учун (масала, назорлулар этегенде йимик) неде озюню мюлкюнден бир пайны ваьда этме бола болгъан.

Гера – шекелни йигирмадан бир пайы (0,6 грамгъа ювукъ). Къара Шекел.

Гилат – Макирни уланы, Манассаны уланыны уланы. Ондан къайры да, Гилат деп Урдунну гюнтувушундагъы тав виляйтгъа да айтылгъан. Шонда Раубимни, Гатны къавумлары ва Манассаны къавумуну яртысы ерлешген болгъан. Шо топуракъ Исрайылны бир гесеги болгъан.

Гин – тёгюп болагъан урлукъланы (масала, будайны) 6,5 литрге ювукъ гелеген оьлчевю.

Гумура – къара Содом ва Гумура.

Гъабил – Адамны ва Гъаваны экинчи уланы. Аллагъ, Гъабилни къурбанлыгъын сююп къабул этип, Къабилникин буса гери ургъан. Шо заман Къабил иниси Гъабилни оьлтюрген. Шо инсанланы тарихиндеги биринчи оьлтюрюв болгъан. Къара Къабил.

Гъава – биринчи къатынгиши, Адамны къатыны. Бу ат ягъудиче «Гъавва» деп эшитиле, шо буса «яшав» деген маънаны англата.

Адам ва Гъава женнетде яшайгъан вакътиде йылан Гъавагъа Аллагъны буйругъун буздурма бажаргъан. Гъава буса шо гюнагъгъа Адамны да тартгъан. Шо саялы олар экевию де женнетден къувангъан. Оланы Къабил, Гъабил, Шис деген уланлары ва шолай да атлары эсгерилмеген озге уланлары ва къызлары болгъан.

Гъажар – Ибрагъимни къатыны Сараны къаравашы. Сарагъа яш болмайгъанда, Гъажар Ибрагъимден Исмайыл деген улан тапгъан. Тек бираз гечге таба, Аллагъны ваъдасына гёре, Сара Ибрагъимге Исгъакъ деген улан тапгъан. Ибрагъимни вариси де Исгъакъ болгъан. Шондан сонг Сара эри Ибрагъимге Исмайыл да булан бирче Гъажарны къувалатгъан, олар да озбашына яшам башлагъан. Аллагъ Исмайылны да шабагъатлагъан, ондан исмайыллылар деген зор уллу халкъ амалгъа гелген (араплар озлер олардан чыкыгъанбыз деп гысаплай). Тек къаравашдан тувгъан Исмайыл Ибрагъимни вариси этилмеген.

Гъанакълылар, Гъанакъны уланлары – Кангъанда Гъабрунну бойларында шонда исрайыллылар гелгенче яшагъан бир халкъ. Девлени наслулары гысапланагъан гъанакълылар гъайран гючлю ва бийик адамлар болгъан.

Гъарун – Мусаны агъасы, Левини къавумундан чыкыгъан. Аллагъ Мусадан таба исрайыллылагъа Къанунну бергенде, Ол баш дин къуллукъчу этип Гъарунну белгилеген. Дин къуллукъчуланы борчларын Аллагъ Озю токъташдыргъан. Аллагъ энниден сонг дин къуллукъчулар янгыз Гъарунну наслусундан чыкыгъанлар болсун деп буюргъан болгъан.

Гъорип – Синай тавну бирдагъы аты.

Дарчин – сийрек ёлугъагъан осыюмлюкню – япыракълары даим яшыл турагъан боямыш терекни къабугъундан алынагъан арив ийисли зат. Бырынгы заманларда дарчинни бек уллу багъасы болгъан. Дарчин башына сюртмек учун гъазирлейген майгъа ва шолай да арив ийисли затлагъа къошула болгъан.

Девлер – обтесиз бийик ва гючлю адамлар. Олар ер юзюнде Яратылыв китапны 6-нчы бёлюгюнде эсгерилген «Аллагъны къулларыны» ва «инсанны къызларыны» наслулары яшагъан девюрден тутуп яшагъан. Гечге таба, исрайыллылар Кангъанны топурагъын тергеп айланагъанда, олар девлени (девлерден баш алагъан Гъанакъны наслуларын) гёрген.

Дин кьуллукъчу – дин булан байлавлу адатланы юрютме ва Сыйлы чатырда, Ерусалимдеги Ибадатханада кьуллукъ этме хас ихтияры булангъы адам. Мусаны Къанунуна гёре, Исрайылда янгыз Мусаны агъасы Гъарунну наслуларыны дин кьуллукъчулар болма ихтияры болгъан, неге тьогюл Гъарунну шо кьуллукъгъа Аллагъ танглагъан болгъан. Дин кьуллукъчулар Аллагъгъа кьуллукъ этивню юрютювге, кьурбанлар этивге, дин булан байлавлу адатланы, байрамланы кьютювге жавап берген. Кьуллукъ этегенде, олагъа левилилер кёмеклешген. Сыйлы чатырны, гечге таба буса Ибадатхананы сыйлы ерине янгыз дин кьуллукъчуланы гирме ихтияры болгъан. Дин кьуллукъчулар 12 гьюпге бёлюнген. Гъар гьюп оз гезиги булан кьуллукъ этген. Дин кьуллукъчуланы башында Баш дин кьуллукъчу токтагъан болгъан. Аллагъ Янгы Разилешивде ваьда этген кюйде, иманлылар янгыдан яратылгъанда, олар Аллагъны дин кьуллукъчулары болажакъ.

Ена – тегюп болагъан урлукъланы (масала, будайны) 20-30 литрге ювукъ гелеген оьлчевю.

Ерусалим – бырынгъы заманларда ябуслуланы Ябус деген шагъары гъисапда белгили болгъан. Давутну ва Сулейманны гъакимлигини заманында Исрайылны тахшагъары болгъан. Тавратгъа гёре, Раббизге ибадат тап шунда, Ерусалимдеги Ибадатханада этилме герек. Ерусалим ягъуди тавланы бетлеринде, Оьлю денгизни ягъасындан 25 километрлер арекде ерлешген.

Жагъаннем, ахырат – кёбюсю Ювукъ Гьунтувушдагъы халкъланы инанывларына гёре, ерни тьобюнде ерлешген ахыратгъа бары да инсанлар – муьминлер де, гьонагълылар да – гёче болгъан. Тек шо гъалиги дин илмуда эсгерилеген «жагъаннем» деген англавну маънадашы тьогюл. Ахыратда оьлгенлени ругълары толу парахатлыкъда тура.

Женнет, бав – Яратылывну китабындагъы инсанны яратылыву гъакъындагъы хабарда оьтесиз гёзел бавну суратлаву бериле. Башлапгъы адамлар шонда Аллагъ булан кьатнаша туруп яшай болгъан. Шо бавгъа женнет деп айтылгъан. Адам ва Гъава Аллагъгъа тынгламагъанда, олар женнетден кьуваланып чыгъарылгъан. Шондан сонг олар, авур загъмат тегюп, аврувлагъа, оьлюмге тарып яшама тарыкъ болгъан.

Бир-бирде пайхаммарлар ахыр заманда Исрайылны топурагъы женнет бавгъа ошажакъ ва бары да жан-жанывар бир-бири булан парахатлыкъда яшажакъ деп айтгъан.

Забулун – Якъубну онунчу, Лия деген къатынындан тувгъан алтынчы уланы. Исрайылны Галилея денгиз булан дазудагъы темиркъазыкъ бойларында, Напталини къавуму булан хоншулукъда ерлешген ягъудилени къавуму.

Ибадатхана – Раббибизге ибадат этилеген ер. Раббибиз шо ерде озътерече къайдада тургъан деп гысаплангъан. Сыйлы Язывларда «ибадатхана» деген сёз аслу гьалда Ерусалимдеги Ибадатхананы англатгъан. Шо Ибадатхана Исрайылда Сулейман пачаны заманларындан берли Раббибизге ибадат этеген марказ болуп гелген.

Ибрагъим, Ибрайим – ягъуди халкъны биринчи атасы. Аллагъ Ибрагъимни танглагъан ва ону булан разилешив бегетген. Башлап ону аты Ибрайим болгъан, сонг Аллагъ огъар Ибрагъим деген янгы атны къойгъан. Ол бир ерден бир ерге гёчюп яшагъан. Аллагъ Ибрагъимге озъюю ана топурагъындан йыракъдагъы Канъан топуракъгъа гёчюп яшама буюргъан. Шо топуракъны буса Аллагъ ону кёп санавдагъы наслуларына есликге берме ваъда этген. Ибрагъимге ва ону къатыны Сарагъа уланы Исгъакъ тувмакъны узакъ заман къаравуллама ва кёп сынавлардан оътме тюшген. Ибрагъимни Исгъакъдан къайры Сараны къаравашы Гъажардан тувгъан Исмайыл деген уланы да болгъан. Ибрагъимни дагъы да авлетлери болгъан. Исрайыллыланы он эки къавуму Исгъакъны уланы Якъубдан баш ала. Гъар тюрлю гьаллагъа ва инсанланы англавларына къарамайлы, Сыйлы Язывларда Ибрагъим Аллагъгъа бакъгъан якъдагъы бютюнлей аминлигини, Ону бары да буйрукъларын кютмеге гъазирлигини уьлгюсю болуп токътай.

Ийис тюшюрюв – Аллагъгъа этилеген къурбанлыкъ гысапда ийис тюшюрмек учун, тереклерден жыйылып, Ибадатханада яллатылагъан сылама. Къара Арив ийисли сылама.

Исав – Исгъакъны уланы, Якъубну уллу эгиз ёлдашы. Ол ят къавумлардан – гьетлилерден экевню озъюне къатын этип алгъан, шо иши булан ата-анасын къайгъыртгъан. Сонг ол дагъы да Исмайылны къызын алгъан. Бир керен ол, ач болуп, бурчакъ

шорпагъа башлапгъы авлетликге ихтиярны Якъубгъа сатгъан. Шондан сонг Якъуб башлап тувгъан авлет деп гысапланма башлангъан. Исгъакъ къарт болуп сокъур болгъанда, Якъуб атасын алдатгъан ва Исавгъа тийишли болгъан шабагъатлавну оъзюне алгъан. Шо ялгъан ачылгъанына да къарамайлы, шабагъатлав гючюн тас этмеген. Якъуб, Исав оъзюнден оъч алардан къоркъуп, Гъаррангъа къачгъан. Якъуб арадан 20 йыл гетип къайтгъанда, Исав ондан гечген. Исав Саир деген топуракъда, Адум вилайатда яшагъан. Ону наслуларына адумлулар деп айтыла.

Исгъакъ – Ибрагъимни ва Сараны уланы. Ибрагъимге 100 йыл, Сарагъа 90 йыл болагъанда, Аллагъ Ибрагъимге Исгъакъ туважакълыгъын ваъда этген. Ваъдагъа гёре, Исгъакъ Аллагъдан айрыча шабагъатлав алгъан ва ол Исрайылны халкъыны ата-бабасы болмагъа тарыкъ болгъан. Исгъакъ тувгъан сонг, Аллагъ Ибрагъимни сынап къарагъан ва огъар уланын бютюнлей яллалтып къурбан этсин деп буюргъан. Къурбан этилме герек болгъан Мория тавгъа барагъан ёлда Исгъакъ, оъзюню тынглайгъанлыгъын ва инанагъынлыгъын гёрсете туруп, агъачланы оъзю алып юрюген. Ибрагъим къурбан этеген ерде байланып ятгъан уланыны уъстюнде бичагъын гётергенде, малайик ону къолун токътатгъан. Исгъакъны орнуна Ибрагъим къойну къурбан этген. Оъзюне 40 йыл болагъанда, Исгъакъ Лабанны къызардашы Ребеканы къатын этип алгъан. Исгъакъдан Исав ва Якъуб тувгъан. Исгъакъ 180 йыллыкъ чагъында оылген.

Исрайыл – Пенуэл деген ерде Якъуб Аллагъ булан ябушагъанда, Аллагъ огъар «Исрайыл» деген атны берген. Якъубну он эки къавум болгъан наслуларына Эсги Разилешивде Исрайылны халкъы деп айтыла. Сулейман пача оылген сонг, темиркъязыкъда яшагъан он къавум, Ягъуданы ва Буньяминни къыбладагъы къавумларындан айрылып, Темиркъязыкъ пачалыкъны къура. Темиркъязыкъ пачалыкъны оъзлени пачалары, сонггъа таба Самират деген оъзлени тахшагъары болгъан. Эсги Разилешивню бир-бир ерлеринде «Исрайыл» деген сёз янгыз Темиркъязыкъдагъы къавумлар неде Темиркъязыкъ пачалыкъ булан байлавлу бериле.

Исрайылны он эки къавуму – сонггъа таба оъзюне Исрайыл деп ат къоюлгъан Якъубну уланларыны наслулары – Раубим,

Симон, Леви, Ягьуда, Забулун, Иссакар, Дан, Гат, Ашир, Нап-тали ва шолай да Апрайим ва Манасса. Апрайим ва Манасса Юсупну сююмлю уланлары болгъан. Гъар къавум бир нече тухумгъа ва «уыягълюлеге» бёлюнген. Иса тувгъанча 722-нчи йылда Ассирия Исрайылны пачалыгъын тозгъан сонг ва Иса тувгъанча 586-нчы йылда Бабилни пачалыгъы Ягьудини пачалыгъын тозгъан сонг, къавумланы кёбюсю ёкъ болгъан. Тек пайхаммарлар савлай Исрайылны халкъы гележекде янгьдан арагъа чыгъажагъын айтгъан. Къара Якъуб; Исрайыл.

Иссон – ари в ийиси булангъы от оьсюмлюк. Дин якъдан тазаланыв адатны юрютегенде, иссопну сувгъа неде къангъа чомуп, адамгъа неде алатгъа себелей болгъан.

Канъан – Нугъну уланы Гъамны уланыны аты ва шолай да башданокъ ону наслулары (канъанлылар) тургъан топуракъны аты. Шо топуракъ Аралыкъ денгизни ва Урдун оьзенни арасында ерлешген болгъан. Аллагъ Канъанны топурагъын Ибрагъимге ва ону наслуларына есликге берме ваьда этген болгъан. Аста-аста Канъанны исрайыллылар елеген.

Канъанлылар – Сыйлы Язывларда Канъангъа исрайыллылар гелгенче, шонда яшагъан бары да къавумлагъа айтылгъан ортакъ ат. Шо халкълар гъар тюрюлю кюйде амалгъа гелген, тек кёбюсю олар финикиялылагъа къардашлар деп гысаплангъан.

Каруб – Сыйлы Язывларда карублар деп Аллагъгъа айрыча ювукъ болгъан, кёклердеги малайиклеге айтыла. Исрайыллылар гысаплагъан кюйде, карублар зор уллу къанатлары булангъы гъайванланы келпетинде болгъан. Оланы оюна гёре, карублар атарбаны тартып юрюген, шону уьстюнде буса тахгъа минип Аллагъ олтура болгъан. Шо саялы исрайыллыланы аслу сыйлы заты гысаплангъан Разилешивню сандыгъыны къапгъачында эки алтын каруб орнатылгъан болгъан. Шо сыйлы зат Аллагъны тахыны бир белгисидей болгъан. Сулейманни Ибадатханасында да алтындан къуюлгъан эки каруб болгъан.

Кендир – Ювукъ Гюнтувушда кёп ёлугъагъан оьсюмлюк. Кендирни бутакъларын жыйып, сувда йибитип, сонг къурутгъан, артда ону йибеклерин айырып, ийирип йип этген. Шо йипден согъулгъан къумачгъа кетен деп айтыла. Гъамангъы юн къумачдан эсе юккъа кетен къумач артыкъ къыйматлангъан,

неге туюл ондан этилген гийимни исси ерлерде гийме онгайлы болган; ондан къайры да, кетен къумачны гъазирлеме къыйын болган. Дин къуллукъчуланы гийимлерини бир-бир гесеклери кетенден тигилме герек болган. Кетен къумач Сыйлы чатырдагъы шаршавлар ва перде учун къолланган. Оьлгенлени кетен къумачгъа чырмап сала болган. Кендир йипден чыракълагъа мелтелер гъазирлеген ва аркъанлар эшген.

Киннерет кёл – Галилеядагъы ичеген суву булангъы уллу кёл; Урдун озен шондан баш ала. Сыйлы Язывларда бу кёлню дагъы да башгъа атлары ёлугъа – Геннисарет кёл, Киннерет, Тивериад денгиз. Кёлде кёп балыкъ бар; онда кёп алатолпанлар да бола, шо саялы огъар кёбюсю денгиз деп де айталар.

Корагъ – левили, Каап тухумдан чыкъган Исгъарны уланы. Исрайыллылар дангылда айланаган вакътиде ол, Дасан ва Абирам булан бир болуп, Мусагъа ва Гъарунгъа къаршы баш гётеривню башын тутган. Аллагъ Корагъны ва ону якъчыларын жазалаган – оланы ер ютган. Тек Корагъны тухуму уьзюлмеген: ону бир-бир наслулары Ерусалимдеги Ибадатханада йыравлар болган.

Къабил – Адамны ва Гъаваны уллусу уланы, Гъабилни агъасы. Аллагъ, Гъабилни кърбанын къабул этип, Къабилникин гери ургъанда, Къабил инисин оьлтюрген. Шо инсанланы тарихиндеги биринчи оьлтюрюв болган. Аллагъ Къабилге налат берген ва ол оьмюрюню ахырына ерли башалман айланып тураган кюйню этген. Къара Гъабил.

Къан – къанны ичинде яшав бар деп гъисапланган, яшав буса янгыз Аллагъныкидир. Шо саялы, эгер де бирев оьлтюрюлсе, топуракъ мурдарлана болган. Гъайванны сойгъанда, ону къанын ерге тёмке герек болган. Биревге де шону ичмеге неде ашгъа къоллама яратылмаган.

Къанун – бырынгъы ягъуди тилдеги «Таврат», демек «Къанун», – Аллагъ Оьзюню халкъындан нечик яшавну ва нечик ибадат этивню къаравуллайганлыкъ булан байлавлу уьйретив. Аллагъ Къанунну исрайыллылагъа Муса пайхаммардан таба етишдирген. Эсги Разилешивде шо уьйретив ва шону савгъат этип беривюню гъакъындагъы хабар аслу гъалда Тавратда (Сыйлы Язывланы башлапгъы беш китабында) юрюле. Тавратгъа

бир-бирде Къанун деп де айтыла. Исрайыллылагъа мекенли насигъатлар тап Къанунда берилген. Шо насигъатлар оланы дин, жамият яшавун кюйлеген ва шолай да къылыкъ турушларыны къайдаларын токъташдыргъан.

Къарыш – эргишини башбармагъы булан чиначайбармагъыны арасындагъы аралыкъ (ювукъ гысапда 23 см).

Къурбан этеген ер – къурбан этмек учун бийикликде ерлешдирилген дёртмюшлю ер. Къурбан этеген ерни гъар мююшюнде озълеге мююзлер деп айтылагъан бийикликлери болгъан.

Яллатып ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ер

Яллатып ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ер эчкимююз терекден этилген болгъан. Шону узунлугъу бир тирсек, генглиги бир тирсек ва бийиклиги эки тирсек болгъан. Уъстюне ва къабургъаларына алтын тутулгъан болгъан, озъю къурбан этеген ерни айланасы булан буса алтындан этилген солгъу болгъан. Шону къурукъланы ва юзюклени кёмеклиги булан алып юрюй болгъан. Къурбан этеген ер тышда сандыкъны алдына пердени ягъына салына болгъан. Къурбан этеген ерде дин къуллукъчулар да къуллукъ этген. Олар шонда Раббибиз учун ийис тюшюре болгъан.

Багъырдан этилген къурбан этеген ер

Багъырдан этилген къурбан этеген ер эчкимююз терекден этилген ва уъстюне багъыр тутулгъан болгъан. Ону узунлугъу беш тирсек, генглиги беш тирсек ва бийиклиги уъч тирсек болгъан. Къурбан этеген ерни мююшлери, агъач мююзлер булан ясандырылып, ону булан биригип къала болгъан. Ону къурукъланы ва юзюклени кёмеклиги булан алып юрюй болгъан. Къурбан этеген ер Сыйлы чатырны абзарына салына болгъан ва шонда дин къуллукъчулар къуллукъ эте болгъан.

Къурбанлыкълар – Мусаны Къанунуна гёре, исрайыллылар Аллагъгъа гъайванланы къурбан этген: оланы союп, бир гесегин неде савлай чархны, къурбан этеген ерге салып яллатгъан; эгер къалгъаны болса, адамлар шону ашгъа къоллагъан. Мусаны заманындан тутуп Аллагъ къурбанлар янгыз бир ерде этилсин деп талап этген: башлап Сыйлы чатырда, сонг Ибадатханада. Адатлы гьалда, янгыз дин къуллукъчулары къурбан этме ихтияры

болгъан. Гъайванлардан къайры да, экмекни, чагъырны, зайтун майны, янгы тюшюмню башлапгъы емишлерин къурбан этме бола болгъан. Къурбанлыкъланы гъар тюрлюлери болгъан, ола ны гъарисини озтерече маънасы да болгъан: къурбанны этилген гюнагъын чаймакъ учун, Аллагъны рагъмусуна шюкюрлюк гъисапда, этген ваъдасына гёре неде озю сююп (шолай къурбан Аллагъны ва инсанны бирче ашайгъан рызкъысыны бир белгиси болгъан) этиле болгъан. Ондан къайры, исрайыллылар Аллагъгъа къурбан этеген сурсатлардан дин къуллукъчулагъа ва левилилеге ашамакъ учун пай чыгъарылгъан.

Эсги Разилешивде суратлангъан къурбанлыкъланы аслулары (мунда, масала, гъайванны союв, экмекни, чагъырны къурбан этив гире):

Тёгюп этилеген къурбан

Чагъырны неде бир-бирде майны къурбан этеген ерге тёге туруп, Аллагъгъа этилеген къурбан.

Бютюнлей яллатьып этилеген къурбан

Бу къурбанны айрыча тайпасы, неге тюгюл гъайван союлгъан сонг, ону къурбан этеген ерге салып, бютюнлей яллата болгъан. Бириси къурбанланы этегенде, къурбанлыкъланы янгыз бир гесеги яллатьылгъан, къалгъланы буса ашалгъан. Отну якъгъан сонг, ялын къурбанлыкъланы тютюнге айландыргъан. Къурбанлыкълдан кёкге гётерилеген ийисге Раббибиз рази къала болгъан.

Гёнгюллю къурбан

Бирев, Ибадатханагъа будай, май, чагъыр неде акъча гелтирип, гёнгюллю кюйде этилеген къурбан.

Гюнагъ саялы этилеген къурбан

Бу къурбанны аслу маънасы наслыкълдан ва ругъ якълдан тазаланыв булан байлавлу болгъан.

Биремен къурбан

Аллагъгъа неде озгеге къаршы гюнагъ этген адамны айыбын тайдырмакъ учун этилеген къурбан.

Ярашывлукълну къурбаны

Бу къурбан Аллагъ булан тюз аралыкъланы сакълмакъны ва Ону булан ярашмакълыкъланы, аралыкъланы янгыртмакъны байрам этип белгилемек учун этилген. Къурбанлыкълны

сойгъан сонг, ону бир гесеги кърбан этеген ерге салынып яллатьлгъан; бириси гесегин буса кърбан этген адам, ону уягылюсю ва дин кърлукукчу ашай болгъан.

Экмек кърбан

Экмек кърбанны аслу мюгълети савгъат этип берив болгъан: шо кёбюсю тюшюм учун шюкюрлюкню белгиси гысапда Аллагъга (ва дин кърлукукчулагъа) этилеген савгъат болгъан. Экмек кърбан чий неде кыздырылгъан будайлардан, неде басылгъан ва кызартылгъан будайлардан этилген; будайга туз да кършулуп, май, сылама булан булгъангъан болма ярай.

Левиллер – Якърбну учюнчу уланы Левини наслулары. Мусаны заманларында Аллагъ Левини кървумундан чыкърбан Гъарунну наслулары Оьзюню дин кърлукукчулары этип танглагъан. Левини къралгъан бары да наслулары (олагъа кёбюсю левиллер деп айтыла), дин кърлукукчулагъа кёмеклеше туруп, Сыйлы чатырда ишлеме герек болгъан. Олар Исрайылны топуракъга еслиги ёкър биргине-бир кървуму болгъан, неге тюгюл оланы иши Сыйлы чатырда, гечге таба буса Ибадатханада кърлукукъ этив булан байлавлу болгъан. Оьзге кървумлардан чыкърбан ягудилени шогъар ихтияры болмагъан. Ондан кърайры, левиллер, Къранунну уйренип, халкърны арасында муаллимлер гысапда да иш гёрген. Топуракърны орнуна левиллени ихтиярына Исрайылны оьзге кървумларыны топуракърларындагъы шагърлар ва авлакърлар берилген.

Лут – Ибрагърмни иниси Аранны уланы. Ибрагърм Кангъангъа ва Мисриге ёлгъа чыкърганда, Лут ону булан бирче болгъан. Ибрагърмни ва Аранны туварлары артып тербегенде, олар бирбиринден айрылма ва гърариси оьзбашына яшама токърташгъан. Лут оьзюнде пасатлыкър бек яйылгъан Содом шагърда ерлешген. Аллагъ бу шагърны дагъртма айлангъанда, Ол малайигинден таба алданокър шо гъракърда Лутгъа билдирген. Малайик Содомдан кърчагъанда, Лутгъа ва ону уягылюсюндегилеге артгъа бурулуп кърарамасын деп буваргъан. Содомну яллатьгъанча алдын Лут уягылюсюндегилер булан бирче кърачгъан. Тек ону къратыны, малайикни буварывуна тынгламайлы, артына бурулуп къраргъан ва туз багъанагъа айланып къралгъан. Шондан сонг Лут

бир вакъти Соарда яшагъан, сонг буса эки де кызы да булан тавлардагъы анакъда ерлешген. Лут кызылары булан ювукъ-лукъ этгенде, ондан эки улан тувгъан: муаплыланы ата-бабасы болгъан Муап ва аммундуланы ата-бабасы болгъан Бен-Амми.

Май – Сыйлы Язывларда зайтун майгъа шолай айтыла. Шо майны зайтунну сыгъып ала болгъан. Бырынгъы Исрайылда зайтун май бир нече затгъа пайдаландырылгъан. Шону чыракълагъа ягъарлыкъ гысапда къоллагъан. Зайтун май дагъы да яраланы, югъагъан гён аврувланы сав этмек учун пайдаландырылгъан. Мадарлы адамлар майны тизив даражалыларын гёнюне сюртюп къуллукъ этмек учун къоллагъан. Бир-бирде шолай майны, арив ийисли затлар булан булгъап, арив ийис гелсин деп, гёнюне ва чачларына сюртген. Биревню пача, дин къуллукъчу неде пайхаммар этип сайлайгъан адат юрюлегенде, сан яндан оър даражалы майны ону башына ва шолай да сыйлы затланы дин къайдалагъа гёре таза этмек учун, шоланы уьстюне тёкген. Ондан къайры да, зайтун майны Аллагъгъа къуллукъ этегенде, Сыйлы чатырдагъы, сонг Ибадатханадагъы чыракъгъа ягъарлыкъ ва шолай да къурбан тёгюв гысапда къоллагъан.

Май сюртюв – оьзтерече дин адатдан – адамны башына зайтун майны тёгювден таба Аллагъгъа айрыча къуллукъ этмек учун, адамны неде бир затны танглав ва белгилев. Дин къуллукъчу неде пача болмакъ учун, Аллагъ айрыча танглагъанланы башына май сюртюлген. Бир-бирде май пайхаммарлагъа сюртюлген. Дагъы да Сыйлы чатырдагъы къурбан этеген ерни де май сюртюп сыйлы этген.

Малайик – Аллагъгъа къуллукъ этеген, Ону буйрукъларын инсанлагъа етишдиреген, кёмеклешеген ва Аллагъны гукмусун билдиреген табиатдан тышдагъы ругъ жан. Сыйлы Язывларда бир-бир айрокъда агъамиятлы малайиклеге берилген атлар бар – Микайыл, Жабрайыл. Малайиклени бир бёлюгю Аллагъгъа къаршы баш гётерген, Илбисни янына чыгъып, Огъар таби болмагъан. Малайиклени шолайларына хыянатчы малайиклер деп айтыла.

Малкиседек – Салимни пачасы ва дин къуллукъчу. Ибрагъим огъар оьзюне давда тюшген затлардан ондан бир пайын берген. Шондан сонг Малкиседек Ибрагъимни шабагъатлагъан.

Манна – оьзтерече рызкты, «кёклерден тюшген рызкты». Исрайыллылар, Мисриден чыгып, кыркъ йыл Синай дангылда айланагъан заман Аллагъ олагъа бу рызкыны берген. Манна дегерек ва къатты акъ урлукълагъа ошашлы болгъан. Шоланы кызартма ва асма бола болгъан.

Мидьян, мидьянлылар – Мидьян – Ибрагъимни Кетура деген экинчи къатынындан тувгъан уланларындан бириси. Мидьянны наслуларына мидьянлылар деп айтылгъан. Олар гъалиги Акаба къолтукъну аслу гъалда гюнтувуш ягъа боюнда бир ерден башгъа ерге гёчюп яшайгъан халкъ болгъан. Бир-бирде шо топуракъгъа Мидьян деп айтыла. Мидьянлылар Ибрагъимни бириси уланы Исмайылны наслулары (олар да бир ерден башгъа ерге гёчюп яшагъан) булан кърдаш байлавлукълары бар экенге гёре, «мидьянлылар» ва «исмайыллылар» деген сёзлер бир-бирде бириси бирисини орнуна къолланып да геле.

Мологъ – амунлуланы аслу аллагъы. Мологъгъа сужда къыла туруп, адамлар огъар бир-бирде оьзлени авлетлерин кърбан этген. Аллагъ шо кърбан этивлени къатты кюйде буварып гери ургъанына да къарамайлы, исрайыллылар да Ерусалимге ювукъдагъы Гъинном къолда Мологъгъа бир нече керенлер оьзлени авлетлерин кърбан этген.

Муап, муаплылар – Муап Ибрагъимни инисини уланы Лутну ва Лутну уллусу кызыны уланы болгъан. Муапны наслуларына муаплылар деп айтылгъан. Олар Муап уьлкеде, Оьлю денгизден гюнтувуш якъдагъы тюшюмлю топуракъда яшагъан. Муаплыланы аслу аллагъы Кемош гысаплангъан. Ондан къайры да, муаплылар Баал-Паургъа сужда къылгъан. Муаплыланы инанывуна гёре, Баал-Паур тав бийикликлени бирисинде яшагъан. Муаплыланы тили ягъуди тилге кърдаш. Муаплылар исрайыллыланы душманы болгъан, шо саялы Исрайылны пайхаммарлары оланы чакъда-чакъда айыпгъа тутуп сёйлеген.

Муса – Аллагъ Левини къавумундан танглагъан адам. Ол исрайыллыланы Мисридеги къулчулукъдан чыгъаргъан. Дангылдагъы айланышлардан сонггъу вакътиде Муса оланы башчысы ва пайхаммары болгъан. Ол исрайыллылагъа Аллагъдан тюшген Къанунну етишдирген. Олар шо Къанунну кютме герек болгъан. Шо Къанун Сыйлы Язывланы оьзлеге Мусаны Къануну

неде иннемей Къанун (Таврат) деп айтылагъан башлапгъы беш китабында берилген. Муса Ваъда этилген Топуракъгъа – Канъангъа гирмеген кюйде олюп гетген, тек шону арекден гӛрген. Ягъудилер учун Муса даим зор уллу пайхаммар ва иманны уйретиwчюсю болуп токътагъан.

Назорлу – оъзюн толу кюйде Аллагъгъа къуллукъ этивге багъышлагъан адам. Ол чагъыр ва оъзге эсиртеген ичкилер ичмесге, башын кыркъмасгъа, сакъалын юлюмесге ва шолай да олюге (гъатта ол къардашы буса да) ювукълашмасгъа ваъда эте болгъан. Эгер назорлу бар ерде нечик де бирев олюп къалса, ол 7 гюнню узагъында наслангъан деп токъташдырылгъан. Сонг назорлу оъзюн Аллагъгъа багъышлавуну заманын янгыдан башлама тарыкъ болгъан, неге тюгюл алдагъы болжал мурдарлангъан деп гысаплангъан. Ваъдасыны болжалы битгенде, назорлу къурбанлар этген ва Сыйлы чатыргъа (Ибадатханагъа) гиргенче, чачын кыркъгъан. Шолай къуллукъ этив оъзю назорлу этген антны неде ону анасы этеген антны натижасында бола болгъан. Масала, Самсунну анасы шолай ант этген.

Наптали – Якъубну алтынчы уланы. Ондан Исрайылны он эки къавумундан бириси амалгъа гелген. Шо къавумгъа пай гысапта Исрайылдагъы Галилея денгизни кырыыйындагъы, Забулунну къавумуну топуракъларыны ювугъундагъы темиркъазыкъ топуракълар тийген. Напталени наслуларын ашшурлулар есир этип алып гетген болгъан. Тек Ишая ва Гызкия пайхаммарлар шо къавум янгыдан шабагъатланажагъы гъакъда айтгъан.

Нугъ – Ламекни уланы Шисни наслусу ва Симни, Япетни, Гъамны атасы. Бырынгъы заманларда Аллагъ, биргине-бир муъмин адамны – Нугъну, ону уягълюсюн ва жан-жанывардан бирер жутну сакълап, пасат ёлгъа тюшген адамланы ва ер юзюнде яшайгъан бары да жанланы кырып битдирме токъташгъан. Аллагъны буйругъуна гӛре, Нугъ уллу геме къургъан. Ол оъзюню уягълюсю ва жан-жанывар булан гемеге гиргенде, ер юзюн сув алып башлангъан. Янгыз шо уягълю къутгъарылгъан. Ер юзюндеги адамлар янгыдан шо уягълюден баш ала.

Омер – епаны ондан бир пайы. Омер 2,2 литрге ювукъ болгъан. Къара Епа.

Ондан бир пай – Раббизге берилген тюшюмню ондан бир пайы. Гьакъыкьатда шо пайны иннырлагъа тёгюп, шондан этилген сурсатланы буса дин къуллукъчуланы ва левилилени сакъламакъ учун пайдаландыра болгъан. Эгер де гъайван-малны бермей болгъан буса, шону «сатып алма» неде «тёлем», демек гъайван-малны багъалап, левилилеге шону гъагъын тёлеме герек болгъан.

Перде – Сыйлыланы да Сыйлы Ерин Сыйлы чатырдагъы, гечге таба Ерусалимдеги Ибадатханадагъы Сыйлы ерден айырагъан атив ясандырылгъан перде. Пердени артына гирме янгыз баш дин къуллукъчуну ихтияры болгъан, шо да янгыз йылда бир керен – Тазаланывну гюнюнде.

Рагъил – Бетуелни уланы Лабанны гиччиси къызы. Бетуел Ибрагъимни иниси Нагъорну уланы болгъан. Лабан Ребеканы эркьардашы болгъан. Ол арамлы болгъан ва Гьарран деген шагъарда яшагъан. Къызардашы Лия да булан бирче Рагъил Исгъакъны уланы Якъубну эки къатынындан бириси (оъзю де кёп сюегени) болгъан. Ону оъзюне къатын этип алмакъ учун, Якъуб Лабанны алдында 14 йыл ишлеген. Лия булан тенгleshдиргенде, Рагъил узакъ заман яш тапмай тургъан. Бир нече йылдан сонг ол Якъубгъа Юсупну, сонг буса Буньяминни тапгъан. Буньяминни табагъан вакътиде Рагъил оьлген. Ону аты бары да ягъуди аналаны бир белгисидей къоллангъан.

Разилешив – инсанланы бир-бири булангъы неде Аллагъны ва адамны арасындагъы разилешив. Аллагъны ва адамны арасындагъы разилешивде аслу гьалда Аллагъ ваьда эте, адам буса бир-бир къайдаланы, къанунланы кютме разилеше. Разилешив бир янлы болма да болгъан (Аллагъ адамгъа ваьда эте). Бир-бирде разилешивню бегетмек учун, къурбан этилген. Сыйлы Язывларда Аллагъны ва адамны арасында бегетилген разилешив аслу ерни тута. Синай тавда Аллагъ Мусадан таба бютюн ягъуди халкъ булан разилешив бегетген. Аллагъ ягъудилени шабагъатлама, оланы бары да душманлардан къоруп сакълама ваьда этген, олар буса, оъз гезигинде, Аллагъгъа амин болуп турма, Ону буйрукъларын кютме герек болгъан, неге тюгюл шо гъакъда Къанунда айтылгъан. Шо разилешивге ва шону бегетилмеклиги, кютмеклиги гъакъында хабарлайгъан китابلаны жыйымына Эсги Разилешив деп айтыла. Пайхаммарлар

Аллагъны ва адамланы арасында янгы разилешив бегетилежегин алданокъ билдирген.

Ребека – Бетуелни кызы, Лабанны кызардашы. Ол Исгъакъны къатыны, Исав ва Якъуб деген эгизлени анасы болгъан. Ребека Якъубну кёп сюегенге гёре, огъар Исгъакъны шабагъатлавун алма кёмек этген. Шо шабагъатлав буса башлапгъы улан гысапда Исавгъа тийишли болгъан.

Репайымлылар – исрайыллылар Канъан топуракъны елегенче, шонда яшагъан бир халкъ. Гъанакълылар йимик, олар да бийик адамлар болгъан. Эсги Разилешивню ягъуди текстинде «репайым» деген сёз ахыратдагъы оылгенлени ругъларын англата.

Салим – Ерусалим шагъарны башгъа аты болма имканлы. Яратылывну китабына гёре, бу шагъарда бырынгъы заманларда Малкиседек гъакимлик этген. Югъанны Инжилинде Югъан сувгъа чомуп Аллагъгъа багъышлагъан ерни ювугъундагъы ерге де Салим деп айтылгъан.

Сарай, Сара – Ибрагъимни къатыны. Сара Ибрагъимге оьгей кызардаш, ону атасы Терагъны башгъа къатындан тувгъан кызы болгъан. Башлап ону аты Сарай болгъан. Тек Аллагъ, ону шабагъатлап, Сара деген янгы ат берген. Сара эри Ибрагъим булан сапардагъы бары да къыйынлыкъланы бёлген, Аллагъны ваъдаларын къаравуллай туруп, Огъар амин тургъан. Сав оьмюрю ол авлетсиз къалып тура болгъан, янгыз шайлы къарт чагъында, бек гъайран иш болуп, Ибрагъимге Исгъакъ деген уланны тапгъан. Янгы Разилешивде Сара инамлыкъны ва тынгламакълыкъны уьлгюсю гысапда эсгериле.

Синай – Синай ярым отавну топурагъындагъы (гъалиги Мисри) Синай тав (бир-бирде Гьорип деп айтылагъан). Аллагъ шо тавда исрайыллылар булан разилешив бегетген ва Мусадан таба олагъа Къанунну берген. Муса Синайгъа таш такъталаны алмакъ учун минген. Шо такъталагъа Он буйрукъ (разилешивню къазылып язылгъан буйрукълары) язылгъан болгъан. Тап шо тавда Аллагъ Ильяс пайхаммаргъа аста эшеген ел болуп гёрюнген. Къара Гьорип.

Содом ва Гумура – Канъанны бырынгъы шагъарлары. Шо шагъарлардагъы адамланы пасатлыгъы саялы, Аллагъ шоланы кёкден ялын тюшюрюп яллатгъан.

Сыйлы – Сыйлы Язывларда «сыйлы» деген сөз «айрыча, адатлы къайдаланы дазусундан чыгъагъан, бу дюньяныки тюгюл, шо саялы бирев де сөз табып, илинип болмайгъан» деген маънаны англата. Инг башлап шо Аллагъ булан байлавлу. Эски Разилешивде бу сөз янгыз Аллагъ учун токъташдырылгъан алатлар булан байлавлу къоллангъан: Сыйлы чатыр, Ибадатхана, Аллагъгъа къуллукъ этегенде пайдаландырылагъан алатлар. Инсанлагъа байлавлу буса «сыйлы» деген сөз оланы Аллагъгъа ибадат этегенлерин англатгъан. Инсанлар да, алатлар да Сыйлы затгъа тиймеклиги булан сыйлы этилип бола. Нечик буса да бир нас затгъа тиймей турса, олар сыйлы кююнде къала. Эгер де мурдарланып къалса, янгыдан Аллагъгъа ибадат этивде ортакъчылыкъ этгенче неде пайдаландырылгъанча, олар дин адат булан тазаланма тарыкъ.

Сыйлы чатыр – бир ерден бир ерге алып юрюйген уллу чатыр. Шону айланасы булан бару ишленген абзар да болгъан. Абзарда къурбан этеген ер, багъыр «денгиз» ва оъзю Сыйлы чатыр ерлешдирилген. Сыйлы чатыргъа дагъы да Ёлугъувну чатыры неде Вагъийни чатыры деп де айтылгъан. Сыйлы чатыр исрайыллылар дин къуллукъчуланы кёмеклиги булан Аллагъ булан ёлугъагъан ер болгъан. Чатырны ичинде сыйлы ер ва Сыйлыланы да Сыйлы ери болгъан. Сыйлы ерде уъстюне таклиф этивню экмеклери ва къурбанлар этмек учун тарыкълы алатлар ва шолай дагъы да ийис тюшюрмек учун къурбан этеген ер ва чыракъ салынгъан тах ерлешдирилген болгъан. Аллагъны буйругъу булан исрайыллылар, Сыйлы чатырны къуруп, дангылда айланагъанда, шону оъзлер булан алып юрюген. Сыйлы чатырны ичинде Разилешивню сандыгъы сакъланып болгъан. Сыйлы чатыр исрайыллыланы къонушундагъы Аллагъны уюню белгиси йимик болгъан. Исрайыллылар тап Сыйлы чатырны алдында Аллагъгъа ибадат ва гъар гюн Огъар къурбанлар этген. Сулейман Ерусалимде Ибадатхана къургъанча, олар шолай этип тургъан. Исрайыллыланы Сыйлы чатырны абзарына гирме ихтияры болгъан, Сыйлы ерге гирме буса янгыз дин къуллукъчулагъа яратылгъан. Сыйлыланы да Сыйлы ерине буса янгыз баш дин къуллукъчу, шо заманда да йылда янгыз бир керен гирме ихтияры болгъан. Исрайыллылар Аллагъ Сыйлы чатырны ичинде

бир айрыча кюйде бола ва бары да шонда жыйылгъанлар булан бола деп инангъан. Сулейманны заманларында Сыйлы чатырны бир ерден бир ерге алып юрюмеген, шо гъар заман Ерусалимде ерлешдирилип тургъан. Сонг шону орнун ташдан ва агъачдан ишленген Ибадатхана тутгъан.

Сыйлы экмек – Сыйлы чатырны (гечге таба буса Ибадатхананы) сыйлы ериндеги хас тахгъа салынагъан он эки маясыз экмек. Экмеклер тахны устьюнде бир жуманы узагъында къала болгъан, шондан сонг шоланы орнуна янгы биширилген он эки экмек салынгъан. Хас тахны устьюнден экмеклени тайдыргъан сонг, шоланы янгыз дин къуллукъчулагъа ашама яратылгъан.

Сыйлыланы да Сыйлы ери – Сыйлы чатырны, сонг буса Ибадатхананы инг де сыйлы ери. Шонда шагъатнаманы сандыгъы салына болгъан. Сыйлыланы да Сыйлы ери Сыйлы чатырдан уллу перде булан айрылгъан. Сулейман къургъан Ибадатханада Сыйлыланы да Сыйлы еринде карублар салынгъан. Къанунгъа гёре, Сыйлыланы да Сыйлы ерине янгыз баш дин къуллукъчуну гирме ихтияры болгъан. Ону да, бютюн халкъны гюнагъдан чаягъан дин адатны кюте туруп, йыл да бир керен, Тазаланывну гюнюнде гирме ихтияры болгъан.

Таза, нас – Эсги Разилешивде бу сёзлер аслу гъалда дин якъдан тазалыкъ ва наслыкъ булан байлавлу. Мусаны Къанунуна гёре, исрайыллылар тазаны да, насны да айырып билме герек болгъан. Нас деп белгили бир гъайванлар, къушлар, балыкълар, къураллар ва рызкъыны тюрлюери гысаплангъан. Тек шо адам булан да байлавлу болгъан. Масала, эгер де адам нас рызкъыдан ашамагъан буса, югъагъан гён аврувлугъа, олюню сюегине тиймеген буса, ону къан агъып турагъан ярасы ёкъ буса, ол таза деп гысаплангъан. Къатынгиши гъар айда болагъан наслыкъындан сонг ва яш тапгъан башлапгъы гюнлеринде нас болгъан деп гысаплангъан. Югъагъан гён аврувгъа ва бир-бир оьзге аврувлагъа тарылгъанлар да нас болгъан деп гысаплангъан. Нас болгъан адамланы дин адатларда ортакъчылыкъ этме ва гъатта бир таза затгъа тийме де ихтияры болмагъан. Тазаланмакъ учун, адам бир тюрлю адатланы кютме герек болгъан. Масала, тазаланмакъ учун, къурбанлар этиле болгъан ва адамгъа иссоп булан сув себелей болгъан. Дагъы да чайынма ва опурагъын жувма тарыкъ болгъан.

Талант – 30 кг ювукъ авурлукъну оьлчевю.

Терапимлилер – оьзлеге ят халкълар (бир-бирде исрайыллылар да) сужда къылагъан уьй аллагълар. Шоланы кёмеклиги булан пал да салына болгъан.

Тирсек – тирсекден къолну орта бармагъыны учуна ерлиги аралыкъ, ярым метрден бираз аз.

Урдун – Геннисарет кёлню ва Оьлю денгизни къошагъан оьзен. Шо оьзен Ваьда этилген топуракъны (Паластинни) гюнтувушда табиатдан амалгъа гелген дазусу болуп токътагъан.

Урим ва туммим – Аллагъны гукмусун билмек учун къолланагъан къураллар. Шолар баш дин къуллукъчуну оьрмекчесинде болгъан; шогъар «дуван оьрмекче» (дуванны оьрмекчеси) деп де айтылгъан. Шо къуралланы кёмеклиги булан чёп ташлама бола болгъан деп гысаплана: шоланы бириси – «дюр», бириси буса «тюгюл» деген маъналаны англатгъан.

Шагъарны къапусу – шагъарланы айланасы булан ишленген барулар шоланы сакълагъан. Баругъа къапу салына болгъан. Къапу гечеге неде душманлар ювукълашып гелегенде, бегитиле болгъан. Къапуну алдындагъы ачыкъ ер кёп халкъгъа жыйылма бек онгайлы болгъан. Шо саялы тап шонда жыйынлар оьтгерилген, дуван масъалалагъа къаралгъан ва сёйлешивлер юрюлген. Исрайыллыланы арасындан чыгъарылгъанлар буса, масала, югъагъан гён аврувлулар, шагъарны къапусундан тышда яшама тарыкъ болгъан.

Шагъатнаманы сандыгъы – исрайыллыланы аслу сыйлы алаты: агъачдан этилген ва устьюне алтын тутулгъан къутукъ. Шону ичине оьзлеге къазылып 10 буйрукъ язылгъан эки таш такъта (ваьданы таш такъталары) салынгъан болгъан. Шо буйрукъланы Аллагъ Исрайылны халкъы булан разилешив бегетгенде, Синай тавда Мусагъа берген болгъан. Сандыкъны къапгъачыны устьюнде, алтын варакъ да берилип, къанатлары яйылгъан эки каруб болгъан. Сандыкъ Сыйлы чатырны, сонг Ибадатхананы Сыйлыланы да Сыйлы ери деп айтылагъан инг де сыйлы ерине салына болгъан.

Эпот – бу сёз Тавратда енгсиз уьст опуракъны англата. Шону дин къуллукъчулар дин адатланы кютегенде гийген. Эпотну, масала, Аллагъны сюегенин билме тарыкъ болгъанда гие болгъан.

Эсги Разилешив – Аллагъны Исрайылны халкъы булан бегетген Разилешивю; шо Разилешив исрайыллылар Мисриден чыкъгъанда, Синай тавда бегетилген. Шону аслу гесеги Къанун болуп токътай. Разилешивню, исрайыллылар шону нечик кютгени гъакъында хабарланагъан китапланы жыйымына да «Эсги Разилешив» деп айтыла. Шо жыйымгъа Мусаны Къануну китаплары, Исрайылны халкъыны Канъанны елегенден сонггъу яшаву гъакъда хабарлайгъан тарихи китаплар, Забур, Гъикматлыкъны китаплары ва пайхаммарланы китаплары гире.

Эделикни йылы – Мусаны Къануну гёрсетивлерине гёре, гъар етти йылдан сонг, топуракъны ял алма къююп, шону чачмай, юзюм борлаланы буса бутамай къойма тарыкъ болгъан. Гъар 50 йылдан сонг, топуракъны ишлетмей, тюшюмню къайтармай, бир йыл рагъат къойма тарыкъ болгъан. Адамлар шо йылны авлакъларда, юзюмлюклерде оьсген затланы ашап оьтгерме герек болгъан. Ондан къайры да, эгер адамлар заманлыкъгъа топуракъларындан магърюм къалгъан буса, шо йыл олагъа топуракълары къайтарылгъан. Борчуланы борчлары гечилген. Эделикни йылында, Къанунгъа гёре, бары еслик оьзюню башлапгъы есине къайтарылма тарыкъ болгъан. Ярлылыгъындан оьзю башгъа исрайыллыгъа къулчулукъгъа сатгъан исрайыллы буса янгыдан азат этилген.

Югъагъан гён аврув – Эсги Разилешивню талапларына гёре, югъагъан гён аврувлу адамлар нас деп гысаплангъан. Шолай авруву булангъы адамланы халкъны арасындан къувалап тайдыргъан, неге тююл оьзгелер, олагъа тийип, гён аврув юкъмасын деп, оланы оьзге адамлардан айры сакълама тарыкъ болгъан. Янгыз толу кюйде сав болгъан сонг, югъагъан гён аврувланы къайтып халкъны арасына къошулма къойгъан. Шону буса дин къуллукъчу токъташдырма тарыкъ болгъан.

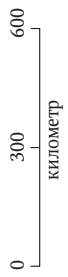
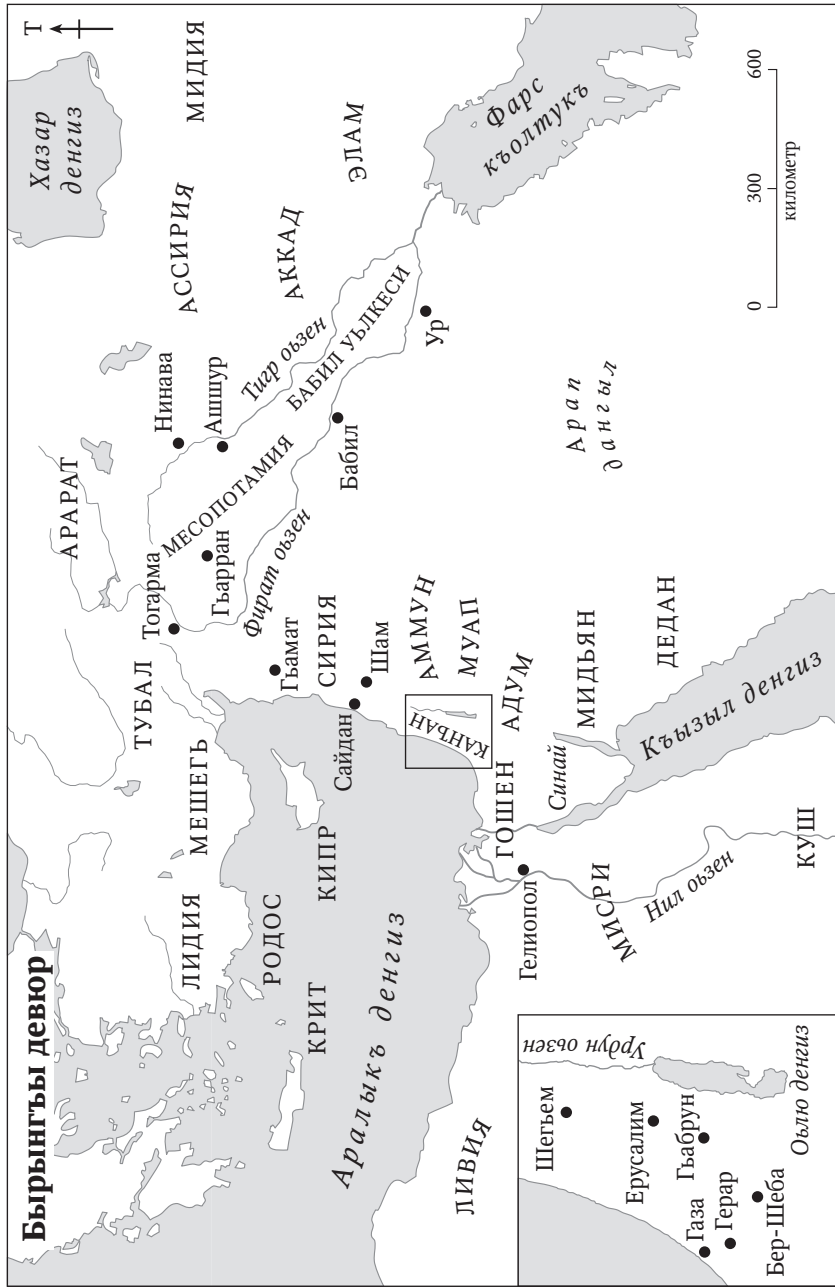
Юсуп – Якъубну он эки уланындан бириси, ону сююмлюсю. Исрайыл халкъны Апрайым ва Манасса деген эки къавуму ондан баш алгъан. Агъалары ва иниси ону къулчулукъгъа сатып берген. Тек Аллагъ Юсупну къутгъаргъан ва мисрили пачаны бютюн елигине гъаким этген. Шо къуллукъну кюте туруп, Юсуп агъаларын, инисин, савлай уьягълуюсюн ва шолай да кёп мисрилилени узакъ къургъакълыкъны вакътисинде ачлыкъдан къутгъаргъан.

Ягьуда – Якьубну он эки уланындан бириси ва Ягьуда кьавумну ата-бабасы. Ону наслуларына ягьудилер деп айтылып гелген. Исрайылны инг уллу пачасы Сулейман Ягьуда кьавумдан чыкьгъан. Сулейман пача олюп, темирказыкьдагьы кьавумлар кьыбладагьы кьавумлардан (Ягьуданы ва Буньяминни) айрылгъанда, бу эки де кьавум Кьыбла пачалыкьны – Ягьудини кьура. Кьыбла пачалыкьны Давутну наслусундан чыкьгъан оьзюню пачалары болгъан, тахшагъары буса, алда йимик, Ерусалим болгъан.

Ягьудилер – инг башлап бу сёз Ягьуданы кьавумундан – Якьубну уланларындан бирисини наслусундан чыкьгъан адамланы англата болгъан. Иса тувгъанча 586-нчы йылда Кьыбла пачалыкь гьисапланагъан Ягьуданы Бабил пачалыкь елеген ва ону халкьы Бабилге есирликге тюшген. Есирликни заманында ва шондан сонг «ягьуди» деген сёз Ягьудини халкьын ва Исрайылны кьайсы кьавумундан чыкьгъан адамны англатмакь учун, гент кюйде кьолланма башлагъан.

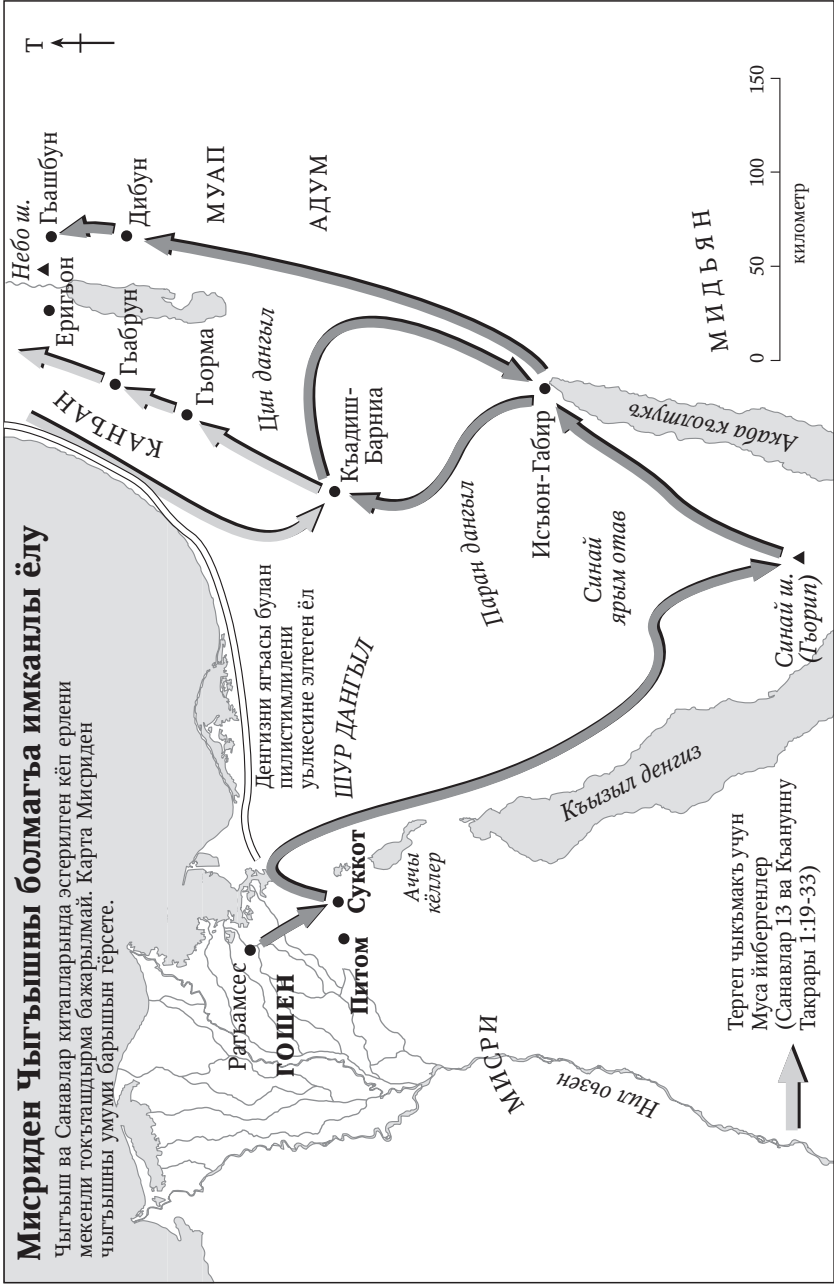
Якьуб – Исгъакьны ва Ребеканы эки уланындан бириси, Ибрагьимни уланыны уланы. Якьуб оьзюню эгиз ёлдашы Исавдан геч тувса да, Аллагь ону танглагъан. Якьуб башлап тувгъан уланны ихтиярларын ва Аллагьдан айрыча шабагьатлавну гьилла булан алгъан. Ондан тувгъан он эки уландан ягьуди халкьны он эки кьавуму баш ала. Пенуэл деген ерде Якьуб Аллагь булан ябушагъанда, Аллагь огъар «Исрайыл» деген атны берген. Якьубну бары да наслуларына да шо атны тагьып сёйлеме башлагъан.

Ят халкьлар – бырынгьы исрайыллылар кьалгъан бары да халкьлагъа ят халкьлар деп айта болгъан. Неге тююл, янгыз ягьудилер, Бир Аллагьгъа ибадат этип, кьалгъан бары да халкьлар буса кёп ялгъан аллагьлагъа инангъан, шологъа сужда кьылгъан ва гьакь гerti Аллагьны, Ол танглагъан исрайыллыланы душманы гьисаплангъан.

Мисриден Чыгышны болмагъа имканлы ёлу

Чыгыш ва Санавлар китавларында эсгерилген кеӊ ерлени мекенли токташдырма бажарылмай. Карта Мисриден чыгышны умуми барышын гёрсете.

ИЧДЕЛИК

Тавратгъа гиришив	5
Яратылыв	7
Чыгъыш	116
Левили	212
Санавлар	279
Къанунну Такрары	375
Сёзлюк	458
Тайпа-тухум	483
Карталар	484